

**Jomfruland
nasjonalparkstyre**

Møteinnkalling

Utvalg: **Jomfruland nasjonalparkstyre**

Møtested: Møterom 101-102, Kragerø

Dato: 03.03.2025

Tidspunkt: 08:00

Eventuelt forfall må meldes snarest til nasjonalparkforvalter. Vararepresentanter møter etter nærmere beskjed.

Oppdatert innkalling av styret i Jomfruland nasjonalpark.
NB! Møtetidspunkt er flyttet til 08:00-12:00. Møterom 101-102.

Saksliste

Utvalgs- saksnr	Innhold	Lukket	Arkiv- saksnr
ST 11/2025	Godkjenning av innkalling		
ST 12/2025	Godkjenning av protokoll		
ST 13/2025	Protokoll - Jomfruland nasjonalpark - nasjonalparkstyremøte 181124		2025/2207
RS 5/2025	Referatsaker		
RS 6/2025	Forespørsel - tilskudd - Jomfruland nasjonalpark - Skagerak Science and Solutions Sail - 2025		2025/1064
RS 7/2025	Kvittering - levert søknad - post 1420 21 - Jomfruland nasjonalpark - rammer og opplegg - statsforvalterne og verneområdestyrene - midler til tiltak i verneområder og naturrestaurering - 2025		2024/12558
RS 8/2025	Anmodning - Jomfruland nasjonalpark - rapportering antall anmeldelser til politiet 2024		2025/1691
RS 9/2025	Innspill - utredning av organisering av verneområdeforvaltere - Jomfruland nasjonalparkstyre		2024/13673
RS 10/2025	Kvittering - levert søknad - post 1420 31 - Jomfruland nasjonalpark - rammer og opplegg - statsforvalterne og verneområdestyrene - midler til tiltak i verneområder og naturrestaurering - 2025		2024/12558
ST 14/2025	Rapportering av tiltaksmidler, store verneområder, for 2024. Kap./post 1420.31		2025/288
ST 15/2025	Prioritering av tiltaksmidler og tiltaksplan for 2025 - Kap./post 1420.31		2025/302
ST 16/2025	Søknad om kommersiell sanking og bruk av tang og tare - Jomfruland nasjonalpark		2025/1417
ST 17/2025	Høring - Forslag til nye fiskeriltak i Oslofjorden		2025/998
ST 18/2025	Forsterkede tiltak for beskyttelse av sjøfugl i Jomfruland nasjonalpark		2024/12194
ST 19/2025	Rapport - Kartlegging av utbredelse og spredningsfare for fremmedarter		2025/1570
ST 20/2025	Sluttrapport - Innseiling til Kragerø gjennom Jomfruland nasjonalpark		2024/9194
ST 21/2025	Eventuelt		

ST 11/2025 Godkjenning av innkalling
ST 12/2025 Godkjenning av protokoll

**Jomfruland
nasjonalpark**

Nasjonalparkstyret

Saksnummer :
Saksbehandler: Eirik J. Dobbedal
Dato: 19.11.2024

Protokoll fra styremøte 18. november 2024

Saker: 2024/35 - 2024/41
Møtested: Møterom 102, Administrasjonsbygget, Ytre Strandvei 15, samt befarings i
nasjonalparken
Dato: 18.11.2024
Kl.: Styremøte kl. 10:00–14:00.

Faste medlemmer som deltok:

Terje Mindrebø
Henriette Fluer Vikre

Varamedlemmer som deltok:

Kjell Ove Heistad

Faste medlemmer/varamedlemmer som hadde forfall:

Heidi Herum
Gunn Nicolaysen Gundersen

Møteledelse:

Henriette Fluer Vikre

Fra administrasjonen deltok:

Eirik Johansen Dobbedal, nasjonalparkforvalter

Andre deltakere:

Espen Marker (Statens naturoppsyn), Jan Petter Johannessen og Tom Inge Thorsen
(Skjærgårdstjenesten) på befaringsen.

Protokollen ble sendt møtedeltakerne på e-post 19.11.2024. Merknader mottatt innen en uke er innarbeidet og protokoll er digitalt godkjent.

Sak 2024/35: Innkalling og sakskart

Forvalters innstilling

Innkalling og sakskart godkjennes.

Behandling

Protokoll ble ettersendt 18.11.2024. Styret godkjenner ettersending.

Vedtak

Innkalling og sakskart godkjennes.

Sak 2024/36: Godkjenning av protokoll

Vedtak

Protokoll godkjennes.

Sak 2024/37: Orienteringer

Espen Marker (Statens naturoppsyn) orienterte om:

- Varierende og hurtig vekslende vær gjør gjennomføring av oppdrag krevende.
- Ca. 45 dagsverk i båt i nasjonalparken. Ca. halve tiden knyttet til mink.
- Tjenestekjøp av minkjakt gjennom SNO-ressurs.
- Slått av dyneenger på Øytangen.
- Kontroll med fiske, fangs og jakt hjemlet i annet lovverk. Samarbeid med fiskeri og kystvakt.
- Samarbeid med skjærgårdstjenesten i Kragerø.
- Forsøpling i nasjonalparken knyttet til forlatt telt/utstyr i nasjonalparken ligger til anmeldelse.
- To tilfeller med ulovlig motorferdsel i nasjonalparken på Jomfruland sommeren 2024 er anmeldt.
- Ingen anmeldelser knyttet til hummerfiske. Ingen redskap i fredningssonene.
- To tilfeller med umerket fiskeredskap ila. sommeren (garn/teiner).

Forvalter orienterte om:

10.-11.9: Fellesmøte med Kosterhavet, Ytre Hvaler og Færder nasjonalpark. Forvalter invitert som observatør. Forvalter løftet ønske at Jomfruland med styre inkluderes i møtet fra og med 2025.

16.-18.9: Nome vgs. skogbrukslinja – vedlikeholdsrydding Jomfruland

18.9: Møte om sjøfugl, kart og informasjon med Statens kartverk – behov for økt synlighet/visning

23.-25.9: Nome vgs.– anleggsgartnerlinja: Steingjerde ved fugletårnet.

25.9: Innsamling av ny prøver av villeple til Horizon-prosjektet.

2.10: Lavtflyging helikopter forsvaret. Basert på feilinformasjon i naturbase. Rettet.

14.10: Møte opprettelse Jomfruland landbrukslag – Velhuset

16.10: Superkort presentasjon av nasjonalparken i HPB Kragerø kommune.

24.10: UKL-samling (digital) med UKL-kommunene i Vestfold og Telemark, Statsforvalteren (landbruksavdelingen) + nasjonalparkforvaltere.

28.10: Felles befarings/tur med miljørådgiver og landbruksrådgiver Kragerø kommune til Jomfruland.

29.10: Møte med Kragerø vgs. om oppdrag som løses av idrettslinja. Ønske om intensjonsavtale. Forvalter positiv til dette.

31.10: Jomfruland – oppfølging av oppdrag

5.11: Sviing av kystlynghei Styrmannsholmen (befares på styremøte).

6.11: Presentasjon av bevaringstiltak i nasjonalparken på lunsjmøte med NordGen – Nordic crop relatives, samarbeid med Nibio.

7.11: Færderseminaret

8.11: Forvaltermøte (teams) mellom forvaltere av marine nasjonalparker – Felles utfordringer og erfaringsutveksling.

11.11: Ulovlig flyging med helikopter (under 300 m) tilhørende Pegasus Flyinvest AS– dokumentert av Jomfruland fuglestasjon – følges opp.

12.-13.11: Nordisk havkonferanse – Nordisk ministerråd – Gøteborg.

4.12: Møte om felles nettsider med besøkssenteret med hosting-firma/designer (Arendal)

Øvrig:

Miljødirektoratet har kommet med tilrådning om utvidelse av perioden med ferdselsforbud i sjøfuglreservatene overfor KLD. Tilråder utvidelse fra 15.4-15.7 til 15.3-15.8.

Glassrute på infobu Øytangen er nå reparert.

Saker til behandling

2024/38: Telling og status for strandtorn

Nasjonalparkforvalters innstilling

Nasjonalparkstyret tar forvalters statusoppdatering til orientering. Nasjonalparkforvalter følger opp skjøtsel og overvåkning av strandtorn i tiltaksplanen for 2025. Forsøk med skjøtsel, utsåing av frø og overvåkning videreføres.

Behandling

Ingen merknader.

Vedtak

Nasjonalparkstyret tar forvalters statusoppdatering til orientering. Nasjonalparkforvalter følger opp skjøtsel og overvåkning av strandtorn i tiltaksplanen for 2025. Forsøk med skjøtsel, utsåing av frø og overvåkning videreføres.

Sak 2024/39: Tiltak for økt tilgjengelighet i tårnskogen i Jomfruland nasjonalpark

Nasjonalparkforvalters innstilling

Jomfruland nasjonalparkstyre innvilger dispensasjon fra verneforskriften til oppgradering av stier i tårnskogen jf. kart i vedlegg 1.

Dispensasjonen er hjemlet i verneforskriften § 3 fjerde ledd j.) og begrunnes med at tiltaket følger opp forvaltningsmålet at noen områder i nasjonalparken på Jomfruland skal være tilrettelagt for funksjonshemmede. Området har allerede en viss grad av tilrettelegging og eksisterende stier har en fordelaktig stigning og bredde som reduserer behovet for omfattende tiltak ifbm. økt tilgjengelighet. Området består av bartredominert skog og vurderes å tåle høy bruk. Tiltaket legges inn i søknad om tiltaksmidler for 2025 til Miljødirektoratet. Nasjonalparkstyret tar en ny vurdering av gjennomføring og omfang basert på direktoratets tildeling av midler til tiltak for 2025.

Behandling

Terje Mindrebø: Servicebygget har fullt utbygd rom i underetasje. Rommet er ferdig, men tilgjengeligheten må bedres. Forvalter sender en ny henvendelse til kommunen knyttet til økt tilgjengelighet til bygget ved ev. innføring av betalingsløsning jf. øvrige offentlige toaletter i Kragerø kommune. Besøkscenteret settes i kopi i henvendelsen.

Vedtak

Jomfruland nasjonalparkstyre innvilger dispensasjon fra verneforskriften til oppgradering av stier i tårnskogen jf. kart i vedlegg 1.

Dispensasjonen er hjemlet i verneforskriften § 3 fjerde ledd j.) og begrunnes med at tiltaket følger opp forvaltningsmålet at noen områder i nasjonalparken på Jomfruland skal være tilrettelagt for funksjonshemmede. Området har allerede en viss grad av tilrettelegging og eksisterende stier har en fordelaktig stigning og bredde som reduserer behovet for omfattende tiltak ifbm. økt tilgjengelighet. Området består av bartredominert skog og vurderes å tåle høy bruk. Tiltaket legges inn i søknad om tiltaksmidler for 2025 til Miljødirektoratet. Nasjonalparkstyret tar en ny vurdering av gjennomføring og omfang basert på direktoratets tildeling av midler til tiltak for 2025.

2024/40: Budsjett for søknad om tiltaksmidler og driftsmidler for 2025

Nasjonalparkforvalters innstilling:

Styret vedtar forslag til budsjett til kap./post. 1420.31 – Tiltak store verneområder, med tilhørende forslag til tiltak for 2025 med ev. suppleringer gjort i møtet. Styret slutter seg til forslag om søknad om midler til styrets drift fra kap./post 1420.21 på 250.000,- til drift av nasjonalparkstyret, i tillegg til grunnfinansiering på 75.000,-.

Styret gjennomfører en rullering av flerårig tiltaksplan våren 2025 for perioden 2025-2028, hvor rådgivende utvalg inviteres til å komme med innspill og kalles inn til styremøtet

Behandling

Henriette Fluor Vikre: Undersøke muligheten for annen finansiering av tiltak som kan søkes av samarbeidspartnere.

Vedtak

Styret vedtar forslag til budsjett til kap./post. 1420.31 – Tiltak store verneområder, med tilhørende forslag til tiltak for 2025 med ev. suppleringer gjort i møtet. Styret slutter seg til forslag om søknad om midler til styrets drift fra kap./post 1420.21 på 250.000,- til drift av nasjonalparkstyret, i tillegg til grunnfinansiering på 75.000,-.

Styret gjennomfører en rullering av flerårig tiltaksplan våren 2025 for perioden 2025-2028, hvor rådgivende utvalg inviteres til å komme med innspill og kalles inn til styremøtet

2024/41: Eventuelt

Møtetid

Møtet varte i 4 timer med 2 timer forberedelse.

Neste møter

Forvalter sender ut forslag til møtedatoer for 2025 på e-post. Første møte gjennomføres med vararepresentanter og rådgivende utvalg når tildeling av tiltaksmidler foreligger (starten av mars)

RS 5/2025 Referatsaker

From: Moland, Even[even.moland@hi.no]

Sent: 29.11.2024 11:27:59

To: Gulbrandsen, Jenny Marie[jenny.gulbrandsen@statsforvalteren.no]; Dobbedal, Eirik Johansen[Eirik.Dobbedal@statsforvalteren.no]; Sjømæling, Anne[anne.sjomaling@statsforvalteren.no]; Olsen, Monika[monika.olsen@statsforvalteren.no]; anita.tullrot@lansstyrelsen.se[anita.tullrot@lansstyrelsen.se]

Cc: Marte Sodeland[marte.sodeland@uia.no]; Kiland-Langeland, Thomas Christian[thomas.kiland-langeland@statsforvalteren.no]; Knutsen, Halvor[Halvor.Knutsen@hi.no]; Helene Frigstad[helene.frigstad@niva.no]

Subject: Skagerrak Science & Solutions Sail 2025 - forespørsel om økonomisk støtte fra nasjonalparkene

Kjære nasjonalparkforvaltere,

Vi planlegger en 14-dagers seilas med S/S Sørlandet fra 9. til 22. juni 2025 i havområdet Skagerrak-Kattegat-Oslofjorden, i kombinasjon med en formidlingsturne (se vedlegg).

Hovedformålet med seilasen er å skape engasjement for utfordringene og løsningene knyttet til dette havområdet. Prosjektet ledes fra UiA i tett samarbeid med Havforskningsinstituttet.

Inntil nylig har vi hatt begrenset hell med finansieringen, men vi har sikret betydelig støtte hos Agder fylkeskommune (600'000), og nylig fra UiAs ledelse (100'000). Dette er svært gledelig, og det gir oss tro på at vi skal kunne realisere planene.

Fremdeles mangler vi tilstrekkelig finansiering til å kunne signere en avtale tidlig neste år. Totalkostnad for leie av Fullriggeren Sørlandet i 14 dager er 1,4 mill.

Nå henvender vi oss til alle involverte forskningsinstitusjoner (UiO, NMBU, Havforskningsinstituttet, NIVA, SLU, UGOT, DTU). Vi søker også støtte hos Oslo, Akershus, Telemark, Vestfold og Østfold fylkeskommuner, Region København og Vestre Götalands län, samt Norges forskningsråd og private aktører.

Da nasjonalparkene i Skagerrak er viktige samarbeidspartnere i forskning og formidling håper vi på noe støtte som kan bidra til å sikre gjennomføring og motivere de andre organisasjonene.

Er dette noe nasjonalparkene vil ha mulighet til å bidra til? Vi stiller gjerne til en prat!

På vegne av arbeidsgruppen,

Even Moland, Marte Sodeland, Thomas K Langeland, Halvor Knutsen, Helene Frigstad

Kysten rundt Skagerrak, Kattegat og Oslofjorden er blant de mest tettbefolkede områdene i Skandinavia, og havområdene er i dag i dårlig tilstand. Det er nødvendig med en omfattende omstilling for å ivareta miljøet i hav og fjorder. Denne omstillingen vil kreve bred samfunnsstøtte og aktiv mobilisering. Forskningsorganisasjonene tilknyttet dette havområdet ønsker gjennom dette initiativet i felleskap å skape engasjement og bevissthet rundt denne omstillingen, men også begeistring for våre nære havområder og havarbeid. Prosjektet vil rette seg spesielt mot barn og unge, men også mot allmennheten generelt.

Science and Solutions Sail 2025

Vi planlegger et 14 dagers seilas med S/S Sørlandet fra 9. til 22. juni 2025 (14 dager) i havområdet Skagerrak- Kattegat-Oslofjorden. Hovedformålet med seilasen er å skape engasjement for utfordringene og løsningene knyttet til dette havområdet. Seilasen vil gå fra Kristiansand, via Farsund og over til København. Fra København seiler vi til Gøteborg, til Oslo og returnerer deretter til Kristiansand via Arendal. Vi følger dermed strømrretningen i Skagerrak, sparer dermed tid og drivstoff, og bruker dette som et pedagogisk element. I hver besøkshavn vil det avholdes arrangementer hvor det formidles oppdatert kunnskap om tilstand og løsninger for fjord og hav gjennom populærvitenskapelige arrangementer.

Prosjektet ledes fra [Universitetet i Agder](#) i tett samarbeid med [Havforskningsinstituttet](#). Norske prosjektpartnere inkluderer også [Norsk Institutt for Vannforskning](#), [Universitetet i Oslo](#) og [Norges Universitet for Miljø og Biovitenskap](#). Fra Sverige deltar [Göteborgs Universitet](#) og [Sveriges Lantbruksuniversitet](#), mens [DTU Aqua](#) er med fra Danmark. Studenter og unge forskere vil være sentrale i gjennomføringen av dette formidlingsprosjektet. Deres involvering vil også utvide det internasjonale forskningssamarbeidet og bidra til dets videreførelse.

Vi vil skape oppmerksomhet og engasjement om den kritiske tilstanden for livet i våre fjorder og havområder, først og fremst som følge av hvordan vi mennesker påvirker natur og klima. Løsningene finnes, nå må vi ta dem i bruk! Samtidig ønsker vi å formidle optimisme for havnaturen og vi vil skape begeistring for alle typer havarbeid som fremtidsrettet og attraktivt for unge mennesker.

Finansiering av seilaset

Ut over seilskutas faste mannskap vil det være mulighet til deltakelse fra opptil 70 personer, inkludert studenter, forskere, sponsorer og andre interessegrupper. Det er ønskelig fra prosjektgruppa at deltakerkostnader, spesielt for studenter og unge forskere, skal holdes til et minimum.

Kostnadene knyttet til gjennomføring av seilasen er estimert til 3,4 mill. NOK. Ut over egeninnsats fra deltakende forskningsinstitusjoner søker prosjektgruppen finansiell støtte fra offentlige og private aktører som ønsker å investere i fremtiden til dette viktige havområdet.

Kysten rundt Skagerrak, Kattegat og Oslofjorden er blant de mest tettbefolkede områdene i Skandinavia, og havområdene er i dag i dårlig tilstand. Det er nødvendig med en omfattende omstilling for å ivareta miljøet i hav og fjorder. Denne omstillingen vil kreve bred samfunnsstøtte og aktiv mobilisering. Forskningsorganisasjonene tilknyttet dette havområdet ønsker gjennom dette initiativet i felleskap å skape engasjement og bevissthet rundt denne omstillingen. Prosjektet vil rette seg spesielt mot barn og unge, men også mot allmennheten generelt.

Science and Solutions Sail 2025

Vi planlegger et 14 dagers seilas med S/S Sørlandet fra 9. til 22. juni 2025 (14 dager) i havområdet Skagerrak - Kattegat -Oslofjorden. Hovedformålet med seilassen er å skape engasjement for utfordringene og løsningene knyttet til dette havområdet. Seilassen vil gå fra Kristiansand, via Farsund og over til København. Fra København seiler vi til Göteborg, til Oslo og returnerer deretter til Kristiansand via Arendal. Vi følger dermed strømrretningen i Skagerrak, og bruker dette som et pedagogisk element i prosjektet. I hver besøkshavn vil det avholdes arrangementer hvor det formidles oppdatert kunnskap om tilstand og løsninger for fjord og hav gjennom populærvitenskapelige arrangementer.

Prosjektet ledes fra Universitetet i Agder i tett samarbeid med Havforskningsinstituttet. Norske prosjektpartnere inkluderer også Norsk Institutt for Vannforskning, Universitetet i Oslo og Norges Universitet for Miljø og Biovitenskap. Fra Sverige deltar Göteborgs Universitet og Sveriges Lantbruksuniversitet, mens DTU Aqua er med fra Danmark. Studenter og unge forskere vil være sentrale i gjennomføringen av dette formidlingsprosjektet. Deres involvering vil også utvide det internasjonale forskingssamarbeidet og bidra til dets videreførelse.

Vi vil skape oppmerksomhet og engasjement om den kritiske tilstanden for livet i våre fjorder og havområder, først og fremst som følge av hvordan vi mennesker påvirker natur og klima. Løsningene finnes, nå må vi ta dem i bruk! Samtidig ønsker vi å formidle optimisme for havnaturen og vi vil skape begeistring for alle typer havarbeid som fremtidsrettet og attraktivt for unge mennesker.

Regional, nasjonal og internasjonal mobilisering

Prosjektpartnere i de respektive vertsbyene, Kristiansand, Farsund, København, Gøteborg, Oslo og Arendal, vil være hovedansvarlig for de regionale arrangementene. Disse arrangementene vil i hovedsak rette seg mot barn og unge, men også mot allmenheten generelt. De regionale arrangementene vil reflektere de særlige utfordringene i de enkelte området, men også i Skagerrak-Oslofjorden- Kattegat og havet generelt.

Vi vil mønstre på i skutas hjemmehavn Kristiansand, hvor skoleklasser vil inviteres til å delta i en markering i forbindelse med avreise. Første besøkshavn vil være Farsund. I motsetning til lenger øst langs Skagerrak er kysten i vestre del av Agder i bedre tilstand. Her er et stort fokus på kystmiljø, og på utvikling av akvakultur og annen næring innenfor naturens tålegrenser. Arrangementet i Farsund, hvor UiA har en aktiv forskningsstasjon, vil fokusere på bruk og utvikling av kysten på en bærekraftig måte.

Seilassen vil gå videre til København, hvor fagmiljøet ved DTU Aqua vil være hovedarrangør forkommunikasjonsarrangementet. Faglig fokus vil da være det Danske perspektivet på utfordringer i Skagerrak og Kattegat, som i stor grad knyttes til næringsbelastning fra landbruket og overutnytting av naturressurser. Samtidig har Danmark og Sverige et positivt og håpefullt felles eksempel å vise til i Øresund, der tilstanden i økosystemet er nokså god.

Neste arrangement vil være i Gøteborg. Utfordringene langs den Svenske vestkysten har sterke likheter med utfordringene langs den norske Skagerrakkysten. I Sverige har imidlertid innføring av sterkere vern hatt en svært god effekt på kystøkosystemene i senere år. Det er viktig å løfte løsningene og fremgangen som gjøres for å skape et positivt engasjement for havet.

Arrangementet i Oslo vil fokusere særskilt på situasjonen i Oslofjorden. Arrangementene i Arendal og Kristiansand vil gjennomføres i samarbeid mellom UiA, Havforskningsinstituttet og NIVA, med fokus på Skagerrak. Skagerrak er foreløpig i en bedre tilstand enn Oslofjorden, men utfordringene her er også store. Det finnes imidlertid gode løsninger for belastningene, hovedsakelig overfiske, næringssaltproblematikk, utbygging og klimaendringer.

Mål og ringvirkninger for regionen og for våre havområder

Formålet i prosjektet er først og fremst å støtte opp om nødvendige omstillingsprosesser for å ivareta naturen i Skagerrak-Oslofjorden- Kattegat. Samtidig søker vi å skape engasjement og forståelse for havet (ocean literacy - «havforståelse») og det som lever der. Havområdene henger sammen og utfordringene deler vi på tvers av landegrenser. Løsningene finner vi i felleskap.

Seilassen knyttes til regionplanens mål om en kunnskapsbasert utvikling innenfor bærekraftige rammer. Prosjektet vil bidra til å formidle kunnskap om tilstand og hva vi mennesker kan gjøre for å bedre tilstanden for livet i våre nærmeste havområder. Kunnskap danner grunnlag for mer bærekraftig forvaltning og bruk av havets ressurser, som igjen tilrettelegger for kunnskapsbasert omstilling med potensial for økt verdiskaping fra fiskeri og havbruk, økt friluftslivs- og

rekreasjonsverdi og ytterligere forsknings- og utdanningsaktivitet. Prosjektet vil også styrke regionens samarbeid med de andre regionene som har Skagerrak som sitt havområde.

Som Havpanelet påpeker, er havets ressurser overbeskattet og global marin miljøtilstand redusert. Dette prosjektet støtter flere av FNs bærekraftsmål, spesielt mål om bevaring av hav og marine ressurser (Mål 14) og utvikling av bærekraftige samfunn (Mål 11). Samtidig får behovet for restaurering av akvatiske systemer også i økende oppmerksomhet regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Naturbaserte løsninger, som kultivering av arter som restaurerer habitat og forbedrer vannmiljøet, er både økologisk og økonomisk gunstig, og kan knyttes til mål om bærekraftig forbruk og produksjon (Mål 12), matproduksjon (Mål 2), og industrialisering og innovasjon (Mål 9).

En god samarbeidsarena er av stor viktighet for det marine fagmiljøet og har betydelige ringvirkninger for forskningsinstitusjonene i Skagerrak-Oslofjorden-Kattegat regionen. Gjennomføring av dette prosjektet vil styrke båndene mellom disse organisasjonene og styrke mulighetene for utvikling av kunnskap i felleskap, hvor aktuelle samfunnsutfordringer knyttet til natur og ressursutvikling blir imøtekommet. Fordi bruk og ivaretagelse av kysten er nødvendig for en god samfunnsutvikling, er det også viktig med en forskningssatsning og kunnskapsutvikling innen marin natur og marine ressurser.

Finansiering av seilaset

I tillegg til seilskutas faste mannskap vil det være mulighet til deltakelse fra opptil 70 personer, inkludert studenter, forskere, sponsorer og andre interessegrupper. Det er ønskelig fra prosjektgruppa at deltakerkostnader, spesielt for studenter og unge forskere, skal holdes til et minimum.

Kostnadene knyttet til gjennomføring av seilaset er estimert til 3,4 mill. NOK. Dette vil dekke kost og losji for deltakende studenter og forskere fra de tre deltakerlandene, driftskostnader tilknyttet studentprosjekter og lønnskostnader knyttet til planlegging og gjennomføring av kommunikasjonsprosjektet. Utover egeninnsats fra deltakende forskningsinstitusjoner søker prosjektgruppen finansiell støtte fra offentlige og private aktører som vil investere i fremtiden til dette viktige havområdet.

Vedlegg: Finansierings- og kostnadsplan for prosjektet.

Finansierings og kostnadsplan Science and Solutions Sail 2025

Kostnader per prosjektpartner per år

	2024	2025	Prosjektperioden
Universitetet i Agder	200	2900	3100
Havforskningsinstituttet	100	200	300
Totalsum			3400

Kostnadsplan

	2024	2025	Prosjektperioden	Spesifikasjon
Personal og indirekte kostnader	300	700	1000	Timer UiA (800t) og HI (350t). Forskningsrådets timesatser.
Innkjøp FoU			0	
Utstyr			0	
Andre driftskostnader		2400	2400	Skuteleie/havneleie/reise/filmproduksjon
Totalsum			3400	

Kostnadssted

	2024	2025	Prosjektperioden	Spesifikasjon
Næringsliv		200	200	Havnekosnader Farsund/Oslo/Arendal
		400	400	Filmproduksjon
		200	200	Reisekostnader studenter
Instituttsektor	100	200	300	Timer HI
UoH-sektor	200	500	700	Timer UiA
Andre sektorer		1400	1400	Stiftelsen Sørlandet
Utllandet		200	200	Havnekosnader København/Gøteborg
Totalsum			3400	

Finansiering per prosjektpartner

	Forskningsrådet	Egenfinansiering	Annen finansiering	Sum	Spesifikasjon av annen finansiering
Universitetet i Agder	250	700	2150	3100	Offentlige og private aktører
Havforskningsinstituttet		300		300	
Totalsum				3400	

Finansieringsplan

	2024	2025	Prosjektperioden	Spesifikasjon
Egenfinansiering	300	700	1000	
Internasjonale midler			0	
Offentlige midler			0	
Offentlig finansiering		900	900	Søker AFK:600kNok,Oslo:100kNok,København:100kNok, Gøteborg:100kNok
Privat finansiering		1250	1250	Søker 250kNok fra hver av totalt 5 private stiftelser og næringslivsaktører.
Forskningsrådet		250	250	
Totalsum			3400	

Science and Solutions Sail
Skagerrak – Oslofjorden – Kattegat
9.-22. juni 2025
Fullriggeren Sørlandet

NIVA

UiA University
of Agder

CENTRE FOR COASTAL RESEARCH

Seilas for kunnskap om hav og fjord – for løsninger, havforståelse og engasjement!

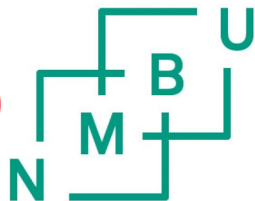
Populærvitenskapelig formidling til publikum, barn og unge.

Mål om å engasjere journalister, politikere, folk flest.

Gjennomføring av små forskningsprosjekter underveis.

Seilingsrute 9. – 22. juni 2025:

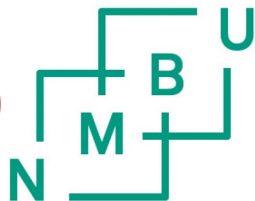
- Kristiansand 9. juni
- Farsund 11. juni
- København 14.-15. juni
- Gøteborg 17. juni
- Oslo 19. juni
- Arendal 21. juni
- Kristiansand 22. juni

Seilas for kunnskap om hav og fjord

Formidlingsarrangement ved hvert havneanløp
– i samarbeid med våre partnere i regionen
(ansvarlige arrangører i parentes):

- Farsund 11.6 (UiA, HI)
- København 15.6 (DTU)
- Gøteborg 17.6 (UGOT, SLU)
- Oslo 19.6 (UiO, NMBU, NIVA)
- Arendal 21.6 (NIVA, HI)
- Kristiansand 22.6 (UiA, HI)

From: ikke-svar@miljodir.no[ikke-svar@miljodir.no]
Sent: 13.12.2024 09:31:13
To: Dobbedal, Eirik Johansen[Eirik.Dobbedal@statsforvalteren.no]
Subject: Kvittering for levert søknadKvittering for innsendt søknad via Miljødirektoratets elektroniske søknadssenter: Behovsinnmelding statsforvalteren - 2025

Søknaden ligger som vedlegg.

Sendt av: Eirik Johansen Dobbedal [eirik.dobbedal@statsforvalteren.no]
Dato: 13.12.2024 09:31

Referansenummer (i søknadssenter): 25S048D8

Med vennlig hilsen
Miljødirektoratet

NB: Ikke svar på denne e-posten.
Dette er en automatisk generert utsending og svar på denne vil ikke bli lest.

BEHOVSINNMELDING STATSFORVALTEREN - 2025

Organisasjonsnummer: 921645996
Foretaksnavn JOMFRULAND NASJONALPARK

Adresse: Ytre Strandvei 15, 3770 KRAGERØ
E-postadresse: eirik.dobbedal@statsforvalteren.no

Kontaktperson

Navn: Eirik Johansen Dobbedal
Telefonnummer: 99429065
E-postadresse: eirik.dobbedal@statsforvalteren.no

Utfyller

Navn: Eirik Johansen Dobbedal

Mottaker: Miljødirektoratet

SØKNAD

REFERANSENR.: 25S048D8

Om søknaden

Er søker verneområdeforvalter eller statsforvalter? Verneområdeforvalter
Hvilken statsforvalter hører du til? Statsforvalteren i Vestfold og Telemark

Tiltak

Oversikt over alle tiltak

Navn	Kapittelpost	Fagområde	Kostnadsart	Ansvarlig	Beløp
Drift Jomfruland nasjonalparkstyre 2025	142021 - 21-post Spesielle driftsutgifter Miljødirektoratet	Forvaltning verneområder	Driftskostnader	Eirik Dobbedal	270 000

Drift Jomfruland nasjonalparkstyre 2025

Navn på tildeling/prosjekt/tiltak: Drift Jomfruland nasjonalparkstyre 2025

Beskrivelse av tildeling/prosjekt/tiltak:

Midler til drift av nasjonalparkstyre 2025. Søknadssum på 250.000,- forutsetter tildeling av grunnfinansiering jf. 2024 på minimum 75.000,- slik at samlet budsjett (Inntektssiden for 2025 blir på 325.000,-).

Nasjonalparkstyret har færre repr. etter endring med grunneierrepr., men det har kommet endelig avklaring på at faktureringskrav for styreleder er godkjent. Dette innebærer vesentlig høyere kostand for drift av NP-styret.

Referanse til tildelingsbrev/VØI:

Kapittelpost: 142021 - 21-post Spesielle driftsutgifter Miljødirektoratet

Fagområde: Forvaltning verneområder

Underområde: Drift av nasjonalpark- og verneområdestyrer

Kostnadsart:

- Driftskostnader

Ansvarlig saksbehandler hos statsforvalteren: Eirik Dobbedal

Omsøkt beløp: Kr 270 000

Er tiltaket flerårig? Nei

Er tiltaket geografisk nærliggende relevante verneområder, naturtyper, leveområder for trua arter etc.:

Nei / Ikke relevant

Vedlegg

Ingen vedlegg

 Eirik Johansen Dobbedal for JOMFRULAND NASJONALPARK

Lvert 13.12.2024

Jomfruland nasjonalparkstyre
Postboks 2076
3103 TØNSBERG

Trondheim, 04.02.2025

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2025/1478

Saksbehandler:
Lise Rognes

Anmodning om rapportering av antall anmeldelser til politiet i 2024

Vi viser til Stortingsmelding nr. 19 (2019-2020) om Miljøkriminalitet hvor regjeringen har valgt to strategier i arbeidet mot miljøkriminalitet, hhv. forebyggende tiltak og oppfølging av lovbrudd som er begått. Det er et sentralt mål å styrke den strafferettslige forfølgningen av miljøkriminalitet, blant annet ved å styrke anmeldelsespraksis.

I arbeidet med miljøkriminalitet og som ledd i oppfølging av St. Meld nr. 19 (2019-2020) om Miljøkriminalitet, ber Miljødirektoratet om en kort oversikt over alle nye anmeldelser som er fra verneområdestyrene til politiet i 2024 og som omhandler brudd på miljøregelverket.

Vi ber om følgende informasjon fra styrene;

- Navn på verneområdet
- Gjerningskommune
- Gjerningstidspunkt
- Anmeldt foretak, av personvern hensyn skal navn på privatpersoner ikke oppgis, her er det tilstrekkelig å angi at den anmeldte er "privatperson"
- Tema
- Lovverk
- Dato for anmeldelse
- Anmeldelsesnummer
- Status (Eksempler: ikke avgjort/henlagt (inkl. på hvilket grunnlag)/straffereaksjon (forelegg, betinget/ubetinget dom, inndragning, rettighetstap)

Vi ber også om rapportering dersom det ikke er anmeldt brudd på miljøregelverket i 2024.

Videre ber vi også om rapportering på status på anmeldelser rapportert inn til Miljødirektoratet for tidligere år og som tidligere ikke er rapportert som avsluttet.

Det skal ikke rapporteres på anmeldelser inngitt av andre samarbeidsparter som for eksempel SNO eller fjelloppsynet.

Rapporteringen gjøres i brev til Miljødirektoratet som merkes unntatt offentlighet, jf. offl. § 24 andre ledd andre setning. Brevet skal merkes med sak 2025/1478.

Det settes frist for tilbakemelding til 1. mars 2025.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Tone Lise Alstad Eid
seksjonsleder

Lise Rognes
seniorrådgiver

Klima- og miljødepartementet
Postboks 8013 Dep
0030 OSLO

Saksbehandler Eirik Johansen Dobbedal

Vår ref. 2024/13673-0 432.3

Deres ref.

Dato 17.02.2025

Jomfruland nasjonalparkstyre - Innspill i forbindelse med utredning av organisering av verneområdeforvaltere.

Styret i Jomfruland nasjonalpark stiller seg positive til at det gjennomføres en utredning av organisering av verneområdeforvaltere. Jomfruland nasjonalparkstyre har som utgangspunkt at dagens organisering på mange områder fungerer godt, og ønsker ikke en omfattende omorganisering som svekker lokal forankring. Nasjonalparkstyret legger merke til og støtter det grunnleggende prinsippet for utredningen at det fortsatt skal være lokal forankring og lokalisering tett på verneområdene.

Styret i Jomfruland nasjonalpark har tro på en bred forankring av en eventuell utredning, hvor bredden av nasjonalparkene må være representert. Nasjonalparkstyret synes informasjonsmøtet med KLD som oppklarende og opplever at et flertall av styrene støtter videreføring av dagens organisering.

Hvert verneområde er unikt. Organisering av forvaltere må bidra til å ivareta og styrke den fleksibiliteten og variasjonen som trengs fra verneområde til verneområde, samtidig som den bidrar til å fremme samarbeid i spørsmål og problemstillinger som deles med andre.

Organisering.

Dagens organisering med lokalt forankret nasjonalparkforvalter bidrar til en effektiv bruk av forvalters ressurser på oppdrag ute i nasjonalparken og administrative oppgaver.

Nasjonalparkstyret er kritiske til en organisering som gir økt avstand til oppdragsgiver/beslutningstaker/arbeidsgiver. Forvalter er i dag tilknyttet Statsforvalteren i Vestfold og Telemark. Forvalter er lokalisert i Kragerø. Dette gir tilgang til et bredt fagmiljø, samtidig som forvalter har kort vei til verneområdet. Endret organisering vil trolig vil kreve mer bruk av forvalters tid til å opprettholde kontakt med en arbeidsgiver/ oppdragsgiver, som enten er samlet for et større geografisk område, lagt til Miljødirektoratet, eller en egen avdeling.

Lokal forankring gir økte muligheter for samarbeid med Besøkssenter Jomfruland nasjonalpark AS, som fikk autorisasjon i 2024. Målet er å styrke samarbeidet.

Fagmiljø.

For å styrke fagmiljøet, vil vi foreslå at det opprettes et formelt samarbeidsforum for forvaltere av marine nasjonalparker i Oslofjorden/Skagerak. Forvalterne i Færder, Ytre Hvaler, Jomfruland og Raet har i dag et uformelt samarbeid om problemstillinger og erfaringsutveksling. Formalisering av samarbeidet må også følges opp med økonomisk støtte, som gjør det mulig å gjennomføre felles møter og reising mellom verneområdene.

Nasjonalparkene har mange overlappende problemstillinger knyttet til forvaltning av de arealer på land og i havet.

Personalansvar.

Styret ønsker ikke at personalansvaret skal overføres til nasjonalparkstyret, men at det opprettholdes hos statsforvalter. Styret registrerer et godt samarbeid med Statsforvalteren i Vestfold og Telemark v/miljødirektøren, og at det blir gitt god veiledning ved behov.

En svakhet i dagens organisering er at styret ikke har en formell rolle i arbeidet med evaluering av nasjonalparkforvalter. Dette kan løses ved en møteplass for nasjonalparkens styreleder og personalansvarlige hos statsforvalter.

Besøkssenter.

Besøkssenter og nasjonalparken har i dag egne styrer, som har ansvar for å utarbeide strategi- og handlingsplaner, uten at det er et formelt samarbeide om felles tiltak.

I dag fungerer informasjonsutveksling mellom styrene ved at forvalter i Jomfruland nasjonalpark er gitt observatørstatus i styremøtene til besøkssenteret. Besøkssenter Jomfruland nasjonalpark er med i nasjonalparkstyrets rådgivende utvalg, med møte og talerett.

Med hilsen

Henriette Fluer Vikre
styreleder, Jomfruland nasjonalpark

Eirik Johansen Dobbedal
nasjonalparkforvalter

Etter våre rutiner er dette brevet godkjent og sendt uten underskrift

From: ikke-svar@miljodir.no[ikke-svar@miljodir.no]

Sent: 13.12.2024 13:36:45

To: Dobbedal, Eirik Johansen[Eirik.Dobbedal@statsforvalteren.no]

Subject: Kvittering for levert søknadKvittering for innsendt søknad via Miljødirektoratets elektroniske søknadssenter: Midler til tiltak i verneområder (kap 1420 post 31) - 2025

Søknaden ligger som vedlegg.

Sendt av: Eirik Johansen Dobbedal [eirik.dobbedal@statsforvalteren.no]

Dato: 13.12.2024 13:36

Referansenummer (i søknadssenter): 25SFED8E

Med vennlig hilsen

Miljødirektoratet

NB: Ikke svar på denne e-posten.

Dette er en automatisk generert utsending og svar på denne vil ikke bli lest.

MIDLER TIL TILTAK I VERNEOMRÅDER (KAP 1420 POST 31) - 2025

Organisasjonsnummer: 921645996
Foretaksnavn JOMFRULAND NASJONALPARK

Adresse: Ytre Strandvei 15, 3770 KRAGERØ
E-postadresse: eirik.dobbedal@statsforvalteren.no

Kontaktperson

Navn: Eirik Johansen Dobbedal
Telefonnummer: 99429065
E-postadresse: eirik.dobbedal@statsforvalteren.no

Utfyller

Navn: Eirik Johansen Dobbedal

Mottaker: Miljødirektoratet

SØKNAD

REFERANSEN.R.: 25SFED8E

Tiltak

Hvem søkes det på vegne av? Nasjonalpark- eller verneområdestyre

Oversikt over alle tiltak						
Pri.	Navn på tiltaket	Tiltakskategori	Tiltakstype	Verneområde	Øk. ansvarlig	Beløp
1	Kjøp av tjenester Statens naturoppsyn	Annet	Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Lokalt SNO	150 000
2	Vedlikeholdsrydding trevirke, varder og groper mfl	Annet	Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	60 000
3	Utbedring av drenering sone A Stråholmen (NP)	Restaurering	Rensking av bekk/elv	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	20 000
4	Fjerne fremmedart - spirea Tårnhagen	Uttak av fremmede arter	Andre arter	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	25 000
5	Nødvendig utredning før tiltak: Marin	Kartlegging	Kartlegging av naturtyper	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	950 000
6	Evaluering av beite- og skjøtselstiltak i landskap	Kartlegging	Annen kartlegging	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	20 000

7	Fremmedarter: Oppfølging av kartlegging 2024.	Uttak av fremmede arter	Andre arter	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	90 000
8	Kjøp av beitetjenester Jomfruland	Beiting og lyngbrenning	Beiting- og/eller gjerding for bufe	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	90 000
9	Kjøp av beitetjenester Stråholmen	Beiting og lyngbrenning	Beiting- og/eller gjerding for bufe	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	60 000
10	Tjenestekjøp skjøtsel Stråholmen	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Rydding av trær/busker/kratt	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	65 000
11	Tjenestekjøp skjøtsel Jomfruland	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Rydding av trær/busker/kratt	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	50 000
12	Vedlikehold eikegjerde Holmsløyka	Restaurering	Skjøtsel i tilknytning kulturminner	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	10 000
13	Supplering skilt	Tilrettelegging og informasjon	Oppføring av skilt og/eller infotavle	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	20 000
14	Nødvendig utredning før tiltak og tiltak	Annet	Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	380 000
15	Slått fem teiger Jomfruland + manuell slått	Slått	Engslått	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	30 000
16	Skjøtselsrydding Nome vgs - skogbruk	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Rydding av trær/busker/kratt	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	50 000
17	Restaurering av steingjerder - Nome vgs	Restaurering	Skjøtsel i tilknytning kulturminner	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	50 000
18	Skjøtsel tangplass - opptak av tang og tare	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Annet (utdypes i merknadsfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	10 000
19	Skjøtsel strandtorn	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Annet (utdypes i merknadsfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	10 000
20	Lyngheibrenning og rest skjøtsel Styrmannsholmen	Beiting og lyngbrenning	Lyngbrenning	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	20 000

21	Inngjerding av nye asketrær Plommehagen	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Styving av enkelttrær	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	10 000
22	Oppsett av bålpanner	Tilrettelegging og informasjon	Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	15 000
23	Fjerne nedgravd piggråd i rullesteinstranda	Restaurering	Annet (utdypes i merknadsfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	30 000
24	Fjerne gammel telekabel fra Øytangen gård	Restaurering	Annet (utdypes i merknadsfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	10 000
25	Vedlikehold og utskifting av husdyrgjerde	Beiting og lyngbrenning	Beiting- og/eller gjerding for bufe	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	40 000
26	Rydding av kantsone - slåtteeng Øytangeløkka	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Rydding av trær/busker/kratt	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	50 000
27	Vedlikeholdsrydding Sandbakken jf. skjøtelsesplan	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Rydding av trær/busker/kratt	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	50 000
28	Morfologisk undersøkelse eller DNA analyse	Annet	Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	15 000
29	Tiltak strandmaurløve og strandmurerbie	Restaurering	Annet (utdypes i merknadsfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	15 000
30	Utbedring av kjørespor i strandvoll mot Saltstein	Restaurering	Utbedring av kjørespor	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	5 000
31	Oppgradering av stier i tårnskogen til UU-standard	Tilrettelegging og informasjon	Opparbeide sti/kanalisering	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	90 000
32	Fristille eik mellom Plommehagen og Sandbakken	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Rydding av trær/busker/kratt	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	15 000
33	Toalett Aasvik	Tilrettelegging og informasjon	Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	300 000

34	Vedlikehold av utvalgte stistrekninger	Tilrettelegging og informasjon	Opparbeide sti/kanalisering	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	20 000
35	Kontroll av hekking i fuglekasser Jomfruland	Annet	Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	5 000
36	Fjerning av gammelt husdyrgjerde Saltstein	Restaurering	Annet (utdypes i merknadsfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	10 000
37	Vedlikehold eikepåler langs sti Øytangen	Tilrettelegging og informasjon	Opparbeide sti/kanalisering	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	10 000
						2 850 000

Kjøp av tjenester Statens naturoppsyn

Prioritet: 1

Navn på tiltaket: Kjøp av tjenester Statens naturoppsyn

Tiltakskategori: Annet

Tiltakstype: Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Kjøp av tjeneste SNO bestandskontroll mink

Økonomisk ansvarlig: Lokalt SNO

Navn på SNO-ansatt: Espen Marker

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 150 000

Videreføring av pågående prosjekt? Ja

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Vedlikeholdsrydding trevirke, varder og groper mfl

Prioritet: 2

Navn på tiltaket: Vedlikeholdsrydding trevirke, varder og groper mfl

Tiltakskategori: Annet

Tiltakstype: Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Tjenestekjøp. Elevbedrift Kragerø vgs. Avfallsgebyr og transport inkludert.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 60 000
Videreføring av pågående prosjekt? Ja
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Ja

Utbedring av drenering sone A Stråholmen (NP)

Prioritet: 3
Navn på tiltaket: Utbedring av drenering sone A Stråholmen (NP)
Tiltakskategori: Restaurering
Tiltakstype: Rensking av bekk/elv
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Tiltak jf. § 3 tredje ledd c.) og § 3 tredje ledd g.) (Landskapsvernområdet og nasjonalparken). Tjenestekjøp.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 20 000
Videreføring av pågående prosjekt? Nei
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Nei

Fjerne fremmedart - spirea Tårnhagen

Prioritet: 4
Navn på tiltaket: Fjerne fremmedart - spirea Tårnhagen
Tiltakskategori: Uttak av fremmede arter
Tiltakstype: Andre arter
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Spirea stående i nasjonalparken lags steingjerde mot tårnhagen.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 25 000
Videreføring av pågående prosjekt? Nei
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Ja

Nødvendig utredning før tiltak: Marin

Prioritet: 5
Navn på tiltaket: Nødvendig utredning før tiltak: Marin
Tiltakskategori: Kartlegging

Tiltakstype: Kartlegging av naturtyper

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Nødvendig utredning før tiltak: Kartlegging av omfang og tilstand marine naturtyper: Bløtbunn, ålegrassenger, tareskoger, israndsavsetninger og skjellsand.

1/3 av felles søknadssum Færder og Ytre Hvaler NP. MD bes vurdere ev. annen post/tilskuddsordning ved begrensede midler. Det mangler i dag kunnskap om omfang og tilstand for de marine naturtypene. Fravær av kunnskap umuliggjør god forvaltning. Hvis ikke midler, bes burderes via kap./post 1420.32

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 950 000

Videreføring av pågående prosjekt? Nei

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Evaluering av beite- og skjøttelstiltak i landskap

Prioritet: 6

Navn på tiltaket: Evaluering av beite- og skjøttelstiltak i landskap

Tiltakskategori: Kartlegging

Tiltakstype: Annen kartlegging

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Nødvendig utredning før tiltak: Behov for kunnskap om effekter, før nye/ reviderte tiltak kan vurderes. Samarbeid med Utvalgte kulturlandskap for å dekke hele Stråholmen. UKL-finansiering for områder utenfor LVO og NP.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 20 000

Videreføring av pågående prosjekt? Ja

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Fremmedarter: Oppfølging av kartlegging 2024.

Prioritet: 7

Navn på tiltaket: Fremmedarter: Oppfølging av kartlegging 2024.

Tiltakskategori: Uttak av fremmede arter

Tiltakstype: Andre arter

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Oppfølging ifbm. bekjempelse av fremmedarter.

- Rynkerose
- Parkslirekne
- Mispel
- Berberis
- Sibirertebusk
- Sitkagran
- Edelgran
- Vrifuru
- Balsampoppel
- Hageeple
- Storlind
- Platanlønn
- Mahonie
- Bøk

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 90 000

Videreføring av pågående prosjekt? Ja

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Kjøp av beitetjenester Jomfruland

Prioritet: 8

Navn på tiltaket: Kjøp av beitetjenester Jomfruland

Tiltakskategori: Beiting og lyngbrenning

Tiltakstype: Beiting- og/eller gjerding for bufe

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Dekning av kostander knyttet til transport, slipp og tilsyn av storfe på Jomfruland. Tjenestekjøp. Flytting iht. beiteplan. Landbrukslaget tilsyn og flytting. Ev midler til etablering av husdyrgjerde for å intensivere beitetrykk på Øytangen med færre dyr.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 90 000

Videreføring av pågående prosjekt? Ja

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Kjøp av beitetjenester Stråholmen

Prioritet: 9

Navn på tiltaket: Kjøp av beitetjenester Stråholmen

Tiltakskategori: Beiting og lyngbrenning

Tiltakstype: Beiting- og/eller gjerding for bufe
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Tjenestekjøp småfesamdrift.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 60 000
Videreføring av pågående prosjekt? Ja
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Ja

Tjenestekjøp skjøttel Stråholmen

Prioritet: 10
Navn på tiltaket: Tjenestekjøp skjøttel Stråholmen
Tiltakskategori: Skjøttel av (tre)vegetasjon
Tiltakstype: Rydding av trær/busker/kratt
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Tjenestekjøp - oppfølging av forvaltningsplan, skjøttelsplan og flerårig tiltaksplan

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 65 000
Videreføring av pågående prosjekt? Ja
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Ja

Tjenestekjøp skjøttel Jomfruland

Prioritet: 11
Navn på tiltaket: Tjenestekjøp skjøttel Jomfruland
Tiltakskategori: Skjøttel av (tre)vegetasjon
Tiltakstype: Rydding av trær/busker/kratt
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Tjenestekjøp grunneire. Inkl., vedlikeholdsrydding beiteområder, bortkjøring av kvist og hogstavfall.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 50 000
Videreføring av pågående prosjekt? Ja

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Ja

Vedlikehold eikegjerde Holmsløkka

Prioritet: 12
Navn på tiltaket: Vedlikehold eikegjerde Holmsløkka
Tiltakskategori: Restaurering
Tiltakstype: Skjøttelse i tilknytning kulturminner
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Kjøp av nye eikerajer, lange spiker, innleid hjelp.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 10 000
Videreføring av pågående prosjekt? Ja
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Ja

Supplering skilt

Prioritet: 13
Navn på tiltaket: Supplering skilt
Tiltakskategori: Tilrettelegging og informasjon
Tiltakstype: Oppføring av skilt og/eller infotavle
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Supplering av informasjonsskilt og verne- og underskilt knyttet til drone/bådtvang/motorferdsel

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 20 000
Videreføring av pågående prosjekt? Nei
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Nei
Har dere en besøksstrategi for verneområdet (i produksjon eller ferdig)? Ja

Nødvendig utredning før tiltak og tiltak

Prioritet: 14
Navn på tiltaket: Nødvendig utredning før tiltak og tiltak
Tiltakskategori: Annet
Tiltakstype: Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Nødvendig utredning før tiltak og tiltak: Kartlegging og opprydding av tapt fiskeredskap og bunnliggende avfall i Jomfruland nasjonalpark.

Tjenestekjøp. Avhengig tildeling forutsetter dette utlysning av anbud for oppdrag. Kartlegging av områder med tapt fiskeredskap og søppeldeponier under vann, samt kartlegging av mulig brudd på trålforbudet i Jomfruland nasjonalpark.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 380 000

Videreføring av pågående prosjekt? Nei

Har tiltaket forankring i skjøtelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Slått fem teiger Jomfruland + manuell slått

Prioritet: 15

Navn på tiltaket: Slått fem teiger Jomfruland + manuell slått

Tiltakskategori: Slått

Tiltakstype: Engslått

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Tjenestekjøp grunneiere. inkl. manuell slått av kantsone.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 30 000

Videreføring av pågående prosjekt? Ja

Har tiltaket forankring i skjøtelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Skjøtelsesrydding Nome vgs - skogbruk

Prioritet: 16

Navn på tiltaket: Skjøtelsesrydding Nome vgs - skogbruk

Tiltakskategori: Skjøtsel av (tre)vegetasjon

Tiltakstype: Rydding av trær/busker/kratt

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Tjenestekjøp. Gjennomføres av Nome vgs. Skogbrukslinja. Rydding av oppslag jf. skjøtelsesplaner for Øytangen og Sandbakken.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 50 000
Videreføring av pågående prosjekt? Ja
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Ja

Restaurering av steingjerder - Nome vgs

Prioritet: 17
Navn på tiltaket: Restaurering av steingjerder - Nome vgs
Tiltakskategori: Restaurering
Tiltakstype: Skjøttelse i tilknytning kulturminner
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Gjennomføres av vg 2 anleggsgarter Nome vgs.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 50 000
Videreføring av pågående prosjekt? Ja
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Ja

Skjøttelse tangplass - opptak av tang og tare

Prioritet: 18
Navn på tiltaket: Skjøttelse tangplass - opptak av tang og tare
Tiltakskategori: Skjøttelse av (tre)vegetasjon
Tiltakstype: Annet (utdypes i merknadsfeltet)
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Ivaretagelse av tangplass med tilhørende biologisk mangfold.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 10 000
Videreføring av pågående prosjekt? Ja
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Ja

Skjøttelse strandtorn

Prioritet: 19
Navn på tiltaket: Skjøttelse strandtorn
Tiltakskategori: Skjøttelse av (tre)vegetasjon
Tiltakstype: Annet (utdypes i merknadsfeltet)
Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Skjøtsel strandtorn, jf. skjøtelsesplan for Sandbakken.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 10 000
Videreføring av pågående prosjekt? Ja
Har tiltaket forankring i skjøtelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Ja

Lyngheibrenning og rest skjøtsel Styrmannsholmen

Prioritet: 20
Navn på tiltaket: Lyngheibrenning og rest skjøtsel Styrmannsholmen
Tiltakskategori: Beiting og lyngbrenning
Tiltakstype: Lyngbrenning
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Oppfølging av skjøtelsesplan

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 20 000
Videreføring av pågående prosjekt? Ja
Har tiltaket forankring i skjøtelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Ja

Inngjerding av nye asketrær Plommehagen

Prioritet: 21
Navn på tiltaket: Inngjerding av nye asketrær Plommehagen
Tiltakskategori: Skjøtsel av (tre)vegetasjon
Tiltakstype: Styving av enkeltrær
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Tiltak jf. forvaltningsplan og flerårig tiltaksplan.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 10 000
Videreføring av pågående prosjekt? Nei
Har tiltaket forankring i skjøtelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Ja

Oppsett av bålpanner

Prioritet: 22

Navn på tiltaket: Oppsett av bålpanner

Tiltakskategori: Tilrettelegging og informasjon

Tiltakstype: Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Etablere en fast bålpanne i sittegrøp i rullesteinstranda ev. annen plass i NP for å begrense antall "villbål" i og i randsonen av verneområdet. Etablering av bålpanne ut for Løkstad før nasjonalparkgrensen.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 15 000

Videreføring av pågående prosjekt? Ja

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Nei

Har dere en besøksstrategi for verneområdet (i produksjon eller ferdig)? Ja

Fjerne nedgravd piggråd i rullesteinstranda

Prioritet: 23

Navn på tiltaket: Fjerne nedgravd piggråd i rullesteinstranda

Tiltakskategori: Restaurering

Tiltakstype: Annet (utdypes i merknadsfeltet)

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Opprydding. Gammel, rusten piggråd som er i ferd med å komme opp av rullesteina. Omfang ukjent.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 30 000

Videreføring av pågående prosjekt? Nei

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Nei

Fjerne gammel telekabel fra Øytangen gård

Prioritet: 24

Navn på tiltaket: Fjerne gammel telekabel fra Øytangen gård

Tiltakskategori: Restaurering

Tiltakstype: Annet (utdypes i merknadsfeltet)

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Opprydding.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 10 000
Videreføring av pågående prosjekt? Nei
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Nei

Vedlikehold og utskifting av husdyrgjerde

Prioritet: 25
Navn på tiltaket: Vedlikehold og utskifting av husdyrgjerde
Tiltakskategori: Beiting og lyngbrenning
Tiltakstype: Beiting- og/eller gjerding for bufe
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Nytt gjerde i robust netting mellom Øytangenløkka og eikeskogen. Plasseres på vestsiden av steingjerde/rydningsrøyser.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 40 000
Videreføring av pågående prosjekt? Nei
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Nei

Rydding av kantsone - slåtteeeng Øytangenløkka

Prioritet: 26
Navn på tiltaket: Rydding av kantsone - slåtteeeng Øytangenløkka
Tiltakskategori: Skjøttelse av (tre)vegetasjon
Tiltakstype: Rydding av trær/busker/kratt
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Rydding av ekspanderende kantkratt rundt Øytangenløkka. Manuell rydding, flishugging og bortkjøring av flis (flis kjøres ut av verneområdet). Rydde frem steingjerder og rydningsrøyser. Større trær bevares. Villepletrær spares. Jf. forvaltningsmål "Naturbeitemarker". Oppfølging av skjøttelsesplan. nmfl. § 8-12 vurdert.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 50 000
Videreføring av pågående prosjekt? Nei
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Nei

Vedlikeholdsrydding Sandbakken jf. skjøtselsplan

Prioritet: 27

Navn på tiltaket: Vedlikeholdsrydding Sandbakken jf. skjøtselsplan

Tiltakskategori: Skjøtsel av (tre)vegetasjon

Tiltakstype: Rydding av trær/busker/kratt

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Rydding av furu, hassel jf. skjøtselsplan.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 50 000

Videreføring av pågående prosjekt? Nei

Har tiltaket forankring i skjøtelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Nei

Morfologisk undersøkelse eller DNA analyse

Prioritet: 28

Navn på tiltaket: Morfologisk undersøkelse eller DNA analyse

Tiltakskategori: Annet

Tiltakstype: Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Morfologisk undersøkelse eller DNA analyse av mulige hybridtrær - villeple

Tjenestekjøp. Nødvendig kartlegging før tiltak ifbm. skjøtsel av Øytangen som bevaringsområde for villeple.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 15 000

Videreføring av pågående prosjekt? Ja

Har tiltaket forankring i skjøtelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Tiltak strandmaurløve og strandmurerbie

Prioritet: 29

Navn på tiltaket: Tiltak strandmaurløve og strandmurerbie

Tiltakskategori: Restaurering

Tiltakstype: Annet (utdypes i merknadsfeltet)

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Åpne flere mindre områder tett på høyden på Sandbakken, gbnr. 29/41, hvor mose fjernes og sanden vendes

(øverste, næringsrike lag byttes). Overvåkning mht. effekt lokalt. Området utsatt for stor gjengroing fra 2013 frem til i dag. Eldre bilder viser ytterligere gjengroing.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 15 000

Videreføring av pågående prosjekt? Nei

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Nei

Utbedring av kjørespor i strandvoll mot Saltstein

Prioritet: 30

Navn på tiltaket: Utbedring av kjørespor i strandvoll mot Saltstein

Tiltakskategori: Restaurering

Tiltakstype: Utbedring av kjørespor

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Kjørespor etablert ifbm. hogsttiltak.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 5 000

Videreføring av pågående prosjekt? Nei

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Nei

Oppgradering av stier i tårnskogen til UU-standard

Prioritet: 31

Navn på tiltaket: Oppgradering av stier i tårnskogen til UU-standard

Tiltakskategori: Tilrettelegging og informasjon

Tiltakstype: Opparbeide sti/kanalisering

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Oppfølging av sak 2024/39. Styret bes ta stilling til om tilrettelegging gjennomføres ev. i faser, eller i en omgang.

Tiltak vurdert jf. vedtak etter nmfl. § 8-12

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 90 000

Videreføring av pågående prosjekt? Nei

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Nei

Har dere en besøksstrategi for verneområdet (i produksjon eller ferdig)? Ja

Fristille eik mellom Plommehagen og Sandbakken

Prioritet: 32

Navn på tiltaket: Fristille eik mellom Plommehagen og Sandbakken

Tiltakskategori: Skjøtsel av (tre)vegetasjon

Tiltakstype: Rydding av trær/busker/kratt

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Fristille enkelttre vest for Plommehagen, jf. skjøtelsesplan for Øytangen.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 15 000

Videreføring av pågående prosjekt? Nei

Har tiltaket forankring i skjøtelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Nei

Toalett Aasvik

Prioritet: 33

Navn på tiltaket: Toalett Aasvik

Tiltakskategori: Tilrettelegging og informasjon

Tiltakstype: Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Samarbeid med Aasvik havn. Etablering av toalett for gjester og besøkende til øya. Per i dag finnes det ikke offentlig toalett nord for Hagane.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 300 000

Videreføring av pågående prosjekt? Nei

Har tiltaket forankring i skjøtelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Nei

Har dere en besøksstrategi for verneområdet (i produksjon eller ferdig)? Ja

Vedlikehold av utvalgte stistrekninger

Prioritet: 34

Navn på tiltaket: Vedlikehold av utvalgte stistrekninger

Tiltakskategori: Tilrettelegging og informasjon

Tiltakstype: Opparbeide sti/kanalisering

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Utbedring av svært bløte partier på mye brukte stier fra Hovedveien mot utsiden.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 20 000

Videreføring av pågående prosjekt? Nei

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Nei

Har dere en besøksstrategi for verneområdet (i produksjon eller ferdig)? Ja

Kontroll av hekking i fuglekasser Jomfruland

Prioritet: 35

Navn på tiltaket: Kontroll av hekking i fuglekasser Jomfruland

Tiltakskategori: Annet

Tiltakstype: Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Kontroll av hekking i 9 fuglekasser i nasjonalparken.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 5 000

Videreføring av pågående prosjekt? Ja

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Fjerning av gammelt husdyrgjerde Saltstein

Prioritet: 36

Navn på tiltaket: Fjerning av gammelt husdyrgjerde Saltstein

Tiltakskategori: Restaurering

Tiltakstype: Annet (utdypes i merknadsfeltet)

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Fjerne gammelt og ødelagt husdyrgjerde og gjerdeklyv på svaberget på Saltstein. Gjerde i dag fare for dyr og mennesker. Vurdere alternativ plassering for nytt gjerde. Fjerning vil ha stor positiv verdi for opplevelsen av urørt landskap.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 10 000

Videreføring av pågående prosjekt? Nei

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Nei

Vedlikehold eikepåler langs sti Øytangen

Prioritet: 37

Navn på tiltaket: Vedlikehold eikepåler langs sti Øytangen

Tiltakskategori: Tilrettelegging og informasjon

Tiltakstype: Opparbeide sti/kanalisering

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Utskifting av gamle, råtne påler som brukes til å markere/kanalisere ferdsel over enga på Øytangen.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 10 000

Videreføring av pågående prosjekt? Nei

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Nei

Har dere en besøksstrategi for verneområdet (i produksjon eller ferdig)? Ja

Vedlegg

Ingen vedlegg

 Eirik Johansen Dobbedal for JOMFRULAND NASJONALPARK

Levert 13.12.2024

Arkivsaksnummer: 2025/288-0

Saksbehandler: Eirik Johansen Dobbedal

Dato: 18.02.2025

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Jomfruland nasjonalparkstyre	14/2025	03.03.2025

Rapportering av tiltaksmidler, store verneområder, for 2024. Kap./post 1420.31

Innstilling fra forvalter

Jomfruland nasjonalparkstyre tar forvalters redegjørelse til orientering.

[---](#) slutt på innstilling [---](#)

Dokumenter i saken

RAPPORT - MIDLER TIL TILTAK I VERNEOMRÅDER (KAP 1420 POST 31) - 2024

Saksopplysninger

Jomfruland nasjonalparkstyre for 2024 om 2 947 000 til gjennomføring av skjøtels- og restaureringstiltak i Jomfruland nasjonalpark og Stråholmen landskapsvernområde.

Ved tildeling fikk nasjonalparkstyret 1 050 000, hvorav 150.000,- ble overført til SNO-ressurs for tiltak i verneområdene. Nasjonalparkstyret hadde 900.000,- til gjennomføring av tiltak i 2024.

Nasjonalparkstyret fattet vedtak om tiltak og hoveddrammene i sak 2024/7:

«Styret vedtar forslag til veiledende prioriteringer. Forvalter gis fleksibilitet i gjennomføringen. Styret ønsker å bli orientert gjennom året.»

Vurdering

Midlene for 2024 er benyttet på et bredt spekter av tiltak i verneområdene. Det er anskaffet og plassert ut nye skilt flere steder i nasjonalparken, det er kartlagt fremmedarter og gjennomført løpende skjøtsel og naturrestaurering.

Tiltakene følger opp skjøtelsplaner, forvaltningsplanen og den flerårige tiltaksplanen for nasjonalparken og landskapsvernområdet.

Også i 2024 gjennomførte elever fra Nome vgs. skjøtselstiltak i nasjonalparken.

Skogbrukslinja ryddet oppslag av kratt i beiteområdene mellom eikeskogen og Øytangen.

Anleggsgartnerlinja ved Nome vgs. satte i stand steingjerdet ved informasjonsbua på Øytangen.

Av større oppgradering er Hovedveien gjennom nasjonalparken punktutbedret. Formålet er å bedre fremkommeligheten for gående og syklende. Veien har en enkel konstruksjon og er ikke dimensjonert for dagens lovlige motorferdsel. Nasjonalparkstyret kan regulere motorferdsel som er søknadspliktig, men verneforskriften åpner for enkelte typer nødvendig ferdsel. Forvalter ser at vær-uavhenigg ferdsel med stadig tyngre renovasjonsbiler øver press på veilinja i bløte perioder.

Formålet med utbedringen var derfor å utbedre dypere forsenkninger i veilinja, slik at gående og syklende ikke legger stien ut i gressareal på siden av veien. Nasjonalparkstyret bes om å følge med på vei-situasjonen og drøfte adgangen for lovlig motorferdsel, når forvaltningsplanen skal revideres.

I samråd med styreleder ble det mot slutten av 2024 disponert 99.000 til Stråholmen vel. Formålet er å få en helhetlig evaluering av skjøtselsarbeidet og beitingen de siste 10-15 årene. Evalueringen skal danne grunnlag for fremtidige tiltak og ev. justeringer i aktiviteten som foregår i landskapsvernområdet og nasjonalparken.

Merknad: Post «Skjøtsel og rydding Jomfruland» står oppført med 43.400,-, men den riktige summen er 68.400,-. Feilen skyldes en utbetaling som har blitt stående som «disponert» og ikke «utbetalt» som gjorde at forvalter overså dette i rapporteringen. Det er m.a.o. brukt 900.000,- av tildelte 900.000,-, ikke 875.000,- som man får ved summering av tiltakslisten. Feilen er meldt til MD.

Forvalter går gjennom rapporten muntlig i styremøtet.

Oversikt over alle tiltak						
Navn	Tiltakskategori	Verneområde	Øk. ansvarlig	Innvilget beløp	Status	Økonomisk forbruk
Bestandskontroll villmink	Annet	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Lokalt SNO	150 000	Løpende skjøtsel	150 000
Vedlikeholdsrydding trevirke, varder og groper m.m	Annet	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Løpende skjøtsel	88 375
Andel av fugletårn Øytangen	Tilrettelegging og informasjon	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Ikke aktuelt	
Installasjon av ny lynavleder i fugletårn	Tilrettelegging og informasjon	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Ikke aktuelt	
Utredning før tiltak: Ferdselsteller Stangnes	Tilrettelegging og informasjon	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Ikke aktuelt	
Skilting i verneområdet	Tilrettelegging og informasjon	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Sluttført	86 388
Nødvendig utredning før tiltak: Marin kartlegging	Kartlegging	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Ikke igangsatt	
Besøksforvaltningstiltak: Innholdsproduksjon marin	Tilrettelegging og informasjon	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Ikke aktuelt	

Bekjempelse av rynkerose og sibirertebusk	Uttak av fremmede arter	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Løpende skjøtsel	18 254
Kartlegging av utbredelse, parkslirekne m.fl.	Kartlegging	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Igang satt - ikke slutført	99 750
Utbedring av kjørespor i strandvoll	Restaurering	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Ikke igangsatt	
Kjøp av beitetjenester, Jomfruland	Beiting og lyngbrenning	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Slutført	50 000
Kjøp av beitetjenester, Stråholmen	Beiting og lyngbrenning	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Slutført	60 000
Skjøtsel og rydding, Stråholmen	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Løpende skjøtsel	75 000
Skjøtsel og rydding Jomfruland	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Løpende skjøtsel	43 400
Vedlikehold eikegjerde Holmsløkka	Tilrettelegging og informasjon	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Ikke igangsatt	
Temaplakater om nasjonalparken til holmene	Tilrettelegging og informasjon	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Annen (angi i kommentarfeltet)	
Informasjonsplakater - sykkel	Tilrettelegging og informasjon	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Slutført	
Drenering slåtteng Øytangenløkka	Restaurering	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Slutført	25 250
Slått fem teiger Jomfruland	Slått	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Løpende skjøtsel	16 800
Restaurering av steingjerder, Jomfruland	Restaurering	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Løpende skjøtsel	11 350
Tynnig av eiener og oppslag - Vestre Saltstein	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Ikke igangsatt	
Opptak av tang og tare - tangplassen	Tilrettelegging og informasjon	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Ikke igangsatt	

Punktutbedring av hovedveien	Tilrettelegging og informasjon	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Igangsatt - ikke slutført	85 000
Fristilling av enkelteiker	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Ikke igangsatt	
Lyngheibrenning og rest rydding Styrmannsholmen	Restaurering	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Slutført	17 400
Virtuelle husdyrgjerder (Styrmannsholmen)	Beiting og lyngbrenning	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Ikke igangsatt	
Strandtorn	Kartlegging	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Slutført	6 959
Annonse om verneområdet i Jomfrulandsguiden	Annet	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Ikke igangsatt	
Markvandring Jomfruland/ Stråholmen	Annet	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Ikke igangsatt	
Nytt toalett Øytangen	Tilrettelegging og informasjon	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Ikke igangsatt	
Etablering av bålpanne Tårnstranda	Tilrettelegging og informasjon	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Igangsatt - ikke slutført	16 800
Utredning før tiltak: Stiplan for Jomfruland	Tilrettelegging og informasjon	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0		
Flislegging utvalgte stistrekninger	Tilrettelegging og informasjon	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Ikke igangsatt	
Gift- og miljøløse av grågåsegg	Annet	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Slutført	20 433
Kontroll av hekking i fuglekasser Jomfruland	Kartlegging	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Løpende skjøtsel	
Utbedring av gjerde - eikeskogen/Nordjordet	Beiting og lyngbrenning	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Ikke igangsatt	
Nytt gjerdeklyv Vestre Saltstein	Tilrettelegging og informasjon	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Ikke igangsatt	

Opptak og utsetting av utriggere	Annet	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Ikke aktuelt	
Skjøtsel eikepåler langs sti Øytangen	Tilrettelegging og informasjon	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0		
Ferdsestiller fra SNO	Kartlegging	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Lokalt SNO	0	Ikke igangsatt	
Digital infotavle med videovisning - Øytangen	Tilrettelegging og informasjon	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Ikke igangsatt	
Samlet pott	Pott for gjennomføring av prioriterte tiltak		Forvaltningsm.	900 000	Sluttført	900 000
Nødvendig kartlegging før tiltak: Botanisk	Kartlegging	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Igangsatt - ikke sluttført	50 000
Skjøtsel Stråholmen	Kartlegging	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Igangsatt - ikke sluttført	99 000
Utbedring infobu	Annet	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	0	Sluttført	4 400

Arkivsaksnummer: 2025/302-0

Saksbehandler: Eirik Johansen Dobbedal

Dato: 18.02.2025

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Jomfruland nasjonalparkstyre	15/2025	03.03.2025

Prioritering av tiltaksmidler og tiltaksplan for 2025 - Kap./post 1420.31

Innstilling fra forvalter

Styret vedtar forslag til tiltak i verneområdet med budsjett for 2025. Forvalter gis fleksibilitet i gjennomføringen innenfor rammen av gjeldende tiltaksplan og forvaltningsplan. Ev. vesentlige omposteringer eller nye tiltak gjøres i samråd med styreleder, jf. vedtekter for nasjonalpark-/verneområdestyrer oppnevnt i medhold av naturmangfoldloven § 62.

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

Søknad tiltaksmidler 1420.31 for 2025

1420.31 – Tiltaksplan med kostnadsoverslag 2025

1420.31 – Tildeling 2025

Hjemmel

Vedtekter for nasjonalpark-/verneområdestyrer oppnevnt i medhold av naturmangfoldloven § 62, kap. 3:

Nasjonalpark-/verneområdestyret har følgende myndighet etter naturmangfoldloven:

- forvaltningsmyndighet etter verneforskrifter
- myndighet til å gi dispensasjon fra verneforskriftene med hjemmel i verneforskriftens dispensasjonsbestemmelser og naturmangfoldloven § 48
- myndighet til å utføre skjøtsel i verneområdene etter naturmangfoldloven § 47
- håndheving etter naturmangfoldloven §§ 69 – 72 og § 73.

Utøving av myndigheten skal skje i samsvar med naturmangfoldloven, herunder alminnelig bestemmelser om bærekraftig bruk i lovens kapittel 2.

Alle medlemmene i nasjonalpark-/verneområdestyret har et felles ansvar for en helhetlig forvaltning av verneområdene hvor ivaretagelse av verneverdiene og verneformålet er hovedoppgaven. Medlemmene av nasjonalpark-/verneområdestyret skal forvalte verneområdene i samsvar med internasjonale forpliktelser, naturmangfoldloven og verneforskriftene for det enkelte verneområde.

Nasjonalpark-/verneområdestyret er en juridisk person med myndighet til å inngå avtaler og påta seg forpliktelser innenfor de økonomiske rammene styret disponerer.

Saksopplysninger og vudering

Styret i Jomfruland nasjonalpark behandlet tiltaksliste med prioriteringer ifbm. søkand om tiltaksmidler for 2024 i sak 2024/40.

Forvaltningsmyndigheten er ansvarlig for å planlegge og gjennomføre tiltak for å opprettholde og fremme naturverdiene i verneområdet. Hvert år gjennomføres en rekke skjøtelses- og tilretteleggingstiltak for å ivareta og restaurere natur. Tiltakene gjennomføres av Statens naturoppsyn, Skjærgårdstjenesten og gjennom tjenestekjøp fra grunneiere og private aktører.

Nasjonalparkforvalter søkte på bakgrunn av styrets prioriteringer om midler til tiltak i verneområdet. Søknaden ble sendt inn i desember 2024. Søknaden hadde en samlet ramme på 2.850.000,-.

Tildelingen for 2025 er på 1.150.000,- hvor 150.000,- overføres direkte til SNO-ressurs. Nasjonalparkstyret har 1.000.000,- til disposisjon til tiltak i 2025.

Situasjonen rundt beitedyr og kostand knyttet til ev. innleie av storfe på Jomfruland i 2025 er usikker. Forvalter har lagt inn en mindre reduksjon og jobber med flere alternative løsninger. Forvalter gir en muntlig redegjørelse i styremøtet.

Mht. fremmedarter er dette et område som bør vies større oppmerksomhet i verneområdet og randsonen til nasjonalparken. Forvalter viser til rapport fra Nibio med prioritert rekkefølge. Tiltakene koordineres med Utvalgte kulturlandskap.

Forvalter trekker særlig frem Miljødirektoratet sine kommentarer til tildelingen i forbindelse med foreslåtte endringer og kutt i tiltak for 2025:

Tiltak 5 – Kartlegging av marin natur

5	Nødvendig utredning før tiltak: Marin	Avvent		Forvaltningsmyndighet	Kartlegging må være knyttet til konkrete tiltak, jf. postomtalen. Vi kan ha en nærmere dialog om dette tiltaket og behov for spesifisering av behov. Vi ser også på mulighetene for basiskartlegging også i vernet sjøareal, men dette er ikke klart på nåværende tidspunkt.
---	---------------------------------------	--------	--	-----------------------	--

Forvalter tar merkand til orietering og har fjernet kostanden frå revidert budsjett for 2025. MD avgrensar muligheten ved at kartleggingen ikke direkte er knyttet til konkrete skjøtsels- eller restaureringstiltak og derfor faller utenfor kap./post 1420.31.

Forvalter understreker viktigheten av god og oppdatert kunnskap om de marine områdene i nasjonalparken. Forvaltningsmyndigheten har begrenset kunnskap om tilstand og omfang av en rekke naturtyper som danner grunnlaget for verneområdet. Nasjonalparkstyret har påpekt denne mangelen ved flere anledninger. Forvalter kjenner til at styrene i de andre marine nasjonalparkene i Oslofjord/Skagerrak opplever det samme. Forvalter koordinerer arbeidet med øvrige forvaltere for å legge trykk på MD.

Tiltak 14 – Kartlegging avfall på havbunn og spøkelsesteiner i nasjonalparken

14	Nødvendig utredning før tiltak og tiltak	Annet		Forvaltningsmyndighet	Bruk midler utredning først. Se i sammenheng med Færder, oppfordrer til samkjøring her for å spare ressurser.
----	--	-------	--	-----------------------	---

Miljødirketoratet ber om at midler benyttes til utredning/kartlegging før opprydding iverksettes. MD ber videre om at tiltaket koordineres med Færder NP for best ressursutnyttelse.

Forvalter har allerede ved søknad vært i dialog med forvalter i Færder NP og tiltaket vil koordineres, forutsatt at Færder NP får midler til tiltaket i 2025 og styret prioriterer oppfølging, jf. tiltaksplan. Forvalter anbefaler at tiltaket ikke berøres av kutt pga. redusert ramme.

Tiltak 31 – Tilrettelegging UU-standard

31	Oppgradering av stier i tårnskogen til UU-standard	Ikke OK		Forvaltningsmyndighet	Ikke prioritert. Viser til strategi for bruk av tiltaksmidler når det gjelder tiltak i UU-standard. Tiltaket er for overordnet beskrevet til at vi kan vurdere om det er tilstrekkelig for tildeling på nåværende tidspunkt
----	--	---------	--	-----------------------	---

Forvalter har bedt om supplerende informasjon fra MD knyttet til deres merkander til tiltaket. Forvalter står fast ved vurderingene gjort i sak 2024/39, basert på gjeldende skjøtslesplan. Forvalter har bedt om utfyllende kommentar fra MD om sin vurdering av tiltak som «Ikke OK».

Jomfruland nasjonalparkstyre utarbeidet i 2018 en egen skjøtselsplan for området og tiltak med UU-tilpassing», jf. vedtak i Kragerø kommune (før opprettelse av verneområdet), er innarbeidet i gjeldende forvaltningsplan (2019). Styret fattet videre vedtak i Sak 2024/39: Tiltak for økt tilgjengelighet i tårnskogen i Jomfruland nasjonalpark i styremøte 18.11.2024, i forkant av søknaden. Vedtak i protokoll [Protokoll-nasjonalparkstyret-181124.pdf](#). Grunnlag for vedtak i [Innkalling-241118.pdf \(nasjonalparkstyre.no\)](#). Legger også ved skjøtselsplan for Tårnskogen (2018).

Tiltaket settes foreløpig på vent og kostnad er tatt ut av årets tiltaksliste.

Tiltak 33 – Toalett Aasvik

33	Toalett Aasvik	Avvent		Forvaltningsmyndighet	Søknaden er ikke godt nok opplyst til at vi kan vurdere den for tildeling nå. Slike bygg ønskes gjerne samfinansiert. Og avtaler/avklaringer osv. må være på plass før tildeling. Kan vurderes på supplerende om tiltaket blir godt nok underbygget av mer informasjon.
----	----------------	--------	--	-----------------------	---

Tiltaket bør ha høy prioritet. Det er i dag ingen offentlige toaletter nord for Hagane på Jomfruland.

Det må naturligvis foreligge en skriftlig avtale om samarbeid, formål, prosjektplan og betingelser før vi går videre med prosjektet.

Forvalter opptar dialog med grunneier og utarbeider nødvendige avtaler, prosjektbeskrivelser o.a. i forkant av supplerende tildeling for 2025, alternativt at dette er klart for tiltaksmidler i 2026.

MIDLER TIL TILTAK I VERNEOMRÅDER (KAP 1420 POST 31) - 2025

Organisasjonsnummer: 921645996
Foretaksnavn JOMFRULAND NASJONALPARK

Adresse: Ytre Strandvei 15, 3770 KRAGERØ
E-postadresse: eirik.dobbedal@statsforvalteren.no

Kontaktperson

Navn: Eirik Johansen Dobbedal
Telefonnummer: 99429065
E-postadresse: eirik.dobbedal@statsforvalteren.no

Utfyller

Navn: Eirik Johansen Dobbedal

Mottaker: Miljødirektoratet

SØKNAD

REFERANSEN.R.: 25SFED8E

Tiltak

Hvem søkes det på vegne av? Nasjonalpark- eller verneområdestyre

Oversikt over alle tiltak						
Pri.	Navn på tiltaket	Tiltakskategori	Tiltakstype	Verneområde	Øk. ansvarlig	Beløp
1	Kjøp av tjenester Statens naturoppsyn	Annet	Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Lokalt SNO	150 000
2	Vedlikeholdsrydding trevirke, varder og groper mfl	Annet	Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	60 000
3	Utbedring av drenering sone A Stråholmen (NP)	Restaurering	Rensking av bekk/elv	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	20 000
4	Fjerne fremmedart - spirea Tårnhagen	Uttak av fremmede arter	Andre arter	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	25 000
5	Nødvendig utredning før tiltak: Marin	Kartlegging	Kartlegging av naturtyper	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	950 000
6	Evaluering av beite- og skjøtselstiltak i landskap	Kartlegging	Annen kartlegging	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	20 000

7	Fremmedarter: Oppfølging av kartlegging 2024.	Uttak av fremmede arter	Andre arter	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	90 000
8	Kjøp av beitetjenester Jomfruland	Beiting og lyngbrenning	Beiting- og/eller gjerding for bufe	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	90 000
9	Kjøp av beitetjenester Stråholmen	Beiting og lyngbrenning	Beiting- og/eller gjerding for bufe	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	60 000
10	Tjenestekjøp skjøtsel Stråholmen	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Rydding av trær/busker/kratt	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	65 000
11	Tjenestekjøp skjøtsel Jomfruland	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Rydding av trær/busker/kratt	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	50 000
12	Vedlikehold eikegjerde Holmsløyka	Restaurering	Skjøtsel i tilknytning kulturminner	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	10 000
13	Supplering skilt	Tilrettelegging og informasjon	Oppføring av skilt og/eller infotavle	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	20 000
14	Nødvendig utredning før tiltak og tiltak	Annet	Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	380 000
15	Slått fem teiger Jomfruland + manuell slått	Slått	Engslått	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	30 000
16	Skjøtselsrydding Nome vgs - skogbruk	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Rydding av trær/busker/kratt	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	50 000
17	Restaurering av steingjerder - Nome vgs	Restaurering	Skjøtsel i tilknytning kulturminner	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	50 000
18	Skjøtsel tangplass - opptak av tang og tare	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Annet (utdypes i merknadsfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	10 000
19	Skjøtsel strandtorn	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Annet (utdypes i merknadsfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	10 000
20	Lyngheibrenning og rest skjøtsel Styrmannsholmen	Beiting og lyngbrenning	Lyngbrenning	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	20 000

21	Inngjerding av nye asketrær Plommehagen	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Styving av enkelttrær	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	10 000
22	Oppsett av bålpanner	Tilrettelegging og informasjon	Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	15 000
23	Fjerne nedgravd piggråd i rullesteinstranda	Restaurering	Annet (utdypes i merknadsfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	30 000
24	Fjerne gammel telekabel fra Øytangen gård	Restaurering	Annet (utdypes i merknadsfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	10 000
25	Vedlikehold og utskifting av husdyrgjerde	Beiting og lyngbrenning	Beiting- og/eller gjerding for bufe	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	40 000
26	Rydding av kantsone - slåtteeeng Øytangenløkka	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Rydding av trær/busker/kratt	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	50 000
27	Vedlikeholdsrydding Sandbakken jf. skjøtelsesplan	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Rydding av trær/busker/kratt	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	50 000
28	Morfologisk undersøkelse eller DNA analyse	Annet	Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	15 000
29	Tiltak strandmaurløve og strandmurerbie	Restaurering	Annet (utdypes i merknadsfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	15 000
30	Utbedring av kjørespor i strandvoll mot Saltstein	Restaurering	Utbedring av kjørespor	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	5 000
31	Oppgradering av stier i tårnskogen til UU-standard	Tilrettelegging og informasjon	Opparbeide sti/kanalisering	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	90 000
32	Fristille eik mellom Plommehagen og Sandbakken	Skjøtsel av (tre)vegetasjon	Rydding av trær/busker/kratt	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	15 000
33	Toalett Aasvik	Tilrettelegging og informasjon	Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	300 000

34	Vedlikehold av utvalgte stistrekninger	Tilrettelegging og informasjon	Opparbeide sti/kanalisering	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	20 000
35	Kontroll av hekking i fuglekasser Jomfruland	Annet	Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	5 000
36	Fjerning av gammelt husdyrgjerde Saltstein	Restaurering	Annet (utdypes i merknadsfeltet)	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	10 000
37	Vedlikehold eikepåler langs sti Øytangen	Tilrettelegging og informasjon	Opparbeide sti/kanalisering	Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)	Forvaltningsm.	10 000
						2 850 000

Kjøp av tjenester Statens naturoppsyn

Prioritet: 1

Navn på tiltaket: Kjøp av tjenester Statens naturoppsyn

Tiltakskategori: Annet

Tiltakstype: Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Kjøp av tjeneste SNO bestandskontroll mink

Økonomisk ansvarlig: Lokalt SNO

Navn på SNO-ansatt: Espen Marker

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 150 000

Videreføring av pågående prosjekt? Ja

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Vedlikeholdsrydding trevirke, varder og groper mfl

Prioritet: 2

Navn på tiltaket: Vedlikeholdsrydding trevirke, varder og groper mfl

Tiltakskategori: Annet

Tiltakstype: Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Tjenestekjøp. Elevbedrift Kragerø vgs. Avfallsgebyr og transport inkludert.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 60 000
Videreføring av pågående prosjekt? Ja
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Ja

Utbedring av drenering sone A Stråholmen (NP)

Prioritet: 3
Navn på tiltaket: Utbedring av drenering sone A Stråholmen (NP)
Tiltakskategori: Restaurering
Tiltakstype: Rensking av bekk/elv
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Tiltak jf. § 3 tredje ledd c.) og § 3 tredje ledd g.) (Landskapsvernområdet og nasjonalparken). Tjenestekjøp.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 20 000
Videreføring av pågående prosjekt? Nei
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Nei

Fjerne fremmedart - spirea Tårnhagen

Prioritet: 4
Navn på tiltaket: Fjerne fremmedart - spirea Tårnhagen
Tiltakskategori: Uttak av fremmede arter
Tiltakstype: Andre arter
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Spirea stående i nasjonalparken lags steingjerde mot tårnhagen.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 25 000
Videreføring av pågående prosjekt? Nei
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Ja

Nødvendig utredning før tiltak: Marin

Prioritet: 5
Navn på tiltaket: Nødvendig utredning før tiltak: Marin
Tiltakskategori: Kartlegging

Tiltakstype: Kartlegging av naturtyper

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Nødvendig utredning før tiltak: Kartlegging av omfang og tilstand marine naturtyper: Bløtbunn, ålegrassenger, tareskoger, israndsavsetninger og skjellsand.

1/3 av felles søknadssum Færder og Ytre Hvaler NP. MD bes vurdere ev. annen post/tilskuddsordning ved begrensede midler. Det mangler i dag kunnskap om omfang og tilstand for de marine naturtypene. Fravær av kunnskap umuliggjør god forvaltning. Hvis ikke midler, bes burderes via kap./post 1420.32

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 950 000

Videreføring av pågående prosjekt? Nei

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Evaluering av beite- og skjøttelstiltak i landskap

Prioritet: 6

Navn på tiltaket: Evaluering av beite- og skjøttelstiltak i landskap

Tiltakskategori: Kartlegging

Tiltakstype: Annen kartlegging

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Nødvendig utredning før tiltak: Behov for kunnskap om effekter, før nye/ reviderte tiltak kan vurderes. Samarbeid med Utvalgte kulturlandskap for å dekke hele Stråholmen. UKL-finansiering for områder utenfor LVO og NP.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 20 000

Videreføring av pågående prosjekt? Ja

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Fremmedarter: Oppfølging av kartlegging 2024.

Prioritet: 7

Navn på tiltaket: Fremmedarter: Oppfølging av kartlegging 2024.

Tiltakskategori: Uttak av fremmede arter

Tiltakstype: Andre arter

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Oppfølging ifbm. bekjempelse av fremmedarter.

- Rynkerose
- Parkslirekne
- Mispel
- Berberis
- Sibirertebusk
- Sitkagran
- Edelgran
- Vrifuru
- Balsampoppel
- Hageeple
- Storlind
- Platanlønn
- Mahonie
- Bøk

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 90 000

Videreføring av pågående prosjekt? Ja

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Kjøp av beitetjenester Jomfruland

Prioritet: 8

Navn på tiltaket: Kjøp av beitetjenester Jomfruland

Tiltakskategori: Beiting og lyngbrenning

Tiltakstype: Beiting- og/eller gjerding for bufe

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Dekning av kostander knyttet til transport, slipp og tilsyn av storfe på Jomfruland. Tjenestekjøp. Flytting iht. beiteplan. Landbrukslaget tilsyn og flytting. Ev midler til etablering av husdyrgjerde for å intensivere beitetrykk på Øytangen med færre dyr.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 90 000

Videreføring av pågående prosjekt? Ja

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Kjøp av beitetjenester Stråholmen

Prioritet: 9

Navn på tiltaket: Kjøp av beitetjenester Stråholmen

Tiltakskategori: Beiting og lyngbrenning

Tiltakstype: Beiting- og/eller gjerding for bufe
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Tjenestekjøp småfesamdrift.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 60 000
Videreføring av pågående prosjekt? Ja
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Ja

Tjenestekjøp skjøttel Stråholmen

Prioritet: 10
Navn på tiltaket: Tjenestekjøp skjøttel Stråholmen
Tiltakskategori: Skjøttel av (tre)vegetasjon
Tiltakstype: Rydding av trær/busker/kratt
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Tjenestekjøp - oppfølging av forvaltningsplan, skjøttelsplan og flerårig tiltaksplan

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 65 000
Videreføring av pågående prosjekt? Ja
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Ja

Tjenestekjøp skjøttel Jomfruland

Prioritet: 11
Navn på tiltaket: Tjenestekjøp skjøttel Jomfruland
Tiltakskategori: Skjøttel av (tre)vegetasjon
Tiltakstype: Rydding av trær/busker/kratt
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Tjenestekjøp grunneire. Inkl., vedlikeholdsrydding beiteområder, bortkjøring av kvist og hogstavfall.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 50 000
Videreføring av pågående prosjekt? Ja

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Ja

Vedlikehold eikegjerde Holmsløkka

Prioritet: 12
Navn på tiltaket: Vedlikehold eikegjerde Holmsløkka
Tiltakskategori: Restaurering
Tiltakstype: Skjøttelse i tilknytning kulturminner
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Kjøp av nye eikerajer, lange spiker, innleid hjelp.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 10 000
Videreføring av pågående prosjekt? Ja
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Ja

Supplering skilt

Prioritet: 13
Navn på tiltaket: Supplering skilt
Tiltakskategori: Tilrettelegging og informasjon
Tiltakstype: Oppføring av skilt og/eller infotavle
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Supplering av informasjonsskilt og verne- og underskilt knyttet til drone/bådtvang/motorferdsel

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 20 000
Videreføring av pågående prosjekt? Nei
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Nei
Har dere en besøksstrategi for verneområdet (i produksjon eller ferdig)? Ja

Nødvendig utredning før tiltak og tiltak

Prioritet: 14
Navn på tiltaket: Nødvendig utredning før tiltak og tiltak
Tiltakskategori: Annet
Tiltakstype: Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Nødvendig utredning før tiltak og tiltak: Kartlegging og opprydding av tapt fiskeredskap og bunnliggende avfall i Jomfruland nasjonalpark.

Tjenestekjøp. Avhengig tildeling forutsetter dette utlysning av anbud for oppdrag. Kartlegging av områder med tapt fiskeredskap og søppeldeponier under vann, samt kartlegging av mulig brudd på trålforbudet i Jomfruland nasjonalpark.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 380 000

Videreføring av pågående prosjekt? Nei

Har tiltaket forankring i skjøtelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Slått fem teiger Jomfruland + manuell slått

Prioritet: 15

Navn på tiltaket: Slått fem teiger Jomfruland + manuell slått

Tiltakskategori: Slått

Tiltakstype: Engslått

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Tjenestekjøp grunneiere. inkl. manuell slått av kantsone.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 30 000

Videreføring av pågående prosjekt? Ja

Har tiltaket forankring i skjøtelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Skjøtelsesrydding Nome vgs - skogbruk

Prioritet: 16

Navn på tiltaket: Skjøtelsesrydding Nome vgs - skogbruk

Tiltakskategori: Skjøtsel av (tre)vegetasjon

Tiltakstype: Rydding av trær/busker/kratt

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Tjenestekjøp. Gjennomføres av Nome vgs. Skogbrukslinja. Rydding av oppslag jf. skjøtelsesplaner for Øytangen og Sandbakken.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 50 000
Videreføring av pågående prosjekt? Ja
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Ja

Restaurering av steingjerder - Nome vgs

Prioritet: 17
Navn på tiltaket: Restaurering av steingjerder - Nome vgs
Tiltakskategori: Restaurering
Tiltakstype: Skjøttelse i tilknytning kulturminner
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Gjennomføres av vg 2 anleggsgarter Nome vgs.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 50 000
Videreføring av pågående prosjekt? Ja
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Ja

Skjøttelse tangplass - opptak av tang og tare

Prioritet: 18
Navn på tiltaket: Skjøttelse tangplass - opptak av tang og tare
Tiltakskategori: Skjøttelse av (tre)vegetasjon
Tiltakstype: Annet (utdypes i merknadsfeltet)
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Ivarettelse av tangplass med tilhørende biologisk mangfold.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 10 000
Videreføring av pågående prosjekt? Ja
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Ja

Skjøttelse strandtorn

Prioritet: 19
Navn på tiltaket: Skjøttelse strandtorn
Tiltakskategori: Skjøttelse av (tre)vegetasjon
Tiltakstype: Annet (utdypes i merknadsfeltet)
Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Skjøtsel strandtorn, jf. skjøtelsesplan for Sandbakken.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 10 000
Videreføring av pågående prosjekt? Ja
Har tiltaket forankring i skjøtelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Ja

Lyngheibrenning og rest skjøtsel Styrmannsholmen

Prioritet: 20
Navn på tiltaket: Lyngheibrenning og rest skjøtsel Styrmannsholmen
Tiltakskategori: Beiting og lyngbrenning
Tiltakstype: Lyngbrenning
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Oppfølging av skjøtelsesplan

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 20 000
Videreføring av pågående prosjekt? Ja
Har tiltaket forankring i skjøtelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Ja

Inngjerding av nye asketrær Plommehagen

Prioritet: 21
Navn på tiltaket: Inngjerding av nye asketrær Plommehagen
Tiltakskategori: Skjøtsel av (tre)vegetasjon
Tiltakstype: Styving av enkeltrær
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Tiltak jf. forvaltningsplan og flerårig tiltaksplan.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 10 000
Videreføring av pågående prosjekt? Nei
Har tiltaket forankring i skjøtelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Ja

Oppsett av bålpanner

Prioritet: 22

Navn på tiltaket: Oppsett av bålpanner

Tiltakskategori: Tilrettelegging og informasjon

Tiltakstype: Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Etablere en fast bålpanne i sittegrøp i rullesteinstranda ev. annen plass i NP for å begrense antall "villbål" i og i randsonen av verneområdet. Etablering av bålpanne ut for Løkstad før nasjonalparkgrensen.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 15 000

Videreføring av pågående prosjekt? Ja

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Nei

Har dere en besøksstrategi for verneområdet (i produksjon eller ferdig)? Ja

Fjerne nedgravd piggråd i rullesteinstranda

Prioritet: 23

Navn på tiltaket: Fjerne nedgravd piggråd i rullesteinstranda

Tiltakskategori: Restaurering

Tiltakstype: Annet (utdypes i merknadsfeltet)

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Opprydding. Gammel, rusten piggråd som er i ferd med å komme opp av rullesteina. Omfang ukjent.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 30 000

Videreføring av pågående prosjekt? Nei

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Nei

Fjerne gammel telekabel fra Øytangen gård

Prioritet: 24

Navn på tiltaket: Fjerne gammel telekabel fra Øytangen gård

Tiltakskategori: Restaurering

Tiltakstype: Annet (utdypes i merknadsfeltet)

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Opprydding.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 10 000
Videreføring av pågående prosjekt? Nei
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Nei

Vedlikehold og utskifting av husdyrgjerde

Prioritet: 25
Navn på tiltaket: Vedlikehold og utskifting av husdyrgjerde
Tiltakskategori: Beiting og lyngbrenning
Tiltakstype: Beiting- og/eller gjerding for bufe
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Nytt gjerde i robust netting mellom Øytangenløkka og eikeskogen. Plasseres på vestsiden av steingjerde/rydningsrøyser.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 40 000
Videreføring av pågående prosjekt? Nei
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Nei

Rydding av kantsone - slåtteeeng Øytangenløkka

Prioritet: 26
Navn på tiltaket: Rydding av kantsone - slåtteeeng Øytangenløkka
Tiltakskategori: Skjøttel av (tre)vegetasjon
Tiltakstype: Rydding av trær/busker/kratt
Fylke: Telemark
Kommune: Kragerø
Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)
Beskrivelse av tiltaket:
Rydding av ekspanderende kantkratt rundt Øytangenløkka. Manuell rydding, flishugging og bortkjøring av flis (flis kjøres ut av verneområdet). Rydde frem steingjerder og rydningsrøyser. Større trær bevares. Villepletrær spares. Jf. forvaltningsmål "Naturbeitemarker". Oppfølging av skjøttelsesplan. nmfl. § 8-12 vurdert.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet
Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*
Beløp det søkes om: Kr 50 000
Videreføring av pågående prosjekt? Nei
Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja
Er tiltaket flerårig? Nei

Vedlikeholdsrydding Sandbakken jf. skjøtelsesplan

Prioritet: 27

Navn på tiltaket: Vedlikeholdsrydding Sandbakken jf. skjøtelsesplan

Tiltakskategori: Skjøtsel av (tre)vegetasjon

Tiltakstype: Rydding av trær/busker/kratt

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Rydding av furu, hassel jf. skjøtelsesplan.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 50 000

Videreføring av pågående prosjekt? Nei

Har tiltaket forankring i skjøtelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Nei

Morfologisk undersøkelse eller DNA analyse

Prioritet: 28

Navn på tiltaket: Morfologisk undersøkelse eller DNA analyse

Tiltakskategori: Annet

Tiltakstype: Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Morfologisk undersøkelse eller DNA analyse av mulige hybridtrær - villeple

Tjenestekjøp. Nødvendig kartlegging før tiltak ifbm. skjøtsel av Øytangen som bevaringsområde for villeple.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 15 000

Videreføring av pågående prosjekt? Ja

Har tiltaket forankring i skjøtelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Tiltak strandmaurløve og strandmurerbie

Prioritet: 29

Navn på tiltaket: Tiltak strandmaurløve og strandmurerbie

Tiltakskategori: Restaurering

Tiltakstype: Annet (utdypes i merknadsfeltet)

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Åpne flere mindre områder tett på høyden på Sandbakken, gbnr. 29/41, hvor mose fjernes og sanden vendes

(øverste, næringsrike lag byttes). Overvåkning mht. effekt lokalt. Området utsatt for stor gjengroing fra 2013 frem til i dag. Eldre bilder viser ytterligere gjengroing.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 15 000

Videreføring av pågående prosjekt? Nei

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Nei

Utbedring av kjørespor i strandvoll mot Saltstein

Prioritet: 30

Navn på tiltaket: Utbedring av kjørespor i strandvoll mot Saltstein

Tiltakskategori: Restaurering

Tiltakstype: Utbedring av kjørespor

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Kjørespor etablert ifbm. hogsttiltak.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 5 000

Videreføring av pågående prosjekt? Nei

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Nei

Oppgradering av stier i tårnskogen til UU-standard

Prioritet: 31

Navn på tiltaket: Oppgradering av stier i tårnskogen til UU-standard

Tiltakskategori: Tilrettelegging og informasjon

Tiltakstype: Opparbeide sti/kanalisering

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Oppfølging av sak 2024/39. Styret bes ta stilling til om tilrettelegging gjennomføres ev. i faser, eller i en omgang.

Tiltak vurdert jf. vedtak etter nmfl. § 8-12

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 90 000

Videreføring av pågående prosjekt? Nei

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Nei

Har dere en besøksstrategi for verneområdet (i produksjon eller ferdig)? Ja

Fristille eik mellom Plommehagen og Sandbakken

Prioritet: 32

Navn på tiltaket: Fristille eik mellom Plommehagen og Sandbakken

Tiltakskategori: Skjøtsel av (tre)vegetasjon

Tiltakstype: Rydding av trær/busker/kratt

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Fristille enkelttre vest for Plommehagen, jf. skjøtelsesplan for Øytangen.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 15 000

Videreføring av pågående prosjekt? Nei

Har tiltaket forankring i skjøtelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Nei

Toalett Aasvik

Prioritet: 33

Navn på tiltaket: Toalett Aasvik

Tiltakskategori: Tilrettelegging og informasjon

Tiltakstype: Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Samarbeid med Aasvik havn. Etablering av toalett for gjester og besøkende til øya. Per i dag finnes det ikke offentlig toalett nord for Hagane.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 300 000

Videreføring av pågående prosjekt? Nei

Har tiltaket forankring i skjøtelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Nei

Har dere en besøksstrategi for verneområdet (i produksjon eller ferdig)? Ja

Vedlikehold av utvalgte stistrekninger

Prioritet: 34

Navn på tiltaket: Vedlikehold av utvalgte stistrekninger

Tiltakskategori: Tilrettelegging og informasjon

Tiltakstype: Opparbeide sti/kanalisering

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Utbedring av svært bløte partier på mye brukte stier fra Hovedveien mot utsiden.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 20 000

Videreføring av pågående prosjekt? Nei

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Nei

Har dere en besøksstrategi for verneområdet (i produksjon eller ferdig)? Ja

Kontroll av hekking i fuglekasser Jomfruland

Prioritet: 35

Navn på tiltaket: Kontroll av hekking i fuglekasser Jomfruland

Tiltakskategori: Annet

Tiltakstype: Annet (utdypes i beskrivelsesfeltet)

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Kontroll av hekking i 9 fuglekasser i nasjonalparken.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 5 000

Videreføring av pågående prosjekt? Ja

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Ja

Fjerning av gammelt husdyrgjerde Saltstein

Prioritet: 36

Navn på tiltaket: Fjerning av gammelt husdyrgjerde Saltstein

Tiltakskategori: Restaurering

Tiltakstype: Annet (utdypes i merknadsfeltet)

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Fjerne gammelt og ødelagt husdyrgjerde og gjerdeklyv på svaberget på Saltstein. Gjerde i dag fare for dyr og mennesker. Vurdere alternativ plassering for nytt gjerde. Fjerning vil ha stor positiv verdi for opplevelsen av urørt landskap.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 10 000

Videreføring av pågående prosjekt? Nei

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Nei

Vedlikehold eikepåler langs sti Øytangen

Prioritet: 37

Navn på tiltaket: Vedlikehold eikepåler langs sti Øytangen

Tiltakskategori: Tilrettelegging og informasjon

Tiltakstype: Opparbeide sti/kanalisering

Fylke: Telemark

Kommune: Kragerø

Verneområde: Jomfruland nasjonalpark (VV00003264)

Beskrivelse av tiltaket:

Utskifting av gamle, råtne påler som brukes til å markere/kanalisere ferdsel over enga på Øytangen.

Økonomisk ansvarlig: Forvaltningsmyndighet

Andre tilskuddsordninger: *Ingen valgt*

Beløp det søkes om: Kr 10 000

Videreføring av pågående prosjekt? Nei

Har tiltaket forankring i skjøttelses- eller forvaltningsplan? Ja

Er tiltaket flerårig? Nei

Har dere en besøksstrategi for verneområdet (i produksjon eller ferdig)? Ja

Vedlegg

Ingen vedlegg

 Eirik Johansen Dobbedal for JOMFRULAND NASJONALPARK

Levert 13.12.2024

Tiltaksplan med budsjett for kap./post 1420.31 - 2025 (Tiltak store verneområder)

Tittel	Prioritet	Budsjett	Utbetalt	Disponert	Merknad	Hjemmel/ Vurdering etter nmfl. §§ 8-12
Nødvendig utredning før tiltak og tiltak: Kartlegging og opprydding av tappt fiskeredskap og bunnliggende avfall i Jomfruland nasjonalpark	1	kr 340 000,00			Tjenestekjøp. Avhengig tildeling forutsetter dette utlysning av anbud for oppdrag. Kartlegging av områder med tappt fiskeredskap og søppeleponier under vann, samt kartlegging av mulig brudd på trafikkbudet i Jomfruland nasjonalpark.	
Kjøp av tjenester Statens naturoppsyn	1	kr 150 000,00	kr 150 000,00		Bestandskontroll vilmerk, tilsyn teist, bekjempelse av rykkerose NP-sør og skjøtsel jf. bestillingskatalog SNO. Overføres direkte til SNO's budsjett	Forankret i gjeldende forvaltningsplan for Jomfruland nasjonalpark (2019)
Tjenestekjøp skjøtsel Stråholmen	1	kr 65 000,00			Tjenestekjøp - oppfølging av forvaltningsplan	Sone A jf. verneforskrift § 1 tredje ledd.
Vedlikeholdstrydding trevirke, værder og groper, flislegging utvalgte strekninger Jomfruland - Kragerø VGS	1	kr 60 000,00			Kragerø vgs - idrettslinja. Avfallsgebyr inkludert (impregneret trevirke)	Forankret i gjeldende forvaltningsplan for Jomfruland nasjonalpark (2019)
Fremmedarter: Oppfølging av kartlegging 2024. Bekjempelse av fremmedarter - Jomfruland	1	kr 60 000,00			Oppfølging ifbm. bekjempelse av fremmedarter	Uttag av fremmedart. §§ 8-12 kommer ikke til anvendelse.
Kjøp av beltejenester, inkl. tilsyn og fytting - Jomfruland	1	kr 50 000,00			Dekning av kostnader knyttet til transport, slipp og tilsyn av storfe på Jomfruland. Tjenestekjøp. Fytting iht. beiteplan. Ev midler til etablering av husdyrgjerde for å intensivere beitetrykk på Øytangen med færre dyr. Kostnad usikker.	Sone A jf. verneforskrift § 1 tredje ledd.
Kjøp av beltejenester, inkl. tilsyn og fytting - Stråholmen	1	kr 55 000,00			Tjenestekjøp grunneiere	Sone A jf. verneforskrift § 1 tredje ledd.
Skjøtselstrydding Nome vgs - skogbruk	1	kr 50 000,00			Tjenestekjøp. Gjennomføres av Nome vgs. Skogbrukslinja. Rydding av oppslag jf. skjøttelsplaner for Øytangen og Sandbakken.	Forankret i gjeldende forvaltningsplan for Jomfruland nasjonalpark (2019) og skjøttelsplaner.
Restaurering av steingjerder - Nome vgs	1	kr 50 000,00			Gjennomføres av vg 2 anleggsgartner Nome vgs.	Forankret i gjeldende forvaltningsplan for Jomfruland nasjonalpark (2019)
Vedlikehold og utskifting av husdyrgjerde mellom eikeskogen og Øytangeløkka	1	kr 40 000,00			Nytt gjerde i robust netting mellom Øytangeløkka og eikeskogen. Plasseres på vestsiden av steingjerde/ryddingsrøyser.	
Fjerne fremmedart - spirea Tårnshagen	1	kr 30 000,00			Spirea stående i nasjonalparken lags steingjerde mot Tårnshagen.	Uttag av fremmedart. §§ 8-12 kommer ikke til anvendelse.
Tjenestekjøp skjøtsel Jomfruland	1	kr 30 000,00			Tjenestekjøp grunneiere, SNO og Skjærgårdstjeneste. Inkl., vedlikeholdstrydding beiteområder, bortkjøring av kvist og hogstavfall.	Sone A jf. verneforskrift § 1 tredje ledd.
Rydding av kantsone - slåtteveg Øytangeløkka	1	kr 35 000,00			Rydding av ekspanderende kantsone rundt Øytangeløkka. Manuell rydding, flisghuging og bortkjøring av flis (flis kjøres ut av verneområdet). Rydde fra steingjerde og ryddingsrøyser. Større trær bevares. Villedetrær spares. Jf. forvaltningsmål "Naturbeitemarker"	Forankret i gjeldende forvaltningsplan for Jomfruland nasjonalpark (2019). Område er slåtteområde hvor gjengroing vurderes som største trussel mot verneverdiene. Bevaring av større trær inn til steingjerde, men oppsjå av vegetasjon fjernes. Følg opp med manuell slått helt inn til gjerdet. Hogstavfall bør vurderes brent lokalt, slik at aske kan spres i slåtteområde. Gjennomføring av ev. brenning krever ev. egen vurdering.
Slått fem teiger Jomfruland + manuell slått kantsoner og under eiketær.	1	kr 20 000,00			Tjenestekjøp grunneiere.	Forankret i gjeldende forvaltningsplan for Jomfruland nasjonalpark (2019). Sone A jf. verneforskrift § 1 tredje ledd.
Supplering skitt	1	kr 20 000,00			Underskitt (verneområdeskitt: Drone, sykkel, håndtvang), skitt til blåplasser.	
Fjerne fremmede treslag - sitka og edelgran Vestre Saltstein + Tårnskogen	1	kr 20 000,00			Kostnadsført i søknad under "oppfølging av kartlegging fremmedarter 2024".	Uttag av fremmedart. §§ 8-12 kommer ikke til anvendelse.
Fjerne nedgravd piggråd i rullesteinstranda	1	kr 25 000,00			Opprydding. Gammel, rusten piggråd som er i ferd med å komme opp av rullestein. Omfang ukjent.	Opprydding av avfall. Fare for publikum og dyreliv. Tiltak vil ha svak lokal negativ effekt på rullestein ved bruk av gravemaskin. Kjøring til/fra og omveining av masser. Nmfl. §§ 8-12 vurdert. Tiltak samlet positiv effekt for naturverdier og verneformål.
Vedlikehold av utvalgte stitstrekninger - kanalisering av ferdsløp og skjøtsel for å opprettholde naturverdiene.	1	kr 20 000,00			Tjenestekjøp. Prioritere strekning fra løkke på Østre Saltstein.	Skjøtsel/kanalisering for å bevare naturverdiene.
Vedlikehold eikegjerde Holmslækka	1	kr 5 000,00			Årlig skjøtsel - kjøp av nye eikerajer, lange spiker, innleid hjelp. ev. skjærgårdstjenesten.	Sone A jf. verneforskrift § 1 tredje ledd.
Skjøtsel tangglass - opptak av tang og tare	1	kr -			Tjenestekjøp. Demoopptak tang og tare.	
Overvåking og skjøtsel av strandtorn jf. skjøttelsplan	1	kr 10 000,00			Tjenestekjøp Norsk botanisk forening, SNO. Rydding av konkurrerende vegetasjon rundt strandtorn. Fristilling av planter. Vendig av sand og lusing av marehalm. Videre forsøk med utsåing av fra utenfor kasser. Tiltak overvåkes.	Skjøttelsplan
Inngjerding av nye asketrær Plommehagen (etablering av 3-4 nye styvingstrær)	1	kr 5 000,00			Tjenestekjøp	Forankret i gjeldende forvaltningsplan for Jomfruland nasjonalpark (2019). Sone A jf. verneforskrift § 1 tredje ledd.
Utbedring av drenering sone A Stråholmen (NP) og landskapsvernområdet Stråholmen	1	kr 10 000,00			Tiltak jf. § 3 tredje ledd c) og § 3 tredje ledd g.) (Landskapsvernområdet og nasjonalparken).	
Lynghelbrenning og rest skjøtsel Styrmannsholmen	1	kr -			Tjenestekjøp	Skjøttelsplan
Etablering av blåpanne i nasjonalparken - montering - Etablering evalueres	1	kr -			Etablere en fast blåpanne i slittegrep i rullesteinstranda ev. annen plass i NP for å begrense antall "villblå" i og i randsonen av verneområdet. Etablering av blåpanne ut for Løktad før nasjonalparkgrensen.	Skjøttelstiltak.
Fjerne gammel telekabel fra Øytangen gård til fugletårnet	1	kr -			Opprydding.	
Vedlikeholdstrydding Sandbakken jf. skjøttelsplan	1	kr -			Rydding av furu, hassel jf. skjøttelsplan. Gjennomføres av Nome vgs 2025.	Skjøttelsplan
Fjerning av gamle husdyrgjerder	1	kr -			Tjenestekjøp/Skjærgårdstjenesten. Saltstein, Tårnbukta, Ø. Saltstein.	Skjærgårdstjenesten
Oppstart oppgradering av stier i Tårnskogen til UIU-standard, jf. vedtak sak 2024/39 - MD. IKKE OK/AVV	2	kr -			Oppfølging av sak 2024/39. Styret bes ta stilling til om tilrettelegging gjennomføres ev. i faser, eller i en omgang.	Skjøttelsplan og enkeltvedtak.
Nødvendig utredning før tiltak: Kartlegging av omfang og tilstand marine naturtyper: Bløttbunn, blegrassenger, lareskoger, strandkavsetninger og skjellband.	2	kr -			1/3 av felles søknadssum Færder og Ytre Hvaler NP. MD bes vurdere ev. annen post/tilskuddsordning ved begrensede midler. Det mangler i dag kunnskap om omfang og tilstand for de marine naturtypene. Fravær av kunnskap umuliggjør god forvaltning. Søkes via post 1420.32	MD: Avvent
Evaluerer av beite- og skjøttelstiltak i landskapsvernområdet og nasjonalparken på Stråholmen	2	kr -			Nødvendig utredning før tiltak: Behov for kunnskap om effekter, før nye/ reviderte tiltak kan vurderes. Samarbeid med Utvalgte kulturlandskap for å dekke hele Stråholmen. UKL-finansiering for områder utenfor LVO og NP. Dekket med restmidler 2024. Kan utgå ved redusert tildeling.	Kostnad dekket i 2024
Morfologisk undersøkelse eller DNA analyse av mulige hybridtrær - villele	2	kr -			Tjenestekjøp	Utsettes
Tiltak strandmurløve og strandmurerbie - flekking av sandflate på Sandbakken	2	kr -			Åpne flere mindre områder tett på høyden på Sandbakken, gbncr. 29/41, hvor mose fjernes og sanden vendes (øverste, næringsrike lag byttes). Overvåking mht. effekt lokalt. Området utsatt for stor gjengroing fra 2013 frem til i dag. Eldre bilder viser ytterligere gjengroing.	Skjøttelsplan
Utbedring av kjørespor i strandvoll mot Saltsteinbukta	2	kr -			Kjørespor etablert ifbm. hogsttiltak.	Utsettes
Fristille eik mellom Plommehagen og Sandbakken	2	kr -			Fristille enkletrær vest for Plommehagen	Retting
Toalett Aasvik - MD: AVVENT	2	kr -			Samarbeid med Aasvik barn. Etablering av toalett for gjester og besøkende til øya. Per i dag finnes det ikke offentlig toalett nord for Hagane.	Utsettes
Kontroll av hekking i fuglekasser Jomfruland - UPF	2	kr -			Tjenestekjøp	Tiltak utenfor NP, men innfallsport, jf. besjeksstrategi.
Vedlikehold eikepåler langs sti Øytangen. Alt. nye eikepåler over eiendommen Saltstein	3	kr -			Tjenestekjøp.	Utsettes
Sum kostnader		kr 1 150 000,00				
1. Tildeling kap/post 1420.31		1 150 000				
2. Tildeling kap/post 1420.31						
Sum inntekter		1 150 000				
Resultat		0		1 150 000		

Midler til tiltak i verneområder (kap 1420 post 31) - 2025

Pri.	Navn	Status	Innvilget beløp	Øk. ansvarlig	Kommentar
1	Kjøp av tjenester Statens naturoppsyn	OK	150 000	Lokalt SNO	Mink
2	Vedlikeholdsrydding trevirke, varder og groper mfl			Forvaltningsmyndighet	
3	Utbedring av drenering sone A Stråholmen (NP)			Forvaltningsmyndighet	
4	Fjerne fremmedart - spirea Tårnhagen			Forvaltningsmyndighet	
5	Nødvendig utredning før tiltak: Marin	Avvent		Forvaltningsmyndighet	Kartlegging må være knyttet til konkrete tiltak, jf. postomtalen. Vi kan ha en nærmere dialog om dette tiltaket og behov for spesifisering av behov. Vi ser også på mulighetene for basiskartlegging også i vernet sjøareal, men dette er ikke klart på nåværende tidspunkt.
6	Evaluerer av beite- og skjøtselstiltak i landskap			Forvaltningsmyndighet	
7	Fremmedarter: Oppfølging av kartlegging 2024.			Forvaltningsmyndighet	
8	Kjøp av beitetjenester			Forvaltningsmyndighet	
Antall: 38			1 150 000		

Midler til tiltak i verneområder (kap 1420 post 31) - 2025

Pri.	Navn	Status	Innvilget beløp	Øk. ansvarlig	Kommentar
	Jomfruland				
9	Kjøp av beitetjenester Stråholmen			Forvaltningsmyndighet	
10	Tjenestekjøp skjøtsel Stråholmen			Forvaltningsmyndighet	
11	Tjenestekjøp skjøtsel Jomfruland			Forvaltningsmyndighet	
12	Vedlikehold eikegjerde Holmsløkka			Forvaltningsmyndighet	
13	Supplering skilt			Forvaltningsmyndighet	
14	Nødvendig utredning før tiltak og tiltak	Annet		Forvaltningsmyndighet	Bruk midler utredning først. Se i sammenheng med Færder, oppfordrer til samkjøring her for å spare ressurser.
15	Slått fem teiger Jomfruland + manuell slått			Forvaltningsmyndighet	
16	Skjøtselsrydding Nome vgs - skogbruk			Forvaltningsmyndighet	
17	Restaurering av steingjerder - Nome vgs			Forvaltningsmyndighet	
18	Skjøtsel tangplass -			Forvaltningsmyndighet	
Antall: 38			1 150 000		

Midler til tiltak i verneområder (kap 1420 post 31) - 2025

Pri.	Navn	Status	Innvilget beløp	Øk. ansvarlig	Kommentar
	opptak av tang og tare				
19	Skjøtsel strandtorn			Forvaltningsmyndighet	
20	Lyngheibrenning og rest skjøtsel Styrmannsholmen			Forvaltningsmyndighet	
21	Inngjerding av nye asketrær Plommehagen			Forvaltningsmyndighet	
22	Oppsett av bålpanner			Forvaltningsmyndighet	
23	Fjerne nedgravd piggtråd i rullesteinstranda			Forvaltningsmyndighet	
24	Fjerne gammel telekabel fra Øytangen gård			Forvaltningsmyndighet	
25	Vedlikehold og utskifting av husdyrgjerde			Forvaltningsmyndighet	
26	Rydding av kantsone - slåtteeng Øytangenløkka			Forvaltningsmyndighet	
27	Vedlikeholdsrydding Sandbakken jf. skjøtselsplan			Forvaltningsmyndighet	
28	Morfologisk undersøkelse eller DNA analyse			Forvaltningsmyndighet	
29	Tiltak strandmaurløve og			Forvaltningsmyndighet	
Antall: 38			1 150 000		

Midler til tiltak i verneområder (kap 1420 post 31) - 2025

Pri.	Navn	Status	Innvilget beløp	Øk. ansvarlig	Kommentar
	strandmurerbie				
30	Utbedring av kjørespor i strandvoll mot Saltstein			Forvaltningsmyndighet	
31	Oppgradering av stier i tårnskogen til UU-standard	Ikke OK		Forvaltningsmyndighet	Ikke prioritert. Viser til strategi for bruk av tiltaksmidler når det gjelder tiltak i UU-standard. Tiltaket er for overordnet beskrevet til at vi kan vurdere om det er tilstrekkelig for tildeling på nåværende tidspunkt
32	Fristille eik mellom Plommehagen og Sandbakken			Forvaltningsmyndighet	
33	Toalett Aasvik	Avvent		Forvaltningsmyndighet	Søknaden er ikke godt nok opplyst til at vi kan vurdere den for tildeling nå. Slike bygg ønskes gjerne samfinansiert. Og avtaler/avklaringer osv. må være på plass før tildeling. Kan vurderes på supplerende om tiltaket blir godt nok underbygget av mer informasjon.
34	Vedlikehold av utvalgte			Forvaltningsmyndighet	
Antall: 38			1 150 000		

Midler til tiltak i verneområder (kap 1420 post 31) - 2025

Pri.	Navn	Status	Innvilget beløp	Øk. ansvarlig	Kommentar
	stistrekninger				
35	Kontroll av hekking i fuglekasser Jomfruland	Utenfor postformål		Forvaltningsmyndighet	
36	Fjerning av gammelt husdyrgjerde Saltstein			Forvaltningsmyndighet	
37	Vedlikehold eikepåler langs sti Øytangen			Forvaltningsmyndighet	
38	Samlet pott	OK - inngår i pott	1 000 000	Forvaltningsmyndighet	
Antall: 38			1 150 000		

Arkivsaksnummer: 2025/1417-0

Saksbehandler: Eirik Johansen Dobbedal

Dato: 18.02.2025

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Jomfruland nasjonalparkstyre	16/2025	03.03.2025

Søknad om kommersiell sanking og bruk av tang og tare - Jomfruland nasjonalpark

Innstilling fra forvalter

Med hjemmel i verneforskriften for Jomfruland nasjonalpark § 11 gis Besøkssenter Jomfruland nasjonalpark AS tillatelse til skånsom høsting av tang og tare i Jomfruland nasjonalpark, til bruk i undervisning og matlaging i regi av besøkssenteret.

Tillatelsen gis da sanking i det omfanget som skisseres ikke vurderes å være i strid med vernevedtakets formål og ikke vil påvirke verneverdiene nevneverdig. Vurderingen av påvirkningsgrad baserer seg på samlet belastning for verneområdet.

Det er i dag ingen andre aktører som har søkt om tillatelse til eller driver organsiert sanking av tang og tare. Forvaltningmyndigheten peker på at samlet belastning ved tillatelsen er lav, men forbeholder seg retten til at tillatelsen kan trekkes tilbake eller justeres, dersom samlet belastning øker, aktiviteten medfører uønsket slitasje eller naturlige endringer tilsier stans/ending, jf. nmfl. § 70. Begrensningen kan også knytte seg til enkeltarter.

Tillatelsen til sanking er gyldig til 31.12.2029.

Det tillates ikke sanking med redskap som slepes langs bunnen. Sanking skal foregå spredt og begrenses til nødvendig tang og tare for å gjennomføre senterets aktiviteter.

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

Søknad om høsting av tang og tare

Saksopplysninger

Besøkssenter Jomfruland nasjonalpark AS søker om dispensasjon fra verneforskriften til høsting av tang og tare i nasjonalparken til bruk i sine pedagogiske opplegg og matlaging på besøkssenteret.

«Ønsket er å ta med elevgrupper, fastboende, besøkende og forskere ut i nasjonalparken, sanke tang og tare som ligger i nasjonalparken og bruke dette i matlaging med gruppene, vise forståelse over plantenes oppdrag i havet, studere celleoppbygging og formidle det vernet nasjonalparken har. Ved å vise forståelse på hvordan en skal høste på en forsvarlig

måte, gir dette beskøende et større grunnlag for å verne om sjøplantene på en ikke-ødeleggende måte og for å øke kunnskapen om plantens økosystem.

Det er ønskelig å bruke tang og tare til:

- matlaging
- undervisning
- sanking (på en bærekraftig måte uten å sette spor)»

Hjemmelsgrunnlag

Delegering

Søknad om kommersiell sanking av tang og tare må behandles etter verneforskriften § 11. Generelle dispensasjonsbestemmelser, jf nmfl. § 48 og faller utenfor forvalters delegasjon.

Verneformål – forskrift

Forskrift om vern av Jomfruland nasjonalpark, FOR-2016-12-16-1630.

Verneforskriften § 5 annet ledd bokstav a.) åpner for høsting av villlevende marine ressurser etter havressursloven, med unntak av høsting med redskap som slepes under fiske og som i den forbindelse kan berøre bunnen. § 5 omhandler vern av dyrelivet og unntaket for høsting etter haveressursloven omfatter kun dyreliv i vannmassene. Selv om tang og tare forvaltes innenfor havressursloven, faller høsting og sanking utenfor adgangen i verneforskriften.

Etter verneforskriften § 4 er vegetasjonen på land og i sjø, herunder døde busker og trær, og ilanddrevet tang og tare er vernet mot all skade og ødeleggelse. Vernet er ikke til hinder for plukking av bær, frukt, matsopp og vanlige planter til eget bruk, med unntak av plantearter som er angitt i forvaltningsplanen (§ 4 annet bokstav d.)).

Verneforskriften tillater i dag – med enkelte unntak – plukking av bær, sopp og planter til eget bruk. Besøkssenter Jomfruland nasjonalpark AS er en profesjonell aktør og sanking av planter, bær og sopp faller utenfor definisjonen. Søknaden må derfor behandles etter verneforskriften § 11 – generelle dispensasjonsbestemmelser.

Forvaltningsplan

Forvaltningsplan for Jomfruland nasjonalpark (2019).

Presedens

Tang og tare er beskyttet mot enhver form for skade eller ødeleggelse, jf. verneforskriften § 4. Forskriften åpner – med enkelte unntak – for skånsom høsting og sanking til eget bruk. Søknad om kommersiell høsting av tang og tare behandles som en dispensasjon fra verneforskriften. Dispensasjon er en vurdering av et i utgangspunktet ulovlig tiltak. Forvaltningsmyndigheten kan vurdere å innvilge dispensasjon basert på en konkret vurdering av den enkelte søknaden i lys av verneforskriften. Hver søknad behandles for seg. Dispensasjon i en sak danner ikke presedens om dispensasjon i ev. påfølgende og liknende saker.

Vurdering

§ 11 – Generelle dispensasjonsbestemmelser

Jf. verneforskriften § 11 kan forvaltningsmyndigheten gjøre unntak fra verneforskriften dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig, jf. naturmangfoldloven § 48.

Dersom dispensasjon skal innvilges etter første setning, må begge vilkår (ikke strid med verneforskrift og nevneverdig påvirkning) være oppfylt. Det er ikke tilstrekkelig for dispensasjon at kun et vilkår er oppfylt.

Adgangen til dispensasjon etter § 11 er streng. Miljødirektoratet skriver på s. 11 i Rundskriv om forvaltning av verneforskrifter at:

«Dispensasjonsbestemmelsen er i utgangspunktet ment for uforutsette tilfeller eller spesielle/særlige tilfeller som ikke ble vurdert ved opprettelsen av verneområdet, i første rekke bagatellmessige inngrep eller forbigående forstyrrelser.»

Den generelle dispensasjonsbestemmelsen skal ikke benyttes til å utvide rammen som er etablert gjennom verneforskriften. (Rundskriv M106-2014, s. 10).

Etter verneforskriften § 4 er vegetasjonen på land og i sjø, herunder døde busker og trær, og ilanddrevet tang og tare er vernet mot all skade og ødeleggelse.

Samtidig er det i § 4 annet ledd d.) tillatt med plukking av bær, frukt, matsopp og vanlige planter til eget bruk, med unntak av plantearter som er angitt i forvaltningsplanen og etter § 4 annet ledd f.) tillatt med plukking av død tang og tare på Jomfruland og Stråholmen til bruk som gjødsel i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.

Omfanget av høsting av frukt, bær, sopp og planter er lite kartlagt.

Vernet åpner m.a.o. for et skånsomt uttak av planter, tang og annen vegetasjon. Hva som legges i vurderingen «til eget bruk» drøftes ikke i forvaltningsplanen, men forvalter tolker dette som «til privat bruk».

Med utgangspunkt i verneforskriften § 4 annet ledd d.) og f.) vurderes ikke høsting/sanking som direkte i strid med verneformålet, men er avgrenset til nevnte unntak fra forbudet i første ledd. Jf. § 1 femte ledd skal allmennheten gis anledning til opplevelse i naturen gjennom naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging. Forvalter mener at tilrettelagte aktiviteter i regi av besøkssenteret kan ses i sammenheng med dette formålet, hvor det også legges opp til økt kunnskap og bevissthet om verneverdiene.

Med en anslått produksjon på nærmere 60.000 tonn tang og tare/ år, vil spredt sanking til pedagogiske aktiviteter ha liten betydning på verneverdiene. Det er ikke snakk om storskala innhøsting til kommersiell bruk, men høsting og sanking som ledd i besøkssenterets aktiviteter til skoler og publikum.

De sentrale driverne for svekkede sukker- og stortareforekomster i Oslofjorden ligger i stor grad utenfor nasjonalparkens handlingsområde. Økt kunnskap og bevisstgjøring gjennom pedagogiske tilbud kan bidra til å fremme forståelsen for tareskogenes funksjon i økosystemet.

Forvalter vurderer at det er hjemmel i verneforskriften § 11 til å innvilge dispensasjon til sanking av tang og tare i regi av besøkssenteret som omsøkt. Sanking i det omfanget som skisseres vurderes ikke å være i strid med vernevedtakets formål og ikke påvirke

verneverdiene nevneverdig. Vurderingen av påvirkningsgrad baserer seg på samlet belastning for verneområdet.

Vurdering etter naturmangfoldloven §§ 8-12

§ 8.(kunnskapsgrunnlaget)

Det finnes store tang- og tareskoger i nasjonalparken. Områdene er kartlagt og tilgjengelige i offentlige kartløsninger. De siste ti årene har det blitt gjennomført sporadiske kartlegginger av tareskogene i regi av bl.a. Niva. Rapporten fra 2021 viste en kraftig tilbakegang i tareskogene. Stortare hadde størst tilbakegang i Oslofjoden, men også sukkertaren hadde tilbakegang. På tidligere kjente lokaliteter i nasjonalparken var tidligere stortareforekomster borte. Sukkertare klarer seg noe bedre og har enkelte steder rekolonisert tidligere stortareforekomster.

Det er anslått av den samlede produksjonen av tang og tare i Jomfruland nasjonalpark ligger på ca. 60.000 tonn/år.

Ut fra søknadsbeskrivelsen, vil sankingen foregå i fjæresonen og innhøstingen vil derfor skatte høyere på tang- og tareartene i disse områdene. Målarter vil i hovedsak være grisetang (LC), fingertare (LC), blæretang (LC), sukkertare (LC), sagtang (LC), butare (LC). Artene sankes i liten grad i dag, er i artdatabanken vurdert som livskraftige og tåler en viss høsting. Kunnskapsgrunnlaget vurderes som godt og **§ 9.(føre-var-prinsippet)** kommer ikke til anvendelse.

§ 10.(økosystemtilnærming og samlet belastning)

Nasjonalparken har spesielt store og rike tareskoger som har betydning for hele områdets kystøkosystemer og som bidrar med viktige økosystemtjenester, også utenfor nasjonalparken. Det er registrert 45 tareskoger i nasjonalparken med et samlet areal på over 12 000 daa. Seksten av dem med et samlet areal på over 11 000 daa er vurdert til å ha nasjonal verdi. De største og mest sammenhengende tareskogene ligger på utsiden av Jomfruland og videre nordøstover. I det ytre området er det for det meste stortare som danner tareskogen. Sukkertaren trives i mer beskyttede områder. Taren vokser ned til rundt 20 meters dyp. Bestandene av stortare er friske og sunne. Sukkertaren er derimot sterkt redusert det siste tiåret, men det ser ut til å ha vært en forbedring de siste årene. Inne i tareskogen er det store mengder smådyr og fisk. Krepsdyr og snegl er de mest artsrike og tallrike. Tareskogen huser smådyr hele året som er mat for fisk. Tareskogene er også viktige føde- og leveområder for krabbe, hummer, sjøfugl og sel.

Mengden plantemateriale som blir produsert i tareskogene i nasjonalparken hvert år kan være så mye som 60 000 tonn.

Hvert år rives tang og tare løs fra havbunnen. Noe tang driver på land og danner tarevoller. Tarevollene har en viktig funksjon for en rekke arter. Historisk har tang og tare hatt en sentral funksjon som gjødsel i landbruket langs kysten. Det meste av tang og tare som rives av føres allikevel ut på havet, hvor taren brytes ned i små partikler og faller som snø mot havbunnen. Den næringsrike tangen danner her grunnlaget for økosystemet og dyrelivet i havet.

Selv om tiltaket i søknaden blir omtalt som «kommersiell høsting», er det viktig å påpeke at det vil være snakk om beskjedne mengder tang og tare som benyttes i oppleggene til besøkssenteret. Tiltaket anes ikke å vesentlig betydning for verneverdiene, men forvalter løfter særlig frem perspektivet med «samlet belastning», dersom flere aktører ønsker å benytte tang og tare i sine aktiviteter. Gitt dagens situasjon vurderes det ikke som

problematisk å tillate sankning av tang og tare til bruk i pedagogiske aktiviteter som omsøkt og tiltaket vil ha positive virkninger gjennom økt kunnskap om og bevssthet om naturtypen.

§ 11.(kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver)

Innenfor rammene av søknaden er det lite sannsynlig at det vil oppstå forringelse av miljøet. Besøkssenter Jomfruland nasjonalpark AS er autorisert besøkssenter av Miljødirektoratet og har som formål å formidle natur- og verneverdiene i Jomfruland nasjonalpark, Stråholmen landskapsvernområde og arealene rundt. Besøkssenteret anses som en seriøs aktør og forvalter samarbeider tett om aktiviteter og arrangementer.

§ 12.(miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder)

Tang og tare skal plukkes ved vading eller snorkling. Det tillates ikke bruk av tangriver eller annen redskap som slepes på bunnen, jf. forbudet mot redskap som slepes mot underlaget. Besøkssenteret skal videre rotere på stedene som benyttes til sankning, slik at det ikke drives intensivt i et område.

Arkivsaksnummer: 2025/998-0

Saksbehandler: Eirik Johansen Dobbedal

Dato: 18.02.2025

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Jomfruland nasjonalparkstyre	17/2025	03.03.2025

Høring - Forslag til nye fiskeriltak i Oslofjorden

Innstilling fra forvalter

Jomfruland nasjonalparkstyre viser til høringen om forslag til fiskeriltak i Oslofjorden og stiller seg bak samtlige av de 15 foreslåtte tiltakene. Nasjonalparkstyret peker spesielt på betydningen av etablering av nullfiskeområder i Færder nasjonalpark og Ytre Hvaler nasjonalpark, da tiltakene er avgjørende for å sikre en langsiktig bevaring og restaurering av økosystemene i Oslofjorden og Skagerrak, samt fremme formålet med de marine nasjonalparkene.

Jomfruland nasjonalpark

Jomfruland nasjonalpark ble etablert i 2016 og dekker et område på om lag 117 km², hvorav 98 % er marin natur.

Nasjonalparken har et rike biologiske mangfold, inkludert viktige marine habitater som tareskoger og ålegrasenger. Disse habitatene fungerer som oppvekstområder for en rekke fiskearter.

Formålet med Jomfruland nasjonalpark er å ta vare på et større naturområde med geologisk særpreg med israndavsetninger og biologisk mangfold i sjø og på land med særegne og representative økosystemer og landskap som er uten tyngre naturinngrep.

Formålet er videre å ta vare på:

a.) Naturtyper på sjøbunnen som tareskog, ålegrasenger, bløtbunn og skjellsand, herunder gyte- og oppvekstområder for fisk og skalldyr, som har betydning for økosystemet og økosystemtjenester både i og utenfor nasjonalparken.

(...)

I sone B er det et spesielt formål å ta vare på sjøfugl og deres hekkeplasser jf. kart som følger av § 2.

(...).

For å sikre en bærekraftig forvaltning av Skagerraks økosystemer er det avgjørende med helhetlige tiltak som omfatter både fritidsfiskere og yrkesfiskere. Å kun innføre restriksjoner på næringsfiske vil være urimelig og potensielt ineffektivt, da fritidsfiske også har en betydelig innvirkning på fiskebestandene i Oslofjorden.

Viktigheten av intakte økosystemer i Oslofjorden og Skagerrak

Oslofjorden og de tilgrensende områdene i Skagerrak har over flere år vært preget av en betydelig forverring av økosystemenes tilstand. Overfiske, forurensning og klimaendringer har resultert i en markant forringelse av økosystemene, reduksjon av fiskebestander og tap av biodiversitet. Nasjonalparkene Kosterhavet, Ytre Hvaler, Færder, Jomfruland og Raet danner en ramme rundt Oslofjorden og Skagerrak fra norsk og svensk side. Nasjonalparkene er opprettet for å sikre helhetlige, intakte økosystemer som levested for marine arter og sjøfugl med behov for beskyttelse.

Etablering av nullfiskeområder i nasjonalparkene Færder og Ytre Hvaler vil ikke bare beskytte sårbare arter og habitater, men også fungere som referanseområder for forskning og overvåking. Nullfiskeområdene vil videre bidra til å fremme formålet med nasjonalparkene og styrke verneverdiene.

Internasjonale studier viser at etablering av nullfiskeområder har tydelige positive effekter, inkludert:

- Økning i biomasse og gjennomsnittsstørrelse på fiskebestander.
- Restaurering av marine habitater, som sjøgressenger og tareskoger.
- Forbedring av rekreasjons- og økoturismeverdier.
- Positive ringvirkninger for tilgrensende fiskeriområder gjennom "spillover-effekt".

Robuste økosystem tåler i større grad ytre stress, svekkede ødelagte økosystem. Jf. den nyeste tilstandsrapporten for Oslofjorden, ser vi en forverring av tilstanden i ytre fjord og tiltak haster. For å sikre en motstandsdyktig Oslofjord må det gjennomføres omfattende og inngripende tiltak for hindre avrenning, gjenoppbygge fiskebestandene og styrke økosystemenes funksjon. Nullfiskeområder i Indre Oslofjord, Færder nasjonalpark og Ytre Hvaler nasjonalpark vil spille en nøkkelrolle i dette arbeidet.

Fritidsfiske og teinerestriksjoner

Reduksjon i antall teiner som kan benyttes av fritidsfiskere støttes særlig. En studie basert på tall fra Raet nasjonalpark anslår at det finnes om lag 10 000 tapte fiskeredskaper i Raet nasjonalpark og at 25 prosent av disse aktivt spøkelsesfisker. Den samme rapporten viser til at intervjuer med fritidsfiskere indikerer et tap av redskaper på mellom 5-10% per år. En reduksjon i antall redskaper vil derfor ha direkte effekt på antall tapte redskaper.

Selv om det er innført krav om rømningshull med nedbrytbar tråd i teiner, bidrar fortsatt tapte redskaper til forsøpling og spøkelsesfangst.

Nasjonalparkstyret mener også fiskerimyndighetene må jobbe videre med innføring av kvoter (bag limit) for fritidsfiskere med fangstrapportering.

Innføring av regler for fritidsfiske etter fisk med håndholdte redskaper i Oslofjorden vil ha positiv effekt gjennom redusert fangst og reduksjon i tap av redskap, samtidig som man opprettholder adgangen til å fiske på høstbare arter i Oslofjordområdet. Tiltaket vil ikke gjelde i områder som avsettes til nullfiske, hvor all fiskeriaktivitet blir forbudt.

Behov for kompensasjonsordninger for berørte fiskere

Jomfruland nasjonalparkstyre erkjenner at innføringen av nullfiskeområder vil kunne påvirke yrkesfiskere som har hatt tradisjonell adgang til disse områdene. Det er derfor avgjørende at det etableres gode kompensasjonsordninger for berørte fiskere.

Vi oppfordrer myndighetene til å sikre at slike tiltak blir gjennomført parallelt med innføringen av fiskerireguleringene, slik at endringene oppleves som rettferdige og gjennomførbare for de berørte partene. Kompensasjonsordningers- og omstillingsstøtte vil være avgjørende for å sikre lokal støtte og en rettferdig overgang til et mer bærekraftig fiskeri.

Avsluttende bemerkninger

Jomfruland nasjonalparkstyre mener at innføringen av de foreslåtte fiskeriltakene, inkludert nullfiskeområdene, er avgjørende for å sikre en framtidig levedyktig Oslofjord. Ved å beskytte marine økosystemer og skape bedre vilkår for fiskebestander, legger vi grunnlaget for en mer bærekraftig bruk av fjorden i kommende generasjoner.

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

Høringsnotat - om fiskeriltak i Oslofjorden

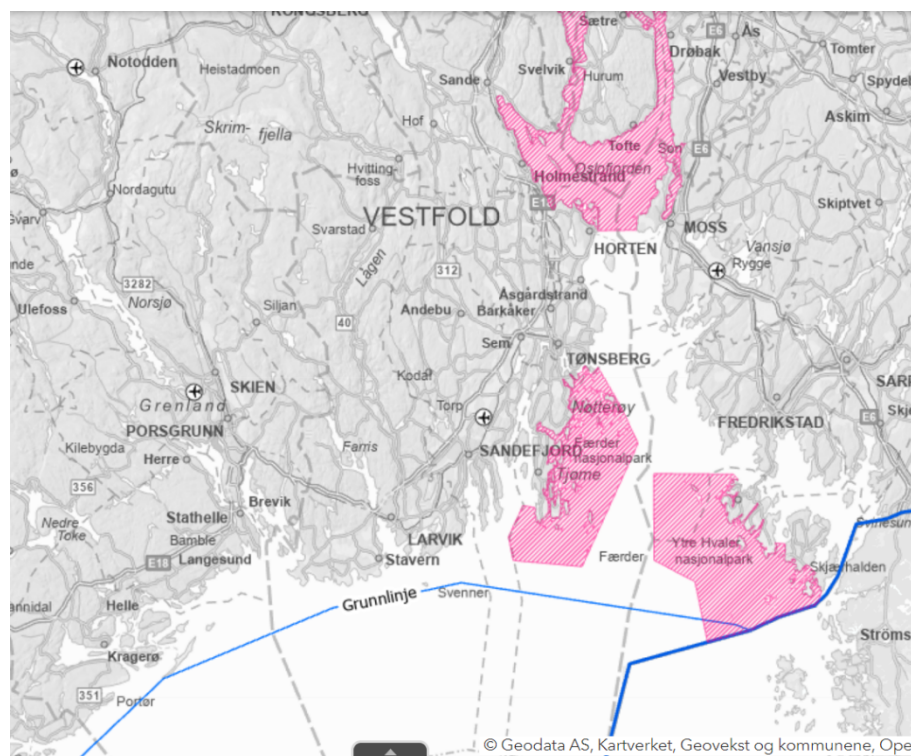
Saksopplysninger

Nærings- og fiskeridepartementet og Klima- og miljødepartementet har sendt ut høring med forslag til fiskeriltak som kan bidra til å bygge opp fiskebestandene og et velfungerende økosystem i Oslofjorden.

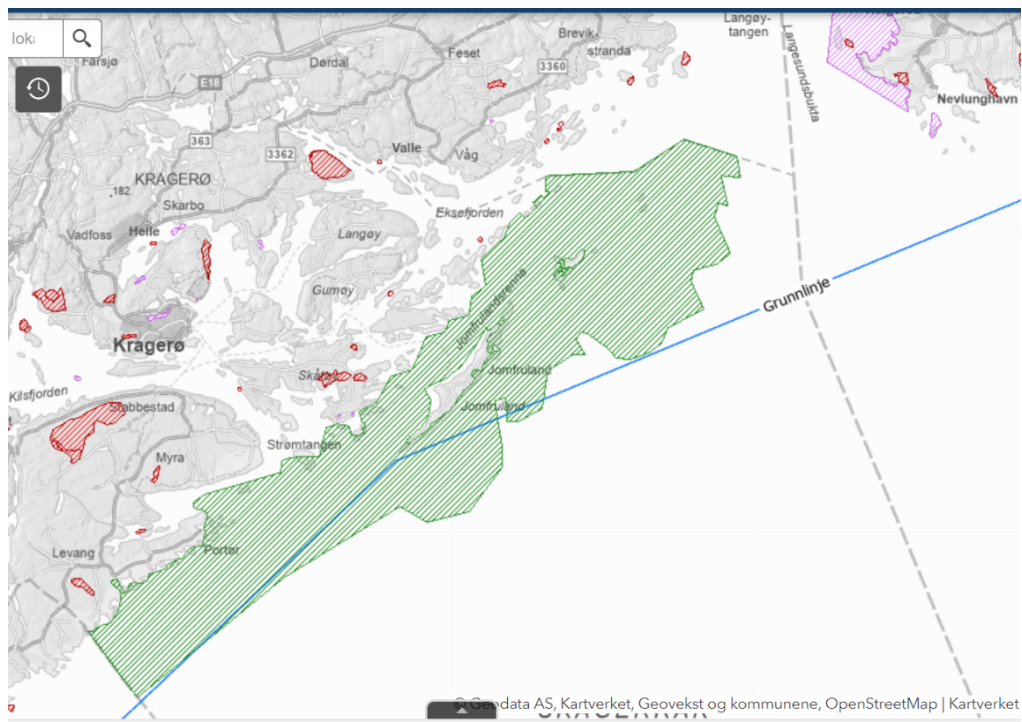
Høringen følger opp oppdraget fra Nærings- og fiskeridepartementet til Fiskeridirektoratet i forbindelse «i samarbeid med Miljødirektoratet levere faglige råd om nye tiltak innen fiskeri i Oslofjorden, for å bygge opp fiskebestandene og et velfungerende økosystem. Rådene skal inkludere vurderinger av både yrkesfiske og fritidsfiske. Rådene skal bygge på tilgjengelig kunnskap, men direktoratene vurderer behovet for innhenting av eventuell ny kunnskap.»

Det presenteres 15 alternative forslag knyttet til nærings- og fritidsfiske.

Høringen danner grunnlag for beslutning om hvilke tiltak som skal innføres. Høringsfristen er 22. april 2025.

Kart tiltaksområde med foreslåtte nullfiskeområder Indre Oslofjord, deler av Færder nasjonalpark og deler av Ytre Hvaler nasjonalpark.

Tiltaksområde Kragerø/Bamble med Jomfruland nasjonalpark uthevet.

Tiltak på høring:

- Det tillates kun fritidsfiske etter fisk med håndholdte redskaper i Oslofjorden.
- Antall teiner som kan brukes i teinefiske av fritidsfiskere halveres (fra 20 til 10 stk per person).
- Antall teiner som kan brukes i hummerfisket av fritidsfiskere halveres (fra 10 til 5 stk per person).
- Fiske med reketeiner forbys i fritidsfisket.
- Adgangen til å gi dispensasjon fra påbudet om sorteringsrist i fisket etter reke med rekeetrål og fisket etter kreps med krepsetrål fjernes.
- Bruk av oppsamlingspose og krepsepalte i fisket etter reker med rekeetrål og fisket etter kreps med krepsetrål forbys.
- Fiske med bunnsatte garn, line, snurrevad, ruser og annen redskap egnet til å fiske bunnfisk forbys i hele fjorden.
- Adgangen til å gi dispensasjon fra forbudet mot bunnsatte garn fjernes.
- Adgangen til å gi dispensasjon fra forbudet mot fiske i gytefelt for torsk fjernes.
- Fartøy med hjemmelslengde over 11 meter i fisket etter reke med rekeetrål og fisket etter kreps med krepsetrål kan kun fiske utenfor grunnlinjene.
- Fiske etter brisling og sild forbys i Oslofjorden, innenfor en linje som følger de sørlige grensene til nasjonalparkene.

- Fartøy med hjemmelslengde over 13 meter i fiske etter brisling og sild kan kun fiske utenfor grunnlinjene.
- Alt fiske forbys i nullfiskeområde 1 (Indre fjord), alt fiske forbys i nullfiskeområde 2 (Færder nasjonalpark), alt fiske forbys i nullfiskeområde 3 (Hvaler nasjonalpark).

Samtlige tiltak med vurderinger, positive virkninger og ev. negative sider kan leses i Høringsnotat - om fiskeriltak i Oslofjorden. Forvalter gjør derfor ikke mer rede for dette her.

Høringsnotat - om fiskeritiltak i Oslofjorden

Nærings- og fiskeridepartementet og Klima- og miljødepartementet sender med dette på høring forslag til fiskeritiltak som kan bidra til å bygge opp fiskebestandene og et velfungerende økosystem i Oslofjorden. I etterkant av høringen vil det tas stilling til hvilke tiltak som skal innføres.

Høringsfristen er 22. april 2025.

Høringer er åpne, og alle kan sende innspill til oss. Vi ber om at høringssvar sendes digitalt ved å benytte skjemaet for høringssvar på www.regjeringen.no.

Innhold

Bakgrunn - Situasjonen i Oslofjorden	2
Gjeldende reguleringer i Oslofjorden	2
Om tiltakene som foreslås	3
Nærings- og fiskeridepartementets vurderinger og forslag til tiltak i fisket etter saltvannsfisk	5
Klima- og miljødepartementets vurderinger og forslag om tiltak i fisket etter anadrom laksefisk.....	14
Økonomiske og administrative konsekvenser av forslagene.....	17
Generelt.....	17
Fritidsfiske	17
<i>Fritidsfiske etter marine arter</i>	17
<i>Fritidsfiske etter anadrom laksefisk</i>	18
Yrkesfiske	19
Fiskemottak	19
Forslag til lokal forskrift om regulering av fiske i Oslofjorden.....	20
Utkast til forskrift om endringer i forskrift 15. mars 2021 nr. 797 om fiske etter anadrome laksefisk i sjøen.....	23

Bakgrunn - Situasjonen i Oslofjorden

Oslofjorden har historisk vært et viktig område for fiskerinæringen i sør. Fisket etter brisling og sild har vært viktig, og det var også tidligere et betydelig torskefiske i fjorden. Bunntåling etter reke ble introdusert i 1899 og vokste gradvis til å bli det viktigste fiskeriet, og er i dag dominerende. Det ligger flere lokale fiskemottak langs fjorden, og fiskerinæringen er av stor betydning i flere lokalsamfunn.

Oslofjorden er også et svært viktig område for fritidsfiske, som har vært med på å forme kystkulturen i denne regionen. Det biologiske grunnlaget for både yrkesfiske og fritidsfiske i fjorden har vært nedadgående over flere år, og mange som lever tett på fjorden har vært vitne til økende forurensing, og nedgang i flere fiskebestander.

Tilstanden for miljøet i Oslofjorden er svært alvorlig. Fjordområdet ligger langs det tettest befolkede området i Norge, og er som følge av dette gjenstand for mange ulike påvirkningsfaktorer. Avrenning fra store deler av østlandsområdet har sine utløp i Oslofjorden, og utslipp fra kommunale avløp og avløp i spredt bebyggelse samt avrenning fra landbruket, er i tillegg til fiskeri blant de største påvirkningene på Oslofjorden. I ytre del av Oslofjorden vurderer Havforskningsinstituttet at høsting, miljøgifter, mikroplast, fysisk påvirkning og næringsalter gir størst bidrag til risiko for samlet påvirkning. I tillegg påvirker klimaendringene miljøet og forsterker effektene av menneskelig aktivitet. Store deler av Oslofjorden har som følge av disse påvirkningsfaktorene moderat økologisk tilstand og dårlig kjemisk tilstand etter vannforskriftens kvalitetselementer. Oslofjorden er påvirket fra mange kanter, og det er mange hensyn som skal avveies i forvaltningen av fjorden. På grunn av den uvanlige miljøtilstanden er det også stor usikkerhet knyttet til hvilke effekter man kan forvente fra gjennomføring av enkelttiltak.

Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv ble lagt frem i mars 2021. Regjeringen følger aktivt opp tiltaksplanen, og er i gang med et krafttak for Oslofjorden med et særlig fokus på de største påvirkningene. Målene med tiltaksplanen er at fjorden skal oppnå god miljøtilstand, viktige naturverdier skal restaureres, det biologiske mangfoldet i fjorden skal ivaretas, og et aktivt friluftsliv skal fremmes. Å nå disse målene forutsetter en samordnet bruk av virkningsfulle tiltak mot de viktigste påvirkningene. Tiltaksplanen inneholder 63 tiltak og 19 punkter for kunnskapsinnhenting.

Gjeldende reguleringer i Oslofjorden

I 2019 ble følgende reguleringer innført for å bygge opp kysttorskbestanden i Oslofjorden:

- Forbud mot å fiske torsk i Oslofjorden innenfor grunnlinjen fra og med Vestfold og Telemark og til grensen mot Sverige. Forbudet gjelder hele året. Fisker du i dette området og får en torsk skal du løsne den forsiktig fra redskapet og sette den forsiktig ut i sjøen igjen.

- Forbud mot alt fiske i gyteperioden for torsk innenfor 14 definerte gyteområder fra Lindesnes langs Skagerrakkysten, i Oslofjorden og til grensen mot Sverige. Forbudet gjelder fra og med 1. januar til og med 30. april. Forbudet gjelder ikke laks, sjøørret og annen anadrom fisk. Videre tillates undervannsjakt.
- Forbud mot å fiske med bunnsatte garn hele året innenfor grunnlinjen fra og med Vestfold og Telemark til grensen mot Sverige. Denne regelen kommer i tillegg til det eksisterende forbudet mot fritidsfiske med garn på grunnere vann enn 25 meter, som gjelder i hele Skagerrak i perioden fra og med 1. juni til og med 15. august.

Tiltakene ble evaluert av Havforskningsinstituttet i 2022. Det ble konkludert med at det ikke var tegn til at bestandssituasjonen for torsk var endret i indre Skagerrak eller ytre- og indre Oslofjord siden tiltakene ble innført i 2019. Havforskningsinstituttets data viste stabilt lave fangster av torsk i hele tiltaksområdet, selv om årene 2017 og 2019 viste forholdsvis sterke årsklasser.

Rapporten viste også til at fraværet av torsk i indre Oslofjord knyttes til flere forhold, som dårligere vegetasjon på tidligere gode habitater, avrenning, næringsbelastning og formørkning av kystvannet. I tillegg peker klimaendringene mot mindre gunstige forhold for torskefisk i Skagerrak på sikt.

Rapporten vurderte at det fortsatt er potensiale for gjenoppbygging av lokale bestander av bunnfisk i Skagerrak og ytre Oslofjord, men at erfaringer fra andre steder i verden tyder på at en må forvente at en slik gjenoppbygging vil ta tid.

Tiltakene har nå virket i fem år, og det er fortsatt ikke tegn til bedring i torskebestanden.

Om tiltakene som er gjenstand for høring

Selv om det må forventes at det tar flere år før en ser effekter av tiltakene som er innført, har det nå gått lengre tid uten at det er observert ønsket effekt. Dette, i kombinasjon med den nedadgående utviklingen i fjorden, tilsier at det er behov for å vurdere sterkere tiltak. Bestandene av torsk og annen bunnfisk er nedadgående i fjorden, mens flere av de pelagiske bestandene er i relativt god tilstand. Direktefiske etter torsk er allerede forbudt, og bifangst av torsk i Oslofjorden er svært begrenset. Det er observert god rekruttering av torsk i ytre fjord, men mye tyder på at torskeyngelen ikke vokser opp. Fiskeridirektoratet understreker i sine faglige råd at torsken som art kanskje ikke alene er en god parameter for tilstanden i fiskesamfunnene i Oslofjorden i årene fremover.

Departementene har derfor valgt å sende på høring forslag til tiltak som vil redusere fangst av bunnfisk i yrkesfisket ytterligere, slik som fjerning av eksisterende dispensasjoner fra gjeldende reguleringer og innstramning i krav til tekniske innretninger som vil sørge for bedre seleksjon i fiske etter andre arter, som reke. Fiskeridirektoratet forventer at disse innstramningene vil gi noen positive økosystemeffekter.

Videre tilsier situasjonen i Oslofjorden at det også er behov for å vurdere tiltak som i større grad kan bidra til bredere økosystemeffekter. Dette kan være tiltak som reduserer bunnpåvirkning fra fiskeri og som reduserer uttaket av sentrale arter i næringsssystemet, slik som brisling. Videre foreslås det også det strengeste tiltaket i fiskeriforvaltning; nullfiskeområder der all form for fiske er forbudt.

Regjeringen ser behov for å begrense uttaket også fra fritidsfiske i Oslofjorden. I en risikoanalyse av ytre del av Oslofjorden har Havforskningsinstituttet kommet frem til at det på fiskeriområdet er fritidsfiske som bidrar mest til samlet risiko for økosystemet. Dette er knyttet til usikkerheten rundt uttaket av fisk fra fritidsfiske. Selv om mange fritidsfiskere følger gjeldende regler og i hovedsak fisker på pelagiske og anadrome arter i god tilstand, gjør det svært høye antallet fritidsfiskere det svært utfordrende å estimere uttaket. Andre utfordringer inkluderer varierende grad av kjennskap til gjeldende regler blant fritidsfiskere, samt omfattende utfordringer knyttet til kontroll av fritidsfiske i området.

Det foreslås derfor tiltak for å begrense redskapsbruken i fritidsfisket. Videre foreslås det at fritidsfiske inkluderes i det generelle forbudet mot alt fiske som foreslås i tre større nullfiskeområder. Det foreslås ikke særskilte tiltak i turistfisket. Turistfisket i Oslofjorden vurderes å være minimalt og turistfiske reguleres gjennom nasjonale forskrifter som er strengere enn for fritidsfisket og allerede i dag kun tillater bruk av håndholdt redskap. Forbudet mot fiske i de foreslåtte nullfiskeområdene vil også omfatte turistfiske.

Fiskeridirektoratet viser til at nullfiskeområder er det eneste tiltaket som kan bidra til at bredere økosystemgevinster kan oppnås i områder der tråling forbys. Det vises til at stengte områder for fiske har vært brukt som verktøy i flere sammenhenger, for eksempel stengte områder der det er korallforekomster, og områder som stenges der det er mye fisk under minstemål. Ved bruk av stengte områder for å beskytte koraller er det imidlertid kun bunnberørende fiske som forbys, og ved stengte områder grunnet undermålsfisk gjelder dette generelt for en kort periode. Å forby alt fiske, også fritidsfiske med håndholdte redskaper, i en lengre tidsperiode, er så langt et verktøy som ikke er testet i norsk fiskeriforvaltning i denne størrelsesordenen. Erfaringer fra andre land viser at områder som stenges for fiske gir mer fisk, større biomasse, og større forekomst av stor og eldre fisk og at artsmangfoldet øker. Effekten er raskest og tydeligst for arter som blir direkte påvirket av fiskeriene, såkalte målarter.

Oslofjorden er et svært miljøpåvirket område, og det er usikkerhet knyttet til hvordan økosystemet vil respondere på nullfiskeområder. Likevel viser Fiskeridirektoratet til at det ikke er tvil om at alternativ 3 vil ha positive effekter på økosystemet og spesielt forventes positive effekter for de artene som er stede innefor områdene som beskyttes. Departementene ønsker nå en grundig og inkluderende høringsprosess, og ber om innspill til hvert enkelt tiltak som foreslås. Flere av tiltakene vil være svært inngripende overfor både yrkesfiskere og fritidsfiskere. Regjeringen er derfor åpne for forslag til justeringer i de foreslåtte tiltakene dersom det kan legges til rette for ulike hensyn uten at effektene av tiltakene svekkes vesentlig. Videre er flere av tiltakene som foreslås delvis overlappende. Formålet er å presentere ulike muligheter og alternativer, slik at vi på bakgrunn av høringsinnspill kan sette sammen en effektiv og hensiktsmessig pakke med tiltak. For

eksempel kan forslaget om at fiske etter brisling og sild forbys i hele fjorden for fartøy over 13 meter være både et alternativ til, og et tillegg til, det foreslåtte forbudsområdet for alt fiske etter brisling og sild. Vi ber om at alle relevante forslag vurderes i høringsinnspillene, og at det inkluderes eventuell begrunnelse dersom noen tiltak er å foretrekke fremfor andre. Videre ber vi spesielt om høringsinnspill når det gjelder de foreslåtte nullfiskeområdene, og forventede effekter av slike tiltak.

Oslofjorden defineres som området innenfor grunnlinjen fra og med Vestfold og Telemark til grensen mot Sverige. Området kan sees i [Fiskeridirektoratets kartfunksjon](#).

Nærings- og fiskeridepartementets vurderinger og forslag til tiltak i fisket etter saltvannsfisk

Det tillates kun fritidsfiske etter fisk med håndholdte redskaper i Oslofjorden

Tiltaket innebærer et forbud mot fiske etter fisk med alle former for faststående bruk, slik som nedsenkede, ikke-bunnsatte garn, line, sniksnører, ruser og fisketeiner. Det innebærer også et forbud mot juksamaskin.

Datagrunnlaget i fritidsfisket er svært mangelfullt, men fiske med håndholdte redskaper er mest utbredt, og bruken av faststående redskaper i fiske etter fisk i Oslofjorden er begrenset. Dette begrenser effekten av tiltaket, men ettersom det totale fisketrykket fra fritidsfisket i Oslofjorden er høyt, forventes tiltaket likevel å ha en effekt. Forbudet mot faststående redskaper kan også redusere uønsket bifangst og redusere spøkelsesfiske.

Tiltaket vil få negative konsekvenser for enkelte fritidsfiskere. Konsekvensene begrenses imidlertid av at de fleste fritidsfiskere allerede i hovedsak fisker med håndholdte redskaper.

Fiskeridirektoratet har også pekt på at å begrense antall håndholdte redskaper hver fritidsfisker kan fiske med til enhver tid vil kunne bidra til å begrense beskatningen fra fritidsfiske noe. Departementets vurdering er at en begrensning i antall håndholdte redskaper vil ha svært begrenset effekt, og medføre store kontrollutfordringer. Dette foreslås derfor ikke som et tiltak i denne høringen.

Antall teiner som kan brukes i teinefiske av fritidsfiskere halveres (fra 20 til 10 stk. per person)

Fritidsfisket etter krabber og andre bunndyr enn fisk med teiner er viktig for mange. Fritidsfisket etter sjøkreps har økt betydelig de siste årene. Mengden teiner som benyttes er i områder og perioder av året stor, og det foreslås derfor å begrense antall teiner man til enhver tid kan benytte i Oslofjorden. Dette treffer hovedsakelig teinefiske etter taskekrabbe og sjøkreps. Tiltaket vil bidra til å stanse økningen i beskatning av sjøkreps og taskekrabbe, samt føre til reduksjon i bifangst av hummer, småtorsk og annen bunnfisk. En reduksjon i

antall teiner vil også bidra til å redusere spøkelsesfiske. Et lavere antall teiner er dessuten lettere å kontrollere.

En reduksjon i antall teiner som tillates i fritidsfiske vil få noen negative konsekvenser for fritidsfiskere som vil oppleve at omfanget av deres fiske begrenses. Departementet vurderer det likevel slik at friluftsopplevelser knyttet til fiske og muligheten til å drive matauk fortsatt vil opprettholdes selv om antall teiner som tillates reduseres.

Fiskeridirektoratet har vist til at det kan være et behov for å begrense antall teiner også i yrkesfisket, for hindre en eventuell vekst i dette fisket. Departementets vurdering er at dette tiltaket eventuelt må vurderes nærmere, i lys av hvilke tiltak fra denne høringen som blir innført. Dersom en fremtidig utvikling i dette fisket tilsier at antall teiner i yrkesfisket bør begrenses, vil en komme tilbake til dette på et senere tidspunkt.

Antall teiner som kan brukes i hummerfisket av fritidsfiskere halveres (fra 10 til 5 stk. per person)

Fritidsfisket etter hummer med teiner er svært viktig for mange. Samtidig er hummerbestanden sårbar og har blitt sterkt redusert over tid. Mesteparten av hummerfangstene blir tatt av fritidsfiskere, og fangsten blir ikke registrert. En reduksjon i fangststinsats etter hummer vil være positivt for bestanden. Mengden teiner som benyttes er i områder og perioder av året stor, og det foreslås derfor å halvere antall teiner man til enhver tid kan benytte i Oslofjorden. Hummerfisket er det eneste fritidsfisket som i dag krever registrering for å delta i fisket.

I likhet med tiltaket over vurderer departementet det slik at noen fritidsfiskere vil oppleve negative konsekvenser som følge av tiltaket, men at muligheten for friluftsopplevelser og å drive matauk opprettholdes.

Fiske etter reke med teine forbys i fritidsfisket

Dagens teinefiske etter reker er et relativt nytt fiskeri, som har økt i omfang de siste årene. Dette skyldes blant annet at det er utviklet nye, mer effektive og skånsomme teiner som er egnet for å fiske reke. Disse teinene er enkle å drifte fra fritidsbåter. Teinefiske etter reker i fritidsfiske kan også bidra til å øke beskatningen av reke i Oslofjorden, noe som ikke er ønskelig med tanke på dagens bestands- og kvotesituasjon.

Tiltaket vurderes å ha noen negative konsekvenser for fritidsfiskere. Likevel er dette fisket i dag relativt begrenset, og det vil fortsatt være mulig å drive et teinefiske etter andre arter. Konsekvensene vurderes derfor som svært begrenset.

Adgangen til å gi dispensasjon fra påbudet om sorteringsrist i fisket etter reke med rekestrål og fisket etter kreps med krepsetrål fjernes

Det er i dag forbud mot å fiske etter reke og kreps med trål uten å benytte sorteringsrist, som er en teknisk innretning som sørger for bedre seleksjon i fisket. Dispensasjonsadgangen ble opprettet for å legge til rette for videreføring av kaisalg som omsetningsform, fordi sorteringsristen reduserer muligheten for å ta vare på bifangst av fisk som er en del av driftsgrunnlaget for dem som driver med kaisalg. Dispensasjon kan kun gis til fartøy som drev med kaisalg som drifts- og omsetningsform før 1. desember 2018 eller for fartøy som kommer til erstatning for slikt fartøy, og der dette fisket utgjorde en vesentlig del av driftsgrunnlaget.

Det er historisk gitt 10 slike dispensasjoner, men kun to av disse er aktive i dag. For disse to aktørene vil en fjerning av dispensasjonsadgangen medføre investeringskostnader knyttet til innkjøp av sorteringsrist. Fiskeridirektoratet anslår at kostnadene for en ny sorteringsrist vil ligge mellom 20 000 og 30 000 kroner, inkludert montering. Ettersom rekestrålfartøyene i Oslofjorden hovedsakelig allerede fisker med sorteringsrist, vil den biologiske effekten av dette tiltaket antakelig være begrenset. Likevel tilsier den alvorlige situasjonen i Oslofjorden at dispensasjonsadgangen fra påbudet om sorteringsrist bør fjernes for å bedre selektiviteten i fisket så mye som mulig og redusere bifangst av fisk. Dette påvirker få fartøy, men fartøyene som har dispensasjon i dag vil miste deler av sitt driftsgrunnlag, og grunnlaget for å drive kaisalg i Oslofjorden vil svekkes betraktelig.

Bruk av oppsamlingspose og krepsespalte i fisket etter reker med rekestrål og fisket etter kreps med krepsetrål forbys

Det er i dag tillatt å benytte oppsamlingspose i fisket etter reke med rekestrål og kreps med krepsetrål i Nordsjøen og Skagerrak. Formålet med oppsamlingsposen er å ta vare på bifangst av større fisk. Kravet til maskevidde i oppsamlingsposen er strengere i Oslofjorden (160 mm) enn i resten av Nordsjøen og Skagerrak (120 mm). Dette sørger for at mindre fisk sorteres ut av fangsten. Det er også tillatt med krepseåpning i sorteringsristens underkant i fisket etter reker innenfor 4 nautiske mil av grunnlinjene i området sør for 62 °N og Skagerrak. Formålet med krepseåpningen er å ta vare på bifangst av sjøkreps.

Ved å forby oppsamlingspose og krepseåpning vil trålfartøyene miste en ikke-ubetydelig del av sitt næringsgrunnlag, og få reduserte fangster. Dette vil også treffe fiskerimottak, som omsetter både rekefangst og fangst av annen fisk. Rent praktisk er omstillingskostnadene for næringen som følge av dette tiltaket lave.

Å forby oppsamlingspose og krepseåpning vil redusere bifangst av torsk og annen bunnfisk, som vil bidra til formålet om å styrke fiskebestandene i Oslofjorden. Tiltaket er også i tråd med eksisterende forvaltningspraksis, for eksempel tillates ikke oppsamlingspose og krepseåpning nord for 62 grader nord.

Fiske med bunnsatte garn, line, snurrevad, ruser og annen redskap egnet til å fiske bunnfisk forbys i hele fjorden

Det er et svært begrenset fiske med konvensjonelle redskaper i Oslofjorden, og derfor vil både forventede biologiske effekter og samfunnsøkonomiske konsekvenser av dette tiltaket være begrenset. Likevel vil tiltaket ha en viss effekt i form av å begrense fangst og bifangst av bunnfisk og andre fiskeslag. Det vil også hindre en eventuell vekst i disse fiskeriene i årene fremover, som kanskje kan forventes ved ytterligere begrensinger i fisket med andre typer redskap og eventuell fjerning av gjeldende dispensasjoner. Selv om effektene ikke vil være betydelige, vil tiltaket bidra som del av en pakke med tiltak med formål om å begrense fangst av bunnfisk i Oslofjorden.

Fiskeridirektoratet har vist til at det kan være et behov for å begrense antall teiner også i yrkesfisket, for hindre en eventuell vekst i dette fisket. Departementets vurdering er at yrkesfisket med teiner er allerede svært begrenset. En reduksjon i antall teiner vil trolig føre til at de få som driver et slikt fiske vil måtte gå ut av fisket grunnet dårlig lønnsomhet. Videre begrenses allerede antall teiner av røktingsplikten på 7 dager. Dersom en fremtidig utvikling i dette fisket tilsier at antall teiner i yrkesfisket bør begrenses, vil en komme tilbake til dette på et senere tidspunkt. Dette tiltaket er ikke gjenstand for høring i denne prosessen.

Adgangen til å gi dispensasjon fra forbudet mot bunnsatte garn fjernes

Det er i dag et generelt forbud mot å fiske med bunnsatte garn i Oslofjorden. Dette tiltaket var en del av pakken med tiltak som ble innført i 2019 for å beskytte torsken i Oslofjorden. Det kan gis dispensasjon for fartøy som fisket med garn i området inntil 1. desember 2018 og der dette fisket utgjorde en vesentlig del av driftsgrunnlaget, eller for fartøy som kommer til erstatning for slikt fartøy. Dispensasjonen gjelder ikke for fiske på grunnere vann enn 25 meter i perioden fra og med 15. juni til og med 15. mars. Det er gitt en dispensasjon fra forbudet i indre fjord, og 15 dispensasjoner i ytre fjord.

Det er kun ett fartøy som driver med garnfiske på heltid i Oslofjorden. Disse fiskerne har ikke noe alternativt driftsgrunnlag, og vil falle ut av fisket dersom dispensasjonsadgangen fjernes. Dette vil føre til tap av tradisjonell kunnskap som har bidratt til den historiske kystkulturen i området. I indre fjord har det i perioden 2020-2023 vært fisket om lag 3 tonn fisk i året, hvorav rundt ett tonn har vært torsk. I ytre fjord har det i samme periode vært fisket i gjennomsnitt rundt 1,6 tonn fisk i året, med ingen registrert fangst av torsk. Det er ikke snakk om store mengder fangst i dette fiskeriet, og de samfunnsøkonomiske konsekvensene av at dette fisket avvikles vil være lave. Det vil imidlertid være et dramatisk tiltak for aktørene som mister hele sitt driftsgrunnlag og må legge ned sin aktivitet. Å fjerne dispensasjonsadgangen vil bidra til å redusere fangst av fisk i Oslofjorden.

Adgangen til å gi dispensasjon fra forbudet mot fiske i gytefelt for torsk fjernes

Det er i dag forbud mot alt fiske i 14 definerte områder i gyteperioden fra 1. januar til 30. april. Det er åpnet for en enkelt dispensasjon fra forbudet for å kunne legge til rette for videreføring av kaisalg som omsetningsform. Dispensasjonen er avgrenset til spesifiserte fiskefelt vest for Nesodderlandet. Den enkelte dispensasjonen har marginal effekt både på fiskebestandene i form av bifangst, og i form av verdiskaping. En fjerning av

dispensasjonsadgangen vil antakelig ikke ha merkbare konsekvenser utover konsekvensene for den enkelte aktøren som må legge om driften. Å fjerne dispensasjonsadgangen vil bidra til å redusere fangst av fisk i Oslofjorden.

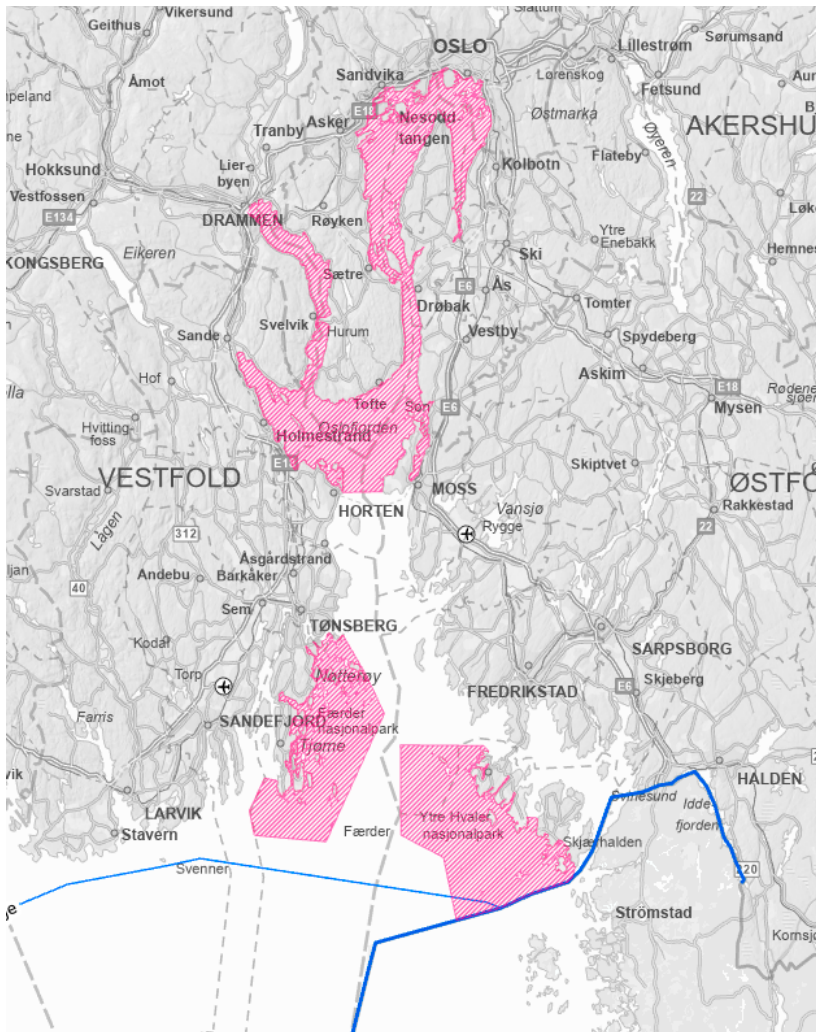
Nullfiskeområder

Alt fiske forbys i nullfiskeområde 1 (Indre fjord)

Alt fiske forbys i nullfiskeområde 2 (Færder nasjonalpark)

Alt fiske forbys i nullfiskeområde 3 (Hvaler nasjonalpark)

Det foreslås å innføre tre større nullfiskeområder i Oslofjorden, der det ikke vil tillates noen form for fiske, hverken i form av yrkesfiske eller fritidsfiske. Tiltaket foreslås med en tidsbegrensning på 10 år. Områdene ligger i indre fjord nord for Horten og Moss, og i Hvaler og Færder nasjonalparker i ytre fjord. Nullfiskeområdene foreslås som tre separate tiltak, og det bes om høringsinnspill til hvert enkelt område. Dette på bakgrunn av blant annet lokale forskjeller i aktivitetsnivå, næringsvirksomhet og miljøtilstand mellom de ulike områdene. Dersom nullfiskeområder vurderes som et egnet verktøy i etterkant av høringen kan bli aktuelt å vurdere om alle tre områdene bør innføres, eller om det er mer hensiktsmessig å innføre ett eller to områder. Det bes også om innspill til denne problemstillingen.

Figuren viser de tre foreslåtte nullfiskeområdene, samt grunnlinjene i blått. Områdene kan også sees i [Fiskeridirektoratets kartfunksjon](#).

I tidligere vurderinger av muligheten for bruk av nullfiskeområder i Oslofjordområdet ble det pekt på svakheter som manglende kartarbeid, manglende finansiering og usikkerhet knyttet til risikofaktorer. Blant annet var ikke vurderinger av miljøtilstand og påvirkning fra andre sektorer inkludert i vurderingene. Det ble også lagt til grunn at god involvering av fiskerinæringen i utformingen av områdene var nødvendig. Oslofjorden er et svært miljøpåvirket område, og det er usikkerhet knyttet til hvordan økosystemet vil respondere på nullfiskeområder. Det må anses som sannsynlig at miljøtilstanden vil kunne begrense effektene av tiltaket. Departementets vurdering er at den alvorlige situasjonen i Oslofjorden tilsier at det kan være nødvendig å vurdere bruk av nullfiskeområder for å oppnå bredere økosystemeffekter.

Nullfiskeområder er inngripende overfor både yrkesfiskere og fritidsfiskere. For fritidsfiske i Oslofjorden kan nullfiske i 10 år føre til en svekkelse av kystkulturen, der befolkningen mister et viktig grunnlag for friluftsliv, og barn i områder rundt fjorden vil ikke vokse opp med et forhold til fritidsfiske. Det foreligger et svakere kunnskapsgrunnlag for å vurdere konsekvensene nullfiskeområder vil ha for fritidsfiskere enn for yrkesfiskere. Det er likevel

ingen tvil om at nullfiskeområder er et inngripende tiltak overfor fritidsfiskere, og at mange vil oppleve å miste tilgangen til friluftsopplevelser knyttet til fiske i fjorden. Samtidig er situasjonen for fiskebestandene i Oslofjorden så alvorlig at alle grupper som høster av bestandene, herunder fritidsfiskere, må bidra til å få bestandene opp igjen. Økte bestander vil danne grunnlag for et aktivt friluftsliv innenfor fritidsfiske på et senere tidspunkt, og på sikt bidra til at denne formen for friluftsliv kan fortsette langs Oslofjorden.

I valg av områder er det tatt utgangspunkt i nasjonalparkene i ytre fjord, samt at tilstanden i indre fjord vurderes som dårligst og at det er her det sannsynligvis foregår mest fritidsfiske fra land ettersom det er området med høyest befolkningstetthet. Det er også lagt vekt på at det skal være mulig å videreføre et rekefiske selv om tilgjengelige områder reduseres. Grensen for det foreslåtte området i indre fjord er dratt mellom Horten og Moss. Dette er foreslått fordi det i større grad foregår yrkesfiske utenfor Drøbakssundet enn innenfor. Ved å inkludere området ut til linjen mellom Horten og Moss sikres det at nullfiskeområdet har en større effekt i form av at fiskepresset fra yrkesfiske i indre fjord faktisk reduseres betydelig. Når det gjelder de foreslåtte områdene i nasjonalparkene kan det være behov for justering av grensen av praktiske årsaker. Det bes om at dette vurderes i høringsinnspill fra relevante instanser.

I yrkesfisket vil de foreslåtte nullfiskeområdene kunne føre til at noen aktører vil legge ned sin drift. Videre vil tiltaket fjerne viktige felt fra rekeflåtens fangstområder, og skape økt fiskepress på områdene som forblir åpne for fiske. Nullfiskeområdene vil forsterke de negative konsekvensene som flere av de øvrige tiltakene vil påføre rekeflåten, i form av tap av fangstområder, mindre effektivt fiske, økte kostnader til drivstoff som følge av at fartøy må gå lengre for å fangste, samt redusert lønnsomhet. Selv om områdene som inngår i de foreslåtte nullfiskeområdene er viktige områder, spesielt for den minste fartøygruppen, er det også mye fiske etter reke som foregår i områdene som forblir åpne. I tillegg har en høy andel av fartøyene også fangst i andre områder enn Oslofjorden. Fiskeridirektoratet forventer ikke at innføringen av nullfiskeområder innebærer noen risiko for at rekekvoten ikke blir fisket opp, fordi fangsten som tas innenfor nullfiskeområdene kan tas i andre områder.

Departementet vurderer det slik at dersom den minste gruppen hensyntas ved at de større fartøyene må fiske utenfor grunnlinjene, kan det forventes at alle lengdegruppene har rimelige muligheter til å legge om sitt fangstmønster og fortsette sin virksomhet. Ved å innføre nullfiskeområder vil rekefisket flyttes fra de mest effektive områdene til mindre effektive områder. Dette vil medføre kostnader i form av mindre effektiv høsting av ressursene. Dette vil også medføre at fartøy må reise lengre for å fiske, noe som gir økt drivstofforbruk og dermed antakelig en økning i klimagassutslippene fra dette fiskeriet.

Departementet vurderer det slik at det i utgangspunktet hadde vært ønskelig med mer kunnskap før det eventuelt innføres nullfiskeområder i Oslofjorden på grunn av de omfattende konsekvensene dette vil kunne få for den lokale næringen. Likevel tilsier situasjonen i Oslofjorden at nye virkemidler bør vurderes innført. Fiskeridirektoratet er også klare i sin tilrådning om at usikkerheten rundt effektene av enkelttiltak ikke bør brukes som grunnlag for å fortsette som før.

Fiske etter reke med rekeetrål og fisket etter kreps med krepsetrål forbys innenfor grunnlinjene for fartøy med hjemmelslengde over 11 meter

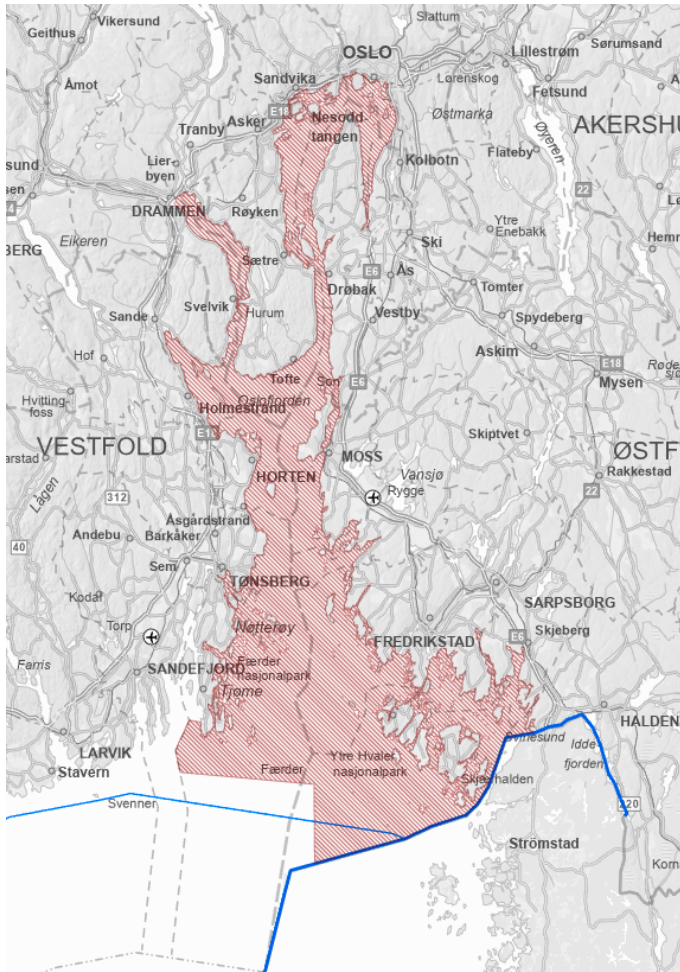
Ved å stenge viktige rekefelt i de foreslåtte nullfiskeområdene som for deler av næringen utgjør en stor del av deres fangstgrunnlag, må fiskepresset i de resterende områdene forventes å øke betraktelig. Det foreslås derfor å innføre et havdelingstiltak i rekefisket, slik at de minste fartøyene prioriteres i de resterende åpne områdene i ytre fjord.

Fiskeridirektoratets data viser at de foreslåtte nullfiskeområdene er viktige felt for de minste fartøyene. De større fartøyene har i større grad annet driftsgrunnlag i tillegg til reker, og mange fisker også i områder utenfor Oslofjorden.

Ved å kun tillate de større fartøyene å fiske utenfor grunnlinjene, vil en lette omstillingen for den minste gruppen som har begrensede muligheter til å fiske lengre ut, og dermed legge til rette for fortsatt aktivitet i den lokale rekeflåten. Å forby fiske innenfor grunnlinjen for de større fartøyene innebærer at disse må reise lengre for å fiske enn de gjør i dag, noe som vil medføre økt drivstofforbruk. Tiltaket vil bidra både til å redusere den totale påvirkningen på økosystemet i Oslofjorden, og lette omstillingen og havdelingskonflikter dersom det er ønskelig å innføre nullfiskeområder. Den totale reduksjonen av påvirkningen på økosystemet ved å redusere antallet rekefartøy som fisker i Oslofjorden står seg uavhengig av om det innføres nullfiskeområder eller ikke, og det bes derfor om innspill til dette tiltaket både som et tiltak for å skjerme den minste flåten ved innføring av nullfiskeområder, og som et selvstendig tiltak.

Fiske etter brisling og sild forbys i Oslofjorden, innenfor en linje som følger de sørlige grensene til nasjonalparkene

Det foreslås å forby fiske etter brisling og sild innenfor den sørlige grensen av nasjonalparkene i Oslofjorden, som fremstilt i kartet under. Området omfatter et areal på 1710 km². Tiltaket foreslås med en tidsbegrensning på 10 år.

Figuren viser det foreslåtte forbudsområdet i rødt, samt grunnlinjene markert i blått. Området kan også sees i [Fiskeridirektoratets kartfunksjon](#).

Bakgrunnen for det foreslåtte forbudsområdet er en vektlegging av brislingens rolle som nøkkelart i næringskjeden i økosystemet, og tar utgangspunkt i en økosystembasert tilnærming. Det foreligger ikke forskningsresultater fra Oslofjorden som evaluerer effekten på andre arter av fisket etter pelagiske arter. Havforskningsinstituttet arbeider med å undersøke brislingens rolle som nøkkelart i Oslofjorden. En eventuell innføring av de tre foreslåtte nullfiskeområder vil i liten grad treffe det pelagiske fisket ettersom dette fisket hovedsakelig foregår utenfor de foreslåtte områdene, og det er derfor behov for ytterligere tiltak dersom påvirkningen fra det pelagiske fisket i Oslofjorden skal reduseres.

Det kan være gode biologiske grunner for å begrense uttaket av brisling fra økosystemet. Likevel tyder mye på at tilstanden til brislingbestanden i Oslofjorden er relativt god, og det er lite bifangst av andre arter i dette fisket. Omfanget av den indirekte påvirkningen fra fisket etter brisling og sild i form av ringvirkninger i næringskjeden er usikker. Samtidig er dette et tiltak som potensielt kan bidra til positive effekter gjennom hele økosystemet. Tiltaket vil redusere uttaket av brisling i Oslofjorden og dermed styrke dens bidrag til økosystemet som en nøkkelart. Det er få aktører som treffes av forbudet, og en del av disse har fangstgrunnlag også i andre områder. Det er ikke satt en egen kvote for fjordbestanden, slik det gjøres i enkelte andre fjorder. Fiskeriet i Oslofjorden foregår på en kvote som også omfatter bestanden av havbrisling i Skagerrak. I noen andre fjorder er fisket etter brisling blitt stengt

enkelte år, av hensyn til situasjonen i den lokale bestanden av brisling. Dette kan tale for å begrense uttaket av brisling i Oslofjorden inntil man har minst like god kunnskap om denne bestanden som man har i fjordene der det settes egne kvoter for kystbrisling.

Tiltaket er inngripende overfor de aktørene som fisker etter sild og brisling i det foreslåtte forbudsområdet. Fisket i Oslofjorden fremstår som effektivt, og ved å flytte denne aktiviteten til andre områder kan dette medføre økte kostnader og potensielt økte klimagassutslipp som følge av et mindre effektivt fiske. Ettersom aktørene i stor grad allerede har fangstgrunnlag i andre områder, vurderes det i utgangspunktet ikke som nødvendig å vurdere eventuell kompensasjon for bortfall av fangst i dette fisket. Det kan imidlertid være noen aktører som får fangstgrunnlaget redusert så betydelig at det vil være hensiktsmessig å vurdere om disse skal kompenseres. Dette vil vurderes nærmere i etterkant av høringen og når det er tatt stilling til hvilke tiltak som skal innføres. Det er tradisjonell fiskerikunnskap knyttet til dette spesialiserte fiskeriet. Noe av denne kunnskapen vil kunne gå tapt dersom aktørene ikke er i stand til å legge om sin drift som følge av forbudsområdet og legger ned sin drift.

Departementet ser at det kan være praktiske grunner til å justere grensene for forbudsområdet, samtidig som den forventede reduksjonen i fiskepresset bør opprettholdes. Det bes om at de foreslåtte grensene vurderes i høringsinnspill fra relevante instanser.

Fartøy med hjemmelslengde over 13 meter i fiske etter brisling og sild kan kun fiske utenfor grunnlinjene

Det foreslås å forby fiske etter sild og brisling innenfor grunnlinjene i området for fartøy med hjemmelslengde over 13 meter. En slik regulering vil tillate at de minste fartøyene får fortsette å fiske i fjorden, men bidrar likevel til å redusere uttaket av sild og brisling i fjorden. Dette vil også bidra til å begrense vekst i fisket etter pelagiske arter i Oslofjorden. Videre tilsvarende dette den foreslåtte reguleringen for rekefiske, der kun fartøy under 11 meter får fiske innenfor grunnlinjene. Ettersom de fleste fartøyene som fisker brisling i Oslofjorden allerede har betydelige fangster utenfor Oslofjorden antas det at disse fartøyene også rent praktisk er i stand til å fiske utenfor grunnlinjene. Fisket i Oslofjorden fremstår som effektivt, og ved å flytte denne aktiviteten til andre områder kan dette medføre økte kostnader og potensielt høyere klimagassutslipp som følge av et mindre effektivt fiske. Tiltaket er inngripende for de fartøyene som mister tilnærmet all sin kystnære fangst. Tiltaket vil bidra til å redusere uttaket av brisling i Oslofjorden og styrke dens bidrag til økosystemet som en nøkkelart, og også bidra til å begrense vekst i dette fiskeriet. Samtidig vil den tradisjonelle kunnskapen knyttet til dette fiskeriet kunne opprettholdes gjennom de fartøyene som fortsatt kan fiske i fjorden.

Klima- og miljødepartementets vurderinger og forslag om tiltak i fisket etter anadrom laksefisk

Situasjonen for livet i Oslofjorden er svært alvorlig. Fiskeri er blant de største påvirkningene, sammen med blant annet avrenning fra jordbruk og utslipp fra avløp. Oslofjorden er et økosystem med store utfordringer. Dette innebærer blant annet påvirkning fra fiskeriaktivitet,

høy tilførsel av næringsalter, og nedbygging og utfylling av strandsone og strandnære oppvekstområder for bl.a. fiskeyngel. Den samlede belastningen på fjorden har blitt for stor, og fjorden har blitt et økosystem i ubalanse. Sekretariatet for Oslofjordrådet har i siste statusrapport (2022-2023) om gjennomføring av tiltak i Oslofjordplanen påpekt at det er nødvendig å gjenoppbygge rovfiskbestandene, ved at store områder holdes stengt for fiske, inkludert bunntåling. Klima- og miljødepartementet viser til at det er et eget punkt i Oslofjordplanen om å vurdere nærmere regulering av trålaktiviteten.

Departementet viser til at Miljødirektoratet i sine faglige råd om nye fiskeritiltak støttet opprettelse av store og robuste nullfiskeområder, slik som Fiskeridirektoratet skisserte i sitt tredje alternativ i sine faglige råd. Etter en helhetsvurdering konkluderte Miljødirektoratet med at fiskeforbudet i nullfiskeområdene bør inkludere anadrom laksefisk. Det er fiske etter sjørret som er det dominerende fisket etter anadrom laksefisk i Oslofjorden. Til tross for at tilstanden for livet i Oslofjorden er alvorlig, er status for noen fiskebestander rundt Oslofjorden god, som sjørret og makrell. Hva angår sjørreten er det nok gytefisk til at sjørret-bestandene oppnår sin produksjonskapasitet. Strengere reguleringer i fritidsfisket etter sjørret er derfor ikke et nødvendig tiltak for å sikre mulighetene for fremtidig sjørretfiske i fjorden. Miljødirektoratet la i sine faglige råd avgjørende vekt på at tilstanden i Oslofjorden er såpass alvorlig, Oslofjordplanens mål og ambisjoner, og muligheten for kontroll av et forbud mot saltvannsfiske. Direktoratet peker på at arbeidet med Oslofjorden understreker viktigheten av helhetlig tilnærming og samkjørte tiltak i alle sektorer.

I Oslofjorden er det i dag åpnet for fiske etter anadrome laksefisk med stang og håndsnøre, fra land og båt, hele året. I Drammensfjorden er det åpnet for fiske etter anadrome laksefisk med kilenot. Ved utløp av vassdrag med anadrome laksefisk har statsforvalteren mange steder fastsatt begrensninger på alt fiske, også stangfiske. Dette er mindre områder, og strekker seg som hovedregel ikke lenger enn to kilometer fra grensen elv-sjø. Statsforvalteren fastsatte 23.05.2024 ny forskrift om fiske ved utløp av vassdrag med anadrome laksefisk i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus, for å gi anadrome laksefisk nødvendig beskyttelse i et område av sjøen der fisken kan være særlig utsatt for overbeskatning.

Høsting og annet uttak av naturlig villlevende dyr, herunder anadrome laksefisk, skal følge av lov eller vedtak med hjemmel i lov, jf. naturmangfoldloven § 15. Vedtak om å tillate fiske etter anadrome laksefisk hjemles i lakse- og innlandsfiskloven § 33, og fattes i samsvar med naturmangfoldloven og lakse- og innlandsfisklovens formål, som er å sikre at naturlige bestander av anadrome laksefisk forvaltes slik at naturens mangfold og produktivitet bevares. Innenfor disse rammer skal loven gi grunnlag for utvikling av bestandene med sikte på økt avkastning til beste for rettighetshavere og fritidsfiskere. Fiske av lakse- og innlandsfisk kan i utgangspunktet bare tillates når best tilgjengelig dokumentasjon tilsier at arten produserer et høstingsverdig overskudd, jf. naturmangfoldloven § 16 tredje ledd. Dette innebærer at høstingen skal være bærekraftig, og at bestandene skal kunne utvikle seg innenfor sikre biologiske rammer.

Forvaltningen av anadrome laksefisk er bestandsrettet, og den enkelte bestand skal i utgangspunktet ha et høstbart overskudd før det kan vurderes å tillate et fiske på bestanden.

Naturmangfoldloven § 16 fjerde ledd angir tilleggshensyn som det skal legges vekt på ved avgjørelsen om å tillate høsting. Dette omfatter blant annet artens betydning for næring eller rekreasjon og høstingstradisjon i vedkommende område. Ved avgjørelsen om å tillate høsting, og om framgangsmåten ved høsting, skal det også legges vekt på artens funksjon i økosystemet og den virkning høstingen kan ha på det biologiske mangfold for øvrig.

Forslag til nye fiskeritiltak i fisket etter anadrom laksefisk i Oslofjorden

Det foreslås nye, strengere reguleringer av fisket etter anadrom laksefisk. I nullfiskeområdene foreslår departementene stans i alt fiske. Dette vil følgelig også gjelde fiske etter anadrom laksefisk. Departementene sender derfor på høring forslag til endringer i forskrift 15. mars 2021 nr. 797 om fiske etter anadrome laksefisk i sjøen.

Klima- og miljødepartementet foreslår at anadrom laksefisk bør omfattes av nullfiskeområder på lik linje med all saltvannsfisk. Tilstanden for økosystemene i Oslofjorden er så alvorlig, at det kan forsvares at det tas i bruk ekstraordinære virkemidler, også utover det som følger av en ren bestandsrettet forvaltning. Forskriftsendringene foreslås til tross for at bestandene av sjøørret i fjorden i hovedsak er bærekraftige. Fisketrykket fra fritidsfiske i fjorden er imidlertid betydelig, og sammenlignbart med påvirkningen fra yrkesfisket. Det er derfor viktig at tiltakene for både fritidsfiske og yrkesfisket er kraftfulle og enhetlige. Departementet vurderer at det bør legges avgjørende vekt på at tilstanden i Oslofjorden er svært alvorlig med høy samlet belastning. I departementenes foreslåtte forskriftsendringer er derfor tilleggshensyn som følger av naturmangfoldloven § 16 fjerde ledd, om den virkning høstingen kan ha på det biologiske mangfold for øvrig, sterkt vektet.

Videre vurderes det at kontrollen med reguleringene vil bli enklere med totalforbud mot fiske i områdene og forbudet vil også være enklere å kommunisere/ informere om. Departementet vurderer videre at ethvert fiske medføre risiko for bifangst av andre arter. Situasjonen i Oslofjorden er nå så dårlig at all bifangst utgjør en risiko og det er helt avgjørende er at den samlede belastningen på fjorden reduseres.

Innføring av forbud mot fiske etter sjøørret i nullfiskeområder vil ha konsekvenser for rekreasjon og friluftsliv i de aktuelle områdene. Sjøørretfisket er populært og utbredt blant fritidsfiskere, og lokale sports- og fritidsfiskeforeninger har mye fokus på dette fisket. Å kunne fiske fritt i sjø er en etablert rett i Norge og dette er for mange viktig for friluftsliv og naturopplevelser. Begrensninger i tilgjengelighet til fiske i store deler av Oslofjorden kan få konsekvenser for rekrutteringen til friluftsliv og lokalt engasjement knyttet til restaurering av gytebekker.

Departementet foreslår etter en samlet vurdering å ikke åpne for fiske etter anadrome laksefisk ved etablering av foreslåtte nullfiskeområder i Oslofjorden. Foreslått endring framgår av vedlagte forslag til forskrift om endringer i forskrift 15. mars 2021 nr. 797 om fiske etter anadrome laksefisk i sjøen.

Klima- og miljødepartementet vil ta nærmere stilling til om det også er behov for klargjøring av rettstilstanden, ved endringer i regionale forskrifter om fiske ved utløp av vassdrag

(forskrift 28. mars 2022 nr. 482 om fiske ved utløp av vassdrag med anadrome laksefisk, Vestfold og Telemark og forskrift 23. mai 2024 nr. 829 om fiske ved utløp av vassdrag med anadrome laksefisk i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus). Det samme vil gjelde for de berørte nasjonalparkforskriftene (forskrift 26. juni 2009 nr. 883 om vern av Ytre Hvaler nasjonalpark, Hvaler og Fredrikstad kommuner, Viken og forskrift 23. august 2013 nr. 1029 om vern av Færder nasjonalpark, Nøtterøy og Tjøme kommuner, Vestfold).

Økonomiske og administrative konsekvenser av forslagene

Generelt

Enkelte av de foreslåtte tiltakene vil kunne medføre økte kostnader knyttet til informasjonsarbeid og kontrollvirksomhet. Flere av de foreslåtte tiltakene vil medføre økonomiske konsekvenser for fiskerinæringen og mottakene i området, i form av reduserte fangster og landinger. De mest inngripende tiltakene vil kunne føre til at noen aktører vil legge ned sin drift. Tiltakene vil også innebære konsekvenser for fritidsfiskere og friluftslivet knyttet til fjorden. Disse konsekvensene vil i hovedsak være rekreasjonsverdier og tradisjonell kunnskap, og de direkte økonomiske konsekvensene i form av verdiskaping vil være lave. Etter at tiltak er innført, vil det være behov for følgeforskning for å undersøke effekter av tiltakene, noe som kan gi økte offentlige utgifter. Det kan også være særlige grunner for å vurdere kompensasjonsordninger eller lignende for deler av næringen. Dette vil vurderes nærmere i etterkant av høringen.

Fritidsfiske

Uttak og deltakelse i fritidsfisket, både etter marine arter og anadrom laksefisk, er i liten grad kvantifisert sammenlignet med i yrkesfisket. Man har ikke gode anslag for uttaket i fritidsfisket, men det vurderes at uttaket er sammenlignbart med i yrkesfisket. Vi vet derimot at mange innbyggere deltar i fritidsfiske i Oslofjorden. I SSBs levekårsundersøkelse fra 2021 svarte i underkant av en tredjedel av respondenter fra de daværende fylkene rundt Oslofjorden at de hadde fisket det siste året (Oslo: 28 %, Viken: 34 %, Vestfold og Telemark: 33 %). En stor begrensning i disse resultatene er at det ikke skilles mellom fiske i saltvann og ferskvann.

Det kan oppstå administrative kostnader grunnet økt behov for kontroll- og informasjonsarbeid i forbindelse med tiltakene som treffer fritidsfisket. Sjøtjenesten anbefaler at regelendringer følges opp med en kommunikasjonsplan samt økt kontroll og tilstedeværelse. Nullfiskeområder vil kunne kreve koordinert samarbeid mellom ulike etater for å kontrollere etterlevelse av tiltakene. Å følge opp tiltakene som treffer fritidsfisket vil være mer ressurskrevende enn for yrkesfisket, der man i dag har gode systemer for kontroll. Det vil være svært krevende å informere fritidsfiskere om nye forvaltningstiltak i Oslofjorden, uavhengig av hvilke tiltak som vedtas. Fritidsfiskere er en sammensatt gruppe, spesielt rundt Oslofjorden og det vil være nødvendig med informasjonsarbeid gjennom ulike kanaler.

Fritidsfiske etter marine arter

Det kreves ikke registrering for å delta i fritidsfisket etter marine arter, utenom i hummerfisket, og det er ingen krav til forkunnskaper, opplæring eller rapportering. Dermed finnes det også svært lite data om omfanget av fritidsfiske. En stor overvekt av de 6574 deltakerne registrert i hummerfisket i fylkene rundt Oslofjorden i 2024 var fritidsfiskere.¹

Det er utfordrende å kvantifisere konsekvensene av bortfall av rekreasjonsmuligheter i form av fritidsfiske. NFD vurderer at de økonomiske konsekvensene av å innføre tiltakene som er foreslått i fritidsfisket samlet sett er begrensede.

Fiske etter anadrom laksefisk

Vi har lite tall for fangst i sjørretfisket i Oslofjorden. Foreløpige data fra Havforskningsinstituttet fra en stor undersøkelse fra Svenskegrensen til og med Vestfold, i perioden 1. april 2018 til 31. mars 2019, viser at det ble avlivet 13 755 sjørret i perioden. I tillegg ble det sluppet ut igjen ca. 45 000 sjørret (fang og slipp, eller fordi det var mange som var under minstemålet) (Kleiven et al. Manuskript). Rapport 1857 fra Nina m.fl. (2021)² fant at på Sør-Østlandet var det 34 % av fritidsfiskerne som fisket etter sjørret.

KLD vurderer at det ikke vil bli store økonomiske eller administrative konsekvenser ved å ikke åpne for fiske etter anadrom laksefisk i de aktuelle områdene. Det kan oppstå administrative kostnader grunnet økt behov for kontroll- og informasjonsarbeid i forbindelse med tiltakene som berører anadrom laksefisk, herunder kontroller og tilsyn ved Statens Naturoppsyn. Økonomi rundt selve fisket er lite undersøkt og vi har lite tall for fangst i sjørretfisket i Oslofjorden. Så langt vi vet, så er det mest lokale som fisker i disse områdene, og at det derfor er lite omsetning av annet enn fiskeutstyr. Det er rekreasjonsverdien som er dominerende.

KLD vurderer at innføring av forbud mot fiske etter anadrom laksefisk i nullfiskeområder i hovedsak vil ha konsekvenser for rekreasjon og friluftsliv i de aktuelle områdene. De tre foreslåtte nullfiskeområdene utgjør om lag halvparten av Oslofjordens areal, og nullfiske i disse områdene vil ramme rekreasjonsmuligheter i form av fiske etter anadrom laksefisk for fiskere som bruker disse delene av Oslofjorden.

Forslaget innebærer at det ikke lenger blir åpnet for kilenotfiske i Drammensfjorden. Det var sju påmeldte fiskere i 2024. I Buskerud og Oslo/Akershus ble det rapportert fisket til sammen 103 kg anadrome laksefisk med kilenot ifølge SSB.

¹ Antall registrert i hummerfisket i 2024 med bostedsadresse i Østfold, Oslo, Akershus, Buskerud, Vestfold eller Telemark. Man vet ikke hvor mange av disse som har fisket i et annet fylke, eller hvor mange fra andre fylker som fisker i Oslofjorden.

² <https://brage.nina.no/nina-xmllui/bitstream/handle/11250/2679961/ninarapport1857.pdf?sequence=6&isAllowed=y>

Yrkesfiske

Det vises til vurderingene under hvert enkelt tiltak. Tiltakene som foreslås vil få store økonomiske konsekvenser for enkelte aktører. Muligheten for omstilling vil variere mellom de ulike fiskeriene og mellom ulike fartøygrupper i de enkelte fiskerier.

Fjerning av dispensasjonene som er gitt fra gjeldende reguleringer vil føre til at noen av aktørene dette gjelder vil oppleve at deres næringsgrunnlag reduseres, og for noen vil dette kunne føre til at de legger ned sin drift. Aktører som må forventes at faller ut av fisket inkluderer aktører som driver et tradisjonelt garnfiske. De fleste av disse driver imidlertid ikke fiske på fulltid. Videre vil fjerningen av dispensasjonsadgangene svekke næringsgrunnlaget for å drive kaisalg betraktelig. Rekefartøyene vil miste deler av sitt næringsgrunnlag som følge av at dispensasjoner fra påbudet om sorteringsrist fjernes, og av at oppsamlingspose og krepsespalte forbys, ettersom dette vil minimere bifangst av fisk i dette fiskeriet.

Forbudet mot fiske med konvensjonelle redskaper som er egnet til å fiske bunnfisk vil føre til at aktører som fisker med disse redskapene vil måtte legge ned denne aktiviteten. Omfanget av fiske med slike redskaper er imidlertid allerede svært begrenset i Oslofjorden.

De foreslåtte nullfiskeområdene, samt det foreslåtte forbudsområdet for brisling og sild, vil uten tvil ha de største økonomiske konsekvensene blant tiltakene. Nullfiskeområdene er imidlertid utformet med et fokus på at det skal være mulig å videreføre et rekefiske selv om det blir mindre områder å drive fiske på enn tidligere. Selv om nullfiskeområdene må forventes å redusere lønnsomheten i rekefisket, antas det at de fleste fartøyene vil kunne omstille sitt fiske til områdene som forblir åpne, og det forventes ikke utfordringer i form av at rekekvoten ikke fiskes opp. Dersom havdelingstiltaket som forbyr rekefartøy over 11 meter å fiske innenfor grunnlinjene innføres i kombinasjon med nullfiskeområder, forventes det at den økonomiske byrden fordeles jevnere mellom lengdegruppene, ettersom de større fartøyene har større mulighet for å fiske i områder utenfor Oslofjorden. Det er utfordrende å forutse nøyaktig hvordan fartøyene i rekeflåten vil tilpasse seg slike endringer i reguleringene, men vurderes som ikke usannsynlig at noen fartøy vil falle ut av fisket.

Det foreslåtte forbudsområdet for fiske etter brisling og sild vil påføre noen fartøy betydelige økonomiske konsekvenser. Dette fisket har imidlertid et fåtall fartøy, der ett fartøy står for det meste av fangsten. Fartøyene det gjelder vil miste nesten alt av sine kystnære pelagiske fangster i Skagerrak. De fleste av fartøyene fisker imidlertid også relativt store kvantum utenfor Skagerrak. Det å forventes økte kostnader av å fiske tilsvarende kvantum utenfor forbudsområdet.

Fiskemottak

Fra 2013 til 2023 ble det landet fangster i 23 kommuner langs Oslofjorden. Av disse er det mottak i Hvaler og Sandefjord som synes å være de viktigste fiskemottakene. I Hvaler landes det i gjennomsnitt fangster til en verdi av over 40 millioner kroner i året, og i Sandefjord for over 10 millioner kroner. Det landes i snitt nesten 1700 tonn fangster fra Oslofjorden hvert år, hvorav rundt 560 tonn landes i utlandet. Det er rekefangstene som er viktigst for mottakene rundt Oslofjorden, samt noe bifangst av fisk i rekefisket. I 2023 ble det landet rundt 20 tonn

torskfisk, 5 tonn bruskfisk og 13 tonn flatfisk, annen bunnfisk og dypvannsfisk som bifangst fra rekefisket i Oslofjorden. Det er ingen mottak i Oslofjorden som tar imot større fangster av brisling og sild.

Påbud om sorteringsrist og forbud mot oppsamlingspose vil føre til at bifangst av fisk i rekefisket vil minimeres, noe som vil redusere landingene av fisk ved mottak i Oslofjorden. Videre kan nullfiskeområdene, samt forslaget om at kun rekefartøy under 11 meter kan fiske innenfor grunnlinjene, endre fartøyenes landingsmønster og føre til at en større andel av fangstene landes utenfor Oslofjordområdet, eller i utlandet.

Det må forventes at tiltakene som foreslås vil redusere lønnsomheten for lokale fiskerimottak og redusert verdiskapning på land.

Forslag til lokal forskrift om regulering av fiske i Oslofjorden

Forskrift om regulering av fiske i Oslofjorden

Fastsatt av Nærings- og fiskeridepartementet med hjemmel i lov 6. juni 2008 nr. 37 om forvaltning av villlevende marine ressursar (havressurslova) § 16 og § 22.

Kapittel 1. Formål, definisjoner og virkeområde

§ 1. Formål

Formålet med denne forskriften er å bidra til å gjenoppbygge økosystemet i Oslofjorden

§ 2. Geografisk avgrensning

Denne forskriften gjelder for Oslofjorden definert som hele sjøområdet innenfor grunnlinjen fra og med Telemark til grensen mot Sverige. Området definert som Oslofjorden er vist i kartverktøy på Fiskeridirektoratets nettsider.

§ 3. Saklig avgrensning

Denne forskriften regulerer begrensninger på fiske etter fisk og skalldyr med unntak av anadrom laksefisk slik det er definert i lov 15. mai 1992 nr. 47 om lakse- og innlandsfiske m.v. § 5 bokstav a.

§ 4. Definisjoner

Med rekreasjonsfiske menes fiske fra fartøy som ikke er merkeregistrert og fiske fra land. Med ervervsmessig fiske menes fiske med merkeregistrert fartøy.

Kapittel 2. Forbud mot rekreasjonsfiske og ervervsmessig fiske

§ 5. Forbud mot å fiske torsk

Det er forbudt å fiske torsk. Det er likevel adgang til å beholde torsk som tas som uunngåelig bifangst ved fiske etter andre arter, og som ikke er levedyktig. Forbudet gjelder også ved dykking.

§ 6. Periodevis forbud mot å fiske i gytefelt for torsk

Fra 1. januar til og med 30. april er alt fiske forbudt i gytefelt for torsk. Forbudet gjelder også ved dykking. Gytefeltene ligger i indre fjord, Frebergsvik, Mossesundet, Sletterhausen, Hvaler, Fossingfjorden og Skåtøysund. Gytefeltene er nærmere definert med koordinater i forskrift 25. mars 2019 nr. 321 om forbud mot å fiske i gytefelt for torsk, og er vist i kartverktøy på Fiskeridirektoratets nettside.

§ 7. Forbud mot å fiske med redskaper egnet til å fange bunnfisk

Det er forbudt å fiske med bunnsatte garn, line, snurrevad, ruse og andre redskaper som er egnet til å fange bunnfisk.

§ 8. Nullfiskeområder

Alt fiske, også ved dykking, er forbudt i følgende områder:

1. Indre fjord

Nullfiskeområdet ligger innenfor linje som avgrenses av følgende koordinater

- 1 59° 24,938'N 010° 29,864'Ø
- 2 59° 25,127'N 010° 35,424'Ø

2. Færder

Nullfiskeområdet er definert ved følgende koordinater

- 1 59° 14,402'N 010° 28,211'Ø
- 2 59° 14,583'N 010° 29,010'Ø
- 3 59° 14,899'N 010° 28,995'Ø
- 4 59° 15,052'N 010° 29,266'Ø
- 5 59° 14,888'N 010° 29,637'Ø
- 6 59° 14,413'N 010° 29,995'Ø
- 7 59° 14,474'N 010° 30,395'Ø
- 8 59° 14,983'N 010° 31,149'Ø
- 9 59° 12,260'N 010° 34,741'Ø
- 10 59° 09,645'N 010° 37,559'Ø
- 11 59° 00,394'N 010° 30,786'Ø
- 12 59° 00,499'N 010° 20,990'Ø
- 13 59° 02,195'N 010° 20,085'Ø
- 14 59° 04,553'N 010° 21,820'Ø
- 15 59° 04,455'N 010° 23,542'Ø

Fra punkt 15 til punkt 1 følger avgrensningen kystkontur.

3. Hvaler

Nullfiskeområdet er definert ved følgende koordinater

- 1 58° 59,690'N 011° 04,853'Ø
- 2 58° 58,943'N 011° 04,523'Ø
- 3 58° 58,644'N 011° 03,985'Ø
- 4 58° 57,627'N 010° 58,992'Ø
- 5 58° 56,536'N 010° 55,075'Ø
- 6 58° 55,985'N 010° 51,976'Ø
- 7 58° 55,487'N 010° 49,185'Ø
- 8 58° 59,766'N 010° 46,910'Ø
- 9 58° 59,803'N 010° 46,833'Ø
- 10 59° 01,200'N 010° 40,900'Ø
- 11 59° 07,515'N 010° 40,044'Ø

12 59° 07,838'N 010° 51,373'Ø
13 59° 07,481'N 010° 52,100'Ø
14 59° 07,438'N 010° 52,064'Ø
15 59° 07,386'N 010° 52,023'Ø
16 59° 07,377'N 010° 52,015'Ø
17 59° 07,366'N 010° 52,003'Ø
18 59° 07,355'N 010° 51,991'Ø
19 59° 07,348'N 010° 51,981'Ø
20 59° 07,332'N 010° 51,945'Ø

Fra punkt 20 til punkt 1 følger avgrensningen kystkontur.

Nullfiskeområdene er vist i kartverktøy på Fiskeridirektoratets nettsider.

Kapittel 3. Begrensninger på ervervsmessig fiske

§ 9. Forbud mot fiske av sild og brisling

Det er forbudt å fiske brisling og sild med fartøy som har største lengde på eller over 13 meter.

Det er forbudt å fiske brisling og sild med fartøy som har største lengde under 13 meter i et område som ligger innenfor en linje som er avgrenset av følgende koordinater:

1 59° 04,455'N 010° 23,542°Ø
2 59° 04,456'N 010° 23,532°Ø
3 59° 04,554'N 010° 21,819°Ø
4 59° 02,196'N 010° 20,084°Ø
5 59° 00,499'N 010° 20,990°Ø
6 59° 00,270'N 010° 41,061°Ø
7 58° 54,181'N 010° 41,909°Ø

Fra punkt 7 til Svinesund følger linjen territorialgrensen mot Sverige. Forbudsområdet er vist i kartverktøy på Fiskeridirektoratets nettsider.

§ 10. Begrensninger på fiske etter reker og kreps med trål

Det er forbudt å fiske reke og kreps med trål for fartøy med største lengde på eller over 11 meter.

I fiske etter reke og kreps med trål er det påbudt med sorteringsrist. I fiske etter reke med trål er det forbudt å fiske med oppsamlingspose og krepseåpning.

Kapittel 4. Begrensninger i rekreasjonsfiske

§ 11. Redskapsbegrensning i fiske etter fisk

Det er forbudt å fiske etter fisk med andre redskaper enn håndsnøre, fiskestang eller lignende håndholdte redskaper.

§ 12. Redskapsbegrensninger i fiske etter skalldyr

Det er forbudt å fiske skalldyr med mer enn 10 teiner. Det er forbudt å fiske hummer mer enn 5 teiner. Begrensningene i antall teiner gjelder både per person og per fartøy.

Det er forbudt å fiske reke med teiner.

- a) fra land og båt, i tidsrommet 1. mars til 30. april, i følgende områder:
- i. Ryfylkefjordene i Rogaland innenfor ei linje mellom Tungenes og Kårstø, unntatt Lysefjorden innenfor Lysefjordbrua og Skjoldafjorden nord for Borgøyna,
 - ii. Hardangerfjorden innenfor ei linje mellom Bleiknes ved Husnes og til Ystadnes ved Ølve i Kvinnherad kommune,
 - iii. Møre og Romsdal, med unntak av Smøla,
- b) fra land og båt, i tidsrommet 1. mars til 31. mai, i Trøndelag,
- c) fra båt, i tidsrommet 1. mars til 31. mai, i Nordland. I Skjerstadfjorden, innenfor Fylkesvei 17, gjelder fiskeforbudet fram til 30. juni.
- d) fra land og båt, hele året, i et område i indre Oslofjord som avgrenses ved følgende koordinater (nullfiskeområde Indre fjord):

1	59° 24,938'N	010° 29,864'Ø
2	59° 25,127'N	010° 35,424'Ø

- e) fra land og båt, hele året, i et område i Færder nasjonalpark som avgrenses ved følgende koordinater (nullfiskeområde Færder):

1	59° 14,402'N	010° 28,211'Ø
2	59° 14,583'N	010° 29,010'Ø
3	59° 14,899'N	010° 28,995'Ø
4	59° 15,052'N	010° 29,266'Ø
5	59° 14,888'N	010° 29,637'Ø
6	59° 14,413'N	010° 29,995'Ø
7	59° 14,474'N	010° 30,395'Ø
8	59° 14,983'N	010° 31,149'Ø
9	59° 12,260'N	010° 34,741'Ø
10	59° 09,645'N	010° 37,559'Ø
11	59° 00,394'N	010° 30,786'Ø
12	59° 00,499'N	010° 20,990'Ø
13	59° 02,195'N	010° 20,085'Ø
14	59° 04,553'N	010° 21,820'Ø
15	59° 04,455'N	010° 23,542'Ø

Fra punkt 15 til punkt 1 følger avgrensningen kystkontur.

- f) fra land og båt, hele året, i et område i Ytre Hvaler nasjonalpark som avgrenses ved følgende koordinater (nullfiskeområde Hvaler):

1	58° 59,690'N	011° 04,853'Ø
2	58° 58,943'N	011° 04,523'Ø
3	58° 58,644'N	011° 03,985'Ø
4	58° 57,627'N	010° 58,992'Ø
5	58° 56,536'N	010° 55,075'Ø

6	58° 55,985'N	010° 51,976'Ø
7	58° 55,487'N	010° 49,185'Ø
8	58° 59,766'N	010° 46,910'Ø
9	58° 59,803'N	010° 46,833'Ø
10	59° 01,200'N	010° 40,900'Ø
11	59° 07,515'N	010° 40,044'Ø
12	59° 07,838'N	010° 51,373'Ø
13	59° 07,481'N	010° 52,100'Ø
14	59° 07,438'N	010° 52,064'Ø
15	59° 07,386'N	010° 52,023'Ø
16	59° 07,377'N	010° 52,015'Ø
17	59° 07,366'N	010° 52,003'Ø
18	59° 07,355'N	010° 51,991'Ø
19	59° 07,348'N	010° 51,981'Ø
20	59° 07,332'N	010° 51,945'Ø

Fra punkt 20 til punkt 1 følger avgrensningen kystkontur.

Nullfiskeområdene i Oslofjorden er vist i kartverktøy på Fiskeridirektoratets nettsider.

§ 4 skal lyde (endringer strøket over):

§ 4. Fiske med kilenot og lakseverp

Det er åpnet for fiske etter anadrome laksefisk med kilenot og lakseverp i de områder og til de fisketider som er angitt i vedlegget til denne forskriften. Unntatt fra dette er fiske etter sjøørret på strekningen fra Rogaland til og med region Åfjorden i Trøndelag *samt i Drammensfjorden.*

Fisketid og øvrige bestemmelser for forvaltningsregion Østlandet i vedlegget, jf. § 4, skal lyde som følger (endringer i kursiv):

Forvaltningsregion	Beskrivelse – kommune med avgrensning	Fisketid og øvrige bestemmelser for fiske etter anadrome laksefisk med kilenot og lakseverp
Østlandet	Kommunene i <i>Telemark, Vestfold, Buskerud, Akershus, Oslo og Østfold.</i>	<i>Åpnes ikke.</i>

Forskriften trer i kraft xx.xx.xxxx

Arkivsaksnummer: 2024/12194-0

Saksbehandler: Eirik Johansen Dobbedal

Dato: 18.02.2025

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Jomfruland nasjonalparkstyre	18/2025	03.03.2025

Forsterkede tiltak for beskyttelse av sjøfugl i Jomfruland nasjonalpark

Innstilling fra forvalter

I forbindelse med utvidelse av ferdselsforbudet i sjøfuglreservatene i Jomfruland nasjonalpark, tilrårer nasjonalparkstyret Miljødirektoratet å inkludere følgende endringer i verneforskriften, som vil bidra til økt beskyttelse av sjøfugl:

1. Innføring av forbud mot vannskutere i Jomfruland nasjonalpark.
2. Inkludering av Langholmen i sone B (ferdselsforbud i hekketiden).
3. Fjerne adgangen for sjøørretfiske i perioden med ferdselsforbud i sjøfuglreservatet på Kråka, jf. § 8 tredje ledd.
4. Utvidelse av forbudet mot jakt, fangst og all bruk av skytevåpen til også å omfatte: Stråholmsteinen, Lille Danmark, Raudholmane, Stutsholmskjæra, Gjesskjæra, Stangskjæra, Hattholmen, Østre Rauane, Tviskjær og Lille Fengesholmen.
 - Unntak fra forbudet om bruk av skytevåpen gis til gjennomføring av jakt og fangst av mink i regi av Statens naturoppsyn eller forvaltningsmyndigheten. Retningslinjer gis i forvaltningsplanen.
5. Justere tidsrommet for forsvarets tillatte lavtflyging fra 1.oktober til 31. mars, til 1. oktober til 14. mars, slik at adgangen harmonerer med endring i ferdselsforbudet i verneområdet, jf. Tilrådning - sjøfuglreservater - vurdering av tidspunkt for ferdselsrestriksjoner - Oslofjorden og Agder.

Jomfruland nasjonalparkstyre forutsetter at Klima- og miljødepartementet følger opp Miljødirektoratets tilrådning om utvidelse av perioden med ferdselsforbud i fredningsområdene for sjøfugl, og utvider perioden fra 15. mars til 15. august i Jomfruland nasjonalpark.

Initiativet fra forvaltningsmyndigheten begrunnes med at verneforskriften må til ny offentlig høring og ny behandling, dersom man skal innføre endringer i perioden for ferdselsforbudet i nasjonalparkens sone B-områder (sjøfuglreservatene). Jomfruland nasjonalparkstyre mener at dette arbeidet må ses i sammenheng med øvrige tiltak som kan bidra til å styrke vernet av hekkende og rastende sjøfugl, jf. verneforskriften § 1 og at en utvidet høring ikke vil by på vesentlig merarbeid for departementet. Jomfruland nasjonalpark har som særlig formål å ivareta hekke- og rasteområder for sjøfugl og effektive forvaltningstiltak må ses i sammenheng for å oppnå resultater. Forvaltningsmyndigheten mener at dagens

verneforskrift, med gjeldende unntaksbestemmelser, ikke er tilstrekkelig for å oppnå formålet med vern av sjøfugl i nasjonalparken.

Sakens bakgrunn og vurderinger legges ved vedtaket som sendes til Miljødirektoratet.

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

6. Tilrådning - sjøfuglreservater - vurdering av tidspunkt for ferdselsrestriksjoner - Oslofjorden og Agder
7. Resultater fra 50 år med overvåkning av hekkebestandene av sjøfugl på Telemarkskysten 1974-2023)
8. Nye veie til det blå friluftsliv, 2021 [Nye veie til det blå friluftsliv, 2021 \(nasjonalparkstyre.no\)](https://nasjonalparkstyre.no)
9. Verneforskrift for Jomfruland nasjonalpark, FOR-2016-12-16-1630, 16.12.2016
10. Beskrivelse av viktige sjøfuglområder innenfor utredningsområdet til Jomfruland nasjonalpark, Rune Solvang, 2014

Saksopplysninger

Statsforvalterembetene gjennomførte vinteren 2024 en høring på oppdrag fra Miljødirektoratet i forbindelse med vurdering av endring i perioden med ferdselsforbud i sjøfuglreservatene langs kysten fra Oslofjorden til Agder.

Miljødirektoratet leverte 07.10.2024 sin tilrådning til Klima- og miljødepartementet

For endring av 190 verneforskrifter i sjøfuglreservater i Østfold, Akershus, Oslo, Buskerud, Vestfold, Telemark og Agder fylker til å gjelde i perioden fra og med 15. mars til og med 15. august, og med dette oppnå en samordnet periode for hele Skagerakkysten.

Oversendelsen var et svar på tiltak T28 i tiltaksplan for å ta vare på Oslofjorden: Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv og oppdrag gitt til Miljødirektoratet om å oversende tilrådning om endringer i perioden med ferdselsforbud for verneområder i Oslofjorden. Etter dialog med departementet ble også Agder inkludert i tilrådingen.

Endringen vil også omfatte verneforskriften for Jomfruland nasjonalpark. Jomfruland nasjonalparkstyre leverte høringsuttalelse som støttet utvidelse av fredningsperioden. Endring i perioden for ferdselsforbudet i sjøfuglreservatene (sone B) i nasjonalparken vil kreve endring i selve verneforskriften. Nasjonalparkforvalter mener, i lys av naturmeldingen og Oslofjordplanen, at Miljødirektoratet og Klima- og miljødepartementet bør vurdere ytterligere justeringer i verneforskriften for å øke vernet av sjøfugl og deres hekke- og rasteområder.

Situasjonen for sjøfugl langs kysten er kritisk. Jomfruland nasjonalpark ble opprettet for å

- *ta vare på et større naturområde med geologisk særpreg med israndavsetninger og biologisk mangfold i sjø og på land med særegne og representative økosystemer og landskap som er uten tyngre naturinngrep.*

Formålet er videre å ta vare på:

- a. *Naturtyper på sjøbunnen som tareskog, ålegrasenger, bløtbunn og skjellsand, herunder gyte- og oppvekstområder for fisk og skalldyr, som har betydning for økosystemet og økosystemtjenester både i og utenfor nasjonalparken*

I sone B er det et spesielt formål å ta vare på sjøfugl og deres hekkeplasser jf. kart som følger av § 2.

Som en nasjonalpark i kystområdene, bør Jomfruland nasjonalpark fungere som et helhetlig hekke- og rasteområde for sjøfugl med fokus på bevaring av marine arter og intakte økosystem. Jf. formålsparagrafen er beskyttelse av sjøfugl særlig uttalt. Jf. verneformålet, skal det være mulig å drive et enkelt og naturvennlig friluftsliv.

Vurdering

Miljødirektoratet har nå kommet med tilrådning om utvidelse av ferdselsforbudet i sjøfuglreservatene. I motsetning til øvrige sjøfuglreservater er ferdselsforbudet i nasjonalparken hjemlet i verneforskriften. Dette innebærer at endring av ferdselsforbudstiden i sjøfuglreservatene i nasjonalparken, krever verneforskriftene for nasjonalparkene Ytre Hvaler, Færder, Jomfruland og Raet, endres. Forvalter mener derfor direktoratet og departementet må benytte anledningen til å sette tiltakene for sjøfugl i sammenheng og benytte anledningen til å styrke dagens verneforskrift. Endring av verneforskriften (ved endring av perioden for ferdselsforbud) krever at forskriften legges ut på offentlig høring. Det vil derfor være hensiktsmessig å inkludere flere tiltak som samlet kan bidra til å øke beskyttelsen av sjøfugl i Jomfruland nasjonalpark.

Figur 4.1. Forstyrrelsesgradient på tre nivåer og deres effekter samt potensielle påvirkninger af fuglenes bestande (Omtegnnet og utvidet efter Hockin m.fl. 1992).

Gradient:	Lav Høy		
Forstyrrelses niveau	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3
Forstyrrelsestype:	Passiv, lavt niveau, kontinuerlig	Aktiv, mellom nivå, uregelmessig	Aktiv, høyt nivå, uregelmessig/vedvarende
Fuglenes reaktion:	Fuglene tilvænnnes	Fleste arter forlader lokaliteten i korte perioder	Fleste arter forlader lokaliteten. Tolerante arter bliver
Effekt på lokalitetsniveau:	Lokaliteten opretholder sin værdi	Lokaliteten beholder de fleste arter	Lokaliteten forringes, bliver artsfattig eller uden fugle
Effekt på bestandsniveau:	Ingen effekt	Effekt på følsomme arter	Omfattes mange lokaliteter, påvirkes flere arter

1. Innføring av forbud mot vannskuter

Innføring av forbud mot vannskutere er drøftet i kongelig resolusjon. På vernetidspunktet var det en nasjonal forskrift som forbød bruk av vannskuter i verneområder. Forskriften ble opphevet i 2017.

I forarbeidene til Jomfruland nasjonalpark ble det lagt opp til en dobbeltregulering. Bl.a. pekte Fylkesmannen på dette. Fylkesmannens merknad er gjengitt på s. 40 i kongelig resolusjon:

- *Fylkesmannen er klar over at forskrift om bruk av vannskuter gir forbud i verneområder, og ser at omtalen i verneforslaget kunne vært mer presis. Bestemmelsen i verneforskriften vil imidlertid fortsatt gjelde i nasjonalparken dersom forskriften om vannskuter skulle bli endret, og av den grunn mener Fylkesmannen at bestemmelsen bør opprettholdes.*

Miljødirektoratet følger opp Fylkesmannens uttalelse i en vurdering av ev. dobbeltregulering av hastighet og aktiviteter på s. 41 med:

- *Direktoratet støtter for øvrig Fylkesmannens vurderinger og konklusjoner angående fartsreguleringer og bruk av vannskuter.*

Klima- og miljødepartementet behandler ikke vannskuter eller fartsforskrifter særlig i sin oppsummering av § 9, men skriver på s. 42 i kongelig resolusjon at:

- *Departementet slutter seg for øvrig til Miljødirektoratet.*

Det fremgår av vurderingene i Kongelig resolusjon at direktoratet og departementet støttet en dobbeltregulering, som ville sikre fortsatt forbud mot vannskutere dersom den nasjonale forskriften ble opphevet. I endelig vedtak ble det ikke ansett som nødvendig å videreføre et eget forbud i verneforskriften, da den nasjonale forskrift ble ansett som tilstrekkelig. Forbudet mot bruk av vannskutere i bl.a. Jomfruland nasjonalpark forsvant da den nasjonale forskriften ble opphevet i mai 2017. Dette reiser igjen behovet for å innføre et eget forbud hjemlet i verneforskriften, som en forlengelse av tiltak for sjøfugl i verneområdet.

Jf. verneforskriften § 10 annet ledd er all unødvendig støy forbudt. Ordinær båttrafikk følger i stor grad faste leder og har – i vesentlig grad – en forutsigbar retning i forhold til fugl. Fuglers fluktavstand overfor normal båttrafikk vurderes som akseptabel og båter med forutsigbar hastighet og kurs, kan ofte passere svært tett på sjøfugl, uten at dette fører til flukt. Vannskutere benyttes for det meste til rekreasjonskjøring/fornøyelse. Avhengig av kjørestil og formål, medfører bruk av vannskutere i verneområdet økt støy, økte forstyrrelser for andre besøkende og av sjøfugl og annet marint liv.

I rapporten «Nye veje for det blå friluftsliv», er speedbåt er vannskuter rangert som den aktiviteten med størst negativ påvirkning på sjøfugl (alt annet likt). Med de vurderingene som ble gjort i forarbeidene til nasjonalparken, er det forvalters sterke anbefaling at det innføres et forbud mot vannskutere i Jomfruland nasjonalpark, som var intensjonen ved opprettelsen av verneområdet. Et forbud mot vannskuter i nasjonalparken vil ha positiv virkning for opplevelsen av fred og ro ved å fjerne en kilde til unødvendig støy.

2. Inkludering av Langholmen i sone B som sjøfuglreservat.

Ved opprettelse av Jomfruland nasjonalpark ble Langholmen, øst for Stråholmen, drøftet som mulig sone-B-område (sjøfuglreservat). Langholmen har tradisjonelt vært mye brukt gjennom sommeren som bade- og oppholdssted for beboere på Stråholmen og enkeltbesøk

av båtgjester. Fra forvaltningsmyndighetens side har det vært et uttalt mål å innlemme Langholmen i sone-B.

Forvaltningsplanen for nasjonalparken sier følgende om Langholmen (s. 41):

- *Langholmen sørøst for Stråholmen er antakelig det potensielt viktigste hekkeområdet for makrellterner i Telemark. De siste årene har et større antall makrellterner holdt til på Langholmen på våren, men opplysninger fra Statens naturoppsyn og fugleinteresserte tilsier at de har flyttet vekk fra området før hekking på grunn av forstyrrelser. Kajakkpadling nær fuglene antas å være den viktigste forstyrrelsen. Langholmen er ikke sone B-område med ferdselsforbud i hekketiden.*

Det er et overordnet bevaringsmål at det ikke skal være forstyrrelser av sjøfugl og vadefugl i hekketiden. Forvaltningsplanen lister en rekke tiltak knyttet til bevaringsmålet. Bl.a. skal nasjonalparkstyret:

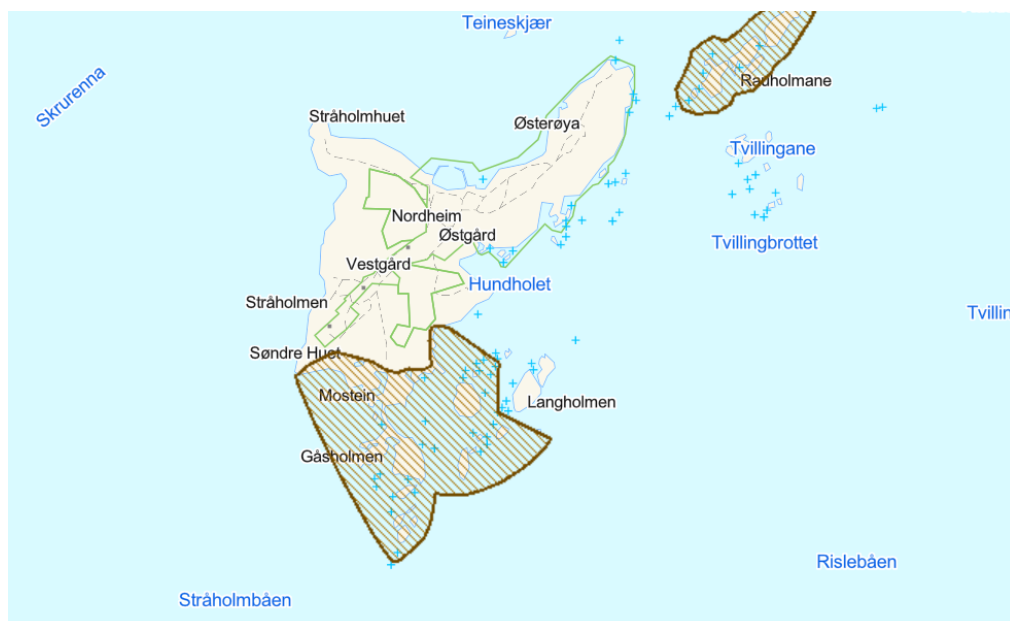
- *Ta initiativ til at Langholmen kommer med i sone B for sjøfugl ved Stråholmen.*

Som et midlertidig tiltak ble i 2023 satt opp en informasjonstavle på Langholmen med henstilling om å begrense ferdselen i hekketiden.

I forbindelse med rullering av tiltaksplanen i sak 2021/19 fattet nasjonalparkstyret følgende vedtak knyttet til ev. utvidelse av ferdselsforbudet til å omfatte Langholmen:

- *Eventuelt ferdselsforbud på Langholmen må først evalueres med bakgrunn i informasjonsskiltene som er satt opp og de erfaringer som er høstet. Saken må håndteres slik at grunneierne får tilstrekkelig tid til å bli informert og kan komme med sine synspunkter før vedtak blir fattet.*

Innføring av et ferdselsforbud vil innebære en utvidelse av sone B-området og krever at verneforskriften for nasjonalparken revideres. Dette er ikke et vedtak som forvaltningsmyndigheten selv kan fatte. Dersom dette skulle bli aktuelt, vil forslag til endringer og ny forskrift legges ut på offentlig høring. Berørte grunneiere vil derfor få god tid til å komme med innspill til den eller de endringene som foreslås, jf. nasjonalparkstyrets vedtak i sak 2021/19.

3. Fjerne adgangen for sjøørretfiske i perioden med ferdselsforbud i fuglereservatet på Kråka.

Fiske etter sjøørret har økt omfang de siste årene. Sjøørretfiske er spennende og bidrar til store naturopplevelser. Ved opprettelse av Jomfruland nasjonalpark, § 8 tredje ledd, ble det innført et eget unntak fra ferdselsforbudet for sjøørretfiske rundt Kråka:

- *I sone B på Kråka nord på Jomfruland er det i tillegg unntak for registrering og merking av fugl i regi av Jomfruland fuglestasjon, samt fiske etter sjøørret.*

Selv om sjøørretfiske foregår i lav hastighet og mer forutsigbart bevegelsesmønster, harmonerer økt vern av sjøfugl med strengere ferdselsforbud ikke med en generell dispensasjon for en hel utøvergruppe.

Slik som forskriften i dag står, er ikke adgangen avgrenset til et visst antall personer, og hensynet til samlet belastning (nmfl. § 10) veier tungt i vurderingen. Det er i dag ingen krav til sertifisering, registrering eller fangstrapportering fra fritidsfiske, slik man har innenfor jakt på små- og storvilt. Kontroll av fiske og samlet belastning fisket øver på sjøfugl i reservatet er i dag umulig. Erfarne fiskere antas å ha større kunnskap om regler, atferd og hensyn, men med økt rekruttering og aktivitet, øker sannsynligheten for at personer med mindre kunnskap medfører unødvendig forstyrrelse i sjøfuglområdet. Av hensyn til mulig fremtidig aktivitet, bør unntaket for sjøørretfiske i verneforskriften § 8 tredje ledd i sin helhet tas ut av verneforskriften.

4. Utvidelse av forbudet mot jakt, fangst og all bruk av skytevåpen

Verneforskriften for Jomfruland nasjonalpark setter følgende rammer beskyttelse av dyrelivet i verneområdet:

§ 5. Vern av dyrelivet

Dyrelivet på land og i sjø, herunder hi, reir, hekke- og yngleplasser er vernet mot skade og unødig forstyrrelse. Utsetting av dyr på land og i sjø er forbudt.

Bestemmelsene i første ledd er ikke til hinder for:

- a. Høsting av villlevende marine ressurser etter havressursloven, med unntak av høsting med redskap som slepes under fiske og som i den forbindelse kan berøre bunnen.*
- b. Jakt og fangst av vilt etter gjeldende lovverk.*
- c. Fiske etter laks- og innlandsfiskeloven, herunder etter laks med kilenot med gyldig registrering.*

All jakt, fangst og bruk av skytevåpen er likevel forbudt i følgende områder i sone B: Beverskjæra, Skadden, Stråholmen, Kråka og Vestre Rauane.

All jakt, fangst og bruk av skytevåpen er også forbudt i tidsrommet fra og med 1. mars til og med 1. september i følgende områder i sone B: Stråholmsteinen, Lille Danmark, Raudholmane, Stutsholmskjæra, Gjesskjæra, Stangskjæra, Hattholmen, Østre Rauane, Tviskjær og Lille Fengesholmen.

Det er ikke tillatt med jakt på sjøfugl i et område nord for Stråholmen som vist på vedlagte kart.

Jakt og fangst innenfor rammene av gjeldende lovverk er, med visse unntak, tillatt i nasjonalparken. Av hensyn til sjøfugl er det innført et særlig forbud mot all jakt og fangst i fem av nasjonalparkens 15 sjøfuglområder. For de resterende områdene er det innført en tidsavgrenset forbudsperiode.

Jomfruland nasjonalpark, skjærgården innenfor og havområdene utenfor, er viktige raste- og leveområder for sjøfugl hele året. Sjøfuglområdene har ulike funksjoner til ulike tider og bør fungere som helårs refugier for fugl. Sjøfuglbestandene er under sterkt press og verneforskriften bør speile dette. Det totale forbudet mot jakt, fangst og bruk av skytevåpen bør omfatte alle sone-B-områder i nasjonalparken og utvides til: Stråholmsteinen, Lille Danmark, Raudholmane, Stutsholmskjæra, Gjesskjæra, Stangskjæra, Hattholmen, Østre Rauane, Tviskjær og Lille Fengesholmen.

Som et unntak til paragrafen bør det gis generelt unntak fra forbudet til lovlig jakt og fangst av mink i regi av Statens naturoppsyn eller forvaltningsmyndigheten. Uttak av mink gjennomføres av fagfolk og kan tilpasses til tider hvor aktiviteten medfører minst forstyrrelse.

5. Utvidelse av forbudet mot forsvarets lavtflyging med jagerfly

Innenfor Jomfruland nasjonalpark er det forbud mot motorferdsel på land, på is og i luften lavere enn 300 meter over bakken. Lovlige unntak fra forbudet følger av § 9 tredje ledd a.-g.)

(Bestemmelsene i første ledd er ikke til hinder for). Blant disse er bokstav e.) Forsvarets nødvendige lavtflyging med jagerfly i perioden fra 1. oktober til 1. april.

Adgangen til lavtflyging er avgrenset til jagerfly og omfatter ikke helikopter, transportfly o.a. Forvalter mener likevel at en endring i ferdselsforbudet i sjøfuglreservatene, bør gjenspeiles i strengere regler for øvrige aktiviteter som kan påvirke sjøfuglreservatene.

Ved endring i ferdselsforbudet fra 15. april til 15. mars vil det være naturlig å justere adgangen til forsvarets lavflyvning til å gjelde slik at aktiviteten avsluttes før ferdselsforbudet trer i kraft. Det tillatte perioden fra 1. oktober kan bestå.

Utvidelse av perioden forsvarer ikke kan øve lavtflyging med jagerfly, vil også styrke hensynet til generell stillhet og ro i nasjonalparken.

Vurdering etter naturmangfoldloven §§ 8-12

§ 8.(kunnskapsgrunnlaget)

På oppdrag fra nasjonalparkstyret, utarbeidet Jomfruland fuglestasjon i 2023/2024 en rapport som sammenstiller 50 år med overvåking av hekkebestandene av sjøfugl på Telemarkskysten. Rapporten viser reduserte bestander for de fleste sjøfuglartene. Rapporten peker på at drastiske tiltak kreves for å bøte på situasjonen. Utvidelse av perioden med ferdselsforbud er et av disse. Samtidig peker rapporten på behovet for vesentlig styrket beskyttelse og tilretteleggingstiltak for sjøfugl, sammenliknet med dagens situasjon. Forsterkende tiltak for sjøfugl i Jomfruland nasjonalpark kan også ses som en forlengelse av den helhetlige planen for Oslofjorden.

Utgangspunktet for tilrådingen er å styrke vernet av sjøfugl i Jomfruland nasjonalpark, jf. overordnet formål i verneforskriften § 1 og kunnskapsgrunnlaget vurderes som godt.

§ 9.(føre-var-prinsippet), § 10.(økosystemtilnærming og samlet belastning), § 11.(kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver) og § 12.(miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder)

Sammen med vurderingen av samlet belastning, danner føre-var-prinsippet grunnlaget for forslåtte endringer for å øke beskyttelsen av sjøfugl i Jomfruland nasjonalpark. Flere bestander av sjøfugl er på kritisk lave nivåer. Klimaendringer, redusert mattilgang, nedbygging og økte forstyrrelser øver en samlet stor belastning på allerede pressede bestander.

Formålet med vedtaket er å igangsette en høringsprosess for å styrke verneforskriften slik at man i større grad får en verneforskrift som muliggjør måloppnåelse av forskriftens § 1 fjerde ledd: I sone B er det et spesielt formål å ta vare på sjøfugl og deres hekkeplasser jf. kart som følger av [§ 2](#).

Naturmangfoldloven § 11 og 12 kommer ikke til anvendelse.

Vedlegg 1 – Skjematisk oversikt over fritidsaktiviteters påvirkning av vadefugler, hentet fra [Nyheder og publikationer | Vandfugle og friluftsliv \(vandfuglefriluftsliv.dk\)](#)

Skematisk oversigt over fritidsaktiviteters påvirkning af vandfugle*

Numrene (xx) i felterne henviser til artikler og rapporter

	Kystlokalitet - udenfor yngletiden		
	Forstyrrelsesniveau		
	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3
	Ingen/kort opflyvning	Forlader området, kort	Større påvirkning
Fritidsaktivitet, type			
Sejlbåd			
Sejlbåd, lille	(12)(27)		
Sejlbåd, stor	(2)(9)(10)(13)(27)		(11)
Motorbåd	(9)(10)(12)	(8) (11)(13)(19)(27)(33)(45)	(19)(21)(45)(36)
Jolle m. motor		(19)	
Robåd	(12)		
Ribbåd, hurtiggående turbåd	(27)	(7) (8)(9)(12)	
Surfing			
Windsurfing	(22)	(4)(6) 43)	(19) (27)
Kitesurfing		(10) (11)	(27)(46)
Stand up paddlesurfing			
Jetski, wakeboard			
Vandski		(45)	(19)(34)(35)
Wakeboard, speedbåd			
Jetski, vandscooter			(21)(45)
Kajak, roning			
Havkajak		(10)(19)(27)(45)	
Turkajak			
Robåd, rosport			
Robåd, jolle m. 2 åre			
Lystfisker, fra kyst	(27)	(10)(12)(45)	
Lystfiskeri			
Lystfiskeri fra jolle, robåd			
Erhvervsfiskeri	(13)(19)(6)		
Jagt på havterritoriet			
Trækjagt		(6)(10)	(21)
Motorbådsjagt		(13)(12)	(13)(36)(47)(48)
Pramjagt, opsøge vildtet			(43)(47)(48)
Andet			
Sandormegravere	(3)	(5)(8)(9)(11)(12)((27)	
Fodgænger	(10)(11)(12)(27)	(11)'(45)	
Fodgænger m. løs hund	(12)	(27) (11)	
Fuglekigger	(12)(3)	(10)(11)(27)	
Svømning	(12)	(11)	
Løbning	(12) (11)		
Ridning		(11)	

* Oversigten skal opfattes som vejledende. En mere tilbudsående tekst om hvordan vandbaseret friluftsliv påvirker vandfugle ligger på hjemmesiden. I nogle tilfælde omfatter oversigten også oplysninger om rovfugle ved kyster og søer

Kystlokalitet - i yngletiden

	Forstyrrelsesniveau		
	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3
	Ingen reaktion/varslers	F.eks.: Lavere fodringsfrekvens	Øget prædation/opgiver at yngle
Fritidsaktivitet, type			
Sejlbads			
Sejlbåd, lille			
Sejlbåd, stor			
Motorbåd		(16)(17)(23)	(23)(26)
Jolle m. motor		(15)	
Robåd	(25)		
Ribbåd, hurtiggående turbåd			
Surfing			
Windsurfing		(25)(23)	(23)
Kitesurfing			
Stand up paddlesurfing			
Jetski, wakeboard			
Vandski			
Wakeboard, speedbåd			
Jetski, vandscooter		(16)	(17)
Kajak, roning			
Havkajak	(17)	(15)	
Turkajak			
Robåd, rosport			
Robåd, jolle m. 2 åre			
Lystfiskeri			
Lystfiskeri fra jolle, robåd			(23)(26)
Lystfisker, fra kyst		(15)(25)	
Jagt på havterritoriet			
Trækjagt			
Motorbådsjagt			
Pramjagt, opsøge vildtet			
Badning, svømning			
Badning, svømning	(12)		
Ophold på kysten			
Andet			
Sandormegravere			
Fodgænger		(15)(25) (55)	(53)(54)
Fuglekigger			
Fodgænger m. løs hund			
Løbning			
Ridning			

Sølokalitet - i yngletiden

	Forstyrrelsesniveau		
	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3
	Ingen reaktion/varsler	F.eks.: Lavere fodringsfrekvens	Øget prædation/opgiver at yngle
Fritidsaktivitet, type			
Sejllads			
Sejlbåd, lille			(1)
Sejlbåd, stor			(38)(41)
Motorbåd	(39)		(1)(53)
Jolle m. motor			(24)(40)(53)
Robåd			
Ribbåd, hurtiggående turbåd			
Surfing			
Windsurfing			
Kitesurfing			
Stand up paddlesurfing			
Jetski, wakeboard			(41)(42)
Vandski			
Wakeboard, speedbåd			
Jetski, vandscooter			
Kajak, roning			
Havkajak			
Turkajak			
Robåd, rosport			
Robåd, jolle m. 2 åre			
Lystfiskeri			(50)
Lystfiskeri fra jolle, robåd			
Lystfisker, fra kyst			
Jagt på havterritoriet			
Trækjagt			
Motorbådsjagt			
Pramjagt, opsøge vildtet			
Badning, svømning			
Badning, svømning			
Ophold på kysten			
Andet			(56)
Sandormegravere			
Fodgænger			
Fuglekigger			
Fodgænger m. løs hund			
Løbning			
Ridning			

Vedlegg 2 – Resultater fra 50 år med overvåkning av hekkebestandene av sjøfugl på Telemarkskysten, 1974-2023. Jomfruland fuglestasjon – BirdLife Norge, avd. Telemark. (R. Bergstrøm, R. Solvang og V. Kristiansen).

**Resultater fra
50 år med overvåkning
av hekkebestandene av sjøfugl
på Telemarkskysten**

1974 – 2023

Jomfruland Fuglestasjon - Bird Life Norge avd Telemark

Rune Bergstrøm, Rune Solvang og Vidar Kristiansen

Innholdsfortegnelse

Sammendrag/ Summary

Innledning

Sjøfuglovervåkningen i Telemark, bakgrunn og historikk.

Områdebeskrivelse

Metoder og data

Resultater

Artsoversikt

Diskusjon

Forvaltningstiltak

Videre sjøfuglundørsøkelser og forskning

Litteratur

1 Sammendrag

Sjøfuglovervåkningen i regi av Birdlife Norge, avdeling Telemark og Jomfruland fuglestasjon har pågått kontinuerlig siden 1974. Det er gjort en formidabel frivillige innsats av en rekke personer opp gjennom årene for å samle inn disse dataene. De utgjør en av de lengste, kontinuerlige overvåkningsseriene som finnes av norsk natur. Det er gjort totaltelling på hele Telemarkskysten, tellinger på tre ulike tidspunkt for å fange opp tidlig og sent hekkende arter i de 27 reservatene som ble opprettet i 1978. Antall reir, egg og unger telles tre ganger på 8 utvalgte sjøfugllokalteter med gode bestander av mange arter. Makrellterne overvåkes i ett større skjærgårdsområder for å kunne fange opp årlige skifter av hekkeplasser. Ærfugl (og etter hvert reir av mellomskarv) hanner har blitt talt med fly årlig. Alle metodene har sine styrker og svakheter. Endringene i sjøfuglbestanden er imidlertid så store i løpet av denne perioden at disse fanges godt opp med alle de ulike metodene.

Vadefuglen steinvender, som hekket sparsomt i ytterskjærgården fram til 2004 har forsvunnet som hekkefugl. En annen art som har gått dramatisk tilbake er makrellterna. På 1970- og 1980 tallet hekket det rundt 200 par i sjøfuglreservatene, mens det i 2022 her hekket kun 3 par! Fiskemåke og hettemåke er to andre arter som har gått fra å være blant de mest tallrike hekkefuglene på kysten, med store kolonier, til å bare forekomme fåtallig og i svært små antall. Fiskemåka har i noen grad flyttet hekkeplasser inn på bygninger i urbane strøk. Andre arter som viser nedgang i bestandene er tjeld og rødstilk. Felles for disse artene av mindre måker og terner er at de ofte hekker nær hverandre i tette kolonier, noe som gir bedre beskyttelse mot predatorer. Vadefuglartene som har gått tilbake la ofte sine reir i eller nær disse store måke-/ternekoloniene for å få økt beskyttelse Når de tallrike kolonihekkende artene går sterkt tilbake, vil dette også ramme andre arter som har preferert å hekke nær disse.

En gruppe som har klart seg bra, og har en økende eller konstant bestand, er fiskespisende sjøfuglarter. Nye hekkearter som toppskarv og mellomskarv har etablert seg og ses mye på Telemarkskysten hele året. Teistbestanden er i klar vekst (også hjulpet av kunstige rugekasser). Silandbestanden greier seg også bra er i klar vekst. God tilgang på mindre fisk for dykkende sjøfugl forklares ut fra den store ubalansen som følge av overbeskatning av fiskebestanden i Skagerrak. Større torsk og sei som var tallrike her tidligere, var en viktig predator på mindre fisk. Når disse predatorene forsvinner øker bestanden av mindre fiskearter. Sild og brisling har også blitt overbeskattet. Store mengder av disse artene vokste opp langs Skagerrakkysten. De beveger seg ofte helt opp mot vannoverflaten og er viktig næring for makrellterna. Siden terner ikke kan fange fisk på dypere vann, har mangel på små sild og brisling hatt en negativ effekt på denne arten.

Hele syv nye arter har dukket opp som hekkefugler på Telemarkskysten siden 1974. De fleste vet vi at har spredt seg nordover fra Europa og inn i Skagerrak. Det gjelder mellomskarv, toppskarv (trolig fra svenske vestkysten), knoppsvane, grågås, kanadagås (utsatt), hvitkinngås (fra Sverige) og toppand.

Gråmåke og svartbak har økt mye i antall i reservatene. Gråmåka har etter en sterk vekst først i perioden avtatt noe de siste tiårene, men har fortsatt en stor bestand i reservatene i forhold til på 1970-tallet. Nedgangen i gråmåkebestanden kan delvis forklares ved at tilgangen på matavfall fra søppeldeponier har avtatt betydelig, og at utkast av fiskeavfall fra en stadig mer fåtallig fiskeflåte har et langt mindre omfang enn før. Svartbakbestanden har ikke avtatt, men vært i vekst hele perioden. Begge er viktige predatorer på andre måker, ærfugl, gravand, siland m.fl. Trolig kan den sterke veksten i antall av disse to predatorne forklare at ærfugl og fiskemåke har flyttet sin hekkeplasser til områder med mindre predasjonspress. Med mindre næringstilgang for stormåkene vil de øke predasjonstrykket på andre arter. Når disse bestandene allerede er utsatt for andre negative påvirkningsfaktorer, og allerede har en minkende bestand, vil predasjonen få en mer alvorlig negativ virkning.

Mange av sjøfuglartene i Telemark og på Skagerrakkysten tilhører andre populasjoner i forhold til tilsvarende arter i resten av landet. Utviklingen i sjøfuglbestanden i Telemark sammenfaller i stor grad med det vi ser i resten av Skagerrakfylkene, på den svenske vestkysten og på Jylland, og ofte ikke med det som skjer i resten av Norge. Forvaltningen er ikke tilpasset dette og vil da ofte ikke vurdere tiltak som er riktige for sjøfuglbestanden hos oss (Skagerrak).

Miljøtruslene er også til dels andre i Skagerrak enn på resten av kysten. Befolkningspress, forurensning og mer komplekse økosystemer gjør at det er mye kunnskapsmangel knyttet til hva og hvorfor endringen skjer her. For de mest trua artene foreslås det å sette i verk ulike forvaltningstiltak.

Sjøfuglene er gode indikatorer på tilstanden i det marine miljøet. Samtidig betyr opplevelser knytte til sjøfugl mye for mange mennesker som ferdes og benytter Skagerrakkysten. Økt fokus på hva som skjer, og hvorfor, bør derfor prioriteres høyt.

Summary

Seabird monitoring has been carried out by Birdlife Norway and by the Jomfruland Bird Station in Telemark. Monitoring has been done every year since 1974. A formidable voluntary effort has been made to collect these data by many different people. Today this constitutes one of the longest monitoring series of seabirds in existence. Surveys have been carried out along the entire Telemark coast. They have been done at three different times each year to capture early and late breeding species in each of the 27 reserves that were formally established in 1978. In addition, the number of nests, eggs and chicks is counted at 8 seabird sites with large populations of many different species. The Common tern breeding population is monitored in two large areas (archipelagos) to capture annual shifts in nesting sites. Male Eider-ducks, and more recently, Cormorant *Ph.v. sinensis* nests, have been counted annually from light aircrafts. Some years, counts have been made almost every month (Eider-ducks). Despite the strengths and weaknesses of the different methods used, changes in the seabird population are so significant during this period that they are clearly documented in all the different methods.

The Turnstone, which nested sparsely in the outer archipelago until 2004, has now disappeared as a breeding species. The Common tern population has declined dramatically. In the 1970's and 1980s, approximately 200 pairs nested within the seabird reserves. In 2022, only 3 pairs nested. The Common gull and the Black-headed gull are two additional species that have gone from being among the most numerous nesting birds on the coast, with large colonies, to occurring infrequently and in very small numbers. The Common gull has to some extent moved its' nesting sites to rooftops in urban areas. Other species that show a decline in populations are Oystercatcher and Redshank. Common to these species is that they often nest close to one another. This provides better protection against predators. When one of the population of colony-nesting species declines, the decline also effects species that prefers to nest in, or close to, them.

One group of seabirds that has done well, and has either constant or increasing populations, are fish-eating seabird species. New breeding species such as Shag and Cormorant, *Ph.v. sinensis*, have established themselves and are found during the year in large numbers along the Telemark coast. The Black Guillemot population is growing (helped in part by artificial brood boxes). The Red-breasted Merganser population is also doing well, and the breeding population appears to be growing. Good access to smaller fish for diving

seabirds is a result of the large imbalance resulting from over exploration of the fish stock in the Skagerrak. Cod and Pollock, historically abundant here, were an important predator of small fish. When the predators decreased, the population of smaller fish species increased. Herring and sprat have also been overfished. These two species were very common along the Skagerrak coast. The young- juvenile stage of these fish species grow up near the shoreline and often move to the water surface, and then becoming an important food source for the Common Tern. (terns cannot catch fish in deeper water). The lack of small herring and sprat has consequently negatively effected this species.

Seven new species have appeared as breeding birds along the coast since 1974. Most of them have spread northwards from Central Europe. This includes the Cormorant *Ph.v. sinensis* , Shag (probably from the Swedish west coast), Mute swan, Grey-lag Goose, Canada goose ,Barnacle Goose (from Sweden) and the Tufted Duck.

Herring Gulls and Black-backed Gulls populations have increased substantially in the reserves. The Herring Gull population has declined somewhat in the past two decades, but it still has a large population compared to their numbers in the 1970's. The decline in the Herring Gull population, can partly be explained by a significant decrease in the supply of food waste from landfills, In addition, discards from an increasingly smaller fishing fleet is much reduced. The Black-backed Gull population has been growing throughout the whole period. Both species are major predators of eggs and chicks from other gulls, terns, eiders and other seabirds. The substantial growth in the populations of these two species is likely the reason why eiders and herring gulls have moved their nesting grounds to areas with less predation pressure. Less food access for the Herring gulls and Black-backed Gull may result in increased predation pressure on other species. A major consequence is that the population of other species, that is already under pressure from other negative factors, will be further pressured and consequently more seriously effected by the this predation.

Many of the seabird species in Telemark and along the Skagerrak coast belong to different populations than those breeding in the rest of the country. Current management is not adapted to this, and will therefore often not take into consideration measures appropriate for the protection of the local seabird population in Skagerrak..

Some of the environmental threats are also different in the Skagerrak sea, as compared with the rest of the Norwegian coast. Higher population pressure, more pollution and more complex ecosystems, means that there is a lack of specific knowledge related to the ongoing changes in ongoing the Skagerrak sea area.. Proposals for the implementation of various management measures are proposed in this report for the most threatened species.

Seabirds are good indicators of the state of the marine environment. In addition, experiences linked to seabirds means a lot to many people who travel and use the Skagerrak coast. Increased focus on what is happening and why, should therefore be a high priority.

Norwegian, English and Latin names of birds included in this report:

Norwegian	English	Latin
Storskarv/mellomskarv	Cormorant	<i>Phalacrocorax carbo sinensis</i>
Toppskarv	Shag	<i>Phalacrocorax aristotelis</i>
Knoppsvane	Mute Swan	<i>Cygnus olor</i>
Kanadagås	Canada Goose	<i>Branta Canadensis</i>
Hvitkinngås	Barnacle Goose	<i>Branta leucopsis</i>
Grågås	Greylag Goose	<i>Anser anser</i>
Gravand	Shelduck	<i>Tadorna tadorna</i>
Stokkand	Mallard	<i>Anas platyrhynchos</i>
Toppand	Tufted Duck	<i>Aythya fuligula</i>
Ærfugl	Eider	<i>Somateria mollissima</i>
Siland	Red-Breasted Merganser	<i>Mergus serrator</i>
Tjeld	Oystercatcher	<i>Haematopus ostralegus</i>
Sandlo	Ringed Plover	<i>Charadrius hiaticula</i>
Rødstilk	Redshank	<i>Tringa tetanus</i>
Steinvender	Turnstone	<i>Arenaria interpres</i>
Hettemåke	Black-Headed Gull	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>
Fiskemåke	Common Gull	<i>Larus canus</i>
Gråmåke	Herring Gull	<i>Larus argentatus</i>
Sildemåke	Lesser Black-backed Gull	<i>Larus fuscus</i>
Svartbak	Great Black-backed Gull	<i>Larus marinus</i>
Makrellterne	Common Tern	<i>Sterna hirundo</i>
Teist	Black Guillemot	<i>Cephus grylle</i>
Skjærpiplerke	Rock Pipit	<i>Anthus petrosus</i>

Fotos:

Forside: makrellterne, foto: Harald Skarboe

Side 21: mellomskarv, foto: Harald Skarboe

Side 30: gravand, foto: Jørn Helge Magnussen

Side 37: tjeld, foto: Harald Skarboe

Side 41: steinvender, foto: Esben Reiersen

Siste side: skarvekolonien på Lille Danmark, foto: Rune Bergstrøm

2. Innledning

Sjøfuglene er en meget god indikator på hvordan det står til i vårt marine miljø. De er høyt oppe i næringskjeden og endringer i havet vil relativt raskt påvirkesjøfuglbestandene. Alt etter deres ulike levesett, valg av hekkeplasser, næringsstrategier osv. vil de forskjellige artene rammes ulikt når miljøet endres. Dessverre må vi i dag konstatere at mange av sjøfuglene er i sterk tilbakegang, med unntak av noen få arter. Særlig er den negative utviklingen for sjøfugler knyttet til bestander i det nordlige Atlanterhavet, og dermed mange av våre sjøfuglarter. Definisjonen på hva regnes som en sjøfugl er ikke entydig. I Norge regner vi med at vi har 54 regulære sjøfuglarter. For hele 10 av disse artene hekker mer enn 25% av verdens totalbestanden i Norge. Disse artene er nasjonale ansvarsarter. I den siste rødlista for Norge (fra 2021) er hele 31 av våre sjøfuglarter regnet som truet i ulik grad (6 av disse på Svalbard).

Mye har skjedd innen sjøfuglforskningen i denne lange perioden sjøfuglovervåkingen i Telemark har pågått. Nevnes kan spesielt SEAPOP www.seapop.no. Gjennom dette programmet har en klart å styrke og samordne sjøfuglforskningen i Norge.

Mange bestander kartlegges, deres utvikling og demografi (alders, kjønnsfordeling, produksjon mm.) overvåkes nøye på en rekke lokaliteter. Samtidig forskes det på hva som er årsaken til de store endringene og de enkelte artenes økologiske rolle. Det er publisert en stor mengde rapporter og artikler fra SEAPOP. Det er også utviklet et meget godt innsynsverktøy hvor en kan hente ut mye data om sjøfugl (se adresse over). Et annet viktig prosjekt er SEATRACK (en del av SEAPOP). Dette er et prosjekt som kartlegger hvor de ulike sjøfuglartene og de ulike hekkepopulasjonen oppholder seg gjennom hele året. Ved hjelp av små lysloggere som festes på ringen kan en måle tidspunkt for soloppgang og solnedgang. På den måten kan en beregne hvor fuglene er gjennom hele året (ved gjenfangst og avlesning av loggeren). Dette har gitt ny og viktig kunnskap som gir et grunnlag for å kunne forstå endringer i bestander som er knyttet til andre forhold enn kun i hekkeområdet. Videre gir det informasjon som gjør at en kan skjerme de viktigste havområdene for sjøfuglene fra annen aktivitet (vindturbiner, andre installasjoner, oljeutslipp mm). Også her er det laget meget gode innsynsløsninger som er linket via SEAPOP sin hjemmeside. I det siste har SEATRACK tatt i bruk små GPS mottakere som gir enda mer nøyaktig posisjonering. Særlig er dette viktig i områder hvor det er midnattssol og vintermørke og lysloggerne dermed gir lite data.

En utfordring når en kun ser på sjøfuglutviklingen i Telemark og Skagerrak er imidlertid at de nasjonale studiene i stor grad konsentrerer seg om typiske fuglefjellsarter og lokaliteter utenfor vårt område. Utviklingen i Oslofjorden, Skagerrak og på den svenske vestkysten skiller seg fra hovedtrendene en ser i resten av landet. Dessverre har ingen større forskningsprogrammer konsentrert seg om hva som forårsaker endringer i dette området. Håpet er nå at fokuset på den dårlige miljøtilstanden i Ytre Oslofjord (Telemarkskysten regnes til denne) kan føre til at det kan bli mer forskning på hvorfor det er så store endringer i bestandene av sjøfugl i dette området. Mange av sjøfuglartene her, tilhører andre populasjoner enn det vi finner på Vestlandet og videre nordover. Deres levevis, trekkstrategier mm. skiller seg klart fra samme art i andre deler av landet. Eksempelvis har ærfuglen i Skagerrak en annen underartstilørighet enn i resten av landet (Røv et. al. 1992.). Mange av artene har en innvandring sørfra og til Skagerrak, for eksempel storskarv /mellomskarv, grågås, hvitkinngås (fra Sverige), toppand og knoppsvane. Nærmere undersøkelser av flere arter vil trolig vise at flere av sjøfuglartene her (herunder svært sjeldne vadefuglarter som hekker meget fåtallig på Skagerrakkysten), tilhører populasjoner som i norsk sammenheng er spesifikke for Skagerrak området. Disse har delvis andre miljøutfordringer og en annen bestandsutvikling enn sjøfugl i andre deler av Norge. Samlet på den norske Skagerrakkysten ser en imidlertid svært like trekk i utviklingen i de ulike fylkene, samt på den svenske vestkysten og i deler av Danmark. Overvåkningsprogrammene som foregår i andre fylker knyttet til Oslofjorden og Skagerrakkysten (Vest –Agder, 2021 rapport, Aust- Agder, 2019 rapport. Indre og midtre Oslofjord, 2021 rapport m. fl), viser samme trend. Sverige har ikke hatt like systematisk overvåkning av sjøfugl som Norge. I 2020 kom det en rapport i serien «Sveriges fåglar» som konsentrerte seg om fugler knyttet til hav og kyst (Sveriges fåglar. 2020). Her presenteres det mange utviklingstrekk for sjøfuglene som sammenfaller med det vi ser på den norske Skagerrakkysten.

3. Sjøfuglovervåkningen i Telemark, bakgrunn og historikk

Overvåkningen av sjøfugler i Telemark har foregått siden 1974, det vil si kontinuerlig i 50 år i 2023. Disse dataene utgjør i dag en av de lengste seriene av biologisk overvåkning som er kjent i Norge. I hele perioden har det vært personell tilknyttet Jomfruland Fuglestasjon/Bird Life Telemark som har utført arbeidet. I 1974 startet arbeidet opp som en kartlegging i forbindelse med utarbeidelsen av en verneplan for sjøfugl i fylkene Telemark, Vestfold, Buskerud, Oslo- Akershus og Østfold. I Telemark ble ca. 150 hekke-lokaliteter for sjøfugl kartlagt. 27 lokaliteter ble vernet med ilandstigningsforbud før hekkesesongen i 1980. Tellingene på alle lokalitetene (de 150) fortsatte fram til og med 1983, og har vært fulgt opp enkelte år etter det. I fra fredningen i 1979 har reservatene blitt talt hvert eneste år. I fra 1988 har tellingene inngått i det nasjonale overvåknings-programmet for sjøfugl i regi av Norsk Institutt for Naturforskning (NINA).

Våren 1988 ble Skagerrakkysten påvirket av en algeoppblomstring av den giftige gullalgen *Chrysochromulina polyepsis*. Dette førte til at overvåkningsprogrammet for sjøfugl ble utvidet med 8 overvåkningslokaliteter hvor reirtellinger skulle gjennomføres 3 ganger i løpet av sesongen. Dette for å kunne bygge opp en god kontrollserie opp mot resultatene fra tellingen som inntil 1988 kun var basert på tellinger av voksne fugler tre ganger i hekkesesongen. Det ble også valgt ut to større områder (ett i ytre og ett i indre skjærgård) hvor makrellternebestanden skulle følges opp mer nøye. Dette fordi makrellterna ofte bytter hekkeplass, og like gjerne etablerer seg utenfor som innenfor reservatene. Alle disse undersøkelsene er fulgt opp årlig siden.

Ærfuglen er fulgt opp spesielt nøye i Telemark siden 1984. Det ble i 5-årsperioden 1984- 1988 forsøkt med månedlige flytellingene i Telemark. I de resterende årene fra 1987 til i dag har hekkebestanden blitt talt opp med fly i april/mai på hele den Norske Skagerrak-kysten (med unntak for Vestfold og Aust-Agder), som en del av det nasjonale sjøfuglovervåkningsprogrammet. Det ble også i noen år på 1990 tallet gjort mytetellingene og månedlige ærfugltellingene på hele Skagerrakkysten. I fra 2010 har også storskarven/mellomskarven blitt fulgt opp ved de samme flytellingene. Alle hekkelokaliteter for mellomskarv er fotografert og antall reir talt opp fra bildene. Disse flytellingene inngår i NINA's nasjonale overvåkningsprogram for hekkende sjøfugl. De årlige flytellingene av ærfugl i Telemark, Østfold, Oslo og Akershus og Vest – Agder baseres på tellinger og fotografering av voksne ærfuglhanner i slutten av april.

Vernet av sjøfuglene i 1979 ble innført bl.a. som en følge av økt bruk av skjærgården til rekreasjon på 1960- og 1970 tallet. Forurensningssituasjonen var også meget alarmerende i Grenlands-fjordene i denne perioden. Dette skyldes store utslipp fra industrien, landbruk og befolkning i området. Undersøkelser av miljøgifter i sjøfuglegg i denne perioden viste klare lokale påvirkninger av ulike miljøgifter, bl.a. dioksiner og ulike klorerte hydrokarbonforbindelser (Bergstrøm og Norheim 1986). Direkte negativ påvirkning av ungeproduksjonen ble imidlertid ikke påvist. Til tross for at utslippene av miljøgifter fra industrien i Grenland er sterkt redusert i dag viser miljøundersøkelser at det tar svært lang tid før disse stoffene går ut av det biologiske kretsløpet (lang biologisk halveringstid), se Miljø og helse i Grenland; www.miljohelsegrenland.no.

Utnyttelsen av området til rekreasjon har økt betydelig i perioden tellingene har foregått. Det foregår fortsatt mye bygging av fritidsboliger i tilknytning til Telemarksskjærgården. Båtbruken har økt, både i antall båter, og i fart og rekkevidde på båtene. Fortsatt utgjør dette en meget stor belastning på den hekkende sjøfuglbestanden. I de siste årene har kajakkpadling tiltatt mye. Ofte padles det nærme land og i områder hvor motorbåter ikke ferdes. På den måten forstyrres de i områder som fuglene tidligere hadde mer ro. Behovet for å øke antallet hekkelokaliteter med ilandstigningsforbud var derfor stort. I 2009 ble ytterligere 15 verneområder opprettet på kysten av Telemark. Et av de opprinnelige reservatene ble opphevet (Ropen naturreservat i Kragerø) Fuglestasjonen på Jomfruland hadde i mange år samarbeid med politiet utført oppsyn i sjøfuglreservatene. Etter opprettelsen av Statens Naturoppsyn, har deres personell for en stor del overtatt den oppgaven.

Skagerrak og Oslofjorden har til dels andre miljøutfordringer enn våre andre havområder. Havet her mottar mye næringsstoffer og miljøgifter som kommer både fra den store befolkningen og landbruksvirksomheten på land. Havstrømmene fra Østersjøen og sørlige deler av Nordsjøen bringer også med seg mye næringsstoffer og miljøgifter. Disse forurensningene påvirker sterkt produksjonen i Skagerrak og fører til uheldige påvirkninger av det marine miljøet. Overfiske av enkelte fiskebestander vil virke negativt inn på næringstilgangen. Flere fremmede arter har også innvandret til disse områdene og til dels fortrenget stede egne arter (eks. stillhavsøsters). Inngrep, begroing og sykdom på ålegress har redusert utbredelse og kvalitet på disse viktige oppvekstområdene for en rekke fiskearter og andre marine organismer.

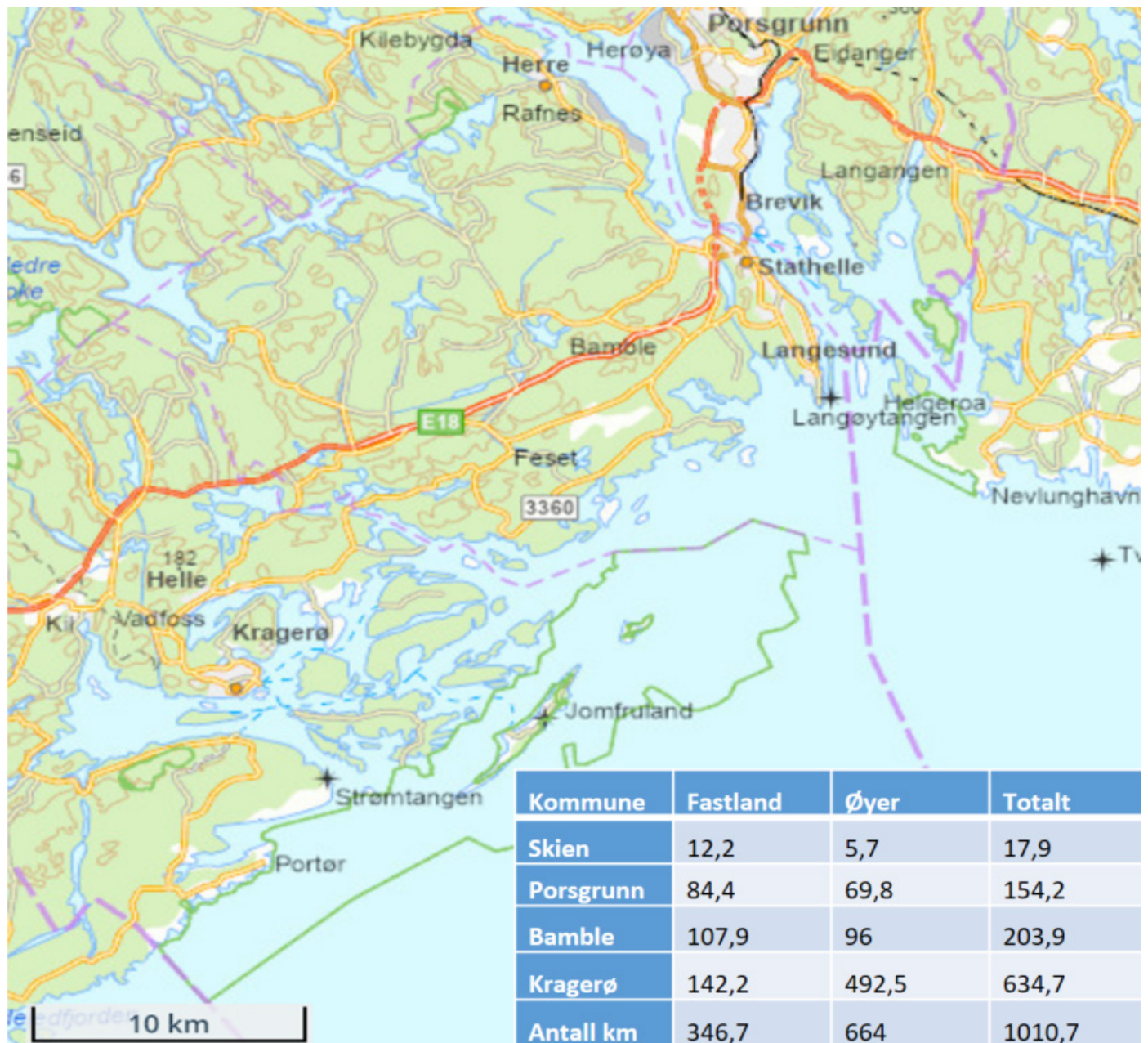
Sjøfuglundersøkelsene har vært finansiert fra flere hold opp gjennom årene. Bidragsytere har vært Miljøverndepartementet, Direktoratet for Naturforvaltning (nå Miljødirektoratet), Norsk Institutt for Naturforskning, Telemark Fylkeskommune og Fylkesmannen (Statsforvalteren) i Telemark, miljøvern-avdelingen. Sistnevnte har vært den viktigste samarbeidspartneren i disse årene og takkes herved for et godt samarbeid. Svært mange har deltatt i arbeidet fra fuglestasjonen på Jomfruland i disse 49 årene, og alle takkes med dette for en flott og viktig innsats - så langt.

4 Områdebeskrivelse

Skjærgården i Telemark fylke er i luftlinje ca. 40 km lang fra Vestfold til Vest-Agder. Større fjorder finnes ved Langesund og ved Kragerø, her er fjordene mer enn 15 km dype. Geologisk er det et klart skille i bergartene øst og vest for Langesund. Fra Langesund (Rognstranda) i Bamble og sørvestover gjennom Kragerø finner vi gamle grunnfjellsbergarter. Disse er slipt glatte av isbreene og danner typiske svaberg og en skjærgård som er typiske for sørlandsskjærgården. Bergstruktur går i sørvest til nordøstlig retning med noen soner på tvers av disse. En del løsmasser finnes i sprekker og fordypninger og gir vegetasjon som er mer egnet for at fugl legger sine reir. Ytterst på kysten ligger en endemorene fra siste istid – Raet, som danner Jomfruland og deler av Stråholmen. Fra Langesundstangen og nordover til Herøya finner vi Oslofeltets vestlige grense. Bergartene her består av kalkrike- lagdelte avsetninger fra kambro-silurtiden. Hovedstrukturen i fjellene går nord-sør, og fjorder og øyer er overveiende orientert i denne retningen. Øyene har en rik flora og en lagdelt struktur som gir en ujevn overflate som er gunstig for bakke-hekkende sjøfugler.

Til tross for at Telemarkskysten i luftlinje kun er cirka 40 km lang og omlag 20 km på sitt bredeste, består den en rekke øyer, fjorder og vikar som totalt gir en kystlinje på hele 1010,7 kilometer, herav 664 kilometer på øyer.

Kragerø har hele 492,5 kilometer strandlinje knyttet til øyer. De større øyene i området har helårsbebyggelse. Det finnes det mer enn 12 000 hytter i Telemarksskjærgården. Innerst i Frierfjorden ligger en av de største industrikonsentrasjonene i Norge. I området fra Skien/ Porsgrunn og ut til Langesund er det store befolknings-konsentrasjoner som bor på fastlandet. Det er stort sett mindre øyer og holmer, uten bebyggelse som er best egnet som hekkeområder for sjøfugl. Ytre deler av kysten fra Langesund til Stråholmen og sør for Jomfruland og ned til Agder grensen er sterk eksponert mot åpent hav og danner en typisk utskjærgård. Resten av kysten ligger mer i le. De ytre delene påvirkes direkte av de store havstrømmene i Skagerrak. Fjordene inn mot Porsgrunn er påvirket av stor ferskvann-tilførsel fra Telemarkssvassdraget. Store innsats er gjort på mange felt for å bringe ned mengden tilførselen av næringsstoffer og forurensning fra industri, landbruk og kommunal kloakk. Fortsatt er imidlertid fjordsystemet i de indre deler preget av stor næringstilførsel og annen forurensning.

Tabell 1. Kart over Telemarkskysten. Antall kilometer strandlinje i de fire kystkommunene i Telemark
Map of the Telemark Coast, Kilometer shoreline in Telemark pr. municipality, mainland (Fastland), islands (Øyer) and total (Totalt).

5 Metoder og data

Data som danner grunnlaget for denne rapporten er samlet inn ved ulike metoder (Bergstrøm 1992). Metodene man benytter vil alltid være en avveining mellom ønske om best mulige resultater, opp mot tidsmessige og økonomiske rammer som er tilgjengelige. Hensynet til å minimere forstyrrelsen av fugl i hekketida er også en viktig faktor. Det har hele tiden vært benyttet metoder som er anbefalte og benyttet av andre. Etter at prosjektet ble en del av det nasjonale overvåkningsprosjektet (Lorentsen 1990) har en fulgt de anbefalinger som er gitt av dette prosjektet (Lorentsen 1989). En har hele tiden også benyttet samme metode for tellinger av voksen fugl som en startet opp med i 1974, i kombinasjon med de nye metodene som har kommet til. Dette for å kunne følge relative forandringer best mulig i bestanden over hele perioden. Med hekkebestand i denne rapporten menes den del av populasjonen som går til hekking hvert enkelt år. Det innebærer at unge fugler som ikke hekker og voksen fugl som oppholder seg i områder som er uegnet til hekking og/eller ikke viser tegn til at de hekker, ikke inngår i materialet.

5.1 Totaltelling på 148 lokaliteter

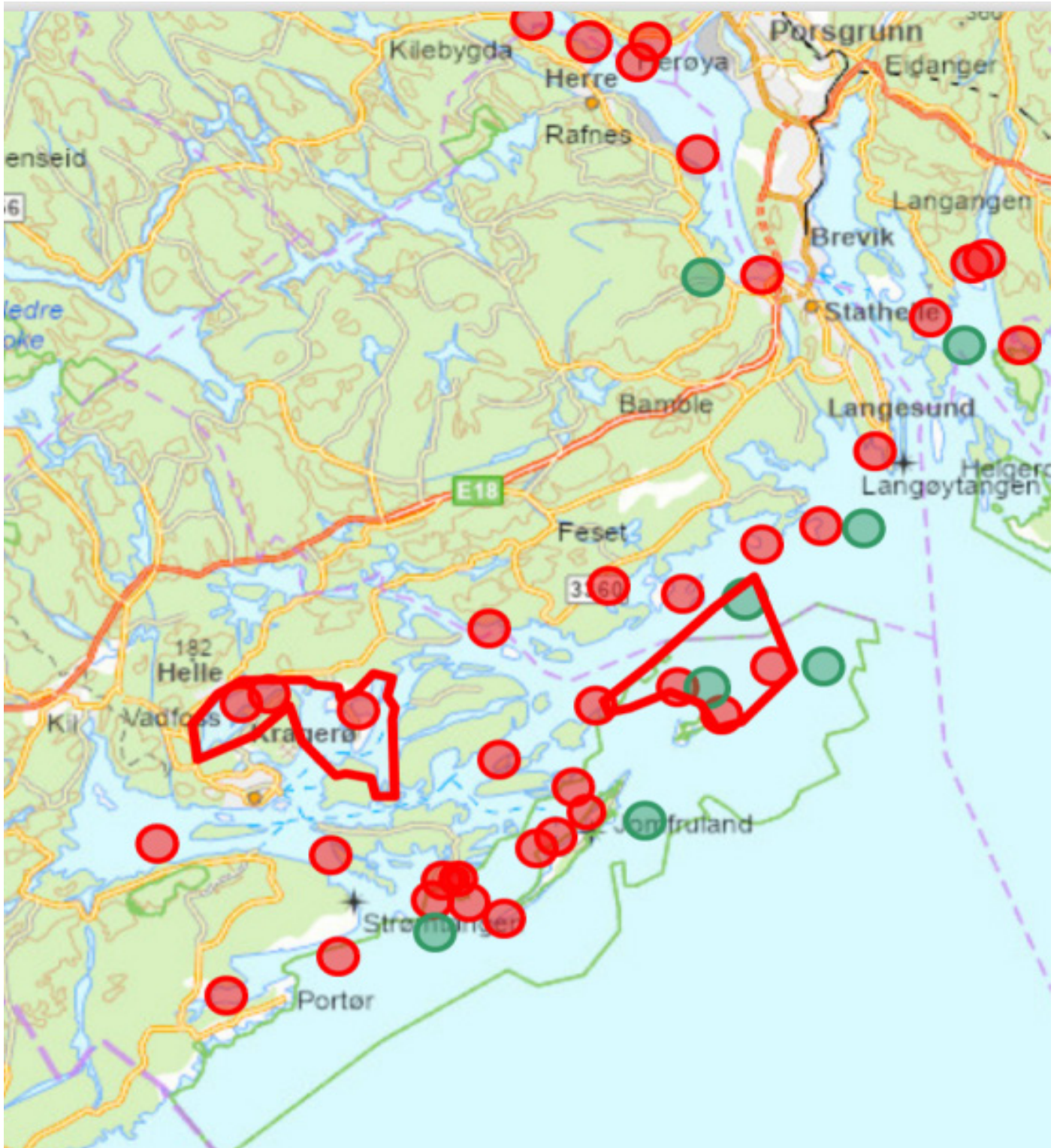
Tellingene som startet opp i 1974 gikk ut på at en forsøkte å kartlegge hele kysten, og i dette året påviste vi 151 hekkeplasser hvor sjøfuglbestanden hekket og ble opptalt. Det har i ettertid vist seg at noen mindre områder ikke ble godt nok undersøkt, eller at områder som i 1974 ikke hadde fugl, siden har fått innslag av noen hekkende sjøfugl. En har imidlertid valgt å telle på de samme lokalitetene som vi startet med. Lokalitetene dekker det vesentligste av alle hekkeplasser for sjøfugl og er representative for totalbestanden. Flere lokaliteter har blitt ødelagt i forbindelse med utbyggingen av de petrokjemiske anleggene og annen industri i Bamble og Skien, så antallet lokaliteter har gått ned fra 151 til 148. Dataene herfra gir gode sammenlikningstall for å kunne vurdere hvordan bestandene har utviklet seg i og utenfor reservatene som ble opprettet i 1979. Takseringsmetoden går ut på telling av voksen fugl på lokaliteten ved ett besøk i løpet av hekkesesongen. Tellingene skal foregå i første halvdel av juni. Alle fugler som viser hekkeadferd på bakken på hekkelokaliteten, i lufta like over denne eller i umiddelbar nærhet på sjøen telles. Tellingene foregår fra båt, men på større lokaliteter er det ofte nødvendig å gå i land for å skremme opp fugl som hekker bortgjemt i terrenget og høy vegetasjon. Fuglene kan skremmes på vingene ved bruk av ”ørnemetoden”, dvs. at en reiser seg i båten og langsam fører armene opp og ned som vingene på en ørn. Dette fører til at fuglene varsler og de fleste fugler letter og eksponerer seg. Antallet voksne fugler deles på to for å beregne antall par på hekkelokaliteten. Totaltellingene har dessverre ikke blitt gjennomført årlig ut fra at det ikke har vært avsatt midler til gjennomføring. De ble utført i 10 sammenhengende år fra 1974 til 1983, i 5 år i fra 1992-1996, i to år 2003 og 2004 og så igjen i 2023. De utgjør en viktig kontroll på om reservatene og de andre overvåkingsområdene er representative for utviklingen for de ulike sjøfuglartene på hele Telemarkskysten.

5.2 Telling i reservatene

Tellingene foregår på samme måte som over, men reservatene besøkes to til tre ganger i løpet av hekkesesongen. Første besøk legges til siste del av april, 2 telling til siste del av mai og 3 telling i midten eller slutten av juni. Dette gjøres for å få bedre tall for tidlig og sent hekkende arter. Det ble i 2010 opprettet 10 nye sjøfuglreservater i Telemark. Disse var utvalgt basert på data fra de samlede sjøfuglregistreringene til fuglestasjonen. Igjen ønsket en særlig å gi hettemåke, fiskemåke og makrellterne ytterligere vern. Det har ikke vært avsatt midler til å følge opp disse nye reservatene, disse inngår derfor ikke i tellingene. De ble opptalt ved totaltelling i 2023. Med unntak for det nyopprettede reservatet; Beverskjæra, som allerede inngikk i de 8 overvåkingslokalitetene (se under).

5.3 Telling av reir på 8 utvalgte overvåkingslokaliteter og i to større skjærgårdsområder for makrellterne

Her telles alle reir med egg og unger opp ved at hekkelokalitetene saumfares nøye av observatørene. Registrerte reir markeres og innhold noteres. Det foretas to besøk på hver av de åtte lokalitetene i løpet av hekkesesongen for å få med seg tidlig og sent hekkende arter. Noen av disse lokalitetene er områder som også telles ved reservattellingene, mens andre kun telles med denne metoden (ikke fredete lokaliteter). De åtte områdene er alle valgt ut på grunnlag av mange hekkende sjøfuglarter og store antall. For terneovervåkingsområdene går det i land der hvor terner markerer hekking og reir telles opp. Det er valgt ut et område i utskjærgården og et område i innskjærgården til overvåking av makrellterne (se kart neste side). Områdene sjekkes to ganger i løpet av hekkesesongen for terner. Reirtellingene i overvåkingsområdene gir en god korreksjon av de andre tellemetodene som benyttes. Det er også notert antall egg og unger i hvert reir ved disse tellingene. Dataene fra disse egg- og ungetellingene er ikke med i denne rapporten

Figur 1. To terneovervåkningsområder i indre- og ytre skjærgård (rød strek), åtte overvåkningslokaliteter (grønne punkter) samt verneområder med ferdselsforbud i hekketida. (røde punkter).
 Two survey areas for common tern monitoring (red line), the eight nest/egg counting islands (green dots) and the 27 bird sanctuaries (red dots).

5.4 Flytellingar av ærfugl og mellomskarv

Tallene for hekkebestanden av ærfugl baserer seg på de før nevnte metodene. I tillegg er det for ærfugl og mellomskarv gjennomført årlige og i enkelte år månedlige (ærfugl) flytellingar. Sistnevnte metode anbefales av Nordisk Ministerråd (1983). I Telemark startar flytellingar opp i 1984. Det ble i en 5 års periode forsøkt å telle hver månad i løpet av året, om været tillot det. I 1987 ble det forsøkt gjennomført tellingar hver månad i hele Skagerrak (Bergstrøm 1990 og 1992). I fra 1988- 2022 er det foretatt tellingar av voksne hanner i april/ mai. Ærfugl-tellingene inngikk først som en del av kartleggingen av bestandsstørrelsen og vurderingsgrunnlag knyttet til innføring av jakt på ærfugl på Skagerrakkysten (Røv et al. 1992, 1995 og 1996). Siden har flytellingene inngått i det ordinære sjøfuglovervåkings- programmet i regi av NINA. Tellingene foregår med høyvinget fly (Cessna) med lav marsjhastighet, og fra ca. 500 fots høyde. For å få så gode tall som mulig er flytellingene standardisert mht. mannskap, værforhold og tidspunkt. Kysten fra Sveriges grense til Oslo og ned til Rogalands grense er delt inn i 76 naturlige telleområder. Vestfold og Aust-Agder har bare sporadisk vært med i flytellingene av ærfugl (manglende finansiering fra disse fylkene). Alle øyer flys rundt og strandstrekningar langs land (ubebodde) blir talt fra fly. Bestandstallene baserer seg på antall voksne hanner på hekkelokalitetene. På de 8 overvåkingslokalitetene er det talt ærfuglreir på bakken parallelt med flytellingene. Det er også ett år foretatt en båttelling av ærfuglhanner i Telemark på samme dag som flytellingene ble gjennomført. De to metodene viste svært sammenfallende resultat. For storskarv, dvs. underarten mellomskarv, har bestandstellingene basert seg på både reirtellingar på bakken i Telemark og reirfotoografering fra fly

5.6 Svakheter ved metodene

Det er vanskelig å få fram tall for den korrekte hekkebestanden av sjøfugl på en lokalitet. Flere besøk på en lokalitet i løpet av en enkelt dag, hvor en teller opp antall voksne individer, vil gi varierende tall. Fugl har en døgnsyklus som gjør at de vil være borte fra hekkelokaliteten til ulike tider på døgnet. En del av de voksne fuglene som er på lokaliteten vil trolig ikke gå til hekking. Det vil også være stor forskjell ved at ulike personer ikke får nøyaktig samme telleresultat når de teller i en koloni, særlig vil dette gi store utslag der hvor det er særlig store mengder fugl. Det er imidlertid svært få av disse i Telemark. Noe av disse problemene oppveies ved at lokalitetene besøkes flere ganger i løpet av hekkesesongen. Bearbeidingen av data har også i hele perioden vært gjort av de samme personene. Når det gjelder sammenlikning av data over flere år vil feilkildene være ganske konstante og metodene bør gi gode tall for endringer i bestanden. Siden de påviste endringene for nesten alle arter er svært store, vil også disse mindre feilkildene få liten betydning for den generelle tolkningen av resultatene.

Tellingar av reir gir mer korrekte data, men er heller ikke en fullgod metode. For en del arter som toppskarv, teist, andefugler og vadere er det vanskelig å finne reir. På store lokaliteter er det også vanskelig å få med seg alle reir av måkefugler. Noen måkearter kan være utforende å skille på utseende av eggene. Innsats og erfaring til tellemannskapet virker inn på resultatet og metoden er meget tidkrevende. Ofte tilsier hensynet til egg og unger at det ikke er mulig å bruke nok tid på store hekkelokaliteter til at resultatene blir helt tilfredsstillende. En lokalitet hvor det tidligere ble gjort reirtellingar (Omborsnesholmene) har ikke blitt talt ved å gå i land de siste årene. Dette fordi området ligger svært nær bebyggelse og folk reagerer på at tellemannskapet er i land og forstyrrer fuglene.

Tellingar av voksne ærfugl hanner (3K+) fra fly gir gode tall på hvor mange som finnes i et område. Ikke alle hanner danner par og går til hekking hvert år. Det finnes et overskudd av hanner i populasjonen. En regner med at det er ca. 57 % hanner i bestanden og at gjennomsnittlig et sted mellom 70 og 80 prosent av disse går til hekking hvert år (Røv et al. 1992). Trekk tall fra Sverige i senere år viser imidlertid at andel hanner der går ned. (Sveriges fåglar 2022). Ærfuglhunnenes kondisjon på vinteren har også mye å si for om de vil gå til hekking. Det har i perioden tellingene har pågått vært flere episoder med stor dødelighet hos voksne ærfugl. Undersøkelser viser her at de ofte er utmagret og mangel på næring antas å være årsaken (senest i 2020). Telling av voksne hanner vil på sikt gi et godt bilde på bestandsendringer.

Ærfuglen er en art som lever i mange år, endringer i hekkesuksess/produksjon vil derfor merkes noen år i ettertid når en baserer seg kun på telling av voksne hanner.

En vurdering av de ulike metodenes egnethet til å anslå hekkebestanden er gitt i tabell 2 under.

Når en her vurderer for eksempel kun en telling så er det forutsatt at en besøker lokaliteten når det er optimalt for den/de aktuelle artene. Det har i de siste tiårene vært en tendens til at grågås og ærfugl går til hekking tidligere enn før. For disse artene ser det også ut til at det er mer spredning i forhold til når ulike deler av bestanden går til hekking.

Art	1. telling, voksne fugler (150 lokaliteter)	3. tellinger, voksne fugler (Reservatene)	Reirtellinger (Terne- og overvåkningslokaliteter.)	Flytelling (Ærfugl, mellomskarv)
Storskarv	+	+	++	++
Toppskarv	-	-	+	-
Knoppsvane	++	++	++	++
Kanadagås	+	++	++	+
Hvitkinngås	+	++	++	+
Grågås	+	++	++	+
Gravand	-	+	-	-
Stokkand	-	+	+	-
Ærfugl	-	-	++	++
Siland	-	+	+	-
Tjeld	+	++	++	-
Sandlo	+	+	++	-
Rødstilk	+	+	++	-
Steinvender	+	+	++	-
Hettemåke	++	++	++	+
Fiskemåke	++	++	++	+
Gråmåke	++	++	++	+
Sildemåke	++	++	++	-
Svartbak	++	++	++	+
Makrellterne	+	++	++	-
Teist	-	+	+	-
Skjærpiplerke	-	+	+	-

Tabell 2. Ulike metoders egnethet for å beregne hekkebestand (antall par) av de ulike sjøfuglartene, ++ = God, + = Brukbar, - = ikke brukbar

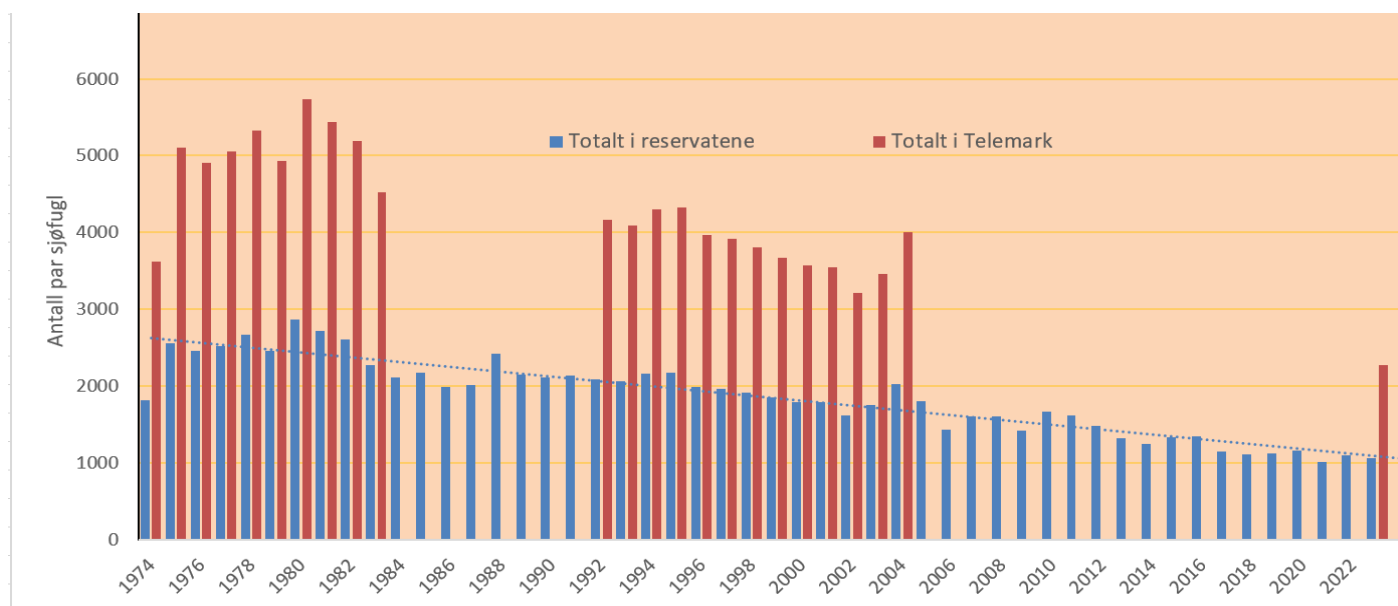
Evaluating different methods that have been used during the survey for individual species (one count during breeding season, 3 counts during breeding season (early to late), nest counting and surveys done by small airplanes.

6 Resultater

I løpet av de 50 årene sjøfuglene har blitt overvåket i Telemark har det skjedd store endringer i bestandene for de forskjellige artene. Nye hekkearter har dukket opp, enkelte arter har økt sterkt i antall i første del av perioden for så å avta igjen. Andre igjen andre har avtatt hele perioden. Steinvender er den eneste arten som har forsvunnet helt som hekkefugl på Telemarkskysten.

Den totale hekkebestanden hadde en topp i 1980, med over 6400 hekkende par. Totalt antall hekkende sjøfugl var klart høyere i den første perioden det ble gjort registreringer (1970- 1980 tallet). Dette skyldes først og fremst det store antallet hekkende fiskemåker og hettemåker det var i denne perioden. Andelen av den totale sjøfuglbestanden som har hekket i verneområdene har holdt seg ganske konstant i forhold til hekkebestanden utenfor reservatene. Imidlertid variere dette mye fra art til art, som en kan se under beskrivelsen av hver enkelt art. Noen arter har utnyttet verneområdene godt og økt antall par innenfor disse betydelig. Dette gjelder særlig de store måkeartene. De mindre måkeartene og makrellterne var arter som i stor grad ble vektlagt da reservatene ble valgt ut. Disse artene har dessverre gått sterkt tilbake i reservatene. Totalt så har rundt 50 % av sjøfuglene i Telemark hekket innenfor de 27 opprinnelige reservatene i gjennom hele perioden.

Det høyeste antall hekkende sjøfugl i Telemark som er registrert var 6410 par ved totaltellingen i 1980. I 2023 viste totaltellingene bare 2272 hekkende par. I reservatene var det høyeste antall hekkende sjøfugl, 2872 par i 1980. Etter det har bestanden sakte gått nedover til det lavest tallet, som ble registrert i 2021, med bare 1009 par i verneområdene.

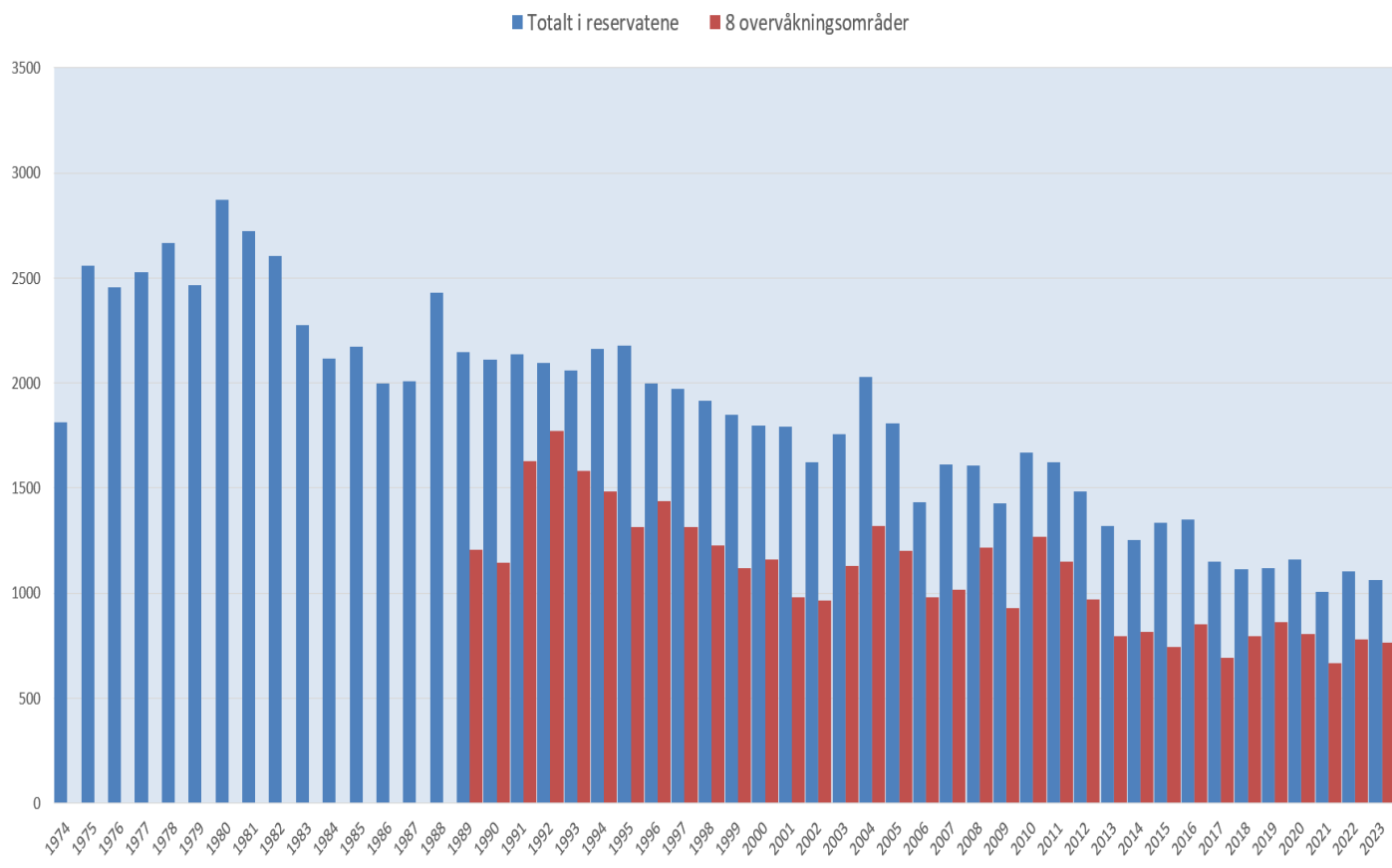

Figur 2. Utviklingen i det totale antall sjøfugl som hekker på kysten i Telemark 1974-2023, sammenlikning av totalbestand (150 lokaliteter) og andel i de 27 sjøfuglreservatene.

Total number of breeding pairs of seabirds, total numbers (red lines) on the Telemark Coast, and in the 27 bird sanctuaries (blue lines)

Registreringene på de 8 overvåkningslokalitetene startet opp i 1989, dvs. 15 år seinere enn reservattellingene. Den generelle trenden her er den samme som ved tellingene av voksne fugler i reservatene (se figur 3). Variasjonen er noe større ved reirtellinger, enn ved kun tellinger av voksne fugl på hekkelokaliteten. Det skyldes at selv om fuglene oppholder seg ved hekkelokaliteten er det ikke sikkert at de går til hekking. Dette kan ha ulike årsaker. Arter som ærfugl går ikke til hekking om hunnens kondisjon (som følge av for. eks. lite næring i vinterhalvåret) er svak. Predasjon av egg kan også medføre at reiret forlattes og at det ikke registreres ved reirtellingene. Reir av noen arter kan også være svært vanskelig å finne da disse legges skjult (eks. gravand, siland, toppskarv og teist).

For arter som lever lenge, vil ikke enkelte år med liten hekkesuksess ha så stor betydning. Det vil for disse artene ta en del år før tellinger av voksne fugler viser at bestanden eventuelt er i nedgang. Som for reservattellingene viser også resultatene fra de 8 overvåkningslokalitetene en klar nedgang i den totale hekkebestanden.

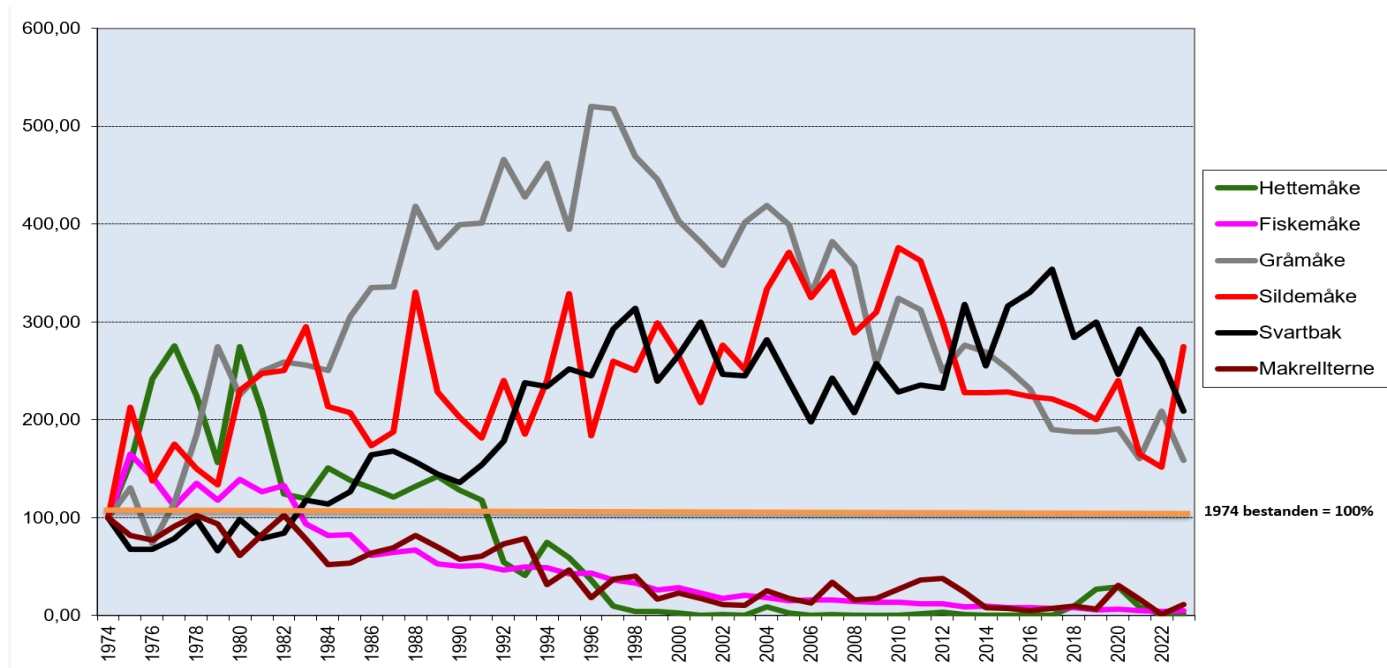

Figur 3. Totalt antall hekkende sjøfugl (par) i reservatene (voksenfugltellinger) og i de åtte overvåkingslokalitetene.(reirtellinger). I reservatene fra 1974-2022, i overvåkingsområdene fra 1989 - 2022. Total number of breeding pairs of seabirds in the seabird sanctuaries (based on adult birds present-blue lines) and in the eight nest counting sites (number of nests – red lines)

Av de 22 artene som behandles i denne rapporten er det store variasjoner i hvordan bestandene har utviklet seg i perioden. Det er ikke lett å forklare alle disse endringene, men felles for de fleste er at det er direkte eller indirekte gjennom menneskelig aktivitet at påvirkningene oppstår. I en periode etter siste verdenskrig skjedde det store endringer i samfunnet, og indirekte påvirket dette sjøfuglene på ulikt vis. Utslipp fra byer og bebyggelse, fra raskt voksende industri og fra landbruk påvirket det marine miljøet og havområdene mye. Miljøbevisstheten i befolkningen økte raskt på 1970- og 1980- tallet. Utslipp fra kloakk, industri og mange miljøgifter ble etter hvert redusert, men fortsatt er overgjødning og både nye og gamle miljøgifter en utfordring. Klimaendringen som følge av menneskelig aktivitet skyter fart og endrer raskt forholdene i havet. Tilbake på 1970- tallet fikk vi mer fritid og mer kjøpekraft, og bl.a. antallet hytter og fritidsbåter økte raskt. Dette førte til at mange gikk i land på hekkelokaliteter, noe som kunne få katastrofale følger for egg og unger som ble liggende eksponert for sol og predatorer. En annen viktig endring var at i takt med økt levestandard ble stadig mer matavfall kastet på kommunale fyllplasser. Store mengder måkefugl livnærte seg på disse gjennom hele året. Avfallshåndteringen er nå endret slik at langt mindre næring er tilgjengelig for fuglene. Fiskeriene har også endret seg fra en periode med mye utkast (fiskeslo og bifangst) til at man i dag kaster svært lite. Antall aktive fiskere har også gått mye tilbake i denne perioden. Næring fra fiskebåter og fiskemottak var en viktig næringskilde for mange måkearter. Nye trusler dukket opp i form av fremmede ikke stedeegne arter som endre levevilkårene i havet for mange arter. Minken som var rømt fra minkfarmer økte i antall utover på 1950- og 1960 tallet. Den etablerte seg som et vanlig rovdyr i hele

Telemarksskjærgården og utgjør en alvorlig trussel for bakkehekkende sjøfugl. Flere ganger har vi funnet lokaliteter hvor minken har tatt hele bestanden av egg og unger.

Grov sett kan en dele sjøfuglene i Telemark i tre grupper etter deres viktigste næringskilder; planteetere, fiskespisere (kystnære) og de som vesentlig ernærer seg av bløtdyr/rygggradsløse dyr (muslinger, små krepsdyr m.m.). Disse tre gruppene skiller seg klart i forhold til hvordan populasjonene har endret seg over tid. Planteeterne ser ut til å greie seg godt, og flere øker i antall. Dette gjelder knoppsvane, grågås, hvitkinngås, kanadagås (stabil) og stokkand (stabil). Fiskespisende arter (kystnært) gjør det også stort sett bra. Storskarv/mellomskarv, toppskarv, siland og teist øker i antall, og den mest marine, og fiskespisende måkearten, sildemåka, ser ut til å holde seg ganske konstant i antall. Et unntak her utgjør makrellterne som har gått svært mye tilbake i antall. Den mest negative utviklingen finner vi hos arter som spiser ulike typer bløtdyr/rygggradsløse dyr. Blant artene som går mest tilbake er ærfugl, tjeld, rødstilk og steinvender (sistnevnte er borte som hekkefugl).

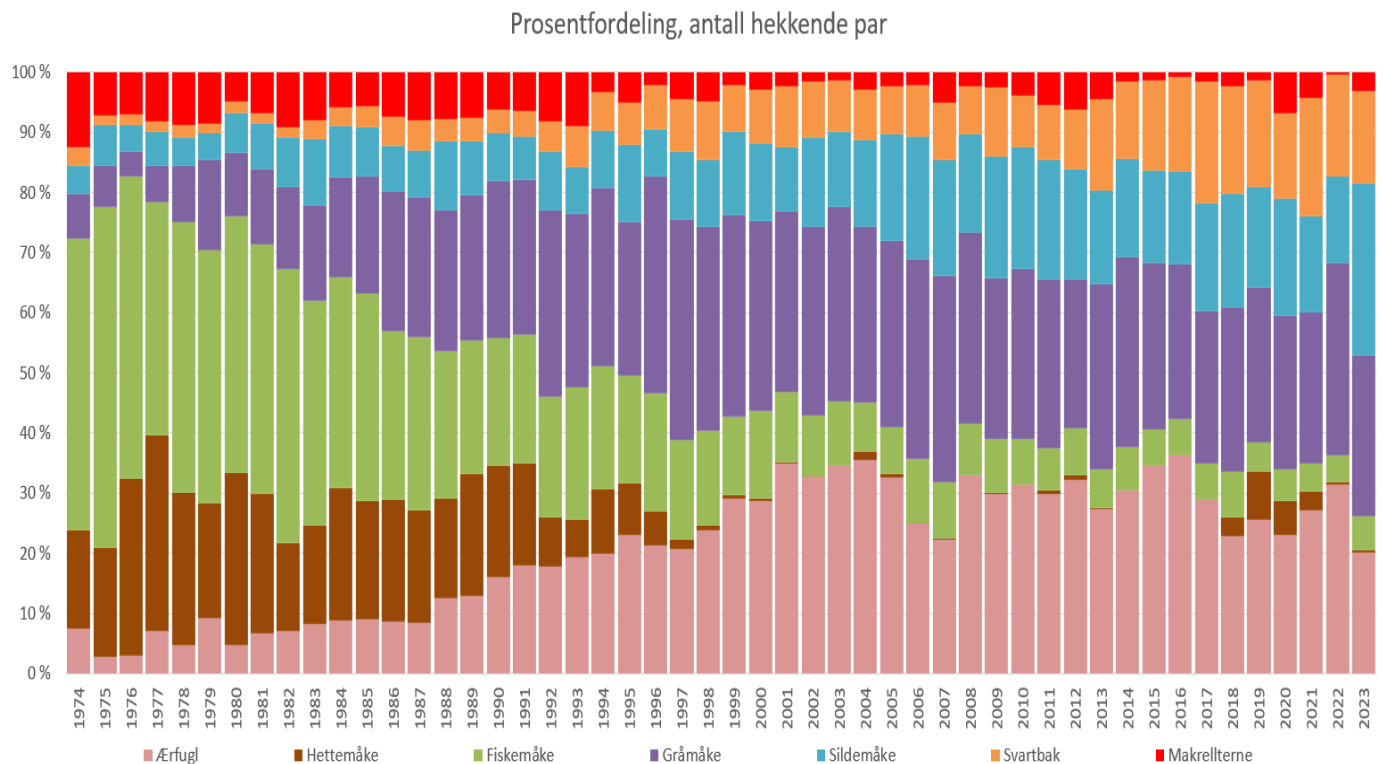
Figur 4. Med utgangspunkt i 1974 har bestanden av svartbak, gråmåke og sildemåke økt betydelig. Fiskemåke, hettemåke og makrellterne har avtatt drastisk og utgjør nå noen få prosent av tidligere forekomst.

Change in breeding populations (percentage- 100 % in 1974)) for seagulls and the common tern. Great black-backed gull (svartbak), Herring gull (gråmåke) and Lesser black-backed gull (sildemåke) have increased significant in the last 50 years, while Laughing Gull (fiskemåke), Black-headed gull (hettemåke) and Common tern (makrellterne) have decreased to only a few breeding pairs

Altetere som gråmåke og svartbak økte kraftig i antall fram til år 2000. Gråmåka har siden gått en del tilbake, men utgjør i hekkebestand i reservatene fortsatt nær hundre prosent mer enn hva bestanden var i 1974. Svartbaken har ikke gått ned mye siden toppen ble nådd i år 2000. Fiskemåke har avtatt svært mye i antall hekkende par i reservatene. En del fiskemåker har imidlertid flyttet inn i byene og hekker på industriområder og hustak. Mengden fugl dette utgjør er ikke kjent, men er neppe tilsvarende det store antallet som har blitt borte fra skjærgården.

I overvåkingsperioden har steinvenderen blitt borte som hekkefugl. Den hekket med noen få par i ytre del av skjærgården fram til 2004. Storskarv, toppskarv knoppsvane, grågås, kanadagås og hvitkinngås er relativt nye hekkearter i Telemark og bestanden har økt i reservatene. Teist hekket muligens med noen få par i Telemark før 1974. Arten kan være vanskelig å konstatere hekkende da den legger reiret godt skjult.

Første hekkefunn i reservatene ble gjort i 1979. Teistbestanden har økt jevnt siden. Av måkefuglene så er det de store (gråmåke, svartbak og sildemåke) som har klart seg best i reservatene. Sildemåka har vært mer stabil, men viser en svak negativ trend de siste ti årene. Hettemåka var svært tallrik i de første årene, men har siden minsket mye i antall. Hettemåka dukket opp som hekkefugl på begynnelsen av 1900- tallet i Norge. Rundt 1950- tallet ekspanderte den kraftig og etablerte store kolonier både ved kysten og i innlandet. Fram til ca. 1992 hadde vi flere store kolonier i reservatene. Etter det forsvant den nesten helt. De siste årene har den dukket opp igjen i reservatene, men i langt mindre antall. Det er tydelig at hettemåka foretrekker å hekke sammen med makrellterne og delvis fiskemåker. Når det etableres en makrellternekoloni i et reservat dukker det gjerne opp hekkende hettemåker på samme lokalitet.

Figur 5. Endringer i hekkebestand av de tallrikste artene (prosentvis, basert på 1974 som utgangspunkt) for måker, makrellterne og ærfugl i reservatene i perioden 1974- 2023.
Change in (percentage) breeding populations of the most common seabirds in Telemark.

I figur 5 angir en prosentvis fordeling av de mest tallrike hekkende artene i reservatene. Mest drastisk er nedgangen for fiskemåke (grønn søyle). Fra å være den tallrikste arten i først del av overvåkningsperioden (mer enn 50%) utgjør den nå bare noen få prosent av totalbestanden. Hettemåka (brun søyle) forsvant tidlig som en tallrik hekkefugl i reservatene. De store måkeartene, gråmåke (fiolett søyle) og svartbak (oransje søyle) viser en klar økning i perioden og har prosentvis holdt seg på et ganske jevnt nivå de siste 20 årene. Dette er arter som er viktige predatorer på andre sjøfuglarter og kan være noe av forklaringen på nedgangen i bestand av særlig fiskemåke, makrellterne og ærfugl. Ærfuglbestanden vokste mye i de første 30 årene av perioden. Foruten en svak nedgang de siste 20 årene, finner vi en sterk forflytning av ærfugl fra ytre del av skjærgården til hekkeplasser i indre del av skjærgården. Dette er trolig også en tilpasning til økt predasjon fra stormåkene i ytre del av skjærgården. Ærfuglen utgjør imidlertid i senere tid en langt større andel av sjøfuglene enn den gjorde ved oppstart av tellingene på 1970 tallet.

Totaltellingene gir en god innsikt i hvilke arter som har favorisert verneområdene i størst grad. Fiskemåke og makrellterne er begge arter med sterk negativ bestandsutvikling. Begge arter har i løpet av de 50 årene flyttet bort fra verneområdene. Fiskemåke hadde i starten av perioden om lag 50 % av hekkebestanden knyttet til verneområder, i 2023 var det kun 25 % som hekket i verneområder. Liknende utvikling ses for makrellterne (fra 40 prosent o ne dtil ca. 20 % i 3033). Gråmåke er den arten som har hatt stor nytte av

verneområdene. I 2023 hekket 75 prosent av bestanden i verneområdene mot kun ca. 25% på 1970-tallet. Svartbaken har også økt sin andel av bestanden som hekker i reservater i denne 50 års perioden (fra 30 – 50 prosent). Her er det noen større kolonier som har etablert seg i enkelte reservater som slår ut. Ellers er svartbaken like utbredt som før i hele skjærgården. For nyetablerende arter som storskarv/mellomskarv er det kun reservatene som benyttes som hekkeplass. Grågås etablerte seg også først i verneområdene, men har i dag en langt større hekkebestand utenfor disse.

I tabell 3 viser rødlistestatus i Norge, i Sverige, globalt og artenes utvikling som hekkefugl i Telemark. Sverige er tatt med fordi flere av artenes utvikling i Skagerrak følger mer bildet en ser der (sørlig på Sveriges vestkyst) enn hva vi ser i resten av Norge. Utviklingen i Telemark er også svært lik det en ser i de lokale overvåkningsprogrammene som pågår i de andre Oslofjord- og Skagerrakfylkene. For flere av artene er det egne populasjoner/underarter som hekker i Telemark og på Skagerrakkysten, enn hva en finner i resten av landet. Mange av sjøfuglpopulasjonene her kan skilles morfologisk (størrelse, lengde på nebb, vinger, mm.), ved trekkmonster og bestandsutvikling fra populasjoner av samme art på Vestlandet og videre nordover i Norge.

Dette gjelder bl.a. for storskarv/mellomskarv, ærfugl og sildemåke. Flere av artene som har kommet inn som nye hekkearter de siste årene har også vandret inn fra sør/sørøst, det gjelder bl.a. knoppsvane, mellomskarv, hvitkinngås, grågås og trolig toppand. Innvandringen i Skagerrak av de nye hekkeartene kommer noen år senere enn i Sverige. Dette kan forklare at bestandene fortsatt øker hos oss, mens for noen har de stabilisert seg i Sverige (eks, mellomskarv og hvitkinngås). I Telemark har en art forsvunnet som hekkefugl i perioden, nemlig steinvender. Tre arter viser sterk nedgang; hettemåke, fiskemåke og makrellterne. Ytterligere tre arter viser en svak nedgang; ærfugl, tjeld og rødstilk. Syv arter har i perioden 1974-2023 vist relativt stabile bestander, selv om antall hekkende par varierer en del fra år til år, dette gjelder knoppsvane, kanadagås, gravand, stokkand, siland, sandlo og sildemåke. Åtte arter har økende bestander, hele perioden sett under ett. Dette gjelder storskarv/mellomskarv, toppskarv, grågås, hvitkinngås, toppand, gråmåke, svartbak og teist. Gråmåke har vist en nedgang i siste del av perioden (siden ca. år 2000) men har fortsatt en større bestand enn ved starten av overvåkningsperioden.

Art	Norge 2021 Antall individer	Rødlistestatus Norge	Bestands- utvikling Norge	Bestandsutvikling Sverige	Rødlistestatus Sverige	Rødliste- status globalt Birdlife International	Bestandsutvikling Telemark 1974- 2021
Storskarv carbo	42 000	NT -Nær truet	avtagende			LC	
Storskarv sinensis	5000		økende	Stabil	LC	LC	Økende
Toppskarv	56 000	LC - Livskraftig	stabil	Økende	VU	LC	Økende
Knoppsvane	960-1450	LC - Livskraftig	svak vekst	Kraftig økning	LC	LC	Stabil
Grågås	36 000-40 000	LC - Livskraftig	økende	Kraftig økning	LC	LC	Økende
Kanadagås	4000-8000	NE - ikke vurdert	ikke vurdert	Stabil	LC	LC	Stabil
Hvitkinngås	12001400	LC - Livskraftig	økende	Avtagede	LC	LC	Økende
Gravand	3000-5000	LC - Livskraftig	stabil-økende	Stabil- usikre data	NT	LC	Stabil
Stokkand	340 000-460 000	LC - Livskraftig	økende	Stabil- usikre data	LC	LC	Stabil
Toppand	13 000-18 000	LC - Livskraftig	stabil	Stabil- usikre data	LC	LC	Økende
Ærfugl	174 000	VU - Sårbar	avtagende	Nedgang, svak	EN	NT	Svak nedgang
Siland	20 000-60 000	LC - Livskraftig	stabil	Stabil- usikre data	LC	LC	Stabil
Tjeld	100 000-200 000	NT -Nær truet	avtagende	Stabil	NT	NT	Svak nedgang
Sandlo	20 000-30 000	LC - Livskraftig	stabil	Stabil, usikre data	LC	LC	Stabil
Rødstilk	50 000-70 000	NT -Nær truet	avtagende	Stabil	LC	LC	Svak nedgang
Steinvender	20 000-40 000	NT -Nær truet	avtagende	Avtagende	EN	LC	Utdødd
Hettemåke	10 000-14 000	CR - Kritisk truet	avtagende	Nedgang, svak	NT	LC	Sterk nedgang
Fiskemåke	180 000-250 000	VU - Sårbar	avtagende	Stabil	NT	LC	Sterk nedgang
Sildemåke	56 000	LC - Livskraftig	stabil	Kraftig økning	LC	LC	Stabil
Gråmåke	144 000	VU - Sårbar	avtagende	Stabil	VU	LC	Økende- stabil
Svartbak	86 000	LC - Livskraftig	stabil	Avtagende	VU	LC	Økende
Makrellterne	22 000	EN - Sterkt truet	avtagende	Stabil	LC	LC	Sterk nedgang
Teist	70 000	NT -Nær truet	avtagende	Økende	NT	LC	Økende

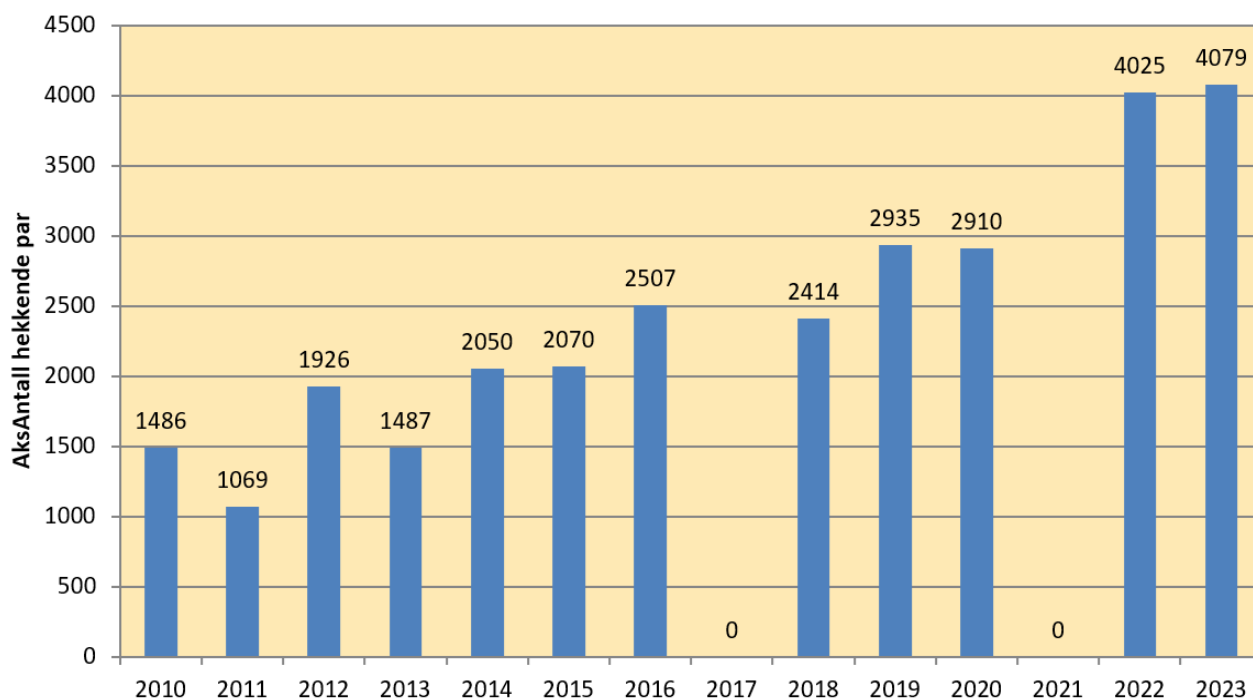
Tabell 3. Rødlistestatus og trender for bestandene i Norge, Sverige, globalt og vurdering for Telemark. Red list status for all breeding seabirds in Norway, Sweden and global lists, with estimate for Telemark)

7 Artsoversikter

7.1. Storskarv, underarten mellomskarv (*Phalacrocorax carbo sinensis*)

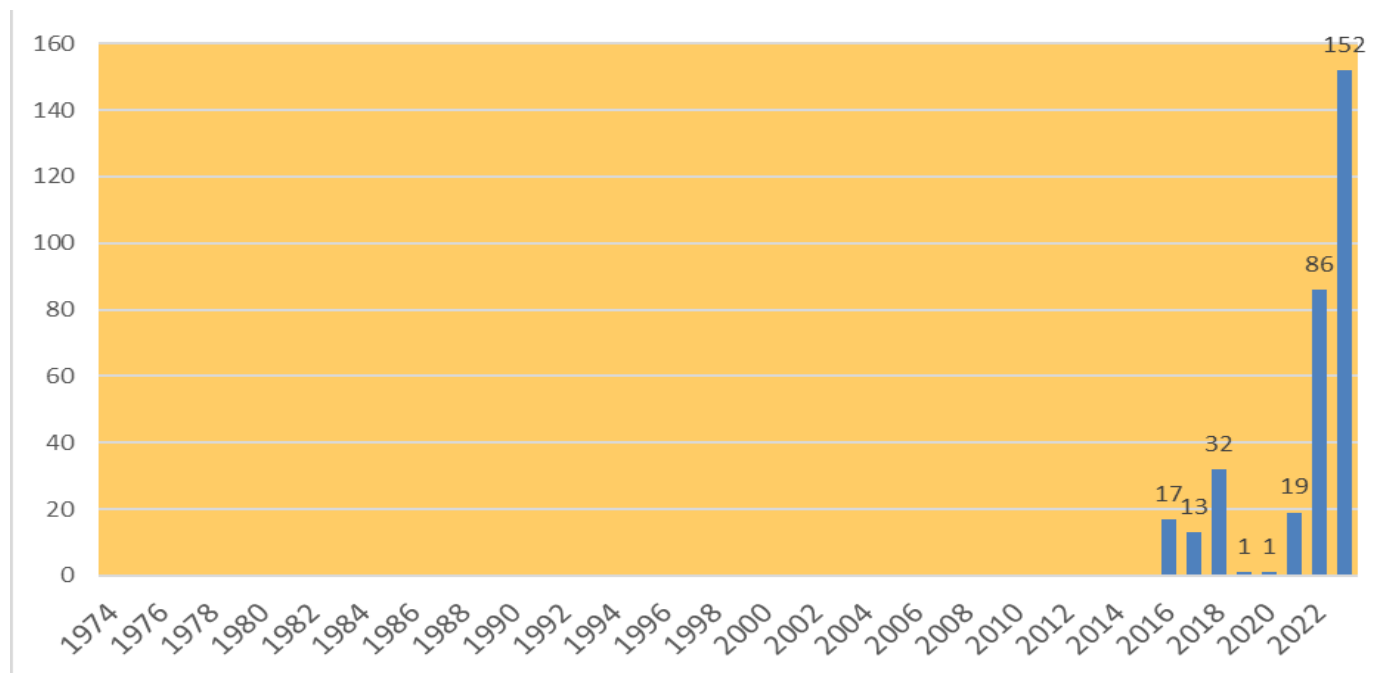
Rødlistestatus i Norge	Nær truet
Rødlistestatus i Sverige	Livskraftig
Status i Telemark	Livskraftig
Maks antall hekkende par	152 (2023)
Minimum antall hekkende par	0
Antall reservater hvor den hekker	0-1
Bestandstrend 1975-2000 i Telemark	Ikke etablert
Bestandstrend 2001 – 2022 i Telemark	Økende
Bestandstrend i Skagerrak	Sterkt økende

Storskarven (nominatrasen *carbo*) har vært vanlig på Telemaskysten i alle år. Da som en overvintrer og trekkfugl utenom hekketida. Etter hvert vandret underarten, mellomskarv (*sinensis*), inn sørfra Europa. Der har den spredt seg raskt, og har hatt en meget stor og hurtig bestandsvekst. I Europa har denne arten vesentlig etablert seg som hekkefugl ved ferskvann. I Norge har den så langt slått seg ned kun på kysten. Totalbestanden i Skagerrak (Agder, Telemark/ Vestfold, Viken og Oslo) har vist en betydelig vekst siden første hekking for 26 år siden. Mellomskarven spredte seg til Norge fra Danmark og Sverige. Første hekkefunnet i Norge ble gjort på Øra utenfor Fredrikstad i 1997 (Fredriksen, 2000). Da med 15 par hekkende i trær. Siden har bestanden vokst raskt og i 2022 ble det registret 4025 bebodde reir på den norske Skagerrakkysten (fly tellinger i regi av det nasjonale overvåkingsprogrammet for sjøfugl/ SEAPOP). Vurderingen av arten som nær truet på rødlista (Artsdatabanken 2021), baserer seg på tilstanden for nominat-rasen (*carbo*), som hekker fra Rogaland og nordover. Det er ikke gjort noen egen vurdering av mellomskarven ifht den norske rødlista. Denne underarten regnes ikke som truet i Europa og det pågår en ganske «intens» debatt i EU om en skal iverksette ulike tiltak som kan begrense populasjonen.

Figur 6. Antall hekkende par mellomskarv *Phalacrocorax carbo sinensis* på den norske Skagerrakkysten, basert på flytellingene fra 2010 (det nasjonale overvåkingsprogrammet for sjøfugl/ SEAPOP). Number of breeding pairs of cormorant, subspecies *Ph.. C. sinensis* on the Norwegian Skagerrak coast, based on aerial monitoring.

I Telemark ble den første hekkingen konstatert i sjøfuglreservatet på Stråholmstein i 2016 med 17 par på Ytre Stråholmstein, i rullesteinsrøysa midt oppe på øya. Kolonien minsket til 13 par i 2017 for så å øke til 32 par i 2018. Etter det var det kun ett par som prøvde seg de to neste årene. Det er ganske typisk for nyetablerte mellomskarvkolonier at de kan være svært ustabile og raskt forsvinne igjen. I 2021 dukket det opp en ny koloni i sjøfuglreservatet Lille Danmark. Det var da 19 par som etablerte seg, i 2022 var denne økt til 86 par og i 2023 hele 152 par. De hekker her både i trær (i små kirsebærtrær på 2-3 m høyde) og på bakken. Det er overraskende at det ikke er flere og større kolonier i Telemark. Rett over grensa til Vestfold (ut for Nevlunghavn) er det en koloni på over 600 par. Sør for Telemark er det også flere store kolonier ved Lyngør og i Arendalsområdet.

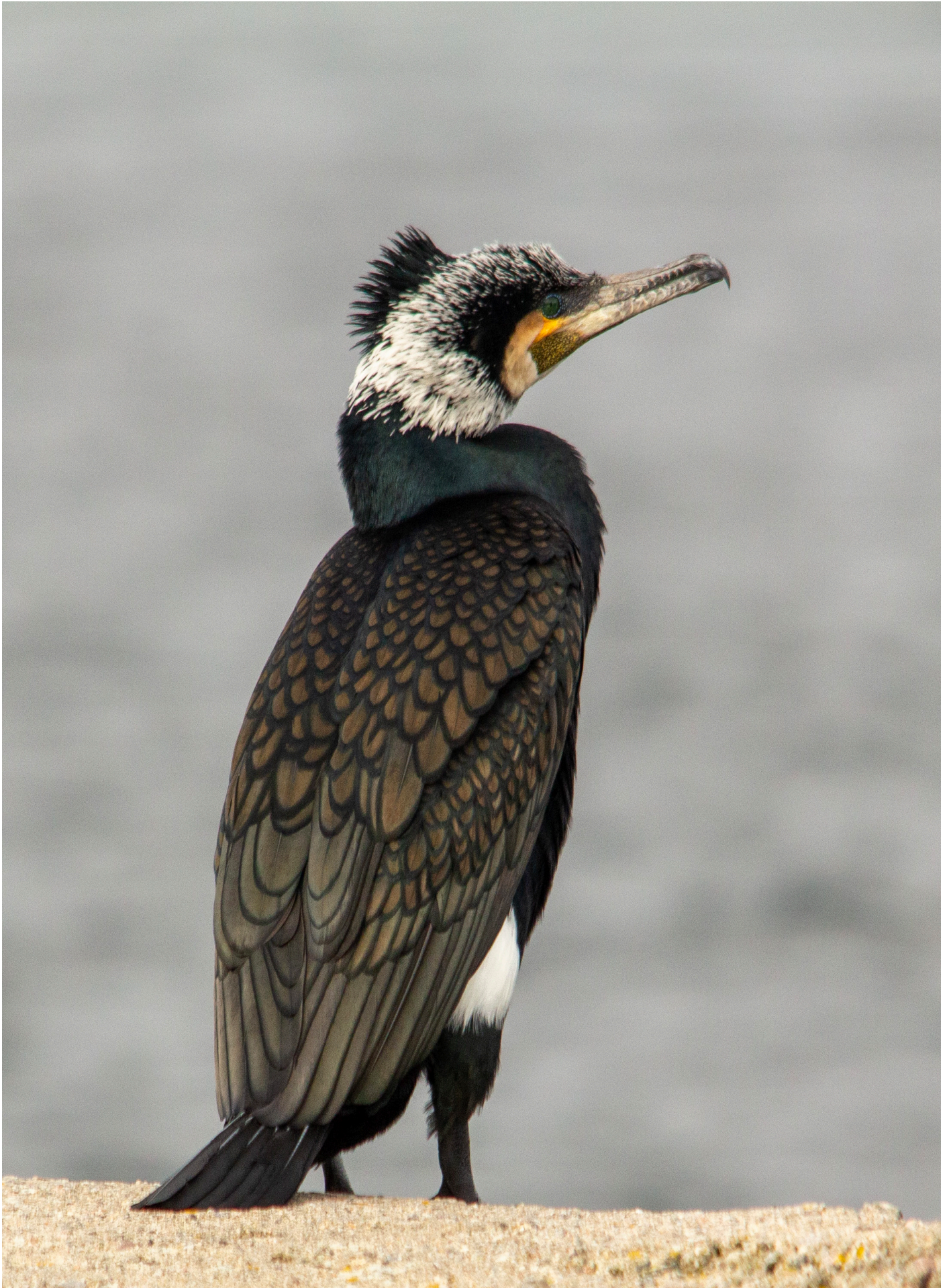

Figur 7. Antall hekkende par storskarv, underarten mellomskarv (*sinensis*) i Telemarks sjøfuglreservater 1974-2023. Number of breeding pairs of Common cormorant, Subspecies *Phalacrocorax carbo sinensis*, in the 27 bird sanctuaries

Mellomskarven er ikke spesielt kravstor når det gjelder hekkehabitat. Koloniene i Skagerrak fordeler seg fra hekking i trær, i lave busker, under busker, på rullesteinsøyer, på øyer med sterkt oppsprukket berggrunn og på glatte is-skurte øyer hvor de legger reirene langs sprekker. Ut fra dette er det mange egne hekkelokaliteter som kan tas i bruk i Telemark. Arten ses mye innover i fylket og enkelte øyer i ferskvann benyttes så mye at trær og annen vegetasjon dør av skarveskiten. I innsjøen Norsjø nederst i Telemarksvassdraget er det på en lokalitet (den treløse øya Skåraflesk) talt 110 individer som rastet (Arnesen M.R. 2021). Det er ennå ikke konstatert hekking i ferskvann i Telemark, men ritualer knyttet til reirbygging er observert.

Forvaltning

Arten er i sterk vekst i Skagerrak med god ungeproduksjon. Ingen tiltak anses som nødvendig. Bestandsutviklingen bør følges nøye for å se om veksten fortsetter eller flater ut som en ser tendenser til i Sverige. Arten bør forvaltes adskilt fra storskarven- nominatrasen i resten av landet. I forhold til jakt på arten bør en klarlegge hvilke populasjoner som oppholder seg i Skagerrak på høsten.

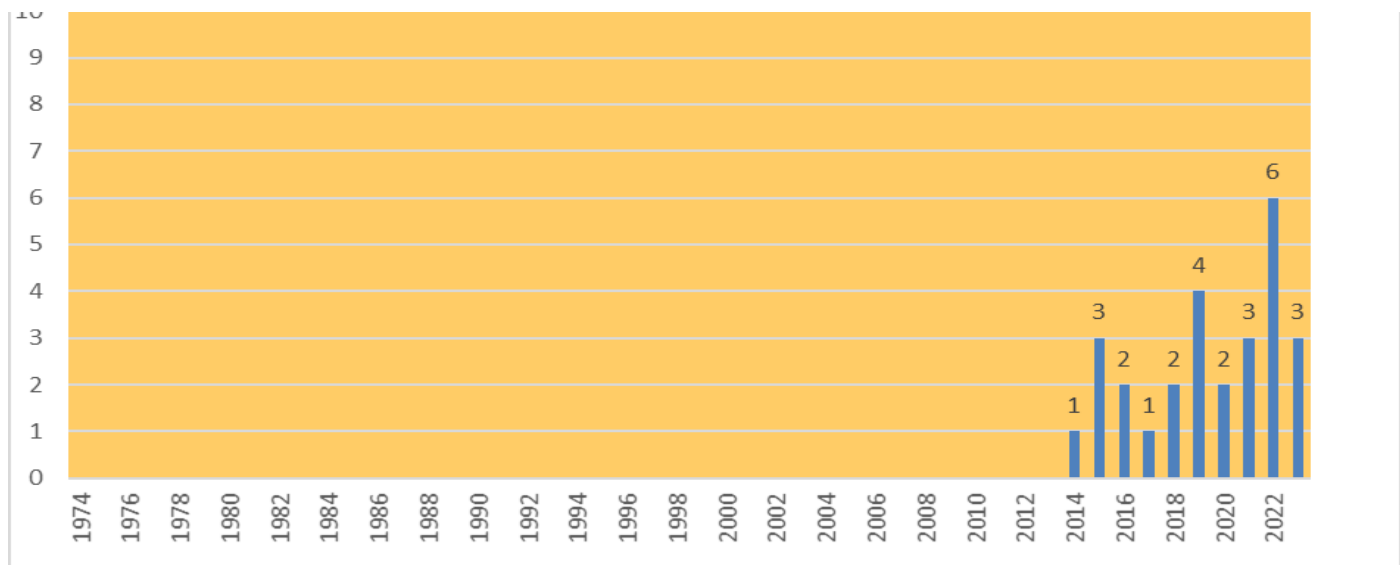

7.2. Toppskarv (*Gulosus aristotelis*)

<i>Rødlistestatus i Norge</i>	<i>Livskraftig</i>
<i>Rødlistestatus i Sverige</i>	<i>Sårbar</i>
<i>Status i Telemark</i>	<i>Liten bestand</i>
<i>Maks antall hekkende par</i>	6 (2022)
<i>Minimum antall hekkende par</i>	0
<i>Antall reservater hvor den hekker</i>	0-1
<i>Bestandstrend 1975-2000 i Telemark</i>	<i>Ikke etablert</i>
<i>Bestandstrend 2001 – 2022 i Telemark</i>	<i>Svakt økende</i>
<i>Bestandstrend i Skagerrak</i>	<i>Økende</i>

Forekomst og bestandsutvikling

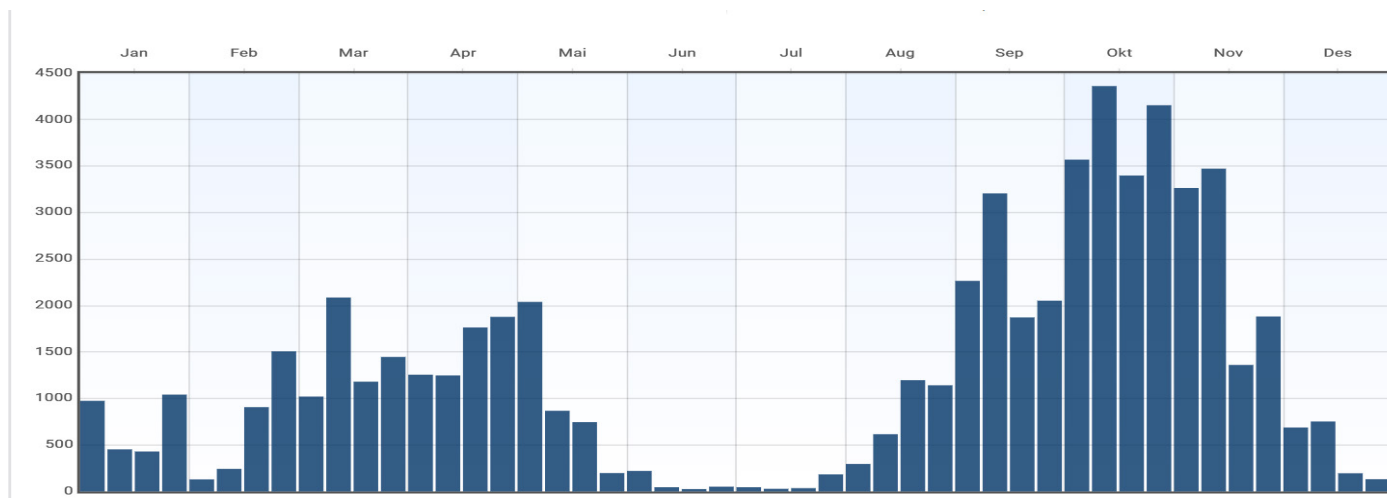
Arten er en ny hekkeart i Telemark. Første hekkefunnet ble gjort på Stråholmstein (sjøfuglreservat) i 2014. Siden har den årlig blitt funnet hekkende her, men bare i svært begrenset antall (1-6 par). Toppskarven legger reiret skjult innunder store steinblokker i fjellsprekker o.l. Det kan derfor være noen flere reir på lokaliteten enn det som er påvist. Hekkebestanden er imidlertid ikke mye større enn det som er registrert, dette basert på antall voksne fugler som oppholder seg på lokaliteten. Arten kan også hekke på hyller i bratte fjellvegger (det gjør den bl.a. i Vest- Agder). Telemarkskysten byr ikke på mange egne hekkelokaliteter for denne arten, så hekkebestanden blir trolig aldri særlig stor her. Toppskarven hekker og henter næring nesten utelukkende i saltvann, så den vil heller ikke kunne etablere seg i ferskvann innover i fylket. Toppskarven har i løpet av de siste 20 årene etablert seg som hekkefugl i flere av fylkene langs den norske Skagerrakkysten. I Vest- Agder hekker den på tre- fire lokaliteter. Den hekker også flere steder i Vestfold (Artsobservasjoner 2021 -søk).

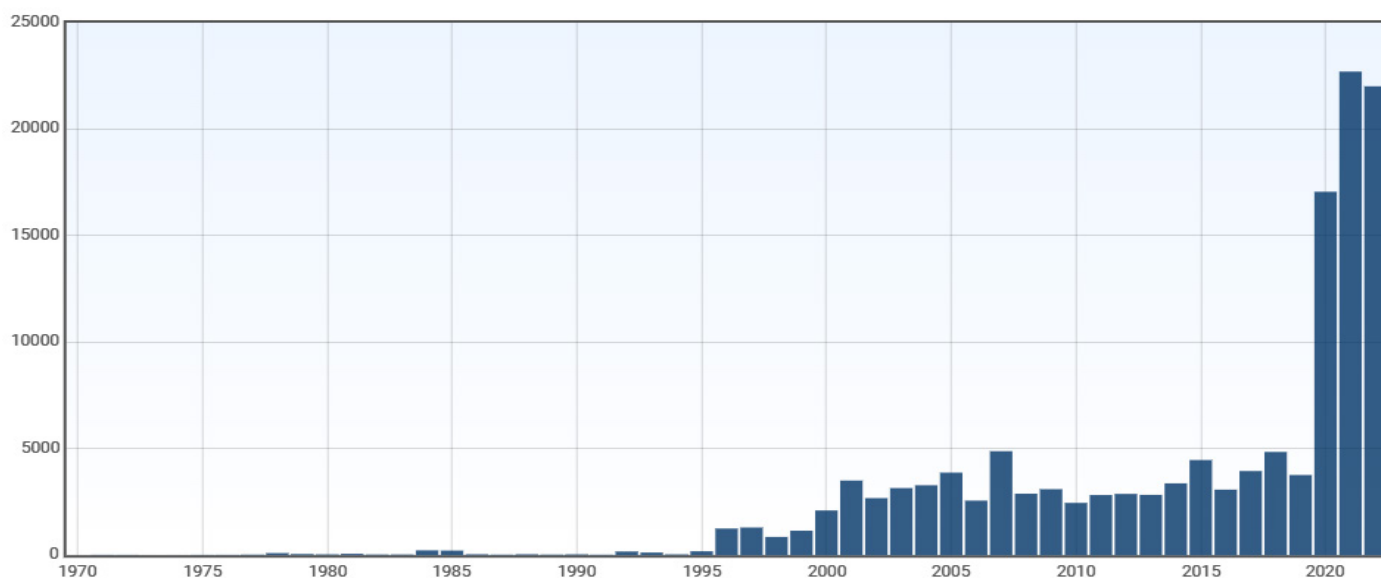
Figur 8. Antall hekkende par toppskarv i Telemarks sjøfuglreservater 1974- 2023. Number of breeding pairs of Shag *Phalacrocorax aristotelis*, in the 27 bird sanctuaries

På den svenske vestkysten har også toppskarven etablert seg nylig. Første hekkefunn ble gjort i Bohuslän i 2004. I 2020 anslår man at hekkebestand der er på minst 940 par. (Sveriges fåglar 2020). Toppskarven begynte å opptre mer og mer tallrik i Skagerrak rundt 2000- års skiftet. Dette viser også loggføringene fra Jomfruland og Stråholmen. Antallet har særlig mye de siste årene (se figur 9 under), og det er nå et stort antall toppskarv som holder seg på Telemarkskysten gjennom store deler av året. Høyeste antall som er registrert er 650 individer på Stråholmen den 14 november 2020. På Jomfruland er det mange daglige loggføringer med 400 – 600 individer de siste årene. De største antallene ses i perioden oktober – november. Men også på våren kan det registreres opp mot 400 toppskarv på enkelte dager (se figur 7 under). Gåsholmskjæra helt sør på Stråholmen er et viktig raste - og overnattingsområde for arten. Det

viktigste næringsområdet er utsiden av Jomfrulandsgapet og særlig de grunne områdene som strekker seg fra Langholmbåen på utsida av Stråholmen og sørover forbi Saltsteinbåen på Jomfruland. Figur 7 under viser at toppskarven er en tallrikt forekommende art i ved fuglestasjonen på Jomfruland gjennom nesten hele året (mindre i hekketida).

Figur 9. Antall toppskarv, oppsummert pr. uke, (1969-2022) registrert på Jomfruland fuglestasjon. Største antall ses i oktober- november (utdrag fra artsobservasjoner). Number of Shag observed at Jomfruland Bird observatory, numbers pr. week- all years, 1969 – 2022.

Figur 10. Antall individer, toppskarv sett pr år ved Jomfruland fuglestasjon. Shag, numbers observed pr.year (sum of daily numbers)

Forvaltning

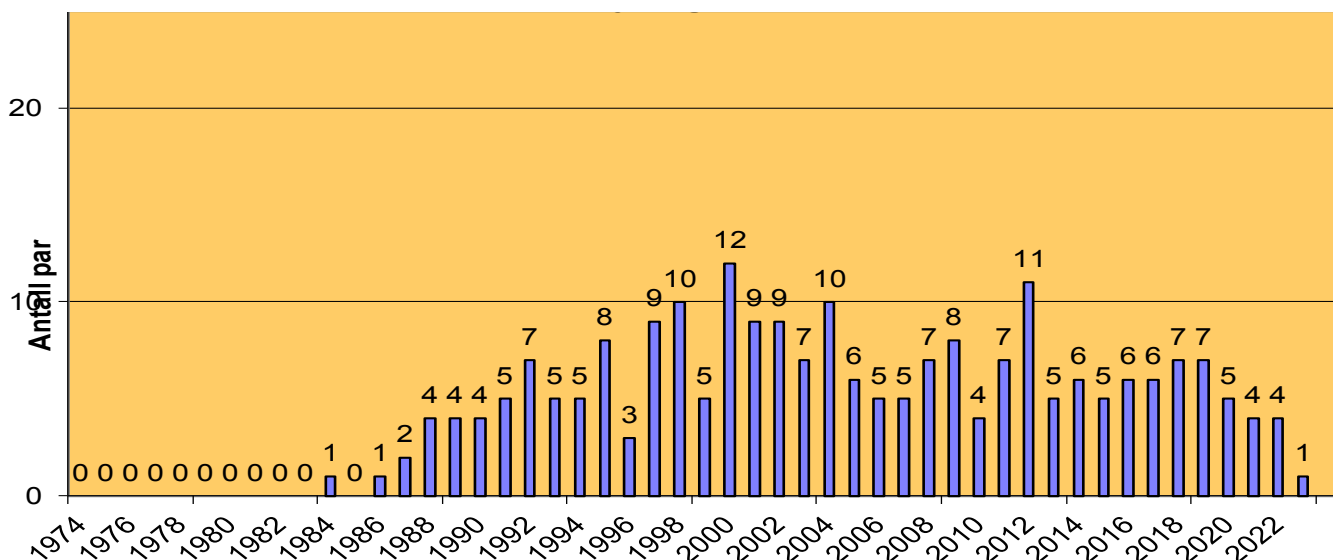
Toppskarven vil ut fra sitt strenge krav om skjulte hekkeplasser neppe bli en tallrik hekkefugl i fylket. Dette ut fra at tilgangen på slike lokaliteter langs sjøen er begrenset i Telemark. Området hvor hundrevis av toppskarv raster og overnatter på Stråholmen bør følges opp, om nødvendig bør det innføres restriksjoner om ulike aktiviteter forstyrrer fuglene på denne lokaliteten. Området bør prioriteres ved beredskap mot akutte utslipp av olje. Det vil være av forvaltningsmessig stor verdi å kartlegge hvor den store mengden toppskarv som benytter området kommer fra. Arten er kjent for å ikke trekke langt fra sine hekkeområder. Dette kan tyde på at det er fugl fra den voksende bestanden på den svenske vestkysten som benytter dette området. Det er mink som er den viktigste predatoren på egg og reirunger av denne arten. Begrensninger av minkbestanden er derfor et viktig forvaltningstiltak for å holde på den lille hekkebestanden vi har i Telemark.

7.3. Knoppsvane (Cygnus olor)

Rødlistestatus i Norge	Livskraftig
Rødlistestatus i Sverige	Livskraftig
Status i Telemark	Livskraftig
Maks antall hekkende par	12
Minimum antall hekkende par	0
Antall reservater hvor den hekker	0-11
Bestandstrend 1975-2000 i Telemark	Økende
Bestandstrend 2001 – 2022 i Telemark	Stabil
Bestandstrend i Skagerrak	Økende - stabil

Forekomst og bestandsutvikling

Dette er en ny hekkefugl for Norge og Telemark. Arten ble satt ut i Europa på 1600 – 1700 tallet. Etter en nedgang under siste verdenskrig ekspanderte den sterk etter 1950-tallet. Arten ble første gang funnet hekkende i Norge i Rogaland i 1926. Det er imidlertid først på 1970 og særlig 1980-tallet at knoppsvana har hatt en sterk vekst i hekkebestanden i Norge. (Gjershaug et al.1995). Første par som ble registrert under sjøfuglundersøkelsen i Telemark var i 1980 da tre par ble funnet. I reservatene hekket første par i 1986 på Kjeholmskjæra i Stølefjorden i Kragerø. Bestanden har siden vokst raskt og i 1996 ble det registrert 24 par under sjøfuglundersøkelsen (totaltellingene). I år 2000 hekket det 12 par i reservatene fordelt på 11 reservater. De fleste hekkefunn er gjort i innskjærgården, men funn er også gjort på svært eksponerte øyer som f. eks Raudholmene nord for Stråholmen. De fleste reirene er plassert på små øyer eller inne i sjøfuglkolonier. Arten er lett å registrere og tallene er trolig svært nær det riktige tallet. Bestanden økte både innenfor og utenfor verneområdene. En del par hekker langt inne i grunne bukter og på andre lokaliteter som ikke blir undersøkt ved noen av sjøfuglundersøkelsene. Knoppsvana hekker også ved en del næringsrike vann og våtmarker i ferskvann i Telemark. I reservatene har hekkebestanden gått noe ned de siste årene. I 2023 ble kun ett par påvist.

Figur.11. Antall hekkende par knoppsvane i sjøfuglreservatene 1974-2023.

Number of breeding pairs of Mute Swan, *Cygnus olor*, in the 27 bird sanctuaries

Forvaltning

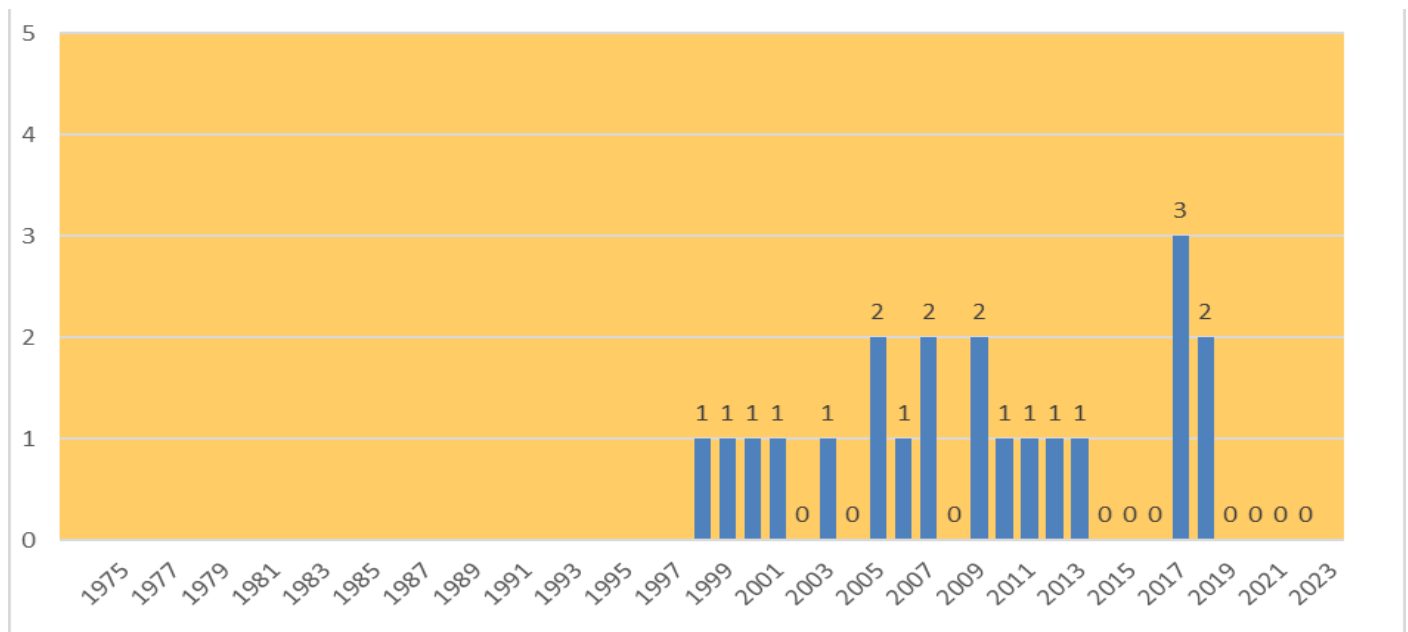
Det ser ut til å være få trusler mot knoppsvanebestanden i dag. Fuglen er robust mot forstyrrelser fra mennesker, og holder de fleste eggpredatorer unna. Trusler mot fuglene utgjør en del ledningsstrekk i skjærgården som krysser trange sund hvor svanene ofte flyr. Et par av disse er merket med markører på ledningene for at de lettere skal kunne ses av svaner som flyr. Andre dødsårsaker er fiskesnører og

gjenstander som setter seg fast på/i nebb og hals og hindrer den i å ta til seg nok mat. Oljesøl og sult i forbindelse med islegging og kulde er andre dødsårsaker. Arten er også utsatt for blyforgiftning fra blyhagl og blysekker den får i seg ved fødesøk i våtmarksområder. P.g.a. artens tamme oppførsel blir den ofte matet om vinteren og holder seg lenge på plasser hvor de fores når annen mat ikke er tilgjengelig. Denne unaturlige lokale opphopningen som da oppstår, kan føre til økte smittespredning og død blant svaner og andre fugl. Forvaltningen bør derfor ikke oppfordre til foring, men prøve å få fuglene å tilvenne seg naturlige trekk mønstre i vinterhalvåret.

7.4 Kanadagås (*Branta canadensis*)

Forekomst og bestandsutvikling

Kanadagås er en nye hekkefugl i Telemark. I reservatene dukket den opp for første gang i 1998. Siden dette er en art som er satt ut i Norge og ikke lengre er ønsket, behandles den ikke nærmere her når det gjelder bestandsstatus, rødlisting mm. Kanadagåsa har aldri blitt særlig tallrik i reservatene og har manglet som hekkefugl de to siste årene. Den har hekket i innskjærgården (Lagmannskjær og Furuholmen). Eneste funnet lengre ute er på Gjesskjæra på innsiden av Jomfruland i 2018. En mulig forklaring på at den ser ut til å forsvinne er at den blir utkonkurrert av grågjess som har økt betydelig i antall i den samme perioden. I flere områder utenfor Telemark, gjøres det også en målrettet innsats for å redusere bestanden av denne introduserte arten. Bakgrunnen er bl.a. konflikter knyttet til bruk av friluftsområder. I Indre Oslofjord har det blitt foretatt eggpunktering siden 1989. Her er nesten hele hekkebestanden nå utryddet (fra 60 par i 1991 til 4 par i 2021) (Bergan m.fl. 2021).

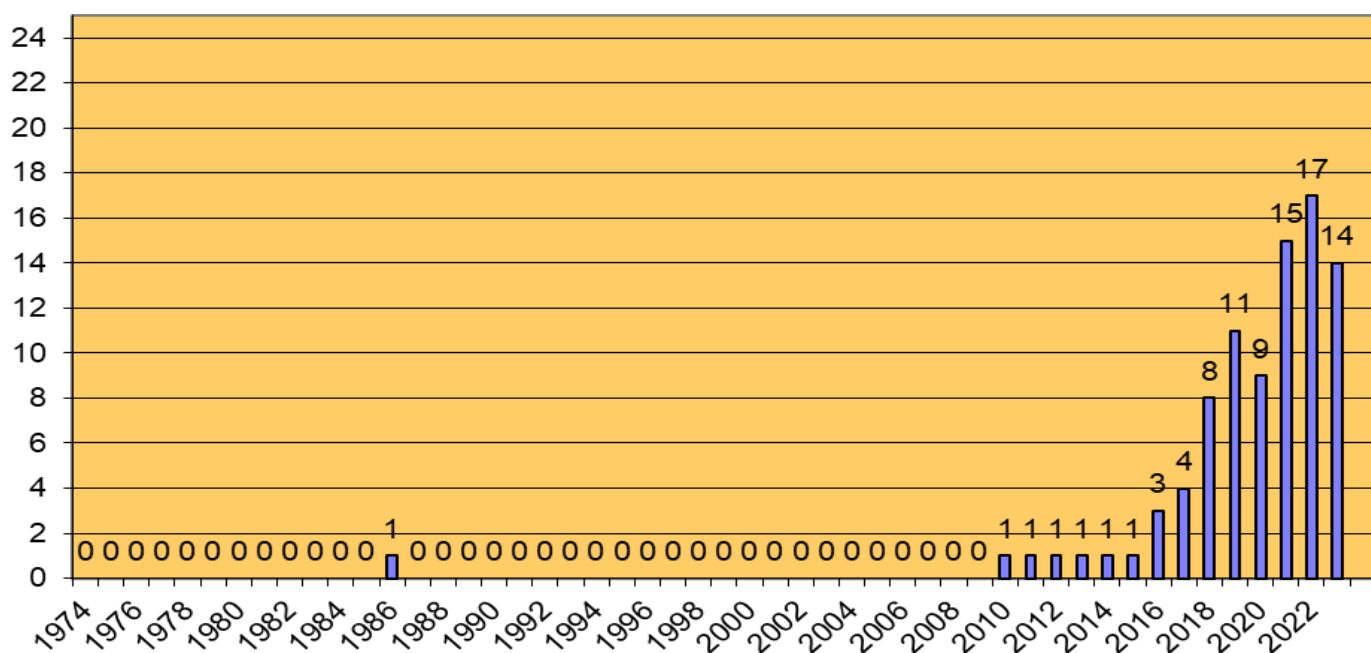
Figur. 12. Antall hekkende par kanadagås i Telemarks sjøfuglreservater 1974- 2023.

Number of breeding pairs of Canada Goose, *Branta Canadensis*, in the 27 bird sanctuaries

7.5. Hvitkinngås (*Branta leucopsis*)

Rødlistestatus i Norge	Livskraftig
Rødlistestatus i Sverige	Livskraftig
Status i Telemark	Livskraftig
Maks antall hekkende par	17
Minimum antall hekkende par	0
Antall reservater hvor den hekker	0-5
Bestandstrend 1975-2000 i Telemark	Ikke etablert
Bestandstrend 2001 – 2022 i Telemark	Sterkt økende
Bestandstrend i Skagerrak	Sterkt økende

Hvitkinngåsa er en ny hekkefugl i Telemark. I motsetning til kanadagåsa som er satt ut av mennesker, regnes forekomsten av denne arten som naturlig spredt til våre kyster (spontan). Arten har sin opprinnelige hoved-utbredelse på Grønland, Svalbard og Novaja Semlja. Trekkrutene for mange av disse bestanden gikk via Østersjøen. På midten av 1970- tallet etablerte den seg som hekkefugl på den svenske Østersjøkysten og har siden spredt seg langs kysten, og hekker nå også i innlandet i Sverige. Det er fra denne bestanden at vi antar at dagens hekkebestand i Skagerrak kommer. Det første hekkefunnet av arten i Telemark ble gjort på Lille Danmark så tidlig som i 1986. Dette paret var der bare det ene året. Neste hekkefunn ble ikke påvist før i 2010, da i sjøfuglreservatet på Stråholmstein. I 2016 var det 2 par på denne lokaliteten og ett nyetablert par på Raudholmane ved Stråholmen. Året etter ble det funnet 2 par Omborsnesholmene innenfor Grenlandsbrua. Den samme utvikling finner vi også i de andre Skagerrakfylkene. Hekkebestanden har økt mest i områdene nær Sverige, spesielt Østfold. I Agder har utviklingen kommet noe seinere, men siden 2016 har bestanden her økt raskt fra 2-3 hekkende par til minst 12 hekkende par i 2021 (Olsen 2021). Hvitkinngåsa hekker gjerne i nærheten av andre sjøfugler, ofte ses de bl.a. nær skarvekolonier. Hekkebestanden er nok en god del større enn reservattellingene tyder på, da arten også hekker i stor grad utenfor reservatene. Utover i august dukker det opp store flokker av hvitkinngjess rundt i Skagerrakfylkene. På Jomfruland er den nå den dominerende gåsearten i deler av året. 19.8 i 2022 ble det talt 350 individer som beitet på øya. På Ilene ved Tønsberg ble det samme år (2.10) sett 1500 hvitkinngjess. De største ansamlingene er sett ved Svullet, Nordre Øyeren hvor det er sett opp mot 2500 individer. Det er ikke kjent om disse representerer lokale hekkefugl på Østlandet og nedover svenske vestkysten. I Telemark har også bestanden vokst raskt og i 2022 ble 17 par registrert i reservatene. De fleste av disse hekket i ytre del av skjærgården.

Figur. 13. Antall hekkende par hvitkinngås i Telemarks sjøfuglreservater 1974- 2023.

Number of breeding pairs of Barnacle Goose, *Branta leucopsis*, in the 27 bird sanctuaries

Forvaltning

Bestanden er i sterk vekst etter at den for få år siden etablerte seg utenfor Arktis. Forvaltningsmessig er det derfor trolig mer interessant å forske på hvordan den påvirker andre arter, beitetrykket den tilføre skjærgården og dermed hele økosystemet. Som vanlig for nyetablerte arter vil trolig bestandsveksten avta og bestanden gå noe tilbake noen år fram i tid. Når dette vil skje er imidlertid usikkert.

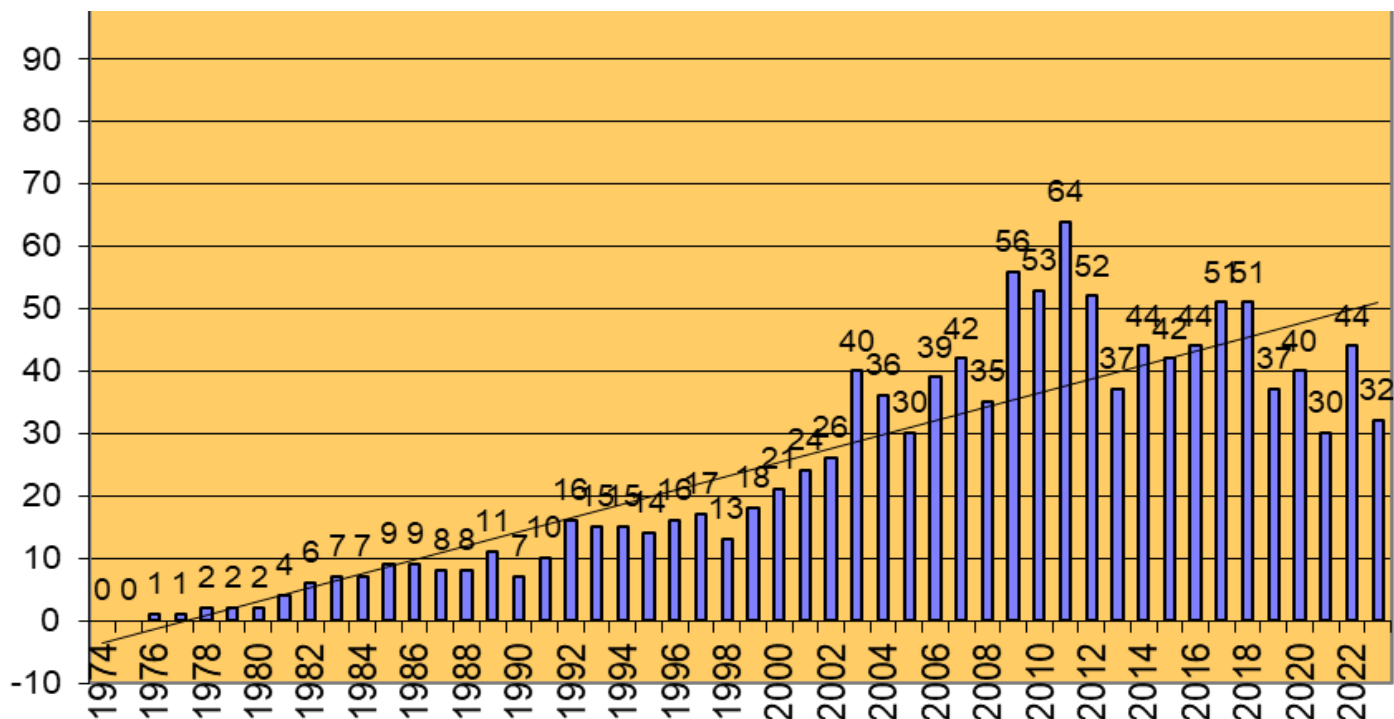
7.6. Grågås (Anser anser)

<i>Rødlistestatus i Norge</i>	<i>Livskraftig</i>
<i>Rødlistestatus i Sverige</i>	<i>Livskraftig</i>
<i>Status i Telemark</i>	<i>Livskraftig</i>
<i>Maks antall hekkende par</i>	<i>64</i>
<i>Minimum antall hekkende par</i>	<i>0</i>
<i>Antall reservater hvor den hekker</i>	<i>0-23</i>
<i>Bestandstrend 1975-2000 i Telemark</i>	<i>Økende</i>
<i>Bestandstrend 2001 – 2022 i Telemark</i>	<i>Økende</i>
<i>Bestandstrend i Skagerrak</i>	<i>Økende</i>

På den norske Skagerrakkysten er grågåsa en ny hekkeart. Det første kjente hekkefunn var på Stråholmen i 1962 og en gang senere på 1960 tallet (Haftorn 1971). Artene har de siste 25 årene økt sterkt i antall på Skagerrakkysten. med Telemark som et av de områdene hvor den har økt mest. Også på den svenske vestkysten har arten økt mye. Det finnes en del indikasjoner på at grågåsa i Skagerrak hører til samme populasjon som finnes i Danmark og Nordsjølandene (eggstørrelse, ben og nebbfarge. Jon Fjeldså i brev). Om dette stemmer så er også denne grågås-populasjonen en innvandrer fra sør på lik linje med mange av de andre nye artene som har etablert seg i sjøfuglreservatene de siste 20- 30 årene.

Forekomst og bestandsutvikling

Siden det første hekkefunnet av grågås på Stråholmen i 1962 har den trolig hekket der årlig. Telemark har vært et kjerneområde for spredningen av denne arten på den norske Skagerrakkysten. Første hekkende par i reservatene var på Lille Danmark i 1976, like etter begynte den også å hekke på Stråholmstein. Antall hekkende par har så økt jevnt fram til 2011, hvor hele 65 par hekket. Grågås ble da funnet hekkende i 23 av de 27 reservatene. Siden har hekkebestanden gått noe ned. Arten hekker svært tidlig (tendens til stadig tidligere egglegging) og en del tidlig hekkende par blir trolig ikke talt. Fra å hekke kun på ytre øyene på kysten, hekket den i 2011 helt inn til Lagmannsskjær, i Skien. Etter at ungene er flyvedyktige samles trolig nesten hele grågås-populasjonen fra Telemarksskjærgården ved Jomfruland i juli- august. Det kan være opp til flere hundre gjess som beiter på jordene på Jomfruland i denne perioden. De trekker raskt unna etter at jakt sesongen har startet. Grågåsa har etter hvert også etablert i innlandet og hekker i dag ved en rekke innsjøer på Østlandet og nå også i Telemark. Data fra fuglestasjonen på Jomfruland viser en klar vekst i forekomsten i fra 1990 og fram til 2022, dvs. en vekst i årssum fra ca. 3 000 gjess til nær 30 000 (Artsdata).

Figur. 14. Antall hekkende par grågås i Telemarks sjøfuglreservater 1974- 2023.
Number of breeding pairs of Greylag Goose, Anser anser in the 27 bird sanctuaries

Forvaltning

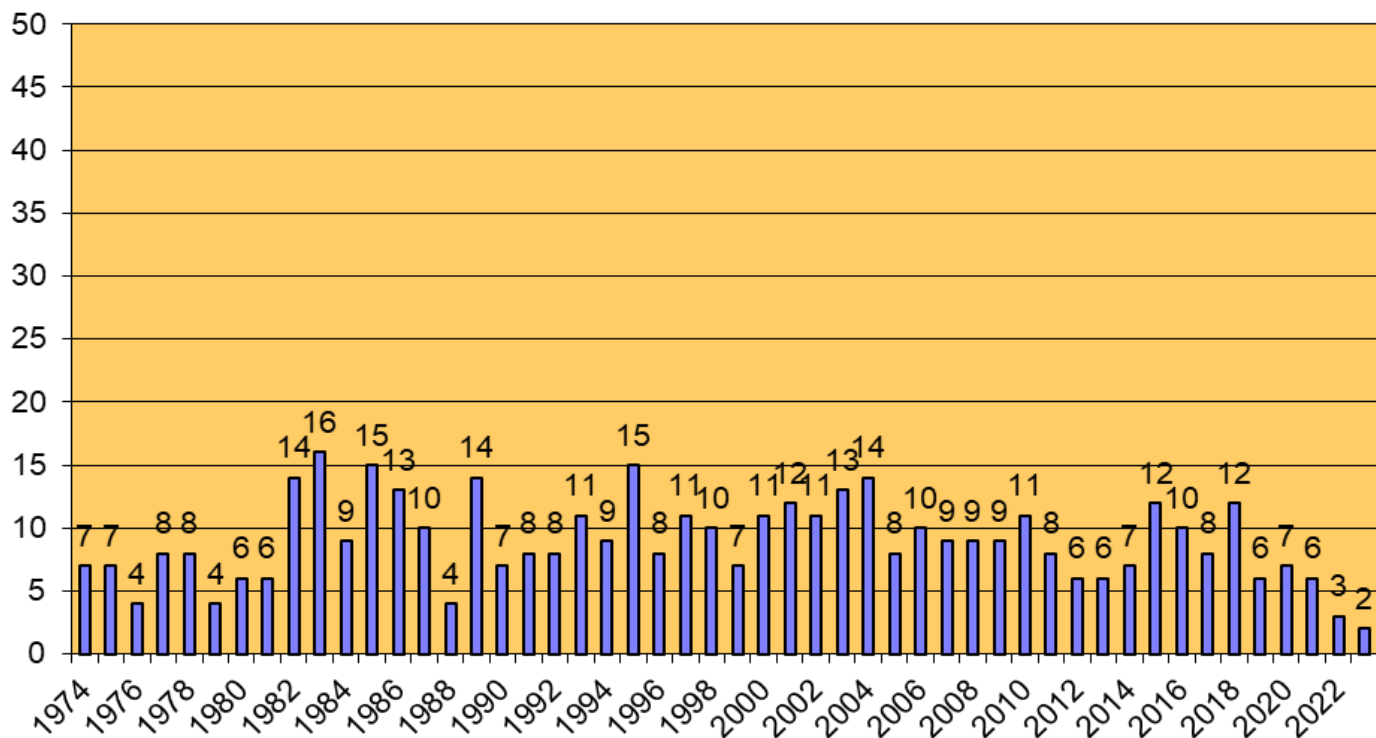
Grågåsa har i hele perioden økt i antall og viser også vekst i bestanden i Norge og langs Skagerrakkysten. Grågåsa går til hekking så tidlig at ferdselsforbudet ikke har trådt i kraft (15 april). Selv om det er lite folk i skjærgården i første del av april vil det være gunstig om ferdselsforbudet trådte i kraft 1. april. Dette ville være lite konfliktyfyllt i forhold til friluftslivet. Det er økende konfliktnivå mellom en voksende grågåsbestand, opp mot jordbruk og til dels friluftsliv. Store konsentrasjoner av gjess kan medføre beiteskader på unge planter, ut over det legger de igjen store mengder ekskrementer som er til sjenanse for besøkende på friluftsområder.

Mer informasjon om Skagerrakpopulasjonen av grågås sine trekkvaner, overvintringsområder m.m. vil være viktig ut fra et forvaltningsbehov. Den store bestanden av gjess (hvitkinngås, kanadagås og grågås) endrer tydelig vegetasjonen på mange øyer med sitt intensive beitetrykk. Dette kan være negativt for arter som foretrekker å hekke i skjul av vegetasjon. Også for en del mer sjeldne plantearter i skjærgården kan det tenkes at beitetrykket er negativt, men samtidig er det også positivt at strandenger holdes åpne for andre plantearter.

7.8 Gravand (Tadorna Tadorna)

Rødlistestatus i Norge	Livskraftig
Rødlistestatus i Sverige	Livskraftig
Status i Telemark	Livskraftig
Maks. antall hekkende par	16
Min. antall hekkende par	3
Ant. reservater hvor den hekker	3-12
Bestandstrend 1974-2000 i Telemark	Stabil
Bestandstrend 2000-2022 i Telemark	Stabil- svakt minkende
Bestandstrend i Skagerrak	Stabil- svakt minkende

Gravandbestanden har holdt seg ganske stabilt i nesten hele telleperioden. De aller siste årene kan vi se en markert nedgang. Arten er vanskelig å kartlegge ut fra hvor skjult den legger reiret. Arten påvises mest i hekketida i ytre del av skjærgården, fra Portør og opp til Såstein. Den er imidlertid også registrert inne i Frier- og Voldsfjorden, i reservatene Omborsnesholmene og Lagmannskjær. Ut fra at arten liker grunne bukter og mer våtmarkspregede områder enn hva de fleste sjøfuglreservatene prefererer er nok hekkebestanden en del høyere enn det sjøfuglregistreringene tyder på. En spesielt viktig område for gravand er Burøytjern naturreservat på Skåtøy i Kragerø. Arten hekker muligens der, men området benyttes mye til næringsøk. Opp til 40 gravander er sett på denne lokaliteten på våren. Ellers er Stråholmen det viktigste hekke- og beiteområde for denne arten. Hele ni kull ble sett her 19.06. 2020 (85 individer). Det største antallet som er sett i Telemark er 115 individer på Jomfruland den 15 mai 2016 (artsobservasjoner.no).

Figur. 15. Antall hekkende par gravand i Telemarks sjøfuglreservater 1974- 2023.
Number of breeding pairs of Shelduck, *Tadorna tadorna* in the 27 sanctuaries

I Oslofjorden (Bergan M. m.fl. 2021) har gravandbestanden gått mye ned siden år 2000. I Vest- Agder regnes bestanden som ganske konstant. Hekkebestanden anslås her til 73-84 par, hvorav de fleste er knyttet til Listaområdet (Olsen K.S 2015).

Forvaltning

Gravanda er spesielt knyttet til grunne områder og gjerne brakkvannslokalteter. Dette er en av de naturtypene som det har forsvunnet mest av rundt Skagerrak. Slike områder ligger gjerne nær utløpet av elver og vassdrag. Disse ble tidlig tatt i bruk og mye av industri og havneutbyggingen rundt Skagerrak ble gjort i slike områder. De var billige og enkle å fylle ut i og hadde ofte ikke stor lokal betydning. Senere har mange småbåthavner også blitt plassert i eller nær slike grunne våtmarker. På bakgrunn av dette er de gjenværende grunne og produktive områder i brakk- og saltvann spesielt viktig ta vare på. De er heller ikke egnet for båtferdsel og gravander med unger får ofte ro i disse områdene. Det bør vurderes om også kajakk ol- bør holdes unna disse områdene når gravandungene er små.

Predasjon fra mink og stormåker er nok de viktigste faktorene for ungetap hos denne arten. Fortsatt sterk bekjempning av mink er nødvendig. Stormåkene utnytter ofte situasjoner hvor ungene kommer litt lang bort fra foreldrepåret. Dette kan lett skje ved forstyrrelser fra båter, kajaker o.l. Ro i viktige næringsområder vil derfor kunne øke overlevelsen av ungene fram til de er flyvedyktige.

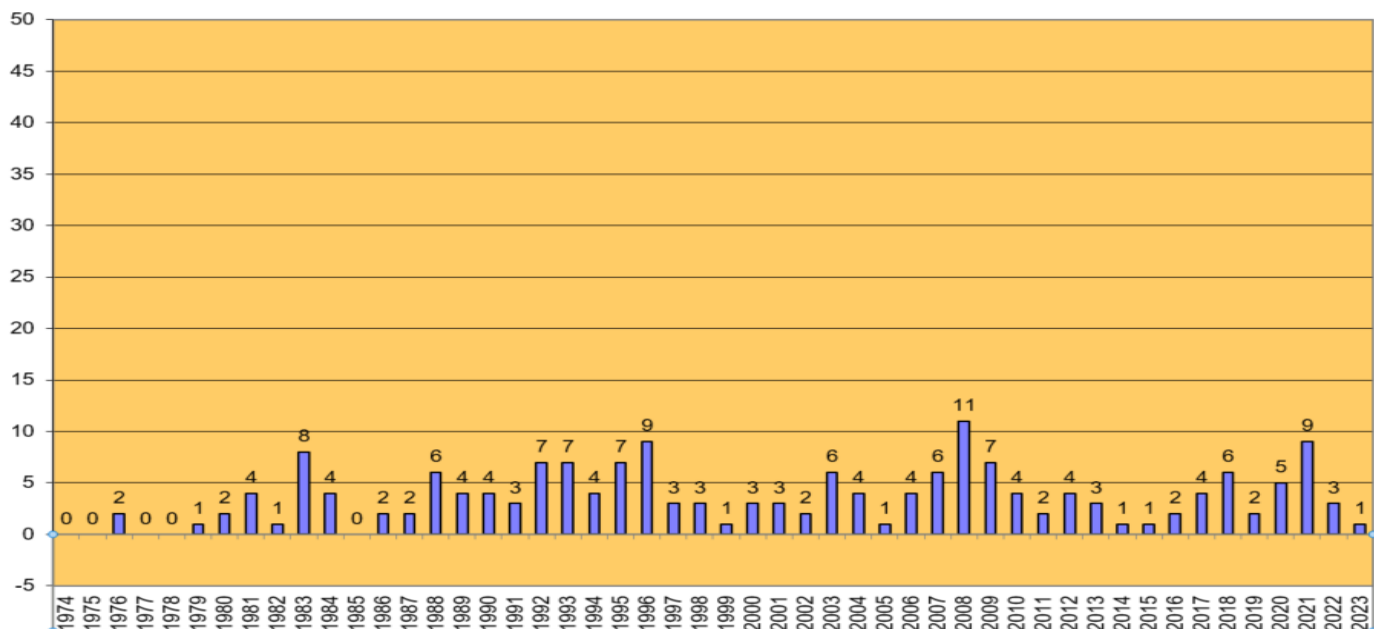
7.9 Stokkand (*Anas platyrhynchos*)

Rødlistestatus i Norge	Livskraftig
Rødlistestatus i Sverige	Livskraftig
Status i Telemark	Livskraftig
Maks. antall hekkende par	11
Min. antall hekkende par	0
Ant. reservater hvor den hekker	0-7
Bestandstrend 1974-2000 i Telemark	Konstant
Bestandstrend 2000-2022 i Telemark	Konstant
Bestandstrend i Skagerrak	Konstant

Stokkanda er ingen typisk sjøfugl. Den hekker over hele fylket og forekommer sparsomt ute i skjærgården. Bestanden ser ut til å ha holdt seg ganske konstant gjennom hele telleperioden. Stokkanda kan ha tidlige og sene kull og legger lett om igjen om reiret har blitt plyndret. Arten er vanskelig å konstatere hekkende og har ikke vært vektlagt når det gjelder registreringene. Antallet hekkende fugl er derfor trolig en god del høyere enn hva registreringene viser. I indre Oslofjord har bestanden gått mye tilbake siden 1990 tallet (Bergan m. 2021). Det pekes her på at det er færre hettemåkekolonier hvor den kan legge reirene, konkurranse fra en økende gåsebestand og predasjon fra stormåker.

Forvaltning

Arten er livskraftig og vurderes til å ikke trenge noen spesielle forvaltningstiltak.

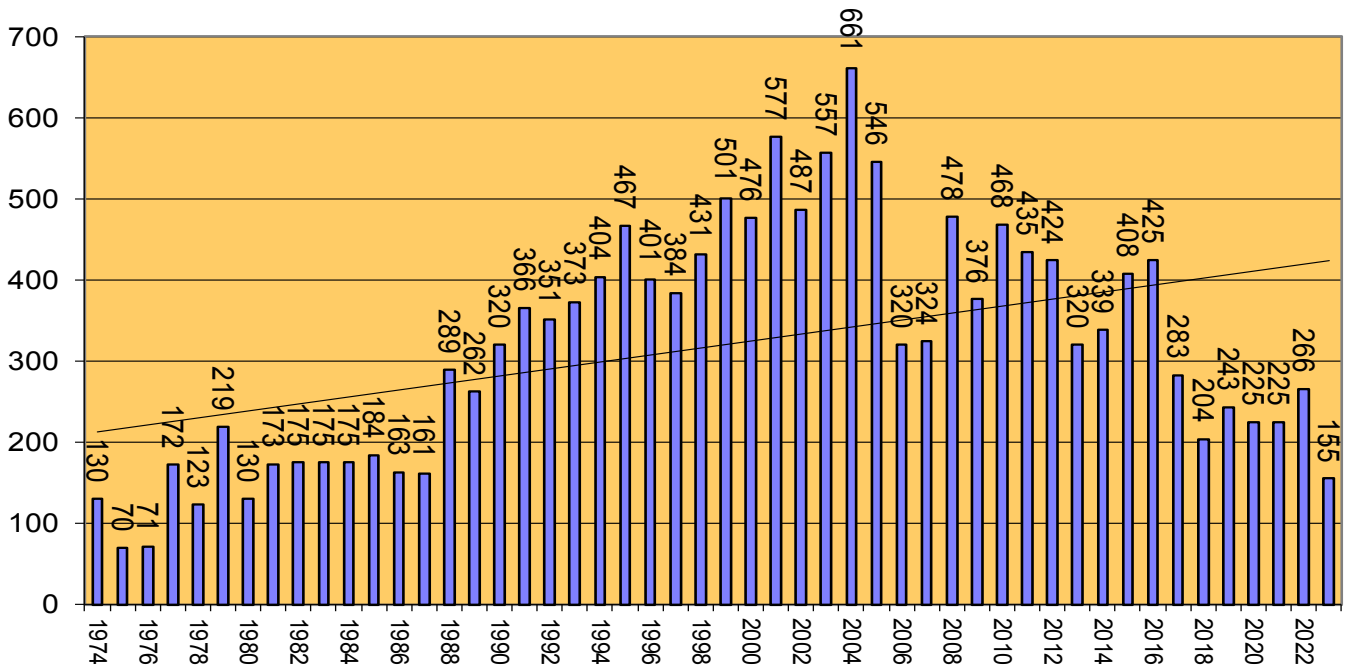

Figur. 16. Antall hekkende par stokkand i Telemarks sjøfuglreservater 1974- 2023.
Number of breeding pairs of Mallard, *Anas platyrhynchos*, in the 27 sanctuaries.

7.10 Ærfugl (*Somateria mollissima*)

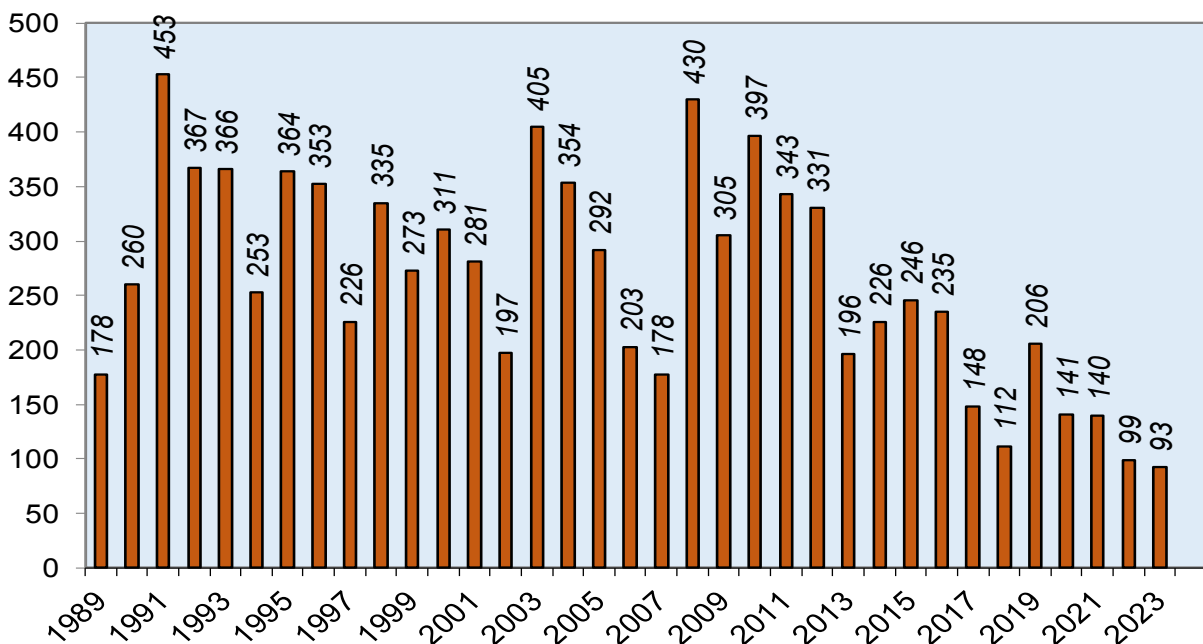
Rødlistestatus i Norge	Sårbar
Rødlistestatus i Sverige	Sterkt truet
Status i Telemark	Livskraftig, minkende
Maks. antall hekkende par	661
Min. antall hekkende par	70
Ant. reservater hvor den hekker	23-27
Bestandstrend 1974-2000 i Telemark	Økende
Bestandstrend 2000-2022 i Telemark	Svakt avtagende
Bestandstrend i Skagerrak	Svakt avtagende

Dette er en art det har vært lagt spesiell vekt på i forbindelse med kartlegging av sjøfugl i Telemark. Ærfuglen som hekker i Telemark og på Skagerrakkysten tilhører en egen underart og skiller seg fra ærfugl fra resten av landet. Det gjelder bl.a. morfologiske forskjeller (vingelengde, nebb mm). Vår populasjon er felles med den som hekker i Østersjøen og i Danmark. Denne underarten er en mer utpreget trekkfugl (trolig som følge av islagte farvann om vinteren) og parene dannes og blandes i overvintringsområdet i danske/tyske farvann. Det er en av de tallrikkeste hekkefuglene på kysten vår. Den er også den arten som påvises i flest reservater (i alle 27 de fleste årene). Flest par finnes lengst ute i skjærgården, men det er en klar trend i at antallet her går ned mens det øker lengre inn i fjordene. Ærfuglen har flere ganger vært rammet av massedød (senest i 2020), da trolig som følge av næringsbrist. Den har også vært hardt rammet av oljeforurensning fra skipsulykker. Da Full City drev på grunn ved Såstein i august 2009 ble de beregnet at 1500 – 2000 ærfugl trolig ble drept av oljeutslippet som oppstod (Lorentsen et. al. 2010). Jakt på ærfugl har også vært et omdiskutert tema. Jakt ble innført i år 2000 etter en sterk økning i bestanden. Det er uklart om jakten belaster lokale hekkefugler eller om det er fugl som trekker inn fra andre områder. Til tross for et stort tap av ærfugl etter Full City ulykken var det svært små endringer i hekkebestanden lokalt (Såstein og nærliggende øyer) eller på Telemarkskysten. Dette viser reirtellingene de påfølgende årene i Telemark.

Figur 17. Hekkebestanden av ærfugl, antall par i Telemarks sjøfuglreservater 1974- 2023. Number of breeding pairs of Eider, *Somateria mollissima*, in the 27 bird sanctuaries

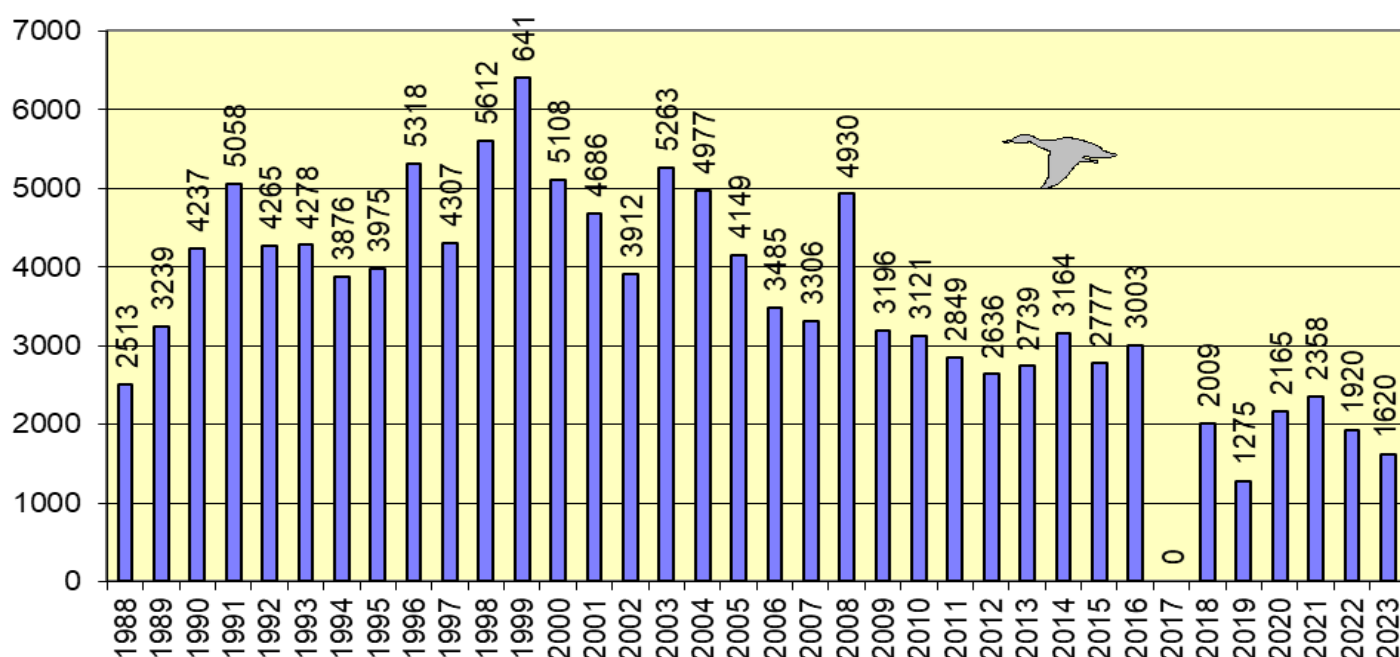
Ser en på utviklingen i Telemark i fra 1974 og fram til i dag ser vi en kraftig økning i bestanden fram til ca. år 2005, siden har den gått sakte nedover, men er fortsatt en god del over det den hva i de første ti årene tellingene pågikk. I 2023 var det et svakt år med lav hekkebestand. Reirtellingene (figur 18) viser ikke like stor nedgang som tellingene av voksne fugl i og ved reservatene (figur 17) i 2023 Stort sett ser en den samme utviklingen innenfor de områdene hvor reir blir opptalt (se figur under). Her vil mellomårsvariasjonen være noe større ut fra at varierende predasjonstrykk og ærfuglenes kondisjon ved start av hekketida. Ærfuglhunner vil etter år med næringsbrist i vinter /tidlig vår ikke gå til hekking.

Figur 18. Antall reir av ærfugl talt i de åtte overvåkningslokalitetene 1989- 2023. Number of breeding pairs of Eider, *Somateria mollissima*, within the 8 nest counting sites

Ser en på resultatene av flytellingen som startet opp etter algeoppblomstringen i 1988 (figur 19), gir disse det samme bildet. Flytellingene baserer seg på elling av voksne hanner tidlig i hekketida (tellingene sent i april). Det er kjent at det er et overskudd av hanner i en ærfuglbestand. Det kan beregnes at 70 prosent av hannen i et normalår danner par (Røv et.al 1979). Basert på dette har den totale hekkebestanden i Telemark variert mellom en topp på ca. 4500 par i 1999 til et minimum på ca. 850 par i 2019. Sammenlikner en reirtellingene med flytellingene år for år vil det ikke alltid være en klar sammenheng. Dette skyldes at voksne ærfugl lever lenge og antall voksne hanner i hekkeområdet ultimo april ikke nødvendigvis sier noe om hvor mange hunner som går til hekking. Over flere år vil selvsagt manglende rekruttering i bestanden også slå ut på antallet voksne hanner, men dette vil vise seg senere enn hva en påviser ved reirtellinger.

Ser en på resultatene fra flytellingen fra hele den norske Skagerrakkysten (Aust-Agder og Vestfold har ikke vært med i de siste årene) er det en klar trend i at Oslo og Akershus har hatt en klar vekst i hele perioden (muligens en liten nedgang i 2021). Da flytellingen startet i 1988 var det nesten ikke ærfugl innenfor Drøbak i Oslofjorden. I dag hekker det over 1000 par innenfor Drøbak. I Østfold viser bestanden en liknende utvikling som den vi ser i Telemark, nedgangen er imidlertid ikke like stor i prosent som det en ser hos oss. I Vest-Agder har det vært en enda mer negativ utvikling i antall voksne hanner som registreres i hekketida. I 2022 ble det kun talt ca. 800 voksne hannfugl ved flytellingene, mot over 4000 på 1990 -tallet. antallet økt noe igjen i 2023 (1049 hanner). Dette stemmer med tall fra lokalt SNO (H. Pedersen pers.medd.)

Figur 19. Voksen ærfugl hanner i Telemark, talt ved flytelling 1988- 2023 (2017 ikke talt pga. feil på fly). Eiders, adult males in Telemark, results from aerial surveys

Flytellingen konsentrerte seg særlig om ytre og midtre del av skjærgården de første tiårene. Men det var ikke bare i indre Oslofjord at en så en raskt økende tilstedeværelse av ærfugl. Den samme utviklingen så en langs hele kysten. I Telemark ble det konstatert at ærfuglen avtok i ytre skjærgård, men økte raskt i indre. Bl.a. ble det stadig sett flere fugl i Eidangerfjorden, Ormefjorden og Frierfjorden. I Telemark starte vi opp med månedlige flytellingene allerede i 1984. Her ble det laget et fint rutenett hvor fuglene ble talt innenfor hvert område. Den dominerende mengden ærfugl var i de fem årene fra 1985- 1989 i ytre og midtre skjærgård og svært få ble sett inne i fjordene. Samme rute ble opptalt i 2012 og viste da klart at det var en stor forskyvning av ærfuglbestanden innover i skjærgården. Frierfjorden har etter hvert også fått en bra bestand av ærfugl. Her kan det ikke telles med fly ut fra lavflyvningsforbudet som gjelder (min 3000 fot). Hvis dette området hadde vært med ville forskyvningen innover i skjærgården vært enda mer markant enn det som vises i figur 20.

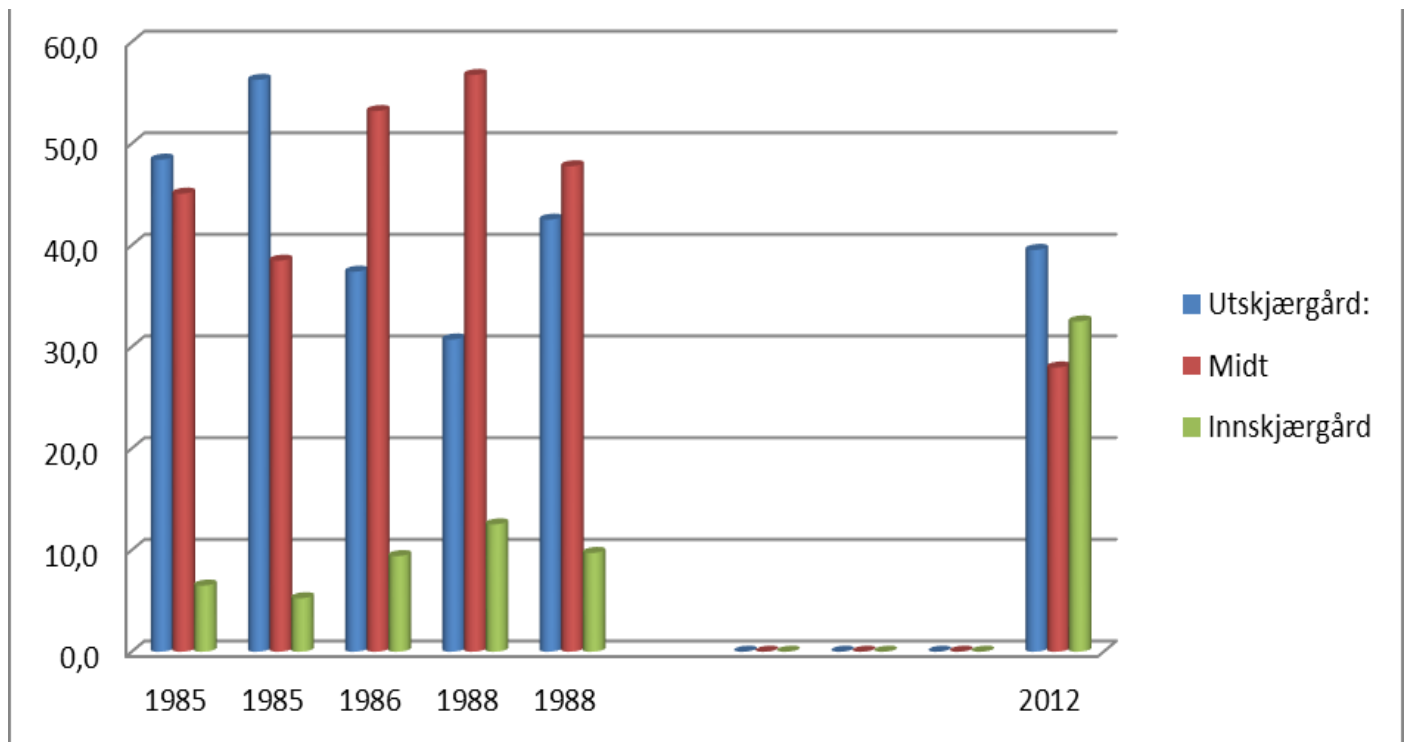
I Norge er ærfuglen nå vurdert som nær truet på rødlista. Sett under ett regnes nedgangen i den norske hekkebestanden å ligge i intervallet 15- 30% for de siste 15 årene (Fauchald et. al. 2015). Østersjøbestanden

av ærfugl har gått med nær 50% siden en topp på 1990-tallet. På den svenske vestkysten var det også en kraftig vekst fram til årtusenskiftet. Siden er det også her registrert en markert nedgang i bestanden (WWW.Artfakta.se) og ærfuglene er vurdert som sterk truet på rødlista.

Forvaltning

Den sterke framgangen en så for ærfuglbestanden fram til ca. år 2000-2005 knyttes opp mot god næringstilgang. Vannkvaliteten ble bedre i denne perioden etter som ulike tiltak ble iverksatt (bl.a. rensaneanlegg for kloakk og industri). Dette var gunstig for blåskjell som økte markant i antall.

Algeoppblomstringen som drepte mange marine arter i 1988 var også svært gunstig for nyetableringen av blåskjell på en rekke lokaliteter.

Figur 20. Fordeling av hvor ærfuglen hekker i skjærgården, 1980 tallet sammenliknet med 2012. Eider, change of nesting areas from outer coast to inner coastal areas, 1985 - 2012.

At ærfuglen har flyttet lenger inn i fjordene skyldes nok flere faktorer. Tiltak for å forbedre vannkvaliteten førte nok til at blåskjell lettere kunne etablere seg lenger inne. En annen viktig faktor for at ærfuglen har flyttet seg innover er trolig at stormåkene var «vinnerne» ved opprettelsen av sjøfuglreservatene. Disse predatorer sterkt på egg og særlig på ærfugl-unger etter at disse kommer på sjøen. Ærfuglen er kjent for å kunne tilpasse seg og flytte til sikrere hekke og oppvekstområder. Predasjonen er nok mindre nær mer befolkede områder enn i ut- og midtskjærgården hvor stormåkebestanden har økt mye.

Ellers er predasjon fra mink et vedvarende problem. I Finland og Sverige peker en også på økt predasjon fra den økende havørnbestanden (WWW.Artsfakta.se, ejder). Sammen med mink tar havørnen særlig hunnfugl på reir. Dette fører til en enda mer skjev kjønnsfordeling i bestanden. Klimaendringene kan også føre til mindre blåskjell og dårligere næringsverdi på de som finnes. Dette kan føre til at hunnen ikke går til hekking. I Sverige har en også fokusert på om mangel på tiamin (B1 vitamin) i det marine miljø kan føre til påvirkning av nervesystem og adferd. Det er flere steder i Stockholmskjærgården konstatert svært høy ungedødelighet (90- 99%). Dårligere «ungepass» fra foreldrene er en av adferdsendringene som kan oppstå som følge av mangel på tiamin i kosten.

I Telemark er det nok predasjon av alle artene som er nevnt over som er av størst betydning. Hvis blåskjellforekomstene reduseres og hvert skjell blir magrere som følge av klimaendringer og konkurranse med andre arter vil nedgangen forsterkes.

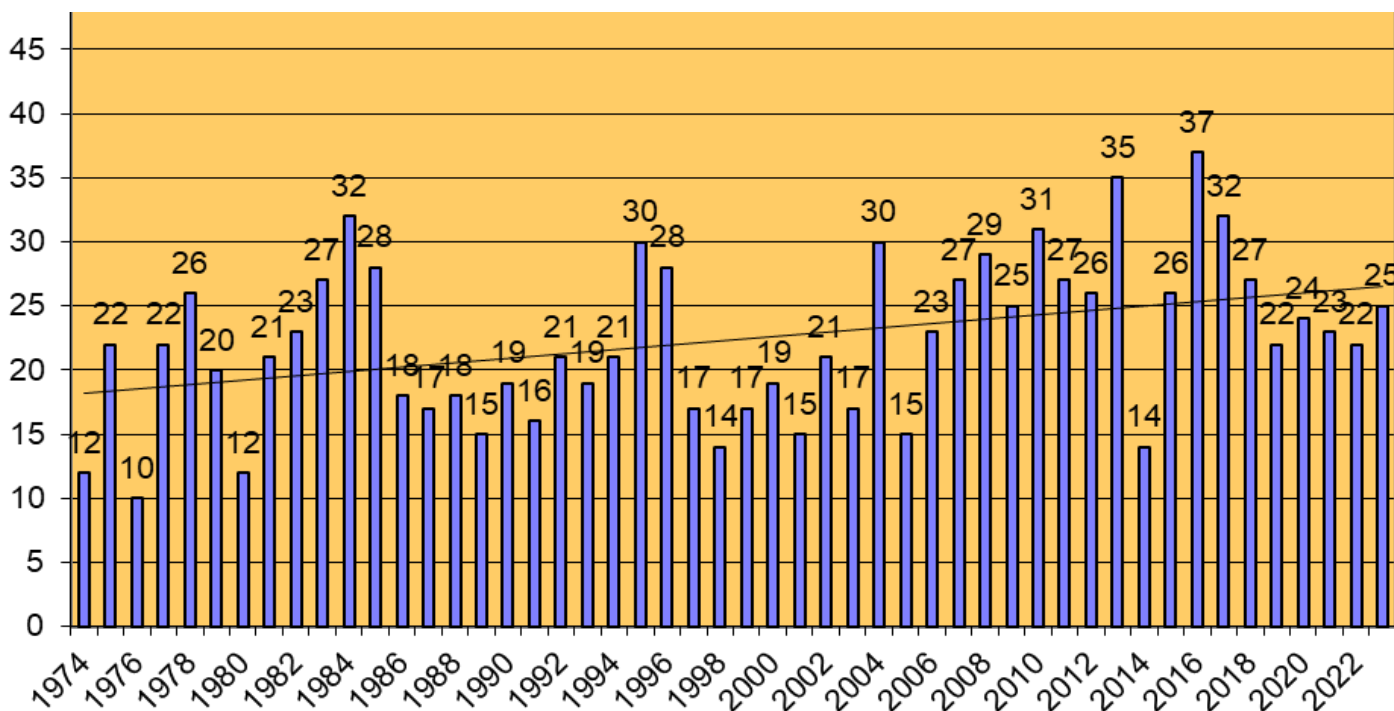
7.11 Siland (*Mergus serrator*)

Rødlistestatus i Norge	Livskraftig
Rødlistestatus i Sverige	Livskraftig
Status i Telemark	Livskraftig
Maks. antall hekkende par	37
Min. antall hekkende par	10
Ant. reservater hvor den hekker	10-20
Bestandstrend 1974-2000 i Telemark	Svakt økende
Bestandstrend 2000-2021 i Telemark	Svakt økende
Bestandstrend i Skagerrak	Stabil

Bestanden av siland viser en vekst i løpet av de 49 årene tellingene har foregått. Arten hekker spredt i hele skjærgården fra innerst til ytterst. Reirene er vanskelige å påvise, så bestandstallene for denne arten er ikke særlig nøyaktige. Den samme positive utviklingen ser en også i indre Oslofjord, selv om en der hadde en liten nedgang i bestanden like etter 2000. Etter det har den igjen vært i vekst også der. Arten er påvist i de fleste reservater i Telemark og påvises i hele skjærgården. Utenom hekketida er den vanligst i ytre del av skjærgården. Data fra fuglestasjonen På Jomfruland viser at antall individer som registreres er mer enn doblet fra år 2000 og fram til i dag (fra om lag 4000 pr. år til 8000 pr. år.) Arten regnes også som å ha en livskraftig bestand i Sverige. Totaltellingen som ble gjennomført i 2023 viser en klar vekst (se figur 22). Antall registrerte par ved totaltellingen var hele 170. Dette er en nær doubling siden de tidligere totaltellingene. Dette tyder på at silanda ikke er særlig avhengig av reservatene som hekkelokasjoner. Bestanden i reservatene viser en svak vekst mens den er kraftig utenfor.

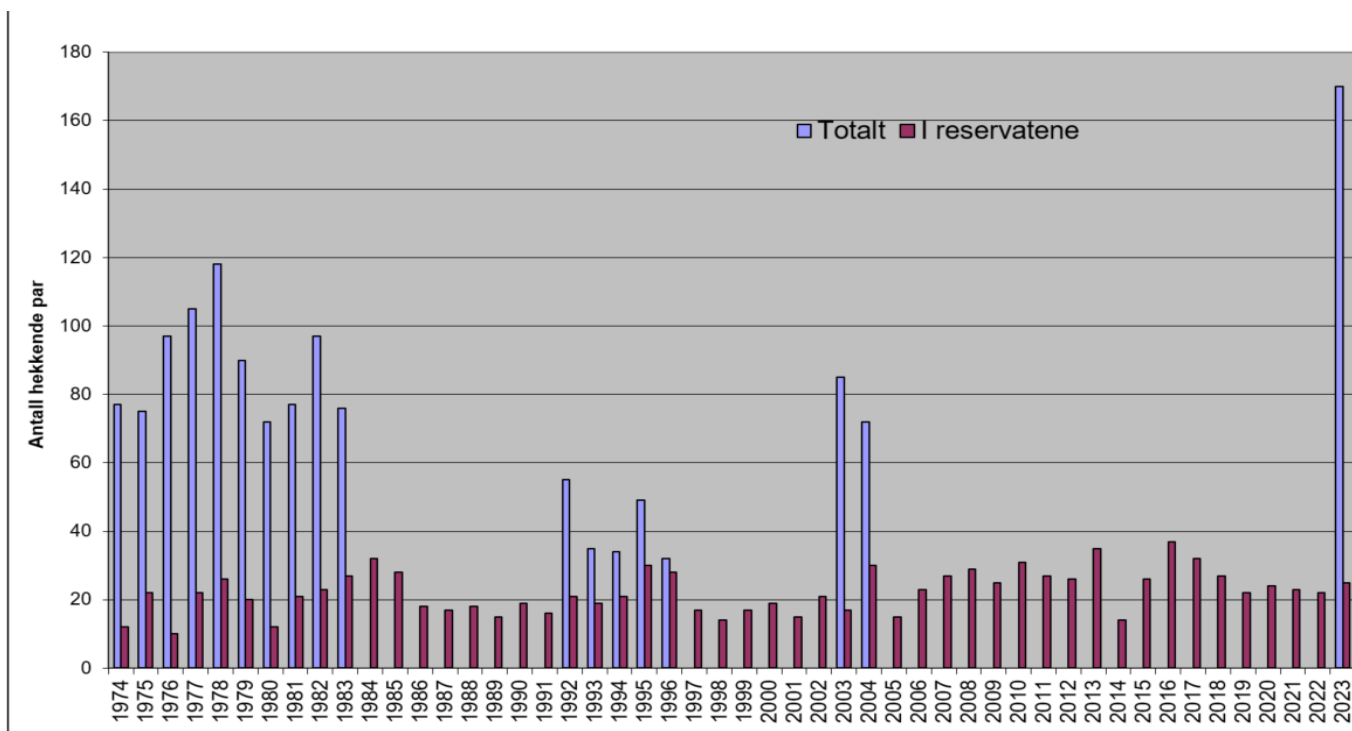
Forvaltning

Arten er livskraftig og vurderes til å ikke trenge noen spesielle forvaltningstiltak. Ytterligere tiltak på å begrense predasjon vil imidlertid ha en positiv effekt på overlevelsen av egg og unger.

Figur 21. Antall hekkende par siland i Telemarks 27 sjøfuglreservater.

Number of breeding pairs of Red-breasted Merganser, *Mergus serrator* within the 27 bird sanctuaries

Figur 22. Siland , sammenlikning av registrerte par i reservatene og ved totaltelling av hele Telemarkskysten.

Red-breasted merganser numbers of pairs breeding within the seabird sanctuaries and total breeding population on the Telemark Coast

7.12 Tjeld (*Haematopus ostralegus*)

Rødlistestatus i Norge	Nær truet
Rødlistestatus i Sverige	Nær truet
Status i Telemark	Svakt avtagende
Maks. antall hekkende par	79
Min. antall hekkende par	36
Ant. reservater hvor den hekker	16-27
Bestandstrend 1974-2000 i Telemark	Konstant
Bestandstrend 2000-2021 i Telemark	Svakt avtagende
Bestandstrend i Skagerrak	Svakt avtagende

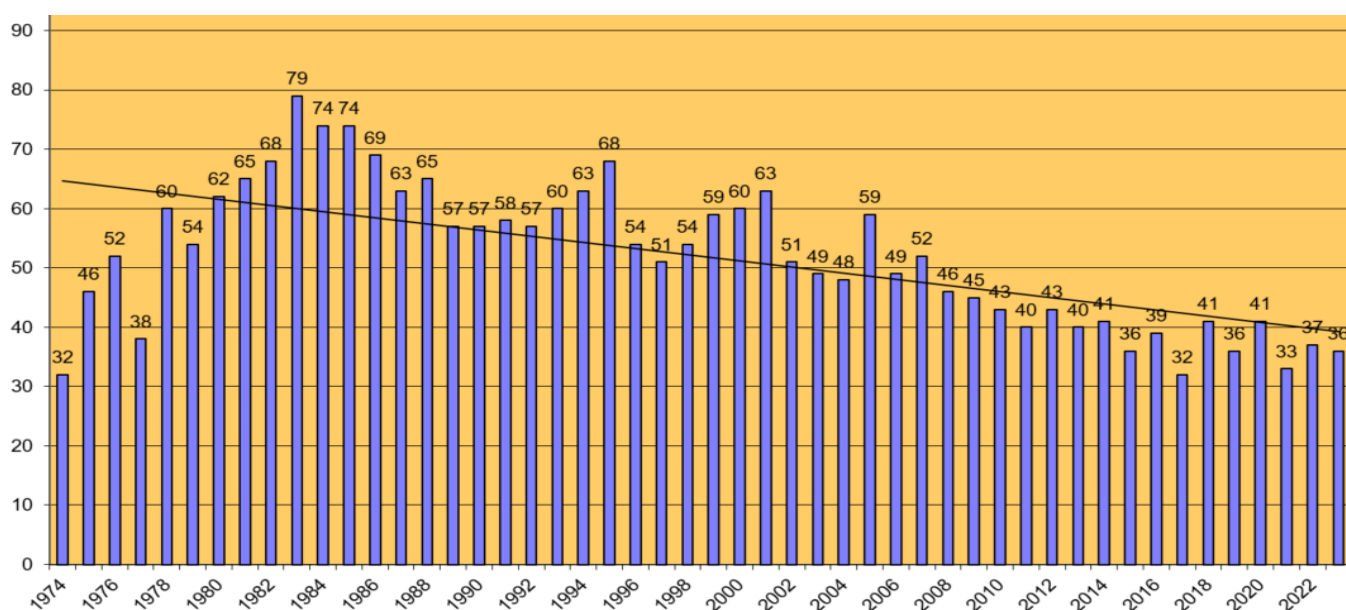
Tjelden er sammen med ærfuglen den arten som har størst utbredelse i Telemarks skjærgård. Den har hekket i samtlige reservater i løpet av alle årene. Antallet påviste par økte til 79 de 10 første årene (fram til 1984). Siden har tjelden vist en klar negativ trend og er nå tilbake på nivået i 1974. Ser en på overvåkingsområdene så har denne utviklingen vært svært negativ. Fra å ligge rundt ca. 10 par pr. år i perioden 1989 – 2012 har den raskt gått nedover. I 2021 og 2022 ble er kun et par påvist hekkende på de åtte lokalitetene. I 2023 var den igjen økt til 5 par. Totaltellingene i 2023 påviste 132 par i fylke på hele kysten. Nedgangene her er mindre enn det vi ser i reservatene. Tjeld med hekkeadferd ble funnet på 71 av de 148 undersøkte lokalitetene. Det er omtrent som i perioden med det høyeste antallet hekkende par (1980 tallet9. Det viser at tilbakegangen er størst i reservatene og særlig i tilknytning til de som tidligere hadde større kolonier av fiskemåke, hettemåke og makrellterne. Utviklingen i Oslo og Akershus sammenfaller mye med det vi ser i Telemark. I Vest- Agder er det også påvist en nedgang i bestanden, men den er ikke like stor som det vi ser i Telemark og i indre Oslofjord. I Sverige har det også vært en klar negativ bestandsutvikling de siste 30 årene (30-50% nedgang).

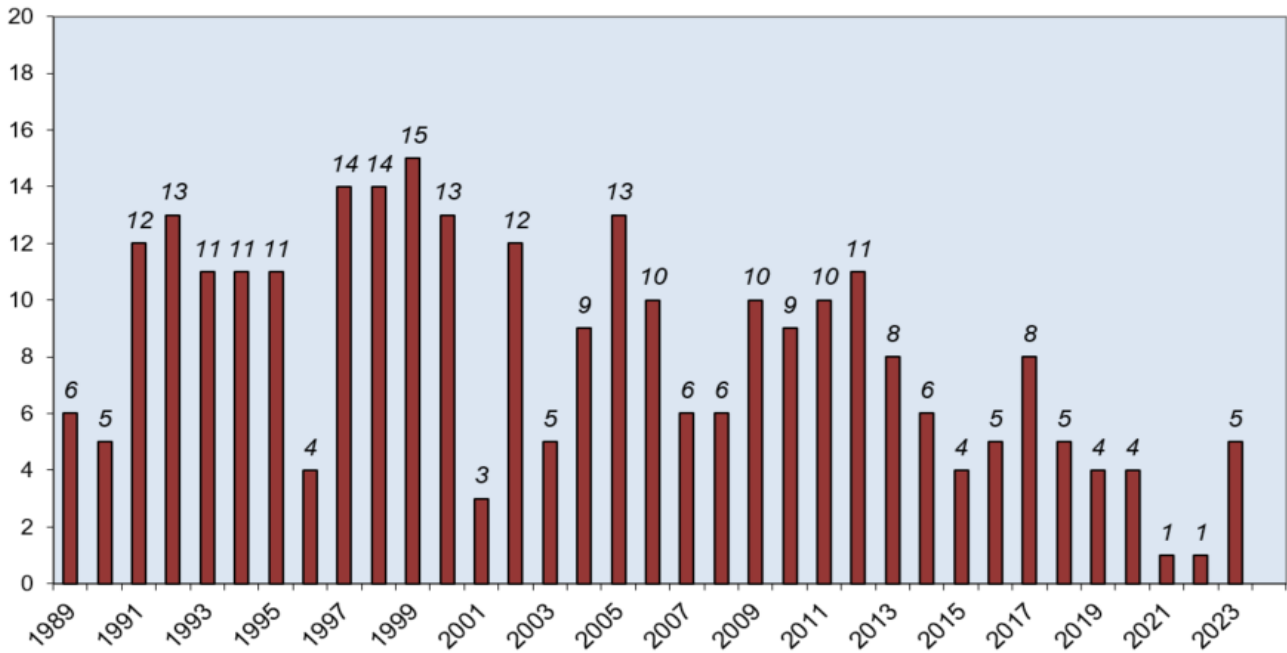
Forvaltning

Arten er utsatt for predasjon av egg og unger. Tiltak mot predatorer vil ha betydning. En viktig faktor i nedgangen av tjeldbestanden er trolig mindre næring i overvintringsområdene. Arten er også utsatt ved lenger perioder med dårlig vær i overvintringsområdene. Massedød i forbindelse med dette er bl.a. registrert i Vadehavet (Camphuysen et. Al. 1996). Klimaendringene med mer ekstremvær kan derfor være en negativ faktor for denne arten. Bestanden av tjeld økte kraftig fra 1960 til 1990 i hele dens utbredelsesområde i Europa. Den etablerte seg da også som hekkefugl i innlandet. Siden 1990 (noe senere på Skagerrakkysten) har den vist en stor nedgang over nesten hele sitt utbredelsesområde. Noen årsaker det pekes på er mindre eutrofiering (næringstilførsel), og overbeskatning av muslinger i overvintringsområdene mm. Det regnes som viktige faktorer for at mindre mat er tilgjengelig i Vadehavet og andre viktige våtmarksområder (Van de Pool et.al. 2014).

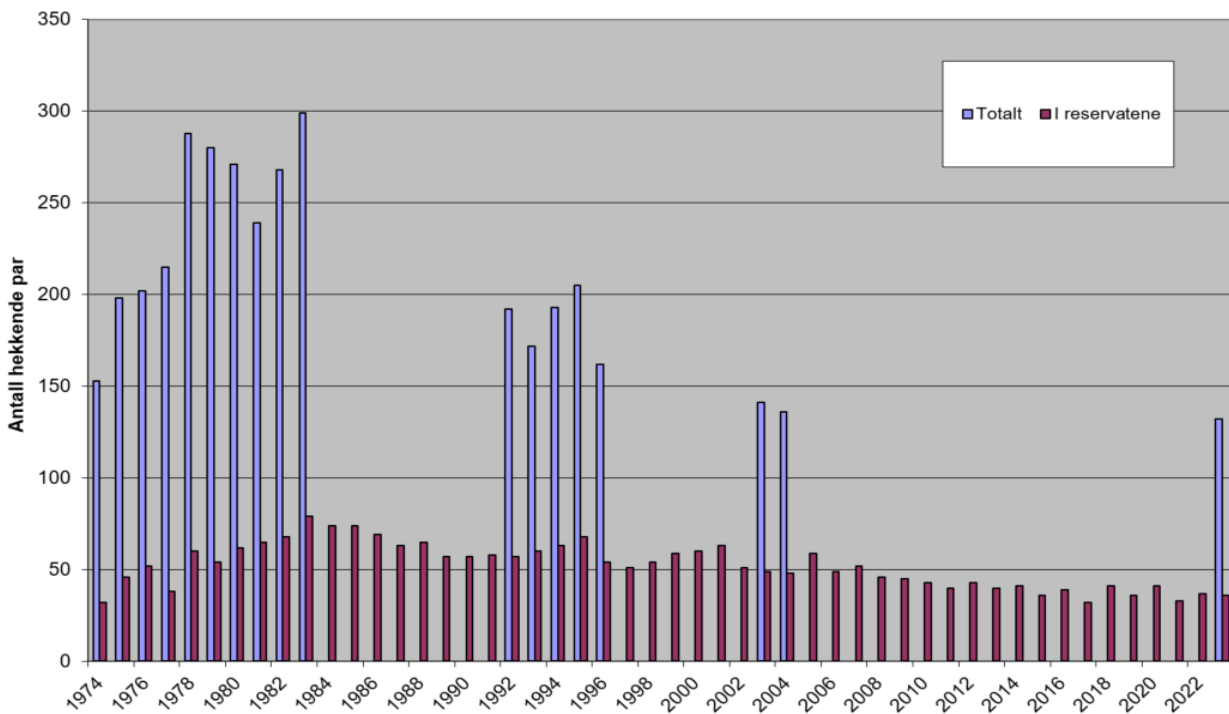
Studier viser (Hario, M. 2009) at denne arten (som rødstilk og steinvender) også foretrekker å plassere reiret sitt i nærheten av hekkende småmåker og terner. Dette gir trolig bedre beskyttelse mot predatorer. Nedgangen i hekkebestanden av disse artene (og mangel på større kolonier) kan trolig forklare noe av nedgangen. Det kan trolig også forklare at tjelden har gått mer tilbake i reservatene enn hva totaltellingene viser. Tiltak som fremmer makrellterne og småmåkebestanden vil derfor trolig også ha positiv effekt på bestanden av tjeld.

Figur 23. Antall hekkende par tjeld i Telemarks 27 sjøfuglreservater.
Number of breeding pairs of Oystercatcher, within the 27 bird sanctuaries

Figur 24. Antall reir/hekkende par funnet på de 8 overvåkningslokalitetene, 1989-2023.
Number of breeding pairs Oystercatcher within the 8 nest counting sites

Figur 25 Tjeld, sammenlikning av registrerte par i reservatene og ved totaltelling av hele Telemarkskysten. Oystercatcher, numbers of pairs breeding within the seabird sanctuaries and total breeding population on the Telemark Coast

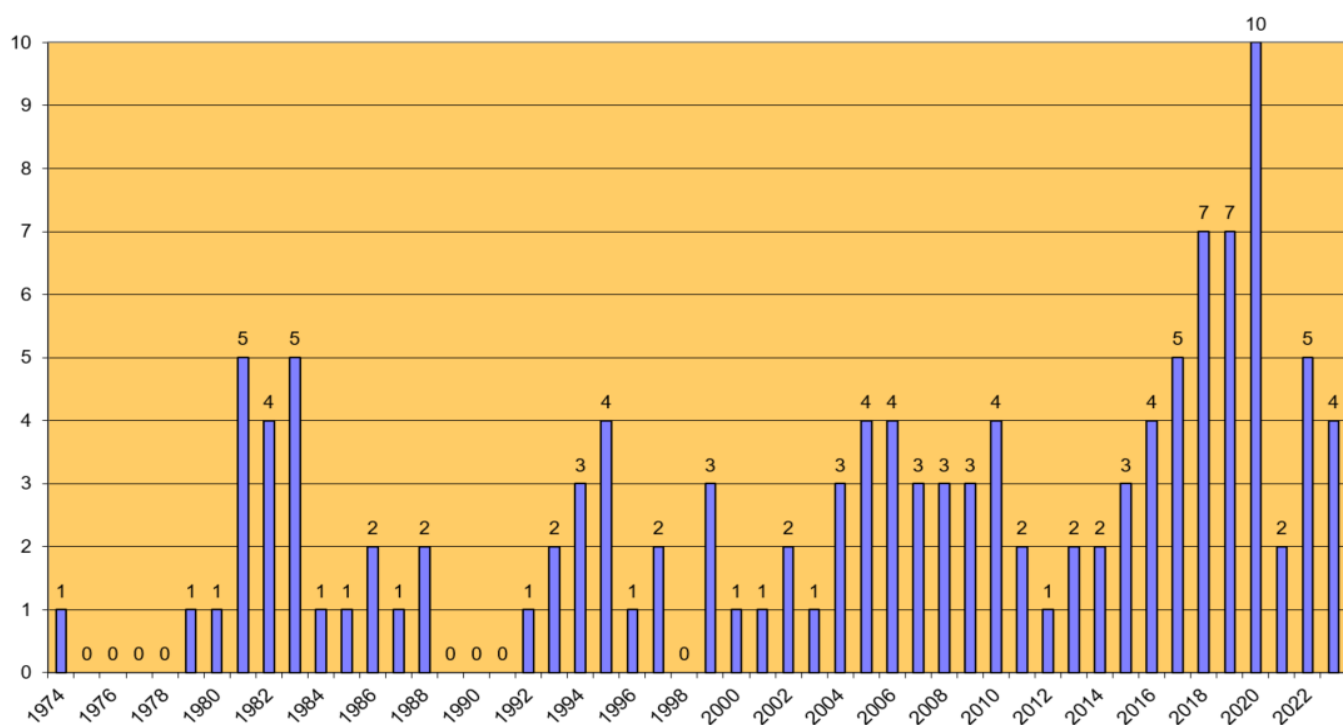
7.13 Sandlo (*Charadrius hiaticula*)

Rødlistestatus i Norge	Livskraftig
Rødlistestatus i Sverige	Livskraftig
Status i Telemark	Livskraftig
Maks. antall hekkende par	10
Min. antall hekkende par	0
Ant. reservater hvor den hekker	5
Bestandstrend 1974-2000 i Telemark	Konstant
Bestandstrend 2000-2021 i Telemark	Svakt økende
Bestandstrend i Skagerrak	Svakt økende

Arten er sparsomt forekommende på ytre del av kysten av Telemark. De fleste reservatene, med unntak av sørspissen av Jomfruland (Skadden) og Lille Danmark er lite egnet som hekkeområde for arten. Det har vært en positiv utvikling i bestanden de siste årene. De fleste sandloene hekker på Jomfruland og Stråholmen som har lange sand- og grusstrender som arten foretrekker. Flere av reirene ligger da i områder hvor det ikke er ferdselsforbud. Bestanden av sandlo er også i vekst i Sverige (Artfakta.se).

Forvaltning.

Arten er utsatt for ferdsel i hekketida. Det er derfor viktig at spesielt friluftslivsaktiviteter spesielt på Stråholmen og Jomfruland kanaliseres til tilrettelagte områder. Bedre informasjon om å ta hensyn til varslende fugler i hekketida kan også ha effekt. Arten har en bedre utviklet antipredatoradferd enn de andre vadefuglartene som hekker i skjærgården. Dette kan trolig forklare noe av årsaken til at denne arten greier seg bedre enn de andre vaderne.

Figur 26. Antall hekkende par sandlo i Telemarks sjøfuglreservater 1974-2023.
Number of breeding pairs of Ringed Plover within the 27 bird sanctuaries

7.14 Rødstilk (*Tringa totanus*)

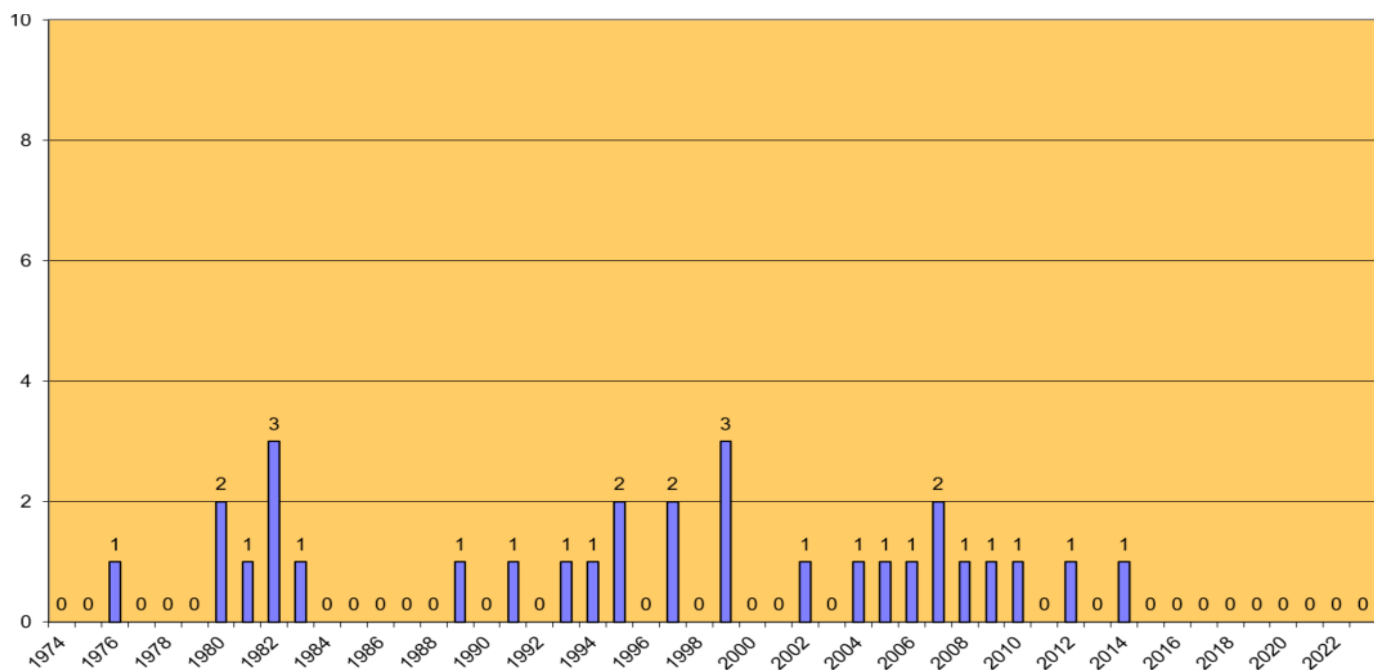
Rødlistestatus i Norge	Nær truet
Rødlistestatus i Sverige	Livskraftig
Status i Telemark	Nedgang
Maks. antall hekkende par	3
Min. antall hekkende par	0
Ant. reservater hvor den hekker	3-0
Bestandstrend 1974-2000 i Telemark	Stabil
Bestandstrend 2000-2021 i Telemark	Minskende, borte i reservatene
Bestandstrend i Skagerrak	Minskende

Rødstilk har hele registreringsperioden vært en sjelden hekkefugl i reservatene. Den har hekket ganske regelmessig på Stråholmstein med ett par. Ellers er det på øyene på innsiden av Jomfruland den er funnet. Det siste hekkefunnet ble gjort i 2014 i reservatene. Rødstilken hekker med noen få par på andre lokaliteter, bl.a. på Jomfruland og Stråholmen. Her er det gjort hekkefunn fra de siste årene så artene er ikke helt borte fra skjærgården. Ellers er det også i indre Oslofjord påvist en nedgang i bestanden og bare et par mulige hekkepar er observert der.

Forvaltning.

Arten er utsatt for ferdsel i hekketida. Det er derfor viktig at fuglene får fred i hekketida. Predasjon av egg og unger av mink og stormåker er også en utfordring for arten.

Dette er en art som ofte hekker i eller nær terne- og småmåkekolonier. Nedgangen og bortfall av disse er nok også medvirkende til nedgangen i reservatene. Tiltak som fremmer disse artene kan få rødstilken til å komme tilbake.

Figur 27. Antall hekkende par rødstilk i Telemarks 27 sjøfuglreservater
Number of breeding pairs of Redshank within the 27 bird sanctuaries

7.15 Steinvender (*Arenaria interpres*)

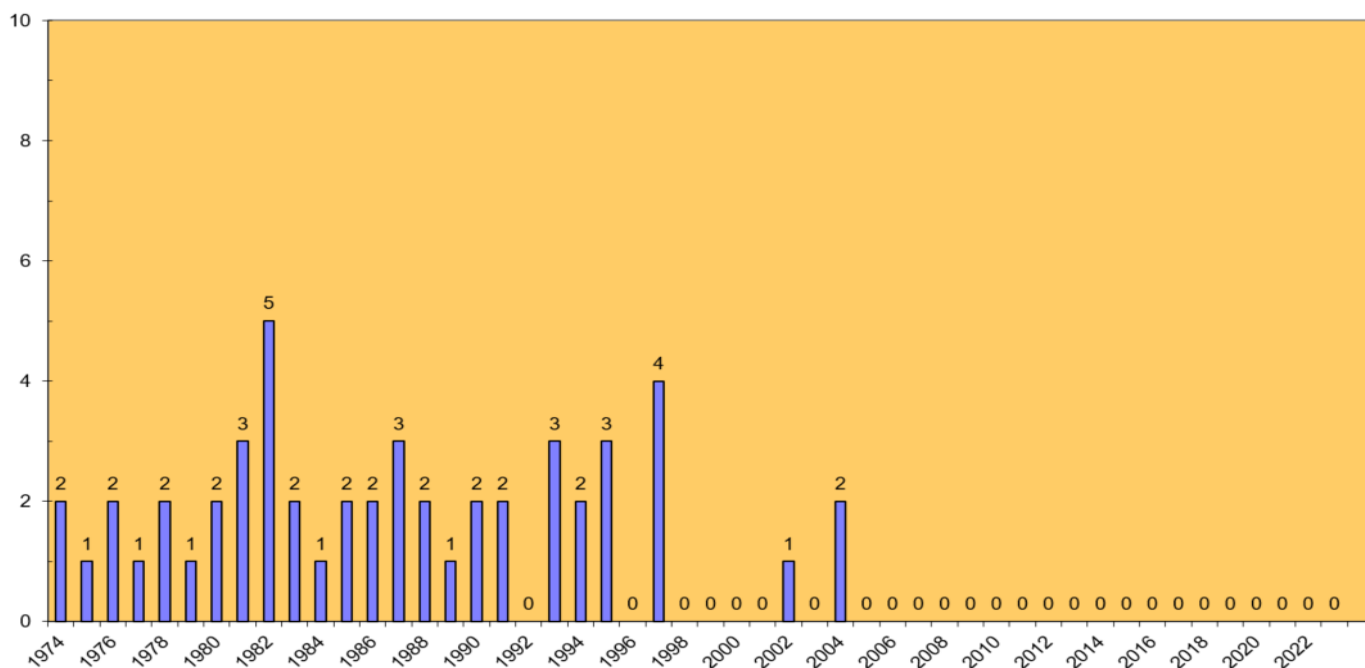
Rødlistestatus i Norge	Nær truet
Rødlistestatus i Sverige	Kritisk truet
Status i Telemark	Borte
Maks. antall hekkende par	5
Min. antall hekkende par	0
Ant. reservater hvor den hekker	3-0
Bestandstrend 1974-2000	Stabil-liten
Bestandstrend 2000-2021	Forsvunnet
Bestandstrend i Skagerrak	Nedgang

Steinvenderen var en fåtallig, men fast hekkefugl i reservatene de første 20-25 årene av registreringsperioden. Den hekket fast i Raudholmen naturreservat, rett nord for Stråholmen og på Lille Danmark like på vestsiden (innsida) av Stråholmen. Begge øyene har strender med sand og litt grovere grus. Arten forsvant herfra i 1998. Siste hekkefunn av arten i sjøfuglreservatene ble gjort på Skadden (Jomfrulands sydspiss) i 2004. Steinvenderen ser ut til å foretrekke å hekke sammen med makrellterner (Byrkjeland, 1975). Trolig ut fra at ternene også gir beskyttelse til steinvenderen i hekketida. Det er et sammenfall i tid med år makrellternebestanden gikk kraftig tilbake og når steinvenderen forsvant som hekkefugl. På de lokalitetene hvor den tidligere var funnet var det nesten alltid etablerte ternekolonier.

Forvaltning.

Arten er utsatt for ferdsel og menneskelig opphold nær reir i hekketida. Predasjon fra mink og stormåker er også en utfordring for arten. Siden arten hekker seint vil den også være mer utsatt for predasjon fra mink enn tidlig hekkende arter. Siden arten hekker i eller i nærheten av makrellterne og småmåkekolonier så vil trolig tiltak som fremmer hekkebestanden for disse også kunne være positiv for en eventuell reetablering i Telemark. Om tiltak settes i gang for å fremme terne- og fiskemåkebestanden bør dette gjøres på de lokalitetene som også har egne leveområde for steinvenderen. Vegetasjonsendring (gjengroing) på øyene kan også være negativt for arten som foretrekker åpne hekkeplasser. Både klimaendring og gjødsling av gjess endrer vegetasjonen på øyene langs kysten.

Figur 28. Antall hekkende par steinvender i Telemarks 27 sjøfuglreservater.
Number of breeding pairs of Turnstone within the 827 bird sanctuaries

7.16 Hettmåke (*Chroicocephalus ridibundus*)

Rødlistestatus i Norge	Kritisk truet
Rødlistestatus i Sverige	Nær truet
Status i Telemark	Truet, fåtallig
Maks. antall hekkende par	800
Min. antall hekkende par	0
Ant. reservater hvor den hekker	0-9
Bestandstrend 1974-2000 i Telemark	Sterk avtagende
Bestandstrend 2000-2022 i Telemark	Fåtallig
Bestandstrend i Skagerrak	Stor nedgang

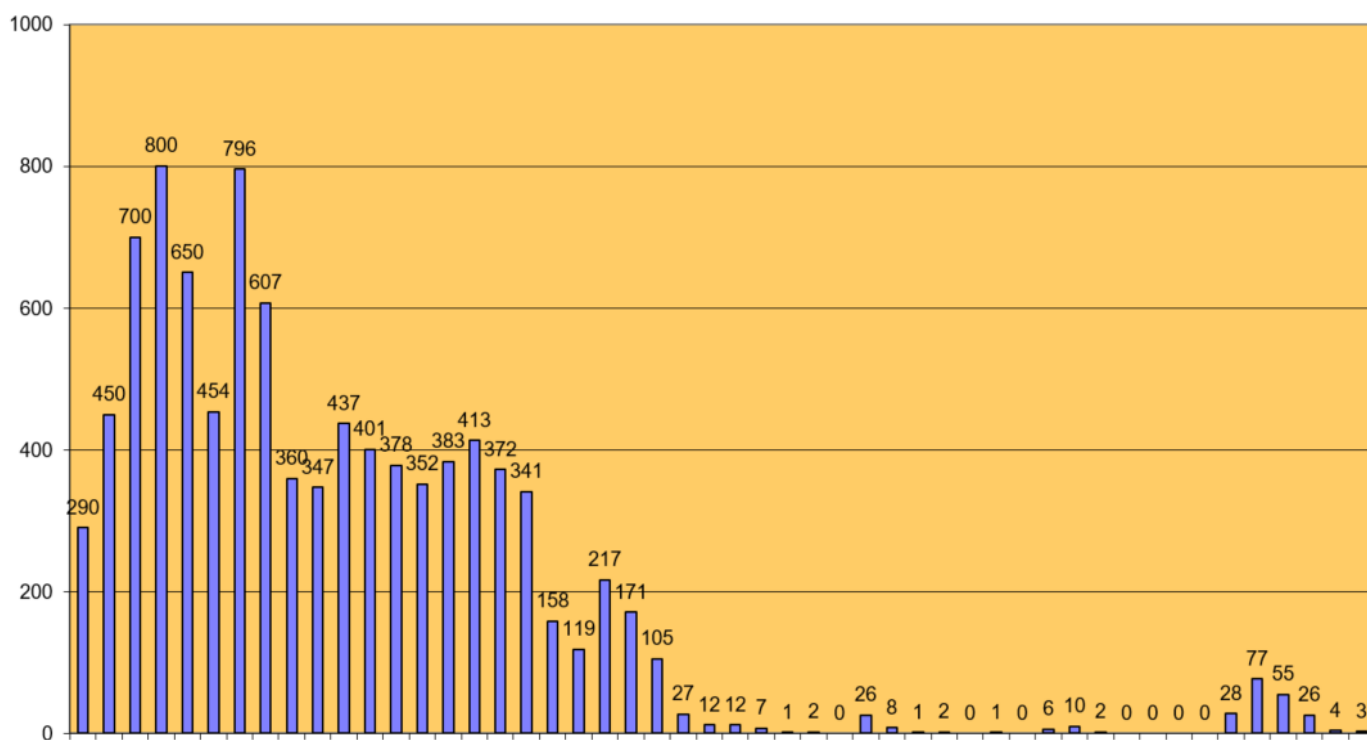
Hettmåka har en annen utviklingshistorie enn de andre måkeartene som hekker på Telemarkskysten. Den ekspanderte raskt i sin utbredelse i Europa og etablerte seg i Norge i større antall på 1950-tallet (første hekkefunn i 1887 på Jæren). Bestanden vokste raskt fram til rundt 1980-tallet. Kolonier fantes da også ved flere ferskvannslokaliteter, bl.a. var det en koloni ved Børsesjø utenfor Skien i 1969, med 180 individer (Haftorn 1971). Så utover på 1990-tallet gikk arten kraftig tilbake. Samme utvikling har arten hatt i Telemark. Sjøfuglreservatene, Lagmannskjær innerst i Frierfjorden (Skien) og Furuholmen ved Håøya

(Porsgrunn) hadde lenge store hekkekolonier på opp mot 400 par. Siste året med koloni av noen størrelse var 105 par på Furuholmen (Porsgrunn) i 1996. Lenger ute i skjærgården har det i hele undersøkelsesperioden vært enkeltreir og opp til et titalls par som har hekket, men det er aldri registrert noen større kolonier i ytre del av skjærgården. I en periode var hettemåka helt borte eller hekket kun med noen få par i Telemark. Så i de siste årene har det etablert seg en koloni i Gjessskjæra naturreservat, denne talte hhv. 77 par i 2019 for så igjen å avta ned til kun 4 par i 2022.

Utviklingen på de 8 lokalitetene hvor reirtellinger foretas (figur 30 under) viser mye av det samme bildet, men her har hettemåka vært helt borte som hekkefugl siden 2005. Totaltellingene (figur 319 viser klart at hettemåka nesten utelukkende har vært knyttet til verneområdene og bare noen fåtall par har hekket utenfor disse.

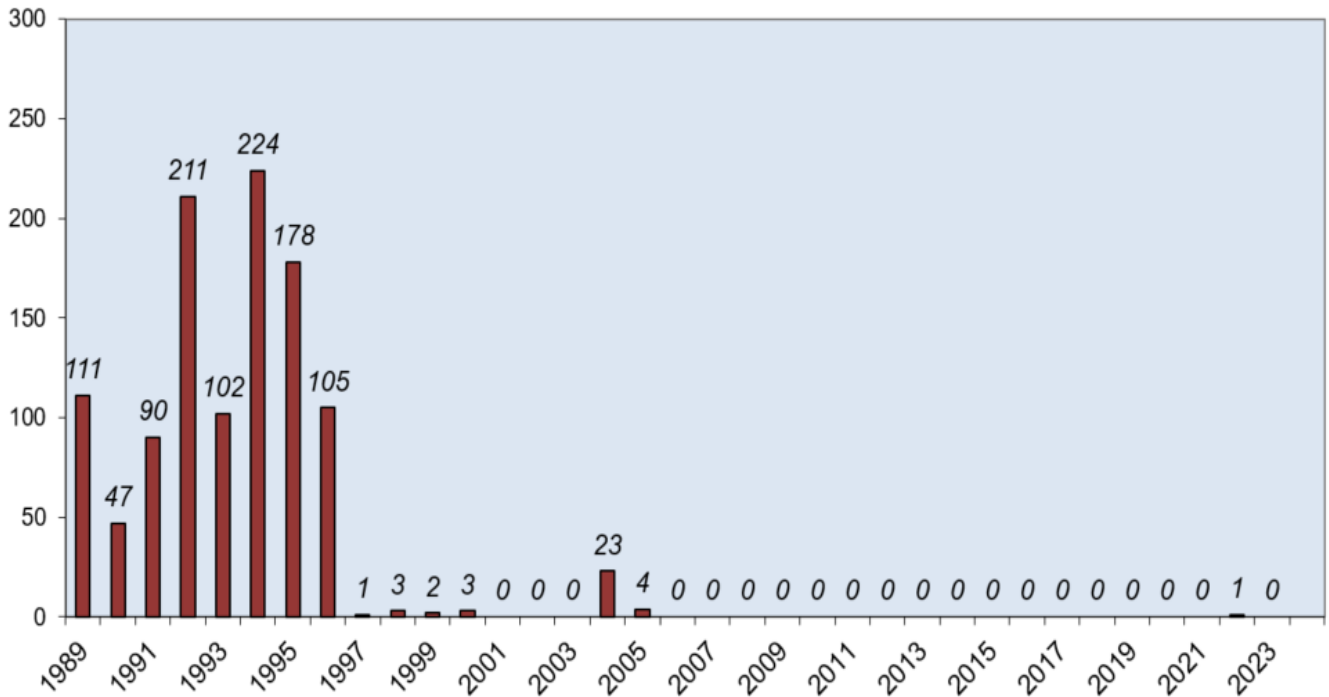
Forvaltning.

Bakgrunnen for hettemåkas raske ekspansjon i Europa fram til 1980 er ikke forstått fullt ut. Det er også vanskelig å forklare den kraftige nedgangen en har sett i bestanden siden 1990. Arten spiser insekter, meitemark, noe småfisk og matavfall. Mye av næringssøket foregår på dyrket mark. Endringer i landbruket er også pekt på som noe som kan være en viktig faktor for den påviste nedgangen, uten at det er vist klare sammenhenger. Arten var også tallrik på søppeldeponier fram til det ble langt mindre matavfall tilgjengelig på disse. Hettemåka har en tendens til å hente mer naturlig forkommende næring i hekketida og være mer avhengig av næring fra ulike menneskelige aktiviteter i vinterhalvåret. Ut fra dette er det vanskelig å se hvilke forvaltningsmessige grep som kan tas for å snu den negative bestandsutviklingen som pågår. Predasjon har større betydning i en liten bestand som en nå ser i Telemark. Begrensning av predatorer vil derfor kunne ha betydning også for denne arten.

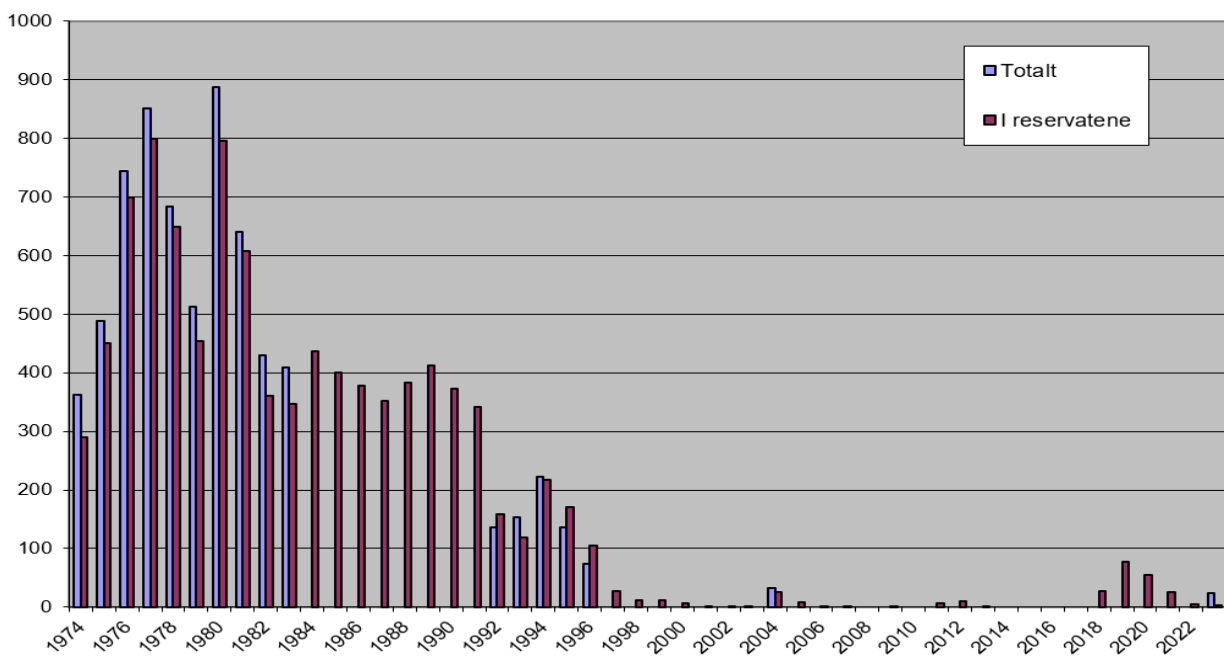

Figur 29. Antall hekkende par hettemåke i Telemarks 27 sjøfuglreservater.

Number of breeding pairs of Black-headed Gull within the 27 bird sanctuaries

Figur 30. Antall reir av hettemåke på de åtte overvåkningslokalitetene, 1989-2022.
 Number of breeding pairs Black-headed Gull within the 8 nest counting sites

Figur 31 Hettemåke, sammenlikning av registrerte par i reservatene og ved totaltelling av hele Telemarkskysten.
 Black-headed Gull, numbers of pairs breeding within the seabird sanctuaries and total breeding population on the Telemark Coast

7.17 Fiskemåke (*Larus canus*)

Rødlistestatus i Norge	Sårbar
Rødlistestatus i Sverige	Nær truet
Status i Telemark	Sterk nedgang
Maks. antall hekkende par	1400
Min. antall hekkende par	34
Ant. reservater hvor den hekker	27-11
Bestandstrend 1974-2000	Sterk nedgang
Bestandstrend 2000-2021	Sterk nedgang
Bestandstrend i Skagerrak	Nedgang

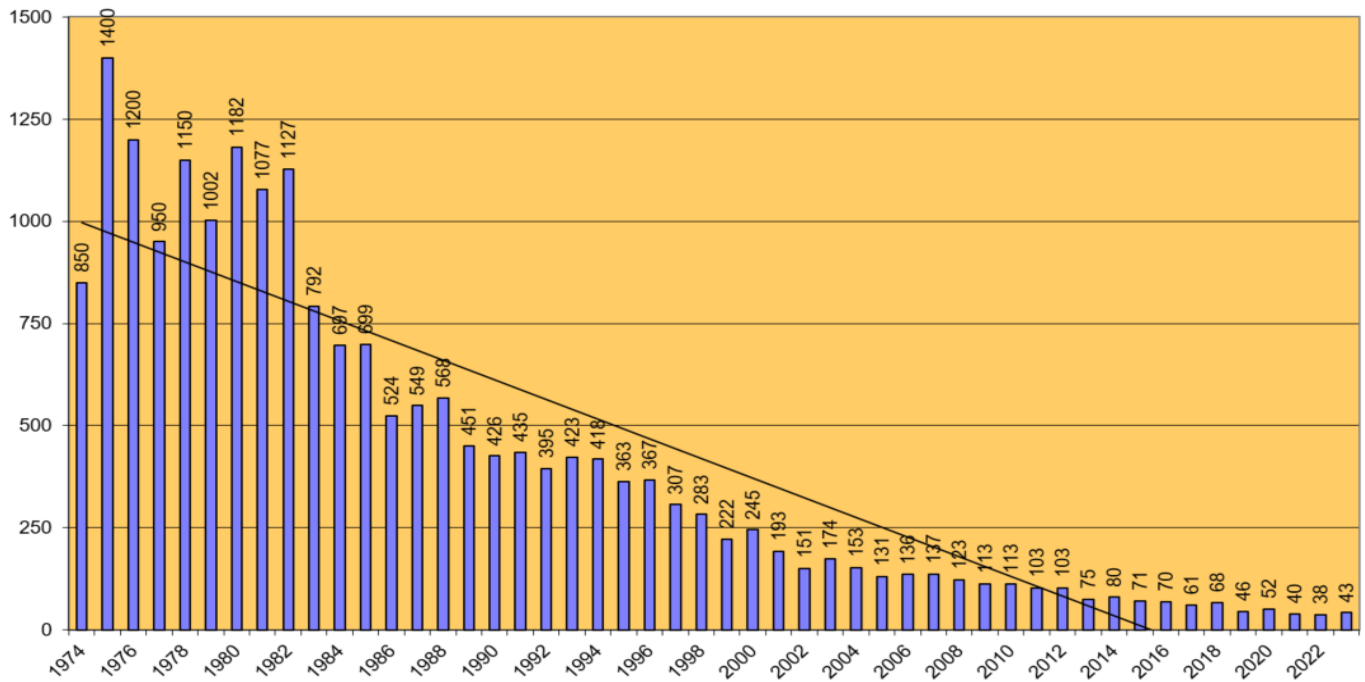
Fiskemåka har gått drastisk tilbake som hekkefugl på Telemarkskysten. De 27 reservatene som ble vernet 1979, var i stor grad plukket ut på grunnlag av stor bestand av fiskemåke (og/eller hettemåke og makrellterne). Det var rundt 1000 hekkende par fiskemåke i reservatene fram til 1982. Etter dette gikk bestanden ned til bare litt over 100 par i år 2000. Her stabiliserte den seg de neste 10 årene for så igjen å gå ned. I 2022, som er det dårligste året så langt, ble det kun funnet 38 par. Det er reservatene i inn skjærgården som hadde de største kolonien (gjerne sammen med store hettemåkekolonier). Reservatene Furuholmen i Porsgrunn, Omborsnesholmane og Krogshavn i Bamble og Lagmannskjær i Skien var alle øyer som kunne ha 100 talls par. Fiskemåka ble også funnet hekkende i alle de 27 reservatene. Tallene var lavere i den ytre delen av skjærgårdene, men det var ikke uvanlige med kolonier på 15-25 hekkende par. I 2022 (38 par) ble fiskemåka kun funnet i 11 av reservatene og da i mange med kun ett hekkende par. Totaltellingen i 2023 viser samme negative utviklingen for samtlige kystlokasjoner i Telemark (figur 34). Kun 173 par ble funnet ved totaltellingen i 2023 hekkende på kysten, mot over 2600 i 1975. En del fiskemåker har flyttet inn i byene og hekker på tak av industribygg, kjøpesenter ol. Det er ikke gode opptellinger av hekkebestanden her, men den er neppe stor nok til å si at bestanden er opprettholdt i fylket. Det hekker også noen fiskemåker spredt innover i fylket helt opp på Hardangervidda. Dette er ikke et nytt fenomen som mange hevder. Allerede i 1792 beskriver prest og naturforsker Hans Jacob Wille «måkeplagen» på Hardangervidda (Beskrivelse av Sillegjords Præstegjeld).

Kraftig nedgang i bestanden ser en også i Indre Oslofjord (Bergan et.al. 2021). I Vest-Agder (Olsen 2021) ser en nesten helt identisk utvikling som i Telemark. Fra en bestand på over 1000 par på tidlig 1980 tall har bestanden stupt fram til år 2000, så stabil til litt negativ fram til 2010 med rundt 100 par. Så har det etter 2010 igjen gått kraftig ned til kun 5 par i 2021. Østfold viser også en nedgang i fiskemåkebestanden fra om lag år 2000 og fram til 2019 (Åsmund Fjellbakk, notat til sjøfuglmøte 10.5 2021, Statsforvalteren i Viken). I Sverige er det også en negativ utvikling i bestanden. Den er beregnet til å ha minsket med 16 % (7-22%) de siste 18 årene.

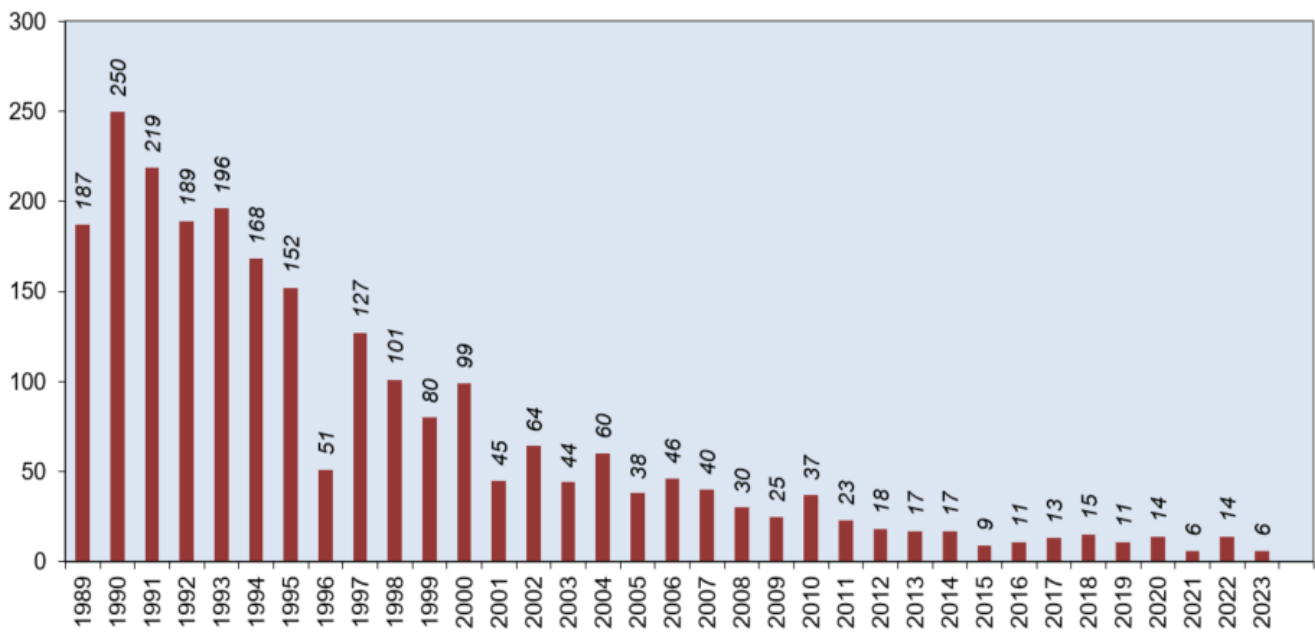
Tellingen av reir på de 8 overvåkningslokalitetene (se figur 33.under) viser den samme svært negative trenden. Men bestanden når disse tellingene startet (1989) var da allerede nede på 1/3 av hva den var på 1970-tallet (vurdert ut fra totaltellingene og reservattellingene).

Forvaltning

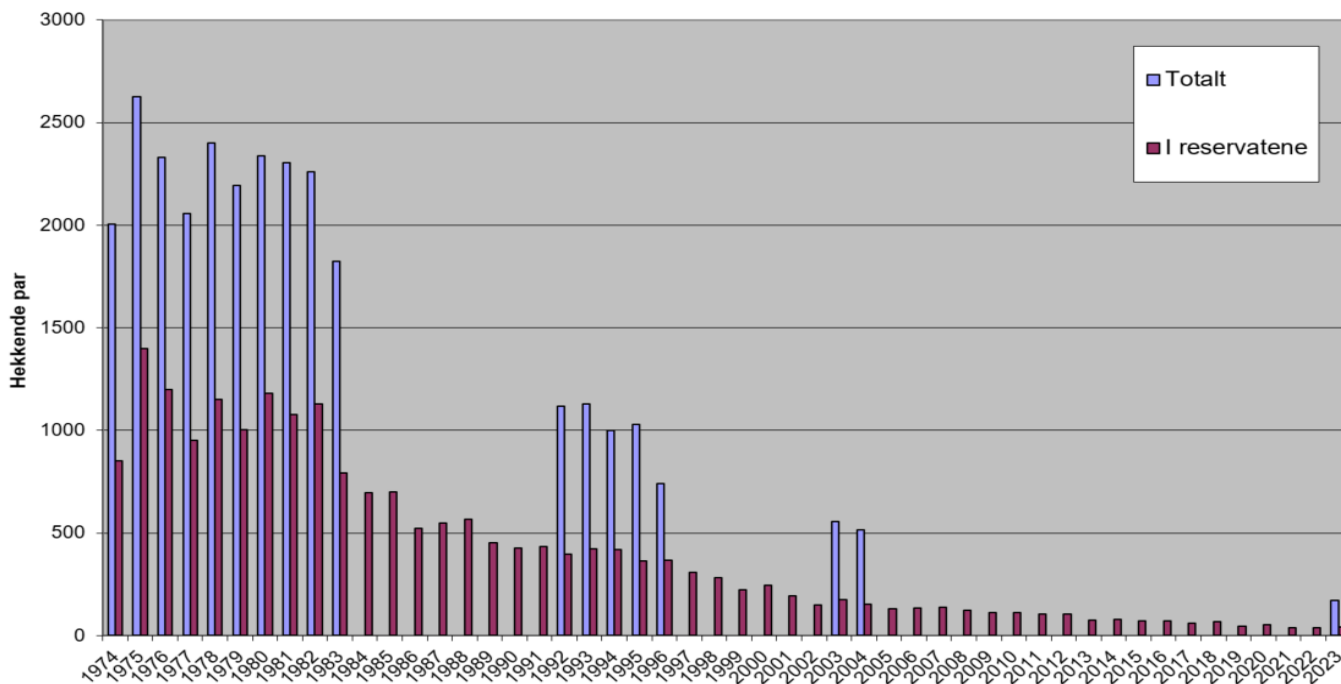
Fiskemåka er en art som er svært trofast til hekkeplassen sin, med opptil 90 % tilbakevending fra år til år (Cramps et.al. 1983). Forflytningen en ser inn til hekkeplasser på tak av større bygg i byene er trolig en tilpasning til sterk predasjon på de opprinnelige hekkeplassene. Mink og stormåker er de viktigste predatorene. Stormåkene vil som følge av at mindre mat er tilgjengelig på avfalls plasser og som utkast fra fiskefartøy predatere mer på egg og unger av andre arter. I en sterkt minkende bestand av fiskemåker vil da predasjon få en økt negativ betydning. Tiltak som minsker predasjonen vil være derfor viktige for denne arten.

Figur 32. Antall hekkende par fiskemåke i Telemarks 27 sjøfuglreservater. .
 Number of breeding pairs of Comon Gull within the 27 bird sanctuaries

Figur 33. Antall reir av fiskemåke på de åtte overvåkningslokalitetene, 1989-2023.
 Number of breeding pairs Common Gull within the 8 nest counting sites

Figur 34. Totaltelling av hele Telemarkskysten, antall par sammenliknet med hekkebestanden i reservatene.

Common Gull, numbers of pairs breeding within the seabird sanctuaries and total breeding population at the Telemark Coast

7.18 Gråmåke (*Larus argentatus*)

Rødlistestatus i Norge	Sårbar
Rødlistestatus i Sverige	Sårbar
Status i Telemark	Stabil
Maks. antall hekkende par	673
Min. antall hekkende par	95
Ant. reservater hvor den hekker (av 27, maks – min)	23-13
Bestandstrend 1974-2000 i Telemark	Sterk økning
Bestandstrend 2000-2022 i Telemark	Nedgang
Bestandstrend i Skagerrak	Nedgang

Gråmåke er en av artene som har hatt en sterk vekst i hekkebestanden i verneområdene etter at de ble opprettet. Antall hekkende par viser en kraftig vekst de første 25 årene etter 1974. Etter år 2000 har den avtatt jevnt, men er fortsatt større enn dobbelt så stor som enn bestanden var på 1970- tallet. Ser en på prosentandelen gråmåke utgjør av den samlede måkefuglbestanden som hekker i reservatene, så har den denne holdt seg konstant etter år 2000 (se figur 5, side17.). Det skyldes at særlig de små måkeartene har gått så mye ned i antall (hettemåke og fiskemåke). I de første årene hekket det mellom 100 – 200 par totalt i reservatene. Så var en kontinuerlig og kraftig vekst fram til 1997-1998 hvor nesten 700 par gråmåke hekket. Etter det har bestanden jevnt gått nedover, men langsommere enn hva vi så i vekstperioden. Totaltellingen i viser hvordan mesteparten av bestanden har flyttet inn i reservatene. Resultatene i 2023 viser en liten hekkebestand utenfor reservatene (totalt 333 par, herav 206 i reservater). Resultatene av totaltellingen viser at arten har gått mye ned på kysten. Gråmåke har til en viss grad økt som urban hekkefugl. Antallet par som har flyttet til byer, industriområder og de større vassdragene i Telemark er ikke kjent.

Hekkebestanden av gråmåke har hatt sine faste reservater hvor det har vært større antall hekkende par. I tillegg har det vært en del reservater med lavere antall hekkende par (1-10) spredt jevnt fra indre til ytre skjærgård. Reservatene med store antall hekkende par ligger med unntak av Omborsnesholmene (i Frierfjorden) i ytre skjærgård. Det er i ytre skjærgård at nedgangen er sterkest. Mest dramatisk er den i Tviskjær naturreservat, langt ute i Kragerøskjærgården. Der hekket det i 1987 hele 202 par, og lokaliteten hadde lenge fylkets største gråmåkekoloni. I 2022 hekket det kun ett par gråmåke på denne lokaliteten. Omborsnesholmene sjøfuglreservat som ligger i indre skjærgård har hekkebestanden vært mer stabil siden 1990-tallet. Før 1985 var det ingen, til noen få par, som hekket på lokaliteten. Siden 1990 har det årlig bli påvist rundt 100 hekkende par her. I 2022 hekket det 93 par gråmåke her. Data fra reirtellingene i de 8 overvåkningsområdene viser klart samme trend som tellinger av antall par i reservatene. Disse tellingen startet 15 år senere (i 1989) og dekker ikke den lange vekstperioden fra 1974 som vi ser i dataene fra reservattellingene.

Figur 35. Fordeling og relativ størrelse, gråmåkekolonier(fra Seapop).
Herring Gull colonies, relative size

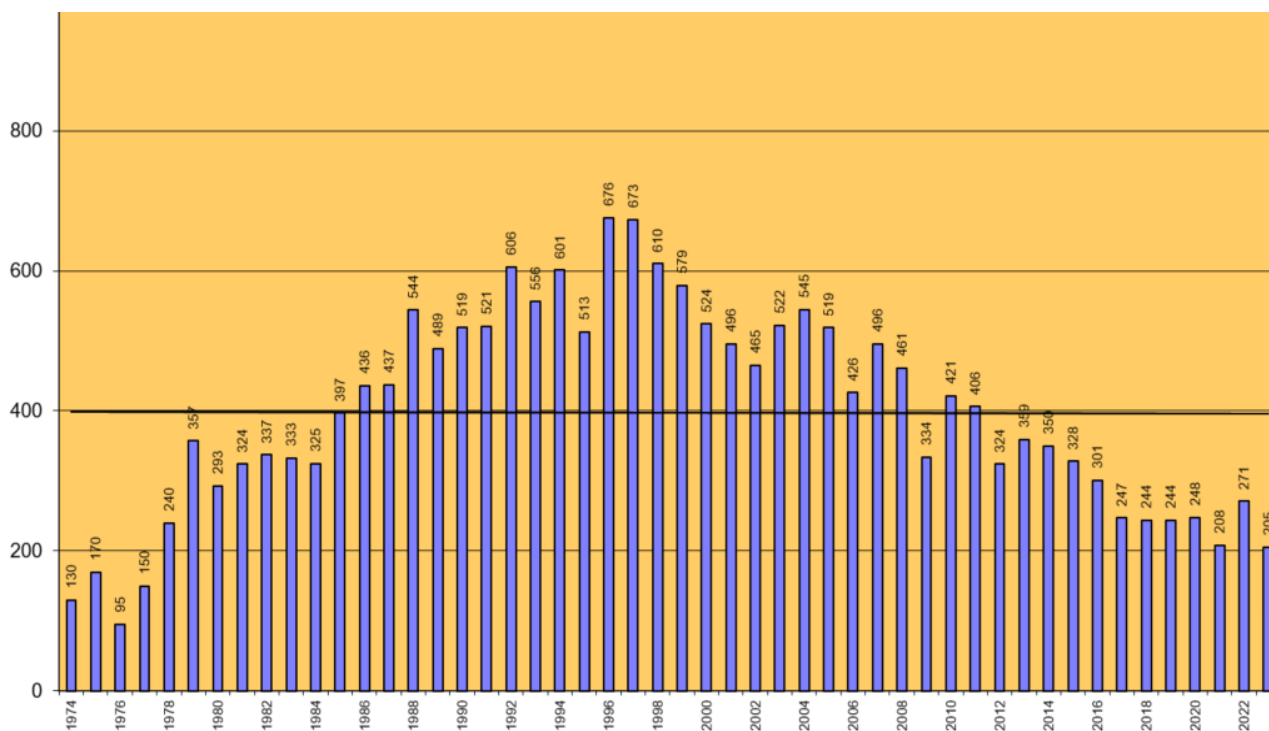
Utviklingen en ser på gråmåkebestanden i Telemark er svært lik det vi ser i Østfold, Indre Oslofjord og på vestkysten av Sverige. Også i Vest-Agder er det en klar negativ utvikling siden årtusenskiftet, men ikke like stor som lengere inne i Skagerrak. Den store veksten en har påvist fram til rundt år 2000 regnes med å ha sammenheng med stor tilgang på føde både fra fiskerier, urensset kloakk og de mange åpne søppeldeponiene hvor føde var lett tilgjengelig (Sveriges fåglar, 2020). Store mengder gråmåker (og andre måkearter) hadde daglige «trekk» til å fra søppeldeponier og ut til kysten hvor de overnattet. I Grenland var det over tusen måker som daglig besøkte den store fyllplassen i Kjørbekkdalen i Skien, særlig i vinterhalvåret. Gråmåke var her den dominerende arten (Bergstrøm, 1991). Behandlingen av matavfall og drift av søppeldeponier er sterkt endret siden den gang og lite mat er tilgjengelig på en moderne fyllplass. Fiskeriene har også endret seg mye i denne perioden. Fiskeriaktiviteten er blitt generelt redusert i Skagerrak (antall fisker og fiskefartøy) og utkast av fisk og fiskeslo har et langt mindre omfang. Det er i dag svært lite urensset kloakk som går rett ut i sjøen.

Forvaltning.

Gråmåkebestanden i Telemark er når en ser hele undersøkelsesperioden under ett (49 år), fortsatt relativt høy. Ser en på andel arten utgjør av en total måke- og sjøfuglbestand, som har minnet kraftig, utgjør den en større andel av totalbestanden enn tidligere. Arten lever lenge og har høy voksenoverlevelse fra år til år. Endringer i rekrutering til bestanden vises derfor sent. Mye av nedgangen skyldes trolig at mindre næring er tilgjengelig fra ulike menneskelige aktiviteter. Gråmåka er en av «vinnerne» som følge av opprettelsen av reservatene og trenger foreløpig ikke særskilte tiltak. Norge bør også undersøke om mangel på vitamin B1 – tiamin er påviselig hos gråmåke og andre sjøfuglarter i Skagerrak.

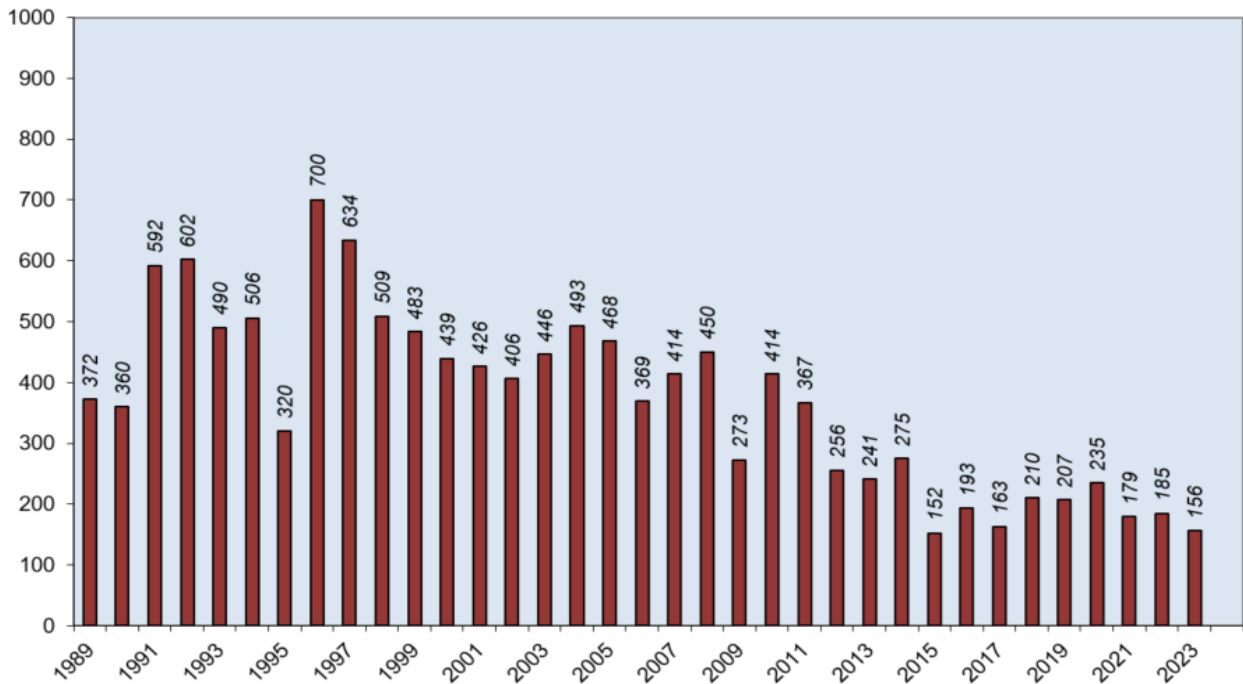
Gråmåke (og svartbak) er en viktig predator på egg og unger av andre arter, spesielt ærfugl og de mindre måkeartene. Når andre næringskilder (fiskeavfall, matavfall mm) blir mindre tilgjengelige forventes det at gråmåka vil øke sin predasjon på andre arter.

Den kraftige veksten vi har påvist i bestanden fram til årtusensskiftet, særlig i ytre del av skjærgården, kan trolig forklare mye av endringene vi ser i antall ærfugl og fiskemåker som hekker. Det kan også være en av hovedårsakene til den flytting av hekkeplasser som har skjedd i den samme perioden for de to artene. Begge har flyttet reirplasser bort fra ytterskjærgården (bort fra de viktigste hekkeområdene for stormåker) og inn i eller nærmere bebyggelse (se nærmere under beskrivelse av disse artene). Når hekkebestanden av gråmåke nå går ned kan en muligens forvente at disse artene igjen kan etablere seg mer tallrikt i ytterskjærgården?

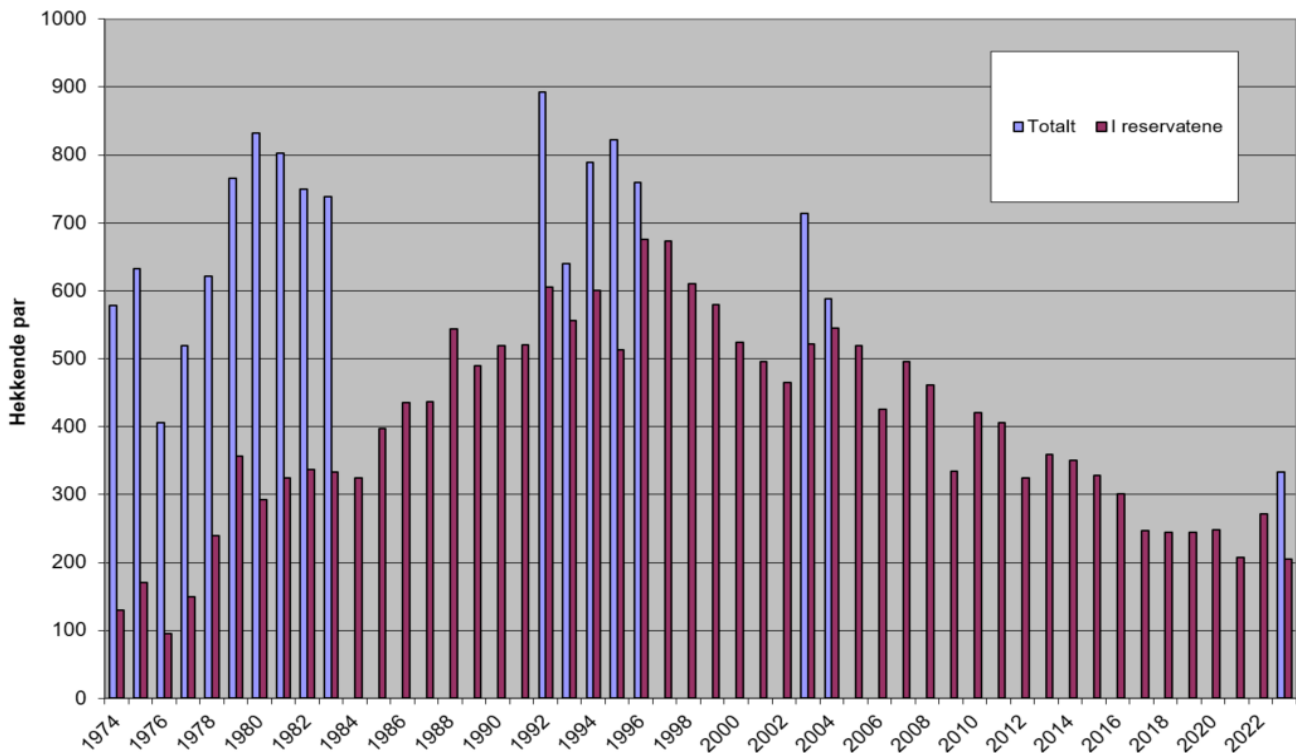

Figur 36. Antall hekkende par gråmåke i Telemarks 27 sjøfuglreservater.

Number of breeding pairs of Herring Gull within the 27 bird sanctuaries

Figur 37. Antall reir av gråmåke på de åtte overvåkingslokalitetene, 1989-2023. Number of breeding Pairs (nests) of Herring Gull within the 8 nest counting sites

Figur 38. Totaltelling av hele Telemarkskysten, antall par sammenliknet med hekkebestanden i reservatene. Herring Gull, numbers of pairs breeding within the seabird sanctuaries and the total breeding population on the Telemark Coast

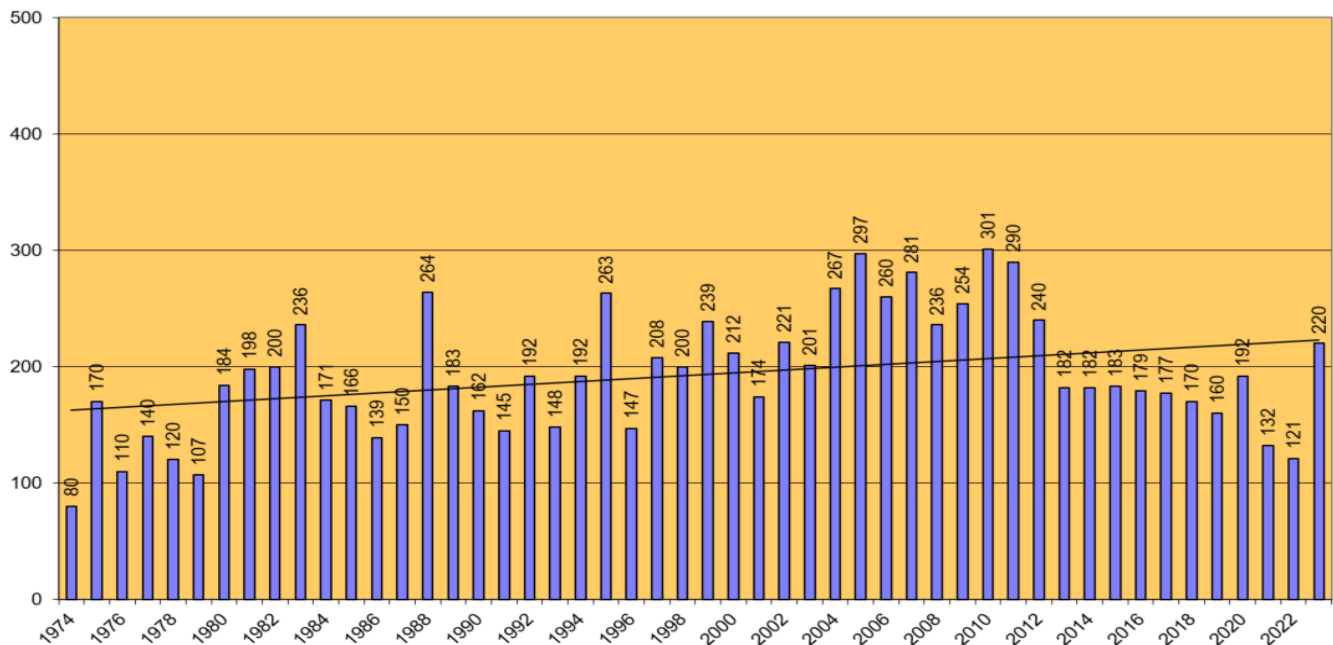
7.19 Sildemåke (*Larus fuscus*)

Rødlistestatus i Norge	Livskraftig
Rødlistestatus i Sverige	Livskraftig
Status i Telemark	Stabil
Maks. antall hekkende par	301
Min. antall hekkende par	80
Ant. reservater hvor den hekker (av 27, maks – min)	12-7
Bestandstrend 1974-2000i telemark	Svakt økende
Bestandstrend 2000-2022 i Telemark	Stabil– svak nedgang?
Bestandstrend i Skagerrak	Økende i indre- avtagende i Sverige og V.Agder

Sildemåka er en mer marin art enn de andre måkeartene som hekker i Telemark. Den har også et annet valg av føde (mer marin fiskespiser) og et annet trekkmonster (langtrekker) enn disse. Samtidig forekommer det hekkefunn i innlandet og sildemåka er vanlig å se næringsøkende på dyrka mark under våronna. Bestanden av sildemåke har vært svakt stigende i Telemark perioden sett under ett. De siste 10 årene er det påvist en svak nedgang. 2023 viser en oppgang igjen, dette skyldes en sterk vekst i kolonien på Stråholmstein. Her ble det ut fra voksenfugltellingen estimert 105 hekkende par. Reirtellingene viste 115 par, det er det største antallet par som er funnet der i hele undersøkelsesperioden. I Skagerrak er det underarten *intermedius* som hekker. Denne underarten har hatt en mer positiv utvikling enn underarten *fuscus* som hekker fra Trøndelag og nordover. Ellers på den norske Skagerrakkysten er utviklingen i bestanden sammensatt. Vest- Agder, som har en stor hekkebestand av arten (ca. 3500 par), har en kontinuerlig nedgang de siste 25 årene. Både i Oslo/Akershus og i Østfold har hatt en langsiktig bestandsøkning siden 1975. I Sverige har underarten *intermedius* de siste 30 årene hatt en stabil bestand, men avtatt noe de siste 10 årene.

I Telemark er de fleste større hekkekoloniene i ytre del av skjærgården. Det er Stråholmstein, Lille Danmark og Tviskjær som totalt har vært de viktigste hekkeplassene. I indre del av skjærgården er særlig Omborgsnesholmane og Lagmannskjær viktige hekkeplasser. Bestanden på Lagmannskjær er vært i kraftig tilbakegang. Dataene tyder på at individer og kolonier skifter en del på hvor de etablere seg fra år til år. Det kan særlig se ut at fuglene flytter en del mellom Lille Danmark og Stråholmstein. Sildemåka foretrekker å legge reirene i delvis skjul i tett og høyvokst vegetasjon av skjermplanter (hundekjeks), stornesle, høyt gress mm. Store kolonier påvirker vegetasjon med tråkk og med kraftig næringstilførsel. Det kan derfor være hensiktsmessig å la hekkeplasser hvile noen år slik at vegetasjonen kommer tilbake. Mengden parasitter som angriper fuglene vil også gå ned på hekkeplasser som ikke benyttes årlig.

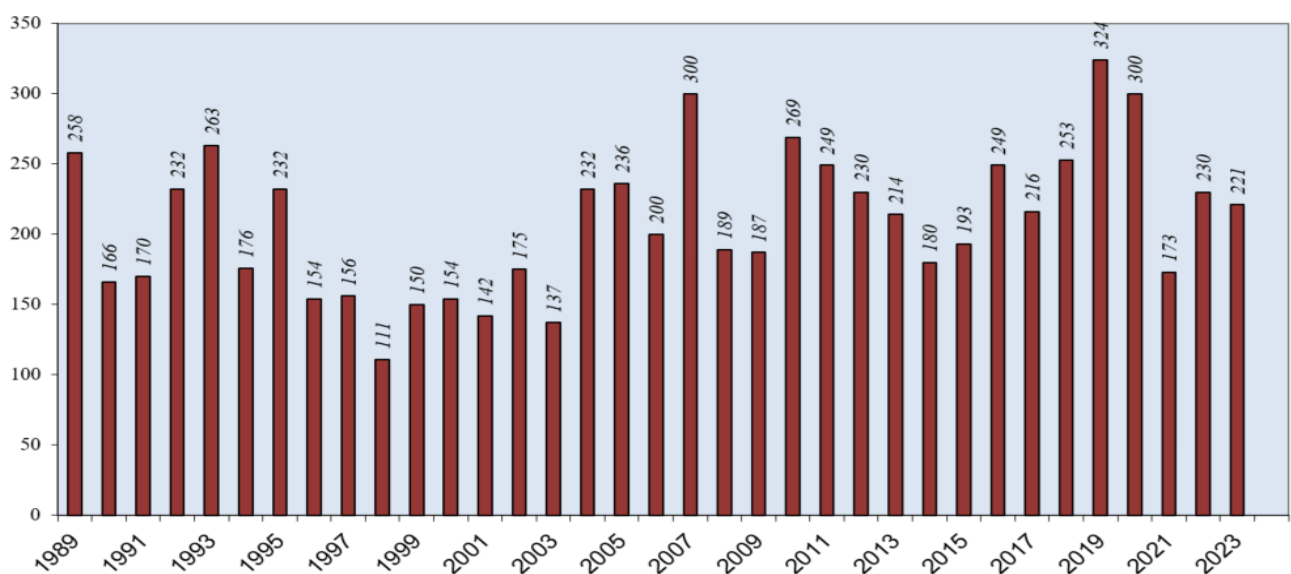
Ser en på data fra reirtellingene på de 8 overvåkningslokalitetene er det ikke en like klar nedgang for de siste årene. Her er utviklingen i perioden 1989 – 2021 ganske konstant. Det kan være at noen av fuglene som hekket i reservatene har flyttet over i noen av koloniene som ikke er vernet. Det kan også være at tellinger av voksne fugler i reservatene ikke er like god for denne måkearten som for andre måkearter. Data fra Vest -Agder (Olsen, 2021) tyder på at telling av voksne sildemåker gir for lavt estimat for hekkebestanden (opptil 50%).

Figur 39. Antall hekkende par sildemåke *Larus fuscus*, i Telemarks 27 sjøfuglreservater.
Number of breeding pairs of Lesser Black-backed Gull within the 27 bird sanctuaries. sites

Forvaltning

Sildemåka ser ut til å bytte hekkeplasser oftere enn de andre måkeartene. Det er derfor viktig å holde et utvalg reservater tilgjengelig for arten selv om de i perioder ikke blir benyttet. Viktigste predator på bestanden er trolig mink. Tiltak for å holde denne bestanden lavest mulig vil derfor være viktig. Det er fra andre områder vist at gråmåker kan være en meget stor predator på sildemåkekolonier (Hario, M. 1974). Siden arten er en langdistansetrekker vil også forhold langs trekkrutene og i vinterområdene ha stor betydning for arten. Miljøgiftundersøkelser av egg tilbake på 1980 tallet (Bergstrøm et.al.1986) viste at sildemåka hadde høyere nivåer av miljøgifter som DDE m.fl. enn de andre måkeartene. Dette skyldes nok annet næringsvalg og at vinterområdene er i områder hvor bruk av plantevernmidler fortsatt er høyt.

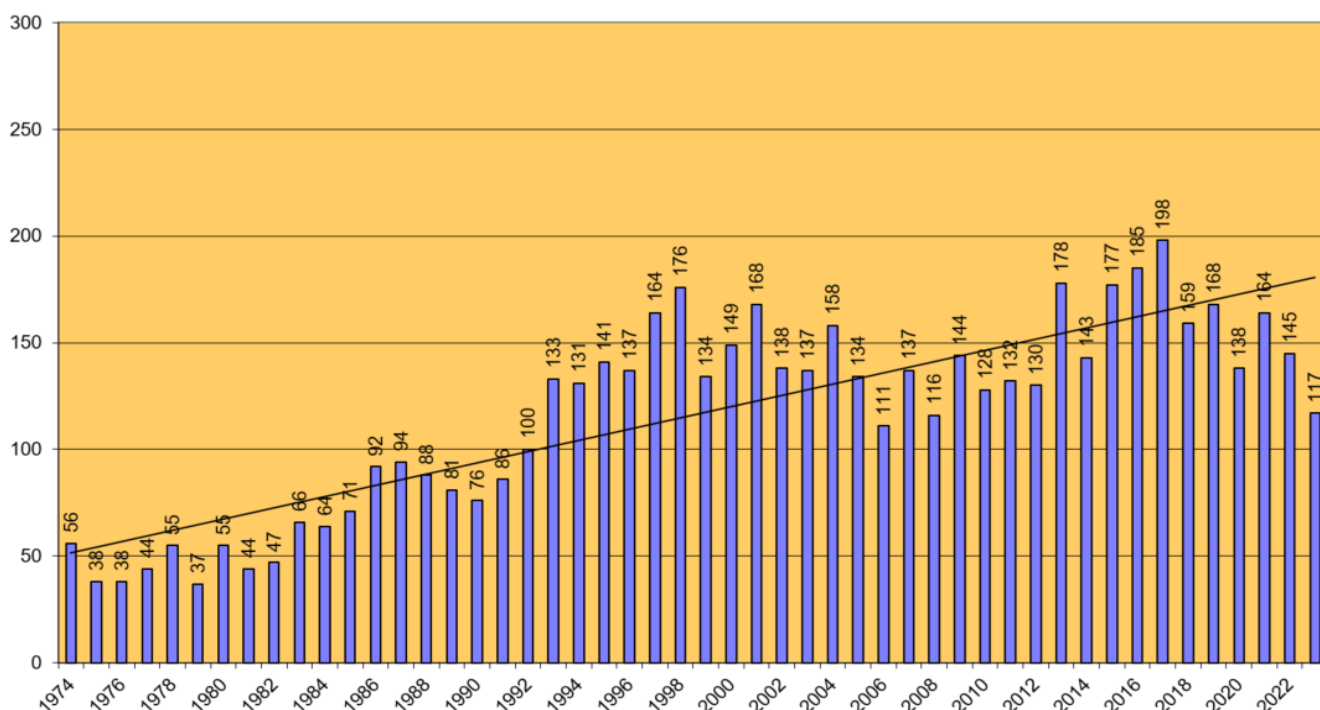

Figur 40. Antall reir av sildemåke på de åtte overvåkningslokalitetene, 1989-2023.
Number of breeding pairs(nests) of Lesser Black-backed Gull within the 8 nest counting sites

7.20 Svartbak (*Larus marinus*)

Rødlistestatus i Norge	Livskraftig
Rødlistestatus i Sverige	Sårbar
Status i Telemark	Økende - stabil
Maks. antall hekkende par	198 (2017)
Min. antall hekkende par	37(1979)
Ant. reservater hvor den hekker (av 27, maks – min)	26-19
Bestandstrend 1974-2000 i Telemark	Sterk økning
Bestandstrend 2000-2022 i Telemark	Økning
Bestandstrend i Skagerrak	Økning

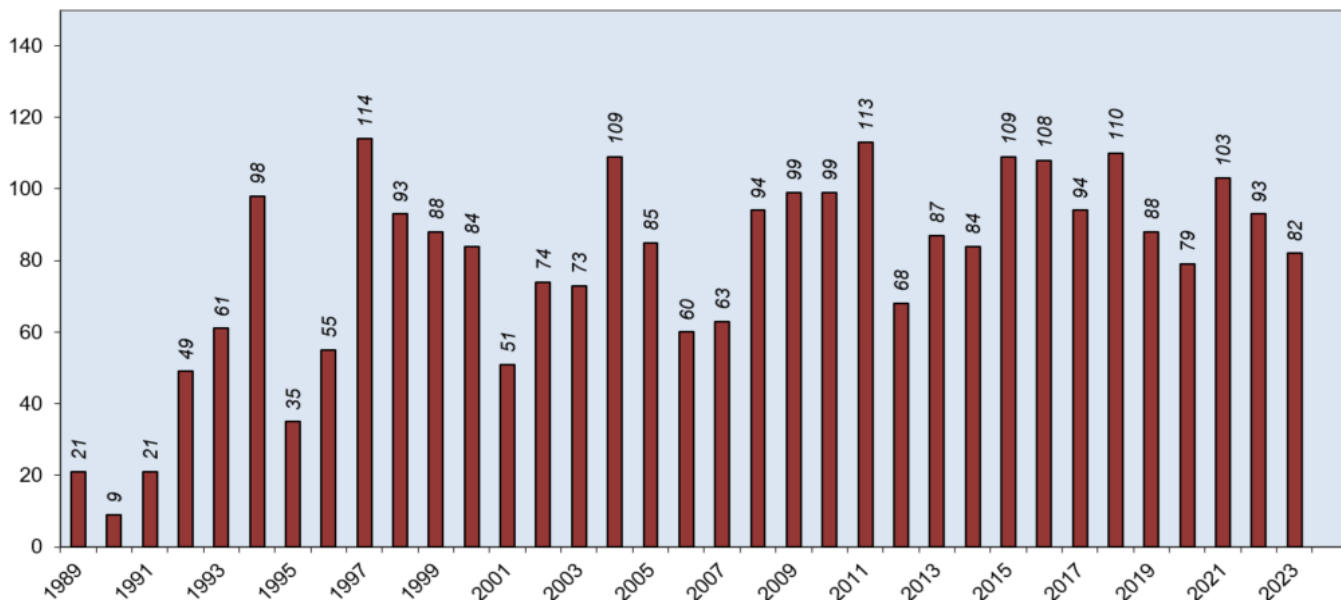
Svartbaken er trolig den arten som har hatt størst fordel av opprettelsen av verneområdene. Det er den eneste arten som viser en vekst gjennom hele perioden. Muligens ser en liten nedgang de helt siste årene, men sett under ett, så har arten greid seg meget godt i Telemark. Bestanden i reservatene er nå om lag 300 % høyere enn den var på 1970- tallet. Svartbaken hekker i mange reservater (21) og er spredt over hele skjærgården. Ved totaltellingen i 2023 ble det funnet 270 par (se figur 43 under), dette er omtrent som nivåene i 1992-1994 o i 2003. Dette er langt over det en fant i de første tiårene av undersøkelsene. Den hekket i 2023 på 67 lokaliteter (av 148) og var spredt ut over hele skjærgården. De eneste reservatene hvor den mangler er der hvor hytter og annen bebyggelse ligger svært nær. Typisk for svartbaken er 1- 2 reir på de mindre reservatøyene. Større kolonier finner vi kun i ytre skjærgård. De viktigste her er Stråholmsteinene, Rauane, Gjesskjæra og Tviskjær. Bestanden varierer en del fra år til på disse lokalitetene. Reirtellingene på de 8 overvåkningslokalitetene viser en ganske høy og stabil populasjon. Dette er nok viktige kjerneområder for artene så hekkebestanden her er nok mer stabil.

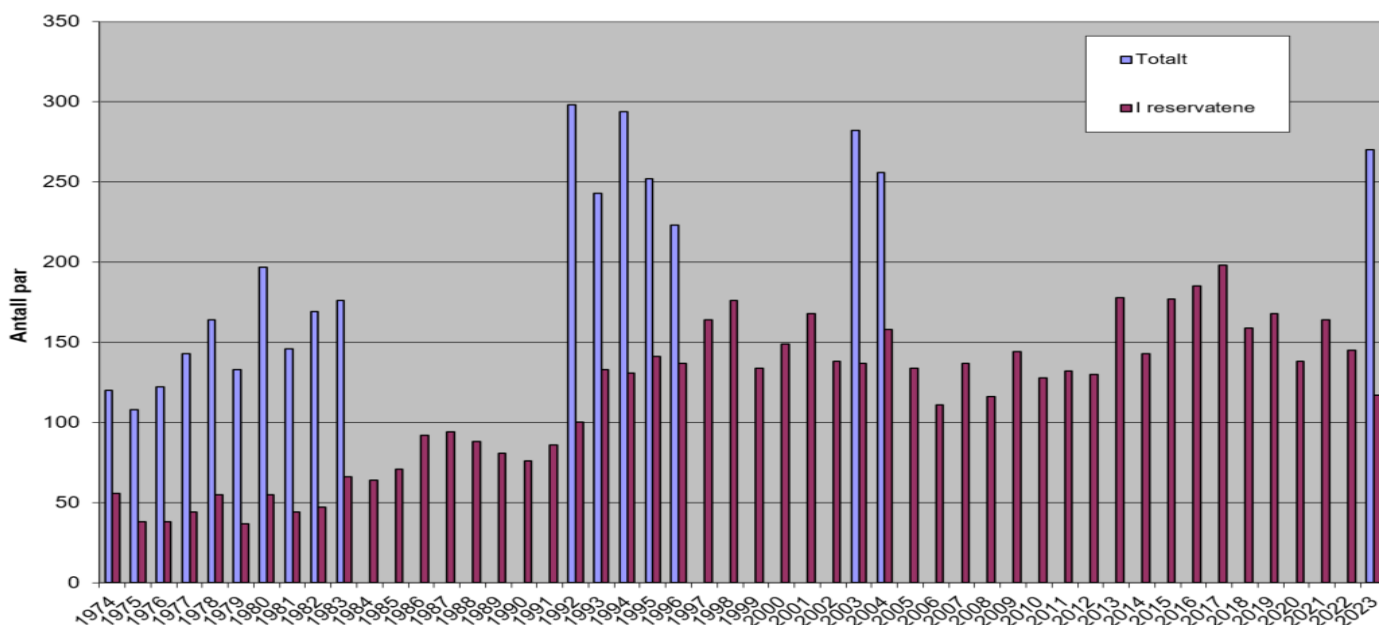
Figur 41. Antall hekkende par svartbak , i Telemarks 27 sjøfuglreservater. Number of breeding pairs of Great Black-backed Gull within the 27 bird sanctuaries.

Forvaltning

Svartbaken har opprettholdt en sterk bestand i hele telleperioden. Det er den arten som har tatt størst fordel av reservatene som hekkelokasjon. Arten er en effektiv predator på en rekke andre sjøfuglarter. I mange land holdes bestanden av svartbak nede med ulike metoder (Good, et al. 2020). Dette er fram til nå ikke blitt ansett som en ønskelig metode i norsk forvaltning. Den begrensningen som har skjedd i forhold til mattilgang på fyllplasser og mindre utkast fra fiskeflåten vil også på sikt begrense bestanden av denne arten, men ikke i like stor grad som for gråmåke (Blodget 1988). Dette skyldes at svartbaken utkonkurrerer gråmåka når det gjelder konkurranse om hekkeplasser og mattilgang.

Figur 42. Antall reir av svartbak på de åtte overvåkningslokalitetene, 1989-2022. Number of breeding Pairs (nests) of Great Black-backed Gull within the 8 nest counting sites

Figur 43. Totaltelling av hele Telemarkskysten, antall par sammenliknet med hekkebestanden i reservatene.

Great Black-backed Gull, numbers of pairs breeding within the seabird sanctuaries and total breeding population on the Telemark Coast

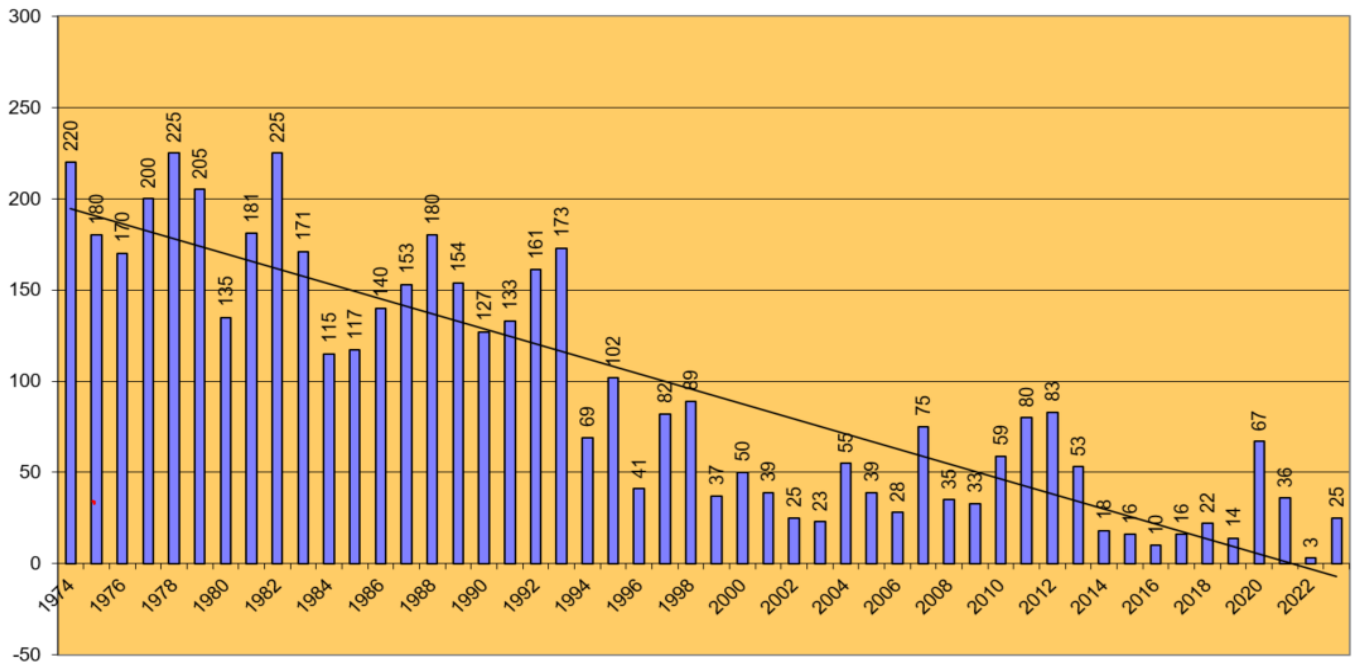
7.21 Makrellterne (*Sterna hirundo*)

Rødlistestatus i Norge	Sterkt truet
Rødlistestatus i Sverige	Livskraftig
Status i Telemark	Sterk nedgang
Maks. antall hekkende par i res.	225 (1982)
Min. antall hekkende par i res.	3 (2022)
Ant. reservater hvor den hekker	20-3
Bestandstrend 1974-2000	Sterk nedgang
Bestandstrend 2000-2021	Sterk nedgang
Bestandstrend i Skagerrak	Sterk Nedgang

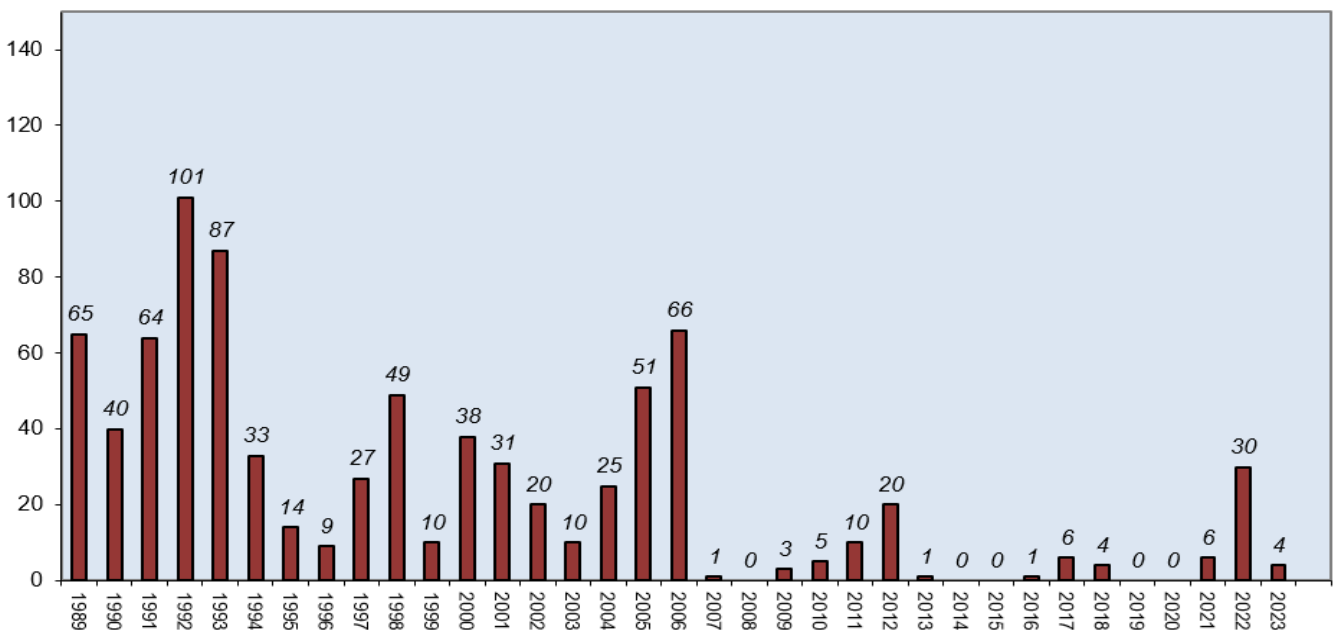
Makrellterne er den arten som har redusert sin bestand i reservatene mest siden registreringene startet. Trolig var hekkebestanden enda større på slutten av 1960- tallet. Antall ringmerkede unger av makrellterner på holmer i Bamble rundt 1970 viste at det da var kolonier som var større enn det som ble funnet fra 1974 og utover. Fra 1974 og fram til tidlig 1990 tallet holdt hekkebestanden i reservatene seg ganske konstant. Så falt den raskt fra et par hundre par til ned mot 25- 35 par. Så var det fire bedre år rundt 2010 hvor bestanden økte opp mot om lag 80 par. De siste ti årene minsket den raskt igjen, og i 2022 var det kun tre hekkende par som ble registrert. De åtte lokalitetene med reirtellinger (tellingene i fra 1989) viser samme negative trend. Et positivt tegn her var imidlertid at det i 2022 etablerte seg en koloni på 30 par på Beverskjæra, like på innsiden av Jomfruland. Siden makrellterna ofte flytter hekkelokalitet har vi også valgt ut to større overvåkingsområder hvor alle mulige hekkeøyer blir undersøkt. Det er ett område i indre og ett i ytre del av Kragerøskjærgården. Disse bekrefter at nedgangen i reservatene er representativ for bestandsutviklingen på hele kysten (figur 47). Disse registreringene har også forgått siden 1989. I de første årene hekket det til sammen mellom 100 og 175 par i disse områdene. Fordelingen mellom indre eller ytre del av skjærgårdene varierte fra år til år i denne perioden. I fra 1994 og utover har bestanden avtatt dramatisk. Det har da vært en bestand som totalt har ligget kun mellom 10-15 par, samlet for de to skjærgårdsområdene, med unntak av noen litt bedre år hvor bestanden har nådd opp mot 30 par.

I 2022 ble det kun registrert 3 hekkede par til sammen i disse to relativt store områdene. Ved totaltellingene som startet i 1974 ble det funnet 511 par det første året. De beste lokalitetene de fire første årene dannet grunnlaget for utvelgelsen av mange av de 27 sjøfuglreservatene som ble opprettet i Telemark i 1979.

I Vest-Agder (Olsen 2021) ser man den samme svært negative trenden, og den hekker her ikke lengre i sjøfuglreservatene. Fra en hekkebestand i sjøfuglreservatene på rundt 300 par i 1980 gikk den der ut som hekkefugl allerede i 2010. Størst er nedgangen vest i fylket. I Oslo og Akershus (Bergan et.al. 2021) har det også vært en drastisk nedgang fra rundt 450 par på 1980- tallet og ned mot en bunn i 2016 ned kun 87 par. De siste årene har bestanden her tatt seg litt opp igjen og ser ut til å stabilisere seg på noe under 200 par. En likende negativ utvikling med en liten positiv trend de siste årene ses også i Østfold (Fjellbak 2021, Jansson 1995). Samlet sett regner en med at bestanden har gått ned med hele 80% fra 1986- 2012 (artsdatabanken. no).

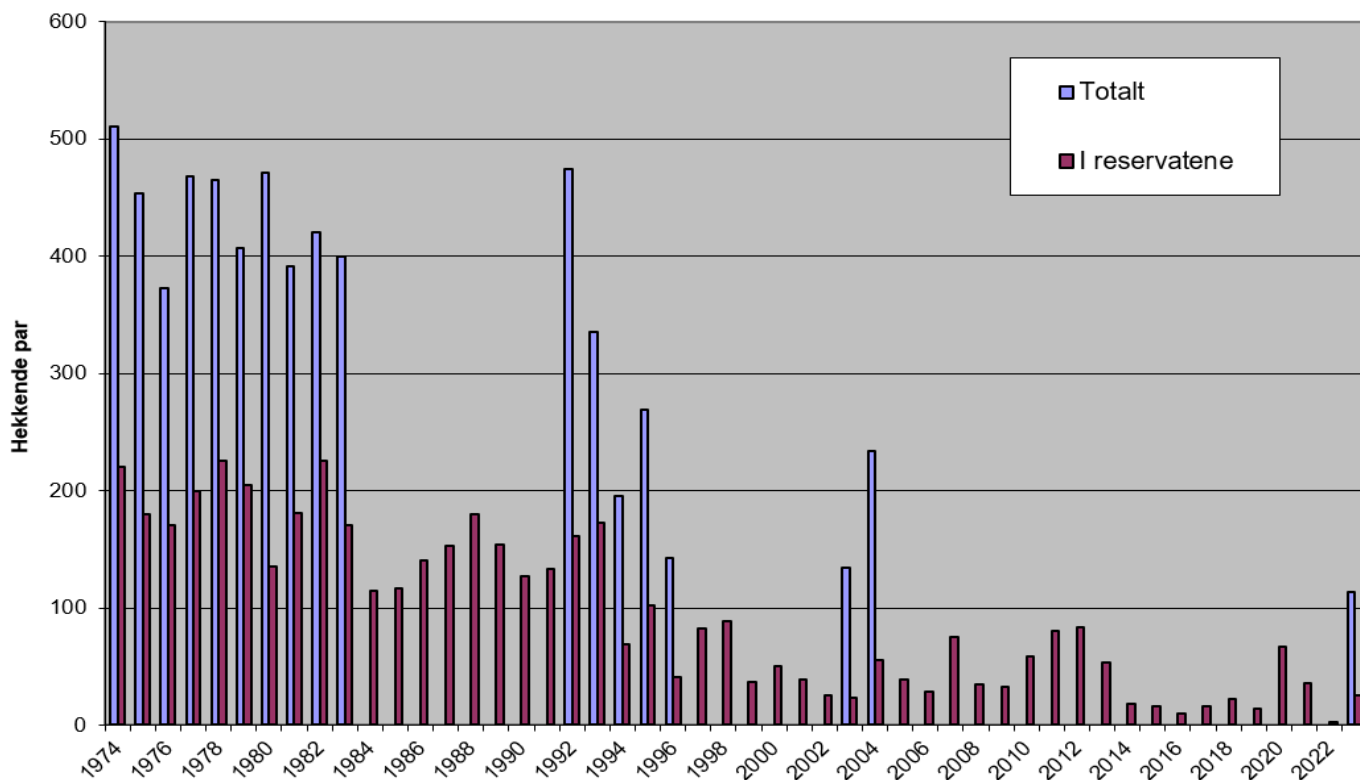
Figur 44. Antall hekkende par makrellterne, i Telemarks 27 sjøfuglreservater. Number of breeding pairs of Common Tern within the 27 bird sanctuaries

Figur 45. Antall reir av makrellterne på de åtte overvåkningslokalitetene, 1989-2023. Number of breeding pairs(nests) of Common Tern within the 8 nest counting sites

I motsetning til fiskemåke så har makrellterna i liten grad flyttet inn i byer og industriområder. Det er kjent noen få hekkefunn fra tak på kjøpesenter ol. i bl.a. Skien.

Antallet er foreløpig svært begrenset og en vet ikke noe om hekkesuksessen for disse parene. Det er ikke uvanlig at kolonier på noen titalls par etablerer i skjærgården for så plutselig å forlate hekkeplassen. Vi vet ikke hva som er årsaken til dette.

Figur 46. Totaltelling av hele Telemarkskysten, antall par makrellterne sammenliknet med hekkebestanden i reservatene.

Common tern, numbers of pairs breeding within the seabird sanctuaries and total breeding population at the Telemark Coast

Forvaltning

Arten sterke nedgang i Telemark og på Skagerrakkysten er ikke entydig lenket til en eller et fåtall årsaker. Siden arten er en langdistansetrekker vil også forhold langs trekkruta og i overvintringsområdene ha stor betydning for overlevelsen av denne arten. Det er bl.a. kjent at det har forgått omfattende fangst av makrellterner langs Afrikas kyster.

Nedgangen i bestanden knyttet til forholdene i den perioden makrellterna er i Norge kan knyttes til svikt i mattilgang, forstyrrelser på hekkeplasser av mennesker, tap av hekkeplasser i konkurranse med stormåker, degradering av egne hekkeplasser ved nedgroing, ekstremvær/styrtregn predasjon av mink og stormåker m.m..

Makrellterna er en opportunist når det gjelder føde. At den i motsetning til de andre fiskespisende i Telemark gjør det så dårlig, kan muligens knyttes til at den stuper etter føde i de helt øvre (typisk 0 – 30 cm) vannlagene. De andre fiskespisende sjøfuglene dykker mye dypere og kan da fange andre fiskearter. Brisling som er et meget viktig byttedyr for makrellterne har blitt overfisket i Skagerrak og har gått mye tilbake i antall, 30 % siden 1990 (Artsdatabanken, 2021,). Det er slått fast at brislingbestanden i Nordsjøen med Kattegat og Skagerrak utgjør en egen populasjon, og at kystbrislingen er en annen. Disse populasjonen må derfor forvaltes hver for seg. Forhåpentlig vil mer populasjonsrettet forvaltning med begrenset beskatning fram til bestanden tar seg opp igjen føre til at denne viktige næringskilden igjen blir tallrik på hele Skagerrakkysten (Store norske leksikon. Vøllestad Asbjørn , oppdatert 20 februar 2022),

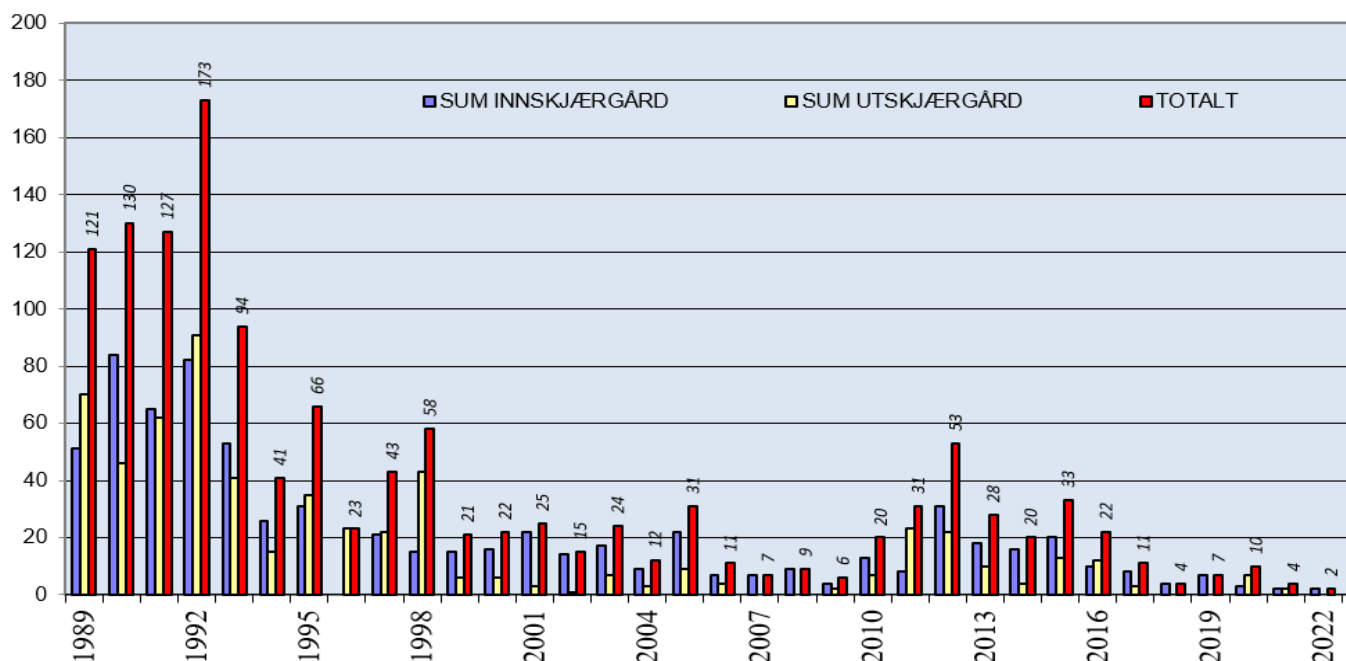
Tilrettelegging av hekkeplasser for makrellterner og predator kontroll (direkte og ved hindring av adkomstmuligheter for predatorer) vil være viktige for å kunne bygge opp bestanden.

Ut fra at arten nå regnes som sterkt truet bør det lages en forvaltningsplan som tar for seg ulike tiltak som kan fremme bestanden. Her bør tiltak gjennomføres i alle fylkene som grenser til Skagerrak for å få en samlet effekt. Erfaringer gjennom mange år med tiltak i USA og Canada for denne arten viser god effekt. Det viser seg også at tiltakene må opprettholdes for å sikre en positiv utvikling (Arnold. et. al. 2020).

Det gjelder for eksempel tiltak for å holde kraftig vegetasjon borte. Ternene preferer, skjellsand, kortvokst gress ol. der hvor de plasserer eggene sine.

På mange lokaliteter vokser disse etter hvert til med høy vegetasjon og busker. Skjøtsel av hekkeplasser er derfor et tiltak som må pågå jevnlig. Det finnes mye forskning på en rekke ulike tiltak som fremmer hekkebestanden og hekkesuksess for makrellterna. En forvaltningsplan kan bygge på dette og tilpasses lokale forhold og ambisjonsnivå.

Tiltak som fremmer makrellternebestanden vil også være positive for fiskemåkene. Om en får til etablering av kolonier av disse artene hvor bestanden tidligere var god vil dette også trolig ha positiv virkning for vadefuglartene; rødstilk, tjeld og steinvender. Alle disse artene preferer å legge reiret sitt i eller nær koloniene av terner og småmåker.

Figur 47. Resultater fra de to overvåkningsområdene for makrellterne, fordeling på indre og ytre skjærgård og totalt, perioden 1989- 2022. Common Tern, results from monitoring one area on the inner coast (innskærgård) and one area on the outer coast (utskærgård)

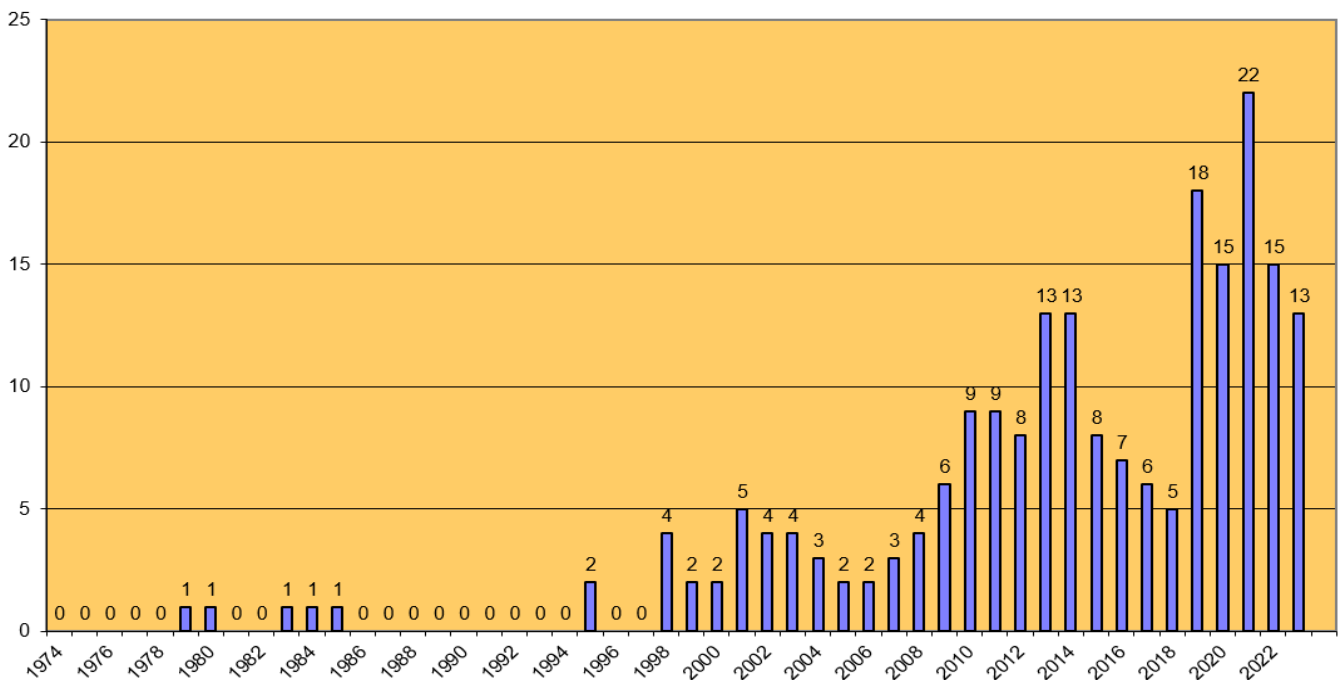
7.22 Teist (*Cepphus grylle*)

Rødlistestatus i Norge	Nær truet
Rødlistestatus i Sverige	Nær truet
Status i Telemark	Økende bestand
Maks. antall hekkende par i res.	22 (2021)
Min. antall hekkende par i res.	0 (1978)
Ant. reservater hvor den hekker	0-4
Bestandstrend 1974-2000	Fåtallig
Bestandstrend 2000-2021	Økende
Bestandstrend i Skagerrak	Økende Liten bestand

Teist var lenge en art som kun ble registrert med noen få individer i hekketida i Telemark. Arten er vanskelig å konstatere hekkende ut fra at den skjuler reiret sitt godt og at det kan befinne seg ikke hekkende individer på lokaliteten i hekketida. Det har trolig hekket noen få par jevnlig også i den første del av undersøkelsesperioden, men det ble aldri registrert med sikkerhet. På Stråholmstein ble den første gang registrert som hekkende i 1979 med ett par. I 1998 ble det registrert 4 par i samme reservat. Det er også positive erfaringer med utsetting av hekkedasser for denne arten, gjerne i kombinasjon med minkfangst (i regi av SNO). I 2021 ble det funnet hele 22 par av teist fordelt på fire reservater (herav 20 par på Stråholmstein). Arten er i Telemark knyttet til ytre del av skjærgården. Det er også påvist en positiv trend for arten som hekkefugl i Færder Nasjonalpark (Fjeld et. al. 2020). Samme trend ses også i Østfold. Siden arten er knyttet til ytre del av skjærgården er den ikke registrert som hekkende innover i Oslofjorden (Bergan et.al. 2021). I Sverige er det registrert en nedgang om en ser på trenden de siste 20 årene, men de siste 10 årene er det en svak oppgang i den svenske bestanden.

Forvaltning

Arten har med sin skjulte plassering av reir, minken som sin viktigste predator. Fangst av mink er derfor et viktig forvaltningstiltak for å øke bestanden av teist. Det er også på mange lokaliteter lite tilgang på gode hekkeplasser. Utsetting av rugekasser er derfor av stor verdi for denne arten. Med et tilstrekkelig antall rugekasser vil det også være lettere å overvåke langsiktig trender i hekkebestanden. Drukning i fiskegarn kan også være en viktig dødsårsak for teisten. I hekketida oppholder hekkefugler seg sammen med ikke hekkende individer mye nær hekkelokaliteten. Begrensninger i garnfiske nær hekkelokalitetene vil kunne være et virkemiddel som minsker antall teist som omkommer i fiskegarn. Teisten regnes også for å være en art som er særlig utsatt ved akutte utslipp av olje. Teistens viktigste hekkeområder bør derfor registres i sårbarhetskart for akutt forurensing og prioriteres for skjerming ol. om uhell skulle skje.

Figur 48. Antall hekkende par teist *Cepphus grylle*, i Telemarks 27 sjøfuglreservater Number of breeding pairs of Black Guillemot within the 27 bird sanctuaries

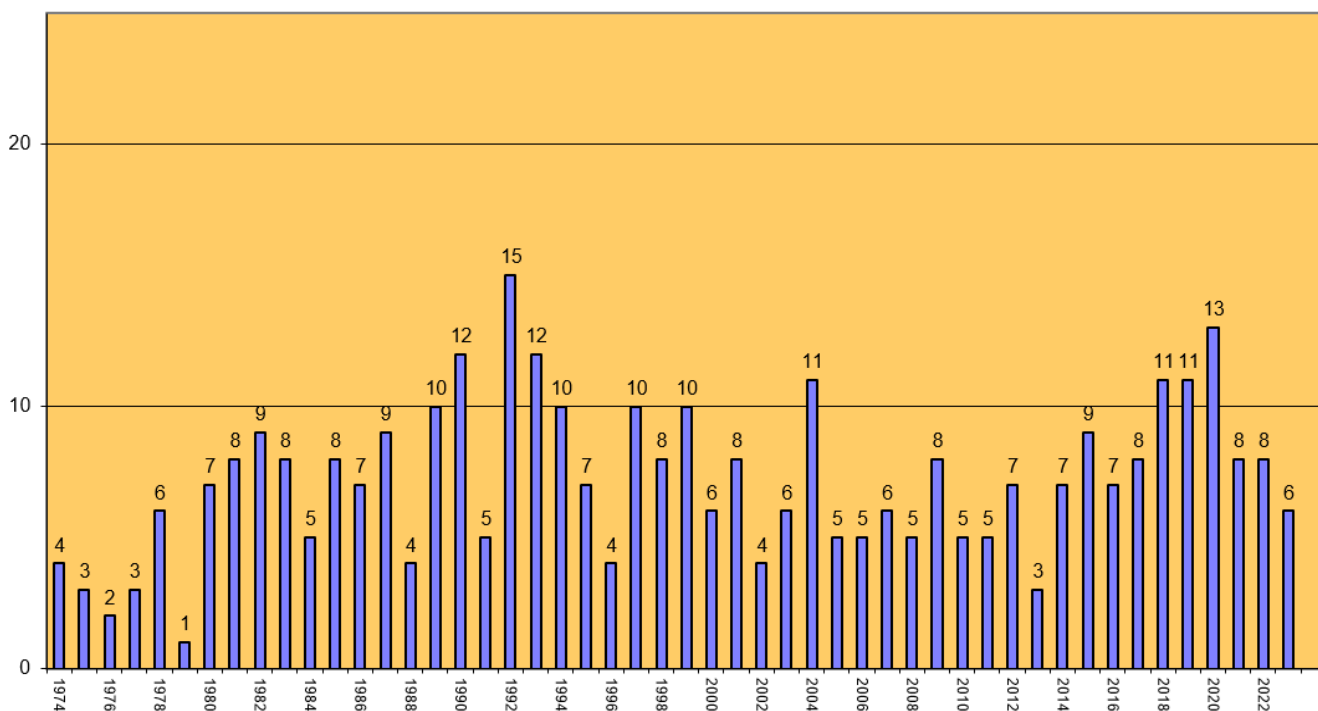
7.23 Skjærpiplerke (*Anthus petrosus*)

Rødlistestatus i Norge	Livskraftig
Rødlistestatus i Sverige	Livskraftig
Status i Telemark	Stabil- svakt økende
Maks. antall hekkende par i res.	15 (1992)
Min. antall hekkende par i res.	1 (1979)
Ant. reservater hvor den hekker	12-1
Bestandstrend 1974-2000	Stabil
Bestandstrend 2000-2021	Stabil- svakt økende
Bestandstrend i Skagerrak	Stabil

Skjærpiplerka regnes normalt ikke til sjøfuglene. Den hekker imidlertid bare langs kysten. Den er relativt lett å registrere om den finnes på en hekkelokalitet, særlig når en går i land for å gjøre reirtellinger. Reir er det imidlertid svært vanskelig å finne for arten. Fokus på å registrere denne arten under sjøfugltellingene har nok også variert gjennom årene. Det er derfor noe usikre tall for denne arten. Den generelle inntrykket er at hekkebestanden øker. Skjærpiplerka er vanligst i den ytre del av skjærgården, men er også funnet lengre inn i Grenlandsfjordene og i indre Kragerø- skjærgården. Både antall trekkende og overvintrende skjærpiplerker registret ved Jomfruland fuglestasjon viser en klar økning de siste årene. Det vites ikke om det er lokale fugler eller individer som komme fra andre deler av Skandinavia.

Forvaltning

Siden arten er bakkehekkende vil den være utsatt for predasjon av mink. Reduksjon av minkbestanden vil derfor være et viktig tiltak for å sikre denne arten.

Figur 49. Antall hekkende par skjærpiplerke *Anthus petrosus*, i Telemarks 27 sjøfuglreservater. Number of breeding pairs of Rock Pipit within the 27 bird sanctuaries

8. Diskusjon

Norske sjøfuglpopulasjoner har for mange arter vist stor bestandsnedgang de siste tiårene. Årsakene til dette er komplekse og sammensatte. Forskningen peker særlig på matmangel som en av de viktigste årsakene. Predasjon er også en viktig faktor som kan redusere bestander betydelig (Fauchald et.al. 2015). Særlig i kombinasjon med næringsmangel både for predatorer (går mer etter andre arters egg og unger) og for arter som er utsatt for predasjon (forlater lettere reir og unger). Sykdommer kan ha betydning for bestandsnedgang, eksempelvis fugleinfluensaen som har hatt stor spredning i 2022. Miljøgifter, sykdom og kvalitet på maten som etes (vitaminmangel, mindre næring i skjell osv.), kan føre til nedsatt reproduksjonsevne og i verste fall død. I Sverige har en viet mye oppmerksomhet mot mangel på tiamin (Vitamin B1) hos bl.a. ærfugl og gråmåke.

Det er i den perioden sjøfuglundørsøkelsene i Telemark har forgått vært ulike arter og artsgrupper som har hatt framgang eller tilbakegang. Generelt sett er det arter som lever av virvelløse dyr (skjell, snegler, mindre krepsdyr, børstemark, mm.) som går mest tilbake. Av fiskespisende arter er det bare makrellterna som virkelig sliter. Den fanger fisk i de helt øvre vannlagene, mens de andre fiskespisende artene dykker dypere og kan fange andre arter. Planteetere gjør det generelt bra. Økningen i gåsebestandene påvirker imidlertid de fortrukne hekkeområdene (og plantesamfunnene) for arter som legger reiret i skjul. Dette ved at mye høye urter beites ned. Denne utviklingen ser en også for sjøfugler generelt i Skagerrak og Sverige og til dels Danmark. Med noen års forskyvning mellom geografiske områder har ulike grupper sjøfugl hatt sine gode perioder med sterk bestandsvekst. I Norden (se Sveriges fåglar 2020) hadde en først ternenes tid på første halvdel av 1900-tallet. Etter dette kom fiskemåkene i sterkt økende bestander fram til 1970-tallet. Så avtok de rask, trolig som følge av en raskt voksende stormåkebestand. Disse hadde fordel av stor mattilgang fra søppelplasser og utkast fra fisket. Så har vi ærfuglens tid, som hos oss varte fram til ca. år 2000, trolig som følge av meget gode blåskjellforekomster i denne periode. Stormåkenes tid varte noe lengre, men særlig gråmåkebestanden har avtatt som følge av at mat ikke er tilgjengelig på søppelplasser og at fiskeriene har avtatt og utkast forekommer i liten grad. Nå er vi inne i gjessenes tid og skarvenes tid. Her er vi trolig fortsatt inne i en vekstperiode.

Det er påvist store endringer i sjøfuglbestandene i Telemark i løpet av de 49 årene registreringene har forgått. Disse endringene er ganske sammenfallende art for art for alle fylkene langs Skagerrakkysten og på den svenske vestkysten. For mange av artene er den utviklingen, avviker fra det en påviser på Vestlandet og videre nordover i Norge. Årsaken til dette er mange og sammensatte. Både det marine økosystemet, vannkvalitet og hvilke fuglepopulasjoner som hekker her avviker fra resten av landet. Skagerrak er mer belastet av forurensning som kommer med havstrømmene fra sørlige Nordsjøen og fra Østersjøen. Tilførselen av ferskvann er også større enn i resten av landets havområder. Dette ferskvannet fører også med seg næringsstoffer og miljøgifter fra jordbruk, befolkning og industri som påvirker vannkvalitet og økosystemene. Hele området har også en mye større befolkning, arealene langs kysten er i stor grad nedbygd og ulike former for friluftsliv er av et mye større omfang. Fiskeriene har ført til store endringer i fiskebestandene og mange av de vanlige fiskeartene er nede på et minimum. Nye og fremmede arter vandrer inn (eks stillehavsosters) og endrer bunnsamfunnene i havet.

Mange fuglearter som ekspandere i sin utbredelse i Europa kommer hos oss først inn i Skagerrak. Dette har endret sjøfuglsamfunnene betydelig i dette området. Mesteparten av sjøfuglforskningen som foregår i Norge er knyttet opp mot de store fuglefjellene nordpå og på Svalbard. Det er derfor lite forskning som er utført på økosystemnivå, demografi, interspesifikk konkurranse, miljøgiftbelastning osv. knyttet til sjøfugl i Skagerrak. Heller ikke i Sverige er det forsket mye på årsaker til endringer i sjøfuglbestanden på vestkysten.

Av de 23 artene som er med i sjøfuglregistreringen i Telemark er det en art som er utryddet (steinvender), 3 arter viser en bekymringsfull stor tilbakegang (fiskemåke, hettemåke og makrellterne), 2 arter viser en negativ utvikling gjennom mesteparten av telleperioden (tjeld og rødstilk), 3 arter (ærfugl, gråmåke og sildemåke) økte sterk i første halvdel av telleperioden, men har de siste 10- 20 årene avtatt noe. Felles for disse tre artene er at det fortsatt hekker en god del mer par enn det gjorde ved oppstart av tellingen

på 1970-tallet. 5 arter har holdt seg ganske stabile (gravand, siland, stokkand, sandlo og skjærpiplerke). 2 arter som har hekket hele tiden i Telemark har hatt en økende bestand (svartbak og teist). Hele 7 arter har etablert seg som nye hekkearter i undersøkelsesperioden og har økende bestander (stor/mellomskarv, toppskarv, knoppsvane, grågå, hvitkinngå, kanadagå og toppand). Grågå og knoppsvane har trolig nådd en bestandstopp på Telemarkskysten og bestandsveksten har flatet ut.

De artene som har gått mest tilbake er som nevnt fiskemåke, hettemåke, makrellterne, steinvender, tjeld og rødstilk. De tre første arter hekket i mellomstore til store kolonier, ofte blandet eller etablert svært nær hverandre. De tre vadefuglartene med negative utvikling preferer å legge sine reir nær eller i kolonier av disse artene. Det antas at nærheten gir en ekstra sikkerhet mot predasjon, fordi ternene og måkene vil med sin antipredator adferd kunne holde predatorer borte. I lys av den store påviste nedgangen av makrellterne, fiskemåke og hettemåke er det derfor ikke så overraskende at de tre vaderartene som søker beskyttelse i eller nær disse koloniene også går tilbake. Sandlo som har en bedre utviklet egen antipredatoradferd (spiller skadd og lurer predatorer bort fra egg og unger) ser ut til å greie seg bedre.

Det er mange ulike faktorer som påvirker sjøfuglene. Disse faktorene virker enkeltvis og i samspill. Bestander som er i nedgang vil også ofte påvirkes sterkere av eks. predasjon enn en bestand på et høyt nivå eller i vekst. De forskjellige faktorene som påvirker sjøfuglene generelt i Norge, i Skagerrak og Telemark spesielt er følgende:

8.1 Klimaendringer

Varmere hav gjennom hele året har mange og komplekse påvirkninger på økosystemene. Mange fiskeslag og andre marine dyre- og plantearter er tilpasset bestemte temperaturer i sjøen. Når denne øker vil de måtte flytte nordover, mens konkurransen bli større fra arter som preferer varmer vann. Gytetid kan forskyves og føre til at hekketiden for arter som er avhengig av fiskeyngel som føde for ungene, ikke lenger er optimal ut fra tilgang til rett tid, størrelse på yngel m.m. Skagerakkysten hadde tidligere jevnlig isvintre. Isskuring mot svaberg som følge av tidevannsforskjeller og bølger, førte til gode etableringsområder for eks. blåskjell. Det har nå ikke vært en vinter med mye is siden 2009 i Skagerrak.

8.2 Fremmede arter

Arter fra varmere strøk og andre verdenshav kommer inn i norske farvann. De kan komme som følge av økt sjøtemperatur eller følge med ballastvann el. Andre kan være satt ut av mennesker eller rømt fra fangenskap. Minken (SE-svært høy risiko) er for mange sjøfuglarter en alvorlig trussel mot egg og unger. Under sjøfuglundørsøkelsen har vi funnet lokaliteter hvor minken systematisk har tatt alle tilgjengelige egg og unger og lagret disse på egne skjulesteder. Et annet eksempel er stillhavsøstersen som dominere helt på enkelte plasser hvor det ofte var bra med blåskjell og andre arter. Klimaendringer er nok den faktoren som på sikt vil påvirke fuglefaunaen mest.

8.3 Miljøgifter og oljeforurensning

Det foreligger lite data om miljøgiftbelastningen på sjøfugl i Telemark og Skagerrak. Noen undersøkelser gjort i regi av NOF Telemark (nå Birdlife Telemark) i samarbeid med Veterinærinstituttet tidlig på 1980-tallet (Bergstrøm et.al. 1986). Disse analyse av egg viste at sildemåke, som trekker lengst av måkefuglene som var med i undersøkelsen, hadde høyere nivåer av miljøgifter med global spredning (DDE og PCB), mens gråmåke som holder seg mer lokalt hele året hadde høyere nivåer av miljøgifter som kunne spores til industrien i Grenland. Andre undersøkelser viser at selv om disse utslippene ble sterkt redusert og etter hvert opphørte så påvises de fortsatt i ganske store mengder i det marine miljøet (se: www.miljohelsegrenland). Den biologiske halveringstiden for disse lokale miljøgiftene har vært lengre enn forventet. Selv om nivået for miljøgifter som ble funnet på tidlig 1980-tallet ikke er påvist å ha direkte effekt på egg-, ungeproduksjon eller voksen overlevelse, kan det være indirekte effekter på lenger sikt som er vanskelig å påvise.

Det har vært flere tilfeller av skipsulykker som har ført til oljeutslipp i Telemark eller i områder som påvirker

Telemarkskysten, Det største er Full City som drev på grunn ved Lille Såstein sjøfuglreservat sommeren 2009. En anslår at ca. 2000 sjøfugl døde som følge av dette utslippet. Et par år senere var den et skip som grunnstøtte ved Hvaler (Godafoss 17.02.2011). Oljen derfra nådde Telemark, men førte til mindre skader på fugl. Det har også tilbake på 1970- tallet vært grunnstøtinger i Frierfjorden som har ført til oljeforurensning helt ut til Jomfruland. Ærfugl har her vært den arten som rammes hardest (alkefugl i mer åpent farvann). Til tross for dette har det vært små endringer i hekkebestanden i årene etter ulykkene. Dette kan skyldes at det ikke er stedegne ærfugl som blir rammet. Muligens er også det beregnede skadeomfanget noe høyt.

8.4 Tiaminmangel

Flere forskningsprosjekter i Sverige på sjøfugl (og andre arter) har påvist at de har stor mangel på tiamin (Vitamin B). Dette er et vitamin sjøfuglen må få i seg via næringen. Vitamin B dannes langt nede i næringskjeden av alger, sopp og bakterier. Man vet ikke om det er sviktende produksjon, omsetning i næringsnettet eller evnen til å ta det opp som er hovedproblemet. Tiamin er svært viktig for livsviktige prosesser i ulike celler. For lave nivåer av tiamin fører til reproduksjonssvikt, atferdsendringer og vil føre til bestandsnedgang direkte eller indirekte. Ærfugl er en av artene hvor dette er påvist i Sverige (Balk L. et.al. 2009). En norsk studie publisert i 2020 viser at det er lave tiaminnivåer i ærfuglegg, gråmåkeegg og blåskjell. De er ikke like lave som det som er påvist i Østersjøen. Nivåene er likevel på et nivå som gjør at de må karakteriseres som lave i forhold til tidligere utførte effektstudier knyttet til tiamin nivå i sjøfuglegg (Moe. B. et. Al. 2020).

8.5 Ferdsel, jakt og endring i arealbruk.

Forstyrrelser i hekketida av menneskelig ferdsel, løse hunder mm. er et problem for sjøfuglene. Menneskelig opphold på hekkelokaliteten, slik at sjøfuglene ikke kan komme ned til egg eller unger, kan i verste fall varme opp eller avkjøle egg og unger så mye at de dør. Verneområdene med ferdselsforbud respekteres i stor grad selv om brudd på bestemmelsene forekommer. Særlig i siste del av ilandstigningsperioden går nok en del i land. En del av de mest truede sjøfuglartene hekker seint og kan fortsatt ha små unger etter 15 juli. Det er derfor viktig at ilandstigningsperioden utvides til 1. august. Fritidsbåttrafikken er meget stor i hele området i sommerhalvåret. Dette gjør at fuglene forstyrres på viktige beiteområder så tilgangen på næring blir redusert. Voksne fugler skremmes vekk fra ikke flyvedyktige unger. Disse er da langt mer utsatt for predasjon fra blant annet stormåker. I de senere årene har også kajakkpadling og padlebrett blitt en utbredt aktivitet. Disse kan padle på grunnere vann enn motoriserte båter og beveger seg ofte i områder hvor sjøfugler med unger har hatt mindre forstyrrelser.

Sjøfugljakt er en populær fritidsaktivitet. Dette skyldes særlig at dette er en åpen jakt for alle. Mye annen jakt reguleres delvis av grunneiere og kan til dels være svært kostbar. Jakttrykket er størst i den første del av jaktseasonen. Senere på høsten er værforholdene mer krevende og færre har båter på vannet. Det er derfor de mest erfarne sjøfugljegerne som jakter sent på høsten og som for støtte fangst. Hvilke arter som er jaktbare reguleres via jaktidsrammene som jevnlig revideres. Det ble under den sterke veksten av ærfuglbestanden åpnet for jakt i store deler av Skagerrak. Etter som bestanden har gått tilbake er det kun jakt på hanner som nå er tillatt (1 oktober – 30 november). Fortsetter nedgangen bør jakten opphøre. En side ved jakten er at både jaktbare og ikke jaktbare arter, skremmes vekk fra viktige næringsområder når jakt pågår. Under ærfugldødeligheten vinteren 2019/2020 (næringsmangel) ble 100 fugler røntgenfotografert, hele 13 av disse hadde haglfragmenter i kroppen. Dette tyder på en høy andel skadeskyting.

Svært mye av kystsonen er nedbygd. Havner og industriområder er ofte lagt til det som var viktige grunntvannsområder hvor mange sjøfugler søkte næring. Havner for fritidsbåter er ofte lagt til skjermede og grunne områder som har hatt viktig funksjon for økosystemene langs kysten, og vært viktig nærings- og oppvekstområder for mange sjøfugler. Den generelle nedbyggingen med hytter, boliger mm. fører til mer aktivitet og ferdsel som skremmer vekk mer sky arter. Høyere standard på hytter, muligheter til å arbeide fra «hyttekontor» mm. gjør at sesongen utvides og at hyttene benyttes langt mer enn tidligere. Dette øker den samlede belastningen.

8.6 Fiskeriene

Det har skjedd store endringer i fiskebestandene og fiskeriene i Skagerrak de siste 100 årene. Antall registrerte fiskebåter i Telemark nådde en topp rundt 1960 med 399 fartøy. Siden har det avtatt og i 2019 var det 43 registrerte fiskebåter. Høyt fiskepress de siste 100 årene og teknologisk utvikling av fiskeriene siden 1950 har ført til sterk tilbakegang for flere fiskearter. Store fisker som torsk og sei har blitt overbeskattet og toppredatorene har blitt borte. (Rapport fra Havforskningen 2021-2) Det har ført til fiskesamfunn dominert av mindre arter. Det siste kan være noe av forklaringen på at de fleste dykkende og fiskespisende sjøfuglarter greier seg godt. Det har heller ikke vært fokusert på en stedstilpasset fiskeriforvaltning til Skagerraks lokale fiskebestander, som ofte utgjør egne genetiske adskilte populasjoner. Fiskekvoter for Skagerrak har tidligere vært en del av kvotene sammen med kvotene for Nordsjøen. Nordsjøen regnes som et av de hardest beskattede fiskeområdene i verden. Sild og brisling er viktige fiskearter hvor egg og ungfiskene driver inn til kysten hvor de vokser opp. Disse bestandene regnes også som overbeskattet og ligger under normalt nivå. I tillegg har tareskogene blitt sterkt redusert langs Skagerrakkysten. Dette er viktige oppvekstområder for mange arter inkl fisk. Særlig store reduksjoner ser en for kystnær torsk og brisling. (Moland et.al.2021). Denne «ubalansen» i økosystemet vil selvsagt påvirke særlig fiskespisende arter, men også indirekte tilgangen på næring for arter som henter sin næring på et lavere trofisk nivå i det marine miljøet.

8.7 Predasjon

Sjøfuglbestander som er i nedgang i bestanden av forskjellige årsaker vil være mer sårbare for predasjon. Dette skyldes både at predatorer som tidligere hadde tilgang på mer og flere næringskilder (eks. stormåker med matavfall og utkast fra fiskerier) vil spesialisere seg mer på å ta egg og unger av andre sjøfugler, og at voksenalder i dårligere fysisk tilstand (næringsmangel, miljøgifter, tiaminmangel mm.) lettere forlater reir og unger, så de er et lettere bytte for predatorene.

I den perioden sjøfuglundersøkelsene har pågått har det også dukket opp/ kommet tilbake predatorer som lenge har vært borte fra Telemark. Dette gjelder havørn og vandrefalk. Disse er fåtallige, men kan lokalt ta mye voksenalder og unger på reir, samt ungfugl og voksen fugl.

I Finland og Sverige pekes det på at predasjon fra den voksende bestanden av havørn og fra mink fører til økt dødelighet hos rugende hunner av ærfugl og reduserte hekkeresultater gjennom reirpredasjon. Havørn kan også indirekte gi muligheter for andre reirpredatorer som kråke, ravn og stormåker ved at den skremmer rugende fugl av reiret bare ved sin overflyvning og lar disse ligge åpne og ubeskyttet. Lokalt er også hubro en art som kan redusere bestander i sjøfuglkolonier betraktelig nær sin reirplass. Dette er kjent i Telemark fra terne – og småmåkekolonier.

De viktigste predatorene i Telemark er trolig mink og stormåker. Minken predatorer både åpne og skjulte reir. Den tar også mer unger og egg enn den spiser. Den hamstrer disse på skjulesteder for senere å komme tilbake. Under sjøfuglregisteringen har vi flere ganger kommet over holmer som minken har tatt alt av egg og unger og lagret byttet under steiner ol. Minken er sjeldnere på de aller ytterste hekkeplassene for sjøfugl. Men siden de store øyene; Stråholmen og Jomfruland helt ytterst i skjærgården har faste minkbestander, kan alle lokaliteter være utsatt. I Finland er det påvist at predasjonstrykket for mink øker utover våren, og er størst på de senthekkende artene.

Gråmåke og svartbak er de to artene som har økt mest og utnyttet hekkemuligheten i reservatene best. Svartbakbestanden har vist vekst i hele perioden, mens gråmåkebestanden i den siste delen har avtatt noe, men er fortsatt en god del høyere enn på 1970 –tallet. Begge er viktige predatorer på egg og unger. Predasjonstrykk fra disse artene er nok hovedårsaken til at særlig ærfugl og fiskemåke har flyttet sine hekkeplasser bort fra ytterskjærgården. Presset fra mink er trolig større lengre inne, men allikevel har ærfuglen i stor grad endret sin hekkeområder langt innover i fjordene. Ærfuglen er en art som er godt kjent for å søke til plasser hvor de er mer beskyttet og predasjonstrykket er mindre. Fiskemåka har flyttet innover og hekker på tak i byer og industriområder. De gjenværende mindre fiskemåkekoloniene ligger langt inne i skjærgården og nært folk. Tjelden har også til en viss grad etablert seg i industriområder i senere tid.

9. Forvaltningstiltak

De store endringene i sjøfuglbestandene som er påvist i Skagerrak og i Telemark har komplekse årsakssammenhenger. Noen påvirkningsfaktorer er globale som økt havtemperatur som følge av klimaendringer. Dette virker sterkt inn på det hele det marine økosystemet og mange fiskearter flytter nordover, mens sørlige fiskeslag kommer inn i våre farvann. Internasjonalt så er det tilførsler av miljøgifter, næringsstoffer med de store havstrømmene samt fiske-forvaltningen og regulering av beskatningen på ulike fiskearter. Nasjonalt er tilførsel av næringsstoffer fortsatt et alvorlig problem. Mange av disse problemene må løses via internasjonale avtaler, men peker også tilbake på hver og en av oss og det miljøavtrykket vårt levesett påfører kloden. Den store ubalansen i fiskesamfunnene i Skagerrak må løses ved at fiskeriene her forvaltes på en mer stedstilpasset og bærekraftig måte, og ikke som en del av bestandsvurderinger knyttet til fiskeforvaltningen av hele Nordsjøen. For trekkende arter er det også viktig med internasjonalt samarbeid som sikrer trekkveier, rasteplasser og overvintringsområder.

Mer lokalt bør man utarbeide en forvaltningsplan som fremmer bestanden av de sjøfuglbestandene som har gått mye tilbake. Mange av forslagene som vil komme fram i en slik plan vil ha større effekt om en kan få til et samarbeid mellom alle Skagerrakfylkene og gjerne länene på den svenske vestkysten. En slik plan kan ta opp tiltak som:

- Utvide ferdselsforbudstiden i reservatene til 1.8. for å gi sent hekkende fugl beskyttelse til ungene er flyvedyktige
- Vurdere skjerming (ferdselsforbud) i områder som er viktige som oppvekstområder for unger av ulike sjøfuglarter.
- Vurdere jaktforbud i særlig viktige nærings- og hvileområder for sjøfugl på høst/vinter.
- Forbedre hekkehabitatet for de artene en vil fremme bestanden av, med eks. kort gress, skjellsand (terner), skjul for reir og unger.
- Beskytte mot predasjon og ta ned bestanden av predatorer (spesielt mink og eventuelt stormåker)
- Øke kompetansen hos jegere så en minsker omfanget av skadeskyting.
- Forby garnfiske i hekketida nær de små koloniene av teist.

10. Videre sjøfuglundørsøkelser og forskning

Siden sjøfuglene reagere raskt på endringer i det marine økosystemet, og er det en viktig miljøindikator for den rådende tilstand. Bestandsovervåkingen som denne rapporten oppsummerer er og vil være viktig framover. Betydningen av lange serier vises tydelig av dette datasettet. Gjennom disse 49 årene har mange av artene hatt en sterk vekst i første periode for så å avta de siste 20 årene. Overvåking i færre år ville derfor ikke gitt et riktig bilde av utviklingen. Sjøfuglovervåkingen bør trappes opp og utvides til også å samle inn data om produksjon (antall egg, unger) unge- og voksenoverlevelse.

Mange land driver bestandskontroll av arter som er predatorer på truede arter. Ut over minkfangst er dette lite benyttet og forsket på i Norge. Et forsøk på å hindre predasjon av stormåker ved fysiske sperrer (eks. grov netting hvor eks. terner lander og tar av mens større fugl ikke kommer til) i et område og et annet området hvor en tar ned stormåkebestanden ville vært viktig for å se om det kan være effektive tiltak for å redde en truet bestand.

Siden utviklingen i Skagerrak skiller seg relativt mye fra det som skjer i resten av landet bør forskningsinnsatsen her økes. For mange arter er det egne populasjoner som hekker her. For forvaltningen vil det da bli feil å legge til grunn utviklingen for samme art i resten av landet når tiltak skal vurderes eller iverksettes. Det bør derfor forskes mer på om en kan skille ut egne delpopulasjoner (ut over sørlig myrsnipe, sildemåke, ærfugl, grågås og mellomskarv) som lever her. Det bør også kartlegges hvor disse trekker, raster og overvintrer, om andre delpopulasjoner overvintrer i Skagerrak mm.

Mer forskning på hvor mange av fiskemåker og andre arter som hekker i byer bør iverksettes, samt overvåking av egg, unger og overlevelse av disse.

Det bør igjen gjøres undersøkelser av miljøgift nivået i sjøfuglene. Både globalt utbredte miljøgifter og de lokale som har vist seg å ha en svært lang biologisk halveringstid. Målinger av nivået på tiamin (vitamin B1) hos sjøfugl bør inngå som en del av miljøovervåkingen i Skagerrak.

Det bør iverksettes et mer omfattende og profesjonelt sjøfuglforskningsprogram i Skagerrak, gjerne i regi av SEAPOP/NINA. Siden mye av endringen i levetilstandene til sjøfuglene knyttes til endringer i det marine miljø bør også Havforskningsinstituttet ha en sentral rolle i et slikt forskningsprosjekt. Bedre forståelse for hva som skjer i havet er helt nødvendig for å forstå hva som skjer med sjøfuglene.

11. Litteratur

Artsdatabanken (2021, 24. november). Norsk rødliste for arter 2021.

<https://www.artsdatabanken.no/lister/rodlisterforarter/2021/>

Arnesen Morten Rask. *Skarv i Innlandet i Telemark*. Fugler i Telemark nr. 2. 2021,s.20-24.

Baden Susanne, Hernroth Bodil og Lindahl Odd. *Declining Populations of Mytilus spp. In North Atlantic Coastal Waters- A Swedish Perspective*. Journal of Shellfish Research. 40(2) 269-296 (2021)

Balk, L., Hägerroth, P.Å., Åkerman, G., Hanson, M., Tjårlund, I., Hansson, T., Hallgrimsson, G.T., Zebühr, V et.al (2009) *Wild birds of declining European species are dying from a thiamine deficiency syndrome*, PNAS, 106, 12001-12006

Bergan Morten, Geir S. Andersen og Tonny Andersen, 2021. *Hekkende sjøfugl i indre og midtre Oslofjord 2021*, utgitt av Norsk Ornitologisk Forening avd. Oslo og Akershus.

Bergstrøm, R., og Norheim, G. 1986. *Persistente klorerte hydrokarboner i sjøfuglegg fra kysten av Telemark*. Fauna 39, 53 – 57. Lorentsen, S-H. 1989. Det nasjonale overvåkningsprogrammet for hekkende sjøfugl. Takseringsmanual. –NINA Oppdragsmelding 16: 1- 27.

Bergstrøm, R, 1990. *Ærfuglens årssyklus på den norske Skagerrakkysten*. Fauna och flora 85 (1990), 180 –185.

Bergstrøm, R. 1991. *Forekomsten av måker i Kilevannet i Skien, 1990 og 1991*. Registeringer før avfallsanlegg i Bjorstaddalen var tatt i bruk. Rapport til Skien kommune, 21 s.

Bergstrøm, R. 1992. *Sjøfuglovervåkning i regi av Jomfruland Fuglestasjon*. Vår Fuglefauna Suppl. 1: 21 – 25

Byrkjeland, S. (2015). *Hekkende sjøfugl i Hordaland 2014*. Forvaltningsplan for sjøfuglreservat, samt oppdatert bestandsoverslag for dei ulike sjøfuglartane i fylket. Fylkesmannen i Hordaland, MVA-rapport 3/2015: 268a.

Camhuysen, C.J., Ens. B.J., Hulser, J.B. van der Meer, J and Smit, C.J. (1966) *Oystercatcher Haematopus ostralegus winter mortality in The Netherlands: the effect of sever weather and food supply*. Ardea. 84A: 469-492-

Cramps, S., K.E.L. Simmons (1983) *The Birds of the Western Palearctic Volume 3: Waders to Gulls*. Oxford University Press.

Fauchald, P., Barret, R.T., Bustnes, J. P., Erikstad, K. L., Nøttestad, L., Skjern-Mauritzen, M., Vkebø, F.B. (2015) *Sjøfugl og marine økosystemer. Status for sjøfugl og sjøfuglenes næringsgrunnlag i Norge og på Svalbard*. NINA rapport 1161. 44s.

Fredriksen, Å. S & Johansen, P-A. 2000. *Storskarven Phalacrocorax carbo sinensis i Øra naturreservat 1999*. Natur i Østfold 19(1): 81-83.

Gjershaug, J-O., Thingstad, P-G., Eldøy, S. Og Byrkjeland, S. (red) 1994. *Norsk fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu. 551 s.

Haftorn, S. 1971. *Norges fugler*. Universitetsforlaget . 862 s.

Hario, M. (1994). *Reproductive performance of the nominate Lesser Black-backed Gull under the pressure of Herring Gull population*. Ornis Fenica. 71: 1-10

Jansson, S-T., 1995. *Sjøfuglenes hekkebestand langs Skagerrakkysten*. Rapport 4/95, Fylkesmannen i Østfold, Miljøvernavdelingen. 45 s.

Lorentsen, S-H. 1989. *Det nasjonale overvåkningsprogrammet for hekkende sjøfugl. Takseringsmanual.* –NINA Oppdragsmelding 16: 1- 27.

Lorentsen, S-H. 1990. *Det nasjonale overvåkningsprogrammet for hekkende sjøfugl. Resultater fra 1988 og 1989.* –NINA Oppdragsmelding 34: 1- 72.

Lorentsen, S-H. 1997. *Det nasjonale overvåkningsprogrammet for hekkende sjøfugl. Resultater fra hekkesesongen 1997.* –NINA Oppdragsmelding 516: 1- 83.

Lorentsen, S.H., bakken, V., Christensen-Dalgaard, S., Follestad, A. Røv, N. & Winnem, A. *Akutt skadeomfang og herkomst for sjøfugl etter MV Full City – forliset.* NINA Rapport 548. 44s.

Moe, B., Hanssen, S. A., Ytrehus, B., Balk, L., Chastel, O., Christensen-Dalsgaard, S., Gustavsson, H. & Langset, M. 2020. *Thiamine deficiency and seabirds in Norway. A pilot study.* NINA Report 1720. Norwegian Institute for Nature Research.

Moland, E., et al. *Krafttak for kysttorsken.* Rapportserie fra havforskningen, 2021-2.

Nordisk Ministerråd, 1983. *Metoder til overvåkning av fuglelivet i de nordiske land.* – Miljørapport 1983:3.

Olsen, K.S. 2015, *Årets fugl, gravand: status i Vest-Agder.* Piplerka 45, s. 30-37.

Olsen Knut, 2021. *Overvåkning av hekkende sjøfugl i Vest- Agders sjøfuglreservater.* Utgitt av Norsk Ornitologisk forening, Avdeling Vest- Agder.

Shimmings Paul, Jan Erik Røer. Áida Lopez & Ola Nordsteinen, *Grågås på Lista og Jomfruland – en oppsummering av 30 års telldata.* Rapport 2 – 2020. Norsk Ornitologisk Forening.

Sveriges Fåglar 2020. *Hur går det for Sveriges fåglar med särskilt fokus på hav og kyst.* , Bird Life Sverige og Svensk Fågeltaxering vid Lund universitet.

Rapport fra Havforskningen 2021-2. *Krafttak for kysttorsken*

Røv, N., Kroglund, R.T. og Bergstrøm, R 1992. *Bestandsstørrelse utbredelse og underartstilhørighet hos ærfugl Somateria molissima langs Skagerrakkysten.* - NINA Oppdragsmelding 129: 1 –18.

Røv, N., Bergstrøm, R . Fjeld, P-E. og Wrånes, E. 1995. *Bestands og adferdsstudier av ærfugl i forbindelse med innføring av jakt på Skagerrakkysten.* -NINA Oppdragsmelding 363: 1 –13.

Røv, N., Bergstrøm, R og Halungset, Ø 1996. *Ærfugljakt på Skagerrakkysten.* NINA Oppdragsmelding 452: 1 –10.

Van de Pol, M., Atkinson, P.W., Blew, J., Duriez, O.P.M.B. 2014. *A Global assessment of the conservation status of the nominate subspecies of Eurasian oystercatcher (Haemateopus ostralegus ostralegus).* International Wader Studies Volume: 20. 15 pp

Åhlund, M., 1996. *Kustfågelfaunaen i Göteborgs och Bohus län- beståndsutveckling och effekter av fågelskyddsområden.* Publikation: 1996:9. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län. Miljøavdelingen

Fylkesvise sjøfuglovervåkningsrapporter:

- Overvåkning av hekkende sjøfugl i Vest- Agders sjøfuglreservater, 2021,* Norsk Ornitologisk Forening , Knut Olsen, 2022.
- Sjøfuglovervåkning i Aust- Agder. Resultater fra perioden 217-2019,* G.A.Homme og A. Pfaff, Statforvalteren i Agder.
- Sjøfuglene i Færderøygruppen og deres bestandsutvikling. 2021.* <https://www.storeferder.no/sjoslashfuglarter.html>
- Hekkinge sjøfugl i indre og midtre Oslofjord 2021.* Norsk Ornitologisk Forening avd. Oslo og Akershus- Morten Bergan, Geir S. Andersen, Tonny Andersen

Internett hjemmesider som er benyttet:

- [www. Artfakta.se](http://www.Artfakta.se)
- www.seapop.no
- www.seatrack.no
- www.storeferder.no/sjoslashfuglarter.html
- www.miljohelsegrenland

NYE VEJE FOR DET BLÅ FRILUFTSLIV

VIDENSDELING OG IDEKATALOG TIL FORVALTNING AF BLÅT FRILUFTSLIV

Raet
nasjonalpark

NATIONALPARK
SKJOLDUNGERNES LAND

KOSTERHAVETS
NATIONALPARK

INDHOLD

Introduktion	3
Hvad er blåt friluftsliv?	5
Styring af blåt friluftsliv	7
Havkajak	8
Windsurfing	14
Lystfiskeri	18
Stand up paddle boards (SUP)	22
Motorbådssejlad	26
Hundeluftning	30
Forstyrrelser i maritime miljøer	34
Følsomhedskortlægning	39
Cases på facilitering	47
Bilag	58

INTRO- DUKTION

Det blå friluftsliv er vanskeligt at planlægge for, fordi almindeligt anvendte styringsredskaber som fx ruter eller skiltning ikke fungerer på vandet. Det er samtidig en kvalitet ved det blå friluftsliv, at brugerne oplever en bevægelsesfrihed på vandet, der ofte ikke er mulig på land. Formålet med denne rapport er at afsøge og udveksle initiativer til en positiv regulering af det blå friluftsliv, hvor færdslen styres, uden at det opleves som en begrænsning for brugerne.

DER er øget fokus på beskyttelse af natur og landskab i marine områder, hvilket har ledt til flere marine nationalparker i Norden. De fleste marine nationalparker knytter sig til kystområder¹, hvor der ofte forekommer en rig variation af landskabs- og habitattyper og et rigt dyreliv knyttet hertil. Men også et rigt friluftsliv.

DE kystnære naturområder rummer en indbygget sårbarhed over for et øget publikumstryk, idet færdslen på vandet er svær at regulere.

UDVIKLINGEN går mod en stigende international turisme, stigende interesse for friluftsliv i naturen og stigende besøgstal i nationalparker², samt stadigt flere variationer i mulighederne for at dyrke friluftsliv på vandet. Derfor er det aktuelt at undersøge det blå friluftsliv nærmere. I et samarbejde med friluftsudøverne vil projektet se på mulighederne for facilitering af det

¹ Orbicon A/S (2016), 'Velegnede lokaliteter for marine nationalparker'.

² Øian et al. (2018), 'Tourism, nature and sustainability', Nordisk Ministerråd.

blå friluftsliv gennem forslag til en adaptiv og cooperative forvaltning.

DER er lavet flere undersøgelser af forvaltning og facilitering af friluftslivet i naturområder, der sigter mod at opnå en regulering af færdslen væk fra sårbare naturområder. Men der er ingen undersøgelser, der målrettet belyser færdselsreguleringer i marine områder. Det vil denne rapport forsøge at imødekomme.

RAPPORTEN er ikke en repræsentativ undersøgelse af det blå friluftsliv i Norden, men er en case-baseret gennemgang af det blå friluftsliv i tre nationalparker i hhv. Norge, Sverige og Danmark. Nationalparkerne repræsenterer forskellige sejlvande og friluftsmuligheder, men har mange af de samme brugergrupper, ensartede beskyttelsesinteresser og forstyrrelsesproblematikker i forbindelse med dyrelivet og kulturlandskaber langs kysterne.

DET er projektets udgangspunkt, at de bedste tiltag for en bæredygtig facilitering af det blå friluftsliv skal søges hos friluftsudøverne selv; at planlægningen for færdsel på vandet skal ske gennem inddragelse, frem for opdragelse. Derfor er det nødvendigt at få et indblik i, hvordan friluftsudøverne ser på deres egne aktiviteter, og høre deres ideer til og erfaringer med maritim friluftsfacilitering i deres lokalområde og de naturområder, som de besøger.

MED viden om friluftsudøvernes ideer og ønsker, er det også muligt at tilpasse og målrette formidlingen af en bæredygtig færdsel på vandet, så formidlingen kan øge de besøgendes kendskab og ejerskab til de sårbare kystområder.

TRADITIONEL færdselsregulering som fx formidling af færdselsregler ved havne, eller med skilte og bøjer langs uforstyrrede kyster er ofte ikke tilstrækkeligt målrettet de mange og forskelligartede brugergrupper, og medfører til tider en forstyrrelse af kystlandskabet, hvilket reducerer oplevelsesværdien af kysterne.

DESUDEN kan friluftslivet i sig selv give en uønsket forstyrrelse af kystlandskaber, da nogle aktiviteter er meget synlige og virker fremmedartede i kysterne.

FOR at kunne arbejde effektivt med bæredygtig facilitering af det blå friluftsliv, er der derfor behov for en kortlægning af kystområdernes bæreevne for friluftsliv i forhold til såvel acceptable forstyrrelser af

fauna og påvirkninger af landskaber.

MED en bedre viden om det blå friluftsliv og de mest sårbare områder kan faciliteringen af friluftslivet tænkes i nye veje, for at styrke friluftslivet i en involverende og bæredygtig ramme.

MARITIM fysisk planlægning er et nyt planlægningskrav, som EU har pålagt alle medlemslande at

gennemføre inden 2021, fordi der sker en øget og ukoordineret udnyttelse af hav- og kystområder. EU-medlemslandene kan frit vælge, hvilke sektorer der skal med i planlægningen, men EU-direktivet foreslår blandt andet turisme. Her kan erfaringer og anbefalinger i *Nye veje for det blå friluftsliv* bidrage med viden om nye tendenser og behov, inden for det blå friluftsliv.

Foto: Niels Jørgen Rasmussen, Fjordterne i Roskilde Havn

HVAD ER BLÅT FRILUFTS- LIV

Interessen for at dyrke friluftsliv på eller ved vandet er stor. En dansk undersøgelse viser, at mere end 75 % af alle voksne har deltaget i vandorienterede friluftaktiviteter inden for det seneste år⁴. Og interessen er stadig stigende. En stor del af denne udvikling kan tilskrives nye aktivitetsformer inden for det blå friluftsliv, der gør vandet tilgængeligt for nye brugere og gør det blå friluftsliv stadig mere mangfoldigt.

DET er velkendt, at friluftsliv har en lang række positive effekter på vores sundhed og velvære, og friluftslivet ses derfor som et vigtigt samfundsgode. Men balancen mellem benyttelse og beskyttelse er altid aktuel, og er blevet en vigtig del af planlægningen og forvaltningen af nationalparker og naturområder

EN undersøgelse fra Københavns Universitet har kortlagt 92 forskellige aktiviteter af blå friluftsliv knyttet til vandområder³. Ud over aktiviteter med sejlads, kajak, lystfiskeri, surfing og svømning, rummer det blå friluftsliv også fugleture, havjagt og strandbesøg.

DET blå friluftsliv er meget udbredt og meget forskelligartet. Overordnet kan det blå friluftsliv inddeles i hele 16 aktivitetsgrupper, hvoraf 6 omfatter aktiviteter, der udelukkende afvikles på vandet, mens de øvrige 10 grupper afvikles delvist fra kysten og på vandet.

³ Kaae, B. C., Olafsson, A. S., & Draux, H. (2018). 'Blåt friluftsliv i Danmark'. IGN, Københavns Universitet.

16 AKTIVITETSGRUPPER

- Ophold og ture (land/vand)
- Roning (vand)
- Lyst og fritidsfiskeri (land/vand)
- Surfing (vand)
- Badning (land/vand)
- Sejlads (vand)
- Jagt (land/vand)
- Dykning (vand)
- Naturobservationer (land/vand)
- Indsamling (land/vand)
- Motoriseret vandsport (vand)
- Luftaktiviteter (land/vand)
- Kultur (land/vand)
- Isaktiviteter (vand)
- Formidling (land/vand)
- Klatring (land/vand)

FLERE blå friluftaktiviteter er vokset frem inden for de seneste årtier, mens andre ofte mere traditionelle aktiviteter mister udøvere. Men stigningen i antallet af aktivitetstyper og en tiltagende selvorganisering⁴ betyder, at en stadig større del af de kystnære marine områder i Norden anvendes til blå friluftsliv.

⁴ Danmarks Idrætsforbund (2019), 'Outdooridræt i Danmark'.

EN stor del af brugergrupperne i det blå friluftsliv udøver deres aktiviteter uden for foreninger og klubber. Disse løse organiseringer af brugergrupperne er med til, at stadigt flere udøvere bevæger sig ud på vandet, uden at have det fornødne kendskab til lokale forhold.

Uden dette kendskab til de lokale forhold er det svært at agere hensigtsmæssigt over for dyrelivet og kulturlandskabet langs kysterne, beboelse eller andre friluftsudøvere, hvilket kan give unødvendige negative forstyrrelser og konflikter mellem.

PÅ baggrund af de mange nye forudsætninger for udøvelsen af blå friluftsliv er det nødvendigt at se på, hvordan de enkelte aktivitetsformer kan faciliteres på en bæredygtig måde, ved at kanalisere færdsel uden om sårbare områder og hen til områder med en høj bæreevne.

SET i forhold til andelen, væksten og variationen i det blå friluftsliv, er der ofte overraskende få faciliteter i kystområderne til blå friluftsliv⁴ i sammenligning med almindeligt friluftsliv. Denne "under-facilitering" medfører, at udøvere selv søger ud langs kysterne for at søge oplevelser.

Foto: Martin Kundendorf, løs hund i vandet

STYRING AF BLÅT FRILUFTS- LIV

Mangfoldigheden og udviklingshastigheden i det blå friluftsliv udfordrer mange forvaltninger i deres planlægning og håndtering af friluftslivet. En tilpasningsdygtig forvaltning er nødvendig for at imødegå den hurtige udvikling og imødegå de konflikter, der kan opstå i kølvandet på aktiviteterne. Dette kræver et godt kendskab til udøverne og deres behov.

DET blå friluftsliv kan i mange tilfælde foregå uden væsentlige forstyrrelser af dyrelivet. Alligevel er der enkelte aktivitetstyper, der kan have en høj forstyrrelseseffekt – eksempelvis vandscootere, vandski, kitesurfing og speedbåde. Men også færdsel med umiddelbart lave forstyrrelser kan uden kendskab til lokale forhold medføre væsentlige forstyrrelser af dyrelivet.

FOR at få kendskab til udøverne af blå friluftsliv, deres færdselsmønstre og præferencer, er de mest relevante brugergrupper i tre nordiske nationalparker blevet inddraget til at bidrage med forslag til løsninger på potentielle konflikter ved en uhensigtsmæssig færdsel.

PROJEKTET har basseret på interviews og fokusgrupper med klubber og udlejere af havkajak, windsurfing, motorbåde, stand up paddling (SUP), lystfiskere, samt uorganiseret fritidssejls og hundeluftere langs kyster.

RAPPORTEN gengiver brugernes egne oplevelser af deres aktiviteter, for at give en forståelse af brugerne.

FLERE af de adspurgte brugere har oplevelser fra de andre nationalparker i projektet, hvilket understreger behovet for en samlet nordisk undersøgelse af det blå friluftsliv, der er blevet mere mobilt på tværs af grænser og regler.

RESULTATERNE fra de enkelte analyser omkring brugergrupperne fremgår i de efterfølgende afsnit.

ANDRE brugergrupper inden for blå friluftsliv er blevet afgrænset i denne rapport, men rapportens tilgang til inddragelse af brugergrupper kan overføres til nye områder og brugergrupper; fx undervandsjagt havjagt, kitesurfing, vandski mv.

LIGNENDE tilgange med brugerinddragelse i forbindelse med en mere målrettet og effektiv formidling om bæredygtig færdsel i naturområder er afprøvet i projekt Code of Conduct i Nationalpark Vadehavet, hvor også naturformidlerne er inddraget i brugerundersøgelsen, for at nå ud til de mere oplevelsesøkonomisk-orienterede dele af det blå friluftsliv.

Foto: Kosterhavet nationalpark, kajaksejlas

HAVKAJAK

HAVKAJAK er en alsidig friluftssport, der dækker over flere forskellige kajaktyper, aktiviteter og organiseringer. Det betyder også, at ønsker og behov for facilitering af havkajak er forskelligartet, hvilket er vigtigt at være opmærksom på, når der planlægges for kajakbrugerne.

TIL denne beskrivelse af havkajak er der lavet interviews og observationer af kajakroere og udlejere i Nationalpark Skjoldungernes Land og Kosterhavet Nationalpark, der repræsenterer to vidt forskellige kystområder, men med enslydende færdsels- og adgangsregler for det blå friluftsliv. Begge områder tiltrækker mange besøgende med kajak, og har en tilsyneladende sammenlignelig kajakbrugergruppe.

KAJAKROERE

NORDEN har de sidste 10-20 år haft en markant stigning i antallet af organiserede havkajak-udøvere. Samtidig har flere virksomheder etableret sig med udlejning af havkajakker, og havkajakker er blevet billigere, så antallet af uorganiserede havkajak-udøvere formodes at være steget tilsvarende.

DEN stigende interesse for havkajakker har medvirket til, at de fleste ro- og sejlkubber har optaget

havgajaksejlad under deres aktiviteter. Derfor er de mest aktive havkajakudøvere tit organiserede i større foreninger, med en god kommunikation internt og eksternt.

HERTIL findes der mange semi-organiserede havkajakudøvere, der er tilsluttet fællesskaber på sociale medier eller andre uformelle grupper. Disse organiseringer baserer sig primært på gruppeture, og i mindre grad på foreningsaktiviteter og kurser. Den løse organisering er en udfordring i

forhold til kommunikation om regler og beskyttelsesinteresser, fordi strukturen er uformel og flad. Semi-organiserede brugere med et stort netværk, må forventes at have en relativ høj erfaring og kendskab til det område de normalt sejler i.

SIDST men ikke mindst betyder den nemme og billige adgang til kajakker, og det lave erfaringsniveau der er nødvendigt for at sejle med havkajak, at relativt mange nye brugere prøver havkajakker spontant, uden guide eller kendskab

til de lokale forhold; det kan være turister, familier, selskaber, sommerhusbesøgende mv. Disse spontane havkajakroere er den sværeste gruppe at målrette formidling til, fordi gruppens aktiviteter er mere eller mindre vilkårlige.

UDØVERNES organisering er et udtryk for deres aktivitetsniveau, hvor de mest aktive indgår i de mest organiserede fællesskaber. Fælles for gruppen er en høj mobilitet ift., hvor aktiviteterne udfoldes, hvilket betyder, at brugerne ofte besøger nye steder for at få nye oplevelser.

DEN varierende organisering af havkajak og den store mobilitet gør det svært at målrette formidling samlet til gruppen. Det kan være nødvendigt at kommunikere via forskellige medier, fx klubber, foldere, hjemmesider mm., hvor de mest aktive brugere indhenter information. Samtidig kan kommunikationen tilpasses de mindre aktive brugere ved fx populære frie isætnings- og pausesteder, eller gennem udlejere.

Foto: Sam Christense, grågæs i Nationalpark Skjoldungernes Land

SEJLOMRÅDE FOR HAVKAJAK

HAVKAJAKKER kan sejle på ned til ca. 20 cm vanddybde, og øvede roere tilbagelægger op til 50 km om dagen på udflugter. Det betyder, at havkajakker kan forventes i stort set alle kystområder.

DE forskellige aktivitetsniveauer for havkajakudøvere, og fremkommeligheden med havkajak er medvirkende til at gøre sejlområdet for havkajak meget spredt og uforudsigeligt.

HAVKAJAKROERE sejler normalt i grupper på to eller flere og langt overvejende tæt ved og langs med kysten, hvor der er flest oplevelser og bedre mulighed for at finde læ fra vinden. Desuden vægtes oplevelsen af "at komme tæt på naturen" højt hos mange af brugerne. Sammenlagt betyder disse generelle træk, at havkajakker oftest færdes på lavt vand og ud for uforstyrrede kyster.

RUNDTURE om øer, vige eller andre elementer i landskabet, er typisk for ture med havkajak, idet brugerne ofte returnerer til startstedet.

PÅ de mest almindelige ture med kajak tilbagelægges omkring 10 km. Turene planlægges oftest på forhånd, og har deres udgangspunkt fra det samme sted: havne, klubfaciliteter, isætningspladser med parkering eller udlejningsstationer.

MANGE af de mest aktive kajakroere sejler hele året og på alle tider om dagen, mens mindre øvede kajakudøvere sejler om sommeren.

TYPISK vil de mest aktive havkajakroere kun holde en enkelt eller ingen pause i deres sejlads, medmindre de er i et nyt område. De spontane udøvere og gæster i nye områder er tilbøjelige til at holde flere pauser på uforstyrrede kyster, fordi udforskningen af området er en del af oplevelsen.

DET meget spredte sejlområde for havkajakker, og præferencen for kystnære og lavvandede sejlområder er væsentligt i vurderingen af aktivitetens påvirkning af dyrelivet og landskabet på vandet og langs kysten. Færdslen kan medføre mange små gentagende forstyrrelser, hvis kajakroerne ikke

er bevidste om deres kumulative effekt på dyrelivet og om færdsels- og forholdsregler i området.

DER er risiko for, at sådanne tilsyneladende små forstyrrelser fra havkajakker kumulativt kan medføre væsentlige forstyrrelser omkring

vigtige lavvandede- og uforstyrrede kystområder, hvor fx fuglelivet fouragerer og yngler, uden at disse effekter virker væsentlige for den enkelte havkajakroer.

RISIKOEN for forstyrrelser af dyrelivet er formentlig særligt til

Foto: Ole Malling, Bognæs og Hesteholmene i Nationalpark Skjoldungernes Land

stede hos de spontane havkajakroere, der ikke har forudsætninger for at kende eller sætte sig ind i færdsels- og forholdsregler for hensigtsmæssig sejlads i øvrigt, og ofte har en lav tilknytning til området, og derfor er mindre tilbøjelige til at følge regler og normer⁵. Denne færdsel er begrænset til sommerhalvåret og dermed primært til yngleperioden og for andefugle også fældeperioden, hvilket skal medtænkes, når formidling til denne brugergruppe tilrettelægges.

FACILITERING AF HAVKAJ

DEN lange rækkevide og det spredte sejlområde for havkajakker betyder, at havkajakker kan forventes i stort set alle kystområder. Dog må det formodes, at de mindre øvede havkajakroere har et begrænset sejlområde med afsæt fra frie isætningssteder, ved udlejningsstationer eller sommerhusområder. På den måde kan formidling ske i et samarbejde med udlejnings-

⁵ Øian et al. (2018), 'Tourism, nature and sustainability', Nordisk Ministerråd.

virksomheder, grundejerforeninger campingpladser mv. for at målrettet formidling til denne brugergruppe.

DET er foreslået af kajakudlejningsvirksomhederne ved Roskilde Fjord, at der laves en øget formidling målrettet nye kajakroere ved de foretrukne udleveringssteder. I tilknytning bør uddeles gratis kajak-foldere målrettet til nye brugere på vandet, hvor begrundelsen for færdselsregler beskrives. Folderen skal som minimum have et letlæseligt kort med angivelse af faciliteter og færdselsregler, og kan udleveres i forbindelse med udlejning af havkajakker.

DET er også foreslået at etablere frie isætningssted ved større havne, hvor der ofte er adgang til et forholdsvis robust sejlområde.

NÅR øvede havkajakroere besøger nye områder, gøres der oftest store forberedelser til turen via internettet. Her er en let og overskuelig information om områdernes faciliteter og regler efterspurgt, og potentielt et vigtigt

redskab for en positiv regulering af færdselen på vandet. Som minimum skal der være let tilgængelige onlinekort med høj opløsning og målestok. Kortene skal angive faciliteter, regler for sejlads og adgang, natur- og kulturoplevelser, stiforbindelser, stednavne, kulturhistorie, km-kvadratnet til afstandsbedømmelse og navigation.

ØNSKER FOR KORT TIL KAJAK

- Målestok 1:50.000 eller højere
- Høj opløsning
- Regler for sejlads og adgang
- Faciliteter
 - Isætningspladser med parkering
 - Overnatningspladser med angivelse af støttefaciliteter
 - Badestrande
 - Toiletter langs kysten
 - Indkøbsmuligheder
 - Havne
 - Affaldsaflevering
- Km-kvadratnet med koordinat til afstandsbedømmelse
- Ture og stier på land
- Natur- og kulturoplevelser
- Stednavne/kulturhistorie

DET er foreslået af samtlige interviewede havkajakroere og klubber, at der tilbydes onlinekort i et højt målestoksforhold, der kan printes af besøgende, når de forbereder deres ture. Kortene skal være i A4-format, så de kan lamineres, og skal indeholde de samme karakteristika som de skitserede folderkort og onlinekort. Behovet er understreget af, at alle brugerne rapporterer, at de ikke anvender app's til deres aktiviteter.

'PRINT SELV'-KORT vil blive brugt i et case-eksempel på at integrere følsomhedskortlægning i facilitering af havkajakker i Roskilde Fjord.

DET er ønsket, at der laves nye eller forbedrede maritime overnatningspladser i en god afstand på ca. 20 km fra klubberne eller de største havne, så pladserne kan udgøre destinationer for to-dagsture både for lokale og besøgende. Distancen er vigtig for øvede kajakroere, der gerne vil have en god lang tur frem og tilbage. For mindre øvede kajakroere bør distancen givetvis være mindre.

DER findes i dag flere primitive overnatningspladser omkring Roskilde Fjord, men de interviewede kajakroere betragter ingen af pladserne som egentlige "maritime overnatningspladser", enten fordi pladserne ligger i forbindelse til

meget besøgte områder fra land med parkeringspladser, stisystemer og lignende, der gør pladserne meget benyttede af andre brugergrupper. Eller fordi pladserne ligger for langt fra vandet.

BRUGERNE lægger vægt på, at en god maritim overnatningsplads ikke nødvendigvis etableres med sheltere, medmindre pladsen skal kunne bruges om vinteren. Det skyldes, at kajakker uden besvær kan medbringe en tung oppakning

herunder telt. Det vigtigste for en maritim overnatningsplads er mulighed for overnatning inden for mindre end 50 meter fra stranden alt efter udsyn og anden færdsel. Den korte afstand er vigtig fordi kajakkerne på flerdagsture er tungt læssede, og derfor besværlige at losse eller slæbe op til pladsen. Kajakroerne ønsker ikke at efterlade kajakker eller oppakning uden opsyn. Pladsen skal desuden ligge isoleret fra anden færdsel fra land, og skal ligge naturskønt med udsigt.

DESUDEN er det vigtigt for brugerne, at en maritim overnatningsplads ligger med læ, bålsted, borde og gerne en badestrand. Brænde, vand og toiletter på pladserne er belejligt, men ikke nødvendigt. Det er dog vigtigt for turforberedelserne, at det er muligt at finde klar information om faciliteterne på pladsen. Det er ligeledes en god service, at det formidles, hvor man kan komme af med affald under/efter turen.

MANGEL på gode maritime overnatningspladser har blandt andet ført til at der flere steder i alle

Foto: Kosterhavet nationalpark, kajakrampe ved Ursholm

de involverede nationalparker i rapporten forekommer hyppig ulovlig camping langs kysten og deraf uønskede forstyrrelser af kyst og kulturlandskaber. Ved Røst nationalpark er denne form for overnatning ofte forbundet med ødelæggelse og slitage på kystnære gravhøje og fredede geologiske rullestensformationer, hvorfra der fjernes sten til bålpladser, læ-vægge mv.

DET er foreslået af brugerne, at der udlægges flydende sheltere på udvalgte steder. De flydende sheltere er inspireret af lignende sheltere ved Frederiksværk og Hobro, og er eksklusive maritime overnatningspladser, der kan være en ideel platform for formidling til flere forskellige blå brugergrupper.

BRUGERNES erfaringer fra flydende sheltere lægger vægt på, at selve prammen laves med kantbeklædning helt ned under vandet, så kajaker kan lægge til, uden at prammen hamrer ned i kajakken. Desuden skal der være lige så meget plads foran shelteret, som inden i shelteret.

FACILITERING AF HAVKAJAK

- Gratis foldere og målrettede informationstavler ved kajakudlejning
- Online-kort til turforberedelse
- "Print-selv-kort" i lav målestok til ture for nye besøgende
- Maritime overnatningspladser i en god afstand fra havne
- Flydende sheltere

HAVKAJAK OG BESKYTTESINTERESSER

DE organiserede havkajakklubber kender reglerne for sejlads og beskyttelsesinteresserne i deres lokale område. De interviewede klubber mener, at de respekterer afstandskravene til fx ynglepladser, og opholder en høj selvjustits omkring reglerne.

DENNE selvjustits kan skyldes klubbernes størrelse og kontinuitet, samt det forhold, at klubberne rummer mange forskellige brugergrupper ud over havkajak, og dermed har et nuanceret billede på beskyttelsesinteresserne i fjorden.

UDEN for yngleperioden bruger kajakroerne i Roskilde gerne øerne til landgang. Én klub arrangerer en "ø-hop" tur for deres medlemmer i efterår, når fuglene med sikkerhed ikke længere yngler. Denne tur indikere en manglende information om øernes betydning for rastende fugle fra juli og gennem vinteren.

NYSGERIGHED om landgang på øer, ved kulturminder og uforstyrrede kyster er i høj grad også til stede hos besøgende kajakroere. Der er i Roskilde Fjord ved flere tilfælde observeret landgang på øer i fuglenes yngletid, hvilket formentlig skyldes en manglende kendskab til regler. Flere af episoderne er nævnt i forbindelse med de lokale kajakroeres påtale af overtrædelsen over for de personer, der er gået i land. Forholdet viser, at der er brug for en mere målrettet formidling af regler og beskyttelsesinteresser på strategiske placeringer eller medier, så de uorganiserede kajakroere ikke sejler ud på vandet fra de mest almindelige kajakisætningssteder, uden at være oplyst om de lokale færdsels- og adgangsregler.

GENNEMGÅENDE oplever havkajakroerne ikke, at de har en væsentlig påvirkning af faunaen eller landskabet, hvilket kan skyldes, at dyrelivet reaktion overfor "langsomme" forstyrrelser ikke er iøjnefaldende, men sker ved at fx fuglene stopper deres fouragering eller svømmer langsomt væk fra egnede fødesøgningsområder⁶. Derfor kan der være behov for at formidle om mindre synlige konsekvenser ved ekstensive forstyrrelser af rastende fugle. Det kan være relevant, at udpege vigtige rasteområder for fuglene i vinterhalvåret på kort, så det er muligt for kajakroerne at undgå de kritiske områder. Med onlinekort til planlægning af kajakture er det fx muligt, at formidle om varierende beskyttelsesinteresser hen over et helt år.

BRUGERVENLIGE kajakkort kan også formidle regler/behov for hensyn til kyst- og kulturlandskaber.

⁶ Laursen et al. (2017), 'Forstyrrelser af vandfugle ved friluftaktiviteter tilknyttet marine og ferske vande – en oversigt'. Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 111

WINDSURFING

DER findes flere former for windsurfing, der stiller forskellige krav til vandområdet og vejrforhold, men der er flere fællestræk for windsurfing, der gør sig gældende.

DENNE gennemgang af windsurfing er baseret på interviews og observationer af windsurfere i Nationalpark Skjoldungernes Land, der repræsenterer et forholdsvist beskyttet sejlvand med lave bølger selv ved kraftig vind. Roskilde Fjord tiltrækker til gengæld windsurfere fra store dele af Sjælland, fordi der ofte er god vind på fjorden, når andre kystområder oplever vindstille vejr, og dermed er casen et godt udgangspunkt for at forstå windsurfing.

WINDSURFERE

WINDSURFING er en teknisk og udstyrstung sport, hvilket betyder at brugergruppen er domineret af udøvere med flere års erfaring, og der er ikke mange udlejningsvirksomheder eller spontane udøvere.

BRUGERGRUPPEN har en stor mobilitet i forhold til, hvor de surfer, men med tendens til at udøve aktiviteten i de samme kendte områder i klynger. Windsurfing praktiseres i mange områder helt uden en organisering i klubber eller foreninger. Alligevel hersker der inden for windsurfing en stærk social sammenhæng, hvor udøverne ofte mødes for at surfe. Mødested og tid er i første omgang bestemt af vindretning og -styrke, men tid og sted er ofte aftalt på sociale medier.

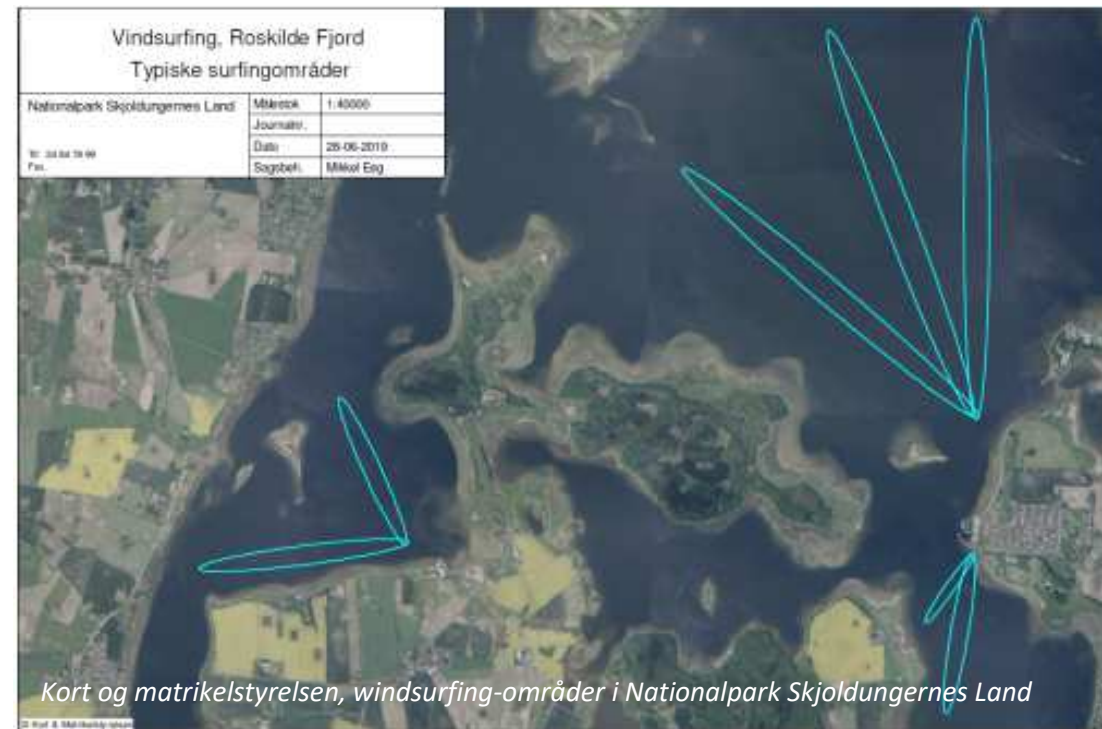
DEN løse struktur er også gældende inden for organiseret windsurfing, hvor aftaler om den daglige udøvelse fungerer på samme måde som for uorganiserede windsurferne.

NÅR windsurferne samler sig i de samme områder, skyldes det, at de vælger områder på baggrund af vindforhold og parkerings- og isætningsmuligheder. Derudover er det uformelle fællesskab en stor del af aktiviteten. Windsurfing kræver flere pauser, og det er sjovest, hvis de kan holdes i godt selskab.

DEN løse organisering af windsurfing gør det nødvendigt at tilpasse formidling til denne brugergruppe ud fra de lokale omstændigheder. Her er windsurfernes regelmæssighed i forhold til sejlmråder afgørende for, hvordan en formidling kan målrettes via støttefaciliteter ved de typiske isætnings- og pausesteder, eller til arrangementer med tilbud til windsurferne.

SEJLOMRÅDE FOR WINDSURFING

SEJLOMRÅDET for windsurfing er forudsigeligt og meget begrænset, da udøverne som nævnt skaber klynger ved bestemte områder. Det ses eksempelvis i Roskilde Fjord, hvor windsurfing afgrænser sig i alt

sin væsentlighed til de tre hovedområder, der er illustreret i kortet herover. Der er en tydelig sammenhæng mellem gode isætningspladser og sejlmråderne.

UD fra vindforholdene den konkrete dag begrænser windsurfingen i Roskilde Fjord sig yderligere til et til to af de omkransede områder i kortet, og til et relativt kort tidsrum, da windsurferne surfer samlet, og hver windsurfer ofte kun er aktiv i 1-2 timer, typisk midt på dagen.

DET snævre sejlmråde og tidsrum for windsurfing er væsentligt i forhold til en vurdering af aktivitetens påvirkning af dyrelivet og landskabet, fordi det medfører intensive men meget korte og lokale forstyrrelser af dyrelivet, som dyrene i mange tilfælde kan tilpasse sig, ved at søge mod andre områder i fjorden. Omvendt kan forstyrrelser fra windsurfing medføre gentagende og intensive forstyrrelser omkring stationære fugleområder, som ynglekolonier, hvis færdslen sker

uden hensyn eller kendskab til de lokale forhold og færdselsregler.

DET høje erfarings- og aktivitetsniveau hos windsurfere betyder, at de er aktive hele året.

EN ny type windsurfing med foil er begyndt at blive populært, og kan ændre sejlmrådet for windsurfing væsentligt. Windsurfing med foil kan gå mere op imod vinden, og har derfor et sejlmråde, der er betydeligt større og en mere diffus sejlrkning, hvilket har betydning for forstyrrelsesområdet af rastende fugle⁷. Imidlertid er foil begrænset til vanddybder på mere end 1 meter, og er langsommere og mere lydløs end almindelig windsurfing. Aktiviteten medfører derfor formentlig en anelse kortere flugt afstand for dyrelivet end almindelig windsurfing.

KITESURFING er ikke belyst i denne rapport, men har også et væsentligt anderledes sejlmråde end

⁷ Laursen et al. (2017), 'Forstyrrelser af vandfugle ved friluftaktiviteter tilknyttet marine og ferske vande – en oversigt'. Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 111

almindelig windsurfing, og kan udøves ved lavere og højere vindstyrker, hvilket giver kitesurfere flere aktivitetsdage og sejlmråder. Kitsurfing har desuden en væsentlig større synlighed, og derigennem en længere flugt afstand.

KITESURFING og windsurfing med foil er ikke så udbredt som windsurfing, men kan blive mere populært fremover. Det formodes, at der er stor lighed mellem de forskellige surf-aktiviteter.

I brugerinterviewene er der udtrykt bekymring over for påsejling af havsvømmere eller fiskeruser tæt på isætningspladserne, hvilket kan begrænse mulighederne for windsurfing i et område.

FACILITERING AF WINDSURFING

FOR at et område bliver tilgængeligt og attraktivt for windsurfing, er det nødvendigt med parkeringsmuligheder tæt ved vandet, og et åbent område, hvor windsurferne kan lægge deres udstyr ud og rigge til.

DE relativt forudsigelige isætningssteder bør faciliteres med målrettet informationsskilte til windsurfere, der ikke bruger app's eller foldere til deres aktiviteter

KLUBFACILITETER til opbevaring af udstyr kan i høj grad være med til at styre valget af windsurfingområder, og kan samtidig være steder at etablere målrettet formidling til windsurfere.

STØTTEFACILITETER som bænke, vand, toilet mv. er ikke afgørende for valg af aktivitetsområde, men kan måske være med til at afgøre valg af pauseområde.

DET er foreslået af windsurferne i Roskilde Fjord, at der etableres flydende pramme eller "friluftssøer" til at understøtte deres aktiviteter. De flydende friluftssøer skal bruges til at holde korte pauser "på vandet", hvor windsurferne ikke behøver at sejle helt ind til kysten. Dette konkrete brugerforslag vil blive brugt i et case-eksempel på facilitering af windsurfing i Roskilde Fjord senere i rapporten.

ENDELIG er det erfaringen fra Roskilde Fjord, at hastighedsbegrænsninger ikke defineres ud fra "at plane", sådan som reglerne tidligere har lydt. I windsurfing planer udøverne med surfbrættet selv ved lave hastigheder på grund af brættets vægtfordeling, og derfor kan sådanne begrænsninger give en utilsigtet og unødvendig restriktion på mulighederne for windsurfing.

FACILITERING AF WINDSURFING

- Isætningspladser med parkering og formidling om regler sejlads og adgang
- Klubfaciliteter til opbevaring af udstyr
- "Friluftssøer" til pauser på vandet
- Hensigtsmæssig formulering af regler for sejlads

WINDSURFING OG BESKYTTELSESINTERESSER

WINDSURFERNE i Roskilde Fjord kender til en vis grad regler for sejlads og beskyttelsesinteresserne for dyrelivet i Roskilde Fjord. De interviewede windsurfere er klar over, at der er færdselsforbud omkring øer, men de er usikre på, hvorfra forbuddet gælder, når der eksempelvis er tale om stentanger eller ubevoksede holme.

USIKKERHEDEN om de konkrete beskyttelser skyldes manglende målrettet information om forholdene.

UDØVERNES egen oplevelse er, at fuglene på fjorden er tilpasset den færdsel, der normalt forekommer med windsurfing; ynglefuglene på øerne bliver ikke opskræmte af windsurfing, og fuglene virker ikke opskræmt af anden sejlads tæt på øerne i øvrigt. Ifølge de inddragede windsurfere i Roskilde Fjord, er det

kun færdsel til fods på øerne, der skræmmer fuglene op.

DE interviewede windsurfere oplever ikke, at rastende fugle på vandet er påvirket af windsurfing, da sejladsen foregår på et lille område. Dette udsagn antyder en manglende information om forstyrrelsesafstande ved hurtig sejlads, og om de fuglebeskyttelsesområder i fjorden, der ligger tæt på aktivitetsområderne for surfing.

RISIKOEN for unødvendige forstyrrelser af dyrelivet er således til stede, fordi windsurfere kan være tilbøjelige til at undervurdere deres egen effekt på dyrelivet, uanset hvor lav denne effekt er. Det kan derfor umiddelbart være nødvendigt med en målrettet formidling til windsurferne om regler og forholdsregler for sejlads, der giver forslag til, hvordan forstyrrelser kan minimeres, og hvordan effekten af forstyrrelser kan komme til udtryk.

I Roskilde Fjord er særligt ét forhold blevet observeret i forbindelse med windsurfing og fuglebeskyttelse; for at få mest muligt tid på vandet, overtræder nogle windsurfere det færdselsforbud, der gælder 50 meter ud fra øen Elleore i fuglenes ynglesæson. Forholdet opstår fordi windsurferne har behov for korte pauser, hvor de ikke ønsker at sejle helt ind til kysten, for efterfølgende at arbejde sig mod vinden ud på vandet igen. Derfor søger windsurferne mod en landtange, der strækker sig mod øst fra Elleore, på trods af, at denne tange også er omfattet af færdselsforbuddet.

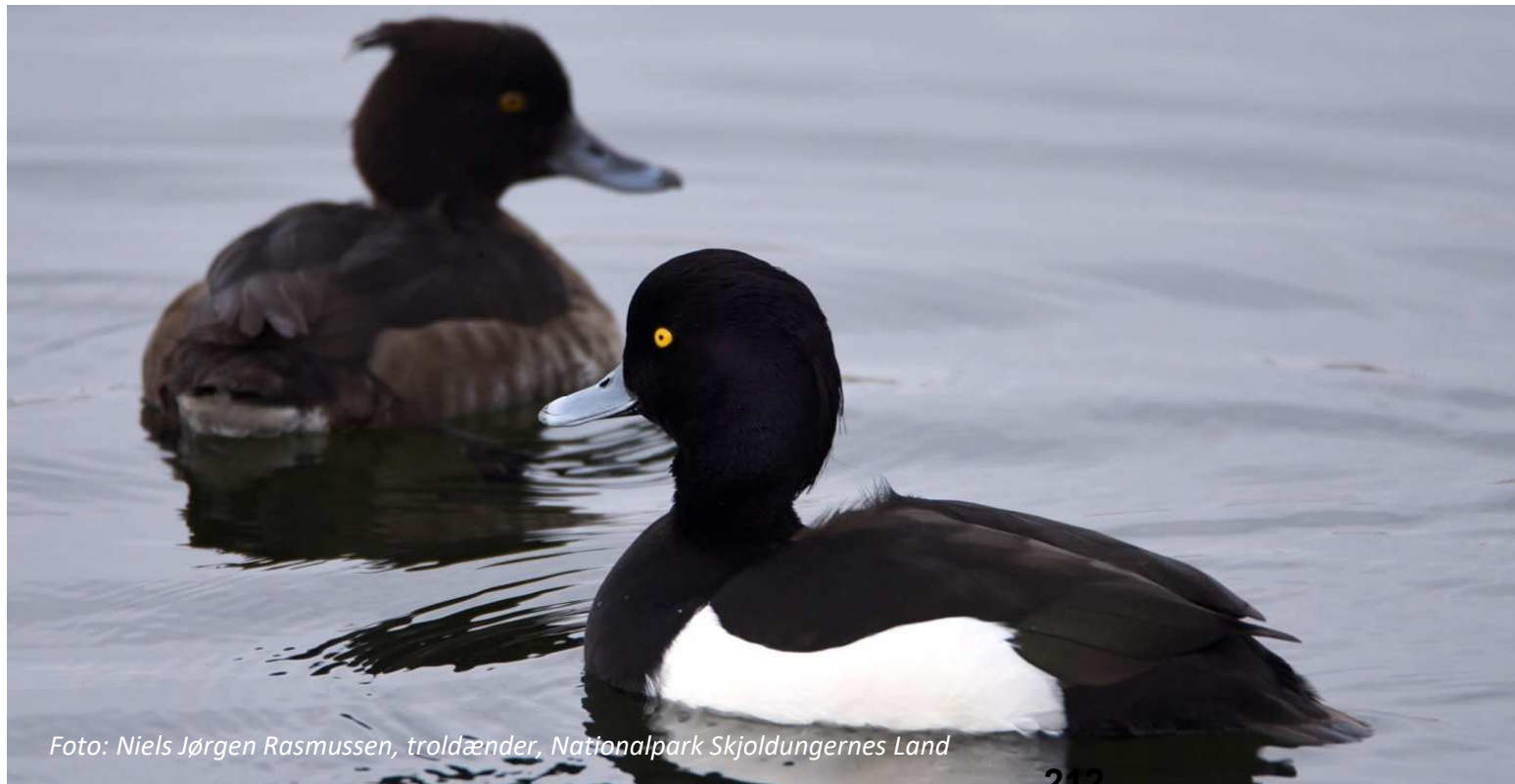

Foto: Niels Jørgen Rasmussen, troidænder, Nationalpark Skjoldungernes Land

FORSLAG TIL LYSTFISKERI

LYSTFISKERI er blandt de mest populære former for blåt friluftsliv, og er samtidig en af de mest sammensatte aktiviteter, der rummer alle former for medefiskeri, spinnefiskeri, fluefiskeri og dørge fiskeri, og kan forgå ved alle kystområder og på åbent vand.

TIL denne gennemgang af lystfiskeri er der lavet interviews af lystfiskerforeninger og -interesseorganisationer i Nationalpark Skjoldungernes Land, der udgør et meget forskelligartet fiskevand, med op til 35 forskellige fiskearter og mange forskellige bund- og strømforhold; Forhold der tiltrækker lystfiskere særligt om vinteren og det tidlige forår, hvor vandet varmes hurtigt op.

LYSTFISKERE

I de seneste 10 år er antallet af personer i Danmark, der har indløst fisketegn faldet med over 10 %. Denne udvikling er sket på trods af, at antallet af undervandsjægere med harpun er steget kraftigt, hvilket også kræver fisketegn. Den faldende interesse for lystfiskeri ses også i lystfiskerforeningerne.

OMVENDT er der ifølge Fishing Zealand en stigende interesse for lystfiskeri hos turister, hvor der i Danmark har været en stigning i andelen af udenlandske lystfiskerturister på 20 pct. fra 2014 til 2017.

LYSTFISKERI kan gøres med meget få midler og et lavt forhåndskendskab, hvilket betyder, at der er et meget bredt spænd i erfaringen og aktivitetsniveauet hos udøverne, og dermed i forudsætningerne for at kende de lokale forhold og regler. Det er relativt få fritidsfiskere, der er organiseret i foreninger, men disse udgør den mest aktive del af gruppen, og har det bedste kendskab til lokale forhold og regler.

Ministeriet for Fødevarer udgav i 2010 en undersøgelse "Lystfiskeri i Danmark" der viste, at der er fem overordnede lystfiskertyper, med forskellig motivation for fiskeri.

LYSTFISKERTYPER (MOTIVATION)

- Fisker i naturen (30 %)
- Fisker for fangsten (24 %)
- Fisker for hyggen (24 %)
- Fisker i godt vejret (13 %)
- Fisker for et aktivt liv (9 %)

DET er en stigende tendens, at lystfiskeriet fungerer som "catch and release", hvor fiskene genudsættes, efter de er blevet målt og fotograferet. Fiskeri for fangst fylder mindre i lystfiskeriet, hvilket også fremgår af fordelingen af de 5 lystfiskertyper, hvor kun 24 % fisker specifikt for at tage fisk med hjem.

LYSTFISKERE har en meget høj mobilitet og kører langt for at fiske fra de bedste fiskepladser. Kombineret med den lave organisering, det varierende aktivitetsniveau og den stigende

lystfiskerturisme er det særdeles vanskeligt at målrette formidling til hele gruppen. Det vil være optimalt at samle formidling til lystfiskere på en enkelt portal for et større område. Det kan gøres via app eller eksempelvis det danske projekt for et nationalt kyst- og lystfiskercenter, der skal formidle én samlet indgang til lystfiskeri og lystfiskerturisme i Danmark.

OMRÅDER FOR LYSTFISKERI

FOR mange lystfiskere er omgivelserne for fiskeriet en stor del af glæden ved at fiske. Det betyder, at lystfiskere gerne opsøger uforstyrrede kyster og gerne bevæger sig ud i vandet.

DET er en forudsætning for et godt lystfiskerområde, at kysten er tilgængelig via veje og stier, der fører ned til vandet eller anden lovlig adgang. Det er svært at opstille generelle kriterier for, hvor langt lystfiskere bevæger sig for at komme ud til en god fiskeplads, men mange lystfiskere er parate til at gå flere kilometer fra en parkeringsplads eller vej, for at komme ud til en god

og isoleret fiskeplads. Kyster med rørsump eller mudret bund opsøges generelt ikke af lystfiskere.

MINDRE aktive og erfarne lystfiskere opsøger typisk fiskepladser ved havne, moler, broer mv., hvor der i forvejen er en høj færdsel og en høj robusthed over for forstyrrelser.

TURE for lystfiskeri planlægges altid på forhånd, ofte ud fra et lokalt kendskab til gode fiskepladser, og gennem netværk af andre lystfiskere. For udefrakommende lystfiskere er det normalt at søge oplysninger om gode fiskepladser, adgangsmuligheder mv. gennem diverse internetfora og hjemmesider. Det betyder, at området for lystfiskeri ofte er relativt forudsigeligt, selvom kriterierne for gode lystfiskerområder spænder fra havnemoler til isolerede næs uden almindelig adgang fra veje og parkeringspladser. Den bedste måde at danne et overblik over de typiske områder for lystfiskeri er at henvende sig til de lokale lystfiskerforeninger.

LYSTFISKERIET langs kysterne i Norden har sin væsentligste sæson fra marts til november. Uden for denne periode foregår lystfiskeriet på et lavere niveau, og fra kyster med lavt varmt vand eller fra både på åbent vand. I hovedsæsonen for lystfiskeri er der mest aktivitet om morgenen og aftenen. Om vinteren foregår fiskeriet midt på dagen, hvor solen har varmet vandet.

DET meget brede aktivitetsområde for lystfiskeri, den lange sæson, og de tidlige og sene tidspunkter på dagen, hvor lystfiskeriet er mest aktivt medfører risici for forstyrrelser af dyrelivet langs kysterne. Det skyldes, at der er væsentlige sammenfald mellem områder og tidspunkter for dyrelivets udbredelse og aktivitetsniveau. Der er ikke mange andre friluftaktiviteter på vandet, der har mest aktivitet om morgenen og aftenen, og derfor vil dyrelivet ofte forsøge at udnytte disse uforstyrrede perioder til fødesøgning.

LIGELEDES indebærer lystfiskeriet om vinteren ved lavt vand også en latent forstyrrelse i vigtige fødesøgningsområder for vandfugle, fordi mange vandfugle ligeledes opsøger lavvandede områder, men det meget lille påvirkningsareal og tidspunktet for fiskeriet midt på dagen og dermed primært på fridage er med til at reducere forstyrrelser fra lystfiskeri om vinteren.

FACILITERING AF LYSTFISKERI

LYSTFISKERI kræver ikke omfattende fysisk facilitering, så længe der er god adgang til kysten via veje og stier. Lystfiskernes præferencer for uforstyrrede, isolerede kyster er ofte bedst imødekommet ved et fravær af fysiske faciliteter, der kan tiltrække andre brugergrupper.

BRUGERINTERVIEWS viser, at lystfiskeri bedst faciliteres gennem målrettet information om fiskepladser, adgang og regler. Som en af de eneste blå friluftsgupper benytter lystfiskere gerne app's i forbindelse med deres aktiviteter. Det kan blandt andet skyldes, at GPS

og kort giver gode muligheder for at opsøge gode fiskepladser og orientere sig om fredningsbælter og andre forbud.

DET er foreslået af brugerne i Nationalpark Skjoldungernes Land at lave en folder med kort over et større område med angivelse af fiskepladser, adgang og regler, samt en guide til forskellige former for fiskeri og de arter, der kan fanges over sæsonen. Fiskeriet i Roskilde Fjord er til tider ringe midt på sæsonen, og folderen skal derfor formidle alternative fiskepladser, for at være relevant for nye eller udefrakommende lystfiskere.

ET netværk af uddannede lystfiskerguides er ligeledes vægtet højt som en facilitering af lystfiskeri, da der er en stigende efterspørgsel efter guides blandt betalingsvillige lystfiskerturister.

OGSÅ lystfiskerarrangementer og -events er efterspurgt blandt lystfiskere på alle niveauer, som en måde at vise fiskeriet frem eller få hjælp til at fiske bedre, og lære nye fiskepladser at kende. Mange

lystfiskerforeninger laver allerede arrangementer, hvilket er en oplagt mulighed for at få formidlet beskyttelsesinteresser til lystfiskere på mange forskellige niveauer.

DER er en voksende interesse for at tage på overnatningsture for at få en sammenhængende oplevelse i at fange aftensmaden, tilberede den på stedet og overnatte tæt på fiskepladsen. Lystfiskerne er derfor en potentiel ny brugergruppe til de maritime shelterpladser langs kysterne, som også er efterspurgt af havkajakroere.

FACILITERING AF LYSTFISKERE

- App med information om fiskepladser, adgang og regler
- Folder for stort område, med fiskepladser hele året
- Guides til lystfisker-turister
- Åbne arrangementer med træning og instruktion
- Maritime overnatningspladser tæt på fiskepladser

LYSTFISKERI OG BESKYTTelsesINTERESSER

ERFARNE lystfiskere har ofte et godt kendskab til regler for færdsel og beskyttelsesinteresserne for dyrelivet gennem deres netværk og

research af området. Men på grund af den lave organisering af lystfiskere og den store variation og mobilitet inden for brugergruppen, er der høj risiko for, at mange lystfiskere bevæger sig ud i kystområderne uden kendskab til

lokale beskyttelsesinteresser.

LYSTFISKERE vil ofte have en relativ svag påvirkning af dyrelivet, men den ofte lange aktivitetsperiode i et område kan betyde, at forstyrrelser fra lystfiskeri bliver mere alvorlige.

Fotoarkiv, kursus for nye SUP-udøvere, Nationalpark Skjoldungernes Land

FORSLAG TIL SUP BOARDS

EN af de nyeste aktiviteter i det blå friluftsliv er sejlads med Stand Up Padelboards (SUP), der er en let tilgængelig og ukompliceret måde at bevæge sig ud på vandet. Derfor er brugergruppen også bredt sammensat, med mange forskellige udnyttelsesmuligheder af SUP til fx yoga, motion og sightseeing.

GENNEMGANGEN af SUP er baseret på interviews med udøvere, foreninger og udlejere i Nationalpark Skjoldungernes Land og Raet Nasjonalpark. I begge områder er SUP en helt ny aktivitetsform, der er opstået inden for de sidste 10 år.

SUP-SURFERE

AKTIVITETER med SUP er i hastig fremgang med stigende brugerantal. Aktivitetsformen er ny og lettilgængelig, og der er derfor ikke en entydig organiseringsform for denne brugergruppe.

MANGE foreninger og klubber med andre aktivitetsformer tilbyder SUP som en bi-aktivitet til deres primære aktiviteter – og mest som et børne- og familietilbud ved åbne arrangementer, end et egentligt tilbud om seriøse træningsaktiviteter. Det skyldes formentlig, at SUP kan tilgås, uden nogen forhåndskundskaber eller kendskab til blåt friluftsliv i øvrigt. Men det skygger også for den mere seriøse udøvelse af SUP, som hurtigt er ved at vokse frem.

EN beskrivelse af SUP-udøverne viser, at mange bruger aktiviteten som supplement til deres primære aktivitet med fx windsurfing eller kajak, og at halvdelen af SUP-udøverne i Danmark har mindre end

to års erfaring⁸. Dette stemmer også med brugerundersøgelsen i Raet nasjonalpark, der ligeledes bruger SUP som en tillægsaktivitet som kombineres med fx windsurfing eller dykning. Eftersom vindforhold ofte er varierer i løbet af døgnet, så er SUP et fint supplement til fx windsurfing da det kan udføres i perioder eller dage med svag vind. Det lave erfaringsniveau kan formentlig tilskrives, at SUP først er blevet alment inden for de sidste 10 år, med en årlig stigning på ca. 13 % i antallet af udøvere⁹. Blandt alle de udspurgte udøvere er der en entydig opfattelse af, at interessen for SUP er stadigt stigende.

SELVORGANISEREDE aktiviteter med SUP er udbredt, hvor 63 % af turene sker uden for foreningsregi⁸. Dog er der en høj interesse for at deltage i træning eller kurser via klubber eller foreninger.

⁸ Idrættens Analyseinstitut (2017), 'Vandsportens aktive udøvere og udbydere, STOKED delrapport 2'

⁹ The Outdoor Project (2016), 'Outdoor Recreation Participation Topline Report 2016'.

UDØVERNE vægter primært trænings/motionselementet, det sociale og naturoplevelser i deres aktiviteter ift. fx udfordringer med store bølger eller konkurrence og teknik.

PÅ trods af, at SUP er en meget udstyrslet aktivitet med mulighed for at transportere alt materiel i en

rygsæk, så er der tilsyneladende en lav mobilitet hos udøverne, der ikke kører langt efter nye steder at sejle. De fleste udøvere i Raet nasjonalpark benytter nærområdet eller bruger SUP som et tilbud på ferie langs kysten. Det er få som rejser med SUP som formål.

Foto: Ole Malling, Ringøen i Nationalpark Skjoldungernes Land

SEJLOMRÅDER FOR SUP

DE adspurgte udøvere er overvejende aktive med SUP i deres nærområde ved korte lokale ture og foretrækker at sejle i stille naturskønne områder, uden andre friluftsudøvere.

EN normal tur med SUP vil typisk foregå i mindre grupper langs kysten i en afstand på op til 100 meter, og vil holde sig i nærområdet inden for ca. 4-5 km fra isætningsstedet. Dermed ligner sejlområdet for SUP på mange måder sejlområdet for havkajak med en mindre radius.

DEN høje grad af selvorganiserede aktiviteter, præferencen for uforstyrrede områder og en lav afhængighed af faciliteter for isætningssteder betyder, at der ikke er nogen særlig forudsigelighed i sejlområderne for SUP. Aktiviteten udøves i stort set alle kystområder, når vejrforholdene er til det.

ØVEDE SUP-udøvere træner også discipliner med SUP på åbent vand, hvor der sejles længere distancer fra A til B typisk med vinden i ryggen,

såkaldt Down Wind SUP Surf. Disse ture er typisk planlagt i større grupper, som del af en organiseret aktivitet.

UDØVERNE af SUP er i høj grad aktive over hele året, hvor 90-100 % er aktive i forår, sommer og efterår, og 60 % er aktive om vinteren⁸.

FACILITERING AF SUP

OP mod 75 % af de adspurgte SUP udøvere vægter områdets natur og sejlvand højere end tilstedeværelsen af støttefaciliteter - dog er parkeringspladser i nærheden af gode isætningspladser foretrukket. Dette stemmer også for udøverne i Raet nasjonalpark, der søger ro, stilhed, meditation og naturoplevelse som vigtige kvaliteter ved aktiviteten. Oplevelser av fugle- og dyreliv værdsættes også højt. Brugerundersøgelsen i Raet har også ønsket om kort afstand til parkering.

VED oplysning om windsurfernes ønske til flydende friluftstøer meddelte de interviewede udøvere, at denne mulighed også ville være interessant for SUP.

BRUGERUNDERSØGELSERNE viser, at SUP faciliteres bedst via åbne endagsarrangementer med træning og instruktion på tværs af organiseringer. Dermed kan kommunikationsudfordringer ved den lave organiseringsgrad hos SUP-udøverne imødekommes, ved målrettet formidling om regler og hensynsfuld færdsel i forhold til natur- og landskabsbeskyttelse via arrangementer. I Raet blev det fremhævet, at brugerne ønsker kurser og oplæring af aktivitetsledere til at formidle information om sårbare arter til andre udøvere.

FOR at kunne facilitere gode arrangementer med SUP er det nødvendigt, at der er isætnings- og parkeringspladser med åbne arealer til instruktion, samt toiletter, borde-bænke, strøm til kompressorer mv.

FLERE SUP-foreninger og -udlejere oplever, at aktiviteter fra og ved havneanlæg ikke er mulige, fordi deres sejlads her er begrænset fra politisk side eller af andre interesser i havnene. Dette forhold vil muligvis

modvirke en koncentration af aktiviteter med SUP til de mest bæredygtige områder, og kan være medvirkende til det høje niveau af selvorganiserede SUP-aktiviteter.

I Raet nasjonalpark er det få havner, med undtagelse af færgelejer. Store deler av nasjonalparken har tilrettelagte offentlige badestrande med kort afstand til p-pladser, og det er her kun få konflikter mellem SUP og andre brugerinteresser.

FACILITERING AF SUP

- Isætningspladser med parkering og formidling om regler sejlads og adgang
- Mulighed for SUP i og ved havne
- Åbne arrangementer med træning og instruktion
- Opkvalificering af turledere i formidling om sårbare arter
- "Friluftstøer" til pauser på vandet

SUP OG BESKYTTELSESINTERESSER

DER er ingen reelle undersøgelser af SUP aktiviteters forstyrrende effekt på dyrelivet, men formentlig er SUP en anelse mere forstyrrende end kajaksejlad, da udøveren står oprejst og er mere synlig. Til gengæld er hastigheden for SUP lavere end for havkajak, hvilket giver dyrelivet en større responstid på forstyrrelser. Et tysk specialeprojekt indikerer, at forstyrrelsesafstanden fra SUP kan være større en antaget.

I lighed med kajak kan SUP potentielt benytte lavvandede områder, og derfor er det vigtigt med information om hvilken forstyrrelse dette kan have på dyrelivet. Både yngleområder og raste/fødesøgningsområder er udsat eftersom SUP vanligvis udøves langs land og i stille/lavvandede områder. Dette gælder specielt nye udøvere som ikke har færdigheder til at krydse åbent havområder. Uerfarne udøvere kan også have mindre kendskab om færdselsregler.

DEN meget lave organiseringsgrad hos SUP-udøverne udgør en udfordring i forhold til en målrettet formidling. Men forholdet kan måske opvejes af den meget lokale udøvelse, der gør det muligt at afgrænse formidlingen til en relativt fast gruppe af udøvere, som alle må forventes at have eller udvikle en relation til det område, de færdes i.

BRUGERUNDERSØGELSEN tyder på, at spontane brugere ikke umiddelbart er motiverede for at sætte sig ind i lokale forhold og færdselsregler, når de sejler ud.

I Raet nasjonalpark tyder brugerundersøgelsen derimod på, at mange udøvere er indstillet på at tage hensyn til dyre- og fuglelivet, men at de formoder, at deres egen

adfærd kun er svagt orstyrrende – specielt sammenlignet med andre typer friluftsliv som er vanlig i området. SUP-brugerne mener også at det forekommer en habituering af dyrelivet, hvor de oplever at dyrene vænnes til en jævn tilstedeværelse af (stille) blå friluftsliv.

UDØVERNE anser specielt jetski og små motorbåde som forstyrrende.

Foto: Kosterhavet nationalpark, rastende sæler

Fotoarkiv, Raet nasjonalpark

MOTOR- SEJLADS

MOTORBÅT er en lag tradisjon langs kysten og i Norge er det ca 1 mill fritidsbåter, mesteparten langs Sørlandskysten og Oslofjorden. Motorbåter vaierer fra noen få meter til flere titalls meter, og har ulike utfominger som vannjet, RIB, skjærgårdsjeep, sjekte og kabinkruser. De aller fleste som benytter seilbåt kjører også ofte for motorkraft, og vil dermed falle inn under motorisert båttrafikk. I tillegg finnes det et aktivt konkurransemiljø for båtsport i regi av Norges Motorsportsforbund.

RAET nasjonalpark har 149 fritidseiendommer inne i nasjonalparken, men antallet i randsonen (innenfor 500 meter radius) er 1563. I tillegg finnes det flere næringsdrivende med hytteutleie/hotell/camping osv. En

stor del av disse har tilgang til båt. Det finnes også ca 35 bryggeanlegg med mange båtplasser i eller umiddelbart utenfor nasjonalparken. Kommunen rundt Raet nasjonalpark har ca 70 000 innbyggere hvor en betydelig andel har båt.

DET er flere svært aktive klubber innen motorbåtport ved Raet nasjonalpark: Tvedestrand motorbåtforening, Flosta motorbåtforening og Arendal motorbåtforening. Disse har årlige regattaer som gjennomføres til dels i nasjonalparken etter en spesifikk dispensasjonsbestemmelse i verneforskriftene.

GJENNOMGANGEN av Motor-seilas baserer seg på grunnlagsmateriale om reiseliv og friluftsliv fra Aust-Agder Fylkeskommune (2013) og brukerintervju med aktører innenfor motorbåtport miljøet. Aktørene fra motorbåtport er bosatt i området og ferdes på sjøen både som aktive idrettsutøvere og som fritid/rekreasjon.

MOTORSEJLADS

ANTALLET utøvere av både motorbåtport og fritidskjøring med båt er i vekst, men tallene er vanskelig målbare ettersom det ikke er krav om registrering av mindre båter. Veksten i antall fritidsbåter var på 150 000 fra 2012-2018. En viktig endring for ferdselen med båt er at forskriften om vannjet ble opphevet i 2017, nå regnes vannjet som motorbåt i Norge. Motorbåtseilas forekommer i lav grad hele året, men det er høysesong i juli og august. På enkelte knutepunkt kan det være flere hundre fritidsbåter. Det er både lokale, regionale og utenlandske brukere av motorbåt og de er i svært liten grad organiserte. Man kan nå dem ved innfallsporter/havner, eller på forum/nettsider. Hovedvekten av motorbåtseilasen har sitt utspring i regionen.

Fotoarkiv, Raet nasjonalpark

SEJLOMRÅDER FOR MOTORSEJLADS

MOTORBÅTSEILAS forekommer overalt der det er tilstrekkelig farvann. Kommunene Arendal og Grimstad har 30 knops begrensning i hele sin skjærgård, og fra 1.5- 31.8 er det 5 knops fartsgrense henholdsvis 50, 100 og 50 meter fra land i Grimstad, Arendal og Tvedestrand.

FERDSELEN med motorbåt er først og fremst i indre skjærgård mellom utfartssteder og knutepunkt/havner. Det er en rekke øyer og

utfartssteder som er populære å benytte, og mange har faste plasser de besøker årlig.

ORGANISERT motorbåtport forekommer kun i de omsøkte regattaer som det arrangeres opp mot 10 stk av hvert år. Organiserte regattaer har strenge krav til hensyn til fulge- og dyreliv med blant annet 200 meter avstandskrav til hekkelokaliteter. Regattaene er endags og forstyrrelsen varer fra 1-5 timer, ofte med pauser. Det er ikke tillatt med nye regattaer eller øvelseskjøring med motorbåt.

FASILITERING AF MOTORSEJLADS

MOTORBÅTSEILAS er i større og større grad uavhengig av fasilitering, båtene blir større og har toalett ombord. Men det er fortsatt mange som kun er på dagstur og som etterspør toaletter på utfartssteder. Renovasjon har alle motorbåtbrukere behov for, og kommunene har i flere tiår besørget henting av avfall og tømning av septikk på en rekke utfartssteder i det som nå er Raet nasjonalpark. Det er minst 15 toaletter og renovasjonspunkter i nasjonalparken, i tillegg til 11 fritidsbrygger og 9 områder med fortøyningsbolter. Større båter stiller mer krav til farvann og bryggefasiliteter, men mange brukere løser dette med å ligge i sjø og heller medbringe en lettboat til transport inn til land. 9 områder er også tilrettelagt med bålplasser og flere har åpning for overnatting i telt i inntil 2 døgn. Kanalisering av motorseilas er dermed i stor grad knyttet opp til tilrettelegging på områder der man ikke har konflikt

med sårbare arter. En utfordring er at mange brukere allere har etablerte adferdsmønstre som det kan være vanskelig å endre. I de tilfellene vil god informasjon til brukergrupper være viktig og brukerne selv vektlegger at eventuelle begrensninger må oppleves som hensiktsmessige (tydelige hesyn til sårbare arter) og rettferdige (alle brukergrupper- ikke bare motorbåtseilas).

FASILITERING AV MOTORSEILAS

- Utfartssteder med brygger, toaletter og renovasjon
- God informasjon om ferdselsrestriksjoner og fartsgrenser
- Anbefalinger til hvordan ta hesyn til verneverdier

MOTORSEJLADS OG BESKYTTELSESINTERESSER

MOTORBÅTSPORT er organisert ferdsel og er søknadspliktig. Det betyr at forvaltningen kan sette gode rammer rundt arrangementet for å ivareta fugle- og dyreliv. Det er generelt god dialog med arrangører

og avvik er ikke observert. Intervju med utøverne viser også til at de opplever samarbeidet som godt at vilkårene er forsvarlige. De er beviste på forstyrrelsen de utøver på fuglelivet og annet friluftsliv, men mener at med de rammene som er gitt så er forstyrrelsen kortvarig og akseptabel. Det er generelt gitt 200 meter radius til hekkelokaliteter og andre viktige områder for sjøfulg og dyreliv. Arrangementene holdes ute i åpne farvann og ikke i nærheten av områder som benyttes til næringssøk eller rast.

FRA forvaltningens side er det mer komplisert å forholde seg til den uorganiserte motorbåtseilasen. De aller fleste respekterer både fartsgrenser og restriksjonsområder, men det er jevlig brudd på bestemmelsene. Nasjonalparken har flere øyer med ferselsforbud i hekkesesong, og et par av øyene har i tillegg adkomstmulighet (se kartutsnitt) der kun deler av øyene har ferdelsforbud. Dette er vanskelig å formidle og håndheve i praksis. Øyene er skiltet, men det er jevnlig båter som legger til i

forbudsonen enten av uvitenhet eller med overlegg. En annen utfordring er at man uansett plikter å ta hensyn til fugle- og dyrelivet, og vi har flere hekkeområder uten ferdelsforbud- her er det vanskelig å formidle behovet for avstand og hensyn. Det er satt ut noen midlertidige skilt på oppdukkende hekkelokaliteter og de fleste respekterer disse. Motorbåtseilas kan også ha negative påvirkninger på rasteområder og da spesielt i myteperioden på sensommeren.

DEN aller største utfordringen er knyttet opp til uvettig kjøring med småbåter og vannjet. Denne ferdelsen er rask og uregelmessig, og fartsbegrensningen blir rutinemessig brutt. Dette er utfordringer knyttet til mer stille farvann der forstyrrelsen på sjøfugl kan være høy. En tydelig trend er at barn/unge får boltre seg med småbåter mens foreldre er i fritidsbolig/ større båt.

ULOVLIG etablering av moringer og fortøyningsbolter er også en utfordring.

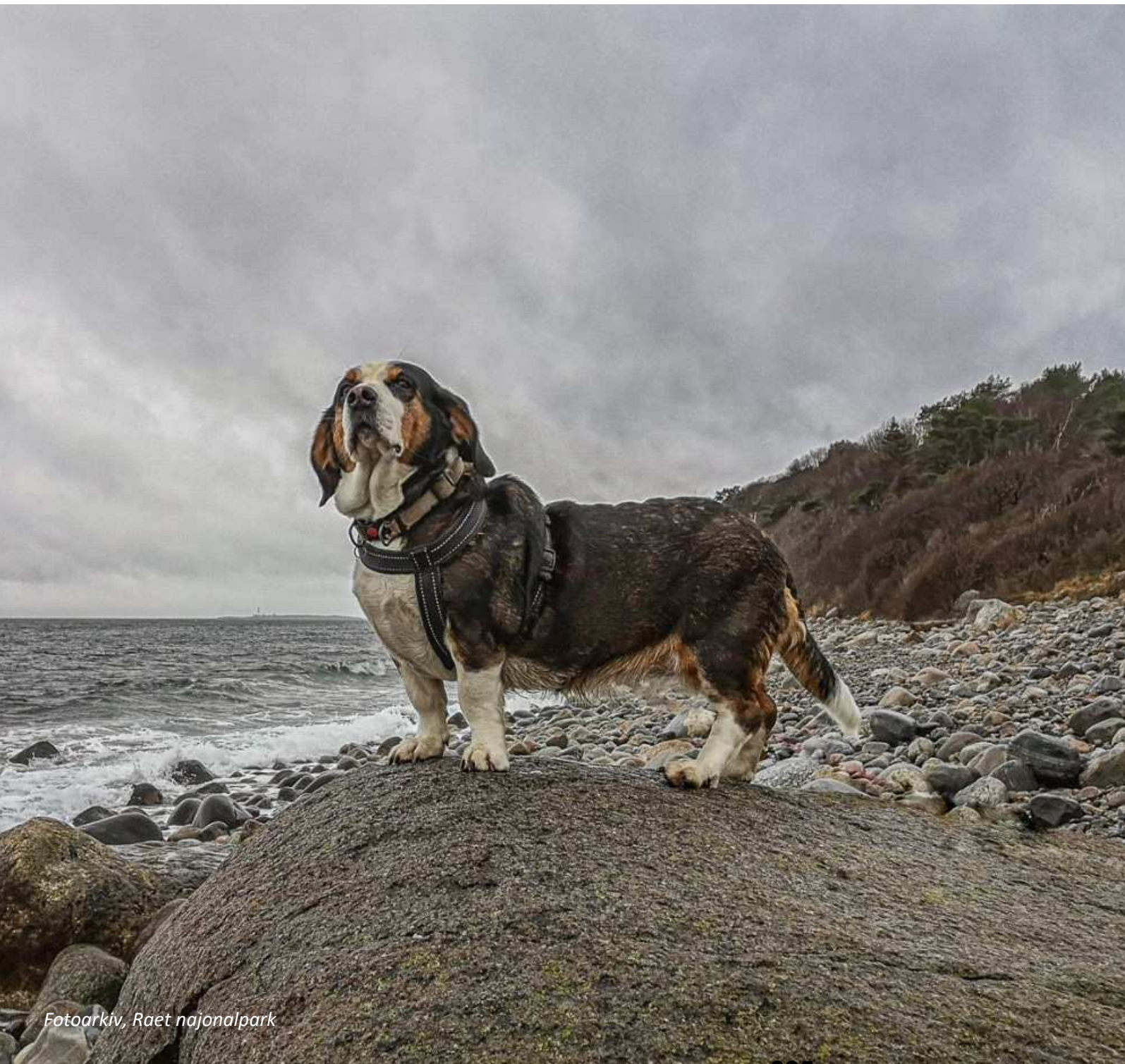
BRUKERINTERVJUET tyder på at man deler forvaltningens syn om at de aller fleste oppfører seg ordentlig og følger bestemmelsene, men at det er mye informasjon som er vanskelig tilgjengelig. Også brukerne observerer mye uvettig kjøring som de også kan reagere på og som oppleves som forstyrrende. Brukerne nevner i intervjuet småbåter/vannjet, men at dette også dreier seg om større båter som ikke tar hensyn til fartsbestemmelser eller øvrig trafikk.

I brukerundersøkelsen som ble gjennomført i 2018 rapporterer 188 av 235 at "Mange bryter fartsbestemmelsene for båt i verneområdet" og 24 % var helt enige i dette (gradert med 4,8 av 7). Det samme utvalget har svart på påstanden "Alle kan gå i land hvor de vil/på hvilke øyer de vil" og her har 28 % svart ja og 21 % vet ikke, dvs at nær halvparten er usikre eller har ikke kunnskap om ferdelsforbudsonene. Man er tilsvarende usikker (37 %) på "Alle som vil kan kjøre vannskuter (vannjet)" og 36 % tror at dette

fortsatt er forbudt (forskriften opphevet i 2017). Hele 40 % tror at de er andre fartsgrenser i verneområdet enn utenfor. En del av disse missoppfatningene kan gi økt irritasjon blant brukere dersom man tror noen bryter bestemmelsene uten å faktisk gjøre det.

BRUKERENE i intervjuet etterspør bedre skilting av fartsbestemmelser og tydeligere info om ferselsforbudsoner og andre steder der man bør ta hensyn. Dette er krevende uten en skiltjungel som ødelegger landskapet.

MOTORBÅTSEILAS kan også føre til forstyrrelser av viktige marine naturtyper, spesielt er ålegressenger utsatt for skader fra kjøring på grunne områder og spesielt ved ankring. Raet nasjonalpark har foreløpig ingen soner med begrensinger på ankring/dregging, men arbeider for å implementere dette. Det arbeides også med å få innført dynamiske soner med hensyn til sjøfugl som ivaretar årlige romlige og tidsmessige variasjoner i hekking/rasting og fødesøk.

Fotoarkiv, Raet nasjonalpark

HUNDE- LUFTNING

TURGÅERE er en stor brukergruppe i både Raet og Koster Nasjonalpark. Svært mange av turgåerne har også med seg hund

I Raet nasjonalpark er det 24 områder som kommunen har rettigheter til eller er eid av det offentlige. Disse kalles Skjærgårdspark og kan være øyer eller fastland. 18 av disse inngår i en forskrift som regulerer adferd i Skjærgårdsparken. 4 områder har båndtvang hele året og hele nasjonalparken har båndtvang fra 1.4- 9.9 eller så lenge det er dyr på beite (likelydende med Hundeloven). Det går beitedyr på nesten alle øyene i sommerhalvåret og en håndfull øyer har helårsbeite av sau. Også på fastland/store øyer finnes det beitedyr. Beitedyrene er enten en del av landbruksvirksomhet eller utsatt med tilskudd for å bevare kulturlandskapet.

ALLE private eiendommer i Norge er også åpne for fri ferdsel gjennom allemannsretten (frilufsloven).

ØYER med ferdselsforbud i hekkesosong har en økt beskyttelse mot løse hunder, men mange andre hekkeplasser mangler slike bestemmelser. En del viktige hekkeplasser ligger i nærheten av utfartsområder som er mye brukt til tur og rekreasjon. En ekstra utfordring er myteperioden og matsøk for standfugl om vinteren. Da er det som hovedregel ikke båndtvang og mange benytte muligheten til å ha løs hund også i områder der fugler overvintret/raster.

HUNDELUFTNING

I Norge har ca 44 % av alle husstander hund og det er vanlig å ta hunden med på ferie. Turgåere med hund spenner seg fra tenåringer til pensjonister og det er stor variasjon i hundetyper også. Svært mange trener aktivt og har hunden med på treningstur, mens andre er kun mosjonister.

DET er tillatt med jakt på fugl og vilt i Raet nasjonalpark (med en del unntak) og da kan det også benyttes hund. Ferdsestillerne som finnes flere steder i nasjonalparken registrer jo ikke hund, men gir god oversikt over frekvensen av turgåere og kan brukes som et grovt estimat over hundelufting.

FLERE av de som svarte på brukerundersøkelsen i 2018 viser til at de bruker området mye til å gå tur med hund. 9 % svarte ja på spørsmål om de møtte andre besøkende de reagerte negativt på og en av de hyppigst nevnte årsakene var løse hunder.

OMRÅDER FOR HUNDELUFTNING

DET er først og fremst langs med etablert stinett at hundelufting er aktuelt, da i følge med eier/andre. I Raet nasjonalpark er det først og fremst Hove, Spornes, Bjelland, Hasseltangen, Kvennebekken, Randviga, Storesand, Tromlingene, Merdø, Speken og Nautholmen som i større eller mindre grad er aktuelle til hundelufting. Dette er områder

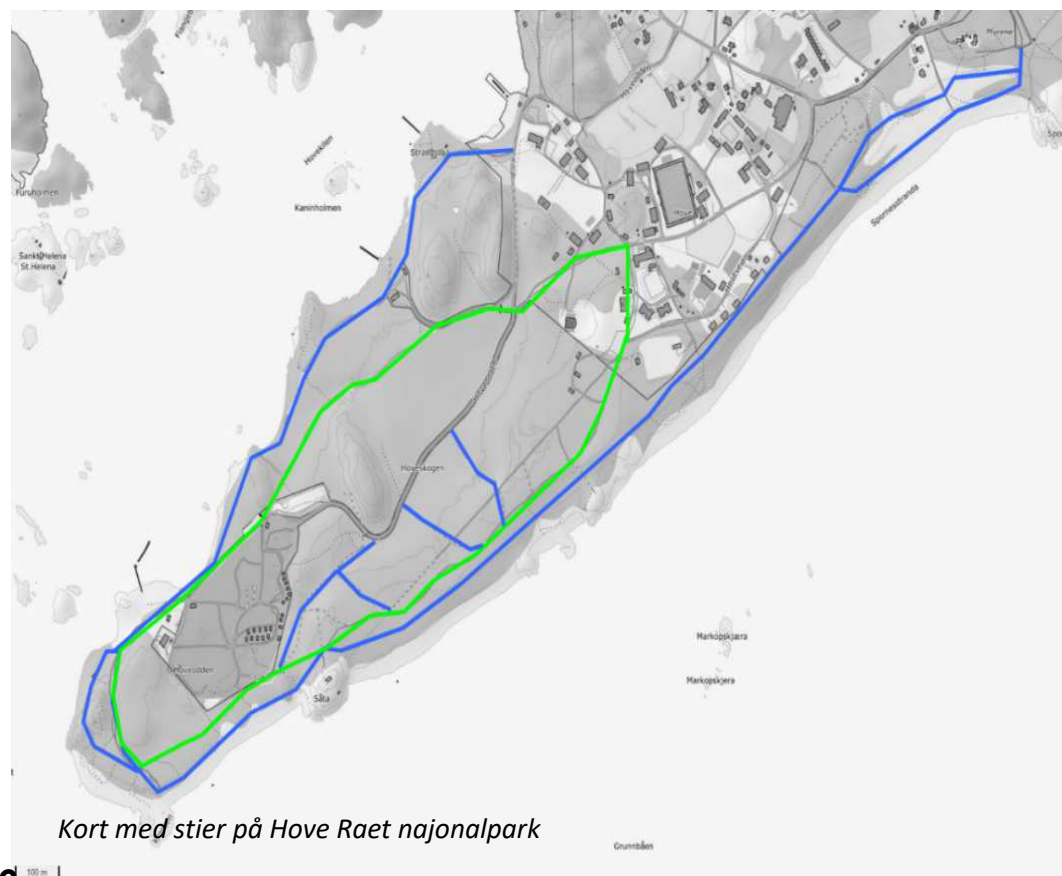
som inngår i stinettet langs kysten (Kyststi), har et godt etablert stinett og/eller er øyer med rundturer.

DET er i Hove Leir (rett utenfor Raet Nasjonalpark) en inngjerdet arena for hundetrening, den drives av Arendal og omegn hundeklubb.

VI får jevnlig tilbakemeldinger på ubehagelige episoder med løse hunder på strender, langs turveier og til og med observasjoner av

hunder som blir satt i land fra båt for å luften seg på øyer i nasjonalparken.

Intervju med 2 hundeiere som benytter nasjonalparken mye ble gjennomført i forbindelse med denne rapporten og begge bruker området rundt Hove mye, men også andre steder i nasjonalparken. Kartutsnittet er fra Hove der grønn trase er gruslagt sti og blå er skogssti/strand.

Kort med stier på Hove Raet nasjonalpark

FASILITERING AF HUNDELUFTNING

BRUKERINTERVJUENE tyder på at de som benytter området mye til å luften hund har de samme preferanser for fasilitering som øvrige turgåere- man ønsker godt vedlikeholdte stier med rasteplasser, renovasjon og toaletter langs rundturen. Hundeiere er positive til områder der man kan ha hunden løs og mener dette er et viktig premiss for hundehold, men dette trenger ikke være i nasjonalparken. Et bedre system for håndtering av hundeposer er blitt løftet frem både i intervjuene og i brukerundersøkelsen. Mange irriterer seg over hundebæsj som ligger langs stien og like mye over hundeposer i plast som ligger igjen i naturen.

FACILITERING AV HUNDELUFTNING

- Tilrettelegging med turstier, toaletter og renovasjon – hundeposer er etterspurt.
- God informasjon om båndtvang og andre hensyn
- Inngjerdede lufteområder for løs hund

HUNDELUFTNING OG BESKYTTELSESINTERESSER

DET er stor forskjell på hunder i bånd og løse hunder i forhold til forstyrrelse på fugle- og dyrelivet. Undersøkelsene som er gjennomgått i rapporten ser først og fremst på løse hunder som en trussel, og hunder i bånd inngår som en del av fottur. Adferden til en hund i bånd skiller seg markant fra en løs hund eller en hund i lang line. Løse hunder eller hunder i lang line beveger seg raskt og uforutsigbart, og det er vanskelig for fugle- /dyrelivet å avgjøre om den vil nærme seg/angripe. Hunder er et naturlig rovdyr for de fleste dyre- og fuglearter i nasjonalparken, og det er naturlig med en fluktreaksjon dersom en hund er i området.

KOMMENTARER fra brukerundersøkelsen i Raet nasjonalpark tyder på at de fleste er tolerante for hunder i bånd, men flere har bemerket det som en negativ opplevelse å møte løse hunder. Dette er først og fremst knyttet til utrygghet for personen

som møter løs hund. Det er ikke spurt om hvordan dette påvirker beskyttelsesinteressene.

I intervjuene ble dette diskutert. Den ene hundeeieren oppfattet ikke løse hunder som et problem, og mente det var et unntak med løse hunder i området. Andre informerte om observasjoner av løse hunder som skremte fugler ved flere anledninger. En belyste også at løse hunder kan virke skremmende på andre turgåere og være en trussel for hunder og andre dyr i skogen. DET samme kan gjelde for hunder

som går i lang line. Også andre brukere og forvaltningen selv observerer jevnlig løse hunder gjennom hele året. Ved konfrontasjon blir man ofte møtt med ”min hund skader ikke noen” og det kan være vanskelig å overbevise hundeeiere om at fluktadferd kan være en påkjenning på dyre- og fugleliv. Vi har få registreringer av direkte skade på hekkefugl, men har hvert år flere tilfeller av skader på beitedyr som følge av løse hunder. Det er svært sannsynlig at disse løse hundene også har jaget fugler og vilt i de samme områdene. De mest

graverende eksemplene er når hundeiere som er på båttur slipper løs hunden på land (uten følge) i flere timer. Dette har forekommer på en øygruppe med båndtvang hele året og i beitesesong.

EN utfordring er at eiere med løs hund vanligvis er klar over at det

ikke er tillatt med løs hund, men hevder at hunden ikke gjør skade. Det er dermed usikkert om mer og bedre informasjon vil bedre beskyttelsen av fugle- og dyrelivet. Ettersom reglene for hunde i naturen ofte er ulike i ulike deler av nasjonalparken og mellom de nordiske lande, så vil det uansett

være hensiktsmessig med tydeligere informasjon om lokale adferdsregler (som omhandler hund og andre forhold). En tydelig informasjon kan virke preventivt og muligens kan kollektiv bevissthet rundt forbud mot løse hunder hindre at eier slipper hunden.

Løse hunder er gitt en middels-høy score (5) som forstyrrelsesfaktor i grunnlaget for denne rapporten (se neste afsnit) og det er grunn til å vurdere om strengere bestemmelser for løs hund er nødvendig i verneområder for å ivareta sjøfugl, beitedyr, vilt og øvrig friluftsliv.

Foto: Kosterhavet nationalpark

FORSTYR- RELSER I MARITIME MILJØER

Forstyrrelser af dyrelivet og kulturlandskaber ved kyster er tiltagende i forbindelse med de forandrede friluftaktiviteter i de maritime områder. Med den eksisterende viden, er der grundlag for at forebygge unødvendige forstyrrelser via planlægning og facilitering af friluftslivet i de nordiske kystlandskaber.

NATURLIGE forhold som oversvømmelser, prædatorer, konkurrence mellem arter er en del af det naturlige pres på dyrelivet, og regnes ikke som egentlige forstyrrelser. Derimod er menneskelige forstyrrelser fra jagt og færdsel med til at øge presset på dyrelivet, og kan påvirke dyrenes overlevelse og ynglesucces.

DET er ikke entydigt i hvilket omfang forstyrrelser fra friluftslivet påvirker dyrelivet i kystområderne, men det er sikkert, at forstyrrelser har en negativ påvirkning, og derfor er det et indsatsområde, hvor unødige negative effekter bør forebygges proaktivt.

LANGS kysterne er dyrelivet mere udsat for forstyrrelser fra færdsel, fordi færdselsintensiteten er stor, og fordi landskabet giver en høj synlighed i forhold til andre habitattyper.

ALLE former for blåt friluftsliv kan medføre forstyrrelser af dyrelivet, men intensiteten hvormed færdslen påvirker omgivelserne og arealet af det påvirkede område er forskellig.

DE forhold der bestemmer intensiteten og arealet af forstyrrelser fra friluftslivet er støj, afstand, retning/forudsigelighed, hastighed og synlighed. Ved at vurdere faktorerne for hver type friluftaktivitet, kan der opstilles en generel rangordning af de forskellige aktiviteter forstyrrende effekt¹⁰.

Forstyrrelsesniveau (effekt)

- Jetski/vandscooter (9)
- Speedbåd (9)
- Kitesurfing (8)
- Windsurfing (7)
- Motorbåd (5)
- Løse hunde (5)
- Sejlbåd (4)
- Fuglekigger (4)
- Robåd (3)
- SUP (3)
- Kajak/kano (3)
- Ridetur (2)
- Gåtur (2)

¹⁰ Laursen et al. (2017), 'Forstyrrelser af vandfugle ved friluftaktiviteter tilknyttet marine og ferske vande – en oversigt'. Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 111

EN generel rangordning af forstyrrelser er kun en vurdering af aktiviteternes effekt under "alt andet lige". De reelle effekter er i høj grad afhængige af udøvernes adfærd, færdselsområde samt tidspunktet for aktiviteten. For eksempel vil windsurfing typisk foregå samlet på et afgrænset område og et stykke fra kysten, og dermed primært forstyrre lokalt og på åbne vandflader, mens kajaksejls foregår over et mere spredt område og tæt på kysten, og dermed kan give tilbagevendende korte forstyrrelser ved uforstyrrede områder, der er vigtige for dyrelivet.

TID og sted er to afgørende forhold for forstyrrelsernes *effekt* og *påvirkning*. Dyrelivet vil have forskellige tolerancer og flugtafstande hen over et år, hvilket har betydning for den direkte effekt (reaktionen) af forstyrrelser. Områdets størrelse og karakter, samt forstyrrelsernes intensitet og hyppighed har betydning for, hvorvidt effekten af forstyrrelser påvirker dyrlivets tilstand, overlevelse og reproduktion.

EN forstyrrelse med en svag effekt på dyrelivet kan medføre ubemærkede, men alvorlige, påvirkninger af dyrlivets tilstand, hvis forstyrrelsen sker i et område eller på et tidspunkt, hvor dyrene er sårbare. Eksempelvis kan

kontinuerlige små forstyrrelser af fødesøgende vandfugle i efteråret og vinteren betyde, at fuglene ikke kan udnytte deres optimale fødesøgningsområde og -periode tilstrækkeligt. Det kan give en utilstrækkelig opbygning af fuglenes

fedtreserver til vinteren, hvilket kan påvirke både vinteroverlevelsen og det kommende ynglesucces i foråret. Nogle dyrearter er ikke i stand til at kompensere for den manglende fødesøgning, som de forpasser ved at skulle flytte til andre områder.

Andre arter eller områder har ikke tilstrækkeligt med alternative fødesøgningsområder til at dække behovet for alle individer i området.

TYPISK vil vinteren derfor være en kritisk periode for forstyrrelser af dyrelivet ved kysterne, fordi et øget fødebehov og et lavere fødeudbud medfører en faldende kondition hos de fleste dyrearter. Desuden er ynglesæsonen en kritisk periode for alle dyrearter, fordi forstyrrelser kan påvirke bestandsudviklingen gennem en lavere overlevelse hos ungerne.

DE vigtigste områder for dyrelivet er fødesøgnings-, raste- og yngleområder, hvilket typisk vil være særlige uforstyrrede kystområder, og for mange fuglearter også uforstyrrede lavvandede områder. Det er dog nødvendigt med konkrete observationer og registreringer af dyrelivets udnyttelse af kystområderne lokalt, for at kunne udpege de vigtigste områder for dyrelivet.

BESKRIVELSE AF FORSTYRRELSE

Den direkte effekt af friluftslivs forstyrrelser af dyrelivet beskrives med tre begreber:

- Forstyrrelsesafstand - afstanden til forstyrrelsen, hvor adfærd hos arten ændres af forstyrrelsen.
- Forstyrrelsesintensitet - fald i artens udnyttelsesgrad (adfærd og tid) af levested, som følge af forstyrrelsen.
- Flugtafstand – afstanden til forstyrrelsen, hvor arten søger væk.

DE konkrete afstande skal anvendes med forsigtighed, fordi de varierer efter landskab, årstid, floks sammensætning og endda vejrforhold. Alligevel er flugt- og forstyrrelsesafstande ofte anvendt i følsomhedskortlægning og færdselsregulering, fordi det er nødvendigt med en konkret måleenhed for forstyrrelsernes effekt. I praksis bruges der ofte kun ét afstandsmål for en art. Uanset om der er observeret både forstyrrelses- og flugtafstande.

FLERE videnskabelige artikler har samlet resultater fra undersøgelser af forstyrrelser af dyrelivet ved kysterne i og uden for Norden. Bilag 1 lister de opgjorte flugt- og forstyrrelsesafstande for ynglende og rastende dyrearter langs kysterne ved forstyrrelse fra forskellige former for færdsel, og kan anvendes som et redskab til at vurdere effekten af konkrete forstyrrelser, og til en lokal følsomhedskortlægning. Bilag 1 bør løbende opdateres og justeres med ny viden. Som det fremgår af bilag 1, er der meget få undersøgelser af forstyrrelser i dyrenes ynglesæson. Det skyldes de etiske implikationer, der er ved sådanne undersøgelser.

FORSTYRRELSE I FUGLENS YNGLEPERIODE

DER er meget få konkrete undersøgelser af det blå friluftslivs forstyrrelser på ynglende fugle. De tilgængelige resultater viser en markant forskel på, hvornår de forskellige fuglearter reagerer på forskellige typer af forstyrrelser i nærheden af deres ynglepladser.

SOM udgangspunkt reagerer ynglende fugle typisk senere på forstyrrelser end resten af året, fordi fuglene ikke vil forlade reden.

FORSTYRRELSE i fuglenes ynglesæson har størst konsekvens, hvis de sker tidligt i sæsonen og ved store kolonier med flere fuglearter. Forstyrrelser i selve etableringsfasen kan give kraftige reduktioner i arealet af de foretrukne områder for ynglekolonier¹¹. Mens forstyrrelser efter påbegyndte yngleforsøg kan føre til øget eksponering af æg/unger, og deraf følgende risiko for prædation, kuldedød og sult.

GENERELT har alle ynglefugle ved kysterne en kraftigere reaktion over for gående personer eller hunde, end over for aktiviteter længere ude på vandfladen. Ved forstyrrelser fra vandfladen er ynglefuglenes reaktion kraftigere over for forstyrrelser på lavt vand, end ved forstyrrelser på dybt vand¹¹.

¹¹ Lauersen et al (2016), 'Vandbaserede friluftaktiviteter og vandfugle – en oversigt'. Projekt Vandfuglefriluftsliv.dk

OBSERVATIONER af fjordterne viser, at antallet af terner i luften over en ynglekoloni stiger til det dobbelte, hvis der er stille sejlads inden for 100 meter fra kolonien, og til 10 gange det normale, hvis der er sejlads med vandscooter¹¹. Gentagende alvorlige forstyrrelser omkring en ternekoloni, medfører at kolonien opgives.

TERNER bygger reder meget tæt på vandkanten, og det gør dem udsatte for hækbølger fra nærgående hurtig sejlads. De forstyrrelsesafstande der er observeret for fjordterne kan rimeligvis overføres til andre ternearter. En generel anbefalet afstand på 100 meter fra ternekolonier kan derfor bruges i følsomhedskortlægninger af kystområder, og afstanden bør øges betragteligt ved hurtig sejlads.

MÅGER, skarver og alkefugle viser en generel nervøs adfærd ved sejlads med motorbåd omkring 70 meter fra ynglepladserne¹¹

TOPPET lappedykker flyver fra reden, hvis en båd nærmer sig indenfor 4-40 meter¹¹. Flugtafstanden ved de samme

forstyrrelser er lidt højere for ynglende blishøns¹¹. Stor kobbersnepe undlader helt at placere reder i en afstand af 300 meter fra gentagne forstyrrelser¹².

NÅR fugle forstyrres ved deres yngleplads, eller presses til mindre gunstige ynglepladser kan prædationen og konkurrencen mellem arterne øges. Tidlige forstyrrelser fra mennesker til fods i ynglekolonier af edderfugle viser et redetab på omkring 30 %¹³, og ved forstyrrelser fra sejlads tæt ved edderfugle med unger på vandet, øgdes prædationen på ungerne¹⁰.

DE få undersøgelser af flugt- og forstyrrelsesafstande for ynglefugle kan rimeligvis bruges til at vurdere anbefalede afstande til andre arter med en lignende yngleadfærd, i mangel af bedre data. En oversigt af flugtafstandene er givet i bilag 1.

¹² Laursen & Holm (2011), 'Forstyrrelser af fugle ved menneskelig færdsel – en oversigtsartikel'. DOF Tidsskr. 105

¹³ Beale & Monaghan (2004), 'Human disturbance: people as predation-free predators?'

FORSTYRRELSE I FUGLENES FÆLDEPERIODE

NÅR andefuglene fælder deres svingfjer i juli til oktober, er de i flere uger ikke i stand til at flyve. Det gør dem ekstra følsomme over for forstyrrelser fra det blå friluftsliv.

FUGLENES fældeperiode er sammenfaldende med den mest intensive aktivitetsperiode for det blå friluftsliv. Foreløbige observationer viser, at forstyrrelser fra sejlads i denne periode kan fordrive de fældende fugle fra deres primære fødesøgningsområder i lange perioder. Fødesøgningen i sensommeren er essentiel, fordi andefuglene her skal opbygge fedtreserver til vinteren. Denne relativt korte periode er derfor kritisk i forhold til forstyrrelser fra mennesker.

FORSTYRRELSE I FUGLENES OVERVINTRINGS- OG RASTEPERIODE

EFTERÅRET og vinteren er formentlig den mest kritiske periode for forstyrrelser af fuglelivet på vandet,

og det er ofte forholdene om vinteren, der sætter de største begrænsninger for flere fuglearter.

DEN lave kondition hos fuglene i vinteren kan medføre, at reaktionerne på forstyrrelser fra mennesker er mindre tydelige, selv om konsekvenserne ved forstyrrelserne kan være mere alvorlige, end på andre tider af året.

HURTIG sejlads på de åbne vandflader har en stor effekt på svaner i vinterperioden, hvor svanerne søger føde på vandet det meste af dagen. Ved windsurfing er der observeret en indstillet fødesøgning på op til 30 min. efter forstyrrelser fra hurtig sejlads¹¹.

SEJLADS med kajak kan også give omfattende forstyrrelser af fuglelivet i vinterperioden, hvis sejladsen foregår i fødesøgningsområder på lavt vand og langs uforstyrrede kyster. Ved gentagende forstyrrelser i fødesøgningsområder vil fuglene ofte helt forlade området i flere dage, alt efter mulighederne for alternative områder¹¹.

STILLE sejlad med lav fart på dybere vand medfører derimod ofte en lav effekt på fuglene, selv om sejladsen foregår i en kritisk periode.

FÆRDSEL til fods langs kyster i vinterperioden har ikke samme effekt som i yngleperioden, fordi fuglene primært opholder sig på vandet, men løse hunde i vandkanten kan fordrive fuglene fra de kystnære lavvandede områder¹².

FORSTYRRELSER AF HAVPATTEDYR

FOR delfiner, marsvin og sæler i vandet er undervandsstøj fra motor-sejlads den størst kilde til forstyrrelser. Flere studier viser, at marsvin er meget følsomme overfor mange typer støj, mens delfiner og sæler er mere tolerant over for støj, men når sæler ligger på land, er de følsomme for forstyrrelser fra nært gående både¹⁴.

STØJ fra skiftende, irregulær sejlad på lavt vand har den største effekt på adfærd hos delfiner og formentlig

¹⁴ Laursen et al. (2016). 'Sejlads med vandscooter, jetski og lignende fartøjer'

også marsvin. Denne sejlad er typisk for blåt friluftsliv og kan have negative effekter på dyrenes tidsbudget med fald i fødeindtag og øget energiforbrug til følge, og dermed lavere overlevelse og ynglesucces. Det er dog meget svært at sætte en afstands anbefaling på denne type forstyrrelse.

UNDERSØGELSER af spættede sæler viser, at de hele året har en kraftigere reaktion over for forstyrrelser fra aktiviteter på vandet sammenlignet med forstyrrelser fra land. Flugtafstanden over for forstyrrelser fra vandfladen er typisk to-tre gange så lang, som afstanden til forstyrrelser fra land¹⁵.

DRÆGTIGE spættede sæler har en flugtafstand på ca. 500 meter til forstyrrelser på vandet, mens afstanden ved forstyrrelser fra land er ca. 100-200 meter. Spættede sæler med nyfødte unger har en flugtafstand på ca. 500-800 meter til forstyrrelser på vandet, mens

¹⁵ Andersen et al. (2012), 'Behavioural responses of harbour seals to human-induced disturbances.'

afstanden ved forstyrrelser fra land er ca. 200-300 meter. En undersøgelse har vist, at når sælerne forstyrres i deres hvileperiode vender kun omkring 20 % tilbage til indenfor samme tidevandsperiode¹⁴.

DEN spættede sæl har primært behov for uforstyrrede hvilepladser i form af øer, sandbanker og stenrev i perioden fra maj til august, hvor de er højdrægtige eller dier.

FOR gråsæler ligger den mest kritiske periode for forstyrrelser fra februar til august, hvor ungerne fødes i februar og er tvunget til at blive på land i ca. 4 uger for at dige. I juni og august fældes pelsen, og de kræver uforstyrrede opholdspladser, indtil pelsen er færdigudviklet.

FORSTYRRELSER AF KYST- OG KULTURMINDER

DE største restriktioner for visuelle forstyrrelser af kyst- og kulturlandskaber gælder typisk fra ind i landet. Landskabsforstyrrende elementer i form af aktiviteter på vandet er ofte ikke reguleret ved lovgivning eller i øvrigt medtaget i

landskabsanalyser, da lokale myndigheder ikke er myndighed på vandet.

DERFOR er det formålstjenligt at medtænke de landskabelige påvirkninger fra friluftsliv og -faciliteter ud for kysterne, når der skal planlægges for det blå friluftsliv.

EN inddeling af friluftaktiviteternes forstyrrelsesniveau gennem en vurdering af støj, afstand, retning/forudsigelighed, hastighed og synlighed kan være et udmærket værktøj til at vurdere, hvor faciliteringen af friluftslivet bør placeres for at give færrest forstyrrelser af kystlandskaberne. Her vil friluftaktiviteterne med de højeste forstyrrelsesniveauer over for dyrelivet, vil generelt også have de største negative indvirkninger på kystlandskabernes rekreative værdi.

ØDELÆGGELSER af kulturminde og uforstyrrede kyster kan til en vis grad forebygges ved en strategisk udvælgelse af maritime overnatningspladser, der imødekommer behovet for primitive overnatningsmuligheder, der opfylder de behov som skildret i afsnittet om havkajak.

FØLSOM- HEDS- KORTLÆG NING

Planlægning af et bæredygtigt blåt friluftsliv og skærpelse af den offentlige forståelse for færdselsregler på vandet forudsætter en aktuell og nuanceret kortlægning af kysternes sårbarhed. En visuel og iterativ kortlægning kan anvendes til en bæredygtig planlægning af friluftsfaciliteter og i målrettet formidling om hensigtsmæssig færdsel.

BESLUTNINGER om indretning af faciliteter til det blå friluftsliv kræver et overblik over områdets bæreevne for friluftsliv i forhold til acceptable forstyrrelser af fauna og kystlandskaber, og en vurdering af, hvordan de forskellige typer friluftsliv påvirker disse. Med dette overblik kan det vurderes, hvilken effekt friluftsfacilitering vil have på såvel brugernes oplevelse af området og på forstyrrelser fra en ændret færdsel i det blå friluftsliv.

RAPPORTEN opstiller best-practice for følsomhedskortlægning i marine kystområder. Eksemplerne kan bruges af forvaltningsorganer til kontinuerligt at vurdere planlægningen af friluftslivet i forhold til de aktuelle forhold. Med afsæt i denne best-practice vises et case-eksempel på, hvordan en lokal følsomhedskortlægning kan bruges i forbindelse med implementeringen af brugernes foreslåede faciliteter for det blå friluftsliv.

ARTSREGISTRERING

EN følsomhedskortlægning skal tage udgangspunkt i de mest aktuelle registreringer af artsforekomster. Samtidig skal kortlægningen tage højde for flerårige variationer i arternes tilstedeværelse og udnyttelse af kystområderne, så vigtige habitater ikke nedprioriteres på grund af midlertidig nedgang eller fravær af arter i et område.

MIDLERTIDIGT fravær eller nedgang i artsforekomster kan skyldes en række naturlige eller udefrakommende faktorer, der ikke er relateret til områdets fremtidige værdi som habitat. En følsomhedskortlægning bør derfor laves med oplysninger om de arter og populationer, der er registreret inden for ca. 10 år^{16, 17}.

¹⁶ Laursen et al (2016) 'Fordeling af vandorienterede Friluftaktiviteter og vandfugle i Danmark'. Teknisk rapport
¹⁷ Orbicon (2009) 'Følsomhedskortlægning af arealer omkring Tissø 2009

DYRELIVETS dynamiske udnyttelse af kystområderne er tydelig i eksempelvis Nationalpark Skjoldungernes Land, hvor flere af ynglefuglearterne bl.a. klyder og terner, næsten årligt flytter kolonier mellem de enkelte øer, uden at størrelsen af den samlede ynglebestand nødvendigvis ændrer sig væsentligt. Stormmåge og hættemåge flytter også regelmæssigt ynglepladser. Denne dynamik betyder, at der altid skal være alternative ynglelokaliteter for fuglene til at rumme deres dynamiske udnyttelse af kystområderne eller til at modstå forstyrrelser som fx oversvømmelse, erosion, prædation, menneskelig aktivitet mv. et givent år.

PRIORITERING

TIL en kortlægning af artsforekomster er det væsentligt at lave en vurdering af de enkelte arters beskyttelsesniveau, sårbarhed over for forstyrrelser og bestandsudvikling¹⁵. Prioriteringen af arterne danner grundlag for en

kortlægning af områdernes acceptable niveau for forstyrrelser af dyrelivet.

I mange marine nationalparker og kystnaturområder med en aktiv forvaltning af friluftslivet, vil udvalgte dyrearter ofte være en del af udpegningsgrundlag for beskyttelsesudpegninger som Natura 2000, fredninger eller lignende. Disse udpegningsarter vil i de fleste tilfælde prioriteres høj i en følsomhedskortlægning.

TYPISK vil andre sårbare arter med en national beskyttelsesstatus eller faldende lokale eller nationale populationer, også medtages i en prioritering, fordi arternes sårbarhed gør dem udsatte over for forstyrrelser.

ANTALLET af registrerede individer på artsniveau eller totalt for en lokalitet kan danne grundlag for en lokal prioritering i forhold til acceptable forstyrrelser fra friluftslivet og områdets bæreevne for friluftsliv¹⁵.

EN prioritering af arter skal altid vurderes for det konkrete område og den kontekst som følsomhedskortlægningen laves i. Det anbefales at inddrage eksperter inden for området til prioriteringen. I næste kapitel er givet et case-eksempel på prioritering i Nationalpark Skjoldungernes Land.

ÅRSTIDSVARIATION

ÅRSTIDSVARIATIONER i dyrelivets udnyttelse af kystområderne skal også vurderes i en planlægning for friluftslivet^{15, 16}. En følsomhedskortlægning skal derfor tage højde for tidsforskudte variationer i kystområdernes bæreevne for friluftsliv i fx ynglefælde- og rasteperioden for fuglelivet, eller drægtigheds- og yngleperioden for sæler.

BRUGERUNDERSØGELSEN har vist forskellige sæsoner for friluftaktiviteterne ved kysterne, og forskellige sammensætninger af udøverne i de enkelte brugergrupper. De mindre øvede eller udefrakommende

friluftsudøvere med det laveste kendskab til området, er ofte ikke aktive i vinterhalvåret, eller søger særlige former for friluftsfaciliteter.

EN målrettet facilitering til en bestemt friluftsgruppe, skal derfor vurderes ud fra gruppens øvrige færdsel, sæson for aktivitet og konkrete påvirkning af dyrelivet.

VARIERENDE flugt- og forstyrrelsesafstande forår/sommer (yngleperioden) og efterår/vinter (rasteperioden) er også et væsentligt forhold, der skal tages i betragtning ved en periodisk inddeling af følsomhedskortlægningen på tværs af årstidsvariationer.

FORSTYRRELSESTYPE

DE forskellige forstyrrelser-niveauer for aktiviteterne i det blå friluftsliv viser, at det ikke er retvisende at lave en enkelt følsomhedskortlægning for hele det blå friluftsliv.

PROJEKTET 'Kortlægning af vandfugle og friluftsliv' ved Aarhus og Københavns Universitet har lavet en grov inddeling af friluftaktiviteternes påvirkning af vandfugle. Denne inddeling har tre niveauer: svag forstyrrelse (ingen/kort opflyvning), moderat forstyrrelse (forlader området kort), og høj forstyrrelse (større påvirkning).

FØLSOMHEDSKORTLÆGNINGER til planlægning for friluftslivet bør derfor tage højde for forskellige typer færdsel, hvilket også kommer til udtryk i de varierende flugt- og forstyrrelsesafstande ved de forskellige aktivitetsformer. Følsomhedskortlægninger bør som minimum vurderes særskilt for høje forstyrrelser og moderate forstyrrelser.

Gruppering af Forstyrrelser

Høj forstyrrelse

- Jetski/vandscooter (9)
- Speedbåd (9)
- Kitesurfing (8)
- Windsurfing (7)
- Motorbåd (5)
- Lystfiskeri (i yngletid)
- Løse hunde (5)

Moderat forstyrrelse

- Stor sejlbåd (4)
- Fuglekigger (4)
- SUP (3)
- Kajak/kano (3)

Svag forstyrrelse

- Gåtur af sti (2)
- Lille sejlbåd
- Badning/svømning

BRUG AF FØLSOMHEDSKORT

FLERE af brugergrupperne i det blå friluftsliv har vist tendens til at negligere deres effekt på dyrelivet, eller kender ikke til, hvilke konsekvenser forstyrrelser af dyrelivet kan have på dyrenes overlevelse og reproduktion.

OFTE er det opfattelsen hos friluftsudøverne, at dyrelivet har rigeligt med alternative områder at søge til, hvis fuglene må fortrække fra en forstyrrende friluftaktivitet.

DET er relevant at bruge en følsomhedskortlægning til at formidle den kumulative effekt på dyrelivet fra forstyrrelser af alle typer af aktiviteter hen over året. Denne formidling kan skabes ved at give brugerne et overblik over dyrelivets primære udnyttelsesområder, og evt. vise aktivitetsområderne samtidig. Dette kan give bedre forståelse for færdselsregler og en mere koordineret færdsel, hvor brugerne undgår de mest følsomme områder.

ZONERING

ZONEINDELING af marine områder kan medvirke til at reducere forstyrrelser af dyrelivet langs kysterne¹⁸. Det er dog et vigtigt forhold, at dyrelivet har en meget dynamisk udnyttelse af kystområderne, hvilket kan gøre en statisk zoneinddeling mindre virksom på længere sigt. Desuden er der ofte ikke lokal opbakning til større regulære færdselsforbud i marine områder, fordi det begrænser de eksisterende muligheder for friluftslivet, selv om der måske ikke er en høj færdsel i områderne.

LOKAL opbakning til beskyttelsen af dyrelivet langs kysterne er afgørende for at sikre en overholdelse af reglerne og en hensynsfuld færdsel generelt i hele området.

¹⁸ Lauersen et al (2016), 'Vandbaserede friluftaktiviteter og vandfugle – en oversigt'. Projekt Vandfuglefriluftsliv.dk

FØLSOMHEDS- KORTLÆGNING NATIONALPARK SKJOLDUNGER- NES LAND

NATIONALPARK Skjoldungernes Land udgør et vigtigt yngle- og rasteområder for de over 100 forskellige vandfuglearter der holder til ved Roskilde Fjord. Roskilde Fjord er internationalt fuglebeskyttelses-område (Natura 2000) med 14 fuglearter som en del af udpegningsgrundlaget og en række andre arter udpeget som danske rødliste-arter. Samtidig er Nationalparkens område ved Roskilde Fjord et nationalt hotspot for blå friluftsliv i Danmark.

DETTE er et case-eksempel på, hvordan en best-practice kan bruges til at lave en følsomhedskortlægning for fjorden.

ARTSREGISTRERING

TIL en følsomhedskortlægning for Roskilde Fjord anvendes artsregistreringer fra de årlige kommunal/statslige ynglefugletællinger, samt artsregistreringer af rastefugle i forbindelse med konsekvens- og væsentlighedsvurderinger i sager om ændringer i Natura 2000-området. Begge registreringer giver mulighed for at anvende de enkelte arters udbredelse og populationer de seneste 10 år.

DET har ikke været muligt at opstille en anvendelig generisk eller best-practice model for en detaljeret artsregistrering af dyrelivet i Roskilde Fjord. Det er muligt med data fra NOVANA, at få en kortlægning af dyrelivet i et 1 x 1 km. kvadratnet, men denne data er ikke let tilgængelig, og har en opløsning, der kan blive opfatte som unuanceret og irrelevant, hvis fx følsomhedskortlægningen skal bruges i formidling til friluftslivet.

PRIORITERING

FOR at lave en prioritering mellem de inkluderede arter i følsomhedskortlægningen er det relevant først at se på udpegningsarter for Natura 2000-området. Disse arter er prioriteret højest i forbindelse med kortlægning af fjordens bæreevne for friluftsliv i forhold til acceptable forstyrrelser af faunaen. Herefter er der en række arter der er registreret som er i national tilbagegang. Disse arter er prioriteret som medium.

EN prioritering udelukkende ud fra en binær betragtning af arternes beskyttelsesstatus/prioritering er ikke retvisende for lokaliteternes værdi som habitat. Derfor er det nødvendigt at inddrage antallet af arter, der er registreret på den enkelte lokalitet, så fx en ældre registrering af et enkelt ynglende ternepar på en lokalitet ikke i sig selv resulterer i en høj prioritering, som de lokale friluftsudøvere ikke kan genkende i deres daglige færden.

Roskilde Fjord - kriterier for prioritering af arter

Høj prioritet

Sangsvane	- Trækfugl
Knopsvane	- Trækfugl
Grågåse	- Trækfugl
Skeand	- Trækfugl
Troldand	- Trækfugl
Hvinand	- Trækfugl
St. skallesluger	- Trækfugl
Blishøne	- Trækfugl
Havørn	- Træk/ynglefugl
Klyde	- Ynglefugl
Fjordterne	- Ynglefugl
Havterne	- Ynglefugl
Dværgterne	- Ynglefugl

Medium prioritet

Stormmåge	- Ynglefugl
Hættemåge	- Ynglefugl
Vibe	- Ynglefugl
Rødben	- Ynglefugl
St. præstekrave	- Ynglefugl
Strandskade	- Ynglefugl

Prioritering af ynglelokaliteter

UD fra de konkrete forhold omkring artsregistreringer, -prioritering og bestandsstørrelser er den lokale prioritering af ynglelokaliteter fastsat som;

HØJ følsomhed tilskrives lokaliteter med større yngleforekomster af de højt prioriterede arter, klyde, fjordterne, dværgterne og havterne, samt mere end 50 ynglepar af stormmåge eller hættemåge eller mere end 200 ynglepar af vandfuglearter totalt;

MEDIUM følsomhed tilskrives lokaliteter med enkelte yngleforekomster af klyde, fjordterne, dværgterne og havterne, samt yngleforekomster af stormmåge, hættemåge, vibe, rødben, st. præstekrave eller strandskade, eller mere end 100 ynglepar af vandfuglearter;

LAV følsomhed tilskrives lokaliteter med mindre end 100 ynglepar af almindelige vandfuglearter.

Prioritering af fælde- og rastelokaliteter

Det bedste prioriteringsværktøj for fælde- og rastelokaliteter i Roskilde Fjord er konkrete observationer suppleret med NOVANA-registreringerne, som også bliver lagt til grund for de konsekvens- og væsentlighedsvurderinger, der er lavet for fjorden;

FÆLDENDE og ikke-flyvedygtige knopsvaner i juli-august, opholder sig med de vigtigste fældepladser omkring Ægholm, samt omkring Eskilsø, Ellleore og Kølholm. Disse områder tildeles en høj følsomhed.

RASTENDE trækfugle af sangsvane, knopsvane, grågås, stor skallesluger, trolldand, skeand og havørn har deres vigtigste vinterområder øst og vest for Eskilsø. Også disse områder tildeles en høj følsomhed.

FOR resterende blichøne og hvinand er udnyttelsesområdet meget spredt, og det er ikke muligt at udpege særligt vigtige rasteområder inden for arternes

udnyttelsesområde. De største koncentrationer af blichøns findes oftest i fjordens sydlige del. Hvinanden fouragerer på relativt dybt vand i fjordens bredninger og er hyppigst i fjordens nordlige del. Om aftenen trækker fuglene til overnatningspladser i mere beskyttede områder som for eksempel i bunden af Roskilde Vig. På grund af det brede udnyttelsesområde for blichøns og hvinand, er det ikke hensigtsmæssigt at indtegne deres rasteområder i en følsomhedskortlægning, fordi arterne mere vil have gavn af generelle hensyn ved færdsel på hele fjorden.

Prioritering af landskaber og kulturminder

DER findes ikke nogen dedikeret vurdering af de kystlandskaberne i Roskilde Fjord, til at prioritere landskabernes bæreevne for friluftsliv. Derfor er der i denne følsomhedskortlægning taget udgangspunkt i de beskyttede naturtyper og skove, der er kortlagt

langs kysterne. Disse arealer er alt andet lige den bedste indikation på sårbart, uforstyrret kystlandskab, der skal tages hensyn til i planlægningen af friluftslivet. Kystlandskaberne vurderes til en lav følsomhed, fordi forstyrrelser er overvejende reversible.

KULTURMINDERNE langs kysten ligger alle i forbindelse med de beskyttede naturtyper og skove.

ÅRSTIDSVARIATION

I forhold til årstidsvariationer i beskyttelsesbehovene er der valgt en opdeling i forår-sommer (marts-juli) og sensommer-vinter (august-februar). Denne inddeling giver en overskuelig følsomhedskortlægning med ensartede forholdsregler for de forskellige kortlagte følsomme områder, der er mulige at formidle klart til friluftsudøverne. Inddelingen tager højde for de varierende flugtafstande over året.

EN inddeling med en særskilt følsomhedskortlægning i andefuglenes fældeperiode kan også være relevant, men er fravalgt i

denne case, da forholdsreglerne for denne følsomhedskortlægning er enslydende og rumligt sammenfaldende med vinterperioden.

FORSTYRRELSESTYPE

GRUPPERINGEN af forstyrrelses-typer i høj og moderat, og en inddelingen af forstyrrelsesafstandene i bilag 1 betyder, at følsomhedskortlægningen opdeles i to grupper, for hhv. høje forstyrrelser/hurtig sejlads og moderate forstyrrelser/langsom sejlads. Svage forstyrrelser er ikke medtaget, fordi de ofte ikke vil medføre påvirkninger af dyrelivet.

Følsomhedskort i Nationalpark Skjoldungernes Land

- Forår-sommer (marts-august), hurtig sejlads
- Forår-sommer (marts-august), langsom sejlads
- Sensommer-vinter (august-februar), hurtig sejlads
- Sensommer-vinter (august-februar), langsom sejlads

FORSKELLENE på kortene med hhv. hurtig og langsom sejlads skyldes de varierende flugt- og forstyrrelsesafstandene, der er forbundet med de to typer færdsel og til de konkrete registrerede arter på de enkelte lokaliteter. Forskellene på forår-sommer og sensommer-vinter viser variationen i dyrenes udnyttelse af området.

ARBEJDET med følsomhedskortlægningen viser, at det i mange tilfælde er nødvendigt at formidle kortene i et højere målestoksforhold, for at illustrere nuancerne i de forskellige kortlægninger.

Følsomhedskortlægningerne er vist i bilag 2-5.

OMRÅDER I FØLSOMHEDSKORT

MED forstyrrelsesafstandene i bilag 1 er det muligt at bestemme og illustrere de afstande, der bør holdes til følsomme områder. For alle prioriterede yngle-, fælde- og rasteområder gælder følsomhedsvurderingen ud til den højeste flugt- eller forstyrrelses-

afstand der er bestemt af de registrerede arter de seneste 10 år.

HVIS der gælder en lovmæssig færdselsrestriktion for lokaliteter, vil dette afstandskrav vægtes højest, da planlægningen ikke kan gå imod gældende regler.

HØJT følsomme områder med kritisk lav bæreevne for friluftsliv er områder, hvor alt færdsel skal minimeres, således at planlægningen via fysisk facilitering, formidling og

arrangementer forsøger at lede færdsel væk fra disse områder, eller minimere opholdstid og hastighed i områderne.

MODERAT følsomme områder med en lav bæreevne for friluftsliv er områder, hvor færdsel så vidt muligt skal undgås, eller ske med en lav hastighed og skærpet opmærksomhed på tegn på forstyrrelser af dyrelivet. Planlægningen for friluftslivet skal så vidt muligt ikke lede færdsel ind

i disse områder.

LAVT følsomme områder med en potentielt lav bæreevne for friluftsliv er områder, hvor færdsel skal ske med opmærksomhed på tegn på forstyrrelser af dyrelivet. Planlægningen for friluftslivet bør vurdere områderne ved nye initiativer, og følge udviklingen i færdslen, for at sikre, at potentielle levesteder og uforstyrrede landskaber ikke ødelægges.

Foto: Nationalpak Skjoldungernes Land, vandski langs beskyttet område

FRILUFTSAKTIVITETER

EN forudsætning for at kunne bruge følsomhedskortlægningen effektivt til at planlægge et bæredygtigt blåt friluftsliv er en parallel kortlægning af friluftslivet forskellige aktivitetsområder.

PROJEKTETS brugerinddragelse skitserer generelle præferencer for de forskellige friluftaktiviteter ift. landskab, sejlområde og årstid. Men brugerinddragelsen viser også, at der ofte er behov for helt konkrete kortlægninger af friluftslivet, for at kunne beskrive den lokale færdsel, der ikke kun er betinget af de naturlige forhold, men også sociale og kulturelle betingelser.

LIGELEDES påvirker især eksisterende adgangsforhold og faciliteter den rekreative anvendelse af områder. Lokal kortlægning af friluftaktiviteterne og –faciliteter er derfor et vigtigt redskab for planlægning og forvaltning af balancen mellem benyttelse og beskyttelse.

DET kan være tidskrævende at etablere et samlet overblik af forskellige aktivitetsområder og en sådan kortlægning skal løbende opdateres. Uanset omfanget af friluftaktiviteternes kortlægning, starter kortlægningen med en dialog med udøverne.

I forbindelse med havplanlægning har Københavns Universitet lavet en igangværende større PPGIS-undersøgelser i Nationalpark Skjoldungernes Land¹⁸, der kobler friluftaktiviteter og deres geografiske placering. Data kobler de forskellige aktiviteter med en geografisk placering og viden om bl.a. antal besøg på det pågældende sted, hvilke måneder stedet besøges, formålet med besøget, oplevelse af trængsel eller andre problemer samt viden om friluftsudøvernes køn, alder m.m.

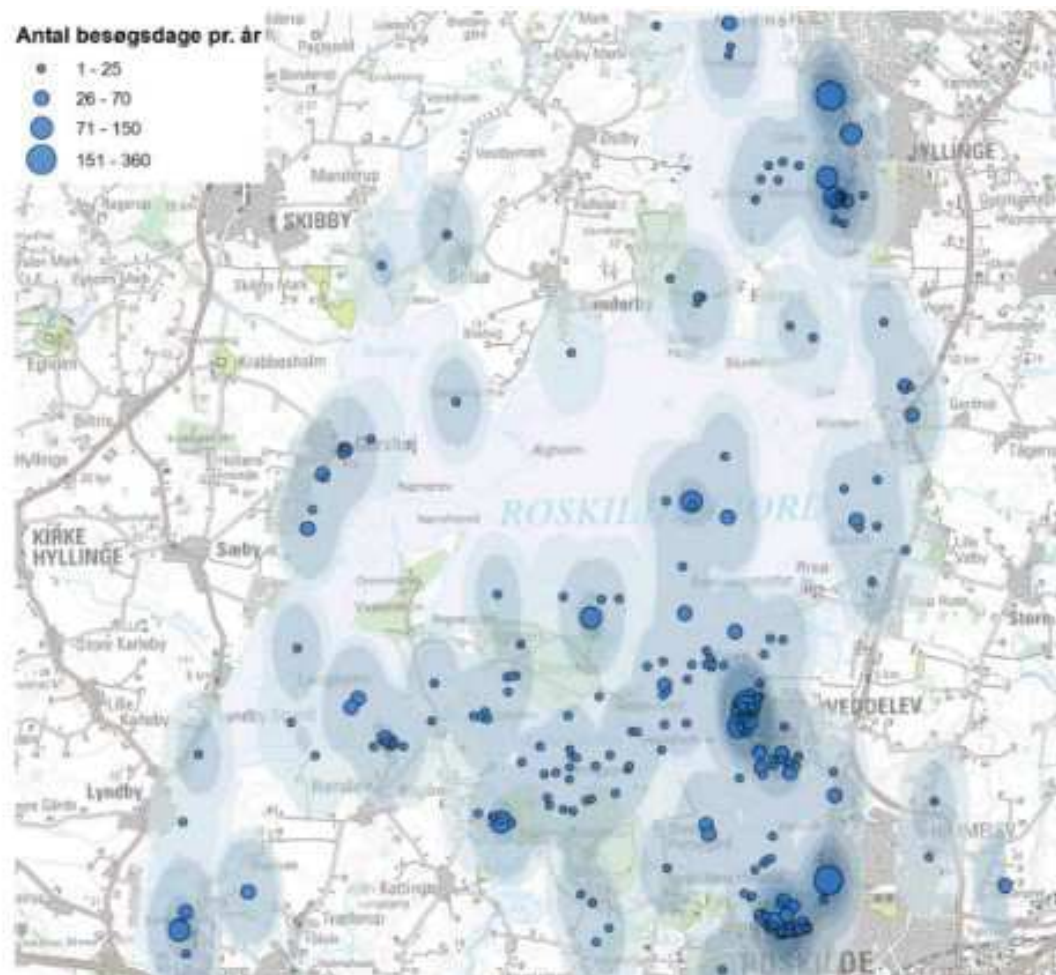
DENNE type undersøgelser kan også bruges i andre nationalparker og områder til at få et billede af

¹⁸ Olafsson et al. (2016), 'Blåt friluftsliv i Nationalpark Skjoldungernes Land'. IGN, Københavns Universitet.

friluftsmønsteret. Metoden kan let overføres til andre lande.

KOMBINATIONEN af aktivitets- og følsomhedskortlægning kan vise, hvor der er kritiske overlap. Geografisk kortlægning af både friluftslivet og sårbare arter kan

samlet set bidrage til planlægning og forvaltning af balancen mellem benyttelse og beskyttelse i en park eller naturområde. Denne tilgang er skitseret i det følgende case-eksempel på facilitering af windsurfing i Nationalpark Skjoldungernes Land.

Heat map af koncentrationen af blåt friluftsliv i Nationalpark Skjoldungernes Land

CASES PÅ FACILITE- RING

Med projektets brugerinddragelse og de foreslåede faciliteringer er der skitseret udvalgte cases for, hvordan disse idéer kan implementeres med en vurdering af følsomhedskortlægningen af områdets bæreevne for friluftsliv i forhold til acceptable forstyrrelser af fauna og landskab.

DE skitserede cases på implementeringen af bæredygtige faciliteringer til det blå friluftsliv er primært til inspiration for det videre arbejde med at afsøge nye veje for det blå friluftsliv.

FOR ikke at afgrænse case-eksemplerne efter en specifik national lovgivning, der ikke nødvendigvis er ens på tværs af de Nordiske lande, er der ikke lavet en restriktionsbetragtning i rapporten. Dermed kan casene være til inspiration for flest mulige forvaltningsorganer i marine områder.

DE udvalgte cases er beskrevet og illustreret i de følgende afsnit, og skal vise, hvordan brugerinddragelse og følsomhedskortlægning kan kombineres i planlægningen for friluftsliv.

Foto: Sam Christensen, Strandskader i Roskilde Fjord

FRILUFTS- ØER

VED at placere to specialindrettede pramme som flydende friluftøer nord og syd for Elleore, er det forventningen at nedbringe antallet af ulovlige landgange på Elleore i fuglenes yngleperiode, og hurtig sejlads i fædelokaliteter for knopsvaner nord for Elleore.

FORSLAGET er frembragt af Veddelev Surf Klub, der har bidraget med forslag til placeringerne af prammene og deres udformning og funktioner.

SOM følge af projektet er friluftøerne blevet ansøgt om dispensation hos Kystdirektoratet, der har givet tilladelse til prammene, som vil blive udlagt i en forsøgsordning fra marts 2020.

CASE-BESKRIVELSE

I Roskilde Fjord er der observeret ulovlig landgang på øen Elleore i fuglenes ynglesæson. Forholdet opstår fordi blandt andet windsurferne har behov for korte pauser, hvor de ikke ønsker at sejle helt ind til kysten, for efterfølgende at arbejde sig mod vinden ud på vandet igen.

ELLEORE ligger centralt ved de mest besøgte windsurfing-områder i Roskilde Fjord, og derfor søger windsurferne mod en landtange, der strækker sig mod øst fra Elleore, på trods af, at denne tange er omfattet af et færdselsforbud.

OGSÅ kajakroere er blevet observeret relativt hyppigt på Elleore i ynglesæsongen, hvilket formentlig skyldes, at Elleore ligger som den første holm ved udsejling fra Roskilde og Veddelev Havn, og derfor besøges af mange udefrakommende kajakroere, der besøger Roskilde Fjord med udgangspunkt fra Roskilde Vig.

I kortlægningen af windsurfernes aktivitetsområder og perioder, er det desuden konstateret, at der er et overlap med flere af svanernes fældepladser i juli og august, samt at der er et overlap med det primære vinterrasteområder for knopsvane, grågås, stor skallesluger, trolldand, skeand og havørn syd for Eskilsø.

VED at udlægge to pramme 300 m. fra land og ca. 1 km. nord og syd for Elleore, er det hensigten at tilbyde friluftslivet alternative muligheder for at holde pauser på vandet med små fartøjer, så denne færdsel ledes væk fra Elleore i ynglesæsongen. Placeringerne er vist med kort på næste side. Afstanden til land er valgt for at undgå brugerkonflikter med badegæster, der svømmer ud til prammene.

FRILUFTSØERNE lægges ud i marts, for at vænne brugerne til at bruge øerne inden fuglenes ynglesæson begynder. Når ynglesæsongen er overstået i juli tages den nordlige ø op, i et forsøg på at motivere

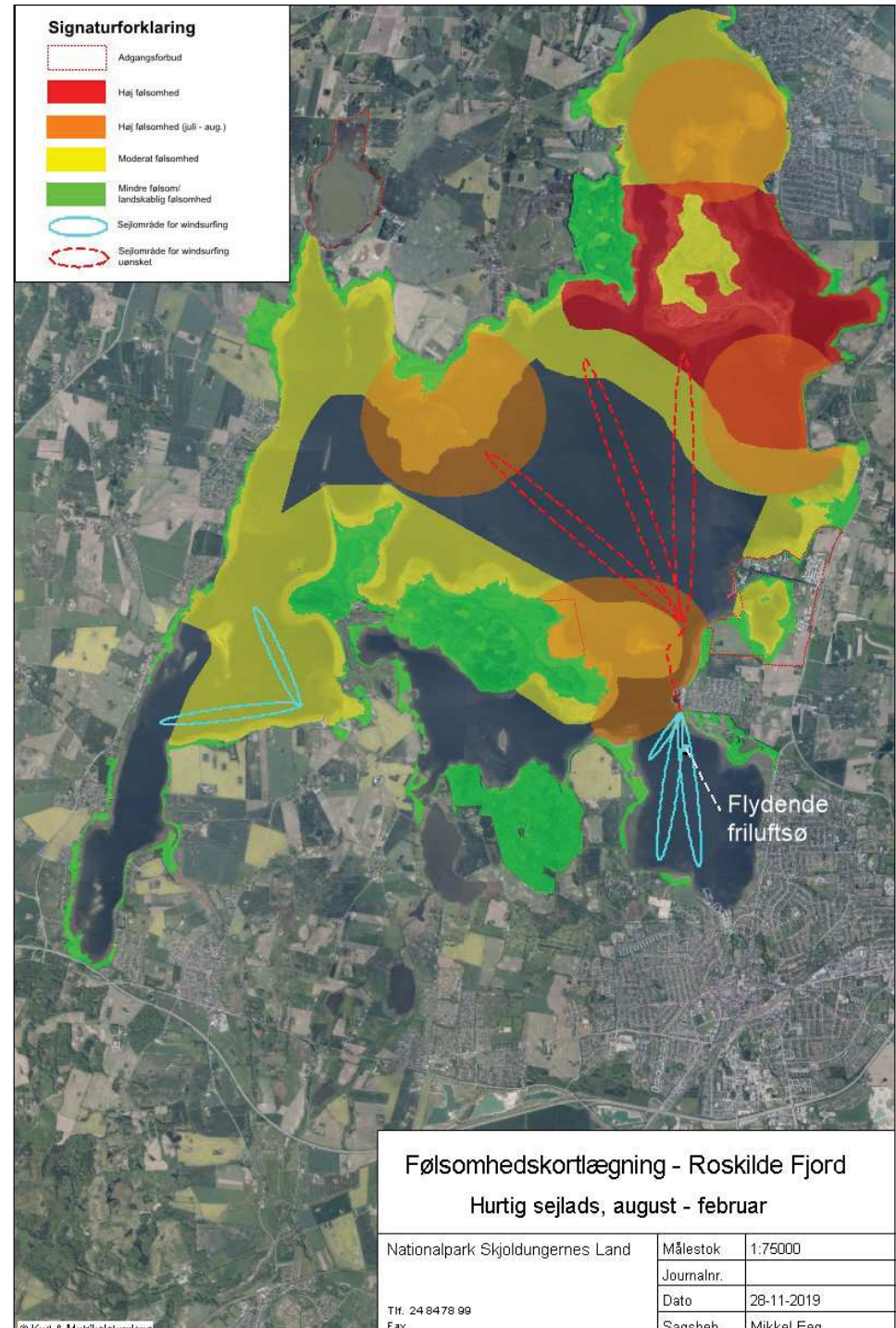
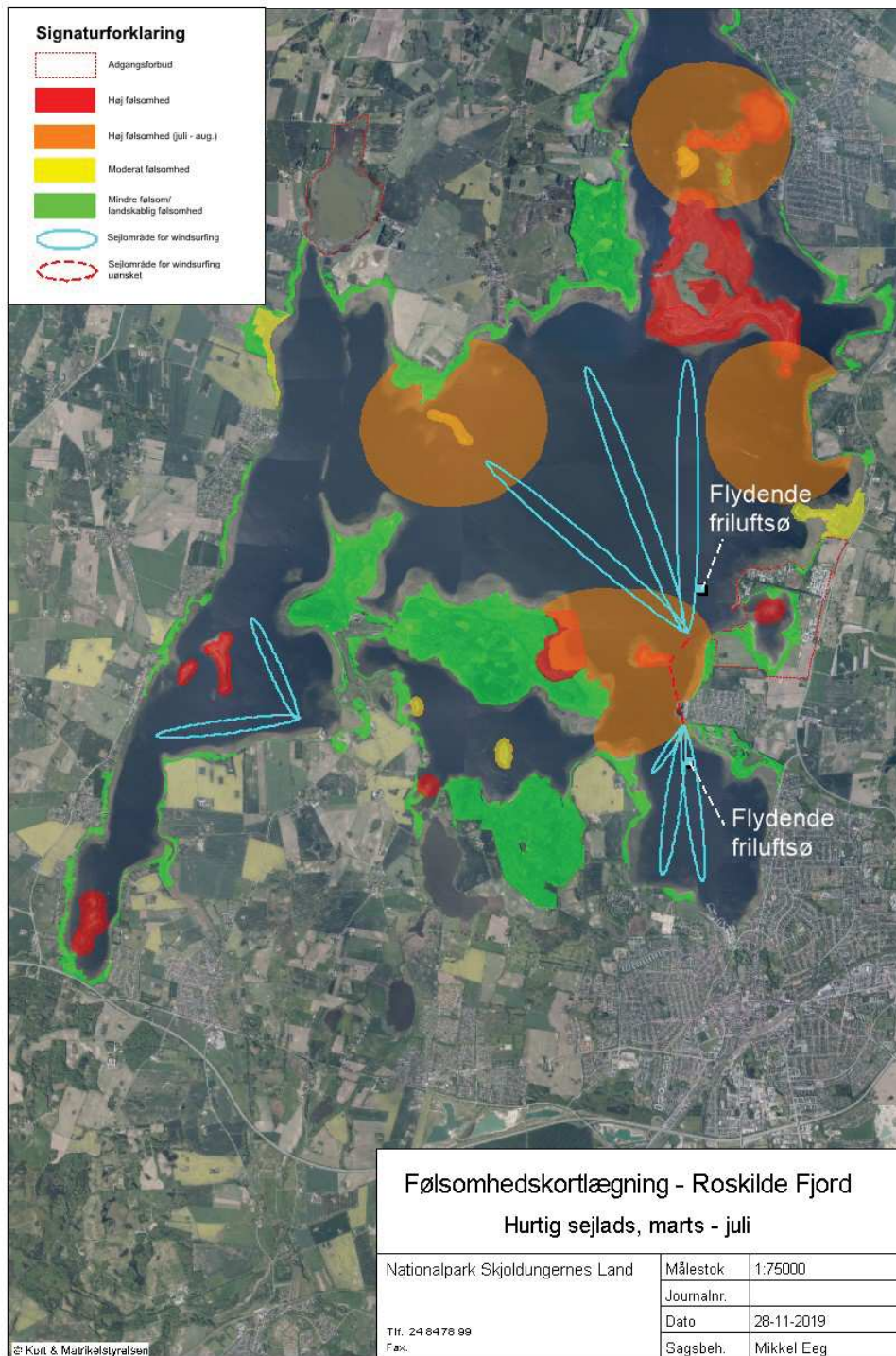
windsurferne mv. til at sejle i Roskilde Vig, og dermed aflaste de sårbare fældeområder ved Elleore og i Breddingen, samt vinterrasteområderne ved Eskilsø. Den sydlige ø tages derfor først ind i december inden risikoen for havis opstår.

DE to pramme måler hver 2,4 x 4,3 m. og har en flydehøjde over vandet på 25 cm. og 25 cm. under vandet. Målene er tilpasset, så de ikke kræver særtransport på vejene. Prammene har på baggrund af brugernes ønske afrundet beklædning på alle sider hele vejen ned under vand, så kanter fra prammene ikke hamrer ned i surfbræt eller andre fortøjede fartøjer. Desuden laves sænkede pullerter til fortøjning og sænkede greb/ræling, der kan være en hjælp til at komme op af vandet for svømmende. Windsurferne har lagt vægt på, at prammene ikke må have udragende indretninger, der kan fange og beskadige deres sejl.

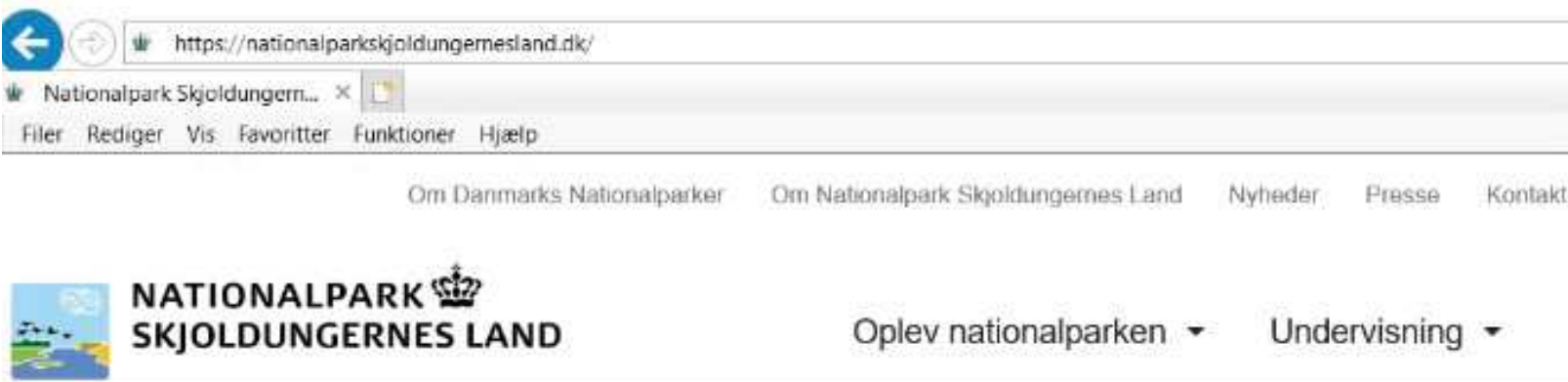
PRAMMENE udstyres med indlagte infotavler i gulvet målrettet windsurferne og kajakroere, der med kort viser, hvor de mest sårbare områder er i nærheden af windsurfing-områderne, samt hvordan man skal sejle for at minimere forstyrrelser af dyrelivet.

DET er ikke forventningen, at friluftøerne vil medføre en væsentlig tilstrømning af nye brugere til området, fordi den eksisterende windsurfing allerede er tilpasset det forhold, at surferne kan holde pauser på vandet.

Placeringen af de to friluftøer er vurderet ud fra den landskabelige følsomhed, og er derfor valgt ud for bebyggede kyststrækninger med en høj bæreevne for forstyrrelser.

Eksempel på hvordan følsomhedskortlægning og kortlægning af brugernes sejlsområder kan bruges til planlægning af friluftsfaciliteter

Velkommen til Nationalpark Skjoldungernes Land

Oplev Danmarks kulturhistoriske landskab omkring Roskilde Fjord med skov, bakker og smuk natur.

PRINT-SELV KORT TIL KAJAKTURE

FOR at imødekomme den øgede risiko ved forstyrrelser fra udefrakommende kajakroere, der ikke har kendskab til de lokale forhold og færdselsregler, vil der blive lavet særlige print-selv-kort til download på Nationalpark Skjoldungernes Lands Hjemmeside.

FORESLAGET er frembragt af Jyllinge Sejlklub og Roskilde Sejlklub, der har bidraget med forslag til kortenes indhold og layout, ud fra deres egne ønsker og erfaringer fra ture til nye områder

CASE-BESKRIVELSE

HAVKAJAKUDLEJNINGER ved Roskilde Fjord oplever en stigende interesse for at sejle i havkajak blandt besøgende i Nationalpark Skjoldungernes Land. En del af interessen tilskrives netop områdets forholdsvis nye status som nationalpark.

DEN stigende interesse for at besøge nationalparken med havkajak må formodes også at gælde for selvorganiserede turgæster. De besøgende kajakroere har derfor brug for gode planlægningsredskaber til at tilrettelægge deres besøg og finde oplysninger om de lokale regler og naturbeskyttelseshensyn, samt en bæredygtig sejlads i øvrigt. Nationalparkens hjemmeside vil for mange af de besøgende kajakroere være en naturlig indgang til at søge informationer til deres turforberedelser.

MED brugernes foreslåede digitale "print-selv" kort-løsning til kajakture er det muligt at tilbyde en række forskellige kort alt efter,

hvilken årstid brugerne planlægger at besøge nationalparken, og dermed kan de varierende regler samt følsomme områder og hensyn formidles direkte til den enkelte tur.

DE målrettede kajak-kort giver mulighed for at kombinere følsomhedskortlægningen med anbefalinger til kajakroerne om at undgå eller tilpasse deres færdsel i områder, hvor det ellers er tilladt at sejle.

KONKRET er det afprøvet at lave 2 kortudgaver for hhv. marts-juli- og august-februar-ture, hvor hvert kort skildre de gældende regler for perioden sammen med de anbefalinger, som Nationalparken giver til at undgå unødige forstyrrelser af dyrelivet. Se eksempler på kortudsnit på næste side. Hvert kort skal kunne hentes og udskrives i A4-format.

KORTET for marts-juli skildrer de gældende færdselsregler om 50 meter afstand til en række øer og holme, men giver desuden steds-specifikke afstands-anbefalinger,

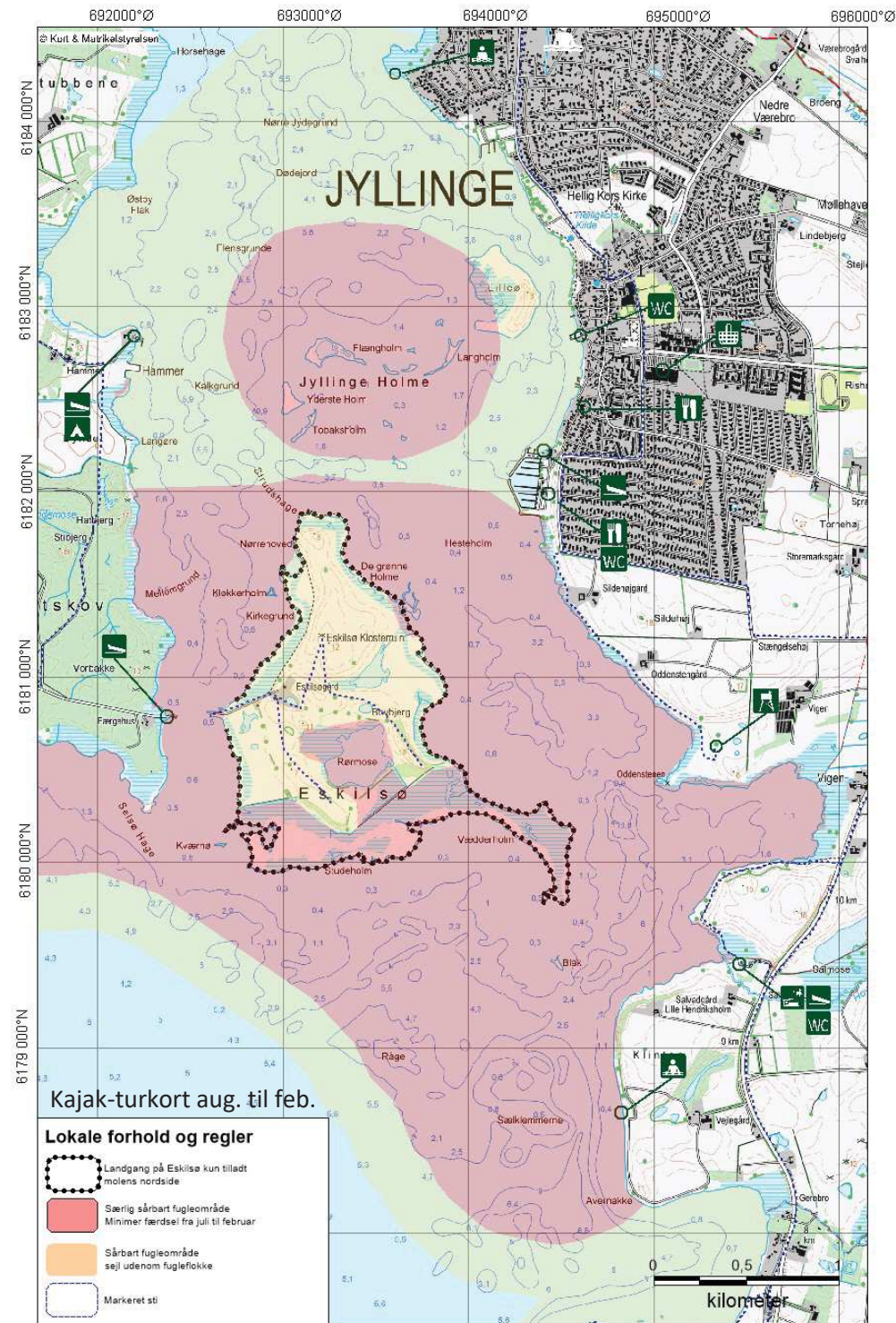
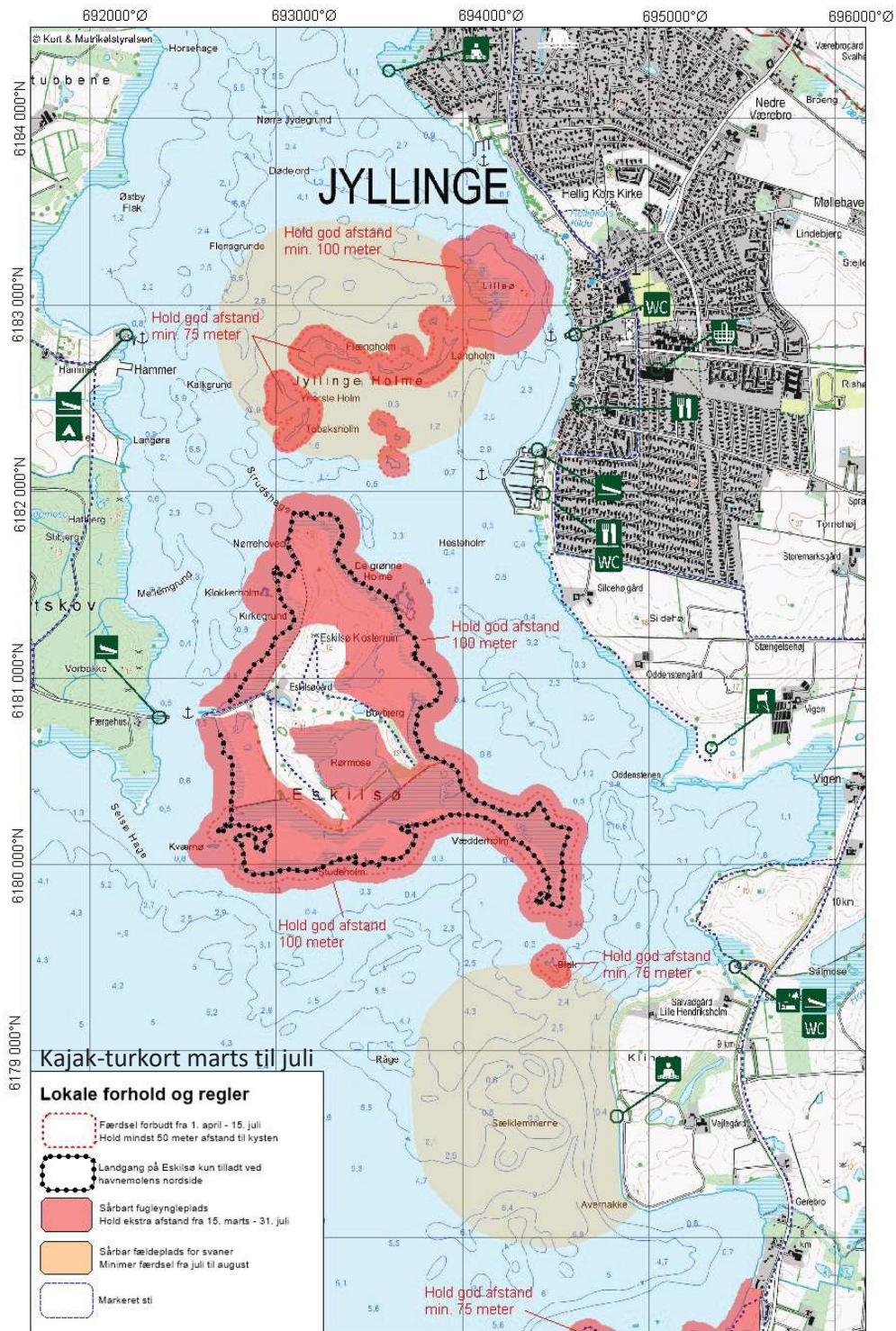
der går ud over de 50 meter, for at tage højde for de konkrete ynglende fuglearter på de enkelte øer. Det er valgt i denne formidlingen af følsomheds-kortlægningen at samle højt-, moderat- og mindre følsomme lokaliteter i ét, for at give en entydig skildring af behovet for at holde afstand til de uforstyrrede kyster. De lokale afstands-anbefalinger er desuden skrevet direkte i kortet, for at brugerne ikke skal vurdere afstande ud fra kortsignaturer.

KORTET for august-februar giver konkrete færdsels-anbefalinger til de sejlede kajakroere i de forskellige sårbare rasteområder. Det er valgt at formidle denne del af følsomhedskortlægningen med en differentiering mellem højt følsomme og moderat følsomme områder, fordi der ikke er tale om en ensartet forholdsregel (som afstandskrav), men om forskellige anbefalinger til færdslen. Færdslen i de højt følsomme områder bør således undgås eller minimeres fra juli til februar, da det både er

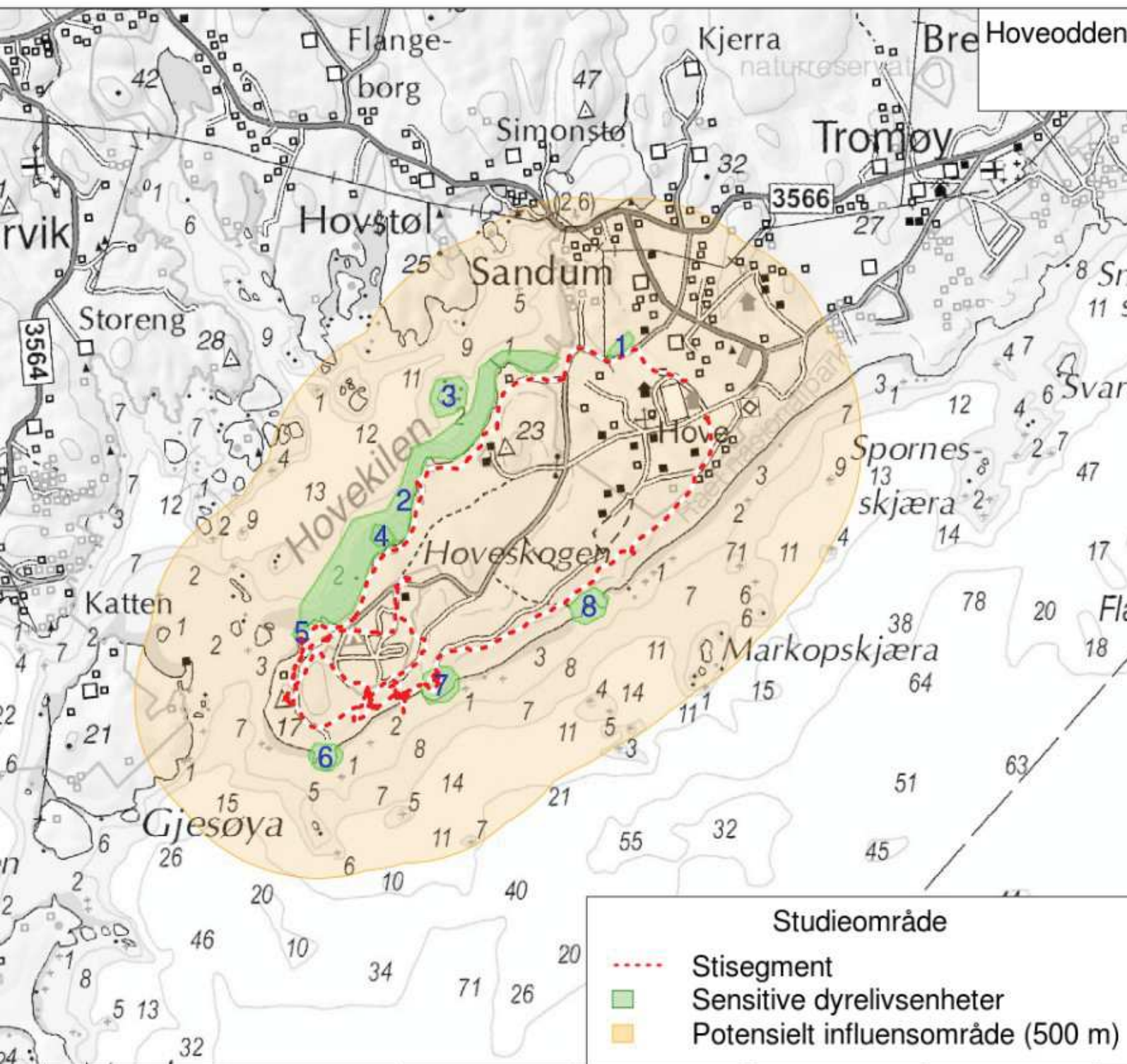
fælde- og rasteområde, samt et kritisk vigtigt område for fuglelivet. Færdslen i de moderet følsomme områder bør ske med ekstra opmærksomhed på fugleflokke fra november til januar, da det er rasteområder uden kritisk betydning for fuglelivet.

MÅLESTOKFORHOLDET på kortene er valgt som 1:25.000 (4 cm. -kort), for at give brugerne mulighed for at se detaljer på kortet. Derudover viser kortet relevante kvadrat-km. net, faciliteter, stier og stednavne. Kortudsnittet vil være en del af en serie af kort, der dækker hele nationalparken, så besøgende kajakroere kan printe de relevante kort til deres turplanlægning.

BAGSIDEN af kortene kan bruges til formidling om kultur- og naturoplevelser i det konkrete område, og til formidling om en bæredygtig færdsel med kajak samt den kumulative forstyrrelse af dyrelivet fra alle aktivitetsformer, for at give brugerne et overblik over dyrelivets vilkår og den enkelte friluftsudøvers ansvar.

Eksempel på print-selv-kort til formidling af beskyttelsesinteresser i borgernes planlægning af ture i Nationalpark Skjoldungernes Land

DYNAMISK SJØFUGLINFO

Raet nasjonalpark har et rikt fugleliv. Flere steder er viktige rasteområder under vår/høsttrekket. Det er registrert 25 fuglearter fra rødlista det siste tiåret, og 15 av den er truet (EN/CR). Nasjonalparken omfatter ytre skjærgård i Arendal, Grimstad og Tvedestrand- alle er svært mye besøkt i sommerhalvåret av badegjester og ferierende med båt. Det er en trend av økende utleie og aktivitet med vannscooter, kite og surfing. En beregning av antall gjestedøgn i de tre kommunene ligger på 1,4 mill per år og det er utplassert ferdsestellere flere steder. Den som er utplassert på Hove hadde 113.000 passeringer i 2017.

CASE-BESKRIVELSE

HOVEKILEN er ca. 2 km² stort og med et markert skille mellom langgrunne flater (ca 10 % av arealet) og dyp mellom 2-12 meter. Sjøkart over området:

HOVE er av regionens mest brukte turområder på sjøen om sommeren, men også på land hele året. I 2019 ble det gjennomført en sårbarhetskartlegging av Hove. Sårbarhetskartleggingen gir en oversikt over sensitive enheter for

dyreliv innenfor denne dellokaliteten. Nr. 2 er grunt område i sjø, 3. og 4. er Terne/måkekoloni, 5.-8. er artsrike svaberg jf. kart i overskriften.

ARENDALE kommune eier landarealene på Hoveodden og forvalter også sjøarealene. På grunn av den lune beliggenheten har området i mange år blitt benyttet til ulike seil sportsaktiviteter, og i 2018 offentliggjorde Arendal kommune at en campingplass helt ytterst på Hoveodden (utenfor Nasjonalparken) skal leies ut til Canvas Hove, en reiselivsbedrift som satser på glamping og friluftsliv, spesielt vann- og seil sports. De leier også en del arealer inne i nasjonalparken, blant annet strandeng og bryggeanlegg. Canvas Hove har knyttet til seg ressurser innen SUP, windsurfing, dykking, seiling m.m., og åpnet våren 2019. Ettersom svært mange av aktivitetene Canvas Hove baserer seg på vil foregå inne i nasjonalparken har det vært nødvendig med en tett dialog

mellom forvaltningsmyndigheten og Canvas Hove.

CANVAS Hove har på eget initiativ bidratt med flere innspill og brukerintervju i prosjektet Nye veje for det blå friluftsliv, og har foreslått å være en case i prosjektet.

Hovekilen har hekkende makrellterne (EN) (*Sterna hirundo*), tjeld (*Haematopus ostralegus*), hettemåke (VU) (*Chroicocephalus ridibundus*), gråmåke (*Larus argentatus*) m.fl. Vadefugler benytter de langgrunne fjæronene til næringssøk hele sommerhalvåret, og området er benyttet til resting under vår- og høsttrekket samt til myting og overvinterring av en rekke sjøfugl. Eksempler på dette er ærfugl, havelle og sjøorre.

HOVEKILEN har grunne bløtbunnsområder og svært viktige ålegressenger. Kilen har en økende bestand av ål og sjøørret. Canvas Hove er bevisste på hvordan deres aktiviteter kan bidra til forstyrrelser på naturen i området og ønsker å

55

tilstrebe minst mulig konflikt med naturverdiene. De har kommet opp med et forslag om et kart som kan oppdateres med dynamisk info om soner som skal unngås og hekkende sjøfugl.

KARTET er tenkt utformet i tråd med designprofilen vedtatt av Miljødirektoratet og vil være i cortenstål. Hove er en vedtatt infallsport i raet nasjonalpark og kartet vil således være et samarbeid mellom Raet nasjonalpark og Canvas Hove. Forvaltningen bidrar med oppdatert info som Canvas Hove følger opp mot gjester på området.

MED utgangspunkt i en flate av cortenstål vil det enten skjæres ut eller limes på ytterligere en plate som er figurskåret til Hovekilen. Cortenstål er magnetisk og man kan dermed bruke magneter med info om sjøfugl eller man kan markere soner med rød farge (fettstift) i sesong for myting eller rasting. Skiltet/kartet vil ta utgangspunkt i stort skilt jf designmanualen Norges

Nasjonalparker. Informasjonen må være tydelig og lett tilgjengelig, og mulig å forholde seg til under aktiviteten.

KARTET skal plasseres sentralt på området lett synlig både for gjester på Hove generelt og gjester som søker seg til aktiviteter i regi av Canvas Hove. Sannsynligvis i nærheten av Kiosk/utleie.

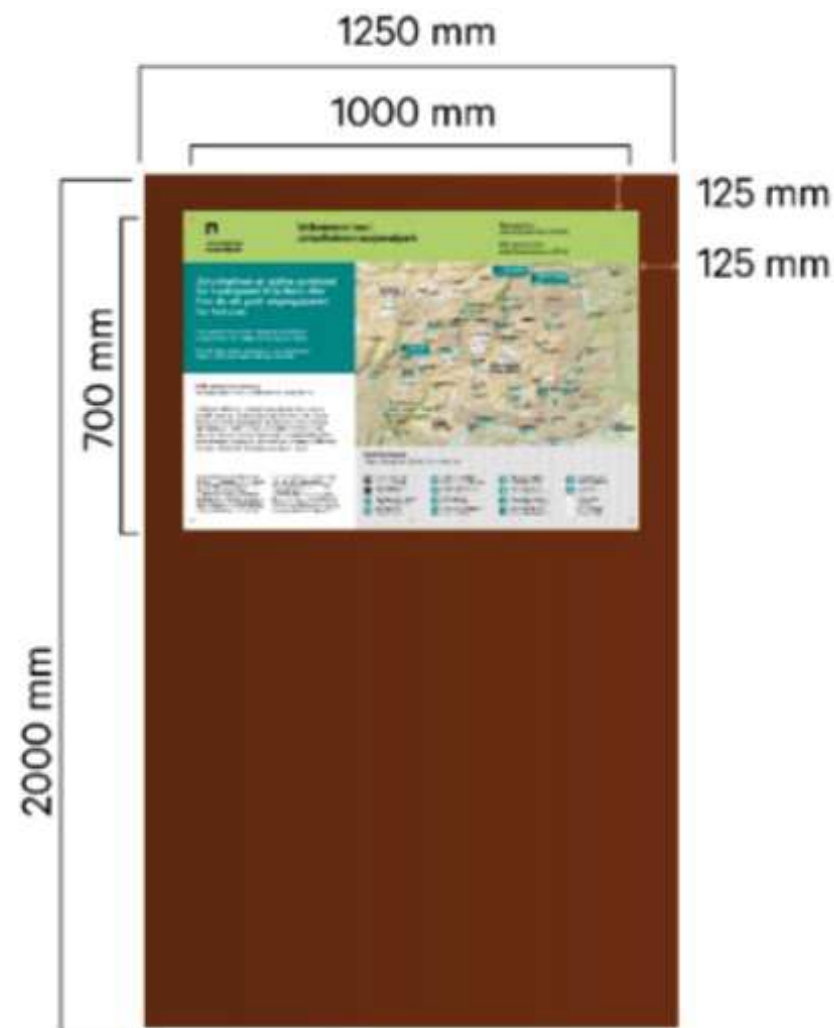
HER finnes utleie av SUP, kano, undervannsscootere, kajakk, trimaran og windsurfeutstyr m.m. Kiosken har fasiliteter som toalett, badstue (betales) og dusj åpne for allmenheten. Alle som ligger med båt ved fritidsbrygga i nasjonalparken vil også ferdes til dette området. Kiosken ligger langs hovedferdsels -stien rundt HOVEODDEN (Folkestien) og er et naturlig knutepunkt for bevegleser i området.

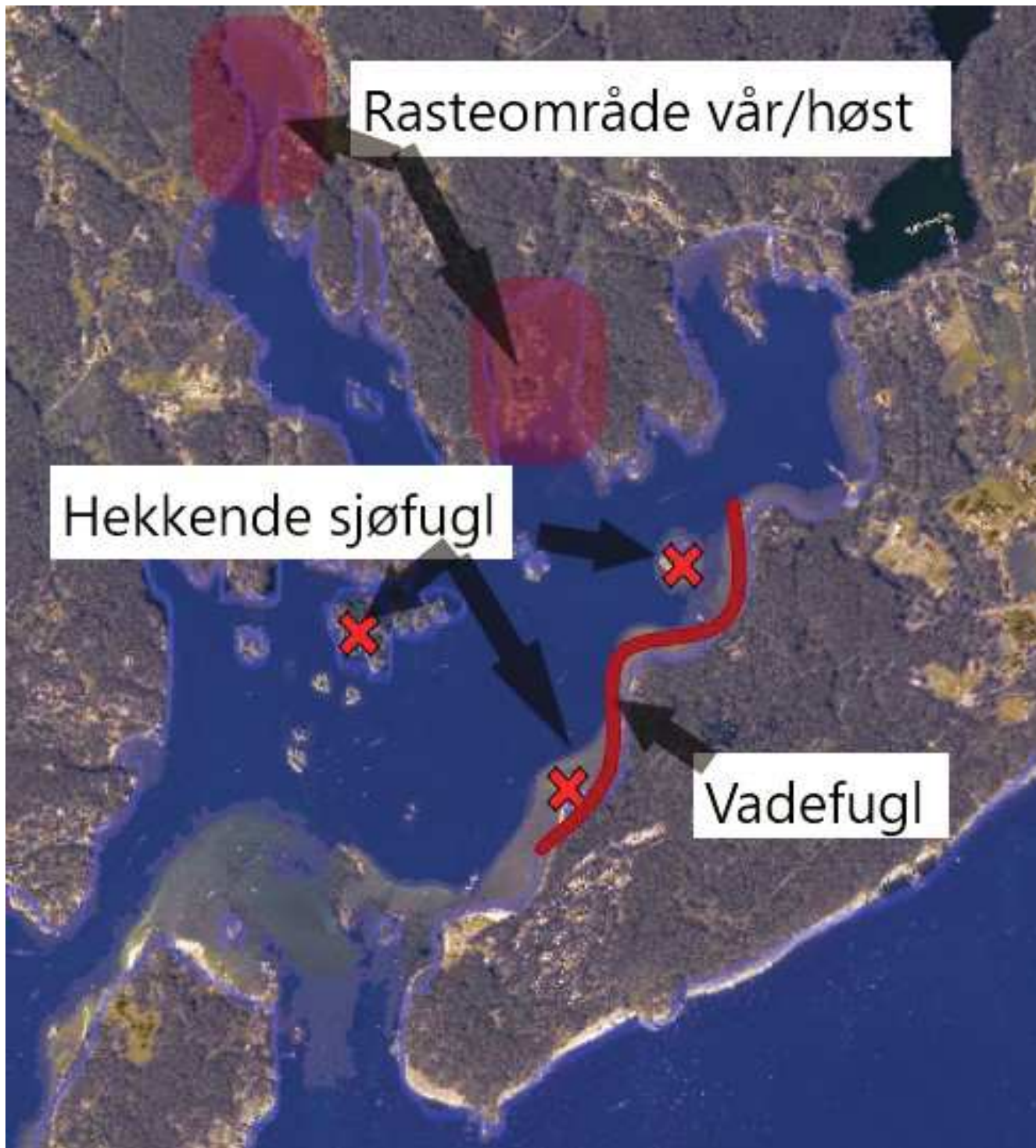
EFFEKTEN av tiltaket vil vurderes fortløpende, men trolig vil en spørreundersøkelse blant brukere av området være aktuelt etter noe tids utprøving. Tiltaket er avhengig av at Canvas Hove får god og

oppdatert info fra forvaltningen, slik at brukerne hele tiden opplever at informasjonene er riktige og relevante. Videre er man avhengig av ansatte på Canvas Hove følger opp egne gjester og at øvrige

brukere av området setter seg inn i og respekterer hensynssone.

EN grov skisse av hva slags informasjon som kan gis gjennom kartet vises på neste side.

Bilag 1 - Oversigt til anbefalede minimumsafstande ved blå friluftsliv

Art	Latinsk navn	Langsom sejlads		Hurtig sejlads	
		Afstand (forår/sommer)	Afstand (efterår/vinter)	Afstand (forår/sommer)	Afstand (efterår/vinter)
Toppet lappedykker (1)	<i>Podiceps cristatus</i>		90		340
Gråstrubet lappedykker	<i>Podiceps grisegena</i>		(90)		(340)
Lille lappedykker	<i>Tachybaptus ruficollis</i>		(90)		(340)
Skarv (4)	<i>Phalacrocorax carbo</i>	70			
Knopsvane (1)	<i>Cygnus olor</i>		(250)		700
Pibesvane (1)	<i>Cygnus columbianus</i>		250		700
Sangsvane	<i>Cygnus cygnus</i>		(250)		(700)
Grågås	<i>Anser anser</i>		(320)		(320)
Kortegås (2)	<i>Branta bernicla</i>		320		320
Gråand (1)	<i>Anas platyrhynchos</i>		100	280	280
Knarand (1)	<i>Anas strepera</i>		120	420	420
Spidsand (2)	<i>Anas acuta</i>		300	300	300
Pibeand (1)	<i>Anas pemelope</i>		230	500	500
Krikand (2)	<i>Anas crecca</i>		200	200	200
Atlingand	<i>Anas querquedula</i>				
Skeand	<i>Anas clypeata</i>				
Gravand (2)	<i>Tadorna tadorna</i>		320	400	400
Hvinand (1)	<i>Becephala calaugula</i>		360	740	740
Troldand (1)	<i>Aythya fuligula</i>		280		
Taffeland	<i>Aythya ferina</i>				
Ederfugl	<i>Somateria mollissima</i>		(200)	(>200)	(>200)
Toppet skallesluger	<i>Mergus serrator</i>				
Stor Skallesluger (1)	<i>Mergellus merganser</i>		350		540
Lille Skallesluger (1)	<i>Mergellus albellus</i>		100		
Rørhøg	<i>Circus aeruginosus</i>				
Grønbenet rørhøne	<i>Gallinula chloropus</i>				
Blishøne (1)	<i>Fulica atra</i>	50			430
Strandskade (1)	<i>Haematopus ostralegus</i>		70		180
Vibe (2)	<i>Vanellus vanellus</i>		140		140
Strandhjejle (2)	<i>Pluvialis squatarola</i>		130		130
Hjejle (2)	<i>Pluvialis apricaria</i>		140		140
Stor præstekrave (2)	<i>Charadrius hiaticula</i>		40		40
Dobbeltbekkasin	<i>Gallinago gallinago</i>				
Rødben (1)	<i>Tringa totanus</i>		175		260
Hvidklire (2)	<i>Tringa nebularia</i>		90		90
Alm. Ryle (2)	<i>Calidris alpina</i>		70		70
Islandsk ryle (1)	<i>Calidris canutus</i>		200		230
Stor Kobbersneppe (1)	<i>Limosa limosa</i>			300	
Lille Kobbersneppe (1)	<i>Limosa lapponica</i>		200		230
Klyde (2)	<i>Recurvirostra avosetta</i>		110		110
Rødstrubet lom	<i>Gavia stellata</i>				1400
Storspove	<i>Numenius arquata</i>		220		400
Sorthovedet måge (4)	<i>Ichthyaeetus melanocephalus</i>	70		(>70)	
Svartbag (4)	<i>Larus marinus</i>	70		(>70)	
Sildemåge (4)	<i>Larus fuscus</i>	70		(>70)	
Sølvmåge (4)	<i>Larus argentatus</i>	70		(>70)	
Stormmåge (4) (2)	<i>Larus canus</i>	70	120	(>70)	120
Hættemåge (4) (2)	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	70	120	(>70)	120
Rovterne	<i>Hydroprogne caspia</i>	(100)		(>100)	
Splitterne	<i>Thalasseus sandvicensis</i>	(100)		(>100)	
Fjordterne (3)	<i>Sterna hirundo</i>	100		(>100)	
Havterne	<i>Sterna paradisaea</i>	(100)		(>100)	
Dværgterne	<i>Sternula albifrons</i>	(100)		(>100)	
Havørn (1)	<i>Haliaeetus albicilla</i>	130		225	
Spættet sæl (1)	<i>Phoca vitulina</i>	500		500	
Gråsæl	<i>Halichoerus grypus</i>	(500)		(500)	

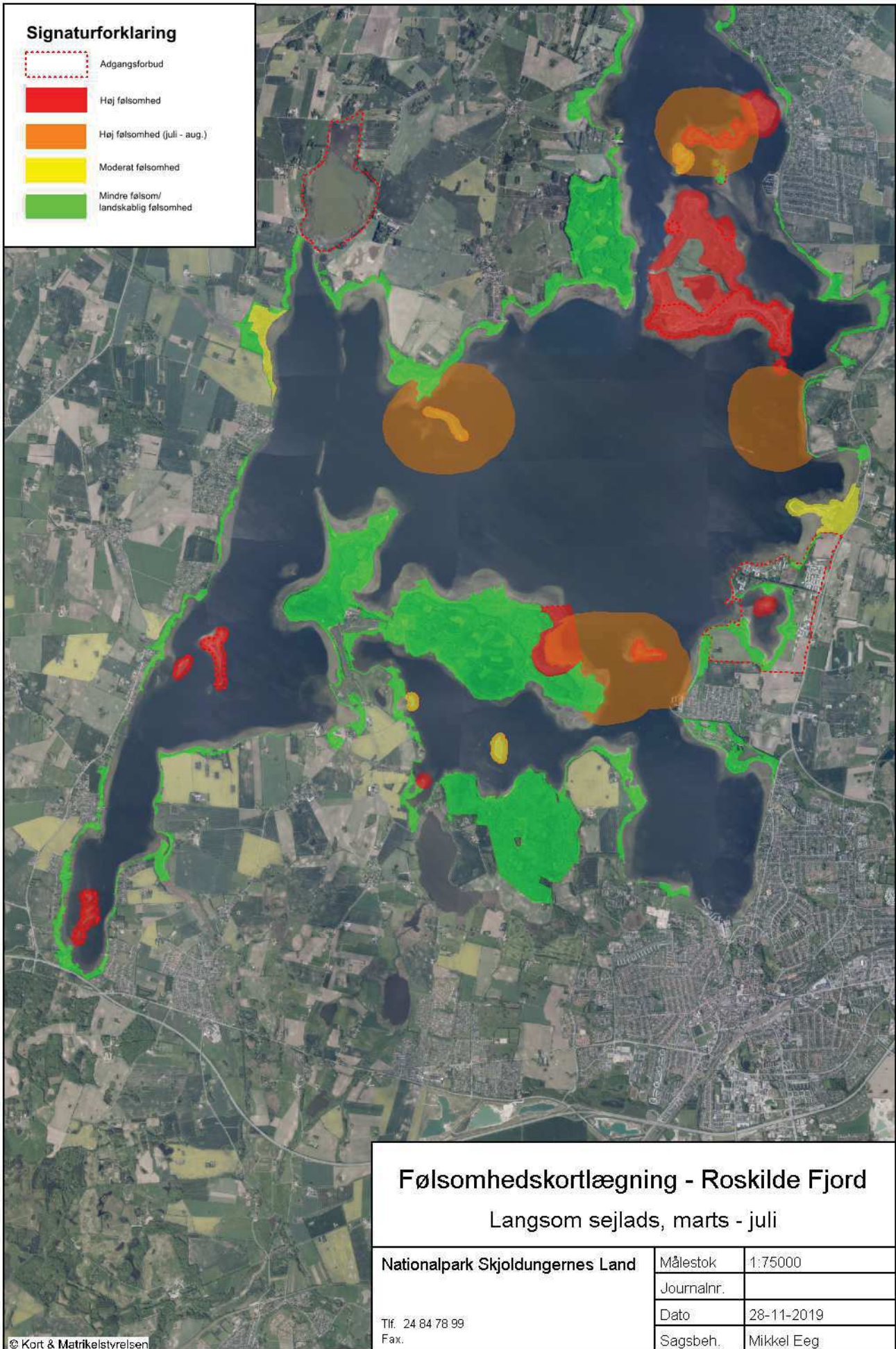
(1) Flugtafstande i forhold til bådtyper oplyst i 'Forstyrrelser af vandfugle ved friluftaktiviteter tilknyttet marine og ferske vande' (Laursen et al. 2017)

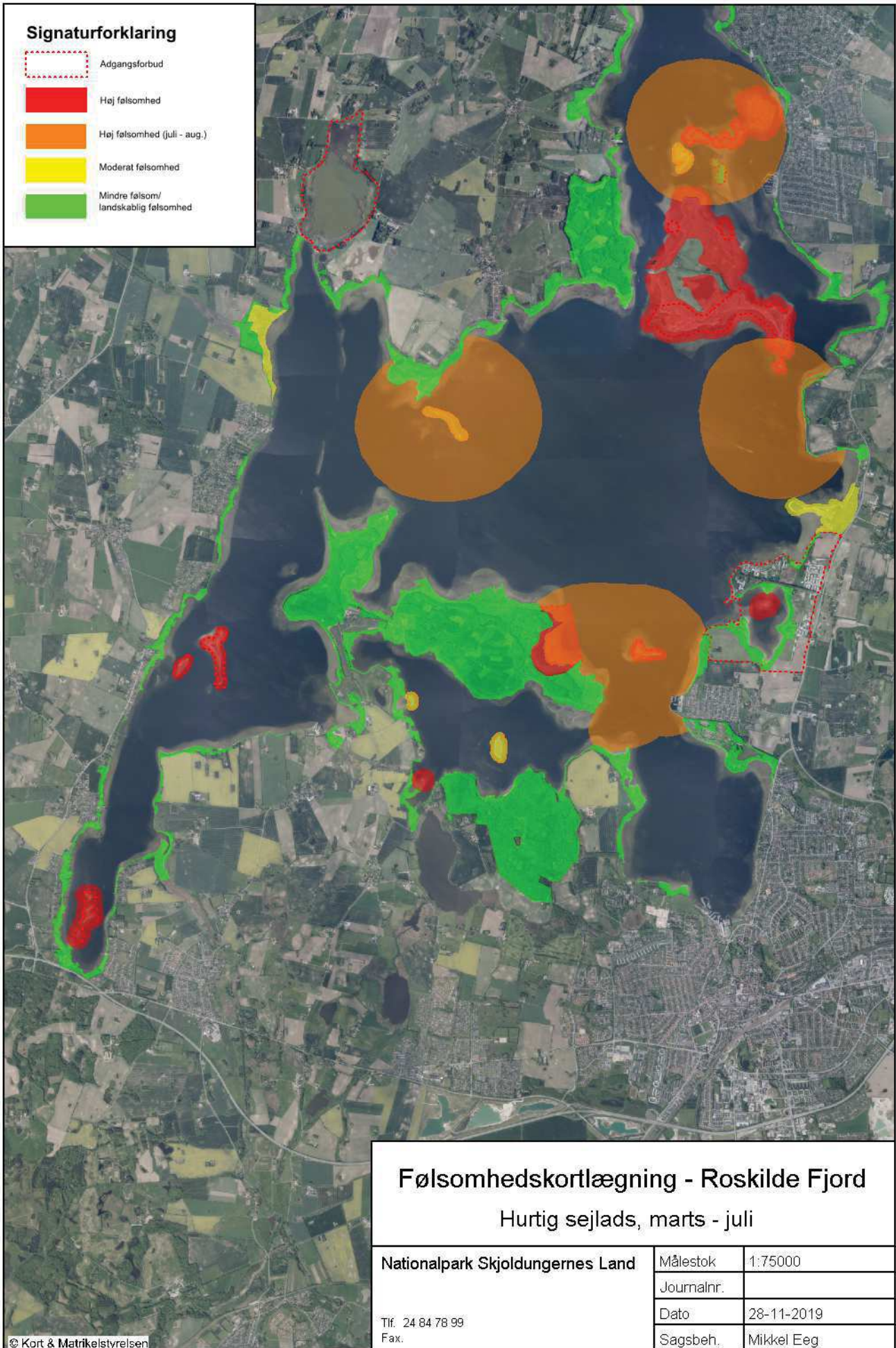
(2) Flugtafstand målt forår og efterår i forhold til en gående person for 19 vandfuglearter i Vadehavet (Laursen et al. 2005).

(3) Forstyrrelser fra sejlads ud for en koloni af fjordterne ved den amerikanske østkyst (Burger 1998)

(4) Forstyrrelser fra motorbåd ved kolonier med arter af skarv, måger og alkefugle (Chatwin et al. 2013)

(XXX) Forsøg på at "ekstrapolere" flugtafstande til lignende arter

Signaturforklaring

- Adgangsforbud
- Høj følsomhed
- Høj følsomhed (juli - aug.)
- Moderat følsomhed
- Mindre følsom/
landskablig følsomhed

Følsomhedskortlægning - Roskilde Fjord

Hurtig sejlads, marts - juli

Nationalpark Skjoldungernes Land

Målestok 1:75000

Journalnr.

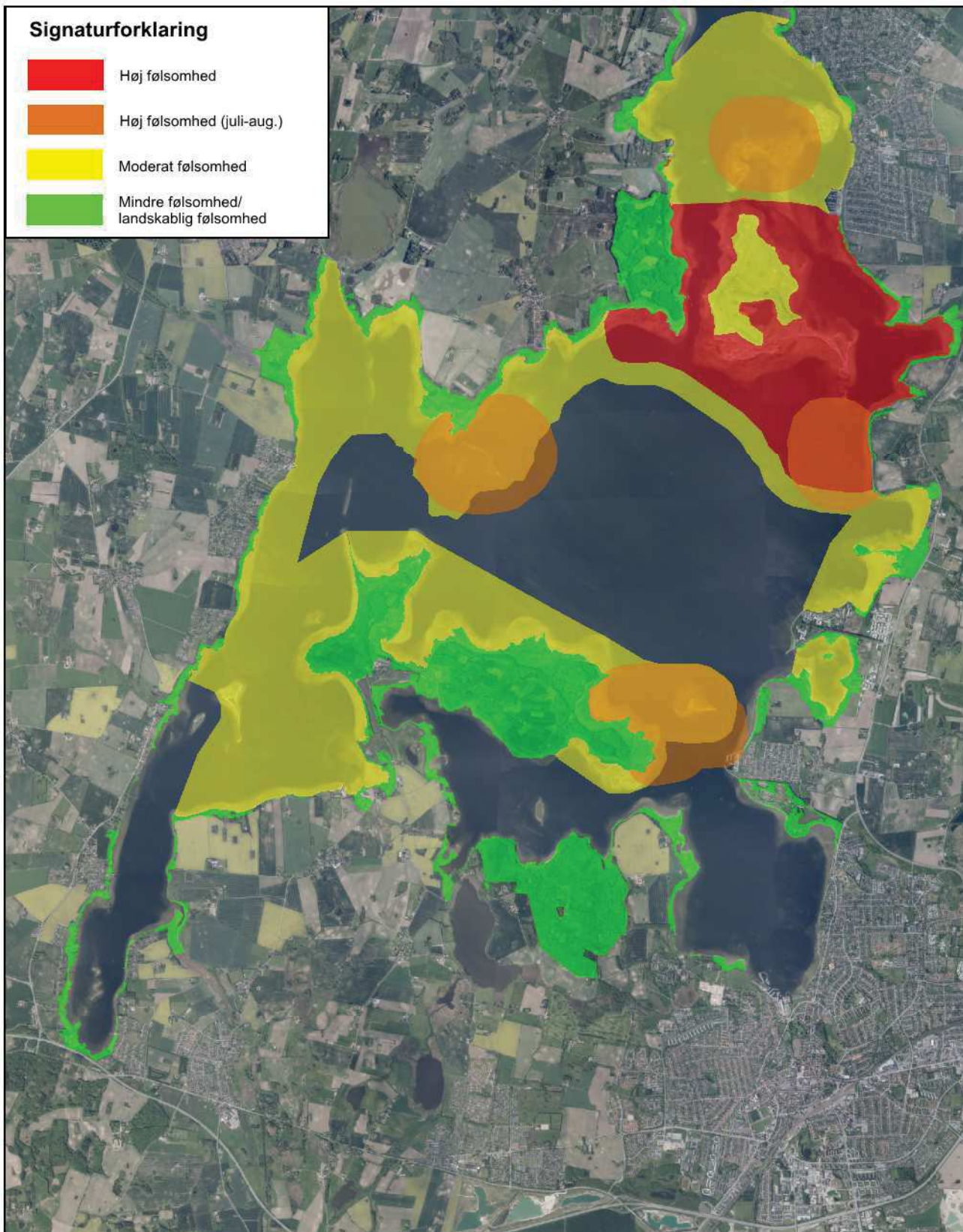
Dato 28-11-2019

Sagsbeh. Mikkel Eeg

Tlf. 24 84 78 99
Fax.

Signaturforklaring

- Høj følsomhed
- Høj følsomhed (juli-aug.)
- Moderat følsomhed
- Mindre følsomhed/
landskablig følsomhed

Følsomhedskortlægning - Roskilde Fjord

Langsom sejlads, august - februar

Nationalpark Skjoldungernes Land

Målestok 1:75000

Journalnr.

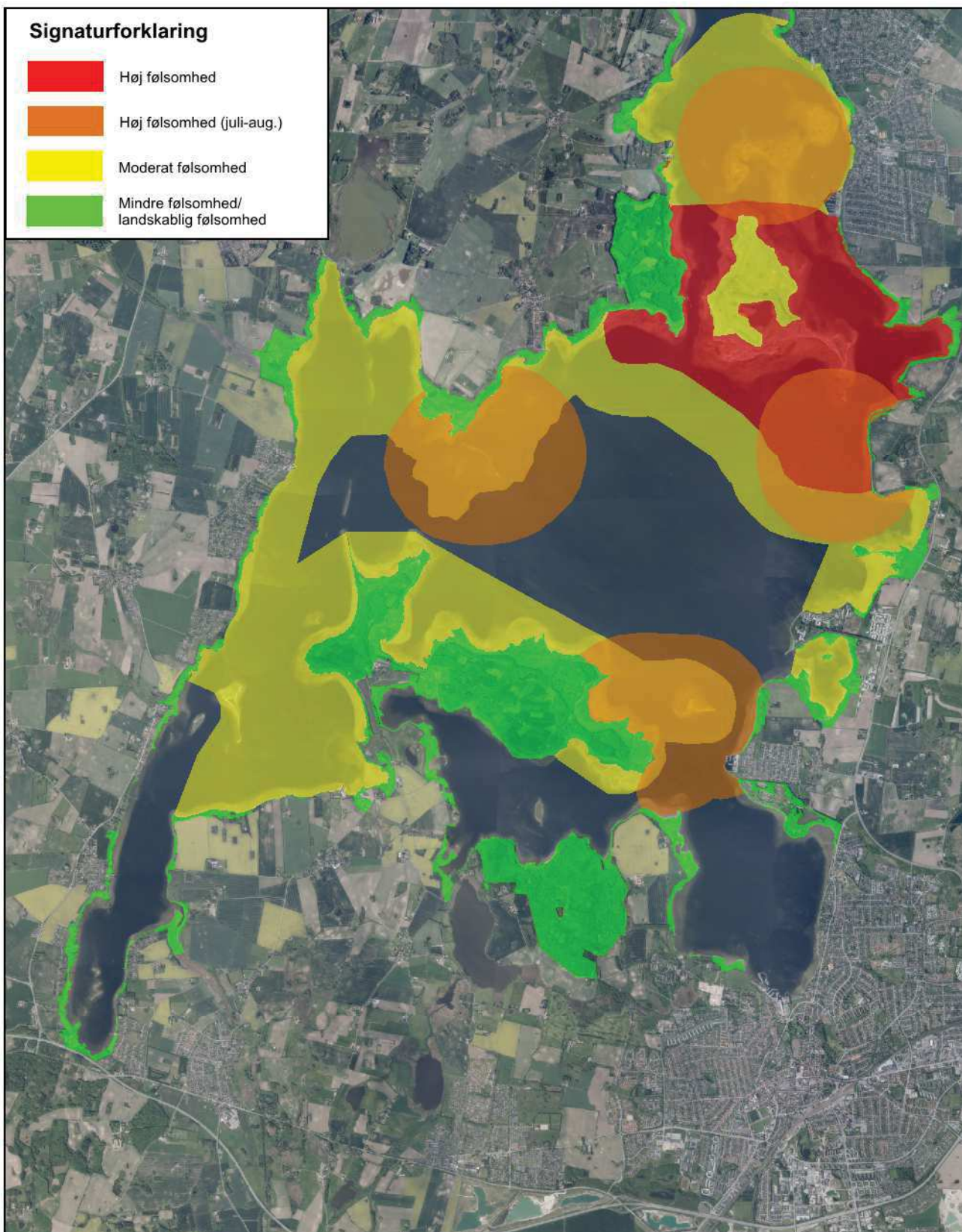
Dato 28-08-2019

Sagsbeh. Mikkel Eeg

Tlf. 24 84 78 99
Fax.

Signaturforklaring

- Høj følsomhed
- Høj følsomhed (juli-aug.)
- Moderat følsomhed
- Mindre følsomhed/
landskablig følsomhed

Følsomhedskortlægning - Roskilde Fjord

Hurtig sejlads, august - februar

Nationalpark Skjoldungernes Land

Målestok 1:75000

Journalnr.

Dato 28-11-2019

Sagsbeh. Mikkel Eeg

Tlf. 24 84 78 99
Fax.

Miljødirektoratets tilrådning til Klima- og miljødepartementet om endring av ferdselsforbudsperioden i sjøfuglreservater i Oslofjorden og Agder

Oktober 2024

Innhold

1. Forslag.....	4
2. Bakgrunn	4
3. Kunnskapsgrunnlag	5
4. Saksbehandling.....	9
5. Høring	9
6. Generelle merknader til endringsforslagene	11
7. Merknader til det enkelte området.....	19
7.1 Verneområder uten spesifikke merknader	19
7.2 Merknader til spesifikke verneområder	21
7.2.1 Nasjonalparker	21
Raet nasjonalpark, Arendal, Grimstad og Tvedestrand kommuner	21
Jomfruland nasjonalpark, Kragerø kommune	22
Færder nasjonalpark, Færder og Tønsberg kommuner	24
Ytre Hvaler nasjonalpark, Hvaler og Fredrikstad kommuner	26
7.2.2 Agder	27
Naturreservatene forvaltet av Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder, Kristiansand og Lindesnes kommuner	27
Øvrige naturreservater i Lindesnes kommune	30
Fire naturreservater i Kristiansand kommune	32
Gåseholmen og Slettholmen naturreservat, Kristiansand kommune	33
Øvre og Nedre Svinholmen naturreservat, Flekkefjord kommune.....	35
Jakobsholmen, Lilleholmen og Rundholmen naturreservat, Farsund kommune.....	36
Skogerøy-Lyngholmen naturreservat, Lillesand kommune.....	37
Stangholmen naturreservat, Risør kommune	38
Store Måkholmen naturreservat, Grimstad kommune	39
Lille Halsholmen naturreservat, Tvedestrand kommune.....	40
7.2.3 Akershus.....	40
Husbergøya naturreservat, Nesodden kommune	40
Nordre Skjælholmen naturreservat, Nesodden kommune	41
Søndre Skjælholmen naturreservat, Nesodden kommune	42
7.2.4 Oslo	43
Verneområdene i Oslo kommune	43
7.2.5 Telemark	45

Eggholmane dyrefredningsområde, Porsgrunn kommune.....	45
7.2.6 Vestfold	47
Åtte mindre verneområder i Færder kommune.....	47
Verneområdene i Holmestrand kommune	48
Marøyskjæra fuglefredningsområde, Sandefjord kommune	48
Flatholmen biotopvernområde, Larvik kommune	49
Bjønnesholmen biotopvernområde, Larvik kommune	50
7.2.7 Østfold.....	53
Verneområdene i Moss kommune.....	53
8. Miljødirektoratets vurdering.....	54
9. Miljødirektoratet tilrår	59
Kilder:	60
Vedlegg.....	60

1. Forslag

Miljødirektoratet tilrår endring av ferdselsforbudsperioden i 190 verneforskrifter i sjøfuglreservater i Østfold, Akershus, Oslo, Buskerud, Vestfold, Telemark og Agder fylker til å gjelde i perioden fra og med 15. mars til og med 15. august, og med dette oppnå en samordnet periode for hele Skagerakkysten.

Totalt omfatter tilrådingen endring av 190 verneforskrifter for naturvernområder i seks fylker:

- 56 verneområder i Agder, totalt 8,09 km² med ferdselsforbud.
- 42 verneområder i Akershus, totalt 1,21 km² med ferdselsforbud.
- 7 verneområder i Oslo, totalt 0,16 km² med ferdselsforbud.
- 29 verneområder i Telemark, totalt 2,63 km² med ferdselsforbud.
- 25 verneområder i Vestfold, totalt 4,86 km² med ferdselsforbud.
- 31 verneområder i Østfold, totalt 9,80 km² med ferdselsforbud.

Liste over alle verneområdene finnes i vedlegg 1.

2. Bakgrunn

Miljøet i Oslofjorden er truet. Torskebestanden er på et historisk lavt nivå. Ærfugl dør, Tareskogen og ålegrasengene blir mindre. Miljøgifter gjør at vi ikke bør spise fisk og skalldyr fra deler av fjorden. Marin forøpling og mikroplast er et alvorlig problem.

I 2021 la regjeringen frem en tiltaksplan for å ta vare på Oslofjorden: *Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv*. Flere tiltak i planen gikk ut på å ta vare på sjøfuglene i Oslofjorden, blant annet å gjennomgå ferdselsreguleringene i eksisterende sjøfuglreservater og eventuelt gjøre endringer.

Begrepet «sjøfuglreservater» er en samlebetegnelse på verneområder med formål å bevare hekkeplasser for sjøfugl spesielt i hekketiden. Sjøfuglreservater omfatter verneområder med ulik vernekategori, som naturreservater, biotopvernområder, og soner innenfor nasjonalpark.

Med virkning fra 1978 ble de første sjøfuglreservatene med ferdselsforbud opprettet. Formålet med dette var i vesentlig grad å beskytte viktige hekkeplasser for sjøfugl mot forstyrrelser i hekketida. Tidsperioden for ferdselsforbud ble satt fra 15. april til 15. juli. I 2009 ble verneplan for Oslofjorden – delplan sjøfugl vedtatt. Dette omfattet opprettelsen av noen nye reservater og samordning av ordlyden i forskriftene. Behov for å unngå forstyrrelser på hekkelassene i den kritiske hekkeperioden var en stor del av begrunnelsen også for disse vernevedtakene. I 2009 ble det vurdert å utvide

tidsperioden for ferdselsforbud til 31. juli. Resultatet ble at sluttdatoen 15. juli ble videreført etter en avveining på bakgrunn av hekkebiologi, hensynet til friluftsliv og praktiske hensyn.

I et flertall av sjøfuglreservatene gjelder også ferdselsforbudet på sjøen nærmere en 50 meter fra land. I resten av året skal ferdselen foregå slik at plante- og dyrelivet minst mulig skades og forstyrres. Der hvor det har vært aktuelt er det gitt unntak for ferdsel i forbindelse med yrkesfiske, husdyrbeiting, vedlikehold og drift av anlegg, samt i forbindelse med oppsyn, redningsaksjoner og tilsvarende virksomhet.

3. Kunnskapsgrunnlag

Bestandsnedgang

Det er ikke bare i Oslofjorden at sjøfuglbestandene sliter. Over hele Europa er sjøfuglbestandene i tilbakegang, og Norge huser over 20 prosent av all sjøfugl som hekker i Europa. Dette betyr at Norge har et betydelig nasjonalt og internasjonalt forvaltningsansvar for sjøfugl. Blant annet har vi mer enn 25 prosent av den europeiske bestanden av storskarv, fiskemåke, sildemåke og svartbak, som alle hekker langs Skagerakkysten. Av 54 sjøfuglarter som lever i norske kyst- og havområder er hele 32 av dem oppført på den norske rødlista fra 2021. Oversikten viser at flere av de vanlige sjøfuglartene som hekker langs Skagerakkysten klassifiseres som truet i Norge på grunn av klart synkende bestander. Data fra Seapops overvåking viser at bare i løpet av tiårsperioden 2005–2015 forsvant 30 prosent av sjøfuglene på det norske fastlandet.

Grunnen til nedgangen i sjøfuglbestandene er sammensatt, og det dreier seg blant annet om mattilgang, sykdom, predasjon og klimaendringer. Synkende bestander er i en situasjon hvor ungetap på grunn av forstyrrelser vil ha større relativ betydning for bestanden enn før.

Vurderingene i rødlista tar for seg utviklingen i hele Norge. Vi har i tillegg et godt kunnskapsgrunnlag om de lokale forholdene i alle fylkene, gjennom lokal overvåking av hekkende sjøfugl gjennomført av BirdLife Norge og den ornitologiske stasjonen på Færder. De lokale overvåkingene tilsier at de nasjonale trendene gjenspeiles langs hele Skagerakkysten. Overvåkingen viser at situasjonen er alvorlig for flere sjøfuglarter langs Skagerakkysten, og spesielt fiskemåke, hettemåke og makrellterne har hatt den mest alvorlige bestandsnedgangen.

Endret hekkeperiode

I forbindelse med oppdraget om å gjennomgå ferdselsreguleringene i eksisterende sjøfuglreservater har det blitt utarbeidet flere nye fagrapporter: *Variasjon i hekketidspunkt for ærfugl, måker og terner fra svenskegrensen til og med Agder i perioden 2013-2022* (Birdlife Norge Rapport 2023-3), *Vurdering av perioden for ferdselsforbudet i verneområder for sjøfugl i Telemark* (Birdlife Telemark 2023) og *Vurdering av hekkeperiode for sjøfugl – Ytre Oslofjord* (Store Færder ornitologiske stasjon 2023).

Hekkeperioden for sjøfugl strekker seg totalt sett over en stor del av våren og sommeren. Dette skyldes at artene har ulike hekkestrategier. Noen arter etablerer seg på hekkeplassene tidlig på våren, mens andre ikke er ferdige med å legge egg før langt ute i juni. Mellom artene er det også betydelig variasjon på hvor lang tid ungene trenger for å bli flygedyktige. Ærfugl etablerer seg på hekkeplassene fra begynnelsen av april og de store måkene gråmåke og svartbak allerede fra tidlig i mars. Andre arter er trekkfugler og ankommer landet senere på våren. Eksempler på dette er sildemåke og makrellterne hvor en betydelig del av ungene ikke er flygedyktige før i månedsskiftet juli/august. Tidsperiode for hekking kan også variere noe fra år til år på grunn av vær- og næringsforhold. I tillegg kan hekkeperioden forskyves dersom hekkeområdene blir påvirket av forstyrrelser eller predasjon i rugeperioden, ved at fuglene kan prøve på nytt og legge nye egg. Dagens periode med ferdselsforbud 15. april til 15. juli dekker ikke hele hekkeperioden for flere arter.

Følgende arters hekkebiologi starter før dagens ferdselsforbudsperiode:

- Ærfugl som etablerer seg og legger egg fra begynnelsen av april.
- Gråmåke som etablerer seg på hekkeplassen fra tidlig i mars og som kan begynne å legge egg fra omtrent 10. april.
- Svartbak som etablerer seg på hekkeplassen fra tidlig mars.
- Storskarv som etablerer seg på hekkeplassen fra begynnelsen av april.
- Toppskarv som etablerer seg på hekkeplassen fra begynnelsen av april.

Følgende arters hekkebiologi strekker seg utover dagens ferdselsforbudsperiode:

- Fiskemåke hvor en betydelig andel av ungene ikke er flygedyktige 15. juli, og som normalt har unger som ikke kan fly i slutten av juli.
- Sildemåke hvor en stor andel av ungene ikke er flygedyktige 15. juli, og som normalt har noen unger som ikke kan fly i begynnelsen av august.
- Gråmåke hvor en andel av ungene ikke er flygedyktige 15. juli, og som kan ha unger som ikke kan fly i begynnelsen av august.
- Svartbak hvor en betydelig andel av ungene ikke er flygedyktige 15. juli, og som kan ha unger som ikke kan fly i begynnelsen av august.

- Makrellterne hvor en betydelig andel av ungene ikke er flygedyktige 15. juli, og som kan ha unger som ikke kan fly i begynnelsen av august.
- Storskarv hvor en stor andel av ungene ikke er flygedyktige 15. juli, og som normalt har noen unger som ikke kan fly i begynnelsen av august.
- Toppskarv hvor en stor andel av ungene ikke er flygedyktige 15. juli, og som normalt har noen unger som ikke kan fly i begynnelsen av august.
- Teist hvor sannsynligvis en andel av ungene ikke har forlatt reiret 15. juli. Samlet er det grunnlag for å si at perioden fra 15. mars til 15. august dekker det meste av hekkeperioden for sjøfugl.

Dette oppdaterte kunnskapsgrunnlaget viser nå at det skjer forskyvinger i hekketiden for sjøfuglartene. Bare for den siste tiårsperioden er det påvist at sjøfuglene hekker tidligere og tidligere. Størst endring er det for sildemåke og gråmåke, med over seks dager tidligere hekking over tiårsperioden. Ved sammenligning mellom hekketid og nåværende ferdselsforbud framgår at fuglene starter hekkingen før ferdselsforbudet trer i kraft, og at ungene for alle arter ikke er flygedyktige når ferdselsforbudet er over. Det samme observerer Statsforvalteren gjennom den årlige forvaltningen av sjøfuglreservatene.

Sjøfuglene utsettes for en rekke stressfaktorer gjennom året som påvirker overlevelsen og hekkesuksessen for den enkelte art. Klimaforholdene har vist seg å forklare mye av variasjonen i sjøfuglenes hekkesuksess og overlevelse, og det er knyttet stor bekymring til hvordan de forventede klimaendringene vil påvirke hekketidspunkt i forhold til hvordan havoppvarming endrer tidspunktet for når sjøfuglenes næringstilgang er på topp. Dersom andre faktorer i tillegg begrenser hvor tidlig sjøfuglene klarer å hekke vil dette kunne ha dramatiske effekter på bestandenes hekkesuksess og videre rekruttering.

Forstyrrelser på hekkelokalitet vil være en slik faktor som begrenser sjøfuglenes anledning til å etablere seg i hekkeområdene og gå til hekking når forholdene er optimale. Antall dager fra fuglene ankommer hekkeområdet til egglegging varierer mellom artene. Ærfuglene kan bygge reir og legge egg få dager etter ankomst. Fiskemåker og hettemåker etablerer seg som regel 1-2 uker før egglegging, mens de store måkene kan etablere seg tidligere, fra månedsskiftet februar/mars langs Skagerakkysten. Hekkesesongen kan deles i ulike perioder etter etableringen: egglegging, ruging, ungeperioden samt dato for når ungene kan fly og forlate kolonien.

Effekten av forstyrrelser

En samlerapport fra NINA (Lorentsen & Follestad 2014) om effekter av forstyrrelser på kolonihekkende sjøfugler viser at menneskelig forstyrrelse av hekkende sjøfugler kan være negativt for mange arter. De vanligste resultatene av menneskelig forstyrrelse er at fuglene slutter å hekke i de mest forstyrrede områdene, at hekkesuksessen reduseres, at ungeveksten reduseres eller at energiforbruket til de voksne fuglene øker. Dette kan på sikt få negative følger for bestandsutviklingen hos artene som blir utsatt for menneskelig forstyrrelser. Studien til NINA viser at effektene av forstyrrelsene kan gi utslag selv om menneskene er på lang avstand.

Hekketiden er en sårbar tid for sjøfuglene og studiene fra NINA viser at de voksne fuglene ofte forlater reiret når mennesker nærmer seg. På varme dager kan dette føre til at egg eller unger blir overopphetet, mens de på kalde dager kan fryse i hjel. I tillegg er egg og unger utsatt for predasjon når foreldrene er borte. Når de voksne fuglene til stadighet må forlate reiret bruker de mer energi og i verste fall er de nødt til å prioritere egen overlevelse fremfor egg eller unger, og skyr reiret dersom de forstyrres for ofte over tid. Selv om noen arter, f.eks. ærfugl, tilsynelatende ikke reagerer på menneskelig ferdsel i nærheten av reiret er det vist at fuglenes puls øker opp mot fire ganger normalen og de skiller ut store mengder stresshormoner.

Endret friluftsliv

Menneskelig aktivitet i skjærgården har vært høy gjennom mange år. Den tydelige økning av mengde og bruk av båter og mindre farkoster i en stadig større del av hekketida veier tungt i vurderingene.

På sommeren og på fine vårdager er det svært mange brukere av skjærgården. De siste ti årene har det også skjedd tydelige endringer i hvordan mennesker benytter skjærgården. Kongelig Norsk Båtforbund (KNBF) har fått gjennomført Båtlivsundersøkelsen 2022. Undersøkelsen gir et representativt bilde av norsk fritidsbåtliv anno 2022. Oppsummeringen av denne nasjonale undersøkelsen viser at båtlivet i Norge står svært sterkt. 26,1 % av norske husstander har en eller flere fritidsbåter. Undersøkelsen estimerer godt over 1 million fritidsbåter i Norge som representerer en økning på 40 % på ti år. Salget av de mindre båtene er økende, og særlig kajaker og kanoer. Mindre båter gir andre typer opplevelser og muligheter. Hele en av fire sier de benytter båten som transport til «utilgjengelige steder» for å gå i land. Samtidig sier 84,2 % at naturopplevelse oppleves som det viktigste når man er ute og ferdes i fritidsbåt.

Samlet sett er det grunnlag for å si at totaleffekten av forstyrrelse er økende. Omfanget og endring i forstyrrelser er lite undersøkt i forbindelse med selve ferdselsforbudet. Det er likevel åpenbart at omfanget av mindre farkoster som brukes mer strandnært og i

grunne områder har fått betydelig større betydning for sjøfuglenes bruk av slike områder til næringsøk og rasteplasser. Det foreligger ingen undersøkelser av omfanget av overtredelser av ferdselsforbudet. Ferdselsforbud knyttet til sjøfuglreservatene vurderes fortsatt som effektivt for å begrense den direkte forstyrrelser fra menneskelig aktivitet.

4. Saksbehandling

Tiltaksplanen for Oslofjorden består av syv innsatsområder, og under innsatsområdet *Ivareta sårbare arter, utvalgte naturtyper og kulturminner* la regjeringen frem tiltaket *Gjennomgå ferdselsreguleringene i eksisterende sjøfuglreservater og eventuelt gjøre endringer*, tiltak 28.

Som en oppfølging av tiltaksplanen fikk Miljødirektoratet følgende oppdrag av Klima- og miljødepartementet i 2021: *Oversende tilråding om endringer i perioden med ferdselsforbud for verneområder i Oslofjorden, jf. Helhetlig tiltaksplan for Oslofjorden T28*. Etter dialog med departementet ble det gitt aksept for at oppdraget ble utvidet til også å gjelde for sjøfuglreservatene i Agder fylke, og på den måten få synkronisert perioden for hele Skagerakkysten. På grunn av saksbehandlingstid har oppdraget blitt utsatt i flere omganger, for å få gjennomført kunnskapsinnhenting, fylkesvise høringer og tilråding fra Statsforvalterne.

I tildelingsbrevet for 2023 fikk Statsforvalteren i Oslo og Viken, Statsforvalteren i Vestfold og Telemark og Statsforvalteren i Agder oppdrag om å vurdere behovet for å endre perioden med ferdselsforbud i sjøfuglreservater i Oslofjorden og Agder, og eventuelt gi tilråding om endring av verneforskriftene.

Statsforvalterne la forslag om endret ferdselsforbudsperiode ut på høring i perioden 15. september til 1. november 2023. Høringen ble lagt ut 15. september og sendt til flere hundre interessenter.

Statsforvalterne har vurdert de innkomne innspillene og leverte tilråding til om endring i ferdselsforbudsperioden i til sammen 190 verneforskrifter til Miljødirektoratet i desember 2023 og januar 2024. Statsforvalternes tilråding er vedlagt Miljødirektoratets tilråding, se vedlegg 5, 6 og 7.

5. Høring

Høringsforslaget innebærer utvidelse av nåværende ferdselsforbudsperiode f.o.m. 15. april t.o.m. 15. juli til utvidet periode f.o.m. 15. mars t.o.m. 15. august i totalt 190 verneforskrifter i seks fylker.

Høringen er annonsert i lokale og regionale aviser og på Statsforvalternes nettsider. I tillegg er verneforslaget sendt på høring til følgende parter:

Grunneiere, kommunene langs Skagerakkysten, fylkeskommunene, Kystverket, Forsvaret, Fiskeridirektoratet, Norges bondelag, Norges bonde- og småbrukarlag, en rekke lokale båt- og seilforeninger, kajakkclubber, havnevesen, turist- og friluftslivsforeninger, jeger- og fiskerforeninger, naturvernforeninger og enkelte velforeninger og andre bruker- og interesseorganisasjoner. De tre høringsbrevene med mottakerlister ligger vedlagt, se vedlegg 8, 9 og 10.

Høringene mottok 59 innspill. En del av høringsinnspillene var generelle om regelverket og hensyn, mens andre gikk direkte på enkeltforskrifter. Korte sammendrag av hovedinnholdet i innspillene og vår vurdering av dem følger i de to neste kapitelene. Alle innkomne innspill følger i sin helhet som vedlegg til vår tilrådning, se vedlegg 11, 12 og 13.

Vi har mottatt høringsinnspill fra følgende parter:

- Agder fylkeskommune
- Viken fylkeskommune
- Kommuner:
 - o Moss kommune
 - o Bymiljøetaten i Oslo kommune
 - o Holmestrand kommune
 - o Færder kommune
 - o Sandefjord kommune
 - o Kristiansand kommune
 - o Lindesnes kommune
- Jomfruland nasjonalparkstyre
- Færder nasjonalparkstyre
- Nasjonalparkstyret for Raet nasjonalpark
- Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder
- Oslofjordens friluftsråd
- Kystverket
- Forsvarsbygg
- Skjærgårdstjenesten Færder Enhet
- Norsk fyrforening
- NJFF Vest-Agder
- NJFF Aust-Agder
- NJFF Østfold
- Naturvernforbundet i Lillesand
- Naturvernforbundet i Follo-Moss
- Naturvernforbundet Bærum
- BirdLife Norge

- BirdLife Norge avd. Vest-Agder
- BirdLife Norge avd. Oslo og Akershus
- BirdLife Norge avd. Vestfold
- BirdLife Norge avd. Telemark
- Mølen ornitologiske stasjon
- Vest-Agder Bonde og Småbrukarlag
- Agder Bondelag
- Østfold Fiskerlag
- Småfisker'n avd. Tønsberg og omegn
- Raet Grunneierlag Tromøy
- Kystgrunneierlaget Sør
- Alve og Tromlingene grunneierlag
- Jomfruland hytteeierforening
- Sandefjord Motorbåtforening
- Agnes Båtforening
- Foreningen Heias Venner
- Stråholmens vel
- 16 privatpersoner/grunneiere
- Samlet uttalelse fra "grunneiere og båtfolk fra Søgne"

6. Generelle merknader til endringsforslagene

Et tematisk sammendrag av hovedinnholdet av generelle merknader til endringsforslagene følger i dette kapittelet. Gjennomgang av høringsinnspill knyttet til spesifikke forskrifter følger i kapittel 7.

Tidspunktet for ferdselsforbudet

Fem av høringsinnspillene er positive til utvidelse av perioden med ferdselsforbud, men i et mindre omfang enn foreslått i høringsdokumentene. To av disse gjelder enkeltforskrifter i Kristiansand kommune og verneområdene der Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen er forvaltningsmyndighet, og kommenteres under disse forskriftene i kapittel 7. Ingen høringsinnspill foreslår annet starttidspunkt enn 15.3. Agder fylkeskommune, Naturvernforbundet i Bærum og Småfisker'n avdeling Tønsberg og omegn, samt enkelte grunneiere er uenige i når ferdselsforbudet bør slutte. Agder fylkeskommune mener at ferdselsforbudet bør ende 31.7 av hensyn til friluftsliv, Naturvernforbundet i Bærum mener det er tilstrekkelig med en utvidelse til 31.7 for å dekke hekkesesongen for fuglene i Oslofjorden. Småfisker'n avdeling Tønsberg og omegn mener det ikke er behov for utvidelse utover dagens periode til 15.7. Vest-Agder Bonde og Småbrukarlag mener at fire uker forlengelse i begge ender er litt i overkant, men mener å utvide med det halv kan være et godt kompromiss.

Det har kommet inn få høringsinnspill direkte knyttet til spørsmålet om samordning av ferdselsforbudsperioden langs hele Skagerakkysten, kun en grunneier er uenig og mener at det vil være u hensiktsmessig å samordne regler, da det finnes ulike behov for vern på de ulike stedene.

Statsforvalternes kommentar:

Hekkeperioden for sjøfugl varierer fra art til art. Kunnskapsgrunnlaget viser at det samlet er grunnlag for å si at perioden fra 15. mars til 15. august dekker det meste av hekkeperioden for sjøfugl som gruppe. Dagens periode med ferdselsforbud 15. april til 15. juli dekker ikke hele hekkeperioden for flere arter. Både antall hekkende fugl og hvilke arter som hekker endrer seg over tid. For en langsiktig bevaring og forvaltning av sjøfuglenes hekkeplasser er det derfor nødvendig med en periode med ferdselsforbud som omfatter sjøfugl generelt, og ikke av hensyn til enkelte arter.

Miljødirektoratets kommentar:

Vi støtter Statsforvalternes vurdering og viser for øvrig til vår vurdering i kapittel 8.

Hensynet til friluftsliv

Agder fylkeskommune og Kristiansand kommune mener at ferdselsforbudet bør slutte tidligere enn foreslått i høringsdokumentene av hensyn til friluftslivet. Agder fylkeskommune peker på at det er flere statlig sikrede friluftslivsområder langs kysten som også er viktige sjøfuglområder. De viser til at noen av disse områdene har ferdselsforbud og samtidig er populære besøksmål for både båtfolk og padlere. De vurderer Agderskjærgården til å være et nasjonalt viktig friluftslivsområde, og at båtfolket bør gis anledning til å besøke disse områdene i slutten av sommerferien.

Også flere andre høringsinnspill tar opp temaet friluftsliv, men vurderer de negative effektene for friluftsliv til moderate sett i forhold til de positive effektene for sjøfuglene ved forlenget ferdselsforbudsperiode, og støtter forslaget om utvidet ferdselsforbudsperiode.

Statsforvalternes kommentar:

Friluftsliv og allmennhetens tilgang til natur er viktige hensyn, og tiltak som innebærer begrensninger ble vurdert nøye før høringen. Det vurderes at interessekonflikten er størst for utvidelsen med en måned i skoleferien i juli og august mens antall fritidsbrukere i skjærgården er på sitt høyeste. Det vises til at det i de forutgående verneprosessene på 70-tallet og i 2009 ble utelatt viktige hekkeholmer av hensyn til friluftsliv, og på flere større øyer ble det vern med ferdselsforbud bare de delene som var minst attraktive for friluftsliv. Dagens sjøfuglreservater utgjør samlet mindre enn tre

prosent av arealene i skjærgården. Mange av sjøfuglreservatene er lite attraktive og lite tilgjengelige på grunn av dårlige landstigningsforhold og få gode badestrender, og har dermed begrenset verdi for friluftslivet. Noen av områdene benyttes i dag til friluftsliv, i hovedsak på sommeren, men samlet sett vurderer vi at forlengelse av ferdselsforbudet i sjøfuglreservatene og nasjonalparksonene, vil ha en liten påvirkning på allmennhetens mulighet for friluftsliv.

Miljødirektoratets kommentar:

Vi støtter Statsforvalternes vurdering og viser for øvrig til vår vurdering i kapittel 8.

Landbruk

Alve og Tromlingene grunneierlag støtter utvidelsen, men mener ferdselsforbudet ikke må være til hinder for beiting og tilsyn med dyr på beite. Det samme mener Agder bondelag, Kystgrunneierlaget og to privatpersoner. Agder bondelag, Vest-Agder Bonde og Småbrukarlag og en grunneier mener også at et tidligere ferdselsforbud kun vil favorisere grågåsa som hekker tidlig, og er et problem for bøndene.

Statsforvalternes kommentar:

Utviklingen i bestanden av grågås har medført, og medfører, utfordringer for jordbruket. Grågås hekker ganske jevnt fordelt langs hele Skagerakkysten, og enkelte steder i innlandet. Det vil si at de hekker både utenfor og inne i sjøfuglreservatene, og vi har ikke informasjon som tilsier at sjøfuglreservatene er av særlig betydning for grågåsas bestandsutvikling. Sjøfuglreservatene utgjør kun en liten del av skjærgården, og er i hovedsak opprettet for å bevare viktige hekkeplasser for kolonihekkende sjøfugl. Vår vurdering er at forvaltning av sjøfuglreservater, og ferdselsrestriksjoner i denne sammenheng, ikke har noen nevneverdig påvirkning på bestanden av grågås. Basert på dette mener vi at en forlengelse av ferdselsforbudet i forkant av dagens, til 15. mars, ikke vil virke nevneverdig bestandsfremmende på grågås.

Sjøfuglreservatene har egen unntaksbestemmelse som ivaretar beiting i samsvar med tidligere bruksmåte og nødvendig ferdsel i denne forbindelse. Statsforvalteren legger til grunn at bestemmelsen, eller tilsvarende, videreføres i utvidelsestiden, og mener at dette sikrer at utvidelsen får små og akseptable konsekvenser for landbruksnæringen.

Miljødirektoratets kommentar:

Vi støtter Statsforvalternes vurdering og viser for øvrig til vår vurdering i kapittel 8.

Jakt

Moss kommune viser til at forskriftene har en unntaksbestemmelse knyttet til jakt, inkludert jakt på sjøfugl og fangst etter viltloven, men den gjelder ikke unntak fra

ferdselsforbudet. Kommunen ønsker avklart om et utvidet ferdselsforbud vil kunne påvirke jakt. Onsøy JFF, via NJFF Østfold, påpeker at jakten på sel foregår fra 2. januar til 30. april, og fra 1. august til 30. september. Ved utvidet ferdselsforbud vil flere holmer og skjær være ulovlige å benytte over lenger tid under seljakten. Hvaler JFF, via NJFF Østfold, mener utøvelse av jakt ikke vil bli vesentlig berørt av en slik utvidelse av perioden med ferdselsforbud i våre verneområder for sjøfugl. Østfold Fiskarlag ber om at det i bestemmelsene gis generell åpning for jakt på kystsel siden jakten på steinkobbe overlapper delvis med foreslått periode med ferdselsforbud.

Flere høringsinnspill, blant annet Lindesnes kommune, Onsøy JFF, Norsk Fyrforening og flere privatpersoner, peker på mink som en trussel mot sjøfuglene og nevner jakt på mink som et viktig tiltak for å ta vare på sjøfuglbestandene, og mener at det må legges til rette for jakt og fangst på predatorer, og ikke hindre jegere fra å jakte på predatorer.

Statsforvalternes kommentar:

I perioden da ferdsel er forbudt vil dette forhindre jaktutøvelse. Sjøfugljakt representerer den største jaktinteressen i kystområdene, men berøres ikke av forslaget på grunn av jaktstart på sjøen på dette kystavsnittet er 10. september. Jakt på land begrenses av utvidet ferdselsforbud for fem landlevende fuglearter, to gåsearter, rev og mink. Ut fra de få dagene jakten må utsettes, artenes forekomst på den årstida og verneområdenes andel av kystområdene vurderes interessekonflikten å være liten. Sel har jakttid både i begynnelsen og i slutten av den foreslåtte ferdselsforbuds-perioden, men kan likevel ikke jaktes i verneområdene mens det er ferdselsforbud. Seljakt er kvotebegrenset og kvoten fylles vanligvis etter få uker. Det vil derfor normalt ikke oppstå interessekonflikt på grunn av den foreslåtte endringen.

Minkbekjempelse følger den nasjonale handlingsplanen mot amerikansk mink med prioritering av innsatsområder og systematisk oppfølging helt inn i hekketida. Mye av feltarbeidet utføres av Statens Naturoppsyn.

Miljødirektoratets kommentar:

Vi støtter Statsforvalternes vurdering og viser for øvrig til vår vurdering i kapittel 8.

Fiske

Hvaler JFF, via NJFF Østfold, vurderer at utøvelse av fiske etter sjøørret og andre anadrom laksefisk, kan bli noe berørt fordi mange verneområder sammenfaller med gode fiskeplasser fra øyer og skjær. Spesielt gjelder dette tidlig vår. Hvaler JFF gir likevel sin tilslutning til utvidet ferdselsforbud da de anser en bærekraftig sjøfuglbestand som viktigere. Østfold Fiskarlag ber om at det gis generell adgang for fiske og fangst etter

Havressursloven med tilhørende forskrifter og fiske etter anadrom laksefisk med faststående redskaper etter Lov om anadrom laksefisk.

Statsforvalterens kommentar:

Utvidet ferdselsforbud vil begrense bruk av sjøfuglreservatene som fiskeplasser for fritidsfiske. Dette gjelder et begrenset antall steder, men kan likevel oppleves negativt lokalt. Det foreligger ikke noen samlet kartlegging av dette spesifikt for den aktuelle tidsperioden. Det generelle unntaket for ferdsel i yrkesfiske etter Havressursloven og Lov om anadrome laksefisk og innlandsfisk i dagens bestemmelser er ikke foreslått endret og vil bli videreført.

Miljødirektoratets kommentar:

Vi støtter Statsforvalternes vurdering og viser for øvrig til vår vurdering i kapittel 8.

Strandrydding

Oslofjorden Friluftsråd mener at det bør ligge inne en mulighet for dispensjon fra ferdselsforbudet for profesjonelle strandryddere som bl.a. Skjærgårdstjenesten, Oslofjordens Friluftsråd og Statens naturoppsyn som rydder sjøfuglkolonier for ilanddrevet marint avfall i mars. Onsøy Jeger og fiskerforening og Stråholmen vel håper også det blir mulig for kommuner å lage en dispensasjon for å kunne drive med strandrydding i områder med ferdselsforbud. Moss kommune mener at dersom perioden utvides til å gjelde f.o.m. 15. mars t.o.m. 15. august vil det kunne medføre utfordringer med å rydde marint søppel i verneområdene før ferdselsforbudet trer inn.

Statsforvalterens kommentar:

Opprydding av marint avfall er viktig også i sjøfuglenes hekkeområder, samtidig som det kan forstyrre tidlig hekking. Det at fuglene hekker tidligere gjenspeiler at våren generelt er tidligere og de praktiske mulighetene for å gjennomføre strandrydding vil også være tidligere. Likevel vil det enkelte år være vanskelig å gjennomføre dette før det foreslåtte ferdselsforbudet inntreffer. En forlengelse av ferdselsforbudet vil legge noe begrensning på det frivillige oppryddingsarbeidet. Forlengelse av ferdselsforbudet vil ikke ha påvirkning på opprydding i forvaltningsøyemed, og det vil være anledning for å gi dispensasjon til slike tiltak etter en konkret vurdering.

Bruk, vedlikehold og tilsyn av eksisterende bygg

Kystverket har et overordnet ansvar for fyrlykter, overetter, staker, jernstenger, fyrstasjoner m.m. Flere av disse er etablert i områdene som omfattes av høringen. Kystverket understreker at det er svært viktig at det legges til rette for at Kystverket kan gjøre tilsyn, vedlikehold og reparasjoner av navigasjonsinnretningene, spesielt ved akutte situasjoner som driftsstans. Kystverket ber om at det i vernebestemmelsene

gjøres unntak fra ferdselsrestriksjonene og gis en bestemmelse som tillater drift, tilsyn og vedlikehold av navigasjonsinnretninger i sjøfuglreservatene og nødvendig motorisert ferdsel i forbindelse med dette.

Norsk Fyrforening mener det er viktig at ferdselsforbud eller andre restriksjoner ikke er til hinder for den frivillige aktivitet med dugnader som legges ned på våre medlemsfyr i områdene som omfattes av verneforskriften og vil derfor påpeke at en eventuell utvidelse av tidsrommet for ferdselsforbudet kan være til hinder for den virksomheten som kommer allmennheten til gode. De presiserer at det fortsatt må være åpent for normal drift, vedlikehold og utleie av fyrstasjoner i vernesoner – slik at fyrstasjonene er tilgjengelig for allmennheten – også i hekketiden.

Statsforvalterens kommentar:

Sjøfuglreservatene har egne unntaksbestemmelser for å sikre drift, tilsyn og vedlikehold av fyrvesenets/Kystverkets anlegg. Disse bestemmelsene ble laget for å ivareta sikkerheten til sjøs gjennom en praktisk og funksjonell drift av bl.a. fyrstasjonene. Teknologisk utvikling har sørget for modernisering, og at vi nå har ubemannede fyr. Farledene har nylig fått oppgradert lykter og annen merking som krever minimalt med vedlikehold. I tillegg til fyrenes navigasjonsmessige verdi er fyrene og sjømerkene ofte spektakulære konstruksjoner med stor symbolverdi, og kan være kulturminner. Framleie og annen bruk av bygningsmassen til Kystverket mener Statsforvalteren må foregå på sjøfuglenes premisser utenfor forbudstiden, eller innenfor rammene som er satt i egne unntaksbestemmelser som fortsatt gjelder. Unntaksbestemmelser som er gitt for å sikre drift og vedlikehold av installasjonene til Kystverket, kan ikke uten videre overføres til andre formål/aktører, når installasjonen går ut av drift. Statsforvalteren mener det vil være hensiktsmessig at Miljødirektoratet vurderer om det er grunnlag for samtidig å endre slike (unntaks-)bestemmelser som henger sammen med ferdselsforbudet.

Miljødirektoratets kommentarer:

Unntaksbestemmelsene er gitt for å sikre drift og vedlikehold av installasjonene til Kystverket. Dette gjelder der Kystverket har bruk og rettigheter. På disse installasjonene kan andre gjennomføre det samme på vegne av Kystverket. Dersom det ikke er Kystverket som er eier av installasjonene må drift og vedlikehold skje i tråd med øvrige bestemmelser. Endring av andre bestemmelser enn ferdselsforbudsperioden har ikke vært på høring og vil som følge av dette ikke bli endret.

Grunneierrett

Flere grunneiere, inkludert Kystgrunneierlaget Sør, og Agder bondelag mener at dersom det innføres utvidet ferdselsforbud, må det være unntak for grunneiere slik at de kan gå tur på egen eiendom.

Statsforvalterens kommentar:

Grunnloven verner om privat eiendomsrett på overordnet nivå. Grunnlovens § 105 sier: «Fordrer statens tarv at noen må avgi sin rørlige eller urørlige eiendom til offentlig bruk, så bør han eller hun ha full erstatning av statskassen.» Dersom det offentlige trenger privat grunn til for eksempel utvidelse av en vei, kan dette bare gjøres mot erstatning til grunneieren. Grunnloven beskytter ikke eieren mot rådhetsbegrensninger. Slike kan innføres gjennom ordinær lovgivning. Byggeforbudet i strandsonen er eksempel på innskrenkning i eiendomsretten som eieren må akseptere uten å ha krav på erstatning fra det offentlige. Etter naturmangfoldloven kan det bestemmes at områder skal være fredet når dette ansees ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner, eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Sjøfuglreservatene og nasjonalparkene er opprettet med hjemmel i naturvernlovgivningen for å ta vare på sjøfuglene, og Statsforvalteren mener en noe redusert mulighet for ferdsel gjennom deler av året for bruk av sjøfuglreservater til turområder, ikke bør vesentlig vektlegges i denne saken.

Miljødirektoratets kommentar:

Vi støtter Statsforvalternes vurdering og henviser i tillegg til Naturmangfoldlovens § 50 om erstatningsbestemmelser: "En eier eller rettighetshaver i eiendom som helt eller delvis blir vernet som nasjonalpark, landskapsvernområde, naturreservat, biotopvernområde eller marint verneområde, har rett til erstatning fra staten for økonomisk tap når et vern medfører en vanskeliggjøring av igangværende bruk."

Informasjon og oppsyn

En rekke av høringsinstansene peker på behovet for økt informasjon, merking og oppsyn dersom det blir endringer i ferdselsforbudsperioden, og peker på at det må tilføres mer ressurser til oppsyn med sjøfuglområdene. Flere høringsinstanser påpeker behov for sterkere håndheving, økt oppsyn og tydeligere merking. Blant annet mener Oslo kommune at ferdselsrestriksjoner må følges opp med god skilting og annet informasjonsarbeid og tilsyn for at bestemmelsene skal få ønsket effekt.

Statsforvalterens kommentar:

Det vil bli laget et eget informasjonsopplegg ved innføring av endret ferdselsforbudsperiode. Dette vil omfatte nye underskilt, informasjon i media og på nett. SNO har oppsynsoppgaven og vil bli anmodet om økt oppsynsfrekvens.

Miljødirektoratets kommentar:

Vi støtter Statsforvalternes vurdering og vil bidra med informasjonsarbeidet fra nasjonalt hold.

Dynamisk vern

Nasjonalparkstyret for Raet nasjonalpark mener at forvaltningsleddet må gjennomføre omfattende og helhetlige tiltak for å ivareta sjøfugl gjennom hele året, og at dette med fordel kan være dynamisk i tråd med fuglenes biologi. De viser til at de i Danmark har de svært gode erfaringer med dynamisk forvaltning som følger fuglenes biologi fremfor kalenderen. Ved å sette ut skilt i god tid før hekketiden oppstart har man hindret forstyrrelser ved fuglenes etablering eller reirplass. Ubrukte områder blir gjort tilgjengelige for allmennheten. Skiltene fjernes først ved avsluttet hekking.

Jomfruland nasjonalparkstyre og Færder nasjonalparkstyre ber om en vurdering av om det bør etableres en dynamisk og kunnskapsbasert forvaltning av sjøfuglområdene, hvor man etablerer fuglereservater i tråd med hekkefuglenes bruk av områdene.

Agder fylkeskommune oppfordrer forvaltningen til å arbeide for en dynamisk, kunnskapsbasert forvaltning der man kan flytte vern i tråd med hekkefuglenes bruk av områder. Dette er muliggjort i dagens teknologiske samfunn. Dette vil kreve en innsats, men gevinsten vil være en større forståelse for at hekkende sjøfugl må hensyntas der de er.

Norsk Fyrforening har tro på en dynamisk forvaltning som følger fuglenes biologi fremfor kalenderen. Ved å gi god informasjon i forkant og sette ut skilt i god tid før hekketiden startet så vil man kunne hindre forstyrrelser av fuglenes etablering av reir eller søk etter en slik plass. Områder som ikke er i bruk av fuglene kan dermed gjøres tilgjengelige for allmennheten.

Statsforvalternes kommentar:

Vernebestemmelsene er gjort like ut fra behovet for vern og også for forståelse av vernet og hva det innebærer. Det er dermed ikke lagt til rette for dynamisk forvaltning på hver holme ut fra endringer i forekomst av fugl fra år til år. En innføring av denne type dynamisk vern vil kreve helt nye i vernebestemmelser.

Miljødirektoratets kommentar:

Vi støtter Statsforvalternes vurdering og viser for øvrig til vår vurdering i kapittel 8. I tråd med miljømål 1.2 skal et representativt utvalg av norsk natur skal tas vare på for kommende generasjoner. I dette ligger det en langsiktighet og vern må sees som en viktig form for langsiktig bevaring som tar vare på arters livsmiljø. Det vil alltid være variasjon i hvor stor grad arealer blir bruk av mobile arter. Årsakene til dette kan være mange, både menneskelige og naturlige. Det er likevel viktig å opprettholde verneområdene som et vern mot f.eks. nedbygging og annen forringelse av livsmiljøet.

Følgende høringsparter var utelukkende positive eller hadde ingen merknader til utvidelsen av ferdselsforbudsperioden:

Viken fylkeskommune, Bymiljøetaten i Oslo kommune, Lindesnes kommune, Moss kommune, Holmestrand kommune, Sandefjord kommune, Nasjonalparkstyret for Raet nasjonalpark, Jomfruland nasjonalparkstyre, Færder nasjonalparkstyre, Oslofjordens Friluftsråd, Forsvarsbygg, NJFF Vest-Agder, NJFF Aust-Agder, NJFF Østfold, Naturvernforbundet i Lillesand, Naturvernforbundet i Follo-Moss, BirdLife Norge, BirdLife Norge avd. Vest-Agder, BirdLife Norge avd. Oslo og Akershus, BirdLife Norge avd. Vestfold, BirdLife Norge avd. Telemark, Mølen ornitologiske stasjon, Raet Grunneierlag Tromøy, Alve og Tromlingene grunneierlag, Skjærgårdstjenesten Færder Enhet, Sandefjord Motorbåtforening, Agnes Båtforening og 3 privatpersoner/grunneiere.

Følgende høringsparter var generelt negative til utvidelse av ferdselsforbudsperioden:

Agder Bondelag, Norsk Fyrforening, Småfisker'n avd Tønsberg og 5 grunneiere.

7. Merknader til det enkelte området

7.1 Verneområder uten spesifikke merknader

Det kom ikke inn spesifikke merknader til noen av de følgende 121 verneområdene:

Agder:

Breivigskjæret naturreservat	Risøya naturreservat
Buøyskjæra naturreservat	Rivingen naturreservat
Hellesunds-Grønningen naturreservat	Ruholmen naturreservat
Helløyholmen naturreservat	Rødholman naturreservat
Kongsholmen naturreservat	Rørvikholmene naturreservat
Lille Lestholmen naturreservat	Seilskjærene naturreservat
Lille-Danmark naturreservat	Skydskjær naturreservat
Lyngholmen naturreservat	Stakketoskjæret naturreservat
Malmen naturreservat	Storskjæret naturreservat
Mannskjæret naturreservat	Sundholmen naturreservat
Markøy naturreservat	Terneholmen naturreservat
Rauna naturreservat	Østre Ertholmen naturreservat

Akershus:

Alv naturreservat	Ytre Vassholmen naturreservat
Demmekilskjæra biotopvernområde	Nordøstre Askeskjær naturreservat

Dokkskjæret biotopvernområde
 Dyna naturreservat
 Ertsvikskjær naturreservat
 Flatskjær dyrefredningsområde
 Geitungsholmen naturreservat
 Hjelpskjæra biotopvernområde
 Hvalskjæret naturreservat
 Høvikskjæra fuglefredningsområde
 Knerten naturreservat
 Kråkholmen fuglefredningsområde
 Lagmannsholmen naturreservat
 Langskjær naturreservat
 Lille Bjerøkøyskjær naturreservat
 Mellemskjær naturreservat
 Møkkalassene naturreservat
 Mølen naturreservat
 Naturreservat sør for Furuholmen
 naturreservat
 Nordre Sauholmen fuglefredningsområde

Telemark:

Brennevinsholmen østre biotopvernområde
 Bukkholmskjæra naturreservat
 Båtholmane biotopvernområde
 Fantholmane-Matløs biotopvernområde
 Flakvarpholmen biotopvernområde
 Furuholmen naturreservat
 Geitholmsundet naturreservat
 Kisteholmen biotopvernområde
 Kjeholmskjæra naturreservat
 Korset biotopvernområde
 Krogshavn naturreservat
 Kråka naturreservat
 Lagmannskjær naturreservat

Vestfold:

Bueskjær biotopvernområde
 Buvika/Rødskjær naturreservat
 Bølene fuglefredningsområde
 Ertholmen fuglefredningsområde
 Ferjeholmen fuglefredningsområde

Prinseskjær naturreservat
 Rogneskjær dyrefredningsområde
 Saltskjær biotopvernområde
 Sandholmen naturreservat
 Selskjær fuglefredningsområde
 Småskjær dyrefredningsområde
 Stakaskjær biotopvernområde
 Storskjær fuglefredningsområde
 Storskjær naturreservat
 Sundbyholmene naturreservat
 Svartskjæra naturreservat
 Terneholmen naturreservat
 Terneskjær naturreservat
 Tuskjær fuglefredningsområde
 Ulvungene naturreservat
 Ulykkesskjær naturreservat
 Vealøs naturreservat

Lille Såstein naturreservat
 Lindholmane naturreservat
 Omborsnesholmane naturreservat
 Ringsholmane fuglefredningsområde
 Rognholmen naturreservat
 Selskjæra naturreservat
 Soppekilen biotopvernområde
 Teineskjær biotopvernområde
 Torskholmen naturreservat
 Vestre Skjæret naturreservat
 Volls fjorden indre fuglefredningsområde
 Volls fjorden midtre fuglefredningsområde

Fugløyrogn naturreservat
Gumserøddøya fuglefredningsområde

Østøyskjæret biotopvernområde

Østfold:

Bjørneskjær biotopvernområde
Grindskjær dyrefredningsområde
Gåseskjær biotopvernområde
Gåseskjæra dyrefredningsområde
Haslau biotopvernområde
Knubben biotopvernområde
Kuskjæra biotopvernområde
Kråkerøyskjærgården naturreservat
Kurefjorden naturreservat
Langskjær naturreservat
Nordre Fugleskjær biotopvernområde
Suedauen biotopvernområde

Skjæløysundet naturreservat
Skomakerskjæra dyrefredningsområde
Skorpen biotopvernområde
Store Danmarkskjær biotopvernområde
Store Møkkalasset biotopvernområde
Søndre Missingen naturreservat
Søndre Sletter naturreservat
Teineholmen naturreservat
Vesle Sletter naturreservat
Øra naturreservat
Østre Rødskjær biotopvernområde
Østre Utengskjær dyrefredningsområde

Statsforvalternes tilrådning:

Statsforvalterne tilrår å utvide ferdselsforbudet for de listede 121 verneområdene til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Miljødirektoratets tilrådning:

Miljødirektoratet slutter seg til Statsforvalterens tilrådning og tilrår å endre ferdselsforbudsperioden i verneområdene til å gjelde fra 15. mars til 15. august.

Se generelle kommentarer i kapittel 6 og vurderinger i kapittel 8, og konkrete bestemmelser i endringsforskriftene i vedlegg 2, 3 og 4.

7.2 Merknader til spesifikke verneområder

7.2.1 Nasjonalparker

Raet nasjonalpark, Arendal, Grimstad og Tvedestrand kommuner

Det har kommet inn tre høringsuttalelser til endringsforslaget.

Nasjonalparkstyret for Raet nasjonalpark støtter utvidelse i hele den foreslåtte perioden. De spiller også inn flere andre tiltak som kan være aktuelle for å ta vare på sjøfuglene i Raet. Det foreslås bl.a. utvidelse av areal, nye vernesoner, samt at man bør vurdere å

verne rasteområder/furasjeringsområder. De viser også til eksempler fra dansk sjøfuglforvaltning med dynamisk vern.

Raet grunneierlag v/Åsulv Espeland skriver at tidsrommet for utvidelse er fornuftig, men har spørsmål om hvor i Raet nasjonalpark dette gjelder? Han påpeker at grunneierne må varsles og få uttale seg.

Alve og Tromlingene grunneierlag støtter utvidelsen når det gjelder sjøfuglreservatene, men mener ferdselsforbudet ikke må være til hinder for beiting og tilsyn med dyra.

Statsforvalteren i Agders kommentar:

Denne saken dreier seg kun om tidsrom for perioden med ferdselsforbud i sjøfuglreservatene. Av hensyn til sjøfuglene er det flere tiltak som kan bedre på situasjonen, men vi går ikke inn på det her.

Det fremkommer av høringen at forslaget gjelder sjøfuglreservatene og nasjonalparksoner (i Raet nasjonalpark) for sjøfugl i Agder. Grunneiere i disse områdene har fått tilsendt høringen og mulighet til å uttale seg. I tillegg er høringen annonsert i avis og tilgjengelig på Statsforvalterens nettside.

Sjøfuglreservatene har egen unntaksbestemmelse som ivaretar beiting i samsvar med tidligere bruksmåte og nødvendig ferdsel i denne forbindelse. Statsforvalteren legger til grunn at bestemmelsen, eller tilsvarende, videreføres i utvidelsestiden, og mener at dette sikrer at utvidelsen får små og akseptable konsekvenser for landbruksnæringen.

Statsforvalteren i Agders tilråding:

Statsforvalteren tilrår å utvide ferdselsforbudet i sone A i Raet nasjonalpark med unntak av Tromlingene fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Miljødirektoratets tilråding:

Miljødirektoratet viser for øvrig til de generelle kommentarene i kap. 6 og vurderingen i kap. 8 og slutter seg til Statsforvalterens tilråding og tilrår å utvide ferdselsforbudet i sone A i Raet nasjonalpark med unntak av Tromlingene fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Jomfruland nasjonalpark, Kragerø kommune

Det har kommet inn fire høringsuttalelser til endringsforslaget.

Jomfruland nasjonalparkstyre støtter utvidelse av perioden for ferdselsforbud i «sone B»-områdene i Jomfruland nasjonalpark. De viser til Jomfruland fuglestasjons overvåking av sjøfugl, og til rapport fra Birdlife Telemark som beskriver fugleunger som ikke kan fly ved opphør av dagens ferdselsforbud 15. juli. De siste 30 årene har fritidsbruken av skjærgården gjennomgått en endring. Det blir nevnt flere hytter, båter, nye ferdselsformer som vannscootere, kajaker, kiting og padlebrett. Det er båndtvang i sjøfuglområdene i nasjonalparken hele året. Statens naturoppsyn oppdager likevel en rekke brudd på båndtvangen hvert år. Når ferdselsforbudet oppheves 15. juli øker sannsynligheten for at løse hunder slippes på øyer med fugleunger som ikke kan fly. Utvidelse av ferdselsforbudet vil ha begrensninger på allmennhetens adgang til å utøve friluftsliv. Utvidelse på vårparten vil trolig ha mindre betydning for generelt friluftsliv enn utvidelse i etterkant. I forbindelse med forlengelse av tidsperioden for ferdselsforbudet bør det også vurderes: om areal rundt enkeltområder bør utvides; om det bør etableres en dynamisk forvaltning hvor man etablerer fuglereservater i tråd med hekkefuglenes bruk av områdene; om det bør gjennomføres en evaluering av fuglereservatene med sikte på å etablere nye områder med hekkende fugl i dag, og eventuelt oppheving av områder som ikke lenger benyttes til hekking; om det bør iverksettes tiltak for å beskytte rasteområder under vår- og høsttrekk og særlig viktige områder for matsøk.

Stråholmen vel er bekymret for den sterke bestandsnedgangen for en del fuglearter. Det er stor pågang og mange besøkende i perioder på sommeren med godt vær. Peker på flere forhold som kan være negativt for sjøfugl, og nødvendigheten av å innhente mer kunnskap om dette. Støtter forslaget om forlenget ferdselsforbud på premisser om at: forbudet gjøres gjeldende i 10 år, for deretter å evaluere tiltaket; Statens naturoppsyn må kontrollere oftere; informasjon må styrkes; det må gis dispensasjoner for strandrydding og punktering av gåseegg.

Jomfruland hytteeierforening stiller seg positive til forslaget. Dette innebærer en viss reduksjon i tilgjengelige turområder på Jomfruland, men det er ikke de mest besøkte delene av øya. Det rike fuglelivet er særdeles verdifullt og en viktig kvalitet ved øya.

Jens Dolva (grunneier på Stråholmen) mener en utvidelse av ferdselsforbudet vil medføre ulemper, som mindre muligheter for løping og roing, men hvis det viser seg at dette er helt nødvendig for å bevare enkelte fuglearter er det en pris som må betales.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemarks kommentar:

Denne saken dreier seg om tidsrom for perioden med ferdselsforbud i sjøfuglreservatene. Av hensyn til sjøfuglene er det flere tiltak som kan bedre på situasjonen, men vi går ikke inn på det her.

Det er naturlig at det gjøres vurderinger av effekten av endrede regler og andre forvaltningsgrep. Slike vurderinger kan medføre endringer, slik som vi nå gjør og foreslår i denne saken. Vi har imidlertid ikke anledning til å garantere at effekten av reglene vil evalueres etter 10 år, noe som også kan være et kort tidsperspektiv i denne sammenhengen. Informasjon er nødvendig for å skape forståelse for regelverket og for å gjøre det mulig å etterleve. I vår skjærgård, hvor det er stor menneskelig aktivitet, er oppsyn og håndhevelse av regelverket nødvendig for å begrense forstyrrelser av sjøfuglene i hekketiden. God informasjon og håndhevelse av regelverket er en viktig del av forvaltningen av sjøfuglreservatene, og vi påpeker dette i vår tilrådning. Regler for dispensasjoner, og adgangen til å gi dispensasjon, er ikke tema i denne saken om perioden for ferdselsforbud. Det kan være at forlengelse av perioden med ferdselsforbud vil medføre noen flere dispensasjonsvurderinger. Ferdselsforbudet legger ikke begrensninger på forvaltningsmyndighetens mulighet til å gjennomføre forvaltningsoppgaver.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemarks tilrådning:

Statsforvalteren tilrår å utvide ferdselsforbudet i sone B i Jomfruland nasjonalpark fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Miljødirektoratets tilrådning:

Miljødirektoratet viser for øvrig til de generelle kommentarene i kap. 6 og vurderingen i kap. 8 og slutter seg til Statsforvalterens tilrådning og tilrår å utvide ferdselsforbudet i sone B i Jomfruland nasjonalpark fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Færder nasjonalpark, Færder og Tønsberg kommuner

Det har kommet inn to høringsuttalelser til endringsforslaget.

Færder nasjonalparkstyre støtter utvidelse av perioden for ferdselsforbud i «sone B»-områder i Færder nasjonalpark. De siste 30 årene har fritidsbruken av skjærgården gjennomgått en endring. Det blir nevnt flere hytter, båter, nye ferdselsformer som vannscootere, kajaker, kiting og padlebrett. Viser til rapport fra Birdlife Telemark som beskriver fugleunger som ikke kan fly ved opphør av dagens ferdselsforbud 15. juli. Det er båndtvang i sjøfuglområdene i Færder nasjonalpark hele året. Statens naturoppsyn oppdager likevel en rekke brudd på båndtvangen hvert år. Når ferdselsforbudet oppheves 15. juli øker sannsynligheten for at løse hunder slippes på øyer med fugleunger som ikke kan fly. Utvidelse av ferdselsforbudet vil gi begrensninger på

allmennhetens adgang til å utøve friluftsliv. Utvidelse på vårparten vil trolig ha mindre betydning for generelt friluftsliv enn utvidelse i etterkant av dagens periode med ferdselsforbud. Færder nasjonalparkstyre vurderer at det likevel vil være mange tilgjengelige steder for utøvelse av friluftsliv, og støtter en utvidelse av ferdselsforbudet, i begge ender. I forbindelse med forlengelse av tidsperioden for ferdselsforbudet bør det også vurderes: om areal rundt enkeltområder bør utvides; om det bør etableres en dynamisk forvaltning hvor man etablerer fuglereservater i tråd med hekkfuglernes bruk av områdene; om det bør gjennomføres en evaluering av fuglereservatene med sikte på å etablere nye områder med hekkende fugl i dag, og eventuelt oppheving av områder som ikke lenger benyttes til hekking; om det bør iverksettes tiltak for å beskytte rasteområder under vår- og høsttrekk og særlig viktige områder for matsøk.

Færder kommune er positiv til en forlengelse av ferdselsforbudet som foreslått. Kommunen understreker betydningen av god informasjon for å sikre kunnskap og forståelse for regelverket. Likeledes viktig at regelverket håndheves, både av hensyn til sjøfuglene og til den alminnelige respekten for ferdselsforbudet. Uttalelsen ble vedtatt av hovedutvalg for plan, teknikk og miljø. Saksframlegget er lagt ved uttalelsen.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemarks kommentar:

Denne saken dreier seg om tidsrom for perioden med ferdselsforbud i sjøfuglreservatene. Av hensyn til sjøfuglene er det flere tiltak som kan bedre på situasjonen, men vi går ikke inn på det her.

Informasjon er nødvendig for å skape forståelse for regelverket og for å gjøre det mulig å etterleve. I vår skjærgård, hvor det er stor menneskelig aktivitet, er oppsyn og håndhevelse av regelverket nødvendig for å begrense forstyrrelser av sjøfuglene i hekketiden. God informasjon og håndhevelse av regelverket er en viktig del av forvaltningen av sjøfuglreservatene, og vi påpeker dette i vår tilråding.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemarks tilråding:

Statsforvalteren tilrår å utvide ferdselsforbudet i sone B i Færder nasjonalpark fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Miljødirektoratets tilråding:

Miljødirektoratet viser for øvrig til de generelle kommentarene i kap. 6 og vurderingen i kap. 8 og slutter seg til Statsforvalterens tilråding og tilrår å utvide ferdselsforbudet i sone B i Færder nasjonalpark fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Ytre Hvaler nasjonalpark, Hvaler og Fredrikstad kommuner

Det har kommet inn én høringsuttalelse til endringsforslaget.

Foreningen Heias Venner har som mål å ivareta hytta og installasjonene på Heia, holde den tilgjengelig og åpen for allmenheten og utrustet med ved, vann og nødutstyr. Foreningen ser at ferdselsforbud til og med 15. august kan føre til store problemer. Det vil utestenge store deler av dagens brukere som er sommerens båtfolk, fra å kunne oppleve Heia som den unike holmen den er. Foreningen mener at det medfører usikkerhet for interessen for Heia og den kulturhistoriske verdien. Heia Venner ønsker startdato 15. mars, men sluttdato 15. juli som tidligere, eventuelt et unntak eller mulighet til å søke om dispensasjon fra ferdselsforbudet.

Statsforvalteren i Oslo og Vikens kommentar:

Fyrene lå der ved etablering av vernet og nødvendig ferdsel ble ivaretatt i verneprosessen med lokal utforming av vernegrenser og generell tillatelse for ferdsel i deler av områder i samarbeid med Kystverket og kulturminnemyndighetene. Denne høringen omfatter kun utvidelsen av tidsperioden for eksisterende ferdselsforbud. Det blir ikke endring av andre bestemmelser.

Statsforvalteren i Oslo og Vikens tilråding:

Statsforvalteren tilrår å utvide ferdselsforbudet i sone C i Ytre Hvaler nasjonalpark fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Miljødirektoratets kommentar:

Det har verdi å opprettholde installasjonene på Heia som nødbu, slik at de kan benyttes ved nødstilfeller. Vi mener likevel at allmenn bruk av hytta vil føre til mye ferdsel ellers i en periode med sårbart fugleliv. Etter ferdselsperioden vil den fortsatt kunne benyttes til allmenn bruk og overnatting, og ivare ta den kulturhistoriske verdien.

Miljødirektoratets tilråding:

Miljødirektoratet viser for øvrig til de generelle kommentarene i kap. 6 og vurderingen i kap. 8 og slutter seg til Statsforvalterens tilråding og tilrår å utvide ferdselsforbudet i sone C i Ytre Hvaler nasjonalpark fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

7.2.2 Agder

Naturresevatene forvaltet av Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder, Kristiansand og Lindesnes kommuner

Det har kommet inn syv høringsuttalelser til endringsforslaget til de følgende ti verneområdene forvaltet av Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder:

- Herøya naturresevat, Kristiansand kommune
- Kjellingen naturresevat, Lindesnes kommune
- Oksø naturresevat, Kristiansand kommune
- Skjøringen naturresevat, Lindesnes kommune
- Slettingen naturresevat, Lindesnes kommune
- Songvaar, Hellersøya og Kubbøya naturresevat, Kristiansand kommune
- Store Lyngholmen naturresevat, Kristiansand kommune
- Store Vengelsholmen naturresevat, Lindesnes kommune
- Søndre Eggvær naturresevat, Lindesnes kommune
- Valløy naturresevat, Lindesnes kommune

Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder støtter de faglige anbefalingene om utvidelse av perioden med ferdselsforbud i sjøfuglresevatene, men mener det ikke er godt nok begrunnet behov for ferdselsforbud etter 1. august. De anbefaler 15. mars til 31. juli.

Kristiansand kommune er positive til økte livsbetingelser for sjøfugl, men helst ikke på bekostning av friluftslivet. De mener at mange av de 9 sjøfuglresevatene i Kristiansand kommune er viktige for friluftslivet og nevner spesielt Store Lyngholmen, Songvaar og Grønningen. Grønningen og Oksøy er kystledestinasjoner. De frykter ferdselsforbudet vil begrense bruken, og foreslår at ferdselsforbudet kun utvides i forkant av dagens, fra 15. april til 15. mars. Utvidelse i bakkant frem til 15. august vil være en stor ulempe for friluftslivet, mener de.

Lindesnes kommune er godt kjent med utfordringene til sjøfuglene og er grunnleggende positiv til alle tiltak som kan gjøres for å bedre situasjonen, og støtter en utvidelse av ferdselsforbudet til ny periode 15.mars – 15.august. Kommunen har 6 verneområder forvaltet av Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder, og er ikke kjent med at de er mye brukt til friluftsliv. Mange er værharde og lite tilgjengelige. De påpeker at Lindesnes kommune er med på et mink- og sjøfuglprosjekt, for å holde kommunen fri for mink i viktige hekkeområder. Ferdselsforbudet må ikke være til hinder for dette arbeidet. Kommunen påpeker også

Skjærgårdtjenestens arbeid med skilting i verneområdene. Dette kan være vanskelig å rekke før 15. mars, og det må kunne gis dispensasjon.

Agder fylkeskommune peker på at Agder har mange sikrede friluftslivsområder langs kysten som også omfatter viktige sjøfuglområder, blant annet Herøya naturreservat. De viser til at noen slike områder har både ferdselsforbud og omkringliggende områder uten, og at noen av disse områdene er populære besøksmål for både båtfolk og padlere. Fylkeskommunen er enig i at det er gode grunner for å utvide dato for ilandstigningsforbudet noe. Samtidig vurderer de at Agderskjærgården er et nasjonalt viktig friluftslivsområde, og at båtfolket bør gis anledning til å besøke disse områdene i slutten av sommerferien. Med bakgrunn i det mener de at ferdselsforbudet bør settes fra 15. mars til 31. juli. De mener også at nytt kunnskapsgrunnlag viser at mange sjøfugl hekker i områder uten vern, og at det bør vurderes mer dynamisk vern som flyttes i tråd med fuglenes bruk av områdene.

Grunneiere og båtfolk i Søgne v/ Randulf Roaldsnes mener ikke noe om utvidelsen i sin alminnelighet, men vil gjøre oppmerksom på en særlig uheldig konsekvens: En liten badeplass på Kubbøya ved Songvår fyr i Songvaar, Hellersøya og Kubbøya naturreservat vil ikke bli tilgjengelig om sommeren. Lokale folk mener dette er kronjuvelen i skjærgården. De mener det må finnes mulighet for å dispensere for bruk av denne plassen.

Jan Harald Syvertsen (grunneier i Skjøringen, Store Vengelshomen og Slettingen naturreservater) driver som sauebonde, og bruker reservatene som beiteområder. Han vil at bestemmelsene i den naturreservatene videreføres som i dag. Hvis ferdselsforbudet skal utvides utover fredningsvedtaket fra 1980 må det lages unntak fra ferdselsforbudet for grunneiere. Sauebeite, skjøtsel og tilsyn med dyrene skal fortsette som i dag.

Sverre Gunnar Syvertsen (grunneier i Slettingen naturreservat) er imot utvidelse utover 15. juli. Slettingen er viktig sauebeite og en fin ferieplass. Han vil som grunneier ha rett til å bruke holmen gjennom året.

Eivind Kaaløy (grunneier i Valløy naturreservat) gir noen egne betraktninger om utviklingen i Valløy naturreservat med endret artssammensetning og færre hekkende sjøfugler. Han mener det er manglende behov for vern. Han mener høringen mangler informasjon om hvilke endringer man ønsker å gjennomføre, og at det er en uforholdsmessig inngripen i eiendomsretten. Han mener grunneierkompensasjon og erstatning er en forutsetning. Han mener også at det vil være uhensiktsmessig å samordne regler, da det finnes ulike behov for vern på de ulike stedene.

Statsforvalteren i Agders kommentar:

Det er et solid faglig grunnlag for å kunne si at perioden med ferdselsforbud til 15. juli ikke dekker hele hekkeperioden for flere arter. Eksempler på dette er sildemåke og makrellterne, hvor en betydelig del av ungene ikke er flygedyktige før i månedsskiftet juli/august. Selv om hovedtyngden av sjøfuglungene er flygedyktige 31. juli, viser det seg at en god del av ungene ikke er flygedyktige før et godt stykke ut i august for flere arter. Forstyrrelser og predasjon kan også medføre forsinket leggetidspunkt, eller omlegging av kull. Dette medfører også at sårbarheten forskyves tilsvarende utover i sesong. Vi vet også at sjøfuglene er sårbare etter at de er blitt flygedyktige, slik at et ferdselsforbud som strekker seg litt lenger enn «flygedyktighet» vil kunne være positivt for sjøfuglene. Statsforvalteren mener det er dokumentert i den parallelle høringen (fra Agder til Svenskegrensen) at sjøfuglenes behov i hekketiden i dette området, sammenfaller i stor grad. Vurdert ut fra dette mener Statsforvalteren det vil være forvaltningsmessige fordeler med et samordnet regelverk.

På Agderkysten er det i overkant av 460 holmer og skjær som er statlig sikret for allment friluftsliv. Ut av disse er det 9 stk. som helt eller delvis omfattes av ferdselsforbudet i sjøfuglreservatene og nasjonalparksonene. Foruten Herøya i Kristiansand og Askerøy-Stangholme i Tvedestrand, er de fleste små, eller relativt små holmer, som er eksponerte og kuperte, med mye fjell og klipper. Vår oppfatning er at det aller meste av disse områdene ikke er spesielt egnet for friluftsliv, og at hensynet til sjøfuglene derfor bør veie tyngst i denne saken. Friluftsliv og allmennhetens tilgang til natur er viktige hensyn, og tiltak som innebærer begrensninger på dette blir nøye vurdert. Sjøfuglreservatene i Agder utgjør bare en veldig liten del av det som kan kalles skjærgården. Steel.C. (2003) oppgir at i underkant av 3 % av skjærgårdens øyareal i Agder er sjøfuglreservat. En enkel GIS-analyse tyder på «landområdene» med ferdselsforbud utgjør en enda mindre andel av kystlandskapet. I tillegg har mange av sjøfuglreservatene begrenset verdi for friluftslivet pga. blant annet sin beliggenhet og/eller topografi. Noen av områdene benyttes i dag til friluftsliv, i hovedsak på sommeren, men samlet sett vurderer vi at forlengelse av ferdselsforbudet i sjøfuglreservatene vil ha en liten påvirkning på allmennhetens mulighet for friluftsliv i Agders skjærgård.

Sjøfuglreservatene og nasjonalparken er opprettet med hjemmel i naturvernlovgivningen for å ta vare på sjøfuglene, og Statsforvalteren mener en noe redusert mulighet for ferdsel og rekreasjon gjennom deler av året for bruk av sjøfuglreservater til tuområder, ikke bør vesentlig vektlegges i denne saken.

I perioden med ferdselsforbud vil dette forhindre ordinær jakt på mink. Ferdelsforbudet forhindrer likevel ikke forvaltningsmyndigheten fra å iverksette tiltak og skjøtsel, eller innvilge dispensasjon til jakt eller andre tiltak som fremmer verneverdiene i verneområdet, og ikke er i strid med verneformålet. Dette må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle.

Opprydding av marint avfall er viktig også i sjøfuglernes hekkeområder, og en forlengelse av ferdselsforbudet vil legge noe begrensning på det frivillige oppryddingsarbeidet. Forlengelse av ferdselsforbudet vil ikke ha stor påvirkning på opprydding i forvaltningsøyemed, og det vil være anledning for å gi dispensasjon til slike tiltak etter en konkret vurdering.

Sjøfuglreservatene har egen unntaksbestemmelse som ivaretar beiting i samsvar med tidligere bruksmåte og nødvendig ferdsel i denne forbindelse. Statsforvalteren legger til grunn at bestemmelsen, eller tilsvarende, videreføres i utvidelsestiden, og mener at dette sikrer at utvidelsen får små og akseptable konsekvenser for landbruksnæringen.

Statsforvalteren i Agders tilrådning:

Statsforvalteren tilrår å utvide ferdselsforbudet i de ti naturreservatene fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Miljødirektoratets tilrådning:

Miljødirektoratet viser for øvrig til de generelle kommentarene i kap. 6 og vurderingen i kap. 8 og slutter seg til Statsforvalterens tilrådning og tilrår å utvide ferdselsforbudet i de ti naturreservatene fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Øvrige naturreservater i Lindesnes kommune

Det har kommet inn to høringsuttalelser til endringsforslaget til de følgende ti naturreservatene i Lindesnes kommune som forvaltes av Statsforvalteren i Agder:

- Agneskjæret naturreservat
- Bjørnen naturreservat
- Guleholmane naturreservat
- Hummerholmen naturreservat
- Kjorten naturreservat
- Klovholmene naturreservat
- Olavskjæran naturreservat
- Skotholmen naturreservat

- Småskjæran naturreservat
- Udvåre naturreservat

Lindesnes kommune er godt kjent med utfordringene til sjøfuglene og er grunnleggende positiv til alle tiltak som kan gjøres for å bedre situasjonen, og støtter en utvidelse av ferdselsforbudet til ny periode 15.mars – 15.august. Kommunen har 10 verneområder forvaltet av Statsforvalteren, og er ikke kjent med at de er mye brukt til friluftsliv. Mange er værharde og lite tilgjengelige.

Agder fylkeskommune peker på at Agder har mange sikrede friluftslivsområder langs kysten som også omfatter viktige sjøfuglområder, blant annet Hummerholmen naturreservat. Fylkeskommunen er enig i at det er gode grunner for å utvide dato for ilandstigningsforbudet noe. Samtidig vurderer de at Agderskjærgården er et nasjonalt viktig friluftslivsområde, og at båtfolket bør gis anledning til å besøke disse områdene i slutten av sommerferien. Med bakgrunn i det mener de at ferdselsforbudet bør settes fra 15. mars til 31. juli.

Statsforvalteren i Agders kommentar:

På Agderkysten er det i overkant av 460 holmer og skjær som er statlig sikret for allment friluftsliv. Ut av disse er det 9 stk. som helt eller delvis omfattes av ferdselsforbudet i sjøfuglreservatene og nasjonalparksonene. Foruten Herøya i Kristiansand og Askerøy-Stangholme i Tvedestrand, er de fleste små, eller relativt små holmer, som er eksponerte og kuperte, med mye fjell og klipper. Vår oppfatning er at det aller meste av disse områdene ikke er spesielt egnet for friluftsliv, og at hensynet til sjøfuglene derfor bør veie tyngst i denne saken. Friluftsliv og allmennhetens tilgang til natur er viktige hensyn, og tiltak som innebærer begrensninger på dette blir nøye vurdert. Sjøfuglreservatene i Agder utgjør bare en veldig liten del av det som kan kalles skjærgården. Steel.C. (2003) oppgir at i underkant av 3 % av skjærgårdens øyareal i Agder er sjøfuglreservat. En enkel GIS-analyse tyder på «landområdene» med ferdselsforbud utgjør en enda mindre andel av kystlandskapet. I tillegg har mange av sjøfuglreservatene begrenset verdi for friluftslivet pga. blant annet sin beliggenhet og/eller topografi. Noen av områdene benyttes i dag til friluftsliv, i hovedsak på sommeren, men samlet sett vurderer vi at forlengelse av ferdselsforbudet i sjøfuglreservatene vil ha en liten påvirkning på allmennhetens mulighet for friluftsliv i Agders skjærgård.

Statsforvalteren i Agders tilrådning:

Statsforvalteren tilrår å utvide ferdselsforbudet i de ti naturreservatene fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Miljødirektoratets tilrådning:

Miljødirektoratet viser for øvrig til de generelle kommentarene i kap. 6 og vurderingen i kap. 8 og slutter seg til Statsforvalterens tilrådning og tilrår å utvide ferdselsforbudet i de ti naturreservatene fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Fire naturreservater i Kristiansand kommune

Det har kommet inn én høringsuttalelse til endringsforslaget til de følgende fire naturreservatene i Kristiansand kommune som forvaltes av Statsforvalteren i Agder:

- Brattholmene naturreservat
- Revsund naturreservat
- Skjede naturreservat
- Terneholmen og Grønningen naturreservat

Kristiansand kommune er positive til økte livsbetingelser for sjøfugl, men helst ikke på bekostning av friluftslivet. De mener at mange av de 9 sjøfuglreservatene i Kristiansand kommune er viktige for friluftslivet og nevner spesielt Store Lyngholmen, Songvaar og Grønningen. Grønningen og Oksøy er kystledestinasjoner. De frykter ferdselsforbudet vil begrense bruken, og foreslår at ferdselsforbudet kun utvides i forkant av dagens, fra 15. april til 15. mars. Utvidelse i bakkant frem til 15. august vil være en stor ulempe for friluftslivet, mener de.

Statsforvalteren i Agders kommentar:

Friluftsliv og allmennhetens tilgang til natur er viktige hensyn, og tiltak som innebærer begrensninger på dette blir nøye vurdert. Sjøfuglreservatene i Agder utgjør bare en veldig liten del av det som kan kalles skjærgården. Steel.C. (2003) oppgir at i underkant av 3 % av skjærgårdens øyareal i Agder er sjøfuglreservat. En enkel GIS-analyse tyder på «landområdene» med ferdselsforbud utgjør en enda mindre andel av kystlandskapet. I tillegg har mange av sjøfuglreservatene begrenset verdi for friluftslivet pga. blant annet sin beliggenhet og/eller topografi. Noen av områdene benyttes i dag til friluftsliv, i hovedsak på sommeren, men samlet sett vurderer vi at forlengelse av ferdselsforbudet i sjøfuglreservatene og nasjonalparksonene, vil ha en liten påvirkning på allmennhetens mulighet for friluftsliv i Agders skjærgård. Det samme gjelder i stor grad også i Kristiansand.

Statsforvalteren i Agders tilrådning:

Statsforvalteren tilrår å utvide ferdselsforbudet i de fire naturreservatene fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Miljødirektoratets tilråding:

Miljødirektoratet viser for øvrig til de generelle kommentarene i kap. 6 og vurderingen i kap. 8 og slutter seg til Statsforvalterens tilråding og tilrår å utvide ferdselsforbudet i de fire naturreservatene fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Gåseholmen naturreservat, Kristiansand kommune

Gåseholmen er en liten holme med en fritidsbolig mellom Vestre Randøya og Ledholmen i Kristiansand kommune. Den er del av Gåseholmen naturreservat og ferdselsforbudet her dekker hele holmen, og legger stor begrensning på bruk av holmen som feriested. Vi har mottatt høringsinnspill fra eiere, og de skriver at de gjeldende ferdselsforbud til 15. juli er til å leve med, og at de opplever at de hekkende fuglene her forlater området før 15. juli. Overvåkingen av sjøfuglreservater gjennom flere tiår viser at sjøfuglenes bruk av hekkeplassene vanligvis ikke er stabil, men er generelt i endring. Både antall hekkende fugl og hvilke arter som hekker endrer seg over tid. For en langsiktig bevaring og forvaltning av sjøfuglenes hekkeplasser er det derfor nødvendig med en periode med ferdselsforbud som omfatter sjøfugl generelt og ikke av hensyn til enkelte arter. For å begrense ulempen for eierne av fritidsboligen på Gåseholmen vil vi derfor foreslå et unntak som innebærer lovlig ferdsel for eierne/brukerne i sjøfuglreservatet etter 15. juli, men bare dersom hekkende sjøfugl har forlatt området. For allmennheten foreslår vi at perioden med ferdselsforbudet vil være som for de andre sjøfuglreservatene.

Det har kommet inn tre høringsuttalelser til endringsforslaget.

Kristiansand kommune er positive til økte livsbetingelser for sjøfugl, men helst ikke på bekostning av friluftslivet. De mener at mange av de 9 sjøfuglreservatene i Kristiansand kommune er viktige for friluftslivet. De frykter ferdselsforbudet vil begrense bruken, og foreslår at ferdselsforbudet kun utvides i forkant av dagens, fra 15. april til 15. mars. Utvidelse i bakkant frem til 15. august vil være en stor ulempe for friluftslivet, mener de.

Agder fylkeskommune peker på at Agder har mange sikrede friluftslivsområder langs kysten som også omfatter viktige sjøfuglområder. De viser til at noen slike områder har både ferdselsforbud og omkringliggende områder uten, og at noen av disse områdene er populære besøksmål for både båtfolk og padlere, blant annet Ledholmen friluft som

ligger i Gåseholmen og Slettholmen naturreservat. Fylkeskommunen er enig i at det er gode grunner for å utvide dato for ilandstigningsforbudet noe. Samtidig vurderer de at Agderskjærgården er et nasjonalt viktig friluftslivsområde, og at båtfolket bør gis anledning til å besøke disse områdene i slutten av sommerferien. Med bakgrunn i det mener de at ferdselsforbudet bør settes fra 15. mars til 31. juli.

Geir Inge Vik (grunneier) er i utgangspunktet positiv til utvidelse av ferdselsforbudet. Basert på egne erfaringer på Gåseholmen, mener han at utvidelse frem til 15. august er unødvendig lenge. Han ønsker heller at perioden blir fra 15. mars til 31. juli/1. aug. Han foreslår også egne unntak for grunneierne. F.eks. at de kan foreta egne vurderinger på stedet dersom fuglene er flygedyktige/har forlatt hekkeplassen. Dersom det blir tilfelle, kan forbudet godt vare frem til 15. aug.

Statsforvalteren i Agders kommentar:

Friluftsliv og allmennhetens tilgang til natur er viktige hensyn, og tiltak som innebærer begrensninger på dette blir nøye vurdert. Sjøfuglreservatene i Agder utgjør bare en veldig liten del av det som kan kalles skjærgården. Steel.C. (2003) oppgir at i underkant av 3 % av skjærgårdens øyareal i Agder er sjøfuglreservat. En enkel GIS-analyse tyder på «landområdene» med ferdselsforbud utgjør en enda mindre andel av kystlandskapet. I tillegg har mange av sjøfuglreservatene begrenset verdi for friluftslivet pga. blant annet sin beliggenhet og/eller topografi. Noen av områdene benyttes i dag til friluftsliv, i hovedsak på sommeren, men samlet sett vurderer vi at forlengelse av ferdselsforbudet i sjøfuglreservatene og nasjonalparksonene, vil ha en liten påvirkning på allmennhetens mulighet for friluftsliv i Agders skjærgård.

Hekkeperioden for sjøfugl varierer fra art til art. Samlet er det grunnlag for å si at perioden fra 15. mars til 15. august dekker det meste av hekkeperioden for sjøfugl som gruppe. Dagens periode med ferdselsforbud 15. april til 15. juli dekker ikke hele hekkeperioden for flere arter. Selv om enkelte sjøfuglreservater har hatt kolonier av samme art gjennom mange år, viser overvåkingen av sjøfuglreservater gjennom flere tiår at sjøfuglenes bruk av hekkeplassene vanligvis ikke er stabil, men er generelt i endring. Både antall hekkende fugl og hvilke arter som hekker endrer seg over tid. For en langsiktig bevaring og forvaltning av sjøfuglenes hekkeplasser er det derfor nødvendig med en periode med ferdselsforbud som omfatter sjøfugl generelt, og ikke av hensyn til enkelte arter. På Gåseholmen har det tidligere hekket en stor koloni fiskemåke og terner. Disse er nå forsvunnet, og i hovedsak hekker nå arter som svartbak, ærfugl og grågås, som gjerne vil være ferdige før 15. august.

For å begrense ulempen for eierne av eksisterende hytte på Gåseholmen vil vi tilråde et unntak som innebærer lovlig ferdsel for eierne i sjøfuglreservatet etter 15. juli, men bare

dersom hekkende sjøfugl har forlatt området. For allmennheten foreslår vi at perioden med ferdselsforbudet vil være som for de andre sjøfuglreservatene.

Statsforvalteren i Agders tilrådning:

Statsforvalteren tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Statsforvalteren tilrår følgende unntaksbestemmelse unntaksbestemmelse:

«Bestemmelsene i pkt. IX er ikke til hinder for at brukere av fritidsbebyggelsen på holmen kan ferdes og oppholde seg i verneområdet på Gåseholmen etter 15. juli i de tilfellene hvor sjøfuglene har avsluttet sin hekkeaktivitet i området».

Miljødirektoratets kommentar:

Det finnes allerede en unntaksbestemmelse i verneforskriftens bestemmelse IV som gjør at vernebestemmelsene ikke er til hinder for bruk og vedlikehold av hytte på Gåseholmen, og nødvendig ferdsel i denne forbindelse.

Miljødirektoratets tilrådning:

Miljødirektoratet viser for øvrig til de generelle kommentarene i kap. 6, vurderingen i kap. 8 og kommentaren om allerede eksisterende unntak for bruk av hytte på Gåseholmen. Miljødirektoratet tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Øvre og Nedre Svinholmen naturreservat, Flekkefjord kommune

Øvre Svinholmen er en veldig liten holme i Stolsfjorden i Flekkefjord kommune. Den er del av Øvre og Nedre Svinholmen naturreservat. Grunneierne her har en fritidsbolig som ligger tett inntil verneområdet. Vi har ikke mottatt høringsinnspill fra grunneierne, men en utvidelse av ferdselsforbudet med to måneder vil være svært inngripende for bruken av fritidsboligen og holmen. Overvåkingen av sjøfuglreservater generelt gjennom flere tiår viser at sjøfuglenes bruk av hekkeplassene vanligvis ikke er stabil, men er generelt i endring. Både antall hekkende fugl og hvilke arter som hekker endrer seg over tid. For en langsiktig bevaring og forvaltning av sjøfuglenes hekkeplasser er det nødvendig med en periode med ferdselsforbud som omfatter sjøfugl generelt og ikke av hensyn til dagens eller tidligere situasjon. For Øvre og Nedre Svinholmen har vi data som viser at den tidligere fiskemåke og makrellternekolonien forsvant midt på 1990-tallet. De senere årene viser et fåtall hekkende par arter, stort sett på Nedre Svinholmen. For å begrense ulempen for eierne av Øvre Svinholmen, og sikre likebehandling, vil vi foreslå et unntak som innebærer lovlig ferdsel for eierne/brukerne i

sjøfuglreservatet etter 15. juli, men bare dersom hekkende sjøfugl har forlatt området. For allmennheten foreslår vi at perioden med ferdselsforbudet vil være som for de andre sjøfuglreservatene.

Det har ikke kommet inn noen høringsuttalelser til endringsforslaget.

Statsforvalteren i Agders tilrådning:

Statsforvalteren tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Statsforvalteren tilrår følgende unntaksbestemmelse:

«Bestemmelsene i pkt. IX er ikke til hinder for at brukere av fritidsbebyggelsen på holmen kan ferdes og oppholde seg i verneområdet på Øvre Svineholmen etter 15. juli i de tilfellene hvor sjøfuglene har avsluttet sin hekkeaktivitet i området».

Miljødirektoratets kommentar:

Det er viktig at eventuelle unntaksbestemmelser er enkle å forholde seg til for brukerne. De må ikke levne tvil om noe er forbudt eller ikke og ikke legge opp til at man skal gjøre skjønnsmessige vurderinger, f.eks. av om sjøfuglene har avsluttet sin hekkeaktivitet. Dette vil gjøre bestemmelsene enklere for brukeren og enklere for oppsynet å kontrollere.

Miljødirektoratets tilrådning:

Miljødirektoratet viser for øvrig til de generelle kommentarene i kap. 6 og vurderingen i kap. 8 og slutter seg til Statsforvalterens tilrådning og tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Miljødirektoratet tilrår følgende unntaksbestemmelse i kap. X:

«Bestemmelsene i pkt. IX er ikke til hinder for at brukere av fritidsbebyggelsen på Øvre Svinholmen kan ferdes og oppholde seg på Øvre Svinholmen og i sjøen rundt denne holmen etter 15. juli.»

Jakobsholmen, Lilleholmen og Rundholmen naturreservat, Farsund kommune

Det har kommet inn to høringsuttalelser til endringsforslaget.

Holger Reisvaag bor i nærheten av reservatet forteller om egne erfaringer fra Jakobsholmen der han har observert at fuglene bryr seg lite om folk, men om rovfugl og særlig hubro. Han mener det betyr lite å utvide fredningstiden, men det gjør ikke noe for

lokalbefolkningen om så gjøres. Han anbefaler heller andre tiltak som mer dynamisk vern, midlertidig vern der det trengs og uttak av hubro.

Statsforvalteren i Agders kommentar:

Hvordan fuglene reagerer på forstyrrelser varierer fra art til art. I tillegg vil det kunne forekomme forskjellig atferdsmønster innenfor arten på situasjoner ut fra sted og erfaring. Statsforvalteren mener likevel det er godt dokumentert i kunnskapsgrunnlaget generelt negative konsekvenser av (menneskeskapte) forstyrrelser i hekketiden. Vi mener ferdselsforbudet vil virke preventivt og forhindre unødig menneskelig aktivitet på hekkelokalitetene. Statsforvalteren anser uttak av naturlig tilhørende predatorer, som andre rovfugl i området, som uaktuelt. Det brukes imidlertid store ressurser på å bekjempe fremmede skadelig predatorer som amerikansk mink.

Statsforvalteren i Agders tilrådning:

Statsforvalteren tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Miljødirektoratets tilrådning:

Miljødirektoratet viser for øvrig til de generelle kommentarene i kap. 6 og vurderingen i kap. 8 og slutter seg til Statsforvalterens tilrådning og tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Skogerøy-Lyngholmen naturreservat, Lillesand kommune

Det har kommet inn én høringsuttalelse til endringsforslaget.

Agder fylkeskommune peker på at Agder har mange sikrede friluftslivsområder langs kysten som også omfatter viktige sjøfuglområder. De viser til at noen slike områder har både ferdselsforbud og omkringliggende områder uten, og at noen av disse områdene er populære besøksmål for både båtfolk og padlere, blant annet Lyngholmen Lillesand som ligger i Skogerøy-Lyngholmen naturreservat. Fylkeskommunen er enig i at det er gode grunner for å utvide dato for ilandstigningsforbudet noe. Samtidig vurderer de at Agderskjærgården er et nasjonalt viktig friluftslivsområde, og at båtfolket bør gis anledning til å besøke disse områdene i slutten av sommerferien. Med bakgrunn i det mener de at ferdselsforbudet bør settes fra 15. mars til 31. juli.

Statsforvalteren i Agders kommentar:

På Agderkysten er det i overkant av 460 holmer og skjær som er statlig sikret for allment friluftsliv. Ut av disse er det 9 stk. som helt eller delvis omfattes av ferdselsforbudet i

sjøfuglreservatene og nasjonalparksonene. Foruten Herøya i Kristiansand og Askerøy-Stangholme i Tvedestrand, er de fleste små, eller relativt små holmer, som er eksponerte og kuperte, med mye fjell og klipper. Vår oppfatning er at det aller meste av disse områdene ikke er spesielt egnet for friluftsliv, og at hensynet til sjøfuglene derfor bør veie tyngst i denne saken. Friluftsliv og allmennhetens tilgang til natur er viktige hensyn, og tiltak som innebærer begrensninger på dette blir nøye vurdert. Sjøfuglreservatene i Agder utgjør bare en veldig liten del av det som kan kalles skjærgården. Steel C. (2003) oppgir at i underkant av 3 % av skjærgårdens øyareal i Agder er sjøfuglreservat. En enkel GIS-analyse tyder på «landområdene» med ferdselsforbud utgjør en enda mindre andel av kystlandskapet. I tillegg har mange av sjøfuglreservatene begrenset verdi for friluftslivet pga. blant annet sin beliggenhet og/eller topografi. Noen av områdene benyttes i dag for friluftsliv, i hovedsak på sommeren, men samlet sett vurderer vi at forlengelse av ferdselsforbudet i sjøfuglreservatene og nasjonalparksonene, vil ha en liten og akseptabel påvirkning på allmennhetens mulighet for friluftsliv i Agders skjærgård.

Det er et solid faglig grunnlag for å kunne si at perioden med ferdselsforbud til 15. juli ikke dekker hele hekkeperioden for flere arter. Eksempler på dette er sildemåke og makrellterne, hvor en betydelig del av ungene ikke er flygedyktige før i månedsskiftet juli/august. Selv om hovedtyngden av sjøfuglungene er flygedyktige 31. juli, viser det seg at en god del av ungene ikke er flygedyktige før et godt stykke ut i august for flere arter. Forstyrrelser og predasjon kan også medføre forsinket leggetidspunkt, eller omlegging av kull. Dette medfører også at sårbarheten forskyves tilsvarende utover i sesong. Vi vet også at sjøfuglene er sårbare etter at de er blitt flygedyktige, slik at et ferdselsforbud som strekker seg litt lenger enn «flygedyktighet» vil kunne være positivt for sjøfuglene.

Statsforvalteren i Agders tilrådning:

Statsforvalteren tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Miljødirektoratets tilrådning:

Miljødirektoratet viser for øvrig til de generelle kommentarene i kap. 6 og vurderingen i kap. 8 og slutter seg til Statsforvalterens tilrådning og tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Stangholmen naturreservat, Risør kommune

Det har kommet inn én høringsuttalelse til endringsforslaget.

Agder fylkeskommune peker på at Agder har mange sikrede friluftslivsområder langs kysten som også omfatter viktige sjøfuglområder. De viser til at noen slike områder har både ferdselsforbud og omkringliggende områder uten, og at noen av disse områdene er populære besøksmål for både båtfolk og padlere, blant annet Stangholmen som ligger i Stangholmen naturreservat. Fylkeskommunen er enig i at det er gode grunner for å utvide dato for ilandstigningsforbudet noe. Samtidig vurderer de at Agderskjærgården er et nasjonalt viktig friluftslivsområde, og at båtfolket bør gis anledning til å besøke disse områdene i slutten av sommerferien. Med bakgrunn i det mener de at ferdselsforbudet bør settes fra 15. mars til 31. juli.

Statsforvalteren i Agders kommentar:

Se kommentar på Skogerøy-Lyngholmen naturreservat.

Statsforvalteren i Agders tilrådning:

Statsforvalteren tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Miljødirektoratets tilrådning:

Miljødirektoratet viser for øvrig til de generelle kommentarene i kap. 6 og vurderingen i kap. 8 og slutter seg til Statsforvalterens tilrådning og tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Store Måkholmen naturreservat, Grimstad kommune

Det har kommet inn én høringsuttalelse til endringsforslaget.

Agder fylkeskommune peker på at Agder har mange sikrede friluftslivsområder langs kysten som også omfatter viktige sjøfuglområder. De viser til at noen slike områder har både ferdselsforbud og omkringliggende områder uten, og at noen av disse områdene er populære besøksmål for både båtfolk og padlere, blant annet Lille og Store Måkeholmen som ligger i Store Måkholmen naturreservat. Fylkeskommunen er enig i at det er gode grunner for å utvide dato for ilandstigningsforbudet noe. Samtidig vurderer de at Agderskjærgården er et nasjonalt viktig friluftslivsområde, og at båtfolket bør gis anledning til å besøke disse områdene i slutten av sommerferien. Med bakgrunn i det mener de at ferdselsforbudet bør settes fra 15. mars til 31. juli.

Statsforvalteren i Agders kommentar:

Se kommentar på Skogerøy-Lyngholmen naturreservat.

Statsforvalteren i Agders tilrådning:

Statsforvalteren tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Miljødirektoratets tilrådning:

Miljødirektoratet viser for øvrig til de generelle kommentarene i kap. 6 og vurderingen i kap. 8 og slutter seg til Statsforvalterens tilrådning og tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Lille Halsholmen naturreservat, Tvedestrand kommune

Det har kommet inn én høringsuttalelse til endringsforslaget.

Petter Høge er innforstått med utvidelsen.

Statsforvalteren i Agders tilrådning:

Statsforvalteren tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Miljødirektoratets tilrådning:

Miljødirektoratet viser for øvrig til de generelle kommentarene i kap. 6 og vurderingen i kap. 8 og slutter seg til Statsforvalterens tilrådning og tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

7.2.3 Akershus

Husbergøya naturreservat, Nesodden kommune

Det har kommet inn én høringsuttalelse til endringsforslaget.

Oslo kommune er grunneier i naturreservatet og støtter den foreslåtte utvidelsen av ferdselsforbudet i sjøfuglreservatene. De mener det er positivt og nødvendig at den samme endringen gjøres videre sør- og vestover langs kysten, slik at regelverket blir enkelt å forholde seg til for båtfolk og andre brukere av områdene. De vurderer de negative effektene for friluftsliv å være moderate. Kommunene vurderer de negative effektene for friluftsliv til å være moderate sett i forhold til de positive effektene for sjøfuglene og mener ferdselsrestriksjoner må følges opp med god skilting og annet

informasjonsarbeid samt tilsyn for at bestemmelsene skal få den ønskede effekt. Det pekes spesielt på overgangsperioden etter at endrede restriksjoner er vedtatt.

Statsforvalteren i Oslo og Vikens kommentar:

Det vil bli laget et eget informasjonsopplegg ved innføring av endret ferdselsforbudsperiode. Dette vil omfatte nye underskilt, informasjon i media og på nett. SNO har oppsynsoppgaven og vil bli anmodet om økt oppsynsfrekvens.

Statsforvalteren i Oslo og Vikens tilråding:

Statsforvalteren tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Miljødirektoratets tilråding:

Miljødirektoratet viser for øvrig til de generelle kommentarene i kap. 6 og vurderingen i kap. 8 og slutter seg til Statsforvalterens tilråding og tilrår å utvide fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Nordre Skjærholmen naturreservat, Nesodden kommune

Det har kommet inn én høringsuttalelse til endringsforslaget.

Oslo kommune er grunneier i naturreservatet og støtter den foreslåtte utvidelsen av ferdselsforbudet i sjøfuglreservatene. De vurderer de negative effektene for friluftsliv å være moderate. De mener det er positivt og nødvendig at den samme endringen gjøres videre sør- og vestover langs kysten, slik at regelverket blir enkelt å forholde seg til for båtfolk og andre brukere av områdene. Kommunen viser til at Nordre Skjærholmen og Søndre Skjærholmen naturreservater skiller seg fra andre sjøfuglreservater og at man gjennom egen prosess og høring burde endre disse verneforskriftene.

I Nordre Skjærholmen naturreservat er det forbud mot all ferdsel på land i hekketiden, men naturreservatet omfatter ikke sjøareal, og det er følgelig ikke noe forbud mot ferdsel i båt eller annet tett opp til land. De viser til at det ikke er noen andre sjøfuglreservater i indre Oslofjord som ikke har vernet sjøarealet rundt. De mener det ble lagt avgjørende vekt på hensynet til friluftslivet i verneprosessen, men at hensynet til sjøfuglene burde veie tyngre nå, med nedgang i sjøfuglbestandene og økt press.

Statsforvalteren i Oslo og Vikens kommentar:

Vernebestemmelsene for Nordre og Søndre Skjærholmene har ved flere anledninger vist seg vanskelig både for informasjon og forvaltning. Sjøfuglenes bruk av områdene passer dårlig med nåværende bestemmelser. En endring vil berøre større deler av verneforskriftene og vil kreve et eget forarbeid og høring.

Statsforvalteren i Oslo og Vikens tilrådning:

Statsforvalteren tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Miljødirektoratets kommentar:

Endringene som er hørt er kun endring i perioden med ferdselsforbud. Derfor er det kun dette som kan endres i denne omgang. Men vi registrerer at det er forvaltningsutfordringer og uheldig for hekkende sjøfugl med ferdsel i sjøen tett opp mot Nordre Skjærholmen naturreservat.

Miljødirektoratets tilrådning:

Miljødirektoratet viser for øvrig til de generelle kommentarene i kap. 6 og vurderingen i kap. 8 og slutter seg til Statsforvalterens tilrådning og tilrår å utvide fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Søndre Skjærholmen naturreservat, Nesodden kommune

Det har kommet inn én høringsuttalelse til endringsforslaget.

Oslo kommune er grunneier i naturreservatet og støtter den foreslåtte utvidelsen av ferdselsforbudet i sjøfuglreservatene. De vurderer de negative effektene for friluftsliv å være moderate. De mener det er positivt og nødvendig at den samme endringen gjøres videre sør- og vestover langs kysten, slik at regelverket blir enkelt å forholde seg til for båtfolk og andre brukere av områdene. Kommunen viser til at Nordre Skjærholmen og Søndre Skjærholmen naturreservater skiller seg fra andre sjøfuglreservater og at man gjennom egen prosess og høring burde endre disse verneforskriftene.

I Søndre Skjærholmen naturreservat er det forbud motorferdsel på sjø i hekketiden og på land hele året. Det er imidlertid ikke noe forbud mot øvrig ferdsel, verken på land eller i sjø. Oslo kommune er ikke kjent med andre sjøfuglreservater i Oslofjorden uten ferdselsforbud og stiller spørsmålsteget ved det reelle vernet av en av de største og viktigste sjøfuglkoloniene i indre Oslofjord. Det er også et ønske om å utvide vernet til å gjelde større deler av øya.

Statsforvalteren i Oslo og Vikens kommentar:

Vernebestemmelsene for Nordre og Søndre Skjælholmene har ved flere anledninger vist seg vanskelig både for informasjon og forvaltning. Sjøfuglenes bruk av områdene passer dårlig med nåværende bestemmelser. En endring vil berøre større deler av verneforskriftene og vil kreve et eget forarbeid og høring.

Miljødirektoratets kommentar:

Endringene som er hørt er kun endring i perioden med ferdselsforbud. Derfor er det kun dette som kan endres i denne omgang. Men vi registrerer utfordringene med forvaltningen av Søndre Skjærholmen naturreservat, og at de ikke tilstrekkelig tar vare på hekkende sjøfugl i verneområdet.

Statsforvalteren i Oslo og Vikens tilråding:

Statsforvalteren tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Miljødirektoratets tilråding:

Miljødirektoratet viser for øvrig til de generelle kommentarene i kap. 6 og vurderingen i kap. 8 og slutter seg til Statsforvalterens tilråding og tilrår å utvide fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

7.2.4 Oslo

Verneområdene i Oslo kommune

Det har kommet inn én høringsuttalelse til endringsforslaget til de følgende syv verneområdene i Oslo kommune:

- Bleikøya naturreservat
- Galteskjær biotopvernområde
- Kaffeskjær dyrefredningsområde
- Kaninøya naturreservat
- Kavringen naturreservat
- Malmøya og Malmøykalven naturreservat
- Nakkeskjær biotopvernområde

Oslo kommune støtter den foreslåtte utvidelsen av ferdselsforbudet i sjøfuglreservatene. De mener det er positivt og nødvendig at den samme endringen gjøres videre sør- og vestover langs kysten, slik at regelverket blir enkelt å forholde seg

til for båtfolk og andre brukere av områdene. De vurderer de negative effektene for friluftsliv å være moderate. De fleste områdene i denne høringen vurderes som lite attraktive for friluftsliv og verneområdene vurderes ikke å være særlig attraktive for oppankring eller landstigning. Kommunene vurderer de negative effektene for friluftsliv til å være moderate sett i forhold til de positive effektene for sjøfuglene. Oslo kommune peker også på at det er behov for klargjøring av regelverket i verneforskriftene blant annet knyttet til droner og hva som går som "ferdsel på sjø". Oslo kommune mener ferdselsrestriksjoner må følges opp med god skilting og annet informasjonsarbeid samt tilsyn for at bestemmelsene skal få den ønskede effekt. Det pekes spesielt i overgangsperioden etter at endrede restriksjoner er vedtatt.

De viser også til noen av verneområdene i Oslo som har behov for forvaltningsmessige grep for å unngå brudd på ferdselsforbudsbestemmelsene, blant annet Nakkeskjær og Kaffeskjær. For Kaffeskjær dyrefredningsområde foreslår kommunen også å fjerne unntak for midlertidig oppankring/fortøyning av fartøyer da dette kan skape situasjoner der ferdselsforbudet brytes.

Statsforvalteren i Oslo og Vikens kommentar:

Det er klare fordeler med samme begrepsbruk i verneforskriftene for hele kysten. I denne høringen er det lagt vekt på å etablere samme datoer på hele kyststrekningen svenskegrensa til og med Agder. Det er også fordeler ved at samme forbud beskrives på samme måte. Dette krever ulike endringer av forskriftstekstene fordi disse er ulikt utformet. Statsforvalterne ser behov for klargjøring av flere av de ulike tekstvarianter i gjeldende forskrifter i et omfang som vil kreve et eget forarbeid og en egen høring.

Vernebestemmelsene er noe ulike i sin beskrivelse av forbud mot ulike ferdselsformer. Droneflyging er av nyere dato og er ikke spesifikt nevnt i vernebestemmelsene, men reguleres likt med modellfly. Vi ser at droner har en helt annen bruksmåte og økende bruk som langt overgår modellfly. Samtidig foreligger erfaringer og faggrunnlag som viser droners betydelige skremmeeffekt på fugl. Vi ser også en begynnende utvikling av undervannsdroner. Interessekonflikten i forhold til sjøfugl er potensielt stor. Statsforvalteren ser behov for en samordnet endring av ferdselsforbudsbestemmelsen i verneforskriftene for sjøfuglreservatene som også omfatter slike former for forstyrrende ferdsel.

Det vil bli laget et eget informasjonsopplegg ved innføring av endret ferdselsforbudsperiode. Dette vil omfatte nye underskilt, informasjon i media og på nett. SNO har oppsynsoppgaven og vil bli anmodet om økt oppsynsfrekvens.

Statsforvalteren i Oslo og Vikens tilrådning:

Statsforvalteren tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Miljødirektoratets kommentar:

Miljødirektoratet støtter Statsforvalterenes vurderinger. Vi nevner i tillegg at bruk av drone er forbudt i verneområder der droner eller "modellfly" er forbudt i verneforskrift. I tillegg er dyrelivet fredet mot unødig forstyrrelse i de aller fleste verneområdene. En endring av verneforskriften for å få inn droneforbud i alle forskrifter vil kreve egen høring. Hva gjelder "ferdsel på sjø" inkluderer dette også svømming i sjø.

Det er ikke anledning til å fjerne unntaksbestemmelser som ikke har vært på høring

Miljødirektoratets tilrådning:

Miljødirektoratet viser for øvrig til de generelle kommentarene i kap. 6 og vurderingen i kap. 8 og slutter seg til Statsforvalterens tilrådning og tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

7.2.5 Telemark

Eggholmane dyrefredningsområde, Porsgrunn kommune

Eggholmane fuglefredningsområde ligger på en liten holme i Langangsfjorden i Porsgrunn kommune. Grunneierne her har en fritidsbolig som ligger tett opp mot fuglefredningsområdet. Fredningsområdet ble opprettet med bakgrunn i hekkende gråmåker på slutten av 1980-tallet og begynnelsen av 1990-tallet. For Eggholmane fuglefredningsområde spesifikt finnes begrenset med overvåkingsdata, men grunneierne hevder at de ikke har observert hekking på mange år.

Det har kommet inn én høringsuttalelse til endringsforslaget.

Nils Petter Rødseth og Cecilie Solum (grunneiere) er sterkt kritiske til å utvide fredningsperioden. I nåværende periode 15. april til 15. juli føler de at begrensningen er til å leve med. Det ville være svært inngripende om perioden utvides med to måneder. Det er ikke forholdsmessighet mellom en forlengelse av ferdselsforbudet og deres manglende mulighet til å kunne bruke eiendommen. De har ikke observert hekking på mange år.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemarks kommentar:

Overvåkingen av sjøfuglreservater gjennom flere tiår viser at sjøfuglenes bruk av hekkeplassene vanligvis ikke er stabil, men er generelt i endring. Både antall hekkende fugl og hvilke arter som hekker endrer seg over tid. For en langsiktig bevaring og forvaltning av sjøfuglenes hekkeplasser er det derfor nødvendig med en periode med ferdselsforbud som omfatter sjøfugl generelt og ikke av hensyn til dagens eller tidligere situasjon. For å begrense ulempen for eierne av fritidsboligene på Eggholmane vil vi derfor foreslå et unntak som innebærer lovlig ferdsel for brukerne av fritidsboligene i sjøfuglreservatet etter 15. juli, men bare dersom hekkende sjøfugl har forlatt området. For allmennheten foreslår vi at perioden med ferdselsforbudet vil være som for de andre sjøfuglreservatene.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemarks tilråding:

Statsforvalteren tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Statsforvalteren tilrår å legge til følgende unntaksbestemmelse under § 4 *Generelle unntak*:

«Bestemmelsene i § 3 er ikke til hinder for: at brukere av fritidsbebyggelse på holmen kan ferdes og oppholde seg i verneområdet etter 15. juli i de tilfellene hvor sjøfuglene har avsluttet sin hekkeaktivitet i området».

Miljødirektoratets kommentar:

Det er viktig at eventuelle unntaksbestemmelser er enkle å forholde seg til for brukerne. De må ikke levne tvil om noe er forbudt eller ikke og ikke legge opp til at man skal gjøre skjønnsmessige vurderinger, f.eks. av om sjøfuglene har avsluttet sin hekkeaktivitet. Dette vil gjøre bestemmelsene enklere for brukeren og enklere for oppsynet å kontrollere.

Miljødirektoratets tilråding:

Miljødirektoratet viser for øvrig til de generelle kommentarene i kap. 6 og vurderingen i kap. 8 og slutter seg til Statsforvalterens tilråding og tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Miljødirektoratet tilrår å legge til følgende unntaksbestemmelse under § 4 *Generelle unntak*:

«Bestemmelsene i § 3 er ikke til hinder for: At brukere av fritidsbebyggelse på holmen kan ferdes og oppholde seg i verneområdet etter 15. juli.»

7.2.6 Vestfold

Åtte mindre verneområder i Færder kommune

Det har kommet inn én høringsuttalelse til endringsforslaget til de følgende åtte mindre verneområdene i Færder kommune (se Færder nasjonalpark i kap. 7.2.1):

- Glomsteinskjær fuglefredningsområde
- Gryteskjær biotopvernområde
- Grøtterødskjær biotopvernområde
- Kausen biotopvernområde
- Kvitskjærene naturreservat
- Langskjærene naturreservat
- Saltbuskjær biotopvernområde
- Torskerumpa biotopvernområde

Færder kommune er positiv til en forlengelse av ferdselsforbudet som foreslått.

Kommunen understreker betydningen av god informasjon for å sikre kunnskap og forståelse for regelverket. Likeledes viktig at regelverket håndheves, både av hensyn til sjøfuglene og til den alminnelige respekten for ferdselsforbudet.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemarks kommentar:

Informasjon er nødvendig for å skape forståelse for regelverket og for å gjøre det mulig å etterleve. I vår skjærgård, hvor det er stor menneskelig aktivitet, er oppsyn og håndhevelse av regelverket nødvendig for å begrense forstyrrelser av sjøfuglene i hekketiden. God informasjon og håndhevelse av regelverket er en viktig del av forvaltningen av sjøfuglreservatene.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemarks tilrådning:

Statsforvalteren tilrår å utvide ferdselsforbudet i de åtte verneområdene fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Miljødirektoratets tilrådning:

Miljødirektoratet viser for øvrig til de generelle kommentarene i kap. 6 og vurderingen i kap. 8 og slutter seg til Statsforvalterens tilrådning og tilrår å utvide ferdselsforbudet i de åtte verneområdene fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Verneområdene i Holmestrand kommune

Det har kommet inn én høringsuttalelse til endringsforslaget til de følgende to naturreservatene i Holmestrand kommune:

- Bekkeskjæret biotopvernområde
- Kattholmane naturreservat

Holmestrand kommune stiller seg positiv til at det jobbes aktivt med tiltak som kan bidra til å bedre situasjonen for sjøfuglbestandene i Oslofjorden, og at enkelte mindre arealer får et sterkere vern. Samtidig er det viktig at beslutninger som omhandler ferdselsbegrensninger må vurderes opp mot allmennhetens tilgang til å drive et aktivt friluftsliv. Kommunen vurderer at en forlengelse av ferdselsforbudet i de to verneområdene ikke vil vesentlig forringe eller redusere mulighetene for å drive et aktivt friluftsliv i sjøarealene i kommunen.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemarks kommentar:

Friluftsliv og allmennhetens tilgang til natur er viktige hensyn, og tiltak som innebærer begrensninger på dette blir nøye vurdert. Sjøfuglreservatene i Vestfold og Telemark utgjør omtrent 2 % av landarealet av det som kan kalles skjærgården. Når det gjelder sjøareal utgjør sjøfuglreservatene under 1 %. I tillegg har mange av sjøfuglreservatene begrenset verdi for friluftslivet. Noen av områdene benyttes i dag for friluftsliv, i hovedsak på sommeren. Samlet sett vurderer vi at forlengelse av ferdselsforbudet i sjøfuglreservatene vil ha en liten påvirkning på allmennhetens mulighet for friluftsliv i Vestfold og Telemark.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemarks tilråding:

Statsforvalteren tilrår å utvide ferdselsforbudet i de to verneområdene fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Miljødirektoratets tilråding:

Miljødirektoratet viser for øvrig til de generelle kommentarene i kap. 6 og vurderingen i kap. 8 og slutter seg til Statsforvalterens tilråding og tilrår å utvide ferdselsforbudet i de to verneområdene fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Marøyskjæra fuglefredningsområde, Sandefjord kommune

Det har kommet inn én høringsuttalelse til endringsforslaget.

Sandefjord kommune slutter seg til de foreslåtte endringene. De er usikre på hvorfor Hemskilen naturreservat og fuglefredningsområde ikke er med på lista. De synes det er ønskelig for mange å kunne ferdes og oppholde seg i naturområder, men at det likevel bør være forståelig for allmennheten at områder skjermes for ferdsel for å bevare naturverdier. God informasjon er en forutsetning.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemarks kommentar:

Informasjon er nødvendig for å skape forståelse for regelverket og for å gjøre det mulig å etterleve. God informasjon er en viktig del av forvaltningen av sjøfuglreservatene.

Miljødirektoratets kommentar:

I Hemskilen naturreservat med tilhørende fuglefredningsområde er det ikke ferdselsforbud og derfor er ikke verneområdene med i denne prosessen da vi nå kun vurderer endring i eksisterende ferdselsforbudsområder, ikke opprettelse av nye områder med ferdselsforbud.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemarks tilrådning:

Statsforvalteren tilrår å utvide ferdselsforbudet i de to verneområdene fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Miljødirektoratets tilrådning:

Miljødirektoratet viser for øvrig til de generelle kommentarene i kap. 6 og vurderingen i kap. 8 og slutter seg til Statsforvalterens tilrådning og tilrår å utvide ferdselsforbudet i de to verneområdene fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Flatholmen biotopvernområde, Larvik kommune

Det har kommet inn én høringsuttalelse til endringsforslaget.

Anders Østby (grunneier) bestrider sterkt forlengelse av ferdselsforbudet. Grågås hekker på Flatholmen, og da denne hevder revir er artsmangfoldet ellers tydelig redusert. Grågås gjør stor skade på åkrene i området indre Viksfjord. Hytteeiendommer i området blir plaget av nedskiting. Forlengelse av ferdselsforbudet vil gå inn i jakttida på grågås, og gjøre det vanskelig å få til effektiv jakt for å holde bestanden nede. Dersom forlengelse av ferdselsforbudet blir gjennomført må Statsforvalteren følge opp med skjøtsel for å styrke artsmangfoldet, som å punktere grågåsas egg.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemarks kommentar:

Utviklingen i bestanden av grågås har medført, og medfører, utfordringer for jordbruket. Grågås hekker ganske jevnt fordelt langs hele kysten av Vestfold og Telemark, og enkelte steder i innlandet. Det vil si at de hekker både utenfor og inne i sjøfuglreservatene, og vi har ikke informasjon som tilsier at sjøfuglreservatene er av særlig betydning for grågåsas bestandsutvikling. Sjøfuglreservatene utgjør kun en liten del av skjærgården, og er i all hovedsak opprettet for å bevare viktige hekkeplasser for kolonihekkende sjøfugl. I streng forstand er ikke grågås regnet i kategorien «sjøfugl». Vår vurdering er at forvaltning av sjøfuglreservater og ferdselsrestriksjoner her ikke har noen nevneverdig påvirkning på bestanden av grågås i Vestfold og Telemark. Det foreslåtte ferdselsforbudet til 15. august strekker seg kun noen dager inn i den nåværende og ordinære jakttida på grågås som begynner 10. august. Jakt på grågås foregår i all hovedsak i tilknytning til jordbruksarealer, og vårt inntrykk er at jakt på grågås på holmer og skjær er av et begrenset omfang. I tillegg er jaktstart på sjøen ikke før 10. september. Basert på dette mener vi at en forlengelse av ferdselsforbudet til 15. august ikke vil nevneverdig påvirke bestandsregulerende jakt på grågås. Ferdselsforbudet legger ikke begrensninger på forvaltningsmyndighetens mulighet til å gjennomføre forvaltningsoppgaver.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemarks tilråding:

Statsforvalteren tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Miljødirektoratets tilråding:

Miljødirektoratet viser for øvrig til de generelle kommentarene i kap. 6 og vurderingen i kap. 8 og slutter seg til Statsforvalterens tilråding og tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Bjønnesholmen biotopvernområde, Larvik kommune

Bjønnesholmen er en liten holme i Viksfjord i Larvik kommune med to fritidsboliger. Biotopvernområdet her dekker betydelige deler av holmen, og ferdselsforbudet legger stor begrensning på bruk av holmen som feriested. På Bjønnesholmen har det gjennom en lang periode i hovedsak hekket arter som i stor grad er ferdig med hekkingen til 15. juli.

Det har kommet inn tre høringsuttalelser til endringsforslaget.

Lotte Theodorsen (grunneier) mener et utvidet ferdselsforbud fram til 15. august vil gjøre at de vil miste retten til å ferdes på egen privat eiendom en stor del av sommeren i

en periode uten hekkende fugler. De har en fritidsbolig som ikke er vinterisolert og er i bruk mai-september. Det er et rikt fugleliv på Bjønnesholmen, og det var akseptabelt å anerkjenne de gjeldende ferdselsrestriksjonene da disse ble innført. De kjenner ikke til forholdene for fugl på øya 15. mars – 15. april fordi hytta da er vinterstengt. Etter 1. juli er det hovedsakelig fiskemåker og hettemåker som er igjen, og måkene forlater øya mellom 10. og 14. juli. Ingen måker er stasjonert på øya etter 15. juli. Dette er en periode som er veldig verdifull for grunneierne, og det gjelder spesielt den sydlige delen av øya. De kan ikke se at denne ulempen står i rimelig forhold til det vedtaket ønsker å oppnå. De ber om at forslag til forlengelse, utover 15. juli, blir trukket tilbake.

Peder Broch-Smith (grunneier) ber om at forvaltningsmessige fordeler veies nøye opp mot hensynet til eiendomsretten. Basert på grunneiers observasjoner kommer fiske- og hettemåkene først i midten av april, og normalt har alle dratt innen 15. juli. Enkelte gråmåker som hekker her trekker også vekk på samme tid. Basert på grunneiers observasjoner er det tvilsomt om en utvidelse av ferdselsforbudet vil medføre nevneverdig eller forholdsmessig gagn for fiske- og hettemåkenes hekking.

Sigurd Smith (grunneier) var positiv til innføring av ferdselsforbudet i perioden 15. april til 15. juli. Han har utført flere tiltak for å bevare fuglelivet på holmen, som rydding av søppel, bekjempelse av mink og hengt opp fuglekasser. De sesongåpner landstedet i mars/april. Basert på grunneiers observasjoner ankommer fiske- og hettemåkene i midten av april og har normalt forlatt området innen 15. juli. Gråmåke som hekker her trekker normalt også ut av fjorden etter samme tidsmønster. Han ber om at forslaget veies nøye opp mot hensynet til eiendomsretten. Basert på grunneiers observasjoner er det tvilsomt om en utvidelse av ferdselsforbudet vil medføre nevneverdig eller forholdsmessig gagn for fiske- og hettemåkenes hekking.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemarks kommentar:

Vi har mottatt høringsinnspill fra eiere av begge fritidsboligene, og de skriver at gjeldende ferdselsforbud til 15. juli er til å leve med, og at de opplever at de hekkende fuglene forlater området før 15. juli.

Hekkeperioden for sjøfugl varierer fra art til art. Samlet er det grunnlag for å si at perioden fra 15. mars til 15. august dekker det meste av hekkeperioden for sjøfugl som gruppe. Dagens periode med ferdselsforbud 15. april til 15. juli dekker ikke hele hekkeperioden for flere arter. Selv om enkelte sjøfuglreservater har hatt kolonier av samme art gjennom mange år, viser overvåkingen av sjøfuglreservater gjennom flere tiår at sjøfuglenes bruk av hekkeplassene vanligvis ikke er stabil, men er generelt i endring. Både antall hekkende fugl og hvilke arter som hekker endrer seg over tid. For en langsiktig bevaring og forvaltning av sjøfuglenes hekkeplasser er det derfor

nødvendig med en periode med ferdselsforbud som omfatter sjøfugl generelt og ikke av hensyn til enkelte arter.

På Bjønnesholmen har det i lang tid i hovedsak hekket arter som i stor grad er ferdig med hekkingen til 15. juli. For å begrense ulempen for eierne av landstedene på Bjønnesholmen vil vi derfor foreslå et unntak som innebærer lovlig ferdsel for brukerne av fritidsboligene i sjøfuglreservatet etter 15. juli, men bare dersom hekkende sjøfugl har forlatt området. For allmennheten foreslår vi at perioden med ferdselsforbudet vil være som for de andre sjøfuglreservatene.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemarks tilråding:

Statsforvalteren tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Statsforvalteren tilrår å legge til følgende unntaksbestemmelse under § 4 *Generelle unntak*:

«Bestemmelsene i § 3 er ikke til hinder for: at brukere av fritidsbebyggelse på holmen kan ferdes og oppholde seg i verneområdet etter 15. juli i de tilfellene hvor sjøfuglene har avsluttet sin hekkeaktivitet i området.»

Miljødirektoratets kommentar:

Det er viktig at eventuelle unntaksbestemmelser er enkle å forholde seg til for brukerne. De må ikke levne tvil om noe er forbudt eller ikke og ikke legge opp til at man skal gjøre skjønnsmessige vurderinger, f.eks. av om sjøfuglene har avsluttet sin hekkeaktivitet. Dette vil gjøre bestemmelsene enklere for brukeren og enklere for oppsynet å kontrollere.

Miljødirektoratets tilråding:

Miljødirektoratet viser for øvrig til de generelle kommentarene i kap. 6 og vurderingen i kap. 8 og slutter seg til Statsforvalterens tilråding og tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Miljødirektoratet tilrår å legge til følgende unntaksbestemmelse under § 4 *Generelle unntak*:

«Bestemmelsene i § 3 er ikke til hinder for: At brukere av fritidsbebyggelse på holmen kan ferdes og oppholde seg i verneområdet etter 15. juli.»

7.2.7 Østfold

Verneområdene i Moss kommune

Det har kommet inn to høringsuttalelser til endringsforslaget til de følgende seks verneområdene i Moss kommune:

- Agneskjæret naturreservat
- Eggholmen naturreservat
- Eldøya naturreservat
- Gullholmen naturreservat
- Revlingen naturreservat
- Steinene biotopvernområde
- Taralden fuglefredningsområde

Moss kommune er positive til at perioden med ferdselsforbud utvides, men har spørsmål knyttet til at ferdselsforbudsperioden vil medføre utfordringer knyttet til strandrydding før 15. april og jakt.

Anne Cecilie Mathiesen (grunneier) synes det høres helt riktig ut med utvidet ferdselsforbud.

Statsforvalteren i Oslo og Vikens kommentar:

Rydding av marint søppel er viktig også i sjøfuglhekkeområder samtidig som det kan forstyrre tidlig hekking. Det at fuglene hekker tidligere gjenspeiler at våren generelt er tidligere og de praktiske mulighetene for å gjennomføre strandrydding vil også være tidligere. Likevel vil det enkelte år være vanskelig å gjennomføre dette før det foreslåtte ferdselsforbudet inntreffer. Forvaltningsmyndigheten kan etter gjeldende regler gi dispensasjon etter en avveining av behovet for tidlig rydding opp mot pågående hekking i hvert tilfelle.

I perioden da ferdsel er forbudt vil dette forhindre jaktutøvelse. Sjøfugljakt representerer den største jaktinteressen i kystområdene, men berøres ikke av forslaget på grunn av jaktstart på sjøen på dette kystavsnittet er 10. september. Jakt på land begrenses av utvidet ferdselsforbud for fem landlevende fuglearter, to gåsearter, rev og mink. Ut fra de få dagene jakten må utsettes, artenes forekomst på den årstida og verneområdenes andel av kystområdene vurderes interessekonflikten å være liten. Sel har jakttid både i begynnelsen og i slutten av den foreslåtte ferdselsforbuds-perioden, men kan likevel ikke jaktes i verneområdene mens det er ferdselsforbud. Seljakt er kvotebegrenset og kvoten fylles vanligvis etter få uker. Det vil derfor normalt ikke oppstå interessekonflikt på grunn av den foreslåtte endringen.

Miljødirektoratets kommentar:

Vi støtter Statsforvalternes vurdering og viser for øvrig til vår vurdering i kapittel 8. Vi ønsker å legge i tillegg til at forvaltningsmyndigheten kan gi dispensasjon til strandrydding etter gjeldene regelverk og ferdselsforbudet er ikke til hinder for gjennomføring av skjøtsel- og forvaltningsoppgave, herunder strandrydding, som er bestemt av forvaltningsmyndigheten.

I tillegg til de listede verneområdene som Moss har nevnt i sitt høringsinnspill vil endringen også gjelde enkelte soner i Kurefjorden naturreservat.

Statsforvalteren i Oslo og Vikens tilrådning:

Statsforvalteren tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

Miljødirektoratets tilrådning:

Miljødirektoratet viser for øvrig til de generelle kommentarene i kap. 6 og vurderingen i kap. 8 og slutter seg til Statsforvalterens tilrådning og tilrår å utvide ferdselsforbudet fra gjelde fra og med 15. april til og med 15. juli til å gjelde i nytt tidsrom fra og med 15. mars til og med 15. august.

8. Miljødirektoratets vurdering

Årsaken til den negative utviklingen for sjøfuglene er sammensatt og ikke fullt ut avdekket, men det er likevel åpenbart at forstyrrelser fra mennesker i hekketiden er en negativ faktor. En utvidelse av perioden med ferdselsforbud vil bidra til å redusere denne forstyrrelsen. Forstyrrelser er en negativ påvirkningsfaktor som kan reguleres gjennom ferdselsbestemmelsene.

Ferdselsforbudet som ble innført for sjøfuglreservatene stammer fra slutten av 70-tallet, tidlig 80-tall og hovedbegrunnelsen var å hindre tap av egg og unger som følge av at foreldrefuglene holdt seg borte fra reiret når mennesker oppholdt seg i eller nær hekkekoloniene. Senere har det kommet til ny kunnskap om nye utfordringer for sjøfugl. Klimaendringer har ført til forskyvinger i hekketider, bruken av skjærgården har endret seg dramatisk og mink har blitt et stort problem. Sett i sammenheng med nedgangen i bestandene og kunnskap om effekten av det samlede friluftsliv, er det påvist at utvidelse av ferdselsforbudet kan være til nytte for bestandene.

Verneområdene i denne vurderingen er opprettet spesifikt for å ta vare på fuglelivet, de fleste spesielt med hensyn på sjøfuglene og deres hekkeplasser. Ferdelsforbudet

sammen med forbudet mot å foreta inngrep som kan endre naturgitte forhold er de viktigste bestemmelsene for å ivareta sjøfuglene og sikre hekkeplassene på lang sikt i reservatene. Allerede ved opprettelsen av verneområdene på 80-tallet, ble det stilt spørsmål om ferdselsforbudet var tilstrekkelig for å skjerme sjøfuglene nok i den sårbare hekketiden. Perioden som den gang ble valgt, var et kompromiss bl.a. mellom datidens friluftslivsinteresser og sjøfuglenes behov.

I 2009 ble verneplan for Oslofjorden – delplan sjøfugl vedtatt. Dette omfattet opprettelsen av noen nye reservater og samordning av ordlyden i forskriftene. Behov for å unngå forstyrrelser på hekkeplassene i den kritiske hekkeperioden var en stor del av begrunnelsen også for disse vernevedtakene. I 2009 ble det vurdert å utvide tidsperioden for ferdselsforbud til 31. juli. Resultatet ble at sluttdatoen 15. juli ble videreført etter en avveining på bakgrunn av hekkebiologi, hensynet til friluftsliv og praktiske hensyn.

Med den dokumenterte bestandsnedgangen for mange arter, tap av arter og nytt fokus på bevaring av natur, er det godt grunnlag for å vurdere disse interessene og behovene på nytt. Norge har forpliktet seg til ivaretagelse av natur gjennom Naturavtalen. FNs bærekraftsmål 15, «Livet på land», utpeker seg som et av bærekraftsmålene hvor Norge skårer dårligst. En bedre sikring av sjøfuglene i hekketiden vil være et lite bidrag i riktig retning for å redusere tap av biologisk mangfold og verne truede arter i tråd med handlingsplanen «Mål med mening» (Meld. St. 40), som Stortinget vedtok 5. april 2022. Temaet sjøfugl berører også bærekraftsmålet «Livet i havet», hvor det er et delmål å forvalte og beskytte økosystemene i havet og langs kysten på en bærekraftig måte.

Sentralt i vurderingen er at sjøfuglreservater med ferdselsforbud har en positiv effekt for sjøfuglene ved at det reduserer antall menneskelige forstyrrelser i hekketiden. Vi forventer at dette vil ha en positiv effekt på hekkesuksess til aktuelle arter. Ferdselsforbud er det sterkeste virkemiddelet vi har, og når dette virkemiddelet brukes i reservatene, bør det sikres at det gir maksimal effekt. Spesielt når vi ser det i lys av bestandsnedgangen for flere av artene. Samlet er det grunnlag for å si at perioden f.o.m. 15. mars t.o.m. 15. august vil øke beskyttelsen ved at det dekker det meste av hekkeperioden for sjøfuglene langs Skagerakkysten.

Samtidig som mange arter har en hekkeperiode som strekker seg ut over den nåværende perioden med ferdselsforbud, har aktiviteten i skjærgården økt betraktelig siden sjøfuglreservatene ble vernet. Siden verneområdene ble opprettet har nye rekreasjonsformer kommet til, blant annet har bruken av kajaker og vannskutere økt kraftig. Det er en ny situasjon som tilsier nye vurderinger omkring ferdselsforbudet.

Aktsomhetsplikten i naturmangfoldloven § 6 legger føringer for bærekraftig bruk, og hvordan man skal opptre for å unngå skade på naturmangfoldet. I praksis sier aktsomhetsplikten at det ikke er greit å bevege seg inn i sjøfuglreservatene når fuglene fortsatt hekker, selv om ferdselsforbudet er opphevet. Selv om folk flest ikke har et ønske om å forstyrre så er bestemmelsen vanskelig i praksis spesielt der de mer aktivt forsvarende artene som terner og hettemåke er fraværende.

Et ferdselsforbud med egen forbudsbestemmelse vil sikre sjøfuglene langt bedre enn selvpålagte begrensninger basert på aktsomhetsplikten.

Endring av ferdselsforbudet ble hørt parallelt av de tre statsforvalterne på strekningen fra svenskegrensen til og med Agder. Både Statsforvalterne og Miljødirektoratet vurderer det som en styrke og forenkling, dersom det innføres ferdselsforbud i samme tidsperiode for hele kyststrekningen. Dette bidrar til en mer helhetlig og enklere forvaltning, som er lettere å håndheve i praksis. Det vil også bidra til en forenkling for dem som ferdes på sjøen å forholde seg til regelverk som er likt på hele strekningen. Statsforvalterne og Miljødirektoratet mener sjøfuglbehovene i faggrunnet ikke viser behov for differensiert forvaltning av ferdselsforbudet i dette området.

Når perioden med ferdselsforbud fra 15. april til og med 15. juli ikke dekker hele hekkeperioden for flere arter (jf. kapittel 3 Kunnskapsgrunnlag), er det grunnlag for å utvide perioden fra 15. mars til og med 15. august for å dekke hekkeperioden for sjøfugl.

Friluftslivet er den samfunnsinteressen som tydeligst blir berørt av forslaget om å forlenge perioden med ferdselsforbud i sjøfuglreservatene. Det er i denne saken ikke snakk om noen endring i unntakene som er gitt for ferdsel i forbindelse med yrkesfiske, beiting og vedlikehold av anlegg, samt i forbindelse med oppsyn, redningsaksjoner og tilsvarende virksomhet. Foreslått tidsperiode med ferdselsforbud vil heller ikke innebære noen nevneverdige konsekvenser for muligheten til å drive med jakt. Under følger vår vurdering av konsekvenser for enkelte samfunnsinteresser.

Friluftsliv og båtliv

Båtlivsundersøkelsen 2022, utført av Kongelig Norsk Båtforbund gir et representativt bilde av norsk fritidsbåtliv anno 2022. Oppsummeringen av undersøkelsen viser at båtlivet i Norge står svært sterk og estimerer godt over én million fritidsbåter i Norge, en økning på over 40% på ti år. I de aktuelle fylkene for endringen antar man det vi finner over halvparten av disse båtene. Salget av mindre båter er økende, dette gjelder særlig kajaker og kanoer som inngår i datasettet. Hele en av fire sier de benytter båten som transport til "utilgjengelige steder" for å gå i land.

Sjøfuglreservatene langs Skagerakkysten utgjør bare ca. 2 % av skjærgårdens øyareal. Mange av disse områdene ligger i tillegg værekspontert med begrenset tilgjengelighet og har få attraktive strender. Sjøfuglreservatene utgjør derfor en liten del av aktuelt bruksareal for fritidsbåtfolket. Vår vurdering er at sjøfuglreservatene utgjør en svært liten del av tilgjengelig areal for fritidsbåtfolket, og en forlengelse av perioden med ferdselsforbud her vil kun medføre en liten begrensning for friluftslivet og båtlivet i skjærgården. I vår avveining av hensynene anser vi denne lille ulempen som akseptabel sett opp mot den alvorlige situasjonen for flere av sjøfuglartene.

Jakt

Den foreslåtte perioden med ferdselsforbud vil berøre jakttiden for fem landlevende fuglearter, to gåsearter, rev, mink og sel. For de fleste av disse jaktbare artene er jakta i all hovedsak knyttet til andre områder enn skjærgården, og interessekonflikten for jakt på disse vurderes til å være svært liten. Sel har jakttid både i begynnelsen og i slutten av den foreslåtte ferdselsforbudsperioden. Jakt på sel er kvotebegrenset og kvoten fylles vanligvis etter kort tid. Vår vurdering er at det normalt ikke vil være noen interessekonflikt med jakt på sel og forlengelse av ferdselsforbudet i sjøfuglreservatene. Det foreslåtte ferdselsforbudet til 15. august strekker seg noen få dager inn i den nåværende og ordinære jakttiden for to gåsearter, som begynner 10. august. Jakt på gjess, inkludert grågås, foregår i all hovedsak i tilknytning til jordbruksarealer, og vårt inntrykk er at jakt på gås på holmer og skjær er av et begrenset omfang. I tillegg er jaktstart på sjøen ikke før 10. september. Basert på dette mener vi at en forlengelse av ferdselsforbudet til 15. august ikke vil nevneverdig påvirke bestandsregulerende jakt på gås.

Opprydding av marint avfall

Opprydding av marint avfall i sjøfuglernes hekkeområder er viktig, og en forlengelse av ferdselsforbudet vil legge noe begrensning på det frivillige oppryddingsarbeidet. Forlengelse av ferdselsforbudet vil ikke ha påvirkning på opprydding i forvaltningsøyemed, og det vil være anledning for å gi dispensasjon til slike tiltak etter en konkret vurdering.

Vurdering av unntak i enkeltforskrifter

Bjønnesholmen er en liten holme i Viksfjord i Larvik kommune med to fritidsboliger. Bjønnesholmen biotopvernområde dekker betydelige deler av holmen, og ferdselsforbudet legger stor begrensning på bruk av holmen som feriested. Vi har mottatt høringsinnspill fra eiere av begge fritidsboligene, og de skriver at gjeldende ferdselsforbud til 15. juli er til å leve med, og at de opplever at de hekkende fuglene

forlater området før 15. juli. På Bjønnesholmen har det gjennom en lang periode i hovedsak hekket arter som i stor grad er ferdig med hekkingen til 15. juli.

Eggholmane fuglefredningsområde ligger på en liten holme i Langangsfjorden i Porsgrunn kommune. Grunneierne her har en fritidsbolig som ligger tett opp mot fuglefredningsområdet. Vi har mottatt høringsinnspill fra grunneierne, og de skriver at gjeldende ferdselsforbud er til å leve med, men at en utvidelse av ferdselsforbudet med to måneder vil være svært inngripende for bruken av fritidsboligen og holmen. For Eggholmane fuglefredningsområde spesifikt finnes det begrenset med overvåkingsdata.

Øvre Svinholmen er en veldig liten holme i Stolsfjorden i Flekkefjord kommune. Den er del av Øvre og Nedre Svinholmen naturreservat. Grunneierne her har en fritidsbolig som ligger tett inntil verneområdet. Vi har ikke mottatt høringsinnspill fra grunneierne, men en utvidelse av ferdselsforbudet med to måneder vil være svært inngripende for bruken av fritidsboligen og holmen. For Øvre og Nedre Svinholmen har vi data som viser at den tidligere fiskemåke og makrellternekolonien forsvant midt på 1990-tallet. De senere årene viser et fåtall hekkende par arter, stort sett på Nedre Svinholmen.

Overvåkingen av sjøfuglreservater gjennom flere tiår viser at sjøfuglenes bruk av hekkelassene vanligvis ikke er stabil, men er generelt i endring. Både antall hekkende fugl og hvilke arter som hekker endrer seg over tid. For en langsiktig bevaring og forvaltning av sjøfuglenes hekkelasser er det derfor nødvendig med en periode med ferdselsforbud som omfatter sjøfugl generelt og ikke av hensyn til dagens eller tidligere situasjon. For å begrense ulempen for eierne av fritidsboligene på Bjønnesholmen, Eggholmane og Øvre Svinholmen, og sikre likebehandling, tilrår vi derfor et unntak som innebærer lovlig ferdsel for brukerne av fritidsboligene disse tre verneområdene etter 15. juli. For allmennheten tilrår vi at perioden med ferdselsforbudet vil være som for de andre sjøfuglreservatene.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Ved innføring av ny tidsperiode for ferdselsforbud i sjøfuglreservatene blir det nødvendig med et godt informasjonsopplegg for å sikre at brukere og aktører i skjærgården blir kjent med de nye reglene. Et slikt informasjonsopplegg kan være i form av en informasjonskampanje eller liknende. Vår vurdering er at et slikt opplegg kun er nødvendig i forbindelse med selve innføringen. Miljødirektoratet og Statsforvalterne har ellers et årlig informasjonsopplegg knyttet til sjøfuglenes hekkeperiode.

Sjøfuglreservatene er i dag merket med verneskilt og et underskilt som opplyser om ferdselsforbud i perioden 15. april til 15. juli. I forbindelse med innføring av ny tidsperiode for ferdselsforbud er det nødvendig å skilte alle disse verneområdene på

nytt med nye underskilt. Antall slike skilt i de seks fylkene er omtrent 1 300. Innkjøp av skiltene vil i dag koste om lag 250 000 kr. I tillegg kommer en større kostnad i forbindelse med arbeidet. Dette er en oppgave som vil kreve ressurser ut over Statens naturoppsyns løpende oppgave med å vedlikeholde verneskilt.

I skjærgården i langs Skagerakkysten er det stor menneskelig aktivitet, og oppsyn og håndhevelse av regelverket er nødvendig for å begrense forstyrrelser av sjøfuglene i hekketiden. Vi ser generelt behov for oppsyn med etterlevelsen av ferdselsforbudet, og anbefaler at oppsynet styrkes. Oppsyn med sjøfuglreservatene bør gis ekstra fokus de første årene etter innføring av ny tidsperiode for ferdselsforbud, for å sikre at brukere av skjærgården blir kjent med og respekterer reglene.

9. Miljødirektoratet tilråder

Miljødirektoratet tilråder en utvidelse av tidspunktet med ferdselsforbud i alle sjøfuglreservatene og nasjonalparksonene langs Skagerakkysten som har slikt ferdselsforbud og verneformål spesifikt mht. sjøfugl og deres hekkeplasser. Dette vil medføre endring av totalt 190 verneforskrifter, jf. vedlegg 1. Miljødirektoratet mener det er god faglig dekning for å si at hekkesesongen langs Skagerakkysten strekker seg fra om lag 15. mars til 15. august, og at det i samme periode bør være ferdselsforbudsperioden.

Vi tilråder videre en unntaksbestemmelse for tre spesifikke sjøfuglreservat hvor det finnes eksisterende fritidsbebyggelse innenfor, eller i umiddelbar nærhet til ferdselsforbudet:

For Bjønnesholmen biotopvernområde i Larvik kommune foreslår vi følgende unntaksbestemmelse: «Bestemmelsene i § 3 er ikke til hinder for: at brukere av fritidsbebyggelse på holmen kan ferdes og oppholde seg i verneområdet etter 15. juli».

For Eggholmane fuglefredningsområde i Porsgrunn kommune foreslår vi følgende unntaksbestemmelse: «Bestemmelsene i § 3 er ikke til hinder for: at brukere av fritidsbebyggelse på holmen kan ferdes og oppholde seg i verneområdet etter 15. juli».

For Øvre og Nedre Svinholmen naturreservat i Flekkefjord kommune foreslår vi følgende unntaksbestemmelse: «Bestemmelsene i pkt. IX er ikke til hinder for at brukere av fritidsbebyggelsen på Øvre Svineholmen kan ferdes og oppholde seg i på Øvre Svineholmen og i sjøen rundt holmen etter 15. juli».

Kilder

- Lorentsen, S.-H. & Follestad, A. 2014. Effekter av forstyrrelse på kolonihekkende fugl og effekter av avbøtende tiltak – en litteraturstudie. – NINA Rapport 1033. 37 s.
- Variasjon i hekketidspunkt for ærfugl, måker og terner fra svenskegrensen til og med Agder i perioden 2013-2022 (Birdlife Norge Rapport 2023-3)
- Vurdering av perioden for ferdselsforbudet i verneområder for sjøfugl i Telemark (Birdlife Telemark 2023)
- Vurdering av hekkeperiode for sjøfugl – Ytre Oslofjord (Store Færder ornitologiske stasjon 2023)
- Artsdatabanken: Norsk rødliste for arter 2021
- Båtlivsundersøkelsen 2023 – fritidsbåtlivet i Norge. Region: Sørøst

Vedlegg

Vedlegg 1: Liste over verneområdene

Vedlegg 2: Endringsforskrift for verneområdene i Agder

Vedlegg 3: Endringsforskrift for verneområdene i Akershus, Oslo og Østfold

Vedlegg 4: Endringsforskrift for verneområdene i Vestfold og Telemark

Vedlegg 5: Tilrådning fra Statsforvalteren i Agder

Vedlegg 6: Tilrådning fra Statsforvalteren i Oslo og Viken

Vedlegg 7: Tilrådning fra Statsforvalteren i Vestfold og Telemark

Vedlegg 8: Høringsbrev m/ mottakerliste Statsforvalteren i Agder

Vedlegg 9: Høringsbrev m/ mottakerliste Statsforvalteren i Oslo og Viken

Vedlegg 10: Høringsbrev m/ mottakerliste Statsforvalteren i Vestfold og Telemark

Vedlegg 11: Mottatte høringsinnspill fra Agder

Vedlegg 12: Mottatte høringsinnspill fra Akershus, Oslo og Østfold

Vedlegg 13: Mottatte høringsinnspill fra Vestfold og Telemark

Forskrift om vern av Jomfruland nasjonalpark, Kragerø kommune, Telemark

Dato	FOR-2016-12-16-1630
Publisert	II 2016 hefte 4
Ikrafttredelse	16.12.2016
Endrer	<u>FOR-1978-04-28-18, FOR-1980-03-28-12, FOR-1980-03-28-13, FOR-1980-03-28-14, FOR-1980-03-28-17, FOR-1980-03-28-19, FOR-1980-03-28-20, FOR-1980-03-28-21, FOR-1980-03-28-23, FOR-1980-03-28-24, FOR-1980-03-28-28, FOR-1990-12-07-1056, FOR-1990-12-07-1057, FOR-2006-06-30-817, FOR-2009-06-19-716, FOR-2009-06-19-721, FOR-2009-06-19-723</u>
Gjelder for	Kragerø kommune, Telemark
Hjemmel	<u>LOV-2009-06-19-100-§34, LOV-2009-06-19-100-§35, LOV-2009-06-19-100-§62</u>
Kunngjort	19.12.2016 kl. 15.45
Korttittel	Forskrift om vern av Jomfruland nasjonalpark

Hjemmel: Fastsatt ved kgl.res. 16. desember 2016 med hjemmel i lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) § 34, jf. § 35 og § 62. Fremmet av Klima- og miljødepartementet.

§ 1. Formål

Formålet med Jomfruland nasjonalpark er å ta vare på et større naturområde med geologisk særpreget med israndavsetninger og biologisk mangfold i sjø og på land med særegne og representative økosystemer og landskap som er uten tyngre naturinngrep.

Formålet er videre å ta vare på:

- Naturtyper på sjøbunnen som tareskog, ålegrasenger, bløtbunn og skjellsand, herunder gyte- og oppvekstområder for fisk og skalldyr, som har betydning for økosystemet og økosystemtjenester både i og utenfor nasjonalparken
- Naturtyper på land som kystnære sandmarker, dyner, strandenger og edellauvskog
- Kystlandskapet på land og i sjø, herunder områder med rullestein og strandvoller
- Kulturminner på land og i sjø
- Vitenskapelige referanseområder.

I sone A er det et spesielt formål å bevare naturtyper som skogshagemarker, naturbeitemarker, slåtteenger, strandenger og lauvingstrær, jf. kart som følger av § 2.

I sone B er det et spesielt formål å ta vare på sjøfugl og deres hekkeplasser jf. kart som følger av § 2.

Allmennheten skal gis anledning til opplevelse i naturen gjennom naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

§ 2. Avgrensning

Nasjonalparken berører følgende gårds- og bruksnummer (gnr./bnr.): 6/7, 6/23, 6/61, 6/147, 7/2, 7/6, 7/28, 7/29, 7/56, 7/67, 7/77, 7/125, 7/160, 7/161, 7/162, 7/163, 7/164, 10/26, 27/8, 27/47, 27/81, 27/87, 28/1, 28/3, 28/4, 28/9, 28/10, 28/20, 28/23, 28/24, 28/25, 28/26, 28/41, 28/44, 28/49, 28/50, 28/55, 28/63, 28/64, 28/69, 28/70, 29/1, 29/4, 29/5, 29/6, 29/8, 29/9, 29/11, 29/12, 29/16, 29/18, 29/22, 29/26, 29/27, 29/38, 29/39, 29/41, 29/46, 29/49, 29/52, 29/55, 29/58, 29/66, 29/67, 29/80, 29/113, 29/114, 29/120, 29/132, 29/133, 29/139, 29/144, 29/145, 29/149, 29/155, 29/155, 29/159, 29/198, 29/201, 29/202, 29/217, 29/219, 29/221, 29/222, 29/227, 29/246, 29/247, 29/253, 29/293, 29/294, 29/298, 29/304, 29/312, 29/323, 30/62, 30/82, 30/90, 30/101, 30/157, 30/163, 30/164, 30/182, 30/275, 30/443, 30/492 og 30/560.

Nasjonalparken dekker et areal på ca. 116,7 km² hvorav ca. 114,3 km² er sjøareal.

Vernegrensene framgår av oversiktskart, fire detaljkart for Jomfruland, et for Stråholmen og et for sjøområde med jaktforbud nord for Stråholmen datert Klima- og miljødepartementet, desember 2016. Knekkpunktene skal koordinatfestes. De nøyaktige grensene på land skal merkes i marka.

Verneforskriften med oversiktskart og detaljkart oppbevares i Kragerø kommune, hos Fylkesmannen i Telemark, i Miljødirektoratet og i Klima- og miljødepartementet. Det samme gjelder jordskiftekart som utarbeides etter grensemerking.

§ 3. Vern mot inngrep i landskapet

I nasjonalparken skal ingen varig påvirkning av naturmiljø eller kulturminner skal finne sted, med mindre slik påvirkning er en forutsetning for å ivareta verneformålet.

Området er vernet mot inngrep av enhver art, herunder oppføring og ombygging av varige eller midlertidige bygninger, anlegg og innretninger herunder anlegg for energiproduksjon, hensetting av campingvogner, bobiler og maskiner, gass- eller oljeledninger, sleping av redskap på sjøbunnen, akvakulturanlegg, mudring og dumping i sjø, uttak av skjellsand, kaianlegg, nye landfaste brygger og flytebrygger, bøyelegging av båter, opplag av båter, kunstige sandstrender, bygging av gjerder, vegbygging, bergverksdrift, uttak av stein og mineraler, graving, sprenging, boring, bryting av stein, mineraler og fossiler, fjerning av større steiner og blokker, mineraler eller fossiler, drenering, gjødsling, nydyrking, jordarbeiding, tilplanting, bakkeplanering, framføring av ledninger, bygging av bruer og klopper, oppsetting av skilt, opparbeiding og merking av stier, løyper og lignende. Opplistingen er ikke uttømmende.

Bestemmelsene i første og annet ledd er ikke til hinder for:

- a. Vedlikehold av bygninger, anlegg og innretninger som ikke fører til bruksendring. Vedlikehold skal skje i samsvar med lokal byggeskikk og tilpasses landskapet. Vedlikehold omfatter ikke ombygging eller utvidelse.
- b. Vedlikehold av eksisterende veger og stier, gjerder og grunder i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- c. Opplag og utsetting/opptak av småbåter på etablerte steder, samt skånsomt vedlikehold av utsettingssteder i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- d. Mindre gravearbeider i forbindelse med vedlikehold av ledningsanlegg som går i kanten av eksisterende veger i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen, samt nødvendig istandsetting ved akutt utfall.
- e. Skånsomt uttak av vann fra naturlig strandbasseng på eiendommen 28/20, 24, 41 Havsjaa/Søndre Hue i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- f. Oppsetting av midlertidige gjerder til beitedyr i landbruket i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- g. Vedlikehold av eksisterende dreneringsanlegg i beitemarker og slåtteeenger i sone A.
- h. Uttak av stein til vedlikehold av steingjerder på landbrukseiendommer på Jomfruland og til gravsteiner i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- i. Bruk av midlertidige installasjoner i sjø uten landfeste og uten tilførsel av for til levendelagring av villfanget fisk og skalldyr i områder der dette har foregått tidligere.
- j. Drift og vedlikehold av Kystverkets anlegg.

- k. Drift og vedlikehold av eksisterende energi- og kraftanlegg. Bruk av motorisert transport til lands krever særskilt tillatelse, jf. § 9 fjerde ledd b).
- l. Nødvendig istandsetting av eksisterende energi- og kraftanlegg ved akutt utfall. Ved bruk av motorisert transport til lands skal det i ettertid sendes melding til forvaltningsmyndigheten.

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- a. Ombygging og mindre utvidelse av bygninger i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- b. Gjenoppføring av bygninger, anlegg og innretninger som har gått tapt ved brann eller naturskade.
- c. Riving av eksisterende bygninger, anlegg og innretninger, og oppføring av nye med samme størrelse og for samme bruk.
- d. Bruksendring av eksisterende bygninger.
- e. Oppføring av bygninger, anlegg og innretninger i sone A som er nødvendig for utøvelse av jordbruk i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- f. Oppføring av konstruksjoner og installasjoner for å legge til rette for friluftsliv.
- g. Oppføring av gjerder i regi av eier av landbrukseiendom eller dyreeier i forbindelse med landbruksdrift med beitedyr.
- h. Graving i forbindelse med vedlikehold av ledningsanlegg som ikke omfattes av § 3 tredje ledd d) og nye ledningsanlegg i jord i kanten av veger og i sjø, samt til eksisterende fritidsboliger.
- i. Oppsetting av skilt og merking av stier.
- j. Oppgradering og etablering av stier.
- k. Oppføring av nødvendige navigasjonsinstallasjoner og andre farledstiltak i regi av Kystverket.
- l. Bygging av brygger etter fjerning av eksisterende brygger eller ved samling av eksisterende brygger i fellesbrygge, oppsetting av bruer, klopper og fortøyningsfester for båter.
- m. Mudring i forbindelse med eksisterende brygger for å vedlikeholde seilingsdybden.
- n. Etablering av nye landfester for låssetting av notfangst.
- o. Akvakultur uten fast bygningsmasse, uten forurensningskonsekvenser, uten synlig anlegg over sjøoverflaten, som ikke er i strid med verneformålet.
- p. Tiltak for å opprettholde vannspeil i Tårntjenna på Jomfruland og dammene på Vestrestrand på Stråholmen.
- q. Oppgradering samt fornying av kraftlinjer for heving av spenningsnivå og økning av linjetverrsnitt for virksomheter innenfor nasjonalparken.
- r. Utsetting av saltsteiner.

§ 4. Vern av plantelivet

Vegetasjonen på land og i sjø, herunder døde busker og trær, og ilanddrevet tang og tare er vernet mot all skade og ødeleggelse. Planting eller såing av trær og annen vegetasjon er forbudt. Virke fra rydding, tynning og hogst kan ikke mellomlagres på steder med artsrike plantesamfunn.

Bestemmelsene i første ledd er ikke til hinder for:

- a. Beiting på Jomfruland, i sone A på Stråholmen og på Store Fengesholmen i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- b. Slått av arealer i sone A anvist i forvaltningsplanen.
- c. Hogst av ved i regi av grunneier i nærmere angitte områder i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- d. Plukking av bær, frukt, matsopp og vanlige planter til eget bruk, med unntak av plantearter som er angitt i forvaltningsplanen.
- e. Skånsom skjøtsel og beplantning rundt fritidsboliger og mindre gårdsanlegg i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- f. Plukking av død tang og tare på Jomfruland og Stråholmen til bruk som gjødsel i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- a. Beiting i andre områder enn nevnt i andre ledd a) i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- b. Skjøtsel og beplantning rundt fritidsboliger og mindre gårdsanlegg som ikke omfattes av andre ledd e).

§ 5. Vern av dyrelivet

Dyrelivet på land og i sjø, herunder hi, reir, hekke- og yngleplasser er vernet mot skade og unødig forstyrrelse. Utsetting av dyr på land og i sjø er forbudt.

Bestemmelsene i første ledd er ikke til hinder for:

- a. Høsting av viltlevende marine ressurser etter havressursloven, med unntak av høsting med redskap som slepes under fiske og som i den forbindelse kan berøre bunnen.
- b. Jakt og fangst av vilt etter gjeldende lovverk.
- c. Fiske etter laks- og innlandsfiskeoven, herunder etter laks med kilenot med gyldig registrering.

All jakt, fangst og bruk av skytevåpen er likevel forbudt i følgende områder i sone B: Beverskjæra, Skadden, Stråholmen, Kråka og Vestre Rauane.

All jakt, fangst og bruk av skytevåpen er også forbudt i tidsrommet fra og med 1. mars til og med 1. september i følgende områder i sone B: Stråholmsteinen, Lille Danmark, Raudholmene, Stutsholmskjæra, Gjesskjæra, Stangskjæra, Hattholmen, Østre Rauane, Tviskjær og Lille Fengesholmen.

Det er ikke tillatt med jakt på sjøfugl i et område nord for Stråholmen som vist på vedlagte kart.

Hunder skal holdes i bånd hele året. Det er unntak for jakthunder ved lovlig jakt.

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til levendefangst av dyr i forbindelse med bestandsovervåking eller forskning. Det samme gjelder ved utsetting av dyr i forbindelse med tillatelse etter § 3 fjerde ledd o).

§ 6. Vern av kulturminner

Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Løse kulturminner skal ikke flyttes eller fjernes.

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til istandsetting, vedlikehold og skjøtsel av kulturminner.

§ 7. Ferdsl og friluftsliv

All ferdsel skal skje varsomt og ta hensyn til vegetasjon, dyreliv og kulturminner på land og i sjø.

Ferdsel på land og på sjø nærmere enn 50 meter fra land i sone B i tiden fra 15. april til 15. juli er ikke tillatt.

Organisert ferdsel som kan skade naturmiljøet må ha tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Nærmere retningslinjer gis i forvaltningsplanen.

Større arrangementer krever tillatelse fra forvaltningsmyndigheten. Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til større arrangementer når det ikke er i strid med verneformålet.

Sykling og organisert bruk av hest er bare tillatt på veier og stier.

Camping, teltslagning og oppsetning av kamuflasjeinnretninger for fotografering er forbudt i sone B, på Stråholmen og i andre områder i angitt i forvaltningsplan.

Det er forbud mot brenning av bål og bruk av grill direkte på underlaget.

Av hensyn til naturmiljøet og kulturminner kan forvaltningsmyndigheten legge om eller kreve fjernet merking av stier og løyper.

Innenfor nærmere avgrensede deler av nasjonalparken kan Miljødirektoratet ved særskilt forskrift regulere eller forby ferdsel som kan skade naturmiljøet.

§ 8. Generelle unntak for ferdsel

Reglene i § 7 er ikke til hinder for ferdsel ved gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i forbindelse med ambulans-, politi-, brannvern-, rednings- og oppsynsvirksomhet samt skjøtsels- og forvaltningsoppgaver bestemt av forvaltningsmyndigheten.

Det samme gjelder drift og vedlikehold av Kystverkets anlegg som ikke kan utføres utenfor forbudsperioden, samt næringsfiske der fiskeren er manntallsført og bruker merkeregistrert båt.

I sone B på Kråka nord på Jomfruland er det i tillegg unntak for registrering og merking av fugl i regi av Jomfruland fuglestasjon, samt fiske etter sjørørret.

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til ferdsel på land og på sjø i sone B i tiden fra 15. april til 15. juli i forbindelse med aktiviteter som kan fremme verneverdiene eller kunnskap om dem.

§ 9. Forbud mot motorferdsel

Det er forbud mot motorferdsel på land, på is og i luften lavere enn 300 meter over bakken.

Miljødirektoratet kan ved særskilt forskrift innføre bestemmelser om fartsregulering på sjøen i nærmere angitte deler av nasjonalparken.

Bestemmelsene i første ledd er ikke til hinder for:

- a. Motorferdsel ved gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i samband med ambulans-, politi-, brannvern-, rednings- og oppsynsvirksomhet, samt gjennomføring av skjøtsels- og forvaltningsoppgaver bestemt av forvaltningsmyndigheten.
- b. Bruk av landbrukskjøretøy med redskap som er nødvendig for å drive landbruk i sone A og uttransport av skadde, syke eller døde bufe på Jomfruland utenfor sone A, i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- c. Motorferdsel på Jomfruland og Stråholmen til transport av drivved, ilanddrevet skipslast og gravsteiner i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.
- d. Motorferdsel på Jomfruland for transport av stein til steingjerder jf. § 3 tredje ledd h).
- e. Forsvarets nødvendige lavtflyging med jagerfly i perioden fra 1. oktober til 1. april.
- f. Nødvendig motorisert ferdsel til Øitangen gård.
- g. Motorferdsel på isen ut til Stråholmen for stell og foring av husdyr.

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til:

- a. Øvingskjøring og øvingsflyging for formål nevnt i tredje ledd a).
- b. Nødvendig kjøring for tiltak etter § 3 tredje ledd k) og § 3 fjerde ledd q).
- c. Motorferdsel i forbindelse med transport av materialer og utstyr til vedlikehold og byggearbeid på bygninger, brygger, steingjerder og lignende.
- d. Motorferdsel for annen nødvendig transport av varer og utstyr til hytter som ligger i nasjonalparken eller som har sin eneste adkomst gjennom den.
- e. Motorferdsel langs etablerte stier for varig bevegelseshemmede til egen fritidsbolig.
- f. Landing med helikopter og sjøfly.
- g. Nødvendig motorisert ferdsel til hytter som bruker veien inn til Øitangen gård.

§ 10. Forbud mot forurensning og støy

Forurensning og forsøpling er forbudt. All bruk av kjemiske midler som kan påvirke naturmiljøet er forbudt. Det er forbudt å tømme kloakkvann i sjøen.

Unødvendig støy er forbudt. Bruk av motordrevet modellfly eller lignende er forbudt.

Bestemmelsen i første og andre ledd er ikke til hinder for bruk av motordrevne, lette redskaper til rydding rundt fritidsboliger og gårdsanlegg.

Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til brenning av avfall.

§ 11. Generelle dispensasjonsbestemmelser

Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra verneforskriften dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig, jf. naturmangfoldloven § 48.

§ 12. Forvaltningsplan

Det skal utarbeides en forvaltningsplan med nærmere retningslinjer for forvaltning, skjøtsel, tilrettelegging, informasjon med videre. Forvaltningsplanen skal godkjennes av Miljødirektoratet.

§ 13. Skjøtsel

Forvaltningsmyndigheten eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstanden som er formålet med vernet, jf. naturmangfoldloven § 47.

§ 14. Forvaltningsmyndighet

Miljødirektoratet fastsetter hvem som skal ha forvaltningsmyndighet etter denne verneforskriften.

§ 15. Rådgivende utvalg

Det skal opprettes et rådgivende utvalg for forvaltningen av nasjonalparken.

§ 16. Ikrafttredelse

Denne forskrift trer i kraft straks.

Samtidig oppheves følgende forskrifter med bestemmelser:

1. Forskrift 28. april 1978 nr. 18 om fredning av Jomfruland landskapsvernområde, Kragerø kommune, Telemark.
2. Forskrift 28. mars 1980 nr. 12 om fredning for Stråholmsteinen naturreservat, Kragerø kommune, Telemark.
3. Forskrift 28. mars 1980 nr. 13 om fredning for Raudholmane naturreservat, Kragerø kommune, Telemark.
4. Forskrift 28. mars 1980 nr. 14 om fredning for Lille Danmark naturreservat, Kragerø kommune, Telemark.
5. Forskrift 28. mars 1980 nr. 17 om fredning for Stutsholmskjæra naturreservat, Kragerø kommune, Telemark.
6. Forskrift 28. mars 1980 nr. 19 om fredning for Gjesskjæra naturreservat, Kragerø kommune, Telemark.

7. Forskrift 28. mars 1980 nr. 20 om fredning for Stangskjæra naturreservat, Kragerø kommune, Telemark.
8. Forskrift 28. mars 1980 nr. 21 om fredning for Hattholmen naturreservat, Kragerø kommune, Telemark.
9. Forskrift 28. mars 1980 nr. 23 om fredning for Østre Rauane naturreservat, Kragerø kommune, Telemark.
10. Forskrift 28. mars 1980 nr. 24 om fredning for Tviskjær naturreservat, Kragerø kommune, Telemark.
11. Forskrift 28. mars 1980 nr. 28 om fredning av Lille Fengesholmen naturreservat, Kragerø kommune, Telemark.
12. Forskrift 7. desember 1990 nr. 1056 om Stråholmen naturreservat, Kragerø kommune, Telemark.
13. Forskrift 7. desember 1990 nr. 1057 om Stråholmen landskapsvernområde med fuglelivsfredning, Kragerø kommune, Telemark.
14. Forskrift 30. juni 2006 nr. 817 om Verneplan for Oslofjorden – delplan Telemark, vedlegg 24, fredning av Sandbakken naturreservat, Kragerø kommune, Telemark.
15. Forskrift 19. juni 2009 nr. 716 om Verneplan for Oslofjorden – delplan sjøfugl. Vedlegg 8. Fredning av Vestre Rauane fuglefredningsområde, Kragerø kommune, Telemark.
16. Forskrift 19. juni 2009 nr. 721 om Verneplan for Oslofjorden – delplan sjøfugl. Vedlegg 13. Fredning av Beverskjæra fuglefredningsområde, Kragerø kommune, Telemark.
17. Forskrift 19. juni 2009 nr. 723 om Verneplan for Oslofjorden – delplan sjøfugl. Vedlegg 15. Fredning av Skadden naturreservat, Kragerø kommune, Telemark.

Arkivsaksnummer: 2025/1570-0

Saksbehandler: Eirik Johansen Dobbedal

Dato: 18.02.2025

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Jomfruland nasjonalparkstyre	19/2025	03.03.2025

Rapport - Kartlegging av utbredelse og spredningsfare for fremmedarter

Innstilling fra forvalter

Jomfruland nasjonalparkstyre tar kartleggingen til orientering. Nasjonalparkstyret ber forvalter følge opp anbefalingene i rapporten og innarbeide tiltak knyttet til bekjempelse av fremmedarter i den flerårige tiltaksplanen.

Flere av de fremmede artene befinner seg utenfor Jomfruland nasjonalpark. Koordinering av tiltak med Kragerø kommune, gjennom ekstern finansiering og UKL er viktig for å bekjempe flere av artene på en effektiv måte.

Forvalter samarbeider med Besøkssenter Jomfruland nasjonalpark AS om informasjon og formidlingsaktiviteter om fremmedarter i og utenfor nasjonalparken.

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

Vedlegg:

- 1 NIBIO_RAPPORT_2025_11_10

Saksopplysninger

Nibio gjennomførte i 2024 en kartlegging av fremmedarter på Jomfruland på oppdrag fra nasjonalparkstyret. Oppdraget ble tildelt etter en minikonkurranse hvor Nibio ble valgt som leverandør. Utvelgelse skjedde i samarbeid med Statsforvalteren i Vestfold og Telemark. I oppdraget skulle leverandør kartlegge en liste med utvalgte fremmedarter, samt utarbeide en rapport med prioritering av arter og tiltak.

Kartleggingen ble gjennomført på sensommeren 2024. Jomfruland nasjonalparkstyre mottok iht. avtale ferdig rapport 31. januar 2025. Alle funne er registrert i Artskart:

<https://artskart.artsdatabanken.no/>

Oppdraget ble finansiert med tiltaksmidler for nasjonalparken, kap./post 1420.31 som «Nødvendig kartlegging før tiltak». Formålet var å skaffe en oversikt over spredning og spredningsfare i og rundt verneområdet.

Introduksjon av fremmede arter i nasjonalparken vurderes som en av de største truslene mot verneverdiene og må håndteres i samarbeid med grunneiere, feriegjester og offentlig forvaltning.

Vurdering

Rapporten redegjør for 28 uønskede og fremmede arter på Jomfruland. Vanlig edelgran (*Abies alba*) er omfattet i kartleggingen, selv om denne formelt er vurdert som innført før 1800 (til Norge) og ikke lenger anses som fremmed art (nasjonalt). Arten er tatt med da den er tilført Jomfruland før «nedklassifiseringen» som forsøksplante i skogbruket. Arten kan fortenge stedegen norsk gran og er derfor uønsket i nasjonalparken.

Rapporten redegjør for fremmede arter og vurdering av risiko. Forvalter viser derfor til rapporten om dette.

Nibio-rapporten bygger på et begrenset feltarbeid, men hvor man i forkant har undersøkt allerede påviste forekomster i offentlige kartløsninger og samtaler med forvalter. Rapporten gir et overordnet bilde av nå-situasjonen i utmarka på Jomfruland og i nasjonalparken, men inneholder ikke informasjon om forekomster i private hager og innmark. Forvalter er kjent med en rekke uønskede arter i private hager på Jomfruland, men i disse tilfellene vil informasjon til eier om riktig håndtering være eneste mulige løsning. Videre ser forvalter at enkelte kjente forekomster av bl.a. rynkerose og slirekne er oversett/glemt, men dette vurderes ikke som kritisk, da bekjempelse er igangsatt på samtlige forekomster. Enkelte av disse forekomstene befinner seg også i overgangen mellom privat hage/utmark og har på denne måten falt utenfor pga. avgrensning i kartleggingsmetode. Det er også sannsynlig at det vil oppstå nye forekomster på hittil ukjente steder. Tidlig innsats i kartlegging og bekjempelse er derfor viktig.

Flere av de fremmede artene befinner seg i dag på utsiden av nasjonalparken. Overvåking av randsonen og arbeid med å forhindre spredning anses derfor som et av de viktigste tiltakene. Samtidig bør nasjonalparkstyret vurdere konkrete bekjempelsestiltak av arter som i dag befinner seg på dørtersekelen til verneområdet.

Innenfor grensene til nasjonalparken kan nasjonalparkstyre, med hjemmel i naturmangfoldloven (§ 47) og verneforskriften (§ 13), iverksette tiltak for å opprettholde eller oppnå naturtilstanden som er formålet med vernet. Uttak av fremmede arter omfattes av skjøtselsbestemmelsen og krever kun at forvaltningsmyndigheten på forhånd informerer grunneier (forutsatt at dette er rimelig mulig), men ev. tiltak krever ikke grunneiers tillatelse. For arealer utenfor nasjonalparken forutsetter bekjempelse grunneiers tillatelse. Forvalter anbefaler i disse områdene dialog og kunnskapsheving, samt tilbud om fjerning på forvaltningsmyndighetens regning, eller som et tiltak gjennom landbruksordningen «Utvalgte kulturlandskap».

Tiltak utenfor verneområdet bør prioriteres ut fra spredningsfare, nærhet til verneområdet og konsekvens ved spredning. Forvalter anbefaler derfor at alle arter med prioritet 1 i rapporten omfattes av dette tilbudet, med særlig fokus på bestander som i dag opptrer i fåtall eller på et begrenset areal og enklere kan utryddes.

Nasjonalparkstyret gjør årlig prioritering av tilaksmidler. Forvalter anbefaler at det de kommende årene vies økt fokus på fremmedarter og bekjempelse av disse i og i randsonen til nasjonalparken.

Tabell 2: Oversikt over arter og prioritering av bekjempelse

Art	Beskrivelse/Årsak	Prioritering
Platanlønn	Det ble kun registrert et individ like vest for tårnene, og det vil derfor være enkelt å fjerne dette ene individet. Individet med platanlønn vokser i et område med eikeskog og det er svært viktig å fjerne planten for å hindre videre spredning.	1
Hagelupin	Det ble registrert ett individ med hagelupin ved Nordgården. Arten er satt høyt opp på lista da det vil være svært viktig å fjerne denne ene registreringen før planten spres videre. Hagelupin vurderes til å ha svært høy økologisk risiko på grunn av artens store invasjonspotensial og store negative økologiske effekter knyttet til nitrogenfiksering og fortrenging.	1
Hageeple	Hageeple er en stor trussel mot den store bestanden med villeple på Jomfruland. Villeple kan lett hybridisere med hageeple. Hageeple settes derfor høyt opp på prioriteringslista for fjerning. Under kartleggingen ble det registrert individer med hageeple nord for Øitangen, ved Decca stasjon og nord for Saltverksmyra jf. kart figur 25-26.	1
Rynkerose	Rynkerose har et stort invasjonspotensiale og høy økologisk effekt. Arten er spesielt risikabel i strandsonen, hvor den fører til strukturendring gjennom sandstabilisering og utkonkurrerer en rekke sårbare og truede planter (Artsdatabanken). Det er gjort mye arbeid på Jomfruland for å bli kvitt rynkerose. Flere av individene vi registrerte var små og muligens kommet tilbake etter tidligere tiltak. Det ble i hovedsak registrert busker med rynkerose på innsiden, med kun et par registreringer på utsida. Flest individer ble registrert sør for Sandbakken og ned til Nordgården i strandsonen og i området ved Løkstadbukta. I disse områdene er det registrert naturtyper med sand og grusstrand	1

SE

SE

SE

SE

	i nord og sanddynemark og naturbeitemark ved Løkstadbukta lengre sør. Arten er en stor trussel mot disse naturtypene. Rynkerose beites av beitedyr og det vil være viktig å informere om evt. tiltak som f. eks kjemisk bekjempelse dersom aktuelt.	
Kjempeslirekne	Det ble registrert to planter av kjempeslirekne, ei plante langs Hovedveien nord for Løkstad og en plante like vest for Løkstad gård mot sjøen. Kjempeslirekne er svært ekspansiv, tar mye plass og fortrenger andre arter. Tiltak mot bekjempelse bør prioriteres.	1
Parkslirekne	To individer ble registrert under kartleggingen. Ei plante som spredte seg ut fra hage i kryss ved Utsiaveien og Saltverksmyrveien og ei plante i Tårnbryggeveien. Arten spres meget raskt og kan utgjøre en høy økologisk risiko for det stedeagne mangfoldet. Bekjemping bør prioriteres.	1
Høstberberis	Det ble registrert 6 individer med høstberberis jf. kart i figur 25 og 26 under. Høstberberis er skyggetålende og kan danne tette kratt og fortrenge hjemlige arter eller danne nytt busksjikt. Arten er derfor en stor trussel mot både edelløvslogen og skogarealene ellers på Jomfruland.	1
Kanadagullris	Kanadagullris ble registrert i et område like øst for Hagane kystkafe, nedenfor arealet som skjottes med grasklipper. Populasjonen er stor, men konsentrert i dette enkelte området og bør bekjempes.	1
Mispel-artene	Under kartleggingen ble det registrert 2 busker med blankmispel, 7 busker med sprikemispel og 2 busker med krypmispel jf. kart i figur 25-27. Mispelartene kan lett danne busksjikt, og dette vil være meget uheldig for eikeskogen.	1
Edelgran	Det ble gjort ett funn av edelgran i Tårnskogen vest for Tårntjenna. Individet er ungt og kan lett bekjempes.	1
Japanlerk	Det ble registrert 4 tre av japanlerk. To tre i Tårnskogen, ett vest for Kleiva langs Utsiaveien og ett langs Skaddenveien jf. kart figur 26. Japanlerk er sammen med edelgran og sitkagran en trussel mot artene i Tårnskogen.	1
Sitkagran	Det ble registrert 12 trær med Sitkagran langs Utsia. Det ble også observert flere trær av Sitkagran innenfor hage/innmark. I 2019 ble det gjort en stor jobb med å fjerne fremmede treslag i Tårnskogen, og dette ser ut til å ha hatt effekt. Sitkagran bør videre bekjempes.	1

SE

SE

SE

SE

SE

LC

SE

SE

Klustersvineblom	Klustersvineblom ble registrert i store mengder på begge sider av øya. Arten var spesielt tallrik i rullesteinsbeltet på Utsia. Arten har et stort invasjonspotensial med en middels økologisk effekt. Arten er likevel satt ganske høyt oppe på lista grunnet de store mengdene som kan endre rullesteinbeltet og landskapet.	1	SE
Hvitsteinkløver	Det ble registrert 4 populasjoner med hvitsteinkløver i området rundt Tårnbrygga. Arten er også registrert i dette området fra tidligere. I dette området er det registrerte naturtyper for sand og grusstrand samt strandeng og strandump. Arten har et stort invasjonspotensiale og det vil være viktig å hindre videre spredning i området.	1	SE
Bergfuru/buskfuru	Det ble registrert 7 individer med berg-buskfuru jf. kart figur 25. Berg- og buskfuru er hardfør og trivest både med tørke, vind, salting og frost. Arten er spesielt en trussel mot lysåpne naturtyper som sandynemark og sand- og grusstrand.	2	SE
Syrin	Det ble registrert 4 individer med syrin jf. kart i figur 25 og 26. Arten har et stort invasjonspotensial. Noen av registreringene var hagerømlinger fra synlige planter i nærliggende hager.	2	SE
Sibirertebusk	Det ble registrert en busk av sibirertebusk ved Nordgården. Arten har et stort invasjonspotensial, men liten økologisk effekt. Artens potensial for å medføre endringer i naturtyper er noe usikkert.	3	HI
Kaprifol	Det ble registrert 2 funn av kaprifol. Ett funn nord for Øitangen og ett øst for Langputt mot Tårnbukta. Kaprifol har stort potensial for spredning, men de økologiske skadevirkningene ved fortrenging er nokså begrenset.	3	HI
Japanspirea	Det ble registrert ett funn med japanspirea like utenfor hagen øst for tårnene. Busken er trolig plantet og spredt seg noe ut av hagen. Det er knyttet usikkerhet til hvor stor økologisk effekt arten har.	3	PH
Koloradoedelgran	Ett funn av koloradoedelgran ble registrert like utenfor tårnhagen mot skogen og Utsia. Arten er registrert i området fra før. Arten har tidligere hatt kategorien PH men har steget til HI grunnet invasjonspotensial. Både koloradoedelgran og kjempeedelgran bør overvåkes slik at de ikke spres videre inn mot Tårnskogen.	3	HI

Kjempeedelgran	Ett funn av kjempeedelgran ble registrert i skogen sørøst for Langputt.	3	PH
Hestehamp	Det ble gjort flere funn av hestehamp jf. kart figur 28 og 29. Funnene er spesielt lokalisert ved Tårnbrygga og Løkstad. Arten har et stort invasjonspotensial, men ingen kjente økologiske effekter.	3	PH
Parklind	Det ble registrert ett funn like nord for Nordgården. Arten har et begrenset invasjonspotensiale, og liten økologisk effekt.	4	LO
Fløyelsblad	Fløyelsblad ble registrert ved campingplassen på Saltverksmyra. Arten var spredt til grøftkant fra hage. Arten har et begrenset invasjonspotensiale, og liten økologisk effekt.	4	PH
Stikkelsbær	Det ble gjort mange registreringer av stikkelsbær under kartleggingen. Men da det ikke er noen kjente skadevirkninger av arten i norsk natur er det ikke foreslått noen tiltak.	4	PH

Tiltak i regi av forvaltningsmyndigheten vil basere seg på rapportens prioritering. I listen ovenfor har forvalter ført på risikovurdering for hver art, basert på fremmedartlisten for 2023. Arter med 1. og 2. prioritet i nasjonalparken håndteres først, deretter arter med 1. prioritet i randsoner. I tilfeller hvor det er påvist en til få arter vil disse kunne håndteres sammen med andre tiltak.

Japanspirea (3. prioritet (PH)) ved tårnhagen anbefales prioritert ifbm. oppgradering av stinett ut fra tårnhagen/besøkscenteret, da dette er et område som mange benytter.

Samarbeid om tiltak

Forvalter har på bakgrunn av rapporten invitert Kragerø kommune v/miljørådgiver og landbruksrådgiver til et møte for se nærmere på finansiering, ansvar og oppgavefordeling. Håndtering av fremmede arter bør være en prioritert oppgave i Utvalgte kulturlandskap og gjennom ev. ekstern finansiering fra bl.a. Miljødirektoratet.

Forvalter har også invitert Besøkscenter Jomfruland nasjonalpark AS med på et samarbeid, hvor det planlegges gratis tematiske vandringar for alle interesserte på Jomfruland ila. sommeren. Formålet med vandringene er naturopplevelse, bevisstgjøring og kunnskapsdeling. Bekjempelse av enkelte arter skal og bør overlates til profesjonelle. Feil håndtering kan føre til økt spredning eller skade på personer. Videre vil det i noen tilfeller/arter være nødveindig med bruk av plantevernmidler for å få til effektiv bekjempelse.

Publikum spiller likevel en viktig rolle i å stanse ny tilførsel og spredning av uønskede arter gjennom riktig håndtering av hageavfall og deling av planter, plantedeler eller forurenset jord. Publikum har også en viktig funksjon knyttet til observasjon og kartlegging.

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Kartlegging av utbredelse og spredningsfare for fremmedarter på Jomfruland

NIBIO RAPPORT | VOL. 11 | NR. 10 | 2025

Elin Blütecher, Victoria Stornes Moen og Synnøve Nordal Grenne

TITTEL/TITLE

Kartlegging av utbredelse og spredningsfare for fremmedarter – Jomfruland og Jomfruland nasjonalpark.

FORFATTER(E)/AUTHOR(S)

Elin Blütecher, Victoria Stornes Moen og Synnøve Nordal Grenne

DATO/DATE:	RAPPORT NR./ REPORT NO.:	TILGJENGELIGHET/AVAILABILITY:	PROSJEKT NR./PROJECT NO.:	SAKSNR./ARCHIVE NO.:
28.01.2025	11/10/2025	Åpen	53969	24/00622
ISBN:	ISSN:	ANTALL SIDER/ NO. OF PAGES:	ANTALL VEDLEGG/ NO. OF APPENDICES:	
978-82-17-03658-6	2464-1162	40	3	

OPPDRAAGSGIVER/EMPLOYER:

Jomfruland nasjonalparkstyre og
Statsforvalteren i Vestfold og Telemark

KONTAKTPERSON/CONTACT PERSON:

Eirik Dobbedal

STIKKORD/KEYWORDS:

Fremmede arter, kartlegging, Jomfruland

FAGOMRÅDE/FIELD OF WORK:

Kulturlandskap og biomangfold

SAMMENDRAG/SUMMARY:

Denne rapporten er skrevet på oppdrag for Jomfruland nasjonalparkstyre og Statsforvalteren i Vestfold og Telemark etter kartlegging av utbredelse og spredningsfare for fremmedarter på Jomfruland. Kartleggingen foregikk over to dager og resulterte i mange funn av fremmedarter på øya. Fremmedarter er globalt en av de største truslene mot biologisk mangfold. Deler av Jomfruland er utvalgt kulturlandskap og nasjonalpark. Øya inneholder store naturverdier knyttet til ulike naturtyper og et stort biologisk mangfold. Spredning av fremmedarter på Jomfruland fra fritidsboliger og private hager, campingplasser, påslag fra sjø m.m er økende. Vi beskriver i denne rapporten funn av registrerte fremmede arter, tiltak samt prioritering av bekjempelse mot de fremmede artene.

LAND/COUNTRY:

Norge

FYLKE/COUNTY:

Vestfold og Telemark

KOMMUNE/MUNICIPALITY:

Kragerø

STED/LOKALITET:

Jomfruland

GODKJENT /APPROVED

Anders Nielsen

NAVN/NAME

PROSJEKTLEDER /PROJECT LEADER

Elin Blütecher

NAVN/NAME

NIBIONORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Forord

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ble engasjert av Jomfruland nasjonalparkstyre og Statsforvalteren i Vestfold og Telemark for å kartlegge utbredelse og spredningsfare for fremmedarter på Jomfruland. Det ble gjennomført oppstartsmøte i prosjektet 12.06.2024 hvor Eirik Dobbedal (Jomfruland Nasjonalparkstyre), Victoria Stornes Moen (NIBIO), Kristin Daugstad (NIBIO) og Elin Blütecher (NIBIO) deltok.

Kartleggingen ble gjennomført over to dager i august 2024. Kartleggingen skulle suppleres med en skriftlig rapport som beskriver forslag til plan med tiltak for bekjempelse av de kartlagte artene og en prioritering av tiltaksrekkefølge.

NIBIO vil takke Jomfruland nasjonalparkstyre og Statsforvalteren i Vestfold og Telemark for oppdraget.

Landvik, 28.01.2025

Elin Blütecher og Victoria Stornes Moen

Innhold

1 Innledning.....	5
2 Metode	6
3 Datainnsamling og grunnlag.....	7
4 Om fremmede skadelige arter	8
5 Fremmede og uønskede arter på Jomfruland.....	9
6 Tiltaksplan.....	12
7 Beskrivelse av fremmede arter i området og tiltak.....	13
8 Prioritering.....	23
Vedlegg 1 Kart	28
Vedlegg 2 Artsliste.....	33
Vedlegg 3 Kartlagte fremmedarter	34

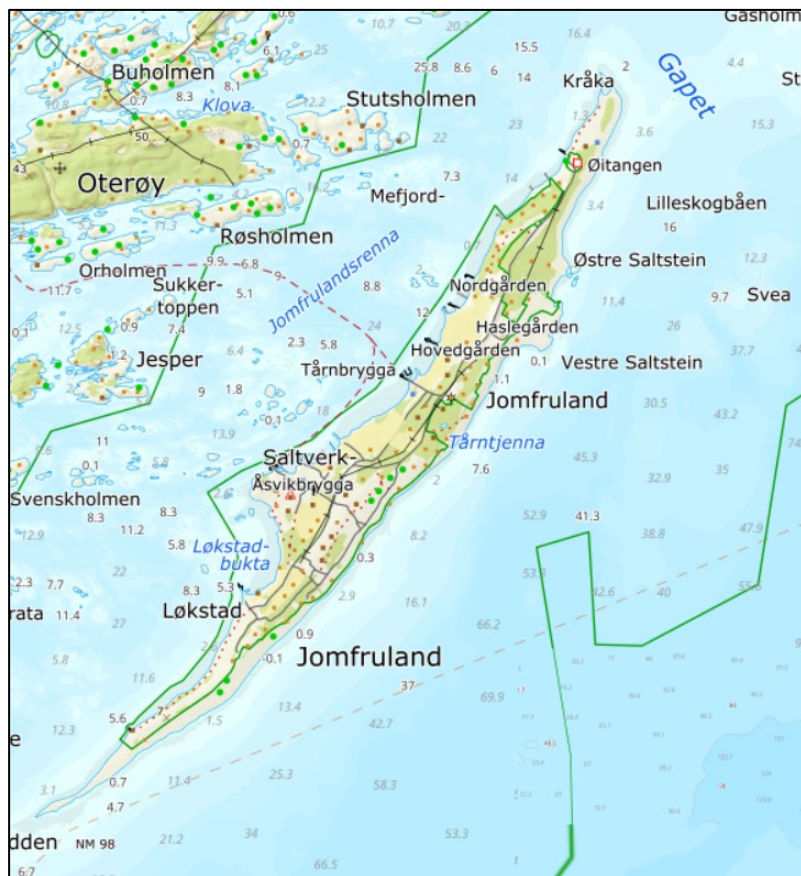
1 Innledning

Fremmede arter er globalt en av de største truslene mot biologisk mangfold (Sala et al. 2000). Gjennom FN sin konvensjon om biologisk mangfold har Norge forpliktet seg til å forhindre spredning av fremmede arter i norsk natur.

Jomfruland er sammen med Stråholmen et utvalgt kulturlandskap med et rikt artsmangfold og særegent kulturlandskap. Den langvarige bruken på øya av mennesker og dyr har ført til et landskap med ulike naturtyper og stort biologisk mangfold. I tillegg inngår 20 % av Jomfruland nasjonalpark.

På Jomfruland er det gjennomført flere skjøtelsesplaner, forvaltningsplaner, naturtypekartlegging m.m opp gjennom årene. Det ligger derfor flere registreringer av fremmedarter på øya knyttet til disse oppdragene, men det er aldri gjort en fullstendig kartlegging av fremmedarter som omfatter hele øya.

Denne rapporten beskriver funn registrert under kartlegging av fremmede arter på Jomfruland i august 2024.

Figur 1: Kart over Jomfruland. Kilde: Norgeskart.no

2 Metode

Undersøkellesområdet omfatter utmarksareal som faller inn under allemannsrettens regler for ferdsel. Private hager og areal er ikke kartlagt, med unntak av trær og navngitte arter med umiddelbar tilknytning og med spredningspotensial til utmarka. Innenfor oppdraget var det også ønskelig at eventuelle avfallsdeponier for kvist/hageavfall i utmarka registreres, dersom man støtte på disse under kartleggingen.

Kartleggingen i utmarka omfatter som utgangspunkt artene:

- Rynkerose
- Parkslirekne
- Mispel
- Berberis
- Sibirertebusk
- Sitkagran
- Edelgran
- Vrifuru
- Balsampoppel
- Hageeple
- Storlind
- Platanlønn
- Mahonie
- Bøk
- Ev. annen buskvegetasjon og trær i utmarka som påvises under kartlegging med stort spredningspotensial

3 Datainnsamling og grunnlag

Området ble kartlagt for fremmede arter over to dager, 26.-27. august 2024 av Victoria Stornes Moen og Elin Blütecher. Før kartleggingen ble tilgjengelig informasjon fra databaser med tidligere registrerte fremmedarter og naturtyper gjennomgått for å lage en plan for kartleggingen med prioriterte områder.

Kartleggingen ble gjennomført i vekstsesongen slik at artene enkelt kunne oppdages og registreres. Det var også en fordel at kartleggingen ble gjennomført etter fellesferien da det var lite aktivitet ellers på øya.

Figur 2: Sitkagran på Utsia. Foto: Elin Blütecher, NIBIO 2024.

4 Om fremmede skadelige arter

Fremmede arter er arter som ikke forekommer naturlig i Norge. Med dette menes arter som kom til Norge etter år 1800, bevisst eller ubevisst spredt av mennesker, og har vært sammenhengende reproduserende uten menneskelig hjelp i mer enn 10 år.

Fremmede arter er en stor og økende trussel mot det biologiske mangfoldet og enkelte arter kan helt eller delvis fortrenge det stedegne biologiske mangfoldet.

De fremmede artene er risikovurdert på Artsdatabankens Fremmedartsliste (Artsdatabanken, Fremmedartslista, 2023) der risikokategorien er bestemt av artens økologiske effekt og potensiale for spredning og etablering. Kravene til aktsomhet i forbindelse med virksomheter og tiltak som kan medføre spredning av fremmede arter, er lovfestet i Forskrift om fremmede organismer (2015).

Figur 3: Risikokategoriene på fremmedartslista. Kilde: Artsdatabanken.no

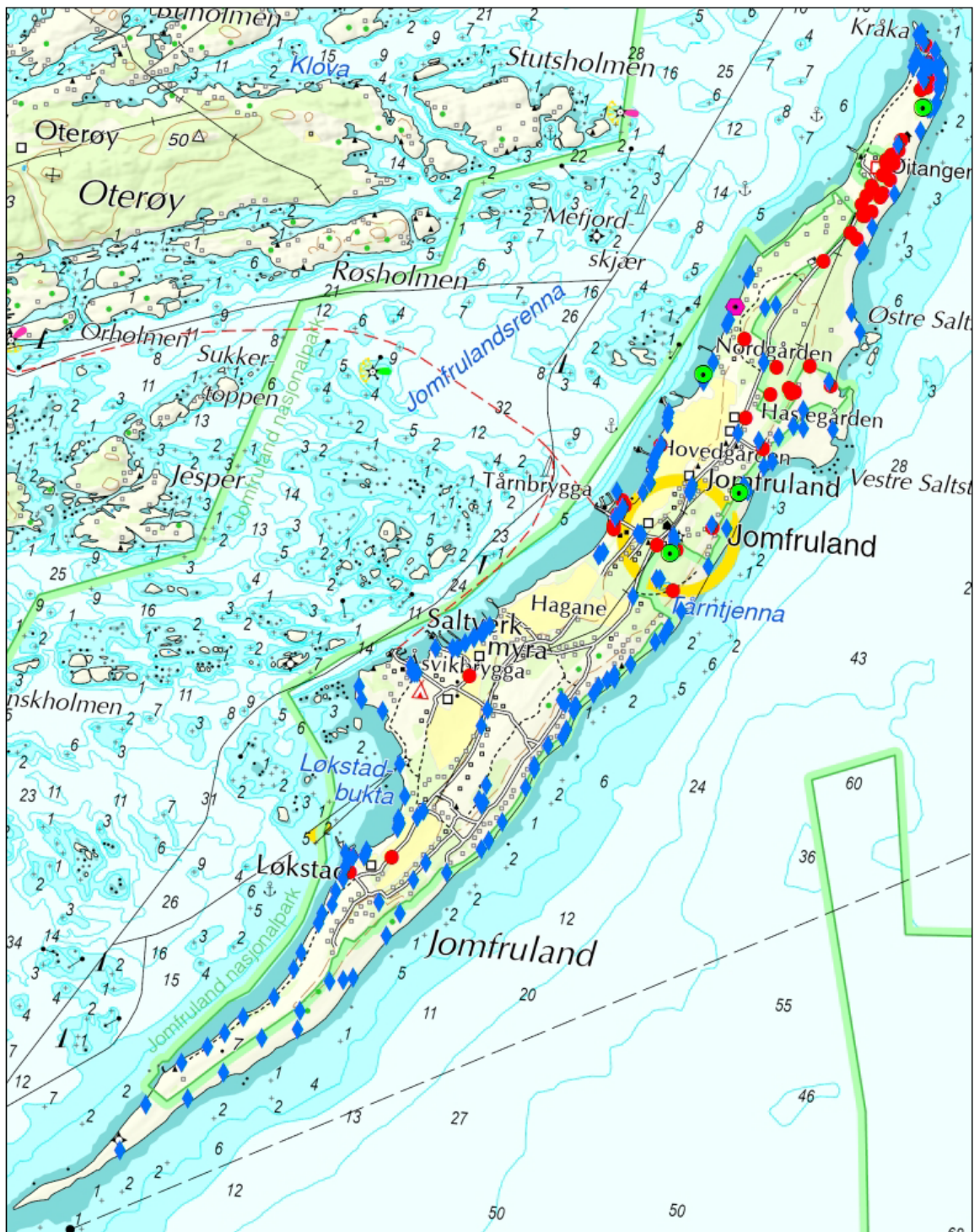
5 Fremmede og uønskede arter på Jomfruland

Som det fremgår av utlysningseposten til tilbudet har fremmedarter mange spredningsveier på Jomfruland og øya er særlig utsatt i forhold til spredning fra campingplasser, private hager og fritidsboliger. Det kan også forekomme introduksjon av fremmede arter gjennom påslag fra sjø, men dette vurderes til å ha mindre spredningspotensial enn spredning knyttet til menneskelig aktivitet.

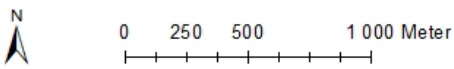
Det ble registrert 27 ulike fremmedarter under kartleggingen på Jomfruland, se figur 3 og oversiktskart med fordeling i de ulike risikokategoriene i figur 4. Edelgran er også med på lista selv om denne er livskraftig etter ønske. I tillegg ble det gjort mange funn av europagran. Denne arten ble imidlertid etablert i Norge før 1800 og er derfor ikke risikovurdert på Artsdatabankens fremmedartsliste.

Tabell 1: Registrerte fremmede og uønskede arter på Jomfruland.

Latinsk	Norsk artsnavn
<i>Ribes uva-crispa</i>	stikkelsbær
<i>Senecio viscosus</i>	klistersvineblom
<i>Rosa rugosa</i>	rynkerose
<i>Picea sitchensis</i>	sitkagran
<i>Reynoutria sachalinensis</i>	kjempestlirekne
<i>Berberis thunbergii</i>	høstberberis
<i>Cotoneaster divaricatus</i>	sprikemispel
<i>Syringa vulgaris</i>	syryn
<i>Reynoutria japonica</i>	parkslirekne
<i>Lychnis coronaria</i>	fløyelsblad
<i>Larix kaempferi</i>	japanterk
<i>Abies alba</i>	edelgran
<i>Solidago canadensis</i>	kanadagullris
<i>Acer pseudoplatanus</i>	platanlønn
<i>Spiraea japonica</i>	japanspirea
<i>Abies concolor</i>	koloradoedelgran
<i>Abies grandis</i>	kjempeedelgran
<i>Cotoneaster horizontalis</i>	krypmispel
<i>Malus domestica</i>	hageeple
<i>Pinus mugo</i>	bergfuru
<i>Cotoneaster lucidus</i>	blankmispel
<i>Lonicera caprifolium</i>	kaprifol
<i>Pinus mugo mugo</i>	buskfuru
<i>Melilotus albus</i>	hvitsteinkløver
<i>Lupinus polyphyllus</i>	hagelupin
<i>Caragana arborescens</i>	sibirertebusk
<i>Tilia × europaea</i>	parklind
<i>Erigeron canadensis</i>	hestehamp

- ◆ Fremmede arter SE
- Fremmede arter PH
- Fremmede arter HI
- ◆ Fremmede arter LO

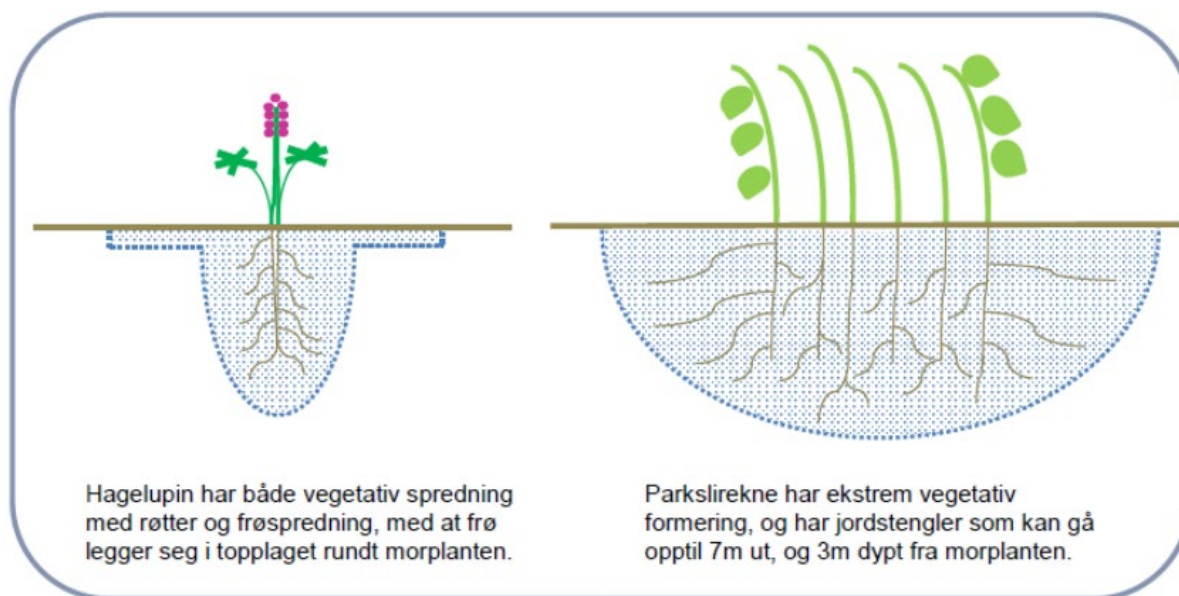
Figur 4: Oversiktskart over registrerte fremmede arter med fordeling i de ulike risikokategoriene på Jomfruland august 2024 (NIBIO 2025). Kartgrunnlag: Norge digitalt.

6 Tiltaksplan

Det er observert mange forekomster av fremmede skadelige arter innenfor undersøkelsesområdet. Noen av artene forekommer kun spredt, mens andre forekommer i større mengder på konsentrerte områder. Under vil vi gå igjennom de enkelte artene og beskrive konkrete tiltak knyttet til de ulike artene. Foreslåtte tiltak er basert på anerkjent metodikk, herunder Miljødirektoratets og NINAs veiledere for generell og artsspesifikk bekjempelsesmetodikk og massehåndtering (Miljødirektoratet, 2018; Blaaid m.fl., 2017).

Hvilke spesifikke tiltak som skal iverksettes er avhengig av art. I noen tilfeller skal bare forekomsten graves opp med rota, mens det for andre forekomster i tillegg må fjernes en viss mengde masser som sannsynligvis er infisert av frø og plantedeler.

Lokal bekjempelse letter den etterfølgende massehåndteringen, og i beste fall kan arten forsvinne fra området. Ved oppgraving av arter som spres vegetativt (nye individer spirer fra rotfragmenter) er det meget viktig at hele rotsystemet blir med opp. Her varierer nødvendig gravedybde og -omkrets med art (se eksempel i figur 5). For arter som utelukkende har frøspredning skal generelt toppmassene som er infisert av frø (øverste 20 cm) fjernes i en viss omkrets ut fra plantens ytterste greiner.

Figur 5: Illustrasjon av hvordan en art med frøspredning og en art med vegetativ spredning bør graves ut (Miljødirektoratet, 2018).

Alt planteavfall fra fremmede skadelige arter skal leveres som restavfall til godkjent avfallsmottak for varmkompostering eller forbrenning. Føringerne for hva som tas imot på ulike anlegg varierer. Både vegetasjon og masser som skal fraktes innad i og ut av tiltaksområdet må være pakket tett (f.eks. i plast) for å hindre at frø og plantedeler spres på vei til mottaket. Dette gjelder særlig planter som har utviklet frøstand, samt masser som inneholder frø og rotfragmenter. Bekjempelsen må overvåkes og eventuelt gjentas over flere år.

7 Beskrivelse av fremmede arter i området og tiltak

Buskfuru *Pinus mugo mugo* / **Bergfuru (SE)**,
Pinus mugo

Buskfuru danner små buskaktige trær, ofte med kongler og grenene langt ned mot bakken. Buskfuru stiller små krav til næringstilgang og miljø. Arten er innført fra Mellom- og Sør-Europa og trives på skrinn mark.

Tiltak: Treet bør kuttes ned til basen. Toppmasser rundt treet trenger ikke behandles som infiserte. Man kan også destruere trær ved å f.eks. kverne, sage opp, kompostere eller brenne plantematerialet.

Figur 6: Bergfuru. Foto: Elin Blütecher, NIBIO 2024

Edelgran *Abies alba* (også funn av koloradogran (HI), *Abies concolor* og kjempeedelgran (PH) *Abies grandis*). Edelgran har status som livskraftig, men er kartlagt etter ønske fra oppdragsgiver. Edelgran kan bli opptil 35 m og vokser på kalk- og leirholdig mineraljord. Arten er meget skyggetolerant og kan skygge ut andre arter. Edelgranen har ikke frøbank, men har ofte et tett sjikt av frøplanter i skogbunnen.

Tiltak: Etablerte tre bør hogges og frøplanter fjernes.

Figur 7: Edelgran. Foto: Elin Blütecher, NIBIO 2024

Hageeple (SE), *Malus domestica*

Hageeple er innført som nytteplante og sprer frøene via fugler som spiser eplene. Hageeple spres lett ut i skog og kratt med fugler. På Jomfruland finnes en av landets største populasjoner av villeple. Hageeple er en stor trussel mot bestanden da det skjer en krysspollinering mellom artene. Hageeple vurderes til å ha høy økologisk effekt og et stort ekspansjonspotensial.

Tiltak: Trær av hageeple bør hogges og fjernes for å opprettholde kontinuiteten i villeplepopulasjonen på øya.

Figur 8: Hageeple. Foto: Elin Blütecher 2024

Hagelupin (SE), *Lupinus polyphyllus*

Hagelupin er flerårig med frøspredning. Frøene til arten har meget god spireevne og kan overleve i jorda i opptil 50 år uten å miste spireevnen. Planten har rotknolle med bakterier som binder nitrogen fra luften, og kan dermed endre jordforholdene mye der de vokser.

Tiltak: Lupin bør graves opp før blomstring (juni – august). Alternativt kan planten slås gjerne flere ganger i sesong (før blomstring og to måneder etter). Regelmessig slått hindrer spredning, men må følges opp i mange år. Det er viktig at lupin slås før den blomstrer da den selv etter slått kan danne spiredyktige frø.

Figur 9: Hagelupin. Foto: Victoria Stornes Moen, NIBIO 2022

Hestehamp (PH), *Erigeron canadensis*

Hestehamp er en ettårig art fra Nord-Amerika som trives i alle typer åpen, forstyrret mark. Hestehamp har stor frøformering, og frø spres via vind, dyr, folk eller transportmidler. Til tross for at den ofte opptrer i stort antall, har den ingen kjente negative økologiske effekter. Hestehamp blomstrer fra juli til september.

Tiltak: Hestehamp bør lukes opp med rot før frøsetting.

Ikke bilde

Hvitsteinskløver (SE), *Melilotus albus*

Hvitsteinskløver er en toårig art fra Mellom- og Sør-Europa og Vest-Asia. Arten etablerer seg ofte på skrotemark og kan fortrenge sårbare arter via eutrofiering. Formeres med frø. Arten blomstrer fra juli og utover.

Tiltak: Hvitsteinskløver kan lukes eller graves opp. Blomstrende individer må destrueres. Sprøyting kan også være aktuelt. Bekjempelsen bør gjentas over flere år.

Figur 10: Hvitsteinskløver. Foto: Victoria Stornes Moen, NIBIO 2024

Høstberberis (SE), *Berberis thunbergii*

Høstberberis er en langlivet busk med saftige bær som effektivt spres med fugl. Arten er kommet inn som prydbusk i senere år, delvis som en erstatning for berberis. Planten tåler beskæring godt og setter fort nye skudd. Høstberberis danner tett kratt og kan fortrenge den stedlige vegetasjonen. Planten vokser vegetativt ved rotskudd og kan derfor spre seg lokalt.

Tiltak: Høstberberis kan ringbarkes på kvister og skudd og vil da forsvinne. Arten kan også graves opp, men det vil da være viktig å få med hele planten med røtter slik at den ikke slår nye skudd. Det er også mulig å bekjempe høstberberis med glysofat når de første bladene dukker opp om våren.

Figur 11: Høstberberis. Foto: Elin Blütecher, NIBIO 2024

Japanlerk (SE), *Larix kaempferi*

Japanlerk er innført fra Japan til Norge som skogstre og prydtre. Treet kan bli opptil 25 m høyt. Arten formerer seg med frøspredning.

Tiltak: Lerk bekjempes enkelt med hogst av enkelttre. Småplanter bør lukes vekk årlig etter uttak.

Figur 12: Japanlerk. Foto: Reidar Elven, Artsdatabanken.

Japanspirea (PH), *Spiraea japonica*

Japanspirea er en ca 1 m høy busk og stammer fra Øst-Asia. Japanspirea er en prydbusk og formerer seg med frø. Planten har en svak klonal vekst med rotskudd.

Tiltak: Bekjemping omfatter oppgraving av hele planten og dermed hele områder der planten har spredd seg. Etterfølgende år må det lukes da plantene kan spire fra rotdeler som ikke har blitt fjernet. Fjernet plantemateriale med rotdeler og jord bør graves ned eller brennes.

Figur 13: Japanspirea. Foto: Elin Blütecher, NIBIO 2024

Kanadagullris (SE), *Solidago canadensis*

Kanadagullris er en flerårig plante fra Nord-Amerika. Planten har frøformering og produserer store mengder frø. Kanadagullris er svært konkurransesterk og danner tette bestander og endrer jordsmonnet.

Tiltak: For å fjerne kanadagullris må planten graves opp med rot. Da planten har krypende jordstenger er det viktig at alle røttene fjernes, helst i en radius på minst 2m rundt planten. Luking kan hindre videre frøspredning, men fjerner ikke bestanden.

Figur 14: Kanadagullris. Foto: Elin Blütecher, NIBIO 2024

Kaprifol (LO), *Lonicera caprifolium*

Kaprifol er en flerårig klatrebusk fra Sør- Europa og Vest Asia.

Tiltak: Spredning for arten er vurdert til moderat, men med noe usikkerhet. Planten har stort invasjonspotensial, men liten effekt knyttet til fortrenging av stedlige arter. Kaprifol kommer gjerne fort tilbake ved bekjæring. Evt. tiltak bør derfor være å fjerne hele busken.

Figur 15: Kaprifol. Foto: Elin Blütecher, NIBIO 2023

Kjempeslirekne (SE) *Reynoutria sachalinensis*, og parkslirekne (SE)

Reynoutria japonica

Slirekne er en pryddplante fra Øst-Asia som utgjør en svært høy økologisk risiko for naturtyper og stedlige arter. Planten sprer seg med krypende jordstengler som kan produsere nye overjordiske skudd. Røttene kan vokse 3 meter dypt og 7 meter vekk fra morplanten. Slirekne-artene kan stort sett vokse overalt, men trives godt på skrotemark, langs bekker og i skogkanter. Arten skygger ut andre arter og kan endre jordsmonnet totalt.

Tiltak: Det ble registrert få forekomster av arten under befaringen. Dersom det er få forekomster med få planter kan disse graves opp. Det er da viktig at det graves bredt og dypt nok, ofte rundt 7 meter rundt og 3 m under planten. Dersom det er forekomster med mange planter, kan disse kuttes ned mekanisk for å utarme plantene. Det er da viktig at det kuttes langt nede ved bakken og helst i et intervall på hver fjerde uke gjennom vekstsesongen.

Sprøyting kan være et effektivt tiltak som må utføres av fagfolk pga høy konsentrasjon av glysofat. Bestanden kuttes da ned i månedskiftet juni/juli, og sprøytes ca. seks uker senere, når plantene er 0,5 m høye.

Figur 16: Kjempeslirekne. Foto: Elin Blütecher, NIBIO 2024

Klustersvineblom (SE), *Senecio viscosus*

Klustersvineblom er en ettårig plante som formerer seg med frø. Klustersvineblom blomstrer fra juli-september.

Tiltak: Planten må lukes før frøsetting (juli-september). Planten kan lukes for hånd på begge sider av øya.

Figur 17: Klustersvineblom. Foto: Elin Blütecher, NIBIO 2024

Mispel-arter (SE) her blankmispel

Cotoneaster lucidus, **krypmispel** *Cotoneaster horizontalis* og **sprikemispel** *Cotoneaster divaricatus* .

Mispelartene er flerårige busker som er meget hardføre. De kan bli ca. 2-3 meter høye og har ukjønnnet frøformering, hvilket innebærer at ett individ kan gi opphav til store kratt som fortrenger hjemlige arter. Frøene kan overleve i opptil fem år i jorda. De trives særlig i kalkrik skog, skrotemark, grunnlendt mark og grus- og steinmarkskratt.

Tiltak: Samme bekjempelsesmetode anbefales for alle mispel-artene: Buskene graves opp med rota (helst) vinter eller tidlig vår før frøsetting. Toppmassene innenfor 50 cm ut fra buskens ytterste kvist, behandles som infiserte. Det er spesielt viktig å overvåke bekjempelsen av forekomstene i skogsarealene over kommende år, for å unngå at artene sprer seg i de naturlige områdene.

Figur 18: Blankmispel. Foto: Elin Blütecher, NIBIO 2024

Platanlønn (SE), *Acer pseudoplatanus*

Platanlønn er et stort tre fra Sør- og Mellom-Europa. Arten har frøformering og er selvpollinerende og skyggetålende.

Tiltak: Platanlønn kan hogges ned eller evt. ringbarkes.

Figur 19: Platanlønn. Foto: Synnøve Grenne, NIBIO 2024

Rynkerose (SE), *Rosa rugosa*

Rynkerose er en busk fra Nordøst-Asia med frøformering og med nyper. Nypene kan spres med havstrømmer og med fugl. Arten har stort invasjonspotensiale og danner store bestander med hjelp av krypende jordstengler. I løpet av ett år kan en jordstengel vokse 5-7 meter. Ved nedkapping vil den regenerere kraftig. Arten har svært stor negativ økologisk effekt, vokser raskt og er veldig hardfør.

Tiltak: Planten bør graves opp helst 3 m under planten samt de øverste 20 cm i en omkrets på minst 1 meter rundt rynkerosen. Etter oppgraving må lokaliteten overvåkes slik at nye spirer og rotskudd fjernes.

Om overstående tiltak ikke er hensiktsmessig, kan kjemisk behandling vurderes, enten alene eller i kombinasjon med nedkapping.

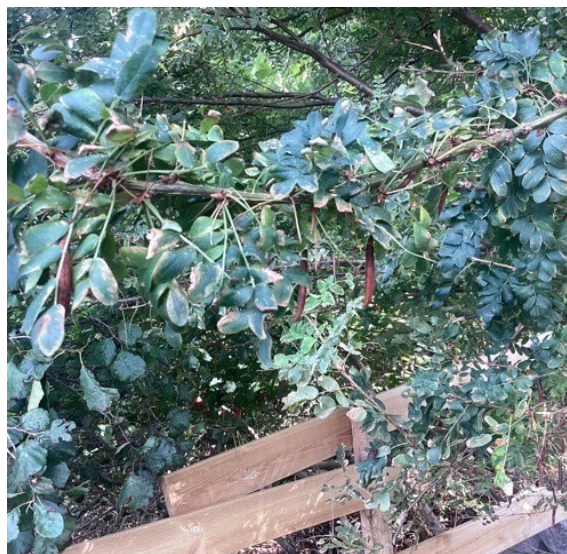

Figur 20: Rynkerose. Foto: Elin Blütecher, NIBIO 2024

Sibirertebusk (HI), *Caragana arborescens*

Sibirertebusk er en 2-6 m langlevd busk med effektiv frøproduksjon. Planten har nitrogenfikserende knollbakterier på røttene som tar opp nitrogen fra luften, og som omdannes til plantenæring, som kan endre jordsmonnet. Arten er hardfør og regnes som en av de mest hardføre hagebuskene i Norge. Planten spres fra hager og videre med frø, ofte av fugl.

Tiltak: For å fjerne sibirertebusk anbefales det å luke opp planten om våren før frøsetting. Rota må fjernes.

Figur 21: Sibirertebusk. Foto: Victoria Stornes Moen, NIBIO 2024

Stikkelsbær (PH) *Ribes uva-crispa*

Stikkelsbær er en bærbusk med historie tilbake til 1700 tallet. Da forvilling først ble registrert på 1800 tallet er arten en fremmed art etter FAB definisjonen, men arten skal unntas risikovurdering da den regnes som en tradisjonell produksjonsart. Stikkelsbær reproducerer seksuelt med frø og bærene kan spres med fugl langt vekk fra dyrkingstedet.

Det er ingen kjente skadevirkninger av arten i norsk natur og ikke foreslått noen tiltak.

Figur 22: Stikkelsbær. Foto: Victoria Stornes Moen, NIBIO 2024

Sitkagran (SE), *Picea sitchensis*

Sitkagran kommer fra vestlige Nord-Amerika og har i Norge vært mye plantet i kyststrøk. Arten sprer seg fort med frøspredning. Vanligvis setter den kongler og starter frøproduksjonen i en alder av 20-40 år. Arten kjennetegnes med sine spisse nåler og bark som løsner i rektangulære flak.

Tiltak: Sitkagran fjernes enkelt med hogst. Eldre trær med frøsetting bør prioriteres. Småplanter må lukes vekk årene etter bekjemping.

Figur 23: Sitkagran. Foto: Elin Blütecher, NIBIO 2024

Syrin (SE), *Syringa vulgaris*

Syrin formerer seg med frø og kan bli opptil 5 m høy. Frøene til planten spres via vind over korte distanser. Syrin kan også danne klonale kratt ved rotskudd og danner raskt ekspanderende busksjikt. Arten anses å ha stor økologisk effekt.

Tiltak: For å fjerne syrin er det viktig at alle røtter fjernes da arten kan sette veldig mange nye skudd fra gjenværende røtter. Arten har dypt rotsystem og tåler beskjæring godt. Det er derfor viktig at hele planten fjernes samtidig.

Figur 24: Syrin. Foto: Kristin Daugstad, NIBIO 2024.

8 Prioritering

Det ble registrert fremmedarter i alle fremmedartskategoriene under kartleggingen. Det vil være en fordel å prioritere tiltak mot fremmedartene med kategori «Svært høy risiko» (SE) se kartutsnitt i vedlegg 1, figur 25- 27. Noen av artene gjør mer ut av seg og fortrenger stedeodne arter mer enn andre. Områder med registrerte truede naturtyper bør også prioriteres.

For noen av artene som f. eks hagelupin og platanlønn ble det bare funnet 1 individ av hver art. Her vil det derfor være en fordel å fjerne disse to individene så fort som mulig for å hindre videre spredning.

Under er det foreslått en prioritering av rekkefølge for bekjempelse av fremmedartene. Artene er gitt en prioritering fra 1 -4 hvor 1 er høyest prioritert. Rekkefølgen som artene er oppført på i listen viser også hvordan de bør prioriteres innenfor samme score, men her må en også vurdere individuelt i forhold til fremmedartenes utvikling på øya.

Tabell 2: Oversikt over arter og prioritering av bekjempelse

Art	Beskrivelse/Årsak	Prioritering
Platanlønn	Det ble kun registrert et individ like vest for tårnene, og det vil derfor være enkelt å fjerne dette ene individet. Individet med platanlønn vokser i et område med eikeskog og det er svært viktig å fjerne planten for å hindre videre spredning.	1
Hagelupin	Det ble registrert ett individ med hagelupin ved Nordgården. Arten er satt høyt opp på lista da det vil være svært viktig å fjerne denne ene registreringen før planten spres videre. Hagelupin vurderes til å ha svært høy økologisk risiko på grunn av artens store invasjonspotensial og store negative økologiske effekter knyttet til nitogenfiksering og fortrenging.	1
Hageeple	Hageeple er en stor trussel mot den store bestanden med villeple på Jomfruland. Villeple kan lett hybridisere med hageeple. Hageeple settes derfor høyt opp på prioriteringslista for fjerning. Under kartleggingen ble det registrert individer med hageeple nord for Øitangen, ved Decca stasjon og nord for Saltverksmyra jf. kart figur 25-26.	1
Rynkerose	Rynkerose har et stort invasjonspotensiale og høy økologisk effekt. Arten er spesielt risikabel i strandsonen, hvor den fører til strukturendring gjennom sandstabilisering og utkonkurrerer en rekke sårbare og truede planter (Artsdatabanken). Det er gjort mye arbeid på Jomfruland for å bli kvitt rynkerose. Flere av individene vi registrerte var små og muligens kommet tilbake etter tidligere tiltak. Det ble i hovedsak registrert busker med rynkerose på innsiden, med kun et par registreringer på utsida. Flest individer ble registrert sør for Sandbakken og ned til Nordgården i strandsonen og i området ved Løkstadbukta. I disse områdene er det registrert naturtyper med sand og grusstrand	1

	i nord og sanddynemark og naturbeitemark ved Løkstadbukta lengre sør. Arten er en stor trussel mot disse naturtypene. Rynkerose beites av beitedyr og det vil være viktig å informere om evt. tiltak som f. eks kjemisk bekjempelse dersom aktuelt.	
Kjempeslirekne	Det ble registrert to planter av kjempeslirekne, ei plante langs Hovedveien nord for Løkstad og en plante like vest for Løkstad gård mot sjøen. Kjempeslirekne er svært ekspansiv, tar mye plass og fortrenger andre arter. Tiltak mot bekjempelse bør prioriteres.	1
Parkslirekne	To individer ble registrert under kartleggingen. Ei plante som spredte seg ut fra hage i kryss ved Utsiaveien og Saltverksmyrveien og ei plante i Tårnbryggeveien. Arten spres meget raskt og kan utgjøre en høy økologisk risiko for det stedegne mangfoldet. Bekjemping bør prioriteres.	1
Høstberberis	Det ble registrert 6 individer med høstberberis jf. kart i figur 25 og 26 under. Høstberberis er skyggetålende og kan danne tette kratt og fortenge hjemlige arter eller danne nytt busksjikt. Arten er derfor en stor trussel mot både edelløvkogen og skogarealene ellers på Jomfruland.	1
Kanadagullris	Kanadagullris ble registrert i et område like øst for Hagane kystkafe, nedenfor arealet som skjøttes med grasklipper. Populasjonen er stor, men konsentrert i dette enkelte området og bør bekjempes.	1
Mispel-artene	Under kartleggingen ble det registrert 2 busker med blankmispel, 7 busker med sprikemispel og 2 busker med krypmispel jf. kart i figur 25-27. Mispelartene kan lett danne busksjikt, og dette vil være meget uheldig for eikeskogen.	1
Edelgran	Det ble gjort ett funn av edelgran i Tårnskogen vest for Tårntjenna. Individet er ungt og kan lett bekjempes.	1
Japanlerk	Det ble registrert 4 tre av japanlerk. To tre i Tårnskogen, ett vest for Kleiva langs Utsiaveien og ett langs Skaddenveien jf. kart figur 26. Japanlerk er sammen med edelgran og sitkagran en trussel mot artene i Tårnskogen.	1
Sitkagran	Det ble registrert 12 trær med Sitkagran langs Utsia. Det ble også observert flere trær av Sitkagran innenfor hage/innmark. I 2019 ble det gjort en stor jobb med å fjerne fremmede treslag i Tårnskogen, og dette ser ut til å ha hatt effekt. Sitkagran bør videre bekjempes.	1

Klustersvineblom	Klustersvineblom ble registrert i store mengder på begge sider av øya. Arten var spesielt tallrik i rullesteinsbeltet på Utsia. Arten har et stort invasjonspotensial med en middels økologisk effekt. Arten er likevel satt ganske høyt oppe på lista grunnet de store mengdene som kan endre rullesteinbeltet og landskapet.	1
Hvitsteinkløver	Det ble registrert 4 populasjoner med hvitsteinkløver i området rundt Tårnbrygga. Arten er også registrert i dette området fra tidligere. I dette området er det registrerte naturtyper for sand og grusstrand samt strandeng og strandsump. Arten har et stort invasjonspotensiale og det vil være viktig å hindre videre spredning i området.	1
Bergfuru/buskfuru	Det ble registrert 7 individer med berg-buskfuru jf. kart figur 25. Berg- og buskfuru er hardfør og trivest både med tørke, vind, salting og frost. Arten er spesielt en trussel mot lysåpne naturtyper som sandynemark og sand- og grusstrand.	2
Syrin	Det ble registrert 4 individer med syrin jf. kart i figur 25 og 26. Arten har et stort invasjonspotensial. Noen av registreringene var hagerømlinger fra synlige planter i nærliggende hager.	2
Sibirertebusk	Det ble registrert en busk av sibirertebusk ved Nordgården. Arten har et stort invasjonspotensial, men liten økologisk effekt. Artens potensial for å medføre endringer i naturtyper er noe usikkert.	3
Kaprifol	Det ble registrert 2 funn av kaprifol. Ett funn nord for Øitangen og ett øst for Langputt mot Tårnbukta. Kaprifol har stort potensial for spredning, men de økologiske skadevirkningene ved fortrenging er nokså begrenset.	3
Japanspirea	Det ble registrert ett funn med japanspirea like utenfor hagen øst for tårnene. Busken er trolig plantet og spredt seg noe ut av hagen. Det er knyttet usikkerhet til hvor stor økologisk effekt arten har.	3
Koloradoedelgran	Ett funn av koloradoedelgran ble registrert like utenfor tårnhagen mot skogen og Utsia. Arten er registrert i området fra før. Arten har tidligere hatt kategorien PH men har steget til HI grunnet invasjonspotensial. Både koloradoedelgran og kjempeedelgran bør overvåkes slik at de ikke spres videre inn mot Tårnskogen.	3

Kjempeedelgran	Ett funn av kjempeedelgran ble registrert i skogen sørøst for Langputt.	3
Hestehamp	Det ble gjort flere funn av hestehamp jf. kart figur 28 og 29. Funnene er spesielt lokalisert ved Tårnbrygga og Løkstad. Arten har et stort invasjonspotensial, men ingen kjente økologiske effekter.	3
Parklind	Det ble registrert ett funn like nord for Nordgården. Arten har et begrenset invasjonspotensiale, og liten økologisk effekt.	4
Fløyelsblad	Fløyelsblad ble registrert ved campingen på Saltverksmyra. Arten var spredt til grøftkant fra hage. Arten har et begrenset invasjonspotensiale, og liten økologisk effekt.	4
Stikkelsbær	Det ble gjort mange registreringer av stikkelsbær under kartleggingen. Men da det ikke er noen kjente skadevirkninger av arten i norsk natur er det ikke foreslått noen tiltak.	4

Litteraturreferanse

Artsdatabanken (u.å.) Artskart. Tilgjengelig fra: <https://artskart.artsdatabanken.no/> Artsdatabanken (2023)

Artsdatabanken (2023) Fremmede arter i Norge - med økologisk risiko 2023. Tilgjengelig fra: <https://www.artsdatabanken.no/lister/fremmedartslista/2023>

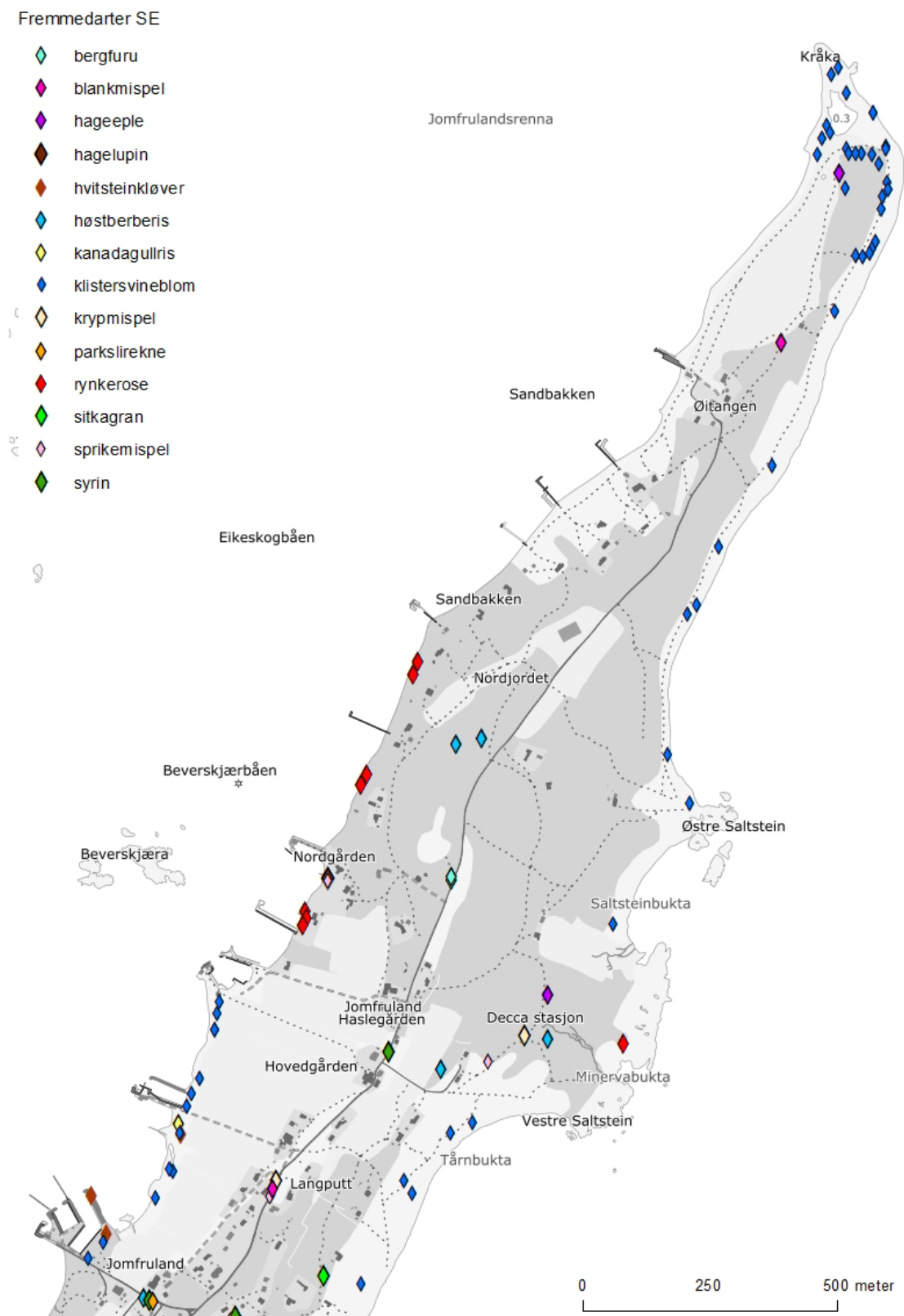
Blaalid, R., Often, A., Magnussen, K., Olsen, S.L., & Westergaard, K.B. (2017). Fremmede skadelige karplanter – Bekjempelsesmetodikk og spredningshindrende tiltak. NINA Rapport 1432.

Forskrift om fremmede organismer (FOR-2015-06-19-716)

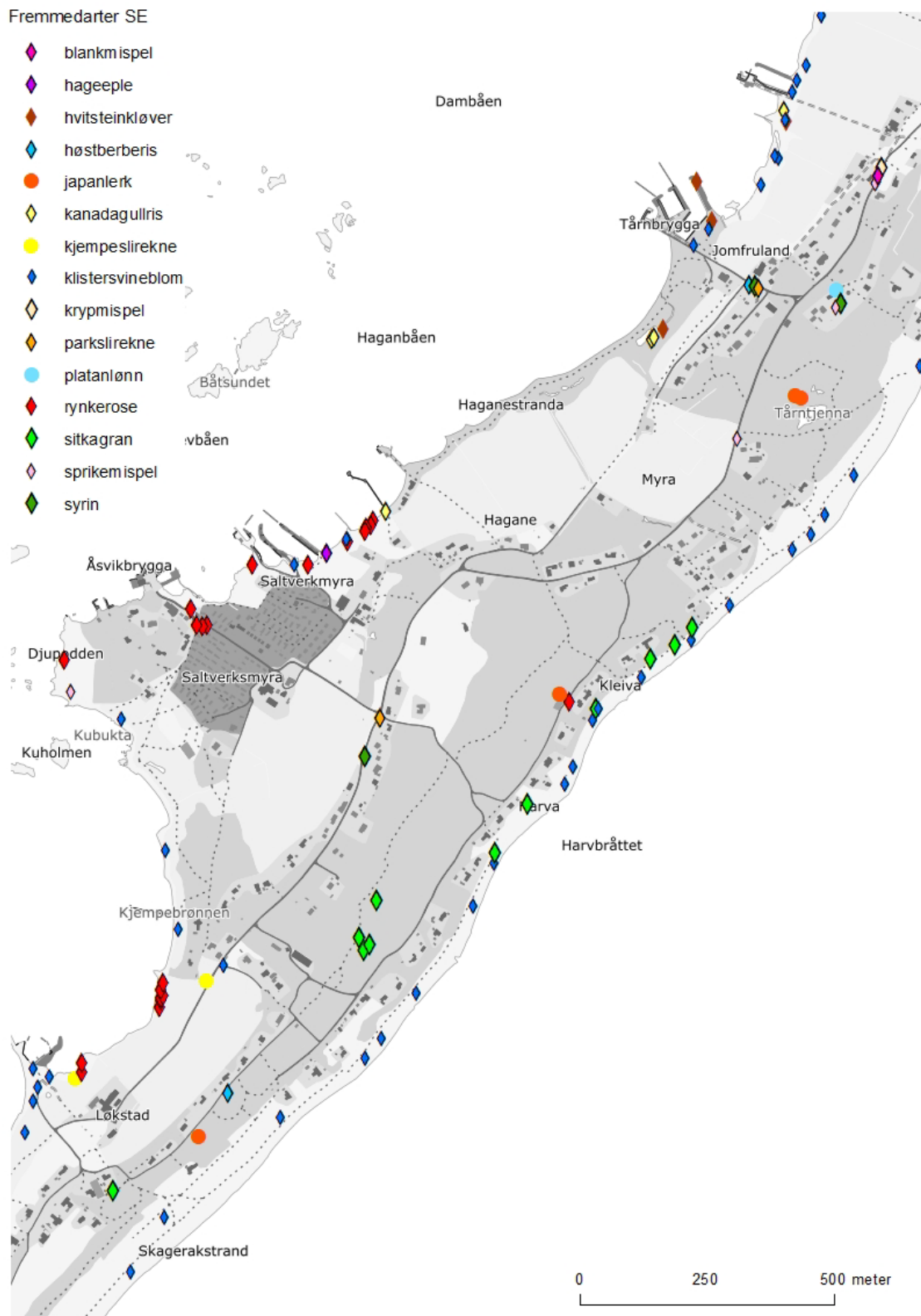
Fremmede arter i Norge - med økologisk risiko 2023. Tilgjengelig fra: <https://www.artsdatabanken.no/lister/fremmedartslista/2023>

Sala et al. 2000. Global biodiversity scenarios for the year 2100

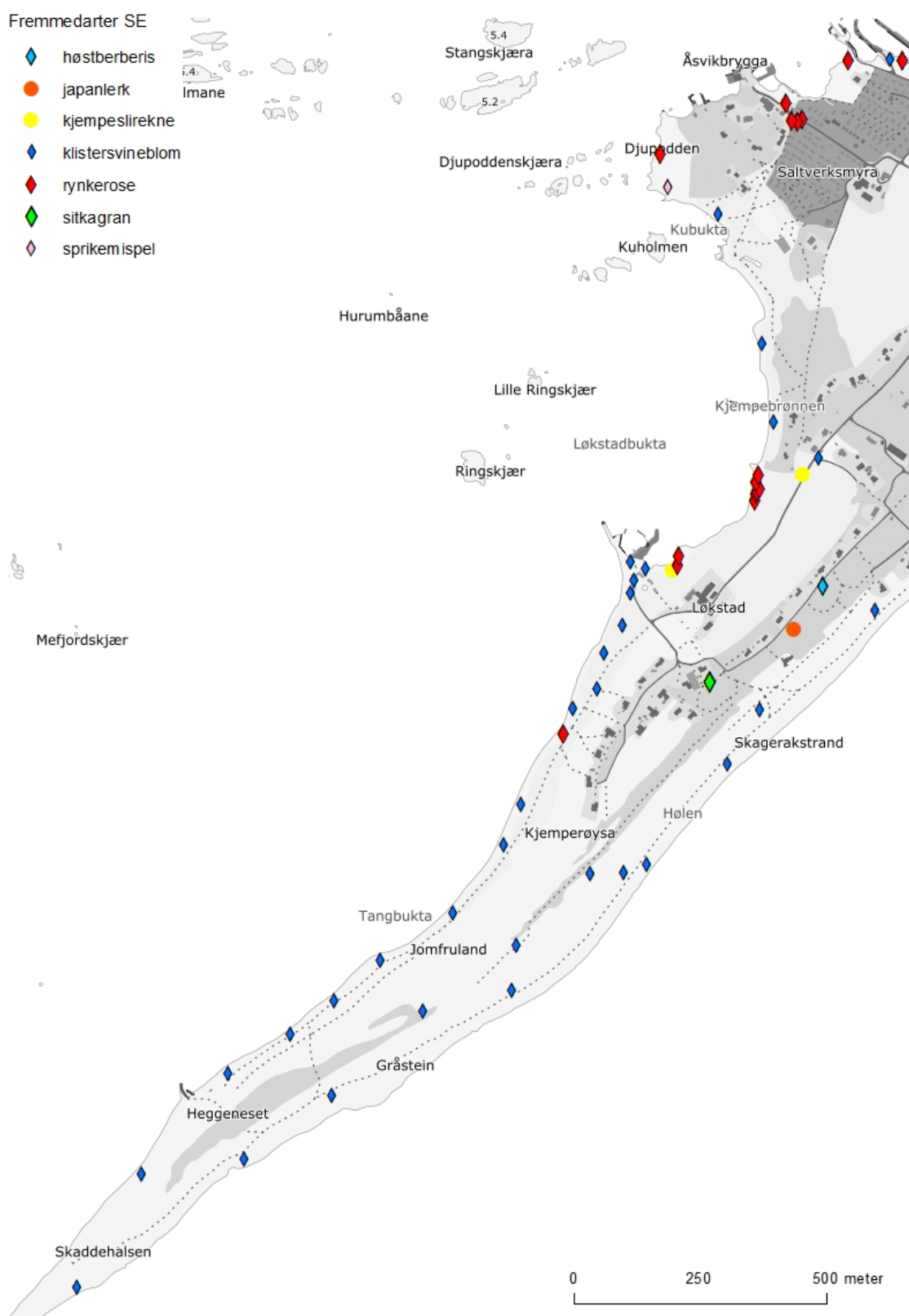
Vedlegg 1 Kart

Figur 25: Kartet viser fremmedarter i kategori SE på nordre del av Jomfruland. Kart:NIBIO. Kartgrunnlag: Norge digitalt.

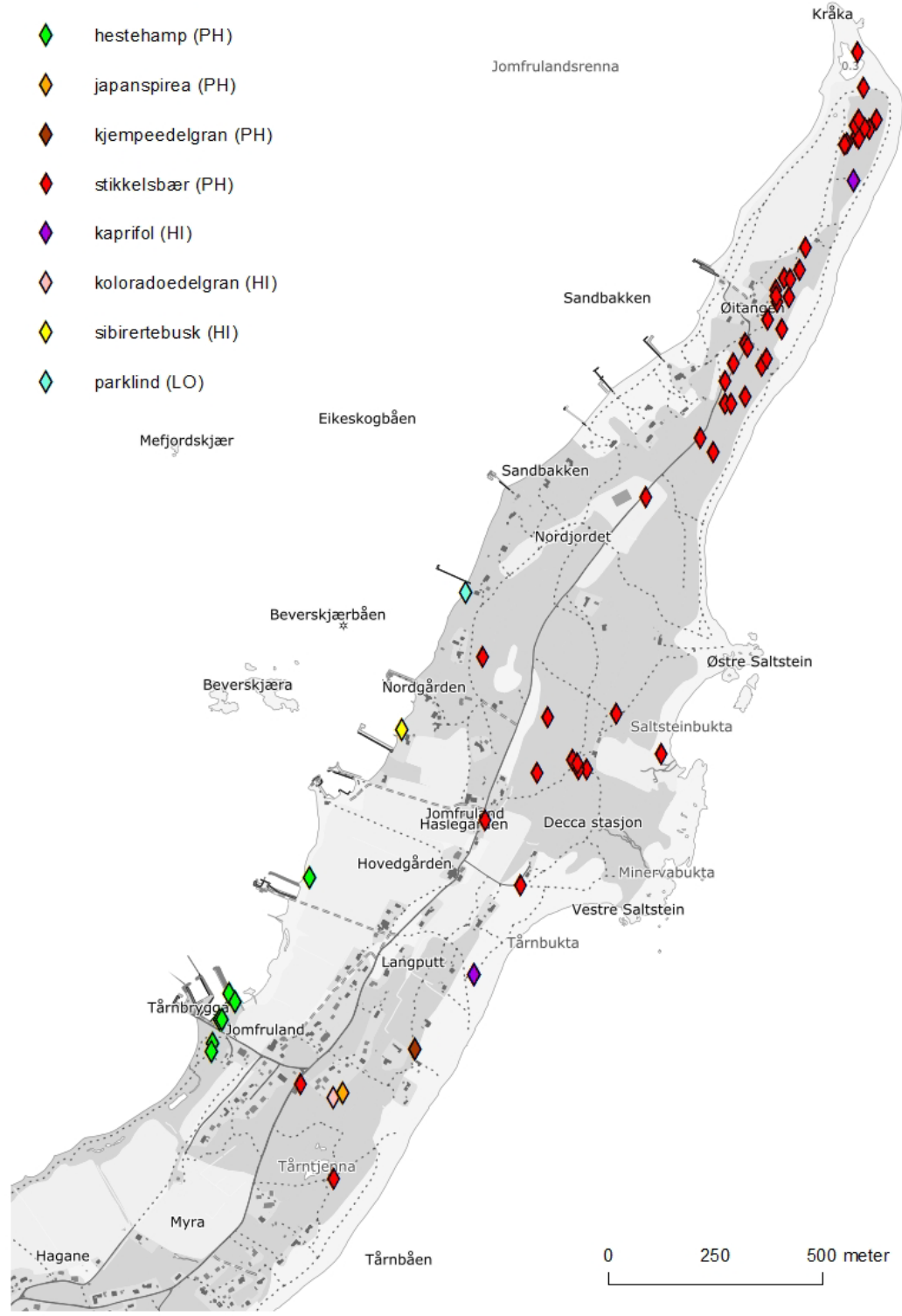

Figur 26: Kartet viser SE arter på midtre del av Jomfruland. Kart: NIBIO. Kartgrunnlag: Norge digitalt.

Figur 27: Kartet viser SE arter sør på Jomfruland. Kart: NIBIO. Kartgrunnlag: Norge digitalt.

Fremmedarter PH, HI, LO

Figur 28: Kartet viser HI, PH og LO arter på Jomfruland Nord/midt. Kart: NIBIO. Kartgrunnlag: Norge digitalt.

Figur 29: Kartet viser PH arter på midtre og sørlige deler av Jomfruland. Det ble ikke registrert flere HI, PO og LO arter lengre sør. Kart: NIBIO. Kartgrunnlag: Norge digitalt.

Vedlegg 2 Artsliste

Norsk artsnavn	Årstall registrert
Barlind	2024
Bergfuru	2024
Blankmispel	2024
Buskfuru	2024
Edelgran	2024
Fløyelsblad	2024
Hageeple	2024
Hestehamp	2024
Hvitsteinkløver	2024
Høstberberis	2024
Japanlerk	2024
Kanadagullris	2024
Kaprifol	2024
Kjempestlirekne	2024
Klistersvineblom	2024
Koloradoedelgran	2024
Krypmispel	2024
Parklind	2024
Parkslirekne	2024
Platanlønn	2024
Rynkerose	2024
Sibirertebusk	2024
Sitkagran	2024
Sprikemispel	2024
Stikkelsbær	2024
Syrin	2024

Vedlegg 3 Kartlagte fremmedarter

Fremmedarter registrert i felt og rapportert til Artsdatabanken (www.artsobservasjoner.no)

Arter	Lokalitet	Øst	Nord
bergfuru	Nordgården øst	188961	6538457
bergfuru	Nordgården øst	188961	6538464
bergfuru	Nordgården øst	188961	6538457
bergfuru	Nordgården øst	188943	6538408
blankmispel	Øytangen	189612	6539515
buskfuru	Nordjordet nord	189458	6539063
buskfuru	Nordjordet nord	189463	6539072
buskfuru	Nordjordet nord	189472	6539099
edelgran	Tårntjenna	188453	6537418
fløyelsblad	Saltverksmyra	187540	6536941
hageeple	Decca stasjon	189151	6538231
høstberberis	Skaddenveien	187328	6536041
høstberberis	Tårnbryggeveien	188355	6537634
høstberberis	Hovedgården øst	188940	6538084
høstberberis	Decca stasjon	189151	6538144
høstberberis	Nordjordet sør	188970	6538724
høstberberis	Nordjordet sør	189020	6538736
japanlerk	Tårntjenna	188459	6537412
japanspirea	Jomfruland fyr øst	188541	6537553
kanadagullris	Haganestranda nord	188163	6537525
kaprifol	Kråka sør	189737	6539691
kjempeedelgran	Jomfruland fyr nord	188710	6537656
kjempestlirekne	Løkstad vest	187029	6536072
klistersvineblom	Kråka	189817	6539902
klistersvineblom	Kråka	189817	6539898
klistersvineblom	Skadden	185848	6534652
klistersvineblom	Heggenestet sør	185975	6534876
klistersvineblom	Heggeneset	186148	6535076
klistersvineblom	Heggeneset øst	186179	6534907
klistersvineblom	Gråstein sør	186353	6535031
klistersvineblom	Gråstein vest	186271	6535153
klistersvineblom	Gråstein vest	186357	6535220
klistersvineblom	Gråstein nord	186534	6535198
klistersvineblom	Gråstein nord	186709	6535240
klistersvineblom	Kjemperøysa sør	186718	6535329
klistersvineblom	Tangbukta	186593	6535394
klistersvineblom	Tangbukta sør	186449	6535299
klistersvineblom	Tangbukta	186693	6535529
klistersvineblom	Kjemperøysa	186864	6535470
klistersvineblom	Kjemperøysa øst	186931	6535474
klistersvineblom	Kjemperøysa øst	186978	6535490

klistersvineblom	Tangbukta nord	186830	6535799
klistersvineblom	Tangbukta	186728	6535608
klistersvineblom	Tangbukta nord	186878	6535838
klistersvineblom	Løkstad sør	186892	6535908
klistersvineblom	Løkstad	186929	6535963
klistersvineblom	Skagerakstrand sør	187137	6535689
klistersvineblom	Skagerakstrand	187202	6535796
klistersvineblom	Utsiaveien øst	187598	6536109
klistersvineblom	Jomfruland	187318	6536294
	Løkstadbukta		
klistersvineblom	Kjempebrønnen	187229	6536365
klistersvineblom	Løkstadbukta	187205	6536520
klistersvineblom	Utsiaveien øst	187631	6536148
klistersvineblom	Kubukta	187118	6536777
klistersvineblom	Utsiaveien øst	187698	6536238
klistersvineblom	Utsiaveien øst	187810	6536409
klistersvineblom	Utsiaveien øst	187853	6536494
klistersvineblom	Harva	187991	6536650
klistersvineblom	Harva	188007	6536685
klistersvineblom	Harva nord	188058	6536799
klistersvineblom	Saltverksmyra	187459	6537083
klistersvineblom	Harva nord	188046	6536775
klistersvineblom	Kleiva	188142	6536861
klistersvineblom	Kleiva nord	188240	6536934
klistersvineblom	Kleiva nord	188316	6537003
klistersvineblom	Myra øst	188439	6537113
klistersvineblom	Myra øst	188477	6537142
klistersvineblom	Myra øst	188504	6537181
klistersvineblom	Tårntjenna øst	188561	6537258
klistersvineblom	Skagerakstrand nord	187431	6535993
klistersvineblom	Kråka sør	189819	6539832
klistersvineblom	Kråka sør	189822	6539819
klistersvineblom	Kråka sør	189811	6539803
klistersvineblom	Kråka sør	189808	6539780
klistersvineblom	Kråka sør	189796	6539714
klistersvineblom	Kråka sør	189789	6539701
klistersvineblom	Kråka sør	189784	6539691
klistersvineblom	Kråka sør	189758	6539687
kolordoedelgran	Jomfruland fyr sør	188518	6537542
krypmispel	Hovedveien	188616	6537865
parkslirekne	Saltverksmyra øst	187628	6536781
parkslirekne	Tårnbryggeveien	188374	6537627
platanlønn	Jomfruland fyr	188527	6537625
rynkerose	Tangbukta nord	186812	6535748
rynkerose	Løkstad vest	187039	6536082
rynkerose	Løkstad vest	187041	6536100

rynkerose	Løkstadbukta	187193	6536210
rynkerose	Løkstadbukta	187195	6536224
rynkerose	Løkstadbukta	187196	6536229
rynkerose	Løkstadbukta	187201	6536233
rynkerose	Løkstadbukta	187195	6536246
rynkerose	Løkstadbukta	187200	6536259
rynkerose	Djupodden	187005	6536895
rynkerose	Susannesbukta	187255	6536996
rynkerose	Susannesbukta	187377	6537081
rynkerose	Mineralbukta	189299	6538134
sitkagran	Løkstad øst	187102	6535850
sitkagran	Utsiaveien øst	187854	6536514
sitkagran	Harva	187918	6536611
sitkagran	Harva nord	188053	6536798
sitkagran	Kleiva	188161	6536898
sitkagran	Kleiva	188208	6536924
sitkagran	Kleiva nord	188242	6536958
sitkagran	Kleiva	189196	6538174
sprikemispel	Djupodden	187020	6536832
sprikemispel	Jomfruland fyr	188527	6537591
sprikemispel	Hovedveien	188606	6537837
sprikemispel	Hovedveien	188612	6537850
sprikemispel	Hovedgården øst	189035	6538101
stikkelsbær	Kråka	189761	6539906
stikkelsbær	Jomfruland	188442	6537574
stikkelsbær	Hovedgården nord	188874	6538191
stikkelsbær	Hovedgården øst	188956	6538040
stikkelsbær	Decca stasjon vest	188995	6538302
stikkelsbær	Decca stasjon vest	189112	6538312
stikkelsbær	Decca stasjon vest	189093	6538311
stikkelsbær	Decca stasjon vest	189079	6538333
stikkelsbær	Satsteinbukta vest	189182	6538442
stikkelsbær	Nordgården øst	189021	6538434
stikkelsbær	Nordgården nord	188869	6538573
stikkelsbær	Nordjordet nord	189409	6539054
stikkelsbær	Øytangen sør	189437	6539167
stikkelsbær	Øytangen sør	189450	6539168
stikkelsbær	Øytangen sør	189484	6539184
stikkelsbær	Øytangen sør	189435	6539220
stikkelsbær	Øytangen sør	189523	6539256
stikkelsbær	Øytangen sør	189532	6539273
stikkelsbær	Øytangen sør	189483	6539308
stikkelsbær	Øytangen	189568	6539341
stikkelsbær	Øytangen	189557	6539405
stikkelsbær	Øytangen øst	189586	6539415
stikkelsbær	Øytangen	189554	6539434

stikkelsbær	Øytangen	189574	6539461
stikkelsbær	Øytangen	189625	6539532
stikkelsbær	Kråka sør	189740	6539818
stikkelsbær	Kråka sør	189753	6539809
stikkelsbær	Kråka sør	189745	6539793
stikkelsbær	Kråka sør	189750	6539788
stikkelsbær	Kråka sør	189721	6539776
stikkelsbær	Kråka sør	189717	6539775
syryn	Saltverksmyra øst	187598	6536705
syryn	Tårnbryggeveien	188366	6537630
syryn	Jomfruland fyr	188536	6537597
syryn	Hovedgården	188838	6538119
blankmispel	Jomfruland	9,597066	58,867223
hageeple	Jomfruland	9,613527	58,885911
hageeple	Jomfruland	9,579327	58,859791
hagelupin	Jomfruland	9,598108	58,872784
hestehamp	Jomfruland	9,594254	58,868986
hestehamp	Jomfruland	9,591621	58,866266
hestehamp	Jomfruland	9,591094	58,865857
hestehamp	Jomfruland	9,591163	58,86586
hestehamp	Jomfruland	9,591351	58,866434
hestehamp	Jomfruland	9,590858	58,86537
hestehamp	Jomfruland	9,590834	58,865189
hestehamp	Jomfruland	9,574558	58,850222
hestehamp	Jomfruland	9,571136	58,849448
hestehamp	Jomfruland	9,571217	58,850153
hvitsteinkløver	Jomfruland	9,593776	58,868039
hvitsteinkløver	Jomfruland	9,591546	58,866191
hvitsteinkløver	Jomfruland	9,590922	58,866848
hvitsteinkløver	Jomfruland	9,590171	58,864207
japanlerk	Jomfruland	9,594842	58,863224
japanlerk	Jomfruland	9,587654	58,857649
japanlerk	Jomfruland	9,576607	58,849336
kanadagulltris	Jomfruland	9,593659	58,868232
kanadagulltris	Jomfruland	9,589864	58,864059
kanadagulltris	Jomfruland	9,581249	58,86061
kaprifol	Jomfruland	9,601234	58,867236
kaprifol	Jomfruland	9,601234	58,867236
kjempestlirekne	Jomfruland	9,576471	58,852084
klistersvineblom	Jomfruland	9,614531	58,884486
klistersvineblom	Jomfruland	9,614041	58,886293
klistersvineblom	Jomfruland	9,614501	58,887023
klistersvineblom	Jomfruland	9,614501	58,887023
klistersvineblom	Jomfruland	9,613757	58,88566
klistersvineblom	Jomfruland	9,614579	58,886297
klistersvineblom	Jomfruland	9,613682	58,886368

klistersvineblom	Jomfruland	9,613202	58,887769
klistersvineblom	Jomfruland	9,613799	58,886282
klistersvineblom	Jomfruland	9,614846	58,886146
klistersvineblom	Jomfruland	9,612996	58,887644
klistersvineblom	Jomfruland	9,613548	58,887334
klistersvineblom	Jomfruland	9,614231	58,886301
klistersvineblom	Jomfruland	9,610162	58,874611
klistersvineblom	Jomfruland	9,609271	58,87542
klistersvineblom	Jomfruland	9,609558	58,877925
klistersvineblom	Jomfruland	9,609858	58,878117
klistersvineblom	Jomfruland	9,610459	58,879168
klistersvineblom	Jomfruland	9,612032	58,880674
klistersvineblom	Jomfruland	9,613768	58,883473
klistersvineblom	Jomfruland	9,607905	58,872366
klistersvineblom	Jomfruland	9,60365	58,868678
klistersvineblom	Jomfruland	9,602956	58,868451
klistersvineblom	Jomfruland	9,60148	58,867552
klistersvineblom	Jomfruland	9,601791	58,86734
klistersvineblom	Jomfruland	9,600332	58,865668
klistersvineblom	Jomfruland	9,570987	58,849954
klistersvineblom	Jomfruland	9,599007	58,863921
klistersvineblom	Jomfruland	9,61298	58,886743
klistersvineblom	Jomfruland	9,613087	58,886613
klistersvineblom	Jomfruland	9,612861	58,886504
klistersvineblom	Jomfruland	9,612731	58,88622
klistersvineblom	Jomfruland	9,594738	58,870446
klistersvineblom	Jomfruland	9,594666	58,870236
klistersvineblom	Jomfruland	9,594659	58,869948
klistersvineblom	Jomfruland	9,594659	58,869948
klistersvineblom	Jomfruland	9,594278	58,86905
klistersvineblom	Jomfruland	9,594024	58,868787
klistersvineblom	Jomfruland	9,593904	58,868557
klistersvineblom	Jomfruland	9,593674	58,868251
klistersvineblom	Jomfruland	9,593755	58,868065
klistersvineblom	Jomfruland	9,59349	58,867424
klistersvineblom	Jomfruland	9,593602	58,867375
klistersvineblom	Jomfruland	9,593104	58,866895
klistersvineblom	Jomfruland	9,591449	58,866034
klistersvineblom	Jomfruland	9,590976	58,865726
klistersvineblom	Jomfruland	9,579964	58,860052
klistersvineblom	Jomfruland	9,570868	58,849715
klistersvineblom	Jomfruland	9,57078	58,850279
klistersvineblom	Jomfruland	9,571353	58,850168
krypmispel	Jomfruland	9,605189	58,870281
krypmispel	Jomfruland	9,605189	58,870281
parklind	Jomfruland	9,599604	58,875222

rynkerose	Jomfruland	9,588005	58,85751
rynkerose	Jomfruland	9,600535	58,876719
rynkerose	Jomfruland	9,600433	58,876481
rynkerose	Jomfruland	9,599121	58,874644
rynkerose	Jomfruland	9,598958	58,874466
rynkerose	Jomfruland	9,597408	58,872151
rynkerose	Jomfruland	9,597443	58,872036
rynkerose	Jomfruland	9,597361	58,871897
rynkerose	Jomfruland	9,580844	58,860422
rynkerose	Jomfruland	9,58077	58,860338
rynkerose	Jomfruland	9,580621	58,860296
rynkerose	Jomfruland	9,580596	58,860232
rynkerose	Jomfruland	9,580023	58,86001
rynkerose	Jomfruland	9,57874	58,859551
rynkerose	Jomfruland	9,575454	58,85835
rynkerose	Jomfruland	9,575304	58,858308
rynkerose	Jomfruland	9,57511	58,858327
sibirertebusk	Jomfruland	9,597482	58,872235
sitkagran	Jomfruland	9,599051	58,865749
sitkagran	Jomfruland	9,582013	58,85374
sitkagran	Jomfruland	9,581494	58,853061
sitkagran	Jomfruland	9,581876	58,852951
sitkagran	Jomfruland	9,581685	58,852835
sprikemispel	Jomfruland	9,593009	58,862391
sprikemispel	Jomfruland	9,596983	58,867085
sprikemispel	Jomfruland	9,598117	58,87273
stikkelsbær	Jomfruland	9,612071	58,882538
stikkelsbær	Jomfruland	9,614429	58,885589
stikkelsbær	Jomfruland	9,614675	58,885797
stikkelsbær	Jomfruland	9,614251	58,885617
stikkelsbær	Jomfruland	9,613948	58,885776
stikkelsbær	Jomfruland	9,604672	58,871817
stikkelsbær	Jomfruland	9,611723	58,882317
stikkelsbær	Jomfruland	9,611173	58,881943
stikkelsbær	Jomfruland	9,610199	58,880831
stikkelsbær	Jomfruland	9,606598	58,877513
stikkelsbær	Jomfruland	9,608041	58,872165
stikkelsbær	Jomfruland	9,596206	58,862723
stikkelsbær	Jomfruland	9,608598	58,878839
stikkelsbær	Jomfruland	9,610923	58,881429

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ble opprettet 1. juli 2015 som en fusjon av Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Norsk institutt for skog og landskap.

Bioøkonomi baserer seg på utnyttelse og forvaltning av biologiske ressurser fra jord og hav, fremfor en fossil økonomi som er basert på kull, olje og gass. NIBIO skal være nasjonalt ledende for utvikling av kunnskap om bioøkonomi.

Gjennom forskning og kunnskapsproduksjon skal instituttet bidra til matsikkerhet, bærekraftig ressursforvaltning, innovasjon og verdiskaping innenfor verdikjedene for mat, skog og andre biobaserte næringer. Instituttet skal levere forskning, forvaltningsstøtte og kunnskap til anvendelse i nasjonal beredskap, forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig.

NIBIO er eid av Landbruks- og matdepartementet som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og eget styre. Hovedkontoret er på Ås. Instituttet har flere regionale enheter.

Arkivsaksnummer: 2024/9194-0

Saksbehandler: Eirik Johansen Dobbedal

Dato: 18.02.2025

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Jomfruland nasjonalparkstyre	20/2025	03.03.2025

Sluttrapport - Innseiling til Kragerø gjennom Jomfruland nasjonalpark

Innstilling fra forvalter

Jomfruland nasjonalparkstyre tar Kystverkets rapport til orientering.

Basert på observasjonene i vedlagt undersøkelsesrapport med ROV i tiltaksområdet, frafaller nasjonalparkstyret kravet om ny undersøkelse av nedslamming fem år etter tiltaket er ferdigstilt. Nasjonalparkstyret anmoder Kystverket om å undersøke tiltaksområdet med ROV mht. revegetering og repopulering i 2027/2028 for å høste erfaringer fra tiltaket i og med at dette ble gjennomført i en marin nasjonalpark.

Nasjonalparkstyret tar informasjonen knyttet til nedfall av masser i retning av vrakstedet til M/S Gulli til etterretning. Det fremgår ikke av rapporten om Kystverket har gjort undersøkelser med ROV av vraket eller vrakområdet etter sprengingen. Nasjonalparkstyret vurderer at tiltaket innebar en reell konsekvens for påvirkning av M/S Gulli, som pekt på i den arkeologiske rapporten fra 2009, men nasjonalparkstyret anmoder Kystverket å undersøke vraket med ROV for å få kunnskap om ev. påvirkning av området i forbindelse med ev. andre aktiviteter i området.

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

Avfallsrapport

Innseiling Kragerø: Kartlegging sjøbunnen med ROV

Hummerrapport

Registrering av djuer

Miljørisikovurdering og overvåkningsprogram

Rapport fra arkeologisk registrering under vann i forbindelse med farledsutbedring i Farsund, Kragerø, Grenland, Hvaler og Fredrikstad, Norsk maritimt museum.

Saksopplysninger

Kystverket søkte den 24.08.202 om tillatelse etter verneforskriften til utretting og utdyping av skipsleden over Jomfrulandsrevet og ved Knubbhausen. Søknaden omhandlet opptak av løsmasser og sprengning og opptak av sprengstein. Det ble søkt om disponering av sprengstein i to alternativer:

1. enten i sjødeponier i tiltaksområdene eller
2. til videre utfylling av næringsområdet på Stilnestangen rett nord for Kragerø by.

Det ble også søkt om å etablere tre navigasjonsinstallasjoner ved hhv. Stangbåen, Vestre Fjordbåen og Stangskjæret.

Kystverket opplyste at *formålet med utbedringen av farleden er å øke sikkerheten og fremkommeligheten til og fra havneanleggene i området. Økt sikkerhet oppnås ved å øke fartøyenes manøvreringsrom, og dermed økt sikkerhetsmargin ved at farleden blir bredere, dypere og med færre kursendringer. Planlagt utdyping vil redusere faren for grunnstøting, havari og akutt forurensning, samt legge til rette for bedre fremkommelighet og mulighet for økt tonnasje til innenforliggende industri- og næringsområder.*

Jomfruland nasjonalparkstyre behandlet søknaden i styremøte 24.09.2021, styresak 2021/29 ([Sak-2021-29-Soknad-om-farledstiltak-over-Jomfrulandsrevet-og-ved-Knubbhausen.pdf](#) ([nasjonalparkstyre.no](#))).

Jomfruland nasjonalparkstyre fattet følgende vedtak:

- *Kystverket gis tillatelse til utdyping og utretting av farleden over Jomfrulandsrevet og i området ved Knubbhausen. Tillatelsen gjelder de grunner, arealer og volum som er beskrevet i søknaden. Det gis ikke tillatelse til sprengning på Jomfrulandsryggen eller til utlegging av sjødeponier for sprengstein eller løsmasser. Tillatelsen er hjemlet i verneforskriften § 11 og er gitt på følgende vilkår:*
 1. *Løsmassene på Jomfrulandsrevet skal tas opp med gravemaskin og transporteres ut av nasjonalparken.*
 2. *Sprengstein og løsmasser i området ved Knubbhausen skal tas opp med gravemaskin og transporteres ut av nasjonalparken.*
 3. *Av hensyn til dykkende sjøfugl og sild på gytevandring, kan ikke arbeidene gjennomføres i perioden fra og med oktober til og med mars.*
 4. *Dykkende sjøfugl i avstand på inntil 400 meter skal skremmes bort før sprengninger.*
 5. *Før sprengning skal det foretas mindre skremmedetonasjoner med sikte på at fisk flytter seg lengre vekk fra sprengstedet.*
 6. *Hummeren i området skal tas opp før sprengningene begynner, oppbevares og settes ut i samme område når sprengningene er over eller i et annet egnet område.*
 7. *Stimer med sild eller brisling i området skal kartlegges og sprengning kan bare skje når det ikke er stimer i nærheten*
 8. *Selve fjellsprengningen skal ha tidsforsinkelse mellom ladningene når det brukes flere enn en ladning.*
 9. *Eventuelle skyteledning og annet materiell skal fjernes.*
 10. *Nedslamming i områdene rundt skal dokumenteres med opptak fra sjøbunnen med undervannskamera på representative steder før arbeidene igangsettes, når de pågår, når de er ferdige og etter ett og fem år.*

Videre gis det tillatelse hjemlet i verneforskriften § 3 k) til etablering av tre nye sjømerker i området ved Knubbhausen.

For begge tillatelser gjelder følgende vilkår:

11. Tillatelsene skal tas med under arbeidene og vises fram på forespørsel fra offentlige tilsynsmyndigheter.

Vurdering

Nasjonalparstyret stilte 11 vilkår til tillatelsen. Tiltakene som Kystverket gjennomførte i Kragerø kommune er omfattet av flere sektorområder, som ved tillatelse satte egne vilkår. Av praktiske årsaker begrenses nasjonalparkforvalters saksbehandling til utsjekk og oppfølging av de 11 vilkårene nasjonalparkstyret stilte i sitt vedtak.

V1: Løsmassene på Jomfrulandsrevet skal tas opp med gravemaskin og transporteres ut av nasjonalparken og V2: Sprengstein og løsmasser i området ved Knubbhausen skal tas opp med gravemaskin og transporteres ut av nasjonalparken.

Godkjente dumpeområder (utenfor nasjonalparken) ble ikke benyttet. Alle løsmasser (sprengstein og morenemasser) ble levert til Kragerø Havn for landutvidelse ved Stilnestangen, jf. egen tillatelse.

V3: Av hensyn til dykkende sjøfugl og sild på gytevandring, kan ikke arbeidene gjennomføres i perioden fra og med oktober til og med mars.

Vilkår redegjort for i Kystverkets Miljørisikovurdering og overvåkingsprogram. Vilkår fulgt gjennom anleggsperioden.

V4: Dykkende sjøfugl i avstand på inntil 400 meter skal skremmes bort før sprengninger, V5: Før sprengning skal det foretas mindre skremmedetonasjoner med sikte på at fisk flytter seg lengre vekk fra sprengstedet og V7: Stimer med sild eller brisling i området skal kartlegges og sprengning kan bare skje når det ikke er stimer i nærheten

Vurdering av risiko og avbøtende tiltak del av vedlagt Miljørisikomatrix som viser risikoen med miljørisikoreduserende tiltak. Forvalter har ikke kunnskap om eller grunnlag for å betvile ev. gjennomføring av tiltakene som skissert i miljørisikomatrixen.

V6: Hummeren i området skal tas opp før sprengningene begynner, oppbevares og settes ut i samme område når sprengningene er over eller i et annet egnet område.

Kystverket dokumenterer fangst og utslipp av hummer gjennomført av Arvid og Jens Bruntangen. Det ble fisket med 20 teiner i tiltaksområde definert av Kystverket og gjennomført 8 trekk. Fisket foregikk i tidsrommet 27.05.22 til 22.06.22. Det ble i alt fanget 34 hummer, hvorav 28 var over minstemål og 6 under. Hummeren ble satt ut ca. 3,5 mil vest for tiltaksområdet.

V8: Selve fjellsprenghningen skal ha tidsforsinkelse mellom ladningene når det brukes flere enn en ladning.

Det fremgår ikke av vedlagt dokumentasjon om dette vilkåret er fulgt opp i gjennomføringen, men miljørisikoanalysen redegjør for bruk av bl.a. forladning 2. min før hovedsprengning og riktig sprengeteknikk. Vedlagt rapport for registrering av døde fisk og andre dyr viser til svært lave tall og det er rimelig å anta at det foreligger mørketall i loggføringen pga. fisk som ikke flyter til overflate eller fanges av fugl før registrering. I indre led ble det observert høy aktivitet av måker kort tid etter hver sprenging, som indikerer oppvirvling av bunn- og sjølevende arter.

V9: Eventuelle skyteledninger og annet materiell skal fjernes.

Jf. rapport fra Norconsult med før- og etterregistrering av tiltaksområdet, ble det ikke påvist noe plast eller plastreser fra de utførte tiltakene på sjøbunnen. Det er sterk strøm i området og ev. plastreser kan ha blitt ført et stykke utenfor tiltaksområdet og transektene, men dette fanges ikke opp i denne undersøkelsen. Med bakgrunn i tilgjengelig kunnskap er vilkåret fulgt.

V10: Nedslamming i områdene rundt skal dokumenteres med opptak fra sjøbunnen med undervannskamera på representative steder før arbeidene igangsettes, når de pågår, når de er ferdige og etter ett og fem år.

Norconsult gjennomførte før- og etterundersøkelser med ROV i tiltaksområdene. Førtilstand ble kartlagt i juni 2021 og ettertilstand kartlagt i desember 2022, ca. to måneder etter at anleggsarbeidene hadde opphørt. Norconsult skriver i sin rapport:

- *Under filming av sjøbunnens tilstand etter tiltaket, var det observert store mengder sprengstein i områder hvor det ble utført utdyping. Påvirket sjøbunn utenfor de aktuelle sprengingsområdene ble observert å være begrenset. Det ble registrert mindre sprengstein og små flekker med grus på naturlig berg i kort avstand fra områder hvor det ble utdypet. Områder med tydelig nedslamming av finstoff ble ikke observert. Basert på observasjoner kan det konkluderes at sjøbunnen utover de aktuelle tiltaksområdene ikke er påvirket av nedslamming av finstoff. Naturlig sjøbunn, inkludert fin tareforekomst ble observert i kort avstand fra sprengingsområder. Kartleggingen tyder på at finstoffet mest sannsynlig er vasket vekk med sterke strømmer i området. Det ble observert kråkeboller og fisk i områder med sprengstein, noe som viser at naturen har begynt å ta tilbake de påvirkede områder.*

Det ble ikke observert plast og/eller plastreser under kartleggingen

Norconsult sin beskrivelse av førtilstand:

- *Formål med kartlegging av sjøbunnen før tiltaket startet, var å se hvordan naturlig sjøbunn ser ut i området og ha en referanse til senere undersøkelser. På grunn av flere utfordringer ble kartleggingen utført i mindre skala enn planlagt. I tillegg ble det brukt ROV og posisjoneringssystem i lavere kvalitet og nøyaktighet. Det er likevel vurdert at kvalitet er tilstrekkelig for å beskrive førtilstanden i tiltaksområdet Knubbehausen.*

Sjøbunnen ble filmet fra ca. 10 m vanddyb ned til ca. 30 m vanddyb. Det ble observert veldig heterogen sjøbunn med både berg, stein, inkl. rullestein og sandbunn. Grunnere områder var i hovedsak berg, mens sandbunn ble mer og mer dominerende mot dypet.

Bergknausene og stein, ned til om lag 14-15 m, var begrodd av tett og fin stortareforekomst. Observasjoner kan tyde på at tareforekomsten dekker et større område, men er samtidig mer flekkvis enn det som er registrert i Naturbase.

Mellom 15 m og 18 m varierte sjøbunnssubstratet mye. Det ble observert berg, store stein, rullestein og sandbunn. Dypere enn 18 m var sandbunn dominerende.

Det ble observert enkelte kamskjell, dødmannshånd og fisk. I tillegg ble det i dypere områder registrert flere større dekk på sjøbunnen.

Norconsult sin beskrivelse av ettertilstand:

- *Kartleggingen av sjøbunnens tilstand etter tiltaket ble utført i desember 2022, omtrent to måneder etter anleggsarbeidene ved Knubbehausen var ferdigstilt. Kartleggingen viste mye partikler i vannsøylen. Det samme ble observert under kartlegging av førtilstand og er dermed vurdert å være naturlig for området. Under videofilming ble det observert områder med sprengstein til og med ned til 35 m vanddyb. Samtidig er det viktig å poengtere at områder påvirket av finstoff som kan komme fra utdypingen ble ikke observert. Det var noen områder med flekker av små grus på berget, men ingen tydelig nedslamming av finstoff. Mest sannsynlig er finstoffet vasket vekk med sterke strømmer i området. Naturlig sjøbunn ble observert langs større deler av transekter. Naturlig sjøbunn var både av berg og sandbunn, samt områder med rullestein. Det ble observert tette forekomster av begerkorall, som er vurdert å være vanlig i området. I tillegg ble det observert mye fisk og en del kråkeboller, også i områder med sprengstein. En del taskekrabbe ble registrert i områder med sandbunn. Tett og fin tareforekomster ble observert under kartleggingen. Det var tett tareskog i kort avstand fra hvor det ble utført tiltak. Dette tyder på at lokale tareforekomster ikke ble indirekte påvirket av nedslamming av finpartikler.*

Under videofilming ble det ikke registrert noe plast / plastrester fra de utførte tiltakene på sjøbunnen. Av andre observasjoner ble det funnet et betonglodd, et par gamle teiner og to tau på sjøbunn.

På bakgrunn av Norconsult sine undersøkelser før og etter de gjennomførte tiltakene, skriver Kystverket i rapporteringsskjema til Statsforvalteren i Vestfold og Telemark følgende:

«Ut fra disse opplysningene synes det unødvendig å gjennomføre ny kontroll etter 5 år, jf. nr 10 fra Jomfruland nasjonalpark.»

Vilkår 10 i nasjonalparkstyrets vedtak knytter seg spesifikt til kartlegging av ev. nedslamming som følge av tiltaket og ikke repopulering eller revegetering av tiltaksområdet. Selv om det hadde vært ønskelig å få en evaluering av revegetering med betydning for biologisk mangofold, omfattes ikke dette av undersøkelsen slik vilkåret er satt. Basert på tilgjengelig kunnskap fra tiltaksområdet, vurderes derfor en ny kontroll av områder som beviselig ikke er nedslammet, unødvendig. Dersom det forlås kunnskap om nedslamming i etteranalysen gjennomført to måneder etter tiltaket, ville situasjonen vær annerledes.

Som Kystverket/norconsult peker på er det tidvis sterk strøm i tiltaksområdet ved Jomfrulandsrevet og Knubbhausen. Dette har trolig bidratt til at finpartiklet slam har forflyttet seg over større områder og på den måten redusert den lokale nedslammingen.

Nedfall av steinmasser i retning av M/S Gulli

Vraket av MS Gulli ligger innenfor tiltaksområdet ved Knubbhausen. Vraket er registrert som «automatisk fredet» kulturminne i Kulturminnesøk med datering til 1900- tallet, første kvartal. Vraket ble første gang funnet i 1979.

Beskrivelse fra Askeladden (basert på 1979-funnet): «*Vraket ligger skjult i sanda. Motor og vinsj synlig. Hunved-last ligger godt synlig. Største observerte utstrekning av funnet: Lengde ca. 30 m, bredde ca. 50 m. Observert jomfruer.*»

Fra nettsiden sjøhistorie.no kan man lese at M/S Gulli ble bygget i 1870 i Storbritannia og «*Grunnstøtte og ble vrak den 4/11 utenfor Kragerø p.g.a. strøm på reise Kr.sand S. til Porsgrund med hunved.*»

M/S Gulli ble kartlagt av Norsk maritimt museum i forbindelse med farledsutbedring i 2009. Utsnittet er hentet fra «Rapport fra arkeologisk registrering under vann i forbindelse med farledsutbedring i Farsund, Kragerø, Grenland, Hvaler og Fredrikstad, s. 24-25»:

Ved befaringen av vraket ble noe av inntrykket fra funnmeldingen bekreftet. De vrakrestene som kunne gjenfinnes var i stor grad begravd i sedimentene og lå på en dybde av 22-23 meter. Dette gjelder blant annet vinsjen, og noen andre metalldele. Lasten ble derimot ikke gjenfunnet. Vrakets beliggenhet i dette værharde området har nok ført til at alt som ikke har blitt begravd i sedimentene har forsvunnet.

Når det gjelder vrakets posisjon så ligger det på større dybde enn det som berøres direkte av selve farledsutbedringen. Som vist på illustrasjonen under ligger vraket mellom to områder som skal utdypes. Undervannsterrenget i området er likevel av en slik art at vraket trolig vil påvirkes av en utdyping av områdene rundt. Området hvor det finnes vrakrester er en sandslette på noe i overkant av 20 meters dybde mellom to grunner. Øst for denne sandsletta er det et større overheng der dybden går raskt fra 20 til 10 meter. Vest for sletta ligger en steinur.

I forbindelse med sprengning ved Knubbhausen har utfører skrevet en avviksrapport knyttet til sprengning ved tiltaksområde F8, hvor de anslår at noen desimeter med stein har rast ut langs en neste 90 grader bratt fjellvegg i retning av området hvor vraket ligger. Tiltakshaver påpeker at avbøtende tiltak ville vært umulig i dette området. Det er ikke kjent om steiner har truffet selve vraket. Avviksrapporten knytter seg til dokumentasjon av masser som har falt i retning av det dokumenterte vrakstedet.

Jf. verneforskriften § 1 annet ledd d.) er et av formålene å ta vare på kulturminner på land og i sjø. Etter verneforskriften § 6 skal kulturminner beskyttes mot skade og ødeleggelse.

Basert på observasjonene av vrakstedet fra 1979 og re-kartleggingen i 2009, er de fleste fysiske restene etter vraket begravet i sand/løsmasser. Jf. beskrivelse fra 2009 var det på

daværende tidspunkt ikke lenger synlige rester fra lasten, og de få synlige restene (vinsj og noen metalldele) var begravet i sedimentene.

Gitt de mengdene stein som skisseres, faktum at størstedelen av vraket ligger begravet i sand og at risiko for påvirkning ble pekt på i den arkeologiske kartleggingen i 2009, ser forvalter ikke grunnlag for å følge opp avviket i sprengningsarbeidet som et brudd på verneforskriften § 6 første ledd. I rapporten fra Maritimt museum bemerkes det også at:

- *undervannsterrenget i området er likevel av en slik art at vraket trolig vil påvirkes av en utdyping i områdene rundt. Området hvor det finnes vrakrester er en sandslette på noe i overkant av 20 meters dybde mellom to grunner. Øst for denne sandsletta er det et større overheng der dybden går raskt fra 20 til 10 meter.*

Selv om avviket ikke følges opp som et brudd på verneforskriften, bør Kystverket gjennomføre en undersøkelse av vrakstedet med ROV for å bekrefte eller avkrefte dette. En kartlegging med moderne ROV vil også kunne gi oppdaterte bilder og informasjon fra vrakstedet som kan benyttes av kulturminnemyndigheten og nasjonalparken.

Naturmangfoldloven § 70. (*uforutsette miljøkonsekvenser av lovlig virksomhet*) regulerer tiltakshavers sitt selvstendige ansvar og myndighetens adgang til å pålegge rimelige tiltak for å avverge eller begrense skade og ulempe.

Jf. første ledd forutsetter paragrafen at tiltaket medfører «vesentlige uforutsette konsekvenser». I tilfellet med vraket av M/S Gulli peker den marinarkeologiske rapporten fra 2009 nettopp på at vraket kan bli påvirket av aktivitet, selv om det ikke ligger i selve tiltaksområdet. Rapporten, som fulgte søknaden i 2021, peker på en risiko for påvirkning av vraket. Nasjonalparkforvalter kan ikke se at det gjort vurderinger av dette i saksbehandlingen hos kommune, Statsforvalter eller i nasjonalparkstyret. Forvalter mener naturmangfoldloven § 70 ikke kommer til anvendelse, da det ikke er snakk om vesentlige uforutsette konsekvenser, jf. presiseringer rundt § 70 i Ot.prp.nr. 52 (2008-2009) (Om lov om forvaltning av naturens mangfold), men peker på at Kystverket bør gjennomføre et dykk med ROV for å undersøke om vraket er påvirket.

ST 21/2025 Eventuelt